BULÛĞU'L-MERÂM
Ahkam Hadisler

Büyük âlim ve ünlü hadisçi

HAFIZ İBN HACER EL-ASKALÂNÎ

Şerh:

ŞEYH SAFİYYÜRRAHMAN EL-MÜBAREKFÛRÎ

POLEN

2005

Orijinal Adı

Bulûğu'l-merâm min edilleti'l-ahkâm

Yayın Yönetmeni

Feyzullah Birışık

Bu Cildin Mütercimleri

Mehmet Alioğlu (1-386. hadisler)

Betül Bozali (387-1569. hadisler)

Tashih

Polen Tashih

Arapça Metinler ve Baskı Hazırlık

Osman Arpaçukuru

Kapak Tasarım

Sabahattin Kanaş

Baskı

Kilim Matbaası

POLEN YAYINLARI

Soğanağa Camii Sok. Büyük Tulumba Çıkmazı No: 5/9

Beyazıt / İSTANBUL Telefon: 0 212 516 42 44

www.polenkitap.com

İÇİNDEKİLER

MÜTERCİMENİN ÖNSÖZÜ

Rahman ve Rahîm olan Allah'a hamd olsun.
Allah'ın Habîbi Muhammed Mustafa'ya salât ve selâm olsun.

Bülûğu'l-Meram min Edilleti'l-Ahkam, Şafii mezhebi âlimlerinden İbn Hacer el-Askalânî'nin ahkam hadislerini ihtiva eden eseridir.

Bu eser telif edilirken ibadet, hukuk ve muamele konularına dair sahih hadislerin toplanması ve kolayca ezberlenecek bir kitap olması hedeflenmiştir.

Eserde 17 ana başlık (kitap) ve farklı tarikleriyle beraber toplam 1569 hadis yer almaktadır. Hadislerin başında sadece sahabî râvî verilmekte, sonunda da hangi kaynaklarda yer aldığı gösterilmektedir. Ayrıca İbn Hacer, her hadisin tenkidini yaparak ne derece güvenilir olduğunu belirtmiştir.

Bu eserin pek çok şerhi bulunmaktadır. Bunlardan biri de Emir San'ânî'nin Sübülü's-Selam isimli şerhidir. Bu şerh, Ahmed Davudoğlu tarafından "Bülûğu'l-Meram Tercümesi ve Şerhi Selamet Yolları" ismiyle ve bazı değişikliklerle Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Elinizde bulunan bu tercüme eser ise, Şeyh Safiyyürrahman el-Mübarekfûrî tarafından yapılmış olan şerhe aittir.

Mübârekfûrî, şerhini oluştururken pek çok eserden faydalanmıştır. Bunların içinde en çok faydalanılan eserler şunlardır:

* Emir San'ânî, Sübülü's-Selam

* İbn Kayyım el-Cevziyye, İ'lâmu'l-Muvakkı'în

  Zâdu'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-Ibad (Şerhte kısaca "el-Hedy")

  el-Menâru'l-Münîf fi's-Sahîh ve'z-Zaîf

* Abdurrahman el-Mübarekfûrî, Tuhfetü'l-Ahvezî

* Şevkânî, Neylü'l-Evtar fî Şerhi Münteka'l-Ahbar

  Mecmau'l-Bihar

* İbn Teymiye, Mecmû'u Fetâvâ

* İbn Hazm, Muhallâ

Ayrıca Lisanu'l-Arap başta olmak üzere pek çok sözlükten, çeşitli rical kitapları ve şerhlerden faydalanıldığı görülmektedir.

Eserde hadisi yer alan râvîlerin hemen tamamı hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Biz, bu eseri dilimize tercüme ederken anlaşılır ve sade bir dil kullanmaya özen gösterdik. Ancak yeri geldiğinde dilimizin zenginliğini, tarihimizin derinliğini gösteren kelimeleri kullanmaktan da çekinmedik. Böylece bu kelimelerin zihinlerimizdeki yerlerini korumalarına katkıda bulunmak istedik.

Hadis usûlü ile ilgili terimleri genellikle ilk kullanıldıkları yerde kısaca açıklamaya özen gösterdik. Dilimize yabancı olmadığını düşündüğümüz terimleri ise açıklama gereği duymadık. Bu sebeple yaşanabilecek olan sıkıntıların Hadis Istılahları Sözlükleri yardımıyla kolaylıkla çözülebileceğine inanmaktayız.

Şerhte geçen âyet-i kerîmelerin bulunduğu sûrelerin isim ve numaralarını açık bir şekilde belirttik.

Bu çalışma sırasında şu eserlerden istifade ettik:

* Ahmed Davudoğlu, Bülûğu'l-Meram Tercümesi ve Şerhi SELAMET YOLLARI, 4 cilt, Sönmez yay.

* Vehbe Zuhaylî, İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, 10 cilt, Risale yay.

* Hayreddin Karaman, Mukayeseli İslâm Hukuku, 3 cilt, Nesil yay.

Bu tercümenin ortaya çıkmasına sebep olan kıymetli eşime, çalışmamın bitmesini sabırla bekleyen akıllı yavrularıma, ayrıca maddî manevî yardımlarını esirgemeyen arkadaş ve meslektaşlarıma gönülden teşekkür ediyorum.

Bu kıymetli eserin pek çok kişiye ulaşması ve ondan gerektiği gibi istifade edilmesi en büyük temennimizdir.

Tevfîk, Allah'tandır.

Betül BOZALİ
Üsküdar, 2005

DİPNOTLANDIRANIN ÖNSÖZÜ

/

Bütün varlıkları uyarmak üzere kuluna hakkı batıldan ayıran Kuran'ı indiren, Allah'ı ve ahiret gününü umutla bekleyip O'nu çokça anan kimseler için Hz. Peygamberi güzel bir örnek kılan Allah'a hamd olsun. Allah'ım! Peygambere, ailesine, arkadaşlarına ve onun yolunu izleyenlere bol salat ve selam eyle. Rahmet ve hoşnutluk pınarlarını onlar için güçlü bir şekilde akıt.

Hafız İbn Hacer el-Askalanî'nin *Büluğu'l-meram* adlı bu eseri, kendi konusunda önemli birkaç özelliğe sahiptir. Öncelikle müellif bu eserde ahkam hadislerini toplamış, böylece bu dalda en iyi eserlerden birini ortaya koymuştur. Yazar bu eserinde, genelde en sahih ve kuvvetli hadisleri zikreder; uzun hadisleri benzersiz bir üslupla kısaltır; hadislerin ravi ve kaynağını mutlaka belirtir; her hadisin sahih, hasen veya zayıflık derecesini ve hadisin zayıf oluşunun nedenlerini açıklamaya özen gösterir. Eserin değerini yükselten bir diğer yön, yazarın zikrettiği bazı hadislere, başka yollardan gelen çeşitli parçalar eklemesidir. Bu ekler çoğu zaman ya mutlak bir hadisi sınırlamakta ya anlamı anlaşılmayan bir hadisi açıklamakta ya kapalılığı gidermekte ya da çelişki ve zıtlıkları ortadan kaldırmaktadır. Bazen bu ekler, yoruma dayalı ihtilaflar konusunda kesin bir delil olmakta, böylece araştırmaya ve fazla çaba harcamaya gerek bırakmamaktadır.

Bu ve başka özellikleri nedeniyle yüce Allah, bu eserin ilim ehli arasında kabul görmesini takdir etti. Bu yüzden eser, doğuda ve batıda ilim talebeleri arasında elden ele dolaşmış; okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. Hadis uzmanı alimler tarafından esere birçok şerhler yazılmış ve dünyanın birçok diline tercüme edilmiştir.

Bütün bunlara rağmen bazı kardeşlerim, özellikle bilinen eski ve yeni şerhlere bağlı kalınarak, bu eserin kolay ve anlaşılır bir şerhine ihtiyaç duyduklarını söylediler. Böyle bir çalışma yapmam için bana teklifte bulundular. Ben de Allah'tan başarı dileyerek ve onların bu değerli tekliflerini kabul ederek çalışmaya başladım. Allah'tan, bu dünyada ve ahirette beni ve ilim ehlini bu çalışmadan yararlandırmasını dilerim. O, buna güç yetiren ve güçlü olandır.

Okuyucu bu eserde, başkalarından farklı olarak bazı yerlerde uzun açıklamalar yaptığımı görebilir. Ancak ben, çoğu şerhlerin değinmediği bazı yararları belirtmekte fayda gördüğümde; doğru görüşün, şarihlerin genelinin veya tamamının kabul ettiği

görüşten farklı olduğunu gördüğümde; bazı gizli ve kapalı konuların çözümünde sadece ihtimallere dayandıklarını gördüğümde; bu tür konuların coğrafik, tarihsel, tabiat vb. yönlerden analiz edilmesi ve derin bilimsel araştırma yapmanın gerekliliğine inandığımda uzun açıklamalarda bulundum. Doğru ve hak görüşün ortaya çıkması için, sadece bu tür konularda uzun açıklamalar yapmak zorunda kaldım. Kuşkusuz başarı Allah'tandır. O, bana yeter; O, ne güzel vekildir.

SAFİYYÜRRAHMAN EL-MÜBAREKFÛRÎ

Şaban 1394 H.

YAZAR HAKKINDA

İbn Hacer el-Askalani olarak tanınan yazarın asıl adı, Ebu'l-fadl Şihabüddin İmam Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. İmam Ahmed el-Kenani eş-Şafii'dir. Hz. Peygamberin sünnet sancağını taşıyan, hakimlerin hakimi, hafız ve ravilerin lideri olan yazar, Hicri 10 Şaban 773 yılında Mısır'da doğdu ve burada yetişti. Kuran'ı ezberlediğinde sadece dokuz yaşındaydı. Daha sonra el-Havi, İbn Receb'in muhtasarı ve diğer eserleri ezberledi. Ardından vasilerinden biri ile Mekke'ye gitti. Buradaki alimlerden ders aldı. Ancak sonraları, hadis ilmine merak saldı. Bu ilmi öğrenmek için Hicaz, Şam ve Mısır'ın büyük alimlerinden hadis dersleri aldı. On yıl ez-Zeyn el-Iraki'nin yanında kaldı. Başta el-Bulkînî ve İbnu'l-Mulakkin olmak üzere birçok alimden fıkıh dersleri aldı. Onun gibi devrinin bütün büyük üstatlarından ders almak hiç kimseye nasip olmamıştı. Ders aldığı üstatlar ona icazet verip kendisine ders ve fetva verme izni verdiler. Temel bilgileri İzz b. Cemma'a'dan; dilbilgisini el-Mecd el-Firûzâbâdî'den; Arap lehçelerini el-Ammarî'den; edebiyat ve arûzu el-Bedr el-Müştekî'den ve yazmayı Cemma'a'dan öğrendi. Amacına ulaşıncaya kadar bütün ilim dallarında öğrenim gördü. Kıraat alimi et-Tenûhi'den Kuran'ı yedi kıraat üzerine okudu.

Sürekli hadisleri yaymakla meşgul oldu. Zamanını hadisleri mütalaa etmekle, okumakla, okutmakla, tasnif yapmakla ve fetva vermekle geçirdi. Birçok yerde tefsir, hadis ve fıkıh dersleri okuttu, vaaz verdi. Başta el-Ezher ve Amr b. As camileri olmak üzere birçok camide hutbe okudu. Ezberinden kitaplar yazdı. İlminden nasiplenmek, feyiz ve bereketinden yararlanmak için büyük alimler ve ileri gelenler, onun yanına akın etti.

Yaptığı tasnifler (derlemeler) 150'den fazladır. Hadis dallarından hemen hepsiyle ilgi mutlaka birkaç kitap yazdığını görürsün. Yazarın taśnifleri, daha hayatta iken etrafta yayılmıştır. Sultanlar ve valiler bu tasnifleri birbirlerine hediye etmişlerdir. Şayet yazarın Sahih-i Buhârî'nin şerhi olan "Fethü'l-bârî" adlı eserinden başka eseri olmasa bile, bu eser onu anmak ve ne kadar değerli olduğunu anlamak için yeterlidir. Çünkü bu kitap, gerçekten bir hadis sözlüğü ve ansiklopedisi gibidir. Yazar bu eserini H. 817 yılı başlarında yazmaya başlar ve dört yılda sadece önsözünü yazmayı tamamlar. Kitabın yazımı ise H. 842 yılı Recep ayı başlarında sona erer. Yazar kitabın yazımını bitirince, Müslümanların ileri gelenlerinin katıldığı ve 500

dinar harcama yaptığı büyük bir davet yemeği verir. Bazı sultanlar bu önemli eseri satın almak isteyerek onu 300 dinar karşılığında satın alırlar. Allah, böyle bir eseri yazana en güzel sevabı versin.

Yazar, bir dönem Mısır'da kadılık (hakimlik) yaptı. Daha sonra bu görevi birkaç yıl Şam'da sürdürdü. Toplam yirmi bir yıldan fazla bir süre kadılık yaptıktan sonra bu görevden ayrıldı. Yazar ilk başlarda yargı işlerine girmekten kaçınıyordu. Ancak sultan, onu özel bir sorun için kadı tayin edince bunu kabul etmek zorunda kaldı. Ardından, el-Bulkînî'nin ısrarı üzerine yardımcılığını üslendi. Daha sonra başkalarının yardımcılığını yaptı. Baş kadı olana kadar bu şekilde çalıştı. H. 12 Muharrem 827 yılı Cumartesi günü baş kadılığa getirildi. Görev yaptığı süre içinde yedi kez görevden ayrılıp tekrar göreve getirildi. Son olarak bu görevden, H. 852 yılında Cemaziyelahir ayında ayrıldı ve aynı yıl vefat etti.

Tüm bunlarla birlikte yazar son derece alçakgönüllü, yumuşak huylu, sabırlı, hoşgörülü, ince ve kibar biriydi. Namazına ve orucuna büyük özen gösterirdi. Daima dikkatli ve ölçülü davranır, şüpheli şeylerden kaçınırdı. Başkalarına yardım eder ve ikramda bulunurdu. Kendisiyle barışıktı. Latife ve nüktelerden hoşlanır, ilginç ve zarif şeylere ilgi gösterirdi. Eski ve yeni bütün alimlere ve kendisiyle oturan büyük küçük herkese saygı duyar ve hürmet gösterirdi.

Yazar H. 8 Zilhicce 852 yılı Cumartesi gecesi yatsıdan sonra vefat etti. Allah kendisine bol sevap ve en güzel karşılığı versin.

(et-Tibru'l-mesbûk ve diğerlerinden özetle)

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bismilâhirrahmânirrahîm[1]

Geçmişte ve şu anda, gizli[2] ve açık[3] verdiği bütün nimetlerden[4] dolayı Allah'a hamd[5] olsun. O'nun peygamberi ve elçisi Hz. Muhammed'e, âline[6] (ailesine), Allah'ın dinine yardım etmek için büyük çaba harcayan sahabelere[7] ve onlardan ilim mirasını alıp izlerinden giden tabiilere salat[8] ve selam[9] olsun. Kuşkusuz alimler, peygamberlerin varisleridirler. Miras bırakan da o mirasa sahip çıkan da ne şereflidir!

İmdi[10] bu eser, dini hükümlerin[11] hadislere dayalı delillerini içeren özet bir eserdir. Bu eseri, ezberleyenleri benzerleri arasında öne çıkaracak; hadis ilmini yeni öğrenmeye başlayan talebelere yardım edecek ve öğreniminin sonuna gelmiş istekli kişiye de yararlı olacak bir eser olması için büyük bir titizlikle derleyip yazdım.[12]

---

[1] Yazar, Kuran-ı Kerim'in metoduna uyarak ve Hz. Peygamberin, işlere hoşnut olduğu bu yöntemle başlamasını örnek edinerek, kitabına Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlamaktadır.

[2] İnsanın idrak edemediği ve hissetmediği nimetler.

[3] İnsanın idrak ettiği ve hissettiği nimetler.

[4] Nimet, insanın yararlandığı her şey. Göklerde, yerde ve hatta insanın bizzat kendisinde nice nimetler vardır ki, Allah'tan başka hiç kimse bunları bilemez. Nice nimetler de vardır ki, insan önce bunları bilmez. Ancak daha sonra öğrenir. Gizli ve açık nimetlerin başka açıklamaları da bulunmaktadır. Ancak uzatma korkusuyla sadece bu kadarıyla yetineceğiz.

[5] Hamd, zorunlu olmayan tamamen ihtiyari olan güzeli güzellikle nitelemek, övmek.

[6] Âl, hanenin erkekleri veya onun yolundan gidenler. Bu niteleme, toplumda ileri gelenlerin çocukları veya onların yolunda gidenlerin dışında kimseye yapılmaz. Âl-i İbrahim, Âl-i Davûd ve Âl-i Firavun gibi.

[7] Sahabe, mümin olarak Hz. Peygamberle görüşen ve iman üzere ölen kimse.

[8] Salat, dua, rahmet, onurlandırma ve yüceltme.

[9] Selam, gizli ve açık bütün belalardan uzak olmak.

[10] Allah'ha hamd ve resulüne salat ve selamdan sonra...

[11] Hüküm, yüce Allah'ın mükellef kimselerin fiilleriyle ilgili hitabı.

[12] Yani bu eser, hadis tahsiline yeni başlayanlar ve bu konuda arzularına ulaşmış ve uzmanlaşmış kimseler için yararlı olacak şekilde hazırlanmıştır.

Ümmet için bir iyilik olur dileğiyle her hadisten sonra, mutlaka hadisin kaynağını (hadisi tahric edenleri)[13] belirttim. Hadislerden sonra geçen "**Yedi imam**"dan maksat[14], İmam Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebu Davûd, Nesâî, Tirmizî ve İbn Mâce'dir. "**Altı imam"**dan maksat, İmam Ahmed'in dışındaki alimlerdir. "**Beş imam**"dan maksat, Buhârî ve Müslim'in dışındaki alimlerdir. Bazen "Beş imam" yerine "Dört imam" ve İmam Ahmed derim[15]. "**Dört imam**"dan maksat, ilk "üç imam"ın[16] dışındaki alimlerdir. "**Üç imam**"dan maksat, ilk "üç imam" ile İbn Mâce'nin dışındaki alimlerdir[17]. "**Müttefekun aleyh**"den maksat, Buhârî ile Müslim'-dir. Bazen Buhârî ve Müslim'in yanında başka hadis alimlerinin adını anmadığım olmuştur.[18] Bunların dışında hadislerini naklettiğim diğer alimlerin adlarını açık bir şekilde belirttim.

Bu kitaba "Bülûğu'l-merâm min edilleti'l-ahkam" (Hükümlerin delillerinde amaca ulaşmak, kısaca Ahkam Hadisler) adını verdim. Yüce Allah'tan, bildiklerimizi aleyhimizde delil yapmamasını, bize, hoşnut olduğu ameller işlemeyi nasip etmesini ve bizi başarılı kılmasını dilerim.[19]

---

[13] Tahric, ihraç ve rivayet, hadis aliminin hadisi kitabında senediyle birlikte kaydetmesidir. Yarar, naklettiği hadislerden sonra tahric edenleri belirtmiş, ardından hadis hakkında söylenen sahih, hasen veya zayıflık derecelerini zikretmiştir. .

[14] Yani hadisten sonra ben, Bu hadisi "yedi imam" tahric etmiştir" dediğimde şu imamları kastetmekteyim.

[15] Burada sadece ifade değişmekte, ancak amaç değişmemektedir.

[16] Buhârî, Müslim ve İmam Ahmed'in dışındakiler.

[17] Üç imamdan maksat, Ebu Davûd, Tirmizî ve Nesâî'dir.

[18] Naklettiğim hadisi, başka hadis alimleri de tahric etmelerine rağmen ben, sadece Buhârî ve Müslim'in adını vermekle yetinmişimdir. Dolayısıyla geçen hadisi, sadece bunların tahric ettiği anlaşılmamalıdır.

[19] Yazarın, önsözü bu dua ile bitirmesinin nedeni, iyiliklerin samimi bir niyetle sadece Allah için yapılmaması durumunda günaha dönüşmesidir.

(1) TEMİZLİK[20] KİTABI[21]

1- SULAR BÖLÜMÜ[22]

١ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فِى الْبَحْرِ هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتَتُهُ.

1- Ebu Hüreyre (r.a.)[23]'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v) deniz[24] hakkında şöyle buyurdu: **"Onun suyu temiz, ölüsü[25] helaldir"**[26]. Bu hadisi, dört

---

[20] Taharet, hadesten (abdestsizlik ve cünüplükten) ve necasetten temizlenmektir.

[21] Kitap, toplamak ve bir araya getirmek anlamına gelen Arapça "ketb" sözcüğünden türemiş bir kelimedir. Musanniflere göre ise kitap, bağımsız kabul edilen bazı konuların birada toplanmasıyla oluşan eserdir. Kitabın bölümlerinin olup olmaması önemli değildir.

[22] Bölüm (Bâb), bir konudan veya bağımsız kabul edilen ancak aynı türdeki konulardan oluşan parça, kısım.

[23] Gerçek adı, Abdullah veya Abdurrahman b. Sahr ed-Devsî'dir. Sahabelerin ileri gelenlerinden ve en çok hadis rivayet edenlerindendir. Sekiz yüzden fazla kişi kendisinden hadis rivayet etmiştir. Hayber'in fethi yılında Müslüman oldu ve Hz. Peygamberin yanından ayrılmadı. Hz. Ömer zamanında fetva verdi. Halife Mervan tarafından Medine'ye vali tayin edildi. H. 59 yılında burada vefat etti ve el-Bakî' mezarlığına defnedildi.

[24] Deniz suyunun hükmü konusunda.

[25] Denizden başka yerde yaşayamayan ve denizde ölen canlılar helaldir. Yoksa mutlak manada denizde yaşayan bütün canlılar değil.

[26] Bu hadis, bir soruya cevap olarak verilmektedir. El-Muvatta ve başka hadis kitaplarında geçen bir rivayette şöyle anlatılmaktadır: Bir adam Hz. Peygamberin yanına gelerek şöyle dedi: "Ey Allah'ın resulü! Bizler denizde yolculuk yapıyor ve beraberimizde az su taşıyoruz. Şayet bu suyla abdest alırsak, susuz kalırız. Deniz suyu ile abdest alalım mı?" Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Onun suyu temiz...vd.".
Bu hadis, açık bir şekilde hiçbir ayrıntıya gerek kalmadan deniz suyunun mutlak manada temiz olduğunu; köpek ve domuz gibi olsa da bütün deniz hayvanlarının helal olduğuna delildir. İmam Malik, İmam Şafii ve İmam Ahmed bu görüştedirler. Buna karşılık İmam Ebu Hanife, balık dışında hiçbir de-

imam ve İbn Ebi Şeybe tahric etmiştir. Hadisin lafzı İbn Ebi Şeybe'ye aittir. İbn Huzeyme ve Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. Hadisi ayrıca İmam Malik, Şafii ve İmam Ahmed rivayet etmiştir.

٢ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ.

2- Ebu Said el-Hudrî (r.a.)[27] anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Elbette su temizdir[28], hiçbir şey onu necis[29] yapmaz".** Bu hadisi üç imam tahric etmiş, İmam Ahmed ise hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٣ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَاءَ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ إِلَّا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ وَلَوْنِهِ.

3- Ebu Ümame el-Bahilî[30] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kokusuna, tadına veya rengine galip gelmedikçe[31], elbette hiçbir şey[32]**

---

niz hayvanının helal olmadığı görüşündedir. Hz. Peygamber bu hadiste, sorulmamasına rağmen denizde ölen hayvanın hükmünü de söylemiştir. Çünkü deniz suyunun hükmü konusunda şüpheye düşen kimse, denizde ölen hayvanın hükmü konusunda şüpheye düşmesi daha kolaydır. Özellikle Kuran, haram kılınan ölü etleri hakkında ayrıntı vermemektedir. Deniz yolculuğu yapan kimsenin böyle bir durumla karşılaşma ihtimali olduğu için, şefkate ve hikmete dayanan Hz. Peygamberin bu cevabı gayet yerinde bir cevaptır. Hz. Peygambere soru soran kişinin adı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Kimisi adının Abdullah el-Müdlecî olduğunu söylerken, kimisi de Abd el-Arakî veya Ubeyd el-Arakî olduğunu söylemektedir. El-Arakî, gemi kaptanı veya gemi çalışanı anlamına gelmektedir.

27 Tam adı, Sa'd b. Malik b. Sinan el-Hazrecî el-Ensarî'dir. Ravinin mensup olduğu el-Hudr, Medine'de ensarın yaşadığı bir mahallenin adıdır. Ravi buraya nispet edilerek kendisine el-Hudrî denilmiştir. Sahabelerin alimlerindendir. Çok hadis rivayet etmiş ve bir süre fetva vermiştir. H. 74 yılı başlarında 86 yaşında vefat etmiştir.

28 Kendisi temiz, başkalarını temizleyicidir.

29 Yani su, necis şeylerin içine düşmesi ile necis olmaz. Buna göre hadis, necis şeylerin içine düşmesi ile suyun mutlak anlamda necis olmadığına ve temiz kaldığına delalet etmektedir. Necasetin içine düştüğü suyun az veya çok olması fark etmez. İmam Malik, Zahiriye mezhebi ve bir rivayette İmam Ahmed bu görüştedir. Ancak İmam Malik, bir sonraki Ebu Ümame hadisiyle amel ederek, necasetin, suyun üç niteliğinden birini değiştirmemesini şart koşmaktadır. Halbuki, Ebu Said'in rivayet ettiği bu hadis, özel bir durum için söylenmiştir. Anlatıldığına göre, Hz. Peygambere: "Bida'e kuyusundan abdest alalım mı?" diye sorulmuştu. Bida'e kuyusu, pis şeylerin, köpek leşlerinin, hayız bezlerinin ve kirli çamaşırların atıldığı bir kuyu idi. Hz. Peygamber bu soru üzerine: "Elbette su temizdir...vd." buyurmuştur. Hadisin Arapça metninde geçen "el-Ma" (su) sözcüğünün başında bulunan "Lam" harfi, "ahd" için olup sözü geçen ve sorunun sorulduğu Bida'e kuyusundaki suya işaret etmektedir. Bu kuyunun genişliği 6 zira' (yaklaşık 3,5 – 4 m.) idi. Ebu Davûd'un sünen kitabında anlattığına göre buradaki su, genelde göbek altına kadar, azaldığında ise diz üstüne kadar bulunurdu. Dolayısıyla hadis, bu miktarda çok olan bir suyun içine necaset düşse, o suyun pis olmadığına delalet etmektedir. Yoksa mutlak manada, içine pis şeyler düşen suyun necis olmadığı anlamına gelmez.

30 Gerçek adı, Suday b. Aclan'dır. Çok hadis rivayet eden sahabelerdendir. Bir süre Mısır'da ikamet

suyu necis yapmaz". Bu hadisi İbn Mâce tahric etmiştir. Ebu Hatim, hadisi zayıf kabul ederken Beyhakî, şu lafızlarla nakleder:

الْمَاءُ طَاهِرٌ إِلَّا إِنْ تَغَيَّرَ رِيحُهُ أَوْ طَعْمُهُ أَوْ لَوْنُهُ بِنَجَاسَةٍ تَحْدُثُ فِيهِ.

"İçine düşen necaset suyun kokusunu, tadını ve rengini değiştirmedikçe su temizdir"[33].

٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ الْمَاءَ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ. وَفِي لَفْظٍ لَمْ يَنْجُسْ.

4- Abdullah b. Ömer[34] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Su, iki kulle[35] olduğunda pislik taşımaz[36]".** Bir başka rivayette "Necis olmaz" denilmektedir.[37] Bu hadisi dört imam tahric etmiş; İbn Huzeyme, İbn Hibbân ve Hakim, hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

---

ettikten sonra Suriye'nin Humus iline yerleşti. H. 81 veya 86 yılında burada vefat etti. Kendisine el-Bahilî denmesi, Bahile adında tanınan bir kabileye mensup olması nedeniyledir.

31 Suyun içine düşen necaset, suyun bu üç niteliğinden herhangi birini değiştirirse, ancak o zaman necis olur. Bu durumda suyun azlık veya çokluğuna bakılmaz.

32 Necis herhangi bir şeyin, iki kulleyi (yaklaşık 130 Lt. az sonra zikredilecek) bulan çok suyun içine düşmesi, o suyu necis yapmaz.

33 Bu rivayet, Rüşdeyn b. Sa'd yoluyla mevsûl olarak nakledilmiştir. Bu ravi metrûktür, rivayetleri kabul edilmez. Bu rivayet ayrıca Raşid b. Sa'd yoluyla da nakledilmiştir. Hadis alimleri bu raviyi sika (sağlam, güvenilir) kabul ederler. Sonuç olarak, İbn Münzir der ki, bu hadis her ne kadar bir yoldan zayıf olsa da, anlamı üzerinde alimler görüş birliğine (icma) varmışlardır.

34 Sahabîler arasında zühd ve takvası ile tanınan, geniş bilgi hazinesine sahip olan İbn Ömer, Mekke'de henüz küçük yaşlarda iken Müslüman oldu. Daha sonra Medine'ye hicret etti. Hendek savaşına katıldı. H. 73 yılında Mekke'de vefat etti. Zî Tuva mezarlığına defnedildi.

35 Kulleteyn, iki kulle demektir. Kulle, büyük su küpü veya testisi anlamına gelmektedir. Büyüklük veya küçüklüğüne göre, miktarı üzerinde ihtilaf vardır. Ancak Araplar nezdinde miktarı bilinmektedir. Bu yüzden şiirlerde ve örneklerde sıkça kullanırlar. Hadiste, kullenin bundan başka bir anlamda kullanılmadığına işaret vardır. Araplara göre bir kulle, iki yüz elli rıtl yapmaktadır. Buna göre iki kulle ise beş yüz rıtl yapmaktadır. Bu, günümüzde yaklaşık 227 Kg.a denk gelmektedir.

36 Yani bu miktardaki su, necis olmaz, pisliği kabul etmez. Dolayısıyla böyle bir su, sadece içine necasetin düşmesi ile necis olmaz.

37 Bu hadis, az su ile çok su arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Nakledilen bütün bu hadislerden şu anlaşılmaktadır: İki kulleden az olan su, içine necasetin düşmesi ile necis olur. Bu durumda suyun üç niteliğinden birinin değişip değişmemesine bakılmaz. İki kulle veya daha fazla olan su, içine necasetin düşmesi ile necis olmaz, temiz kalır. Ancak içine düşen necaset nedeniyle suyun üç niteliğinden birinin değişmesi durumunda, su necis olur. Ebu Ümame hadisi de zaten buna işaret etmektedir. Bida'a kuyusuyla ilgili hadis ise, daha önce anlatıldığı gibi bu kuyunun suyu iki kulle miktarı veya daha fazla idi. Dolayısıyla iki hadis arasında bir çelişki bulunmamaktadır. Aralarında İmam Şafii, Ebu Ubeyde, İmam Ahmed, İshak, Yahya b. Main, İbn Huzeyme, Tahâvi, İbn Hibbân, Dârekutnî, İbn Mende, Hakim, el-Hattabi, Beyhakî, İbn Hazm ve başkalarının da bulunduğu büyük bir hadis alimi topluluğu, bu hadisi sahih kabul etmişlerdir. Suyûtî, "Kûtü'l-müğtada" adlı eserinde böyle söylemektedir.

٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَغْتَسِلْ اَحَدُكُمْ فِى الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ .

5- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Cünüp[38] iken, hiçbiriniz durgun[39] suda yıkanmasın".** Bu hadisi Müslim tahric etmiştir.

Buhârî'nin rivayeti ise şöyledir:

لَا يَبُولَنَّ اَحَدُكُمْ فِى الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِى لَا يَجْرِى ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ.

"Hiçbiriniz, akmayan durgun suya idrarını yapıp sonra[40] da onda yıkanmasın".

Müslim'in rivayetinde "O sudan"[41] ifadesi; Ebu Davûd'un rivayetinde ise

وَلَا يَغْتَسِلُ فِيهِ مِنَ الْجَنَابَةِ.

"Cünüplükten temizlenmek için o suda yıkanmasın" ifadesi yer almaktadır.

٦ - عَنْ رَجُلٍ صَحِبَ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ تَغْتَسِلَ الْمَرْاَةُ بِفَضْلِ الرَّجُلِ اَوْ الرَّجُلُ بِفَضْلِ الْمَرْاَةِ وَلْيَغْتَرِفَا جَمِيعاً.

6- Hz. Peygamber (s.a.v)'in sahabîlerinden bir adam[42] anlatıyor: "Rasûlullah, kadının erkeğin artığı[43] ile erkeğin de kadının artığı ile yıkanmasını yasakladı. Her

---

[38] Cinsel ilişki veya uykuda ihtilam nedeniyle meydana gelen hades hali.

[39] Akıp gitmeyen.

[40] Böyle yapmaktan uzak durun. Aklı başında biri böyle yapmamalı.

[41] "O suda" yerine "o sudan" yıkanmasın. "O suda" denildiğinde, suya girme ve dalmanın yasaklandığı anlaşılmaktadır. "O sudan" denildiğinde ise, o suyun bir kaba konularak başka yerde onunla yıkanmanın yasaklandığı anlaşılmaktadır. Müslim'in rivayetinden, sadece yıkanmanın yasaklandığı anlaşılırken; Buhârî'nin rivayetinden, hem idrar yapma hem de yıkanmanın birlikte yasaklandığı anlaşılmaktadır. Ebu Davûd'un rivayetinden ise, idrar yapma ve yıkanmanın ayrı ayrı yasaklandığı anlaşılmaktadır. Bütün bu rivayetlerden, bütün durumların yasaklandığı sonucu çıkmaktadır. Çünkü durgun su şayet az ise, içine idrar yapmakla bu su necis olmaktadır. Şayet durgun su çok ise, içine idrar yapıp sonra da içinde yıkanmak, suyun necis olmasını gerektirecek niteliklerinden birinin değişmesine neden olabilir. Buradaki yasaklama, su az ise harama yakın mekruh; çok ise helale yakın mekruh anlamındadır.

[42] Sahabînin adının bilinmemesi, hadise zarar vermez. Çünkü bütün sahabîler güvenilirlik ve adalet vasfına sahiptir.

[43] Yıkandıktan sonra erkekten veya kadından arta kalan su.

biri suyu sadece kendisi için avuçlayıp[44] alsın". Bu hadisin isnadı sahih olup, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmişlerdir.

٧ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا.

7- İbn Abbas[45] (r.a. hüma) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) Meymûne'nin[46] artığı ile yıkanırdı." Bu hadisi Müslim tahric etmiştir. Sünen sahipleri[47] ise hadisi şöyle nakletmişlerdir:

اِغْتَسَلَ بَعْضُ اَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى جَفْنَةٍ فَجَاءَ لِيَغْتَسِلَ مِنْهَا فَقَالَتْ لَهُ إِنِّى كُنْتُ جُنُبًا فَقَالَ إِنَّ الْمَاءَ لَا يُجْنِبُ.

"Hz. Peygamberin hanımlarından biri büyük bir su kabında yıkandı. Daha sonra Hz. Peygamber, o kaptan yıkanmak üzere gelince, hanımı: "Ben cünüptüm"[48] dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v): "Su cünüp olmaz"[49] buyurdu. Tirmizî ve İbn Huzeyme, bu rivayetin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٨ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَهُورُ إِنَاءِ اَحَدِكُمْ إِذْ وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ اَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ اُولَاهُنَّ بِالتُّرَابِ.

8- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Köpek birinizin kabını yaladığında[50] o kap, birincisi[51] toprakla olmak üzere ancak**

---

[44] İki elini birleştirip suyu almak.

[45] Ravi, ümmetin deryası ve mürekkebi olan Abdullah b. Abbas b. Abdulmuttalip'tir. Hz. Peygamberin, hikmet, derin düşünce ve kavrama sahibi olması için kendisine yaptığı duanın bereketiyle ilimde önder olmuş ve ilmiyle çevresine ün salmıştır. Hicretten üç yıl önce doğmuş ve H. 67 yılında Taif'te vefat etmiştir.

[46] Meymûne binti Haris el-Hilaliyye. Hz. Peygamber kendisiyle hicretin 7. yılında, kaza umresi yaparken evlenmiştir. H. 61 veya 51 veya 66 yılında vefat etmiştir.

[47] Sünen sahiplerinden maksat, Ebu Davûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'dir. Ayrıca Dârimî, Dârekutnî, İbn Huzeyme ve Hakim de sünen sahipleri olarak adlandırılır.

[48] Ben cünüptüm ve o sudan yıkandım. Dolayısıyla o su, yıkanmamdan arta kalan bir sudur.

[49] Cünüp birinin içinde su bulunan bir kaptan yıkanmasıyla, o kaptaki su necis olmaz. Hadis, erkeğin kadının yıkanmasından arta kalan su ile veya kadının erkekten arta kalan su ile yıkanmasının caiz olduğuna delalet etmektedir. Ancak bu hadis, bunu yasaklayan bir önceki hadis ile çelişmektedir. Fakat iki hadis bir arada değerlendirildiğinde, önceki hadiste belirtilen yasağın tenzihen mekruha delalet ettiği; Hz. Peygamberin bu hadisteki fiilinin ise bunun caiz olduğunu açıkladığı anlaşılır.

[50] Dilini kaba sürdüğünde, içinde dolaştırdığında veya kaptan bir şeyler yiyip içtiğinde.

[51] Yedi defa yıkamanın ilk yıkaması.

yedi defa yıkamakla temizlenir". Bu hadisi, Müslim tahric etmiştir. Müslim'in bir başka rivayetinde, "İçindekileri döksün"[52] ifadesi yer almaktadır. Tirmizî'nin rivayetinde ise, "Sonuncusu veya birincisi toprakla olmak üzere"[53] ifadesi bulunmaktadır.

٩ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي الْهِرَّةِ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِنَّمَا هِيَ مِنَ الطَّوَّافِينَ عَلَيْكُمْ.

9- Ebu Katâde[54] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) kedi hakkında[55] şöyle buyurdu: **"Kedi necis değildir. Zira o, aranızda çokça dolaşanlardandır[56]".** Bu hadisi dört imam tahric etmiş; Tirmizî ve İbn Huzeyme onu sahih kabul etmişlerdir.

---

[52] Kapta bulunan yiyecek ve içecek türü ne varsa hepsini dökün.

[53] Buradaki kuşku, raviden kaynaklanmaktadır. Yoksa kap sahibini, birinci veya sonuncu yıkamayı toprakla yapma konusunda muhayyer bırakmak değildir. Ancak ilk yıkamayı toprakla yapmayı belirten hadis, ravilerinin daha fazla olması ve Buhârî ve Müslim'in rivayeti olması nedeniyle daha çok tercih edilmektedir.
Bu hadis, köpeğin ağzının, salyasının ve artığının necis olduğuna delalet ettiği gibi aynı zamanda köpeğin bedeninin de necis olduğuna delalet eder. Hadis ayrıca, köpeğin yaladığı kabı yedi defa (altı defa suyla bir defa da toprakla) yıkamanın vacip olduğuna delalet etmektedir. Muhakkik alimlerin görüşü böyledir. Fakat bazı alimler, kabı yedi defa (altısı suyla biri toprakla) yıkamanın sadece mendub olduğu söylemişlerdir. Kimi alimler de üç defa yıkamanın yeterli olduğu görüşündedir. Ancak hadis, her iki görüşü de desteklememektedir.
Bilindiği gibi herhangi bir şeydeki necaseti yok etmek için onu yedi defa yıkamak şart değildir. O halde Hz. Peygamberin burada kabı yedi defa yıkamayı emretmesinde, necasetin dışında başka bir hikmet bulunmalıdır. Bu hikmet, çağdaş bazı tıp bilginlerinin şu açıklamalarında ortaya çıkmaktadır. Köpeklerin birçoğunun bağırsaklarında, yaklaşık 4 mm uzunluğunda çok küçük bağırsak kurtları bulunmaktadır. Köpek, dışkı yaptığında dışkıyla birlikte bu kurtlara ait birçok yumurta da dışarı çıkmaktadır. Bunların birçoğu köpeğin derisinin çevresinde bulunan tüylere yapışmaktadır. Köpek, dili ile arkasını temizlediğinde yumurtalar dile dolayısıyla ağza geçmektedir. Köpek bir kabı yaladığında veya bir kaptan su içtiğinde veya bir insan köpeği öptüğünde –yabancıların ve onları taklit eden bazı kimselerin yaptığı gibi- bu yumurtalar o şeylere yapışmaktadır. Bu yumurtalar yeme ve içme sırasında insanın ağzına kolaylıkla ulaşmakta, oradan da mideye varmaktadır. Burada bir süre kaldıktan sonra canlanmakta, ardından mide duvarını delerek kan damarlarına girmektedir. Böylece kan yoluyla beyinde, kalpte, ciğerlerde ve daha başka organlarda birçok hastalıkların çıkmasına neden olmaktadır. Batılı doktorlar kendi ülkelerinde bu tür hastalıklarla sıkça karşılaşmaktadırlar. Bu bağırsak kurtlarının bulunduğu köpekleri ayırt etmek oldukça güç olduğundan, -çünkü bunu tespit etmek için uzun zaman, derin araştırma ve çok az insanın kullanabildiği teknik cihazlar gerekir- İslam bu hayvanı necis kabul etmiş ve yaladığı kapları yedi defa yıkamayı emretmiştir. Kapların yedi defa yıkanması, kapların tertemiz olması ve geride hiçbir şey kalmaması içindir. Bu anlattıklarımızla, Hz. Peygamberin bu emrinin hikmeti açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Elbette Allah en iyisini bilendir. (İbn Dakik el-Îd, Haşiyetu ihkamu'l-ehkam şerhu umdetu'l-ehkam, 1/27).

[54] Gerçek adı, Haris b. Rib'î el-Ensarî'dir. Hz. Peygamberin süvarilerindendi. Uhud ve sonraki bütün savaşlara katıldı. Bir rivayete göre Medine'de, bir rivayete göre de Kûfe'de H. 54 yılında vefat etti.

[55] Kedinin hükmü hakkında.

[56] Hadiste geçen "tavvafin" sözcüğü "tavvaf" sözcüğünün çoğuludur. Tavvaf, etrafta çokça gezinen, dolaşan anlamına gelir ve genelde hizmetçi için kullanılır. Hadiste kedi, ev halkıyla olan sıkı ilişkisi ve yoğun teması nedeniyle hizmetçiye benzetilmiştir. Yüce Allah, bu yakınlık nedeniyle insanlara sıkıntı ve zorluk olmaması için kediyi necis saymamıştır. Kedinin necis sayılmamasından, artığının temiz olduğu anlaşılmaktadır.

١٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِىٌّ فَبَالَ فِى طَائِفَةِ الْمَسْجِدِ فَزَجَرَهُ النَّاسُ فَنَهَاهُمُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَضَى بَوْلَهُ أَمَرَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنُوبٍ مِنْ مَاءٍ فَأُهْرِيقَ عَلَيْهِ.

10- Enes b. Malik[57] (r.a.) anlatıyor: Bir bedevi[58] geldi ve mescidin bir köşesine idrarını yaptı. Bunun üzerine insanlar bedeviyi azarlayarak[59] ona mani olmak istediler. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v) kendilerine mani oldu[60]. Bedevi idrarını yaptıktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v) , bir kova[61] getirilmesini ve idrarın üzerine dökülmesini emretti. Hadis, müttefekun aleyhtir.

١١ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْجَرَادُ وَالْحُوتُ وَأَمَّا الدَّمَانُ فَالطِّحَالُ وَالْكَبِدُ.

11- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Bize sadece iki ölü ve iki kan helal kılınmıştır. İki ölü, çekirge ve balık; iki kan ise, karaciğer ve dalaktır".** Bu hadisi İmam Ahmed ve İbn Mâce tahric etmiştir. Hadiste zayıflık bulunmaktadır.[62]

١٢ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِى شَرَابِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ ثُمَّ لِيَنْزِعْهُ فَإِنَّ فِى أَحَدِ جَنَاحَيْهِ دَاءً وَفِى الآخَرِ شِفَاءً.

12- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biri-**

---

57 Hz. Peygamberin Medine'ye gelişinden vefat edinceye kadar hizmetinde bulunan sahabidir. Ebu Hamza künyesi ile bilinen ravi, Hazreç kabilesi Neccar ailesindendi. Hz. Ömer zamanında Basra'da ikamet etmiş; H. 91 veya 92 veya 93 yılında, 99 veya 103 yaşında iken burada vefat etmiştir.

58 Bedevi, çölde ve kırsal bölgelerde yaşayan kimse, köylü. Bu kişinin Zü'l-huveysıra el-yemani adında kaba bir adam olduğu söylenir. Bir rivayete göre de bedevi, el-Mua'kbir ed-zabî adlı bir şahıstı.

59 Şiddet ve öfke ile onu engellemeye kalktılar.

60 Çünkü idrarı yarıda kesmek cinsel organa zarar verir. Belki de amansız bir hastalığa neden olur. Sonra, idrarı yarıda kesmek, idrar yapanın bedeninin, elbisesinin ve mescidin başka yerlerinin pis olmasına neden olabilir. Bu nedenlerle Hz. Peygamber, idrarın yarıda kesilmesine mani olmuştur.

61 İçi suyla dolu bir kova.

62 Yazarın, bu hadisi sular bölümünde zikretmesinin nedeni, suyun az veya çok oluşuna bakılmadan balık veya çekirgenin suda ölmesi ile o suyun necis olmadığına dikkat çekmektir.
Hadisteki zayıflık, hadisin isnadında Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'in babasından, onun da İbn Ömer'den rivayette bulunmasıdır. İmam Ahmed, bu ravi hakkında "Abdurrahman'ın hadisi münkerdir" der. Ebu Zür'a ve Ebu Hatim de hadisin mevkûf olduğunu söylemişlerdir. Beyhâkî der ki: "Bu hadisi, Zeyd b. Eslem'in oğulları Abdullah, Abdurrahman ve Üsame merfû yapmışlardır. İbn Ma'in bunların hepsini zayıf kabul etmiş; İmam Ahmed ise sadece Abdullah'ın sika olduğunu söylemiştir".

nizin içeceğine sinek düştüğü vakit, onu tamamen batırsın sonra çıkarsın. Çünkü sineğin bir kanadında hastalık[63], diğerinde şifa vardır". Hadisi, Buhârî ve Ebu Davûd tahric etmiştir. Ebu Davûd'un rivayetinde şu fazlalık bulunur:

وَإِنَّهُ يَتَّقِى بِجَنَاحِهِ الَّذِى فِيهِ الدَّاءُ.

"Zira sinek, hastalık bulunan kanadı ile korunur"[64].

١٣ - عَنْ أَبِى وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ -وَهِىَ حَيَّةٌ- فَهُوَ مَيِّتٌ.

13- Ebu Vakid el-Leysî[65] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Canlı iken[66] hayvandan[67] kesilen parça murdardır[68]".** Ebu Davûd ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söyler. Hadisin bu metni de kendisine aittir.

* * *

---

63 Bir rivayette zehir.

64 Yani sinek, içeceğe düştüğü zaman kendisini korumak için önce hastalık bulunan kanadı suya veya sıvıya girer. İmam Ahmed ve İbn Mâce'nin rivayetlerinde ise şu ifade yer alır: "Sinek, önce zehiri sonra şifayı bırakır". Hz. Peygamberin içeceğe düşen sineği tamamen batırma emri, hastalık veya zehiri şifa ile kırmak içindir.
Bu hadis, bir sıvı içine düşen sineğin sıvıyı necis yapmadığını kanıtlamaktadır. Bu hükme kıyas yapılarak, balarısı, eşekarısı örümcek vb. akıcı kanı bulunmayan bütün hayvanlara aynı hüküm verilmiştir. Dolayısıyla bu tür hayvanlar bir suda öldüklerinde o su necis olmaz. Çünkü suyun necis olmasının nedeni, hayvanın ölmesi ile içinde toplanan kandır. Akıcı kanı bulunmayan hayvanlarda ise böyle bir neden bulunmamaktadır.

65 Gerçek adı, Haris b. Avf olan ravi, Beni Amir b. Leys kabilesine mensuptur. İlk Müslüman olan sahabelerdendir. Bedir savaşına katıldığı söylenir. Bir süre Medine'de yaşadıktan sonra Mekke yakınlarına yerleşmiş ve H. 65 veya 68 yılında 75 yaşında vefat etmiştir. Fennec mezarlığına defnedilmiştir.

66 Boğazlanmadan, kendisi hala hayatta iken.

67 Dört ayaklı ve yırtıcı olmayan her hayvan.

68 Necistir ve yenmesi haramdır. Dolayısıyla diğer necis şeylerin su ve başka şeyleri necis yaptığı gibi, bu parça da aynı hükme tâbîdir ve suyu necis yapar.

2- KAPLAR[69] BÖLÜMÜ

١٤ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَشْرَبُوا فِى آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِى صِحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِى الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِى الآخِرَةِ.

14- Huzeyfe b. el-Yeman[70] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Altın ve gümüş kaplardan içmeyiniz, böyle tabaklardan yemeyiniz. Çünkü bu kaplar, dünyada[71] onların[72] ahirette ise sizindir"**. Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٥ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا، قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الَّذِى يَشْرَبُ فِى إِنَاءِ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِى بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ.

15- Ümmü Seleme[73] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Gümüş kaptan içen kimse, karnına sadece cehennem ateşini doldurur"**. Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا دُبِغَ الإِهَابُ فَقَدْ طَهُرَ.

16- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Deri[74]**

---

[69] Yazar, kapların hükmü bölümünü, temizlik bölümünün hemen ardından zikretmektedir. Çünkü İslam, bazı kapların kullanımına izin verirken bazılarını yasaklamaktadır. Bu sayede Müslümanlar, kullanılmasına izin verilen ve yasaklanan kapları tanıma ve birbirinden ayırt etme imkanı bulacaklardır.

[70] Künyesi Ebu Abdullah olan ravi, bir sahabenin oğludur. Hz. Peygamberin sırdaşı olarak ün salmıştır. Hz. Osman'ın şehit edilişinden 40 gece sonra, H. 35 veya 36. yılında Medain'de vefat etmiştir.

[71] Burada amaç, böyle kapları kullanmanın onlara helal olduğunu açıklamak değil, aksine yapmakta olduklarını açıklamaktır.
Hadis, açık bir şekilde altın ve gümüş kaplardan yeme ve içmenin haram olduğuna delalet ederken, genel anlamı ile de böyle kaplardan abdest alma ve yıkanmanın haram olduğuna işaret etmektedir.

[72] Allah'a şirk koşanların.

[73] Gerçek adı, Hind binti Ebu Seleme olan ravi, ebu Seleme ile evliydi. Onunla birlikte Habeşistan'a hicret etti. Daha sonra birlikte Medine'ye döndüler. Eşi Ebu Seleme, Uhud savaşında aldığı yara nedeniyle vefat edince, Hz. Peygamber, kendisiyle hicretin 4. yılı Şevval ayında evlendi. H. 59 veya 62 yılında 84 yaşında vefat etti. El-Bakî' mezarlığına defnedildi.

[74] Burada deri genel anlamdadır. Tabaklanmış ve tabaklanmamış bütün derileri kapsar.

tabaklandığı[75] vakit temizlenmiş olur". Hadisi, Müslim tahric etmiştir. Dört imamın rivayetinde ise şu ifade yer alır:

أَيُّمَا إِهَابٍ دُبِغَ.

"Hangi[76] deri tabaklanırsa temizlenmiş olur".

١٧ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دِبَاغُ جُلُودِ الْمَيْتَةِ طُهُورُهَا.

17- Seleme b. El-Muhabbik[77] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ölü hayvanların derilerini tabaklamak, deriyi temiz kılar".** İbn Hibbân, bu hadisin sahih olduğunu söyler.

١٨ - عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا، قَالَتْ مَرَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاةٍ يَجُرُّونَهَا، فَقَالَ لَوْ اَخَذْتُمْ إِهَابَهَا؟ فَقَالُوا إِنَّهَا مَيْتَةٌ، فَقَالَ يُطَهِّرُهَا الْمَاءُ وَالْقَرَظُ.

18- Meymûne (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.), bir koyunun sürüklenerek götürüldüğünü görünce: **"Bari derisini alsaydınız"** dedi. Oradakiler: "O ölü bir hayvandır" deyince, Hz. Peygamber (s.a.v.): **"Su ve karaz[78] onu temizler"** buyurdu. Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmiştir.

١٩ - عَنْ اَبِى ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنَّا بِاَرْضِ قَوْمِ اَهْلِ كِتَابٍ، اَفَنَأْكُلُ فِى آنِيَتِهِمْ؟ فَقَالَ: لَا تَأْكُلُوا فِيهَا، إِلَّا اَنْ لَا تَجِدُوا غَيْرَهَا، فَاغْسِلُوهَا، وَكُلُوا فِيهَا.

---

75 Derinin ıslaklığını kurutup fazlalıklarını atmak, kokmasını ve bozulmasını gerektirecek şeyleri yok etmek.

76 Bu ifade bütün derileri kapsayan genel bir ifadedir. Dolayısıyla hadis, genel anlamı ile bütün hayvanların derilerini kapsamaktadır. Ancak bütün alimlerin ittifakı ile domuz derisi, alimlerin çoğunluğuna göre köpek derisi ve muhakkik alimlere göre de eti yenmeyen bütün hayvan derileri bu hükmün dışındadır.

77 Hadis ehli el-Muhabbek şeklinde okur. Künyesi Ebu Sinan olan ravi, Huzel kabilesine mensup olup tam adı, Huzeyl b. Müdreke b. İlyas'tır. Basralılardan sayılmıştır. Hasan Basri ve başkaları kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

78 Bir çeşit akasya ağacı yaprağı. Araplar, çok eskiden beri bu ağaç yaprakları ile derileri tabaklarlardı. Bu ve önceki iki hadis, ölü hayvan derilerinin tabaklanma ile temizlendiğine delalet etmektedir. Dolayısıyla bu derilerden yapılmış kaplarla temizlenmek caizdir.

19- Ebu Sa'lebe el-Huşenî[79] (r.a.) anlatıyor: Ben: "**Ey Allah'ın Rasulü! Bizler, kitap ehli**[80] **bir kavmin topraklarında bulunuyoruz. Onların kaplarından yemek yiyelim mi?**[81]" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): "**O kaplardan yemeyin. Ancak başkasını bulamazsanız, o zaman kapları yıkayın sonra yiyin**" buyurdu. Hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٠- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ تَوَضَّئُوا مِنْ مَزَادَةِ اِمْرَأَةٍ مُشْرِكَةٍ.

20- İmran b. Husayn[82] (r.a.) anlatıyor: "**Hz. Peygamber ve sahabileri müşrik bir kadının kırbasından**[83] **abdest aldılar**". Uzun bir hadiste geçen bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ قَدَحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْكَسَرَ، فَاتَّخَذَ مَكَانَ الشَّعْبِ سِلْسِلَةً مِنْ فِضَّةٍ.

21- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "**Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kadehi**[84] **çatladı. Bunun üzerine çatlayan yeri gümüşten bir telle kapattı.**"[85] Hadisi, Buhârî tahric etmiştir.

---

[79] Kuda'a kabilesinden Huşeyn b. Nemr'e nispeten böyle söylenmiştir. Hudeybiye'de ağacın altında Hz. Peygambere biat eden sahabelerdendir. Rasûlullah tarafından kavmine tebliğ için gönderilmiş, kavmi Müslüman olmuştu. Sonraları Şam'a yerleşmiş ve H. 75 yılında burada vefat etmiştir.

[80] Burada sözü edilen kitap ehli, Hıristiyan olan bir kavimdi. Bilindiği gibi "Kitap ehli" terimi, Yahudi ve Hıristiyanları birlikte kapsar.

[81] Kitap ehli kimselerin kapları hakkındaki bu şüphenin nedeni, bu kimselerin o kaplarda domuz eti pişirme ve içki içme ihtimalinin bulunmasıdır. Bu neden, Ebu Davûd ve İmam Ahmed'in bir rivayetinde açık bir şekilde belirtilmektedir. Bu rivayette hadis metni şöyle geçmektedir: "Bizler kitap ehline komşuyuz. Bunlar kazanlarında domuz eti pişirmekte ve kaplarında içki içmektedirler. Onların kaplarından yiyelim mi?" diye soruldu. Hz. Peygamber: "O kaplardan yemeyin... vd.". Hz. Peygamberin bu cevabı, kitap ehlinin kaplarından uzak durmanın ve zorunlu olmadıkça o kapları kullanmamanın daha evla olduğuna delalet etmektedir. Hadis, bu kapları kullanma mecburiyeti olduğunda kitap ehlinin temizliğine güvenilmemesini ve kapların mutlaka yıkanmasını emretmektedir. Hadisteki yasaklama, haram anlamında değildir. Aksine insan tabiatının, bu tür pis ve necis şeylerin pişirilip yendiği kaptan nefret ettiğini açıklamaktadır.

[82] Huza'a kabilesinin Ka'b koluna mensup olan ravi, sahabelerin seçkinlerindendir. Künyesi Ebu Nuceyd olan bu seçkin sahabe, Hayber'in fethedildiği yıl Müslüman oldu. Basra'da ikamet etti ve H. 52 veya 53 yılında burada vefat etti.

[83] İki deriden yapılan ve daha geniş olması için aralarına üçüncü bir deri yerleştirilen bir tür tulum. Bu hadis, müşriklerin kaplarının ve tabaklandıktan sonra ölü hayvan derisinin temiz olduğuna delalet etmektedir. Müşriklerin kestikleri hayvanlar murdar olmakla birlikte, onların bu hayvanların derilerinden yaptıkları kırba ve tulumlar temiz olup ve kullanılabilir.

[84] Küçük tas.

[85] Çatlayan yerleri gümüşle birbirine bitiştirdi. Hadis, bu tür basit amaçlar için kaplarda az miktarda gümüş kullanmanın caiz olduğuna delalet etmektedir.

3- NECASETTEN TEMİZLENME BÖLÜMÜ

٢٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَمْرِ تُتَّخَذُ خَلًّا؟ قَالَ: لَا.

22- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, şaraptan[86] sirke[87] elde etmenin hükmü soruldu. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Olmaz”[88] buyurdu. Bu hadisi, Müslim ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî, hadisin “hasen sahih” olduğunu söylemiştir.

٢٣ - عَنْهُ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ أَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا طَلْحَةَ فَنَادَى إِنَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ فَإِنَّهَا رِجْسٌ.

23- Yine Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Hayber günü[89] Hz. Peygamber (s.a.v.), Ebu Talha'ya[90] şöyle seslenmesini emretti: **“Allah ve Rasûlü, sizlere, ehlî[91] eşeklerin etlerini yemeyi yasaklıyorlar. Çünkü bu etler necistir[92]”**. Hadis, müttefekun aleyhtir.

---

[86] Şarap tamamen haram kılındıktan sonra.

[87] Ekşimiş üzüm suyu. Yani şarabı sirke yapmak, onu sirkeye dönüştürmek caiz mi değil mi?

[88] Buradaki yasaklama, haram içindir. Yani şaraptan sirke yapılmaz. Dolayısıyla hadis, şaraptan sirke elde etmenin haram olduğuna delalet etmektedir. Fakat şarabın kendiliğinden sirkeye dönüşmesinin hükmü üzerinde ihtilaf edilmiştir. Kimi alimler bu tür sirkenin helal, kimisi de haram olduğunu söylemiştir. Ancak böyle sirkenin haram olduğunu belirten herhangi bir delil bulunmamaktadır. Bilindiği gibi herhangi bir şeyin hükmü, yapısının değişmesi ile değişmektedir. Bu yüzden bu sirkenin hükmü, caizdir. Tercih edilen görüş budur.

[89] Hayber savaşında. Hayber, Medine'nin kuzeyine düşen ve Medine'den 96 mil uzaklıkta bulunan bir yerleşim bölgesidir. Burada çoğunlukla Yahudiler yaşamaktaydı. Yahudilerle yapılan bu savaş, Hudeybiye anlaşmasından sonra hicretin 7. yılı Muharrem ayında gerçekleşmiştir. Hayber'in fethinden sonra Hz. Peygamber, ekin ve meyvelerinin yarısını Müslümanlara verme koşuluyla kendilerine yurtlarında kalma izni vermiştir. Ancak Hz. Ömer, hilafeti döneminde onları Teyma' ve Eriha'ya sürgün etmiştir.

[90] Sahabîlerin ileri gelenlerinden biri olan Ebu Talha'nın tam adı, Zeyd b. Sehl b. El-Esved b. Haram el-Ensarî en-Neccarî'dir. Akabe biatlerinde bulunmuş ve Hz. Peygamberin bütün savaşlarına katılmıştır. Uhud savaşında ağır yara almasına rağmen Hz. Peygamber (s.a.v.)'i vücudu ile korumuş, öyle ki artık elleri tutmaz olmuştu. Huneyn savaşında yirmiye yakın adam öldürdü. Hicri 34 veya 51 yılında vefat etti.

[91] Vahşi olmayan, insanların evlerde tuttuğu ehlî (evcil) eşekler.

[92] Gerçekten necis olsun veya olmasın insanın pis kabul ettiği ve tiksindiği her şey. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu yasaklaması, ehlî eşeklerin artığının necis olmasını gerektirmez.

٢٤- عَنْ عَمْرِو بْنِ خَارِجَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنًى وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَلُعَابُهَا يَسِيلُ عَلَى كَتِفَيَّ.

24- Amr b. Harice[93] (r.a.) anlatıyor: **Hz. Peygamber (s.a.v) Mina'da[94] devesinin üzerinde bize hitap etti. Devesinin salyası[95] omuzlarımın üzerine akıyordu.**[96] Hadisi, İmam Ahmed ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî, hadisi sahih kabul etmiştir.

٢٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ الْمَنِيَّ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ فِي ذَلِكَ الثَّوْبِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى أَثَرِ الْغُسْلِ فِيهِ.

25- Hz. Aişe[97] (r.a.) anlatıyor: "**Allah Rasûlü, meniyi yıkar, sonra da o elbiseyle namaza çıkardı. Ben de elbisesindeki yıkama izine bakardım.**" Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Müslim'in rivayeti şöyledir:

لَقَدْ كُنْتُ أَفْرُكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرْكًا فَيُصَلِّي فِيهِ.

"Ben, Allah Rasûlü'nün çamaşırındaki meniyi iyice ovalardım. Sonra da Hz. Peygamber onunla namaz kılardı".

Müslim'in bir başka rivayeti ise şöyledir:

لَقَدْ كُنْتُ أَحُكُّهُ يَابِسًا بِظُفُرِي مِنْ ثَوْبِهِ.

"Çamaşırdaki meni kuru ise, onu tırnaklarımla kazıyarak çıkarırdım"[98].

---

93 Ebu Süfyan'ın müttefiki olan ravinin tam adı, Amr b. Harice b. el-Muntafak el-Esedî'dir. Eş'arî, ensarî veya Cumahî olduğu da söylenir. Ancak meşhur olanı birincisidir. Bir süre Şam'da ikamet etmiştir. Hadisleri daha çok Basra ehli tarafından nakledilmiştir.

94 Mina, kurbanların kesildiği ve Mekke yakınlarında yerdir. Haccın en çok bilinen alametidir.

95 Ağızdan gelen su.

96 Bu hadis, eti yenen hayvanların ağzından gelen salyanın temiz olduğuna delalet etmektedir.

97 Hz. Ebubekir'in kızı. Hz. Peygamber hicretten iki yıl önce kendisiyle evlenmiş, ancak hicretin birinci yılı Şevval ayında henüz dokuz yaşında iken onunla gerdeğe girmiştir. Müslümanlar Hz. Aişe'yi çok iyi tanırlar. Hicretin 57 veya 58. yılında 17 Ramazan'da vefat etmiştir. Cenaze namazını Ebu Hüreyre kıldırmış ve el-Baki' mezarlığına defnedilmiştir.

98 Elbisedeki meni ister yaş ister kuru olsun, mutlak manada yıkamanın vacip olmadığına delalet eden birçok rivayet bulunmaktadır. Hatta meni yaş ise, bir parça bez, ot veya tahta ile silip gidermek yeterlidir. Bazı alimler bu hadisleri delil göstererek meninin temiz olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu hadiste buna delalet eden herhangi bir işaret bulunmamaktadır. İmam Şevkani der ki: "Meniyi yıkama, silme, hafif veya sert biçimde ovalama, sürtme ve kazıyarak çıkarma gibi yollarla gidermek hadislerle

٢٦- عَنْ أَبِي السَّمْحِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرَشُّ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ.

26- Ebu's-Semh[99] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kız çocuğun idrarı yıkanır[100], erkek çocuğun idrarına ise su serpilir[101]"**.[102] Bu hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmiş; Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir.

٢٧- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِي دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الثَّوْبَ تَحُتُّهُ ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ تَنْضَحُهُ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ.

27- Hz. Ebu Bekir'in kızı Esma[103] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v), hayız kanı bulaşan elbisenin temizliği hakkında şöyle buyurdu: **"Kanı önce iyice ovalar[104], sonra elbiseye su serpip[105] sıkar, sonra suyla[106] yıkar, daha sonra o elbiseyle namaz kılar".** Hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَتْ خَوْلَةُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَإِنْ لَمْ يَذْهَبِ الدَّمُ؟ قَالَ: يَكْفِيكِ الْمَاءُ وَلَا يَضُرُّكِ أَثَرُهُ.

---

sabittir. Dolayısıyla bir şeyin necis olup olmamasının pek bir önemi ve anlamı yoktur. Asıl önemli olan, dini yasaları koyanın (Allah ve Hz. Peygamber) bunun giderilmesini emretmesidir. Bu yüzden doğru olan görüş, meninin necis olduğu ve bunun, belirtilen yollardan biriyle temizlenmesinin caiz olduğudur".

[99] Adı İyaz, künyesi Ebu's-Semh'tir. Ancak adının künyesi olduğu da söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in azatlı kölesi ve hizmetçisidir. İbn Abdilberr, onun hakkında şöyle söylendiğini nakleder: "O, kaybolan biridir. Nerede öldüğü bilinmemektedir".

[100] Kız çocuğunun idrarının bulaşması nedeniyle elbise veya vücut yıkanır.

[101] Islatılır. Erkek çocuğunun idrarının bulaştığı yere, suyun akmayacağı ve damlamayacağı kadar su dökülür.

[102] Bu hadis, sütten başka gıda almayan erkek çocuğun idrarı ile kız çocuğun idrarının hükmünün farklı olduğunu belirtmektedir. Sütten başka gıda aldıklarında ise her ikisinin idrarının hükmü aynıdır. Hadisten, erkek çocuğun idrarının temiz olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü hadis, kural koyanın (Allah ve resulü) erkek çocuğun idrarını temizlemeyi kolaylaştırdığını ifade etmektedir. (Sübülü's-selam'dan özetle).

[103] Abdullah b. Zübeyr'in annesi, Hz. Aişe'nin ablası. Mekke'de ilk Müslüman olanlardandır. Medine'ye hicret etmiş ancak sonraları tekrar Mekke'ye dönmüştür. Oğlu Zübeyr'in öldürülüşünden yaklaşık bir ay sonra H. 73 yılında 100 yaşlarında Mekke'de vefat etmiştir. Bu yaşına rağmen ağzındaki dişlerden hiçbiri düşmemiş ve akli dengesinde bir değişiklik olmamıştır.

[104] Böylece elbisedeki kanı çıkararak temizler.

[105] Parmakları ile kanın bulaştığı yere su serper ve orayı sıkar. Yani kadın, suyun kana nüfuz edip elbisenin çektiği kanın çıkması için, kanın bulaştığı yeri su serperek ıslattır sonra da orayı parmakları ile ovalayıp sıkar.

[106] Bol su ile iyice yıkar.

28- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Havle[107] (r.a.): "Ey Allah'ın Rasûlü! Şayet kan yine de gitmezse?[108]" diye sordu. Hz. Peygamber: **"Sana su ile yıkamak yeterlidir. Kanın izinin kalması sana zarar vermez"**[109] buyurdu. Hadisi, Tirmizî tahric etmiştir. Senedi zayıftır[110].

* * *

4- ABDEST[111] BÖLÜMÜ

٢٩- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ.

29- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ümmetime zorluk verecek olmasaydım[112] onlara, her abdest aldıklarında misvak kullanmalarını emrederim**[113]". Hadisi, İmam Malik, İmam Ahmed ve Nesâî tahric etmiş; İbn Huzeyme, sahih kabul etmiş; Buhârî ise muallak olarak zikretmiştir.

٣٠- عَنْ حُمْرَانَ اَنَّ عُثْمَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ دَعَا بِوَضُوءٍ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذٰلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ

---

107 Havle binti Yesar, kadın sahabilerdendir. Ebu Seleme b. Abdurrahman kendisinden hadis rivayet etmiştir. İbn Abdilberr onun hakkında: "Bunun Havle binti el-Yeman olmasından endişe ediyorum". Ancak müellif, bu görüşü kabul etmez.

108 Yani ovalama, sıkma ve yıkamadan sonra kanın izi yine de kalırsa.

109 Hadis, necasetin kendisini giderdikten sonra elbisenin temizlendiğine ve necasetin izini gidermenin şart olmadığına delalet etmektedir.

110 Hadisin isnadında, İbn Lehi'a bulunduğu için zayıf kabul edilmiştir. Ama hadisin anlamı sahihtir.

111 Arapça sözlükte el-Vüdu' (Ötre ile) , mutlak manada el, ayak ve diğer yerleri yıkamaktır. Terim olarak ise bilinen abdest alma eylemidir. Arapça el-Vedu' (Üstün ile) ise, kendisiyle abdest alınan su vb. şeylere denilir.

112 Ümmetimi sıkıntı ve zorluğa düşürme endişem olmasaydı.

113 Mutlaka kullanmalarını emrederdim. Ama zorluk olur endişesiyle bu emrin verilmemesi, abdest alırken misvak kullanmanın müstehab hatta kuvvetli bir müstehab olduğunu gösterir.

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا.

30- Hz. Osman'ın[114] (r.a.) azatlı kölesi Humran[115] anlatıyor: Hz. Osman abdest almak için su istedi. Önce ellerini üç defa yıkadı. Sonra ağzına su alıp çalkaladı[116]. Sonra burnuna su çekti[117] ve çıkardı. Sonra yüzünü üç kez yıkadı. Sonra sağ kolunu dirseklere kadar üç kez yıkadı. Sonra sol kolunu da aynı şekilde yıkadı. Sonra başını meshetti. Sonra sağ ayağını topuklara kadar[118] üç kez yıkadı. Sonra sol ayağını aynı şekilde yıkadı. Sonra da: "Ben, Hz. Peygamberin benim bu abdestim gibi abdest aldığını gördüm"[119] dedi. Hadis, müttefekun aleyhtir.

٣١- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ وُضُوءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَاحِدَةً.

31- Hz. Ali[120] (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in abdest alma şeklini şöyle anlatıyor: "...Ve başını bir defa meshetti..." Hadisi, Ebu Davûd, Nesâî ve Tirmizî tahric etmiştir. Nesâî ve Tirmizî de hadisi, sahih bir isnadla tahric etmişlerdir. Hatta Tirmizî, bu hadisin bu konudaki en sahih hadis olduğunu söylemiştir.

٣٢- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ عَاصِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ قَالَ: وَمَسَحَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِيَدَيْهِ وَأَدْبَرَ.

32- Abdullah b. Zeyd b. Asım[121] (r.a.)'dan abdest alma şekli hakkında şöyle

---

[114] Raşid halifelerin üçüncüsü ve ilk Müslüman olanlardan. Hz. Peygamberin kızlarından önce Rukiye sonra da Ümmü Gülsüm ile evlendi. Bu yüzden kendisine "İki nur sahibi" anlamında "Zi'n-nureyn" adı verildi. Hicri 18 Zilhicce 35 yılında Cuma gecesi şehit edildi.

[115] Humran b. Ebân. Halid b. Velid, Hz. Ebubekir zamanında onu esir almış ve köle olarak Hz. Osman'a göndermişti. Ancak Hz. Osman, onu azat ederek serbest bırakmıştı. İkinci dereceden sika (güvenilir) bir ravidir. H. 75 yılında vefat etmiştir.

[116] Ardından dışarı attı.

[117] Buruna su alıp, onu nefesle en yukarıya kadar çekmek.

[118] Topuklar da dahil.

[119] Hadisin devamı şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kim bu abdestim gibi abdest alır, sonra da içinden hiçbir konuşma geçirmeden iki rekat namaz kılarsa, geçmişte yaptığı bütün günahlar bağışlanır".

[120] Raşid halifelerin dördüncüsü. Hz. Peygamberin Tebük seferi dışındaki bütün savaşlarına katılmıştır. Hz. Peygamber, Tebük seferinde onu Medine'de kendi yerine bırakmıştır. Abdurrahman b. Mülcem, kendisine üç darbe vurmuş, bu yüzden hicri 17 Ramazan 40 yılında Kûfe'de şehit olarak ölmüştür.

[121] Medineli Ensar'dan olan ravi, Mazin b. Neccaroğullarına mensuptur. Uhud savaşına katılmış, Yemame savaşında Vahşi ile birlikte yalancı peygamber Müseylime'yi öldürmüştür. H. 63 yılında

bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.), ellerini önden arkaya doğru götürerek başını meshetti." Hadis, müttefekun aleyhtir.

Buhârî ve Müslim'in bir başka rivayeti ise şöyledir:

بَدَأَ بِمُقَدَّمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الذِى بَدَأَ مِنْهُ.

"Ellerini, başının ön tarafından başlayarak kafasının arkasına[122] kadar götürdü. Sonra oradan geri getirerek başladığı yere kadar geldi".

٣٣- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِى صِفَةِ الْوُضُوءِ قَالَ: ثُمَّ مَسَحَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِهِ وَاَدْخَلَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَّاحَتَيْنِ فِى اُذُنَيْهِ وَمَسَحَ بِإِبْهَامَيْهِ ظَاهِرَ اُذُنَيْهِ.

33- Abdullah b. Amr[123] (r.a.) ise abdest alma şeklini şöyle anlatıyor: "Sonra Hz. Peygamber, başını meshetti ve işaret parmaklarını kulaklarına soktu; başparmaklarıyla da kulaklarının dışını meshetti". Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmiş; İbn Huzeyme de sahih olduğunu söylemiştir.

٣٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا إِسْتَيْقَظَ اَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثًا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيْشُومِهِ.

34- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz uykudan uyandığı vakit, üç defa sümkürsün. Çünkü şeytan, onun genzinde[124] geceler"**[125]. Hadis müttefekun aleyhtir.

Hurre savaşında öldürülmüştür. Bu ravi, rüyasında ezanı gören sahabilerden Abdullah b. Zeyd'ten başka biridir. Bunun dedesinin adı, Abdurabbih'tir.

122 Ensesine kadar.

123 Kureyş kabilesinden Amr b. As'ın oğlu. Babasından önce Müslüman oldu. Babası kendisinden sadece 13 yıl büyüktü. Alim, hafız ve ibadete düşkün bir sahabeydi. H. 63 veya 70 yılında vefat etmiştir.

124 İç taraftan burunun üst kısmı. Bir görüşe göre, bütün burun.

125 Şeytanın geniz veya burunda gecelemesi, gerçek anlamda olabileceği gibi istiare anlamında da olabilir. Çünkü gerek burunda biriken pislik ve sümük, gerekse bunun neden olduğu tembellik ve ağırlık şeytanın tabiatı ve hoşnutluğu ile uyuşmaktadır. Dolayısıyla bu hadiste mutlak anlamda zikredilen sümkürme emri, bazı rivayetlerin delalet ettiği gibi abdest alma zamanıyla sınırlı olabilir. Bu durumda sümkürme eylemi, abdestin fiillerinden biri olur. Veya bu emir, hiçbir sınırlama olmadan tamamen mutlak anlamda olabilir. Bu durumda ise sümkürme eylemi, abdest almaya hazırlanma fiillerden biri olur. Her iki ihtimalde de bu hadisin bu bölümde zikredilmesi doğrudur.

٣٥- عَنْهُ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.

35- Yine Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz uykudan uyandığı zaman, üç defa yıkamadıkça elini su kabına sokmasın[126]. Çünkü, elinin nerede gecelediğini bilmez".** Hadis, müttefekun aleyhtir. Hadisin lafzı Müslim'e aittir.

٣٦- عَنْ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَسْبِغِ الْوُضُوءَ وَخَلِّلْ بَيْنَ الْأَصَابِعِ وَبَالِغْ فِي الْاِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا.

36- Lakit b. Sabire[127] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Abdesti en güzel şekilde[128] al, parmaklarının arasını hilalle[129], eğer oruçlu değilsen[130] burnuna bol su verip temizle"**[131]. Hadisi, dört imam tahric etmiş; İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davûd'un bir rivayetinde şu fazlalık vardır:

إِذَا تَوَضَّأْتَ فَمَضْمِضْ.

"Abdest aldığın vakit, ağzına su verip çalkala".

٣٧- عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُخَلِّلُ لِحْيَتَهُ فِي الْوُضُوءِ.

37- Hz. Osman (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) abdest alırken sakalını hilallerdi." Hadisi, Tirmizî tahric etmiş; İbn Huzeyme sahih kabul etmiştir.

---

126 Hadisteki el yıkamayla ilgili emir, bu fiilin müstehab olduğunu gösterir. Ancak necasetin ele bulaştığı kesin olarak bilinirse bu durumda emir, vücûb ifade eder. Bu eylem de abdest almaya hazırlanma fiillerden biridir.

127 Ravinin tam adı, Lakit b. Sabire b. Abdullah b. el-Müntefak el-Amirî'dir. Müntefak oğullarından gelmiştir. Ravinin, Ebu Rezîn el-Ukaylî olarak bilinen Lakit b. Amir b. Sabire olduğu söylenmiştir. İbn Abdilberr, bunun kesin olduğunu söyler. Bir görüşe göre, ikisi farklı kimselerdir. El-Hafız'ın tercih ettiği görüş budur.

128 Bütün organları tam olarak yıkayıp hiçbir noksanlık bırakmadan abdesti tastamam almak.

129 Islaklığın bütün parmakların arasına girmesi için, bir parmağı iki parmağın arasına geçirmek; parmakları birbirine geçirmek.

130 Şayet oruçlu isen, suyun boğaza ulaşıp orucunun bozulmasına neden olmaması için burnuna bol su verme.

131 Hadis, oruçlu olunmadığı zaman buruna bol su verip yukarıya çekmenin ve temizlemenin müstehab olduğuna delalet etmektedir.

٣٨- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُتِىَ بِثُلُثَىْ مُدٍّ فَجَعَلَ يَدْلُكُ ذِرَاعَيْهِ.

38- Abdullah b. Zeyd (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e bir müdd'ün[132] üçte ikisi kadar (=yaklaşık 0,460 lt.) su getirildi. Hz. Peygamber onunla kollarını ovalamaya başladı"[133]. Hadisi, İmam Ahmed tahric etmiş; İbn Huzeyme, sahih olduğunu söylemiştir.

٣٩- عَنْهُ اَنَّهُ رَاَى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُ لِاُذُنَيْهِ مَاءً خِلَافَ الْمَاءِ الَّذِى اَخَذَ لِرَأْسِهِ.

39- Yine Abdullah b. Zeyd (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, kulaklarını meshetmek için başını meshettiği sudan başka su aldığını gördüm." Hadisi, Beyhakî tahric etmiş ve isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde Tirmizî de bu hadisi sahih kabul etmiştir.

Müslim, hadisi aynı yolla[134] ama şöyle zikreder[135]:

وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ بِمَاءٍ غَيْرَ فَضْلِ يَدَيْهِ

"Başını, ellerinden artakalan sudan başka bir su ile meshetti"[136]. Hadisin, mahfuz[137] olanı budur.

٤٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

---

132 Bir müdd, bir rıtl ve 1/3 rıtlın toplamına eşit olan bir ağırlık ölçüsüdür. Yaklaşık 600 gr.dır.

133 Yani Hz. Peygamber (s.a.v.) bu miktar su ile abdest aldı. Bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in abdest alırken kullandığı rivayet edilen en az su miktarıdır.

134 Beyhakî'nin bu hadisi rivayet ettiği yol.

135 Müslim bu rivayeti, kitabü't-tehare babu vudûü'n-nebî (s.a.v) bölümünde zikreder.

136 Hz. Peygamber (s.a.v.), ellerini yıkadıktan sonra elinde arta kalan ıslaklıkla başını meshetmemiş, yeni su alarak başını meshetmiştir.

137 Müslim'in rivayeti mahfuzdur (daha doğru ve kuvvetlidir). Beyhakî'nin rivayeti -sahih olarak kabul edilse bile- kulakları meshetmek için yeni su almanın meşru olduğuna delalet etmektedir; ancak musannifin de belirttiği gibi bu rivayet, mahfuz değildir. İbn Kayyım der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, kulaklarını meshetmek için yeni su aldığı sabit değildir. Ancak İbn Ömer'in böyle yaptığı sahihtir". İmam Abdurrahman el-Mubarekfûrî ise Tuhfetü'l-Ahvezî adlı eserinde (1/49) konuyla ilgili olarak şunları söyler: "Kulakları yeni bir su ile meshetmeye açık bir şekilde delalet eden, sahih ve merfû (Hz. Peygamber (s.a.v.)'e dayanan) bir hadis bilmiyorum. Ancak İbn Ömer'in (r.a.) böyle yaptığı (yeni su alarak kulaklarını meshettiği) sabit olmuştur. İmam Malik, Muvatta adlı eserinde Nafi'nin şu rivayetini nakleder: "Abdullah b. Ömer kulaklarını meshetmek için parmakları ile su alırdı". Elbette Allah en iyisini bilir.

يَقُولُ: إِنَّ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ اَثَرِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اِسْتَطَاعَ مِنْكُمْ اَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ.

40- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini işittim: **"Kıyamet gününde ümmetim, abdestin izinden dolayı yüz, kol ve ayakları bembeyaz parlak bir halde geleceklerdir.[138] O halde sizden kim bu parlaklığını arttırabiliyorsa, bunu yapsın**[139]". Hadis müttefekun aleyhtir. Hadis metini Müslim'e aittir.

٤١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ؛ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيَمُّنُ فِى تَنَعُّلِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَطُهُورِهِ وَفِى شَأْنِهِ كُلِّهِ.

41- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.), ayakkabısını giymede, saçını taramada, temizliğinde ve her işinde sağdan[140] başlamayı severdi." Hadis, müttefekun aleyhtir.

٤٢ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا تَوَضَّأْتُمْ فابدأوا بِمَيَامِنِكُمْ.

42- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Abdest aldığınızda sağınızdan başlayın".** Hadisi, dört imam tahric etmiş; İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir.

٤٣ - عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَالْخُفَّيْنِ.

43- Muğire b. Şu'be[141] anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) abdest aldı; perçemini[142], sarığının[143] ve mestlerinin[144] üzerini meshetti."[145] Hadisi, Müslim tahric etmiştir.

---

138 Yüzleri, kolları ve ayakları abdestin nuru ile parlayacaktır.
139 Abdest alırken suyu, yıkanması farz olan yerlerden daha yükseklere kadar ulaştırsın.
140 Sağ taraftan başlamaktan hoşlanırdı.
141 Adı, Ebu Abdullah veya Ebu İsa Muğire b. Şu'be b. Mes'ud es-Sakafî'dir. Hendek savaşında Müslüman olup hicret eden ünlü sahabilerdendir. İlk olarak Hudeybiye anlaşmasının yapıldığı sefere katılmıştır. H. 50 yılında, Muaviye tarafından vali tayin edildiği Kûfe'de vefat etmiştir.
142 Başın ön tarafında, alnın üzerine dökülen saç.
143 Bez, tülbent, şal vb. şeylerden başa sarılarak meydana getirilen başlık.
144 Deriden yapılıp, topukları içine alacak şekilde ayaklara giyilen hafif ayakkabı.
145 Hadis, başın ön tarafını (alnı) meshetmenin yeterli olmadığına delalet etmektedir. Bunun yanında

٤٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِى صِفَةِ حَجِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْدَؤُوا بِمَا بَدَأَ اللّٰهُ بِهِ.

44- Cabir b. Abdullah[146] (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v)'in haccetme şeklini anlatırken[147] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyler: **"Allah'ın başladığı ile başlayın"**[148]. Nesâî, hadisi bu şekilde emir kipiyle tahric etmiştir. Müslim ise hadisi, haber kipiyle[149] rivayet etmektedir.

٤٥- عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَوَضَّأَ أَدَارَ الْمَاءَ عَلَى مُرْفَقَيْهِ

45- Yine Cabir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) abdest aldığında, suyu dirseklerinin üzerinde döndererirdi.[150] Hadisi, Dârekutnî zayıf bir isnadla[151] tahric etmiştir.

٤٦، ٤٧، ٤٨- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ

---

alimlerin büyük çoğunluğu, sadece sarığın üzerine meshetmenin de yeterli olmadığını söylemektedirler. İbn Kayyım der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v.), bazen sadece başının açık kısmını, bazen sarığının üzerini, bazen de sarığını ve alnını birlikte meshederdi. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, sadece alnını meshetmekle yetindiğine dair sahih bir rivayet bulunmamaktadır".

146 Ebu Abdullah künyesiyle bilinen ve ünlü sahabelerden olan ravi, Ensar'ın Seleme kolundandır. Bedir savaşına katılmıştır. Bir rivayete göre Bedir ve Uhud savaşlarına katılmamış; ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in diğer bütün savaşlarına ve Sıffin savaşına katılmıştır. Seçkin ve alim sahabelerden olan Cabir b. Abdullah, ömrünün sonlarına doğru görme duyusunu kaybetmiştir. H. 74 yılında 94 yaşında vefat etmiştir. Bir rivayete göre, Medine'de vefat eden sahabilerin sonuncusudur.

147 Hac bölümünde zikredilecek uzun bir hadise işaret etmektedir.

148 Yani Allah'ın ilk olarak zikrettiği ile başlayın. Bilindiği gibi Hz. Peygamber, Safa ile Merve arasındaki koşuya başlamak istediğinde bu emri vermiştir. Bu emirden maksadı, koşuya Safa'dan başlanmasıdır. Çünkü Allah "*Şüphesiz Safa ile Merve Allah'ın nişanelerindendir...*" Bakara Sûresi 2/158 buyurarak, önce Safa'yı zikretmiştir. Yazarın, uzun bir hadisin bu parçasını abdest bölümünde zikretmesinin amacı, sebebin hususi oluşundan çok lafzın genel anlamının önemli olduğuna işaret etmektir. Dolayısıyla bu emir, özel olarak her ne kadar Safa ve Merve arasındaki koşuyla ilgili ise de, lafzının genel anlamı, abdest ayetini de kapsayan genel bir kurala delalet etmektedir. Yüce Allah abdest ayetinde şöyle buyurmaktadır: "*Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı da (yıkayın)*" Maide Sûresi 5/ 6. Buna göre, abdest alırken ayette belirtilen sırayı takip etmek (önce yüzü sonra dirseklere kadar elleri yıkamak, başı meshetmek ve topuklara kadar ayakları yıkamak) gerekmektedir.

149 Yani Müslim, "Başlayın" emir kipi yerine "Başlıyoruz" haber kipiyle hadisi rivayet etmektedir.

150 Suyu dirseklerinin üzerinden geçirirdi.

151 Bu hadisin isnadında, hadis alimlerince rivayetleri kabul edilmeyen Kasım b. Muhammed b. Akîl bulunmaktadır.

46, 47, 48- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Abdeste, Allah'ın adını anmadan başlayan (besmeleyle başlamayan) kimsenin abdesti yoktur**[152]". Hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve İbn Mâce zayıf bir isnadla tahric etmişlerdir. Tirmizî, Said b. Zeyd[153] ve Ebu Said'ten buna benzer bir rivayet nakleder. İmam Ahmed hadis hakkında, "Bu konuda sabit kesin bir rivayet yoktur" demiştir.

٤٩ - عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْصِلُ بَيْنَ الْمَضْمَضَةِ وَالِاسْتِنْشَاقِ

49- Talha b. Musarrif[154] (r.a.), babasından o da dedesinden[155] anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, ağzına ve burnuna ayrı ayrı su verdiğini[156] gördüm." Hadisi, Ebu Davûd zayıf bir isnadla tahric etmiştir.

٥٠ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ ثُمَّ تَمَضْمَضَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا يُمَضْمِضُ وَيَنْثِرُ مِنَ الْكَفِّ الَّذِي يَأْخُذُ مِنْهُ الْمَاءَ

50- Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in abdest alma şeklini şöyle anlatır: "...Sonra Hz. Peygamber (s.a.v) ağzına ve burnuna üç kere su verdi. Ağzına ve burnuna, su aldığı aynı avuçla veriyordu"[157]. Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmiştir.

---

[152] Bu, besmelenin abdestin bir şartı veya rüknü olduğuna delalet etmektedir. Çünkü hadisteki olumsuzluk, zahiri anlamıyla abdestin tam ve eksiksiz oluşuyla ilgili değil varoluşu ve geçerliliğiyle ilgili olduğuna işaret etmektedir. Ancak İmam Ahmed'in de söylediği gibi, "Bu konuda sabit olan bir rivayet yoktur". Sonuç olarak, abdeste besmeleyle başlamak sünnettir. Çünkü her işe besmeleyle başlamanın faziletine delalet eden rivayetler, birbirini güçlendirmektedir.

[153] Tam adı, İbn Amr b. Nefil el-Adevî el-Kureşî'dir. Künyesi Ebu'l-A'ver olan ravi, cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. İslamiyet'i ilk olarak kabul edenlerdendir. Hz. Ömer'in kız kardeşi Fatıma ile evliydi. Eşiyle birlikte Hz. Ömer'in Müslüman olmasına vesile olmuştur. Bedir dışında bütün savaşlara katılmıştır. H. 51 yılında vefat etmiş ve el-bakî' mezarlığına defnedilmiştir.

[154] Tam adı, Ebu Muhammed veya Ebu Abdullah Talha b. Musarrif'tir. Tabiilerin (sahabeden sonraki neslin) ileri gelenlerinden olup beşinci derecede sikadır. İyi bir karî (Kuran okuyan) idi. H. 112 yılında vefat etti. Babası Musarrif ise, durumu bilinmeyen meçhul biridir. Onun yüzden bu hadis zayıf kabul edilmektedir.

[155] Adı, Ka'b b. Amr veya Amr b. Ka'b b. Cahdeb el-Yamî'dir. Yam, Hemedan'da tanınan Yemen kabilelerinden biridir. İbn Abdilberr onun hakkında şöyle söyler: "Kûfe'de ikamet etmiş bir sahabedir. Kimisi onun sahabeliğini kabul etmez. Ancak sahabeliğini inkar etmenin herhangi bir yönü yoktur".

[156] Önce ağzına vermek için su alır, ardından burnuna vermek için yeni su alırdı.

[157] Yani Hz. Peygamber bir avuç su alır; bu suyun bir kısmını mazmaza için ağzına, kalanını da istinşak için burnuna verirdi. Bu fiili üç defa tekrarlardı.

٥١ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ ثُمَّ اَدْخَلَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفٍّ وَاحِدَةٍ يَفْعَلُ ذٰلِكَ ثَلَاثًا

51- Abdullah b. Zeyd (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle abdest aldığını anlatıyor: "...Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) su alır; aynı avuçtan ağzına ve burnuna su verirdi.[158] Bunu üç defa yapardı". Hadis, müttefekun aleyhtir.

٥٢ - عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاٰى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا وَفِي قَدَمِهِ مِثْلُ الظُّفْرِ لَمْ يُصِبْهُ الْمَاءُ فَقَالَ اِرْجِعْ فَاَحْسِنْ وُضُوءَكَ

52- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v), ayağında tırnak kadar su değmemiş bir adam gördü. Ona: **"Geri dön ve abdestini güzel al!"** buyurdu. Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî tahric etmiştir.

٥٣ - عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّاُ بِالْمُدِّ وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ اَمْدَادٍ

53- Yine Enes (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.), bir müdd miktarı su ile abdest alır; bir sa' [159] ile beş müdd miktarı arasında değişen su ile de yıkanırdı." Hadis, müttefekun aleyhtir.

٥٤ - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ يَتَوَضَّاُ فَيُسْبِغُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اِلَّا فُتِحَتْ لَهُ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ

54- Hz. Ömer (r.a.)[160] anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Sizden**

---

[158] Su aldığı aynı avuçla hem ağzına hem de burnuna su verirdi. Bu hadis, bir önceki hadisi teyit etmektedir. Bu ve önceki hadis, ağza ve buruna birlikte su vermenin caiz olduğuna delalet etmektedir. Talha b. Musarrif hadisi ise, ağza ve buruna ayrı ayrı su vermeyi gerekli kılmaktadır. Ancak Musarrif'in durumunun bilinmemesi nedeniyle bu hadis zayıf kabul edilmiştir. Subülü's-selâm adlı eserin yazarı San'anî der ki: "Ağza ve buruna birlikte veya ayrı ayrı su verme hakkında farklı rivayetler bulunduğu için doğruya yakın olan görüş, birlikte su verme rivayetleri daha çok ve daha sahih olduğu için iki durumun da (birlikte veya ayrı ayrı su vermenin) sünnet olduğudur".

[159] Sa', dört müdd, yani yaklaşık 2,750 kg.dır. Hadisin zahir anlamı bu miktarın, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yıkandığı en az su miktarı olduğunu göstermektedir.

[160] Raşid halifelerin ikincisi. Dünya tarihi boyunca eşine az rastlanır ender şahsiyetlerden biridir. İda-

her kim en güzel şekilde abdest alır, sonra da "Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun bir ve ortağı bulunmadığına şahitlik ederim. Muhammed'in (s.a.v) O'nun kulu ve resulü olduğuna şahitlik ederim" (=Eşhedü en la ilahe illallahu vahdehu la şerîke leh ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlüh) derse, mutlaka o kişiye cennetin kapıları açılır"[161]. Hadisi, Müslim ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî'nin rivayetinde şu ziyade[162] vardır:

اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِى مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

"Ey Allah'ım! Beni çokça tevbe edenlerden ve tertemiz olanlardan eyle!"

* * *

5- MESTLER ÜZERİNE MESH BÖLÜMÜ

٥٥- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَوَضَّأَ فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ دَعْهُمَا فَإِنِّى أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا

55- Muğire b. Şu'be (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) ile beraberdim. Abdest almak isteyince mestlerini çıkarmak için eğildim. Ancak o(s.a.v): **"Onları bırak. Çünkü onları temiz olarak[163] giydim"** dedi[164] ve mestlerin üzerine meshetti. Hadis, müttefekun aleyhtir.

٥٦- وَلِلْأَرْبَعَةِ عَنْهُ إِلَّا النَّسَائِىَّ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ أَعْلَى الْخُفِّ وَأَسْفَلَهُ.

---

resinin altındaki yerleri, adalet, bilgi ve huzurla doldurmuştur. Cahiliye döneminde Kureyş kabilesinin elçisiydi. Peygamberliğin gelişinin altıncı yılı zilhicce ayında Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bütün savaşlarına katıldı. Onun döneminde Irak, İran, Şam, Mısır ve başka yerler fethedildi. Muğire b. Şu'be'nin kölesi Ebu Lü'lü tarafından şehit edildi. H. 24 yılı Muharrem ayı başında şehit olarak vefat etti.

161 Kıyamet günü açılır. Bu, kesin olarak gerçekleşeceği için hadiste geçmiş zaman kipiyle belirtilmiştir.

162 Tirmizî, bunu duanın devamı olarak zikretmiştir.

163 Ayaklarım temiz iken.

164 Hadis, abdestli iken giyilmedikçe mestler üzerine meshetmenin caiz olmadığına delalet etmektedir. Bu olay, Tebük seferinde sabah namazı vaktinde meydana gelmiştir. Bu, Ebu Davûd ve İmam Malik'in rivayetinde açık bir şekilde belirtilmektedir.

56- Nesâî dışındaki dört imamın rivayeti ise şöyledir: "Hz. Peygamber, mestin üzerini ve altını meshetti". Bu rivayetin isnadı zayıftır.165

٥٧- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ اَسْفَلُ الْخُفِّ اَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ اَعْلَاهُ وَقَدْ رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَّيْهِ.

57- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "Şayet din akıl ve düşünce ile olsaydı, mestin altını meshetmek üstünü meshetmekten daha doğru olurdu. Ama ben, Hz. Peygamberin mestlerin üzerine meshettiğini gördüm". Ebu Davûd bu hadisi, hasen bir isnadla tahric etmiştir.

٥٨- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفْرًا اَنْ لَا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ.

58- Safvan b. Assal[166] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v), yolculukta olduğumuz vakit, cünüplük hali dışında uyku, büyük ve küçük hades gibi durumlar için mestlerimizi üç gün ve üç gece çıkarmamamızı emrederdi."[167] Hadisi, Nesâî ve Tirmizî tahric etmiştir. Hadisin metni Tirmizî'ye aittir. Tirmizî ve İbn Huzeyme, bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٥٩- عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِى طَالِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ يَعْنِى فِى الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ.

59- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v), yolcuya üç gün ve üç gece; yolcu olmayana da bir gün ve bir gece mestlerin üzerini meshetme süresi verdi." Hadisi, Müslim tahric etmiştir.

---

165 Hadisin isnadında, Recâ' b. Hayve'den rivayet eden Sevr b. Yezid bulunmaktadır. Ebu Davûd onun hakkında: "Sevr, bu hadisi Recâ'dan işitmemiştir" der.

166 Tam adı, Safvan b. Assal el-Muradî el-Cumalî'dir. Tanınmış bir sahabidir. Hz. Peygamber'le birlikte on iki savaşa katılmıştır. Kûfe'de ikamet etmiştir. Sahabilerden Abdullah b. Mes'ud'un ondan hadis rivayet ettiği söylenir.

167 Cünüplük halinde, mestlerin üzerinden üç gün ve üç gece geçmese bile mestlerin mutlaka çıkarılması gerekiyor. Ancak uyku, büyük ve küçük hades gibi durumlar için, üç gün ve üç gecelik süre geçmeden mestlerin çıkarılması gerekmiyor.

٦٠- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَمْسَحُوا عَلَى الْعَصَائِبِ يَعْنِى الْعَمَائِمَ وَالتَّسَاخِينِ يَعْنِى الْخِفَافَ.

60- Sevban[168] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v), bir seriyye[169] gönderdi ve onlara, sarıklarının ve mestlerinin üzerine meshetmelerini emretti." Hadisi, İmam Ahmed ve Ebu Davûd rivayet etmiştir. Hakim ise, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٦١، ٦٢- عَنْ عُمَرَ مَوْقُوفاً وَعَنْ أَنَسٍ مَرْفُوعاً إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ وَلَبِسَ خُفَّيْهِ فَلْيَمْسَحْ عَلَيْهِمَا وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا وَلَا يَخْلَعْهُمَا إِنْ شَاءَ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ.

61, 62- Hz. Ömer'den (r.a.) mevkûf olarak, Enes'ten (r.a.) merfû olarak rivayet edilmiştir. **"Biriniz abdest alıp mestlerini giyince, onların üzerine meshetsin; onlarla namaz kılsın ve dilerse, cünüplük hali dışında onları çıkarmasın".** Hadisi, Dârekutnî ve Hakim tahric etmiş; Hakim, sahih olduğunu söylemiştir.

٦٣- عَنْ أَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ رَخَّصَ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ وَلِلْمُقِيمِ يَوْماً وَلَيْلَةً إِذَا تَطَهَّرَ فَلَبِسَ خُفَّيْهِ أَنْ يَمْسَحَ عَلَيْهِمَا.

63- Ebu Bekre[170] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v), abdest alıp mestlerini giyen yolcu için üç gün üç gece, yolcu olmayan için de bir gün bir gece mestler üzerine meshetme izni vermiştir. Hadisi, Dârekutnî tahric etmiş; İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir.

٦٤- عَنْ أُبَيِّ بْنِ عِمَارَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَمْسَحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: يَوْماً؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: وَيَوْمَيْنِ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: وَثَلَاثَةً؟ قَالَ: نَعَمْ وَمَا شِئْتَ.

---

[168] Tam adı, Sevban b. Bucdüd b. Cahder'dir. Künyesi Ebu Abdullah olan ravi, Mekke ile Medine arasında bulunan es-Sürah bölgesindendir. Himyerli olduğu da söylenmiştir. Hayatı boyunca Hz. Peygamber (s.a.v)'in hizmetinde bulunmuş; daha sonra Şam'a yerleşmiş ardından Humus'a taşınmıştır. H. 54 yılında burada vefat etmiştir.

[169] Düşman topraklarına gönderilen askeri bölük. Ancak siyer alimleri, Hz. Peygamber (s.a.v)'in katılmadığı askeri birliklere seriyye; katıldığı askeri birliklere ise gazve demeyi bir kavram haline getirmişlerdir. Burada da bu kavramsal anlam kastedilmektedir.

[170] Gerçek adı, Nüfey' b. Haris veya b.Mesrûh'tur. Bir grup gençle birlikte, Taif kalesinden çark ipiyle sarkarak inmiş ve Müslüman olmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) de kendisini azat etmiştir. Sahabilerin ileri gelenlerindendir. H. 51 veya 52 yılında Basra'da vefat etmiştir.

64- Ubeyy b. İmare[171] (r.a.) anlatıyor: Ben: "Ey Allah'ın resulü! Mestlerimin üzerine meshedeyim mi?" Hz. Peygamber: "Evet" dedi. Ben: "Bir gün?" dedim. Hz. Peygamber: "Evet" dedi. Ben: "İki gün?" dedim. Hz. Peygamber: "Evet" dedi. Ben: "Üç gün?" dedim. Hz. Peygamber: "Evet, dilediğin kadar" dedi.[172] Hadisi, Ebu Davûd tahric etmiş, ancak kuvvetli bir rivayet olmadığını söylemiştir.

* * *

6- ABDESTİ BOZAN[173] ŞEYLER BÖLÜMÜ

٦٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَهْدِهِ يَنْتَظِرُونَ الْعِشَاءَ حَتَّى تَخْفِقَ رُؤُوسُهُمْ ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّئُونَ

65- Enes (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında sahabiler yatsı namazını bekler, öyle ki başları öne[174] eğilirdi. Sonra da kalkıp namaz kılar ve abdest almazlardı.[175] Hadisi, Ebu Davûd tahric etmiş; Dârekutnî sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin aslı, Müslim'de bulunmaktadır.

٦٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهُرُ أَفَأَدَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ:

---

171 Ubeyy b. İmare, Medine'li ensardan bir sahabidir. Mısır'da ikamet etmiştir. İbn Hibbân onun hakkında: "O, iki kıbleye yönelerek namaz kılanlardandı" demektedir. Ancak ben, bu haberin senedine pek güvenmiyorum.

172 Bu hadisi, zayıf olması ve mestlerin üzerine meshetmede süre belirleyen sahih ve hasen hadislerle çelişmesi nedeniyle hiç kimse delil olarak kabul etmemiştir. İmam Nevevî, Şerhü'l-mühezzab adlı eserinde bu hadis hakkında "Ümmet, bu hadisin zayıf olduğu konusunda ittifak etmiştir" demektedir. İmam Ahmed ise, "Bu hadisin ravileri bilinmemektedir" demektedir.

173 Geçersiz kılan, abdestli hali sona erdiren.

174 Uyku nedeniyle başları öne düşerdi.

175 Bu hadis, derin olmayan uykunun abdesti bozmayacağına delalet etmektedir. Önceki bölümde geçen Safvan b. Assal hadisi ise, abdestin mutlak uyku (derin veya hafif olduğuna bakılmaksızın) ile bozulacağına delalet etmektedir. Şimdi çelişki gibi görünen bu iki hadisin arasını bulmak için, Safvan hadisi ya derin uykuya hamledilmeli ya da, Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu hadiste geçen uyku ile zihinlerde bilinen uykuyu kastettiği anlaşılmalıdır. Çünkü sahabiler, abdesti bozan uyku ile bozmayan uykuyu biliyorlardı. Dolayısıyla daha fazla izaha gerek kalmamaktadır.

لَا إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِحَيْضٍ فَإِذَا أَقْبَلَتْ حَيْضَتُكِ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاغْسِلِي عَنْكِ الدَّمَ ثُمَّ صَلِّي.

66- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Fatıma bint Ebu Hubeyş[176] Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına geldi ve: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben müstehâze[177] bir kadınım. Bu yüzden temiz olamıyorum. Namazı bırakayım mı?" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): **"Hayır, bu başka bir damardan[178] gelen kandır; hayız kanı değildir.[179] Hayız kanın geldiği zaman namazı bırak; kesildiğinde ise, diğer kanı yıka ve namaz kıl"** buyurdu. Hadis, müttefekun aleyhtir.

Buhârî'nin rivayeti, "Sonra her namaz için abdest al"[180] şeklindedir. Müslim, bu bölümü kasten zikretmediğine işaret eder.

٦٧- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً فَأَمَرْتُ الْمِقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ فِيهِ الْوُضُوءُ.

67- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: Ben, mezîsi[181] çok gelen bir adamdım. Hz. Peygamber (s.a.v)'e, bunun hükmünü sorması için Mikdat'a[182] ricada bulundum.[183] O da Hz. Peygamber (s.a.v)'e sordu. Hz. Peygamber (s.a.v): "Sadece abdest alır" buyurdu. Hadis, müttefekun aleyh olup; metni Buhârî'ye aittir.

---

176 Fatıma bint Ebî Hubeyş, Kureyş kabilesinin Usudiye koluna bağlı kadın bir sahabedir. Babasının adı, Kays b. Muttalib b. Usüd b. Abduluzza b. Kusâ'dır. Abdullah b. Cahş ile evliydi. Medine'ye hicret eden muhacirlerdendir.

177 Hayız zamanının dışında kadının cinsel organından kan gelmesi.

178 Damarın patlaması nedeniyle gelen kandır.

179 Çünkü hayız kanı, damardan değil, kadının rahminden gelen bir kandır.

180 Bu ifade, istihaze kanının abdesti bozduğuna delalet etmektedir. Hadisin bu bölümde zikredilmesinin amacı da zaten budur.

181 Mezî, dokunma, bakma, düşünme ve cinsel istek gibi nedenlerle erkekten gelen beyaz şeffaf sıvıdır.

182 Tam adı, Mikdat b. Amr b. Sa'lebe el-Berânî el-Kindî; künyesi Ebu'l-Esved veya Ebu Amr'dır. El-Esved b. Abdi Yağûs ez-Zühri'ye nisbet edildiğinden daha çok Mikdat b. el-Esved olarak bilinir. el-Esved, Mikdat'ı evlat edinmiş ve cahiliye döneminde onunla ittifak yapmıştır. Sahabilerin en seçkin, gözde ve büyüklerindendi. İslam'a ilk girenlerin altıncısıydı. Habeşistan'a ve Medine'ye hicret edenlerdendi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bütün savaşlarına katıldı. Bedir savaşında süvari grubundandı. Mısır'ın fethine katılmıştı. H. 33 yılında yetmiş yaşlarında, Medine'ye üç mil uzaklıkta bulunan el-Cûf denilen yerde vefat etti. Cenazesi Medine'ye getirildi ve üçüncü halife Hz. Osman (r.a.) cenaze namazını kıldı. El-Bakî' mezarlığına defnedildi.

183 Hz. Ali (r.a.) 'nin bu durumun hükmünü bizzat kendisinin Hz. Peygamber(s.a.v)'e sormayıp Mikdat r.a.)'a sordurmasının nedeni, Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma ile evli olması ve bu yüzden utanmasıdır.

٦٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَ بَعْضَ نِسَائِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

68- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) hanımlarından birini öptü, sonra da abdest almadan namaza çıktı."[184] Hadisi, İmam Ahmed tahric etmiş; Buhârî, zayıf olduğunu söylemiştir.

٦٩ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَجَدَ اَحَدُكُمْ فِى بَطْنِهِ شَيْئًا فَاَشْكَلَ عَلَيْهِ اَخَرَجَ مِنْهُ شَىْءٌ اَمْ لَا؟ فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا اَوْ يَجِدَ رِيحًا.

69- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Biriniz karnında bir şey hisseder[185] ve bir şeyin[186] çıkıp çıkmadığından şüphe ederse, bir ses duymadıkça[187] veya bir koku[188] hissetmedikçe mescitten[189] çıkmasın**"[190]. Hadisi, Müslim tahric etmiştir.

٧٠ - عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَجُلٌ مَسَسْتُ ذَكَرِى اَوْ قَالَ: الرَّجُلُ يَمَسُّ ذَكَرَهُ فِى الصَّلَاةِ اَعَلَيْهِ وُضُوءٌ؟ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا إِنَّمَا هُوَ بَضْعَةٌ مِنْكَ.

70- Talk b. Ali[191] (r.a.) anlatıyor: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e: "Ben, "Cinsel organıma dokundum" veya "Namazda cinsel organına dokunan bir kimsenin abdest alması gerekir mi?" diye sordu. Hz. Peygamber: "Hayır, O senden bir parçadır[192]" buyurdu.

---

[184] Hz. Aişe'nin (r.a.) bu hadisi, abdestin, kadına dokunma ve öpme ile bozulmayacağına delalet etmektedir. Hadisin zayıf oluşunu, hadisin bu yoldan başka birçok yoldan rivayet edilmesi gidermektedir.

[185] Karnında sesler duyar ve guruldama hissederse.

[186] Kendisinden yel çıktığını kesin olarak bilmedikçe.

[187] Yellenme sesi.

[188] Yellenme kokusu.

[189] Sadece bu şüphe nedeniyle namazını bozup onu terk etmesin.

[190] Hadisin asıl amacı, abdestin bozulması için bu iki durumun şart olduğunu beyan etmek değildir. Asıl amaç, yelin, başka bir yerden çıksa bile kesin olarak çıktığını bilmektir. Yelin çıktığı bu iki yolla anlaşıldığı için Hz. Peygamber (s.a.v) özellikle bu iki durumu zikretmiştir.

[191] Tam adı, Ebu Ali Talk b. Ali b. Talk b. Amr el-Hanefi es-Sehîmî el-Yemâmî'dir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine'ye ilk geldiğinde, Ebu Ali O (s.a.v)'nun yanına gelmiş ve O (s.a.v)'nunla birlikte Mescid-i Nebevî'nin inşasında çalışmıştır.

[192] Elin, ayağın veya bedeninin başka bir organı gibidir. E[illegible]lınd[illegible]i üzere bedeninin herhangi bir organına

Hadisi, beş imam tahric etmiş; İbn Hibbân, sahih olduğunu söylemiştir. İbnü'l-Medînî hadis hakkında: "Bu hadis, Büsre hadisinden daha güzeldir" demiştir.

٧١- عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ صَفْوَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ.

71- Büsre bint Safvan[193] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim cinsel organına dokunursa[194] abdest alsın[195]".** Hadisi, beş imam tahric etmiş; Tirmizî ve İbn Hibbân sahih olduğunu söylemişlerdir. Buhârî hadis hakkında: "Bu konudaki en sahih hadistir" demiştir.

٧٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَصَابَهُ قَيْءٌ أَوْ رُعَافٌ أَوْ قَلَسٌ أَوْ مَذْيٌ فَلْيَنْصَرِفْ فَلْيَتَوَضَّأْ ثُمَّ لِيَبْنِ عَلَى صَلَاتِهِ وَهُوَ فِى ذٰلِكَ لَا يَتَكَلَّمُ.

72- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim namazda iken kusar, burnu kanar, midesi ağzına bir şey gelecek kadar kaynar veya mezîsi gelirse, namazı bırakıp gitsin ve abdest alsın. Sonra da hiç ko-**

dokunmak abdesti bozmaz. Tıpkı bunun gibi, cinsel organa dokunmak da abdesti bozmaz. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözünü düşünen kimse, cevabın kıyas ve içtihat yoluyla verildiğini ve hükmün bu yolla belirlendiğini görecektir. Ayrıca hadis, cinsel organa dokunma hükmünün o dönemde henüz olumlu veya olumsuz yönde kesin olarak karara bağlanmadığını ima etmektedir.

193 Tam adı, Büsre bint Safvan b. Nevfel b. Esed b. Abduluzza'dır. Kureyş kabilesinin el-usud kolundandır. İlk Müslüman olan kadın sahabilerden ve Habeşistan'a göç edenlerdendir. Muaviye'nin valilik dönemine kadar yaşamıştır.

194 Herhangi bir engel (elbise vb.) olmadan eliyle cinsel organına dokunursa.

195 Namaz için aldığı abdest gibi abdest alsın. Bu hadis, abdestin, cinsel organa dokunmakla bozulduğuna açık bir şekilde delalet etmektedir. Alimlerin tercih ettiği görüş de budur. Çünkü hadis, kıyas ve içtihada gerek bırakmadan net bir şekilde hüküm vermekte; bu konudaki hükmün kesin bir şekilde karara bağlandığını belirtmektedir. Sonra bu hadis, Talk hadisinden daha sağlam ve daha sahih olduğundan alimler bu hadisi tercih etmektedirler. Başta İmam Şafî, Ebu Zür'a, Ebu Hatim, Dârekutnî, Beyhakî ve İbnü'l-Cevzi olmak üzere bir çok hadis alimi, Talk hadisinin zayıf; Büsre hadisinin sahih olduğunu söylemişlerdir. Hadis alimleri, İbnü'l-Medînî'nin "Talk hadisi, Büsre hadisinden daha güzeldir" sözünü kabul etmemişlerdir. Sonra yaklaşık on sekiz sahabi, Büsre hadisini destekleyen rivayetlerde bulunmuşlardır. Bunun yanında Büsre hadisinin bütün ravileri, Buhârî ve Müslim'in ravileridir. Talk hadisinin ravilerinden bir tanesi bile bu iki imamın ravilerinden değildir. Cinsel organa dokunmanın abdesti bozduğunu rivayet edenlerden biri de Ebu Hureyre'dir. Ebu Hureyre, Talk'ın Medine'ye gelişinden altı veya daha fazla yıl sonra Medine'ye gelmiş ve Müslüman olmuştur. Talk, hicretin ilk zamanlarında Hz. Peygamber Mescid-i Nebevî'yi inşa ederken Medine'ye gelmiş, bir süre beraber çalıştıktan sonra vatanı Yemame'ye dönmüştür. Ebu Hureyre ise, hicretin altıncı yılı sonlarında Müslüman olmuş ve Hz. Peygamber (s.a.v)'den ayrılmamıştır. Bu yüzden rivayeti daha sağlamdır. Ayrıca önceki hüküm değil, sonraki hüküm bağlayıcıdır.

nuşmadan[196] **gelip namazını bıraktığı yerden tamamlasın**[197]". Hadisi, İbn Mâce tahric etmiş; İmam Ahmed ve başka hadis alimleri zayıf olduğunu söylemişlerdir.[198]

٧٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلاً سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَوَضَّاُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ؟ قَالَ: اِنْ شِئْتَ قَالَ: اَتَوَضَّاُ مِنْ لُحُومِ الْاِبِلِ؟ قَالَ: نَعَمْ.

73- Cabir b. Semura[199] (r.a.) anlatıyor: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v)'e: "Koyun eti yemekten dolayı abdest alayım mı?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v): "İstersen al!" buyurdu. Adam: "Deve etinden abdest alayım mı?" diye sorunca Hz. Peygamber: "Evet, abdest al!" diye cevap verdi.[200] Hadisi, Müslim tahric etmiştir.

٧٤- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ غَسَّلَ مَيِّتًا فَلْيَغْتَسِلْ وَمَنْ حَمَلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ.

74- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim bir ölü yıkarsa, kendisi de yıkansın. Kim de bir ölü taşırsa, abdest alsın".** Hadisi, İmam Ahmed, Nesâî ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söylerken; İmam Ahmed: "Bu konuda sahih bir rivayet yoktur"[201] demiştir.

---

[196] Namazı kaldığı yerden tamamlamanın şartı, abdestin bozulmasıyla namazdan çıktığı andan abdest alıp tekrar namaza başlayana kadar geçen süre içinde hiç konuşmamaktır.

[197] Abdesti bozulmadan önce kılmış olduğu bir, iki veya daha fazla rekatı hesaba katsın. Abdest aldıktan sonra namazdan geri kalanı tamamlasın. Önceden kıldığı rekatları yeniden kılmasın.

[198] Bilindiği gibi, abdestin mezînin çıkmasıyla bozulduğu konusunda alimler arasında görüş birliği bulunmaktadır. Ancak kusma, burun kanama ve mideden ağza bir şey gelme gibi durumların abdesti bozduğu konusunda ise alimler ihtilaf etmişlerdir. Bir grup bu durumların abdesti bozduğunu ileri sürerken, bir başka grup bozmadığını ileri sürmektedir. Aynı şekilde alimler, böyle bir durumda namazı bıraktığı yerden tamamlama konusunda da ihtilaf etmişlerdir. Bu hadis, zayıf ve mürsel bir hadistir. Aynı zamanda bu konudaki sahih hadislerle çelişmektedir. Bu yüzden delil olarak alınamaz.

[199] Tanınmış sahabilerden Sa'd b. Ebî Vakkas'ın kız kardeşinin oğlu olan ünlü bir sahabîdir. Kûfe'ye yerleşmiş ve orada kendine bir ev yapmıştır. H. 74 veya 66 yılında burada vefat etmiştir. Babası Semure b. Cenade es-Sevâi el-Âmirî de sahabedir.

[200] Hadis, abdestin deve eti yemekle bozulduğuna delalet etmektedir. Hadis ehlinin büyük çoğunluğu bu görüşü paylaşmaktadır. Bu durumun hikmet ve nedenini bilmemek, deve etinin abdesti bozmasına zarar vermez. Çünkü bu hüküm, anlamı akıl ile anlaşılmayan ibadetle ilgili hükümlerdendir. Bu görüşte olan alimler, böyle söylemişlerdir. Ancak İbn Kayyım, bunun izah edilebilen bir yönü ve anlaşılabilir bir anlamı olduğunu belirtmekte ve *İ'lamü'l-müvakki'în* adlı eserinde (1/147) özetle şunları söylemektedir: "Bazı hadislerde develer hakkında 'Her devenin tepesinde bir şeytan vardır' ve 'O, bir cindir; cinlerden yaratılmıştır' denmektedir. Dolayısıyla develerde şeytani bir güç bulunmaktadır. Bir şeyle beslenen, beslendiği şeye benzerlik gösterir. Bu yüzden insan, şeytani bir güç bulunan deve eti yediğinde abdest almalıdır. Çünkü şeytan, ateşten yaratılmıştır. Ateşi ise hadiste belirtildiği gibi ancak su söndürür. İnsan deve eti yedikten sonra abdest almakla, deve etindeki bu şeytani gücü zayıflatıp söndürür. Böylece şeytanın verebileceği zararı ortadan kaldırır".

[201] İmam Ahmed bu hadisin, Beyhakî'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiği şu hadisle mensûh (hükmünün

٧٥- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِى بَكْرٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ أَنَّ فِى الْكِتَابِ الَّذِى كَتَبَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَنْ لَا يَمَسَّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ.

75- Abdullah b. Ebi Bekir[202] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v)'ın Amr b. Hazm'a[203] gönderdiği mektupta şu yazılıydı: **"Kur'an'a temiz[204] olandan başkası dokunmasın".** Hadisi, İmam Malik mürsel olarak; Nesâî ve İbn Hibbân ise mevsûl olarak rivayet etmiştir. Oysa bu, malûl bir hadistir.[205]

٧٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ.

76- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) bütün hallerinde Allah'ı zikrederdi." Hadisi, Müslim rivayet etmiş; Buhârî ise Muallak olarak rivayet etmiştir.

٧٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْتَجَمَ وَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

77- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) hacamat yaptırdı[206] ve abdest almadan namaz kıldı."[207] Hadisi, Dârekutnî tahric etmiş ve zayıf olduğunu[208] söylemiştir.

---

kaldırıldığını) olduğunu ileri sürmüştür. İbn Abbas anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ölünüzü yıkamaktan dolayı size yıkanmak gerekmez".

202 Tam adı, Abdullah b. Ebubekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm el-Ensarî'dir. Medineli olup kadılık yapmıştır. Beşinci tabaka tabiilerdendir. H. 135 yılında yetmiş yaşında vefat etmiştir.

203 Hazreç kabilesinin Neccarî kolundandır. Künyesi Ebu'd-Dahhak'tır. Hz. Peygamberle birlikte ilk defa Hendek savaşına katılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), dini eğitim vermek ve sadakalarını toplamak üzere onu Necran'a vali tayin etmiştir. Daha sonra ona, içinde farzların, sünnetlerin, sadaka ve diyet miktarlarının belirtildiği bir mektup yazmıştır. Hadiste işaret edilen mektup işte budur. H. 50 yılından sonra Medine'de vefat etmiştir.

204 Büyük ve küçük hadesten (cünüplük ve abdestsizlik) arınmış olandan başkası Kuran'a dokunmasın.

205 Yazarın, bu hadisi ma'lûl kabul etmesinin nedeni, hadisin Süleyman b. Davud el-Yemanî'nin rivayetlerinden biri sanmasıdır. Bu ravinin rivayetleri ittifakla kabul edilmemektedir. Oysa bu hadis, yazarın sandığı gibi değil, aksine Süleyman b. Davud el-Hûlanî'nin bir rivayetidir. Bu ravi ise, sika(sağlam)dır ve hadis imamları tarafından övülmektedir. Sübülü's-selam adlı eserden özetlenerek alınmıştır.

206 Hacamat, kesici bir aletle vücudu kesip kan çıkarmaktır.

207 Hadis, üreme organı dışında bedenden çıkan kanın abdesti bozmadığına delalet etmektedir.

208 Hadisin zayıf olmasının nedeni, raviler arasında Salih b. Mukatil'in bulunmasıdır. Bu ravi, hadis alimleri tarafından sağlam kabul edilmemektedir.

٧٨/٨٠- عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْعَيْنُ وِكَاءُ السَّهِ فَإِذَا نَامَتْ الْعَيْنَانِ اِسْتَطْلَقَ الْوِكَاءُ.

78/ 80- Muaviye[209] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Göz, makatın bağıdır.[210] Gözler uyuduğu zaman bağ çözülür"**. Hadisi İmam Ahmed ve Taberânî rivayet etmiştir.

Taberânî'nin rivayetinde şu fazlalık bulunmaktadır:

وَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ.

"Kim uyursa, abdest alsın". Hadisteki bu fazlalık, Ebu Davûd'un yanında "Bağ çözülür" ifadesi olmadan Hz. Ali'nin rivayeti olarak yer almaktadır. Ancak her iki rivayetin isnadı da zayıftır.[211]

Yine Ebu Davûd'da, İbn Abbas'tan merfû olarak nakledilen şöyle bir rivayet bulunmaktadır:

إِنَّمَا الْوُضُوءُ عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعاً.

"Abdest, ancak uzanarak yatan kimse için gereklidir".[212] Bu rivayetin de senedinde zayıflık vardır.

٨١/٨٤- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَأْتِى اَحَدَكُمُ الشَّيْطَانُ فِى صَلاَتِهِ فَيَنْفُخُ فِى مَقْعَدَتِهِ فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ اَنَّهُ اَحْدَثَ وَلَمْ يُحْدِثْ فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ فَلاَ يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتاً اَوْ يَجِدَ رِيحاً.

81/ 84- İbn Abbas (r.a) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz namazda iken şeytan yanına gelir ve arkasına üfler. O da abdestinin bozulduğunu düşünür. Oysa abdesti bozulmamıştır. Eğer biriniz böyle bir du-**

---

209 Kendisi ve babası Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur. Kardeşi Yezid b. Ebî Süfyan'ın ölümünden sonra Hz. Ömer, Şam'a onu vali tayin etmiştir. Hz. Ali'nin hilafetine karşı çıkıncaya kadar burada vali olarak görev yapmıştır. H. 40 yılında Hz. Hasan'ın hilafetten vazgeçmesi ile kendisine biat edilmiş ve halife olmuştur. H: 60 yılı Receb ayında 78 yaşında vefat etmiştir.

210 Kırba vb. şeylerin ağzını bağlamak için kullanılan ip, bağ.

211 Çünkü her iki rivayette de fazlalık bulunmaktadır. Hadis alimleri ise bu durumun hoş olmadığını ve şüphe uyandırdığını söylemişlerdir. Ancak bu tür zayıflıklar kabul edilebilir hafif zayıflıklardır. Nitekim el-Münzirî, İmam Nevevî ve İbn Salah, Hz. Ali rivayetinin hasen olduğunu söylemişlerdir.

212 Hadis, uykunun bizzat kendisinin abdesti bozmadığına, ancak abdestin bozulmasına kolaylık sağlayan bir durum olduğuna delalet etmektedir.

rumla karşılaşırsa, bir ses işitmedikçe ya da bir koku hissetmedikçe namazdan ayrılmasın". Hadisi, Bezzâr tahric etmiştir.

Hadisin aslı, Buhârî ve Müslim'de Abdullah b. Zeyd tarafından rivayet edilmektedir.

Müslim, bu hadisin benzerini Ebu Hureyre'den rivayet etmektedir.

Hakim ise Ebu Said'den merfû olarak Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

إِذَا جَاءَ اَحَدَكُمُ الشَّيْطَانُ فَقَالَ إِنَّكَ اَحْدَثْتَ فَلْيَقُلْ كَذَبْتَ.

"Şeytan birinize gelir ve 'Abdestin bozuldu' derse, o da ona 'Kesinlikle yalan söyledin' desin". İbn Hıbbân bu hadisi 'Kendi içinden söylesin' lafzıyla tahric etmiştir.

* * *

7- İHTİYAÇ GİDERME (TUVALET) ADABI İLE İLGİLİ BÖLÜM

٨٥- عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَضَعَ خَاتَمَهُ.

85- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) helâya[213] gireceği vakit yüzüğünü çıkarırdı."[214] Hadisi, dört imam tahric etmiştir. Bu hadis malûldür.[215]

---

[213] Helâ, aslında boş yer anlamına gelir. Ancak daha sonraları, insanın idrar ve dışkı ihtiyacını giderdiği yer anlamında kullanılır olmuştur. Bu yerlere helâ denmesinin nedeni, ya bu yerlerin ihtiyaç giderme vakitleri dışında boş kalması ya da insanın ihtiyaç anında burada yalnız bulunmasıdır.

[214] Çünkü yüzüğün üzerinde "Muhammedü'R- Resulüllah" (Muhammed Allah'ın elçisidir) yazılıydı. Hadis, Allah'ın adının bulunduğu şeylerin böyle çirkin yerlerden uzaklaştırılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

[215] Çünkü hadis, Hümmam'ın İbn Cüreyc'ten onun da ez-Zührî'den rivayet etmesiyle gelmektedir. Oysa İbn Cüreyc bu hadisi bizzat kendisi ez-Zührî'den işitmemiş; aksine Ziyad b. Sa'd'dan işitmiştir. Ziyad b. Sa'd ise bu hadisi ez-Zührî'den şu lafızla rivayet etmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) gümüşten bir yüzük edindi, sonra da onu attı."

٨٦- عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: اللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ.

86- Yine Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) helâya gireceği[216] vakit şöyle derdi: "Ey Allah'ım! Erkek ve dişi şeytanlardan sana sığınırım"[217]. Hadisi, yedi imam tahric etmiştir.

٨٧- عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ نَحْوِى إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ وَعَنَزَةً فَيَسْتَنْجِى بِالْمَاءِ.

87- Yine Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) ihtiyacını gidermek için helâya çıktığı vakit, ben ve benim gibi bir çocuk, beraberimizde bir su tulumu ve ucu demirli bir çubukla[218] peşinden giderdik. Hz. Peygamber o su ile istinca yapardı." Hadis, müttefekun aleyhtir.

٨٨- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذِ الْإِدَاوَةَ فَانْطَلَقَ حَتَّى تَوَارَى عَنِّى فَقَضَى حَاجَتَهُ.

88- Muğire b. Şu'be (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) bana 'Su tulumunu al!' dedi ve benim göremeyeceğim kadar[219] gittikten sonra ihtiyacını giderdi. Hadis, Müttefekun aleyhtir.

٨٩/٩٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِتَّقُوا اللَّاعِنِينَ الَّذِى يَتَخَلَّى فِى طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِى ظِلِّهِمْ.

89/ 92- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"İki lanetleyiciden[220] uzak durun. Bunlar, insanların geçtikleri yollara[221] veya**

---

216 Helâya girmek istediği zaman.

217 Bilinmelidir ki, ihtiyaç giderilecek yer çalılık veya kapalı bir yerse, bu dua oraya girdikten sonra değil girmeden önce okunmalıdır. Şayet açık bir alansa, elbise kaldırılırken oturmadan önce okunmalıdır.

218 Ucunda demirden bir parça bulunan değnek veya kısa ok.

219 Yani benden gizlenerek, saklanarak ihtiyacını giderdi.

220 Lanet etmeye neden olan iki durumdan. Arapça'da süt sahibine el-lâbin, hurma sahibine et-tâmir dendiği gibi, hadiste geçen el-lâ'in (lanetleyici)den maksat lanet sahibi olabilir. Kimi alimler, hadiste geçen el-lâ'in sözcüğünün lanetlenen (el-mel'ûn) anlamında olduğunu söylemişlerdir.

221 Lanet edilmeye neden olan durumlardan biri budur. İkinci durum ise sonra açıklanandır.

gölgelendikleri yerlere[222] ihtiyacını giderenler (tuvaletini yapanlar)dır." Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

Ebu Davûd'un Muaz[223]'dan yaptığı rivayette 'Ve su başları' [224] fazlalığı bulunur. Ebu Davûd'un rivayeti şöyledir:

"Lanet edilen üç yerden sakının. Bunlar, ihtiyaç giderilen su başları, yol kenarları[225] ve gölgeliklerdir".

İmam Ahmed'in İbn Abbas'tan yaptığı rivayet ise şöyledir: "Veya su toplama yerleri". Bu her iki rivayet de zayıftır.[226]

Taberânî'nin İbn Ömer'den rivayet ettiği bir hadiste, Hz. Peygamber (s.a.v)'in meyve ağaçlarının altında[227] ve akan nehir kenarlarında[228] ihtiyaç gidermeyi yasakladığı belirtilmektedir. Ancak bu rivayetin de senedi zayıftır.[229]

٩٣- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا تَغَوَّطَ الرَّجُلَانِ فَلْيَتَوَارَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ وَلَا يَتَحَدَّثَا فَإِنَّ اللّٰهَ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ.

93- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"İki kişi ihtiyacını gidereceğinde (tuvaletini yapacağında) her biri arkadaşından gizlensin ve birbiriyle konuşmasın.[230] Çünkü Allah, böyle yapılmasından[231] şiddetle gazap eder".** Hadisi, İmam Ahmed rivayet etmiş; İbnü's-Seken ve İbnü'l-Kattan sahih olduğunu söylemişlerdir. Ama hadis, malûldür.[232]

---

222 İnsanların gelip oturdukları, dinlendikleri, uzandıkları ve hatta yattıkları gölgelik yerler. Hadiste, mutlak manada gölgelik bütün yerler kastedilmemektedir. Dolayısıyla insanların ihtiyaç duymadıkları ve kullanmadıkları gölgeliklerde ihtiyaç gidermede (tuvalet yapmada) bir sakınca yoktur.

223 Medineli ensardan, Hazreç kabilesindendir. Sahabilerin en seçkin, asil ve alimlerindendi. Başta Akabe biatları olmak üzere, Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v) kendisini Yemen'e vali tayin etmiştir. Hz. Ömer ise, Ubeyde b. Cerrah'tan sonra onu Şam'a vali tayin etmiştir. H. 17 veya 18 yılında 38 yaşında Ürdün'de çıkan Amvas veba salgınında vefat etmiştir.

224 İnsanların su içmek, hayvanlarını sulamak, abdest almak, yıkanmak veya su almak için yöneldiği pınar başları veya nehir kenarları.

225 İnsanların sıkça kullandığı, yaya veya binekleri ile gidip geldiği ana yollar.

226 Muaz ve İbn Abbas'tan rivayet edilen her iki hadis de zayıftır. Muaz hadisinin zayıf olma yönü, Ebu Said el-Himyerî'nin Muaz'dan rivayette bulunmasıdır. Oysa el-Himyerî, Muaz'la aynı dönemde yaşamamış ve ona kavuşmamıştır. Bu yüzden rivayeti munkati' (senedi kopuk)dır. İbn Abbas hadisi ise iki yönden zayıftır. Birincisi, hadisin ravileri arasında İbn Lehî'a'nın bulunmasıdır. Bu ravi, kitaplarının yanmasından sonra aklını karıştırmıştır. İkincisi, İbn Abbas'tan rivayette bulunan ravinin durumu bilinmemektedir.

227 Meyvelerin yere düşüp bu pisliğe bulaşma endişesi nedeniyle yasaklanmıştır. Çünkü meyve koparma veya başka bir ihtiyaç için ağacın yanına gelen kişi, bu pislikten rahatsız olur.

228 Aynı şekilde bu da insanları rahatsız eder.

229 Çünkü ravileri arasında Furat b. Es-Sâib bulunmaktadır. Bu kişinin rivayetleri ise metrûktur.

230 İhtiyaç giderme sırasında konuşmasınlar.

231 Gizlenmeme ve ihtiyaç giderme sırasında konuşma halinden.

232 Hadisin malûl olma nedeninin, İkrime el-Aclî'nin Yahya'dan rivayet etmesi olduğu söylenmiştir. Ancak Buhârî ve Müslim, bu kişinin rivayetlerini delil kabul etmişlerdir.

٩٤- عَنْ اَبِى قَتَادَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُمْسِكَنَّ اَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ وَلَا يَتَمَسَّحْ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسْ فِى الْاِنَاءِ.

94- Ebu Katâde (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Biriniz idrarını yaparken penisine sağ eli ile kesinlikle dokunmasın; ihtiyacını giderdikten sonra sağ eli ile temizlenmesin. Su içtiği kaba solumasın**". Hadis müttefekun aleyh olup, metni Müslim'e aittir.

٩٥- عَنْ سَلْمَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ نَهَانَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ اَوْ بَوْلٍ اَوْ اَنْ نَسْتَنْجِىَ بِالْيَمِينِ اَوْ اَنْ نَسْتَنْجِىَ بِاَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ اَحْجَارٍ اَوْ اَنْ نَسْتَنْجِىَ بِرَجِيعٍ اَوْ عَظْمٍ.

95- Selman[233] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v), bizi, idrar veya dışkı yaparken kıbleye yönelmekten; sağ elle veya üçten az taşla veya tezek ve kemikle temizlenmekten men etti." Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٩٦- وَلِلسَّبْعَةِ مِنْ حَدِيثِ اَبِى اَيُّوبَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ لَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ وَلَكِنْ شَرِّقُوا اَوْ غَرِّبُوا.

96- Yedi imamın, Ebu Eyyûb (r.a.)'dan[234] rivayet ettikleri hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**İdrar veya dışkı yaparken, önünüzü ve arkanızı kıbleye dönmeyin; doğuya veya batıya dönün**".[235]

---

[233] Kendisine Selmanü'l-hayr (İyiliksever, yardımsever) denilmektedir. Künyesi Ebu Abdullah olan Selman (r.a.), İran asıllı bir sahabidir. Sağlam ve doğru bir inanca sahip olmak için yollara düştü ve önce Hıristiyan oldu. Sonra Medine'ye geldi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Medine'ye gelmesi ile ona ilk inananlar arasında yer aldı. İslam'ın öncülerinden ve ileri gelenlerindendi. H. 50 veya 32 yılında Medine'de vefat etti. Çok uzun yaşayan biriydi. 250 veya 350 yıl yaşadığı söylenir.

[234] Tam adı, Halid b. Zeyd b. Küleyb'tir. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde ona misafir olmuştur. Sahabilerin büyüklerinden ve ileri gelenlerindendi. Bedir savaşına katılmıştır. H. 50 yılında İstanbul kuşatmasında vefat etmiştir. Kabri İstanbul surlarının dibinde bulunmakta ve ziyaret edilmektedir.

[235] İdrar veya dışkı yaparken yönünüzü doğuya veya batıya çevirin. Buradaki hitap, Medinelilere yöneliktir. Bilindiği gibi Medine ehlinin kıblesi, güney tarafa düşmektedir. Dolayısıyla Medineliler veya onlar gibi kıbleleri güney veya kuzey tarafına düşenler, yönlerini doğuya veya batıya çevirdiklerinde önlerini veya arkalarını kıbleye dönmemiş olmaktadırlar. Ama kıbleleri doğu veya batı tarafına düşenler, önlerini veya arkalarını kıbleye dönmemek için yönlerini kuzeye veya güneye dönmelidirler. Hadiste geçen "Doğuya veya batıya dönün" emri, Medine ehli ve benzerlerinin coğrafik konumu itibariyle verilmiştir. Hüküm bu konuma göre değişmektedir.

٩٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَتِرْ.

97- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim tuvalet ihtiyacını gidermek için giderse, gizlensin"**. Hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiştir.

٩٨- عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ قَالَ: غُفْرَانَكَ.

98- Yine Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra çıktığında **"Ğüfrâneke" (Beni bağışla!)**" derdi. Hadisi, beş imam tahric etmiş; Ebu Hatim ve Hakim sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٩- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَتَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَائِطَ فَاَمَرَنِى اَنْ آتِيَهُ بِثَلاَثَةِ اَحْجَارٍ فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَلَمْ اَجِدْ ثَالِثًا فَاَتَيْتُهُ بِرَوْثَةٍ فَاَخَذَهُمَا وَاَلْقَى الرَّوْثَةَ وَقَالَ هَذَا رِكْسٌ.

99- İbn Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) tuvalet ihtiyacını gidermek için çıktı ve bana, kendisine üç taş getirmemi emretti. Ben de iki taş buldum, üçüncüsünü bulamadım. Bunun yerine bir tezek[236] getirdim. Hz. Peygamber iki taşı aldı, tezeği ise attı ve "O, pistir" dedi.

Hadisi, Buhârî tahric etmiştir. İmam Ahmed ve Dârekutnî'nin rivayetinde: "Bana başkasını getir!"[237] fazlalığı vardır.

١٠٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى اَنْ يُسْتَنْجَى بِعَظْمٍ اَوْ رَوْثٍ وَقَالَ إِنَّهُمَا لاَ يُطَهِّرَانِ.

100- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) bizi, kemik veya tezekle temizlenmekten men etti ve "Bu ikisi, temizlemez"[238] buyurdu. Hadisi, Dârekutnî rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

---

236 Kurumuş hayvan dışkısı. İbn Huzeyme, Hz. Peygambere getirilenin eşek tezeği olduğunu söyler.

237 Bu ifade, daha az sayıdaki taşla temizlenmek hasıl olsa da en az üç taşla temizlenmenin vacip olduğuna delalet etmektedir. Eğer temizlik üç taşla gerçekleşmemişse daha fazla taş kullanılabilir. Bu durumda tekli sayıda (5, 7, 9 gibi) taş kullanmak müstehaptır.

238 Çünkü tezek, pis ve necistir. Kemik ise, necis olmakla birlikte necaseti kurutmaz ve ıslaklığı gidermez. Bir rivayette bu yasaklamanın nedeni, kemiklerin cinlerin yiyeceği, tezeklerin ise hayvanlarının yemi

١٠١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِسْتَنْزِهُوا مِنَ الْبَوْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ.

101- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"İdrardan sakının. Çünkü kabir azabının geneli ondandır[239]".** Hadisi, Dârekutnî rivayet etmiştir. Hakim'in rivayeti ise şöyledir:

اَكْثَرُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ.

"Kabir azabının büyük çoğunluğu idrardandır". Bu rivayetin isnadı sahihtir.

١٠٢ - عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: عَلَّمَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْخَلَاءِ اَنْ نَقْعُدَ عَلَى الْيُسْرَى وَنَنْصِبَ الْيُمْنَى.

102- Süraka b. Malik[240] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) bize, helâda sol ayak üzerine oturmayı ve sağ ayağı dikmeyi öğretti." Hadisi, Beyhakî zayıf bir senedle[241] rivayet etmiştir.

١٠٣ - عَنْ عِيسَى بْنِ يَزْدَادَ عَنْ اَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا بَالَ اَحَدُكُمْ فَلْيَنْتُرْ ذَكَرَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

103- İsa b. Yezdâd, babasından[242] rivayet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz idrarını yaptığı zaman, penisini üç defa hareket ettirsin[243]".** Hadisi, İbn Mâce zayıf bir senedle[244] rivayet etmiştir.

---

olduğu şeklinde açıklanmıştır. Elbette, yasaklamanın değişik nedenlerinin bulunmasına herhangi bir mani yoktur.

239 Kabir azabının çoğu, idrardan iyi sakınmama nedeniyledir.

240 Tam adı, Suraka b. Malik b. Cu'şüm el-Müdlicî el-Kenanî'dir. Künyesi Ebu Süfyan olan ravi, ünlü sahabilerdendir. Hicret yolunda Hz. Peygamber (s.a.v)'i takip eden, atının ön ayakları dizlerine kadar toprağa saplanan kişidir. H. 24 yılında vefat etmiştir.

241 Çünkü ravileri arasında bilinmeyen kimseler bulunmaktadır.

242 İsa ve babası Yezdâd'ın durumu bilinmemektedir. İbn Maîn onlar hakkında: "Ne İsa ne de babası tanınmaktadır" demektedir. İbn Akîlî ise şöyle söyler: "Bu kişi bilinmediği gibi bundan başka rivayeti olduğu da bilinmemektedir". Bir rivayete göre adı, Berdâd'tır.

243 İçinde kalan idrarı çıkarmak için.

244 Senedinin zayıf olma nedeni, İsa ve babasının tanınmamasıdır.

١٠٤/١٠٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَالَ اَهْلَ قُبَاءٍ فَقَالُوا إِنَّا نُتْبِعُ الْحِجَارَةَ الْمَاءَ.

104/ 105- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) Kubâ[245] halkına: “Allah sizleri neden övüyor?”[246] diye sordu. Onlar da: “Bizler, taşlarla temizlendikten sonra[247] su ile de temizleniyoruz” diye cevap verdiler. Bu hadisi, Bezzâr zayıf bir senedle[248] rivayet etmiştir. Ancak hadisin aslı, Ebu Davûd ve Tirmizî'de bulunmaktadır. İbn Huzeyme, bu hadisi ‘taşlarla’ ifadesi olmadan Ebu Hureyre'den rivayet eder ve sahih olduğunu söyler.

* * *

8- GUSÜL VE CÜNÜPLÜK BÖLÜMÜ

١٠٦- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ.

106- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **“Su, sudan dolayı gerekir”**[249]. Hadisi, Müslim rivayet etmiştir. Aslı Buhârî'de vardır.

---

245 Medine'nin güneyinde üç mil uzaklıkta bulunan bir yer.

246 Allah, temizlenme konusunda sizleri şöyle övmekte ve: *“Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çokça temizlenenleri sever” (Tevbe Sûresi 9/ 108)* buyurmaktadır.

247 Önce taşlarla temizlenir, sonra su ile yıkarız.

248 Çünkü hadisi, ez-Zührî'den rivayetleri zayıf kabul edilen Muhammed b. Abdulaziz rivayet etmektedir. Ayrıca hadisin ravileri arasında, yine rivayetleri zayıf kabul edilen Abdullah b. Şebîb bulunmaktadır.

249 Hadis, bazı rivayetlerde “Su, sadece sudan dolayı gerekir” şeklinde geçmekte ve sınırlama belirtmektedir. Hadiste geçen birinci sudan maksat, bildiğimiz su; ikinci sudan maksat ise, erlik suyu (meni)dur. Buna göre hadisten, meni akıp dışarı çıkmadıkça yıkanmanın gerekli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu, kişinin eşiyle cinsel ilişkiye girmesi veya meninin akmasını gerektirecek bir şey yapması durumunda meni dışarı çıkmadıkça yıkanmanın vacip olmadığı anlamına gelmektedir. Bu anlam, ihtilam olma ve cinsel ilişkide bulunma durumlarını birlikte kapsamaktadır. Ancak rivayetler, bu hükmün sadece cinsel ilişkide bulunma durumu için geçerli olduğunu açıklamaktadır. Bu rivayetlere göre, eğer kişi eşiyle cinsel ilişkiye girer ama menisi dışarı çıkmazsa yıkanması gerekmez (gusül kendisine vacip olmaz). Fakat bu hüküm, İslam'ın ilk yıllarında geçerliydi. Daha sonra bu hüküm, Ebu Hüreyre hadisi ve başka rivayetlerle neshedilmiş ve geçerliliği kaldırılmıştır. Bu son rivayetler, meni akıp dışarı çıksın veya çıkmasın cinsel ilişkide bulunan kişinin mutlaka yıkanması gerektiğine delalet etmektedir. İhtilam konusuna gelince, bu hadis bu konuyla ilgili değildir. Ancak umumi lafzı ile ihtilam olmanın hükmünü içermektedir. Yani ihtilam olan kişinin menisi dışarı çıkmamışsa, yıkanması gerekmez. Bu konuda aksi bir hüküm bulunmadığı için, bu hüküm geçerlidir. Ayrıca bu hükmü destekleyen ve güçlendiren rivayetler bulunmaktadır.

١٠٧- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعَبِهَا الْاَرْبَعِ ثُمَّ جَهَدَهَا فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

107- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz, kadının dört uzvu[250] arasına oturur ve çabalarsa[251] yıkanmak vacip olur".** Hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde "Menisi akmasa dahi" ziyadesi vardır.

١٠٨- عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ اَنَّ اُمَّ سُلَيْمٍ وَهِىَ اِمْرَاَةُ اَبِى طَلْحَةَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحِى مِنَ الْحَقِّ فَهَلْ عَلَى الْمَرْاَةِ الْغُسْلُ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا رَاَتِ الْمَاءَ.

108- Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Ebu Talha'nın eşi Ümmü Süleym[252], Hz. Peygambere şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şüphesiz Allah, haktan haya etmez.[253] Kadın ihtilam olduğunda[254] yıkanması gerekir mi?". Hz. Peygamber (s.a.v): "Evet! Eğer suyu görürse!..."[255] buyurdu. Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٠٩- عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: - فِى الْمَرْاَةِ تَرَى فِى مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ - قَالَ: تَغْتَسِلُ.

109- Enes (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v), uykusunda erkeğin gördüğünü gören kadının durumu hakkında şöyle buyurdu: **"Yıkanır"**. Hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde şu fazlalık vardır:

فَقَالَتْ اُمُّ سُلَيْمٍ وَهَلْ يَكُونُ هٰذَا؟ قَالَ: نَعَمْ فَمِنْ اَيْنَ يَكُونُ الشَّبَهُ؟

---

250 Dört uzuvdan maksadın, kadının iki eli ve iki ayağı veya iki ayağı ve iki bacağı veya iki baldırı ve iki bacağı olduğu söylenmiştir. Maksat ne olursa olsun bu uzuvların arasına oturma fiili, cinsel ilişkiden kinayedir. Ebu Davûd'un rivayetinde "Sünnet yerleri birbirine değdiğinde" cümlesi bulunmaktadır.

251 Penisin içeri girmesinden kinayedir.

252 Gerçek adı, Rümeysa veya Ğümeysa bint Melhan'dır. Enes b. Malik'in annesi olup, seçkin kadın sahabilerdendir. Malik b. Nasr ile evliydi. Müslüman olunca kocasına İslam'ı tebliğ etti. Ancak kocası buna şiddetle öfkelenerek Şam'a gitti ve orada öldü. Sonra henüz Müslüman olmamış Ebu Talha kendisine evlilik teklifinde bulundu. Ancak Ümmü Seleme, ona Müslüman olma şartı koydu. Bunun üzerine Ebu Talha Müslüman oldu ve evlendiler. Hakkında çok sayıda menkıbe bulunmaktadır. Hz. Osman (r.a.) zamanında vefat etmiştir.

253 Allah, haya nedeni ile hakkı açıklamaktan kaçınmaz. Aynı şekilde ben de, ihtiyaç duyduğum şeyi haya nedeni ile sormaktan kaçınmam. Ümmü Süleym, kadınların genelde sormaktan haya edip kaçındığı bir şeyi sormaya gerekçe hazırlamak için bu sözü söylemiştir.

254 Bu cümle bir rivayette, "Eğer uykusunda kocasının kendisiyle cinsel ilişkide bulunduğunu görürse" şeklinde geçmektedir.

255 Uyandıktan sonra meni görürse yıkanması gerekir.

"Ümmü Seleme: 'Kadın ihtilam olur mu?' dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): 'Evet! Yoksa benzerlik nasıl olur?'[256] diye cevap verdi".

١١٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ مِنْ أَرْبَعٍ مِنَ الْجَنَابَةِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ وَمِنَ الْحِجَامَةِ وَمِنْ غُسْلِ الْمَيِّتِ.

110- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şu dört durumdan dolayı yıkanırdı: **"Cünüplük, Cuma günü, hacamat (kan aldırma) ve ölü yıkama."** Hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş; İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir.

١١١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي قِصَّةِ ثُمَامَةَ بْنِ أُثَالٍ عِنْدَمَا أَسْلَمَ وَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَغْتَسِلَ.

111- Ebu Hureyre (r.a.), Sümâme b. Üsâl'ın[257] Müslüman oluşunu anlatırken şöyle söyler: "Sümâme b. Üsâl Müslüman olunca Hz. Peygamber (s.a.v) ona yıkanmasını emretti". Hadisi, Abdürrezzak rivayet etmiştir. Aslı Buhârî ve Müslim'de vardır.

١١٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: غُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ.

112- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Cuma günü yıkanmak, ergen olan herkese vaciptir"**[258]. Hadisi, yedi imam tahric etmiştir.

---

[256] Bu soru, Ümmü Seleme'nin kadınların ihtilam olmadığı yönündeki düşüncesini bir soruyla reddetmekte; çocuğun bazen babasına bazen de annesine veya dayılarına benzeme nedeninin, çocuğun oluşmasına katkıda bulunan ve şehvetle akan bir suyun kadında bulunması olduğunu açıklamaktadır. Ümmü Seleme'nin bu şekildeki düşüncesi, ihtilamın erkeklerde gerçekleştiği kadar sıkça kadınlarda gerçekleşmediğine ve ender rastlanan bir hal olduğuna delalet etmektedir.

[257] Sümâme b. Üsâl, Beni Hanife kabilesindendir ve Yemâme ehlinin beyidir. Kabe'yi ziyaret etmek için yola çıkmıştı. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v)'in süvarileri onu yakalayarak Medine'ye getirdiler ve Mescid-i Nebevî'nin bir direğine bağladılar. Üç gün bağlı kaldıktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v) onu bağışladı ve serbest bıraktı. Yola çıktıktan sonra tekrar döndü ve Müslüman oldu. İslam'dan dönmenin yaşandığı zamanda O, dinine bağlı kaldı ve yalancı peygamber Müseylimetü'l-kezzab'a inanan toplumuna karşı gerçek övgüyü hak eden bir tavır aldı.

[258] Cuma günü yıkanmanın vacip olduğunu söyleyenler, bu hadisi delil göstermektedirler. Ancak alimlerin çoğunluğu, bunun sünnet olduğunu söylemekte; hadisteki vacipliğe te'kid anlamı vermektedirler.

١١٣- عَنْ سَمُرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّاَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَبِهَا وَنِعْمَتْ وَمَنْ اِغْتَسَلَ فَالْغُسْلُ اَفْضَلُ.

113- Semûra b. Cündeb[259] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim Cuma günü abdest alırsa, bu[260] ne güzeldir. Kim de gusül abdesti alırsa, bu daha faziletlidir."**[261]. Hadisi, beş imam rivayet etmiş; Tirmizî, hasen olduğunu söylemiştir.

١١٤- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْرِئُنَا الْقُرْآنَ مَا لَمْ يَكُنْ جُنُبًا.

114- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v), cünüp olmadığı sürece bize Kuran okuturdu." Hadisi, İmam Ahmed ve dört İmam rivayet etmiştir. Hadisin metni, Tirmizî'ye aittir. Tirmizî bu hadisin hasen; İbn Hibbân ise sahih olduğunu söylemiştir.

١١٥/١١٦- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا اَتَى اَحَدُكُمْ اَهْلَهُ ثُمَّ اَرَادَ اَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وُضُوءًا.

115, 116- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz eşiyle cinsel ilişkide bulunduktan sonra yine tekrarlamak isterse, iki ilişki arasında abdest alsın".** Hadisi, Müslim rivayet etmiştir. Hakim'in rivayetinde şu ziyade vardır:

فَإِنَّهُ اَنْشَطُ لِلْعَوْدِ.

"Çünkü bu, ilişkiyi tekrarlamak için daha fazla canlılık verir".

Dört İmam'ın rivayet ettiği bir hadiste Hz. Aişe (r.a.) şöyle söylemektedir:

---

[259] Semura b. Cündeb, ünlü sahabilerdendir. Künyesi, Ebu Abdullah'tır ve Ensar'ın müttefiklerinden Fezzarî kabilesine mensuptur. Çok hadis ezberleyen ve rivayette bulunan sahabilerdendir. Basra'ya yerleşmiş ve Haricilere şiddetle karşı çıkmıştır. H. 59 yılı sonlarında vefat etmiştir.

[260] Bu güzel fiili, özelliği, tutumu.

[261] Bu hadis, alimlerin çoğunluğunun, Cuma günü yıkanmanın vacip olmadığına dair görüşünü teyit etmektedir. Ancak yıkanmanın vacip olduğuna delalet eden bir önceki hadis, yıkanmanın vacip olmadığını belirten bu hadisten daha sahih, daha kuvvetli ve daha tercihe şayandır. Bu yüzden önceki hadisle amel etmek daha güzeldir.

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنَامُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ غَيْرِ اَنْ يَمَسَّ مَاءً.

"Hz. Peygamber (s.a.v) cünüp olduğu halde hiçbir suya dokunmadan[262] uyurdu"[263]. Bu hadis, malûldür.[264]

١١٨/١١٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اِغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيُدْخِلُ اَصَابِعَهُ فِى أُصُولِ الشَّعْرِ ثُمَّ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ثُمَّ اَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ.

117, 118- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanmaya başladığında önce ellerini yıkardı. Sonra suyu, sağ eliyle sol eline döker ve cinsel organını[265] yıkar, ardından abdest alırdı. Daha sonra suyu alır ve parmaklarını saç diplerine[266] iyice sokardı. Sonra avucuyla[267] başına üç defa su döker, ardından bedeninin diğer yerlerine dökerdi. En sonunda ayaklarını yıkardı." Hadis, müttefekun aleyh olup metni, Müslim'e aittir.

Buhârî ve Müslim, Meymûne'den şöyle bir rivayette bulunurlar:

ثُمَّ اَفْرَغَ عَلَى فَرْجِهِ فَغَسَلَهُ بِشِمَالِهِ ثُمَّ ضَرَبَ بِهَا الْاَرْضَ.

"Sonra suyu, cinsel organına döker ve sol eli ile onu yıkar; sonra da elini yere sürerdi".

Bir rivayette, "Elini yere (toprağa) sürerdi" cümlesinin ardından

ثُمَّ اَتَيْتُهُ بِالْمِنْدِيلِ فَرَدَّهُ.

---

262 Abdest almadan ve yıkanmadan uyurdu.

263 Bu hadis, bir önceki Ebu Saîd hadisinde geçen abdest alma emrinin vaciplik ifade etmediğine, bilakis bunun müstehap olduğuna veya daha yararlı olanı tavsiye etme niteliğinde olduğuna delalet etmektedir.

264 Çünkü hadisi, Ebu İshak, el-Esved'ten rivayet etmektedir. Oysa Ebu İshak'ın, el-Esved'ten hadis işitmediği söylenmektedir. Ancak Beyhakî, bu hadisin sahih olduğunu ve Ebu İshak'ın onu el-Esved'ten işittiğini ispat etmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

265 Cinsel organı ve çevresini yıkardı. Bu, Ebu Davûd'un rivayetinde geçmektedir.

266 Hz. Peygamber (s.a.v), ıslaklığın başının her tarafına ve kafa derisine ulaşması için parmaklarını, başının sağ ve sol tarafına götürüp getirirdi.

267 İki elini bir araya getirerek su alır, başına ve diğer yerlerine dökerdi.

"Sonra ona bir mendil getirdim, ama kabul etmedi" cümlesi gelmektedir. Bu rivayette şu cümle de yer almaktadır:

وَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدِهِ.

"Sonra suyu, eliyle silmeye başladı".

١١٩- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي اِمْرَأَةٌ أَشُدُّ شَعْرَ رَأْسِي أَفَأَنْقُضُهُ لِغُسْلِ الْجَنَابَةِ؟ وَفِي رِوَايَةٍ وَالْحَيْضَةِ؟ فَقَالَ لَا إِنَّمَا يَكْفِيكِ أَنْ تَحْثِي عَلَى رَأْسِكِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ.

119- Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben başındaki saçını bağlayan[268] bir kadınım. Cünüplük –bir başka rivayette hayızdan temizlenme- nedeniyle yıkanırken onu çözeyim mi?". Hz. Peygamber (s.a.v): **"Hayır; avucunla başına üç defa su dökmen sana yeter"** buyurdu. Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٢٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَا أُحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ.

120- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ben, hayızlı veya cünüp olan kimseye mescidi helal etmiyorum[269]"**. Hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş; İbn Huzeyme, sahih olduğunu söylemiştir.

١٢١- عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ مِنَ الْجَنَابَةِ.

121- Yine Hz. Aişe anlatıyor: "Ben ve Rasûlullah, cünüplükten dolayı aynı kaptan yıkanırdık. Ellerimiz kabın içine birbiri ardınca girip çıkardı."[270] Hadis, müttefekun aleyhtir. İbn Hibbân'ın rivayetinde "Ellerimiz birbirine değerdi"[271] ziyadesi vardır.

---

268 Sıkı bir şekilde veya örgü yaparak.

269 Bu kimselerin mescit veya camiye girişlerini helal kabul etmiyorum. Hadis, hayızlı veya cünüp kimselerin mescide girmelerinin açık bir şekilde haram olduğunu ifade etmektedir.

270 Birimizin eli, ötekinin elinden önce veya sonra kaba girer ve çıkardı.

271 Bazen ellerimiz aynı anda kapta bulunurdu.

١٢٢، ١٢٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةً فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ وَأَنْقُوا الْبَشَرَ.

122, 123- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Her saç telinin altında cünüplük vardır. Bu yüzden saçı iyi yıkayın, deriyi iyi temizleyin".** Hadisi, Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmiş ve zayıf olduğunu[272] söylemişlerdir. İmam Ahmed de buna benzer bir hadisi Hz. Aişe'den rivayet eder. Ancak bu rivayette de bilinmeyen bir ravi bulunmaktadır.

* * *

9- TEYEMMÜM[273] BÖLÜMÜ

١٢٤، ١٢٥، ١٢٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ.

124, 125, 126- Cabir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Bana, benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey[274] verildi[275]. Bana, bir aylık mesafeden düşmana korku salınarak yardım edildi.[276] Bana bütün yeryüzü mescit[277] ve temiz[278] kılındı. Bu yüzden her kim namaz vaktine girerse bulunduğu yerde[279] namazını kılsın".** Ravi hadisin devamını da zikretmektedir.[280]

---

272 Çünkü hadis, Haris b. Vecih tarafından rivayet edilmiştir. Bu ravi zayıftır ve rivayetleri kabul edilmektedir.

273 Teyemmüm, Arapça sözlükte kastetmek, yönelmek anlamına gelmektedir. Dini bir terim olarak ise, namaz vb. ibadetleri yerine getirmek niyetiyle iki kolu ve yüzü meshetmek için temiz toprağa yönelmek anlamına gelir. Bkz. Sübülü's-selâm.

274 Beş özellik.

275 Allah bunları bana özel olarak verdi.

276 Benimle düşmanlarımın arasında bir aylık mesafe varken, onların kalbine korku salınır. Bu Hz. Peygamber (s.a.v)'e verilen beş özelliğin birincisidir. Öteki özellikler sonra zikredilmektedir.

277 Bu özellik, Hz. Peygamber'den başka hiçbir peygambere verilmemiştir. Başka semavi dinlere mensup olanlara, mabet ve kiliseler dışında namaz kılmak meşru kılınmamıştı.

278 Toprağın bizzat kendisi temiz ve temizleyicidir. Namaz vb. ibadetleri yerine getirmek, cünüplük ve abdestsizlik halini kaldırmak için toprakla temizlenilebilir.

279 Yani temizlenmek için su; namaz kılmak için mescit bulamazsa toprakla abdest alıp bulunduğu yerde namazını kılsın.

280 Yazar burada sadece iki özelliği zikretmekle yetinmektedir. Diğer üç özellik ise şunlardır. Ganimetlerin

Müslim'in Huzeyfe'den yaptığı rivayet şöyledir:

وَجُعِلَتْ تُرْبَتُهَا لَنَا طَهُوراً إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ.

"...Su bulamadığımızda toprağı bize temiz kılındı...".

İmam Ahmed ise Hz. Ali'den şöyle rivayet eder:

وَجُعِلَ التُّرَابُ لِى طَهُوراً.

"...Toprak bana temiz kılındı...".

١٢٧ - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَنِى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى حَاجَةٍ فَأَجْنَبْتُ فَلَمْ اَجِدِ الْمَاءَ فَتَمَرَّغْتُ فِى الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ ثُمَّ اَتَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لَهُ فَقَالَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ اَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هٰكَذَا ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْاَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً ثُمَّ مَسَحَ الشِّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ وَظَاهِرَ كَفَّيْهِ وَوَجْهَهُ.

127- Ammar b. Yasir[281] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) beni bir iş için göndermişti. Cünüp oldum ve su bulamadım. Bunun üzerine hayvanın toprakta yuvarlandığı gibi ben de toprakta yuvarlandım. Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelerek bu yaptığımı anlattım. Hz. Peygamber (s.a.v): "Ellerinle şöyle yapman sana yeterliydi" dedi ve iki elini bir defa toprağa vurdu. Ardından sol elini sağ eline sürdü. Sonra da avuçlarının dışını ve yüzünü meshetti.[282] Hadisin metni Müslim'e aittir.

Buhârî'nin bir rivayeti ise şöyledir:

وَضَرَبَ بِكَفَّيْهِ الْاَرْضَ وَنَفَخَ فِيهِمَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ

---

kendisine helal kılınması, kıyamet günü büyük şefaatte bulunması ve yeryüzündeki bütün insanlara peygamber olarak gönderilmesidir.

281 Künyesi Ebü'l-yekezân olan ravi, İslam'a ilk giren ve Mekke döneminde büyük işkence gören sahabilerdendir. Önce Habeşistan'a sonra da Medine'ye hicret etmiştir. Bedir savaşına ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v) kendisine: "Yazık sana ey Ammar! Seni asi bir grup öldürecek" demiştir. H. 36. yılında meydana gelen Sıffîn savaşında Hz. Ali'nin safında yer almış; Muaviye'nin askerleri tarafından öldürülmüştür. Şehit edildiğinde 73 yaşlarında bulunmaktaydı.

282 Bu hadis, söz ve fiil ile teyemmümün sadece bir vuruş olduğuna, vacip olanın sadece avuçların içini ve dışını meshetmek olduğuna, kol ve dirsekleri meshetmenin vacip olmadığına delalet etmektedir. Bu konudaki en sağlam hadis budur. Bu hadisle çelişen diğer bütün rivayetler, ya zayıf ya da mevkûfturlar. Bu yüzden bu hadise karşı delil olamazlar. Bkz. Sübülü's-selâm.

"İki avucu ile yere vurduktan sonra avuçlarına üfledi. Ardından onlarla yüzünü ve iki avucunu meshetti".

١٢٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: التَّيَمُّمُ ضَرْبَتَانِ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَضَرْبَةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ.

128- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Teyemmüm iki vuruştur. Bir vuruş yüz için, diğer vuruş ise dirseklere kadar kollar içindir".** Hadisi, Dârekutnî rivayet etmiş; hadis imamları ise mevkûf olarak sahih kabul etmişlerdir.

١٢٩ ، ١٣٠- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الصَّعِيدُ وُضُوءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ وَلْيُمِسَّهُ بَشَرَتَهُ.

129, 130- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"On yıl[283] bile su bulamazsa, toprak[284] Müslüman müminin abdestidir. Suyu bulunca, artık Allah'tan korksun[285] ve onu cildine dokundursun"[286].** Hadisi, Bezzâr rivayet etmiş; İbnü'l-kattan sahih olduğunu söylemiştir. Ancak Dârekutnî, hadisi mürsel olarak doğru kabul etmektedir. Tirmizî de buna benzer bir hadisi Ebu Zerr'den[287] rivayet etmekte; Hakim bu rivayetin sahih olduğunu söylemektedir.[288]

١٣١- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ رَجُلَانِ فِى سَفَرٍ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِى الْوَقْتِ فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ وَلَمْ يُعِدِ الآخَرُ ثُمَّ أَتَيَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لِلَّذِى لَمْ يُعِدْ أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْزَأَتْكَ صَلَاتُكَ وَقَالَ لِلآخَرِ لَكَ الأَجْرُ مَرَّتَيْنِ.

---

283 On yıldan maksat, zamanı sınırlama değil zamanın uzunluğunu belirtmek için yapılan mübalağadır.
284 Temiz olma koşuluyla.
285 Temizliğini eksik yapmasın, sadece toprakla teyemmüm etmekle yetinmesin.
286 Suyla yıkansın.
287 Gerçek adı, Cündüb b. Cünâde'dir. Sahabilerin ileri gelenlerinden ve zahitlerindendir. Mekke döneminde ilk Müslüman olanlardandır. Sonra tekrar kavminin arasına dönmüş, ancak Hz. Peygamber (s.a.v)'in Medine'ye hicret etmesiyle o da Medine'ye Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelmiştir. Ömrünün sonlarını er-Rabeze'de geçirmiş ve H. 32 yılında burada vefat etmiştir.
288 Bu hadis, teyemmümde zaman sınırı olmadığına ve özrün (engelin) kalkmasıyla birlikte suyla abdest almanın vacip olduğuna delalet etmektedir.

131- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: İki adam bir yolculuğa çıktı. Namaz vakti geldi, ama yanlarına su yoktu. Bunun üzerine ikisi de temiz toprakla teyemmüm edip namaz kıldı. Sonra henüz namaz vakti çıkmadan su buldular. Bunun üzerine onlardan birisi abdest alıp namazı yeniden kıldı. Öteki ise kılmadı. Daha sonra Hz. Peygamberin yanına gelerek durumu ona anlattılar. Hz. Peygamber (s.a.v) namazı iade etmeyene: "Doğru olanı yaptın, kıldığın namaz sana yeterlidir" dedi. Namazı iade edene ise: "Sen de iki ecir aldın" dedi. Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî rivayet etmektedir.

١٣٢- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِى قَوْلِهِ عز وجل وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى اَوْ عَلَى سَفَرٍ. قَالَ: إِذَا كَانَتْ بِالرَّجُلِ الْجِرَاحَةُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْقُرُوحُ فَيُجْنِبُ فَيَخَافُ اَنْ يَمُوتَ إِنِ اغْتَسَلَ تَيَمَّمَ

132- İbn Abbas (r.a.), *"Eğer hasta veya yolcu iseniz"*[289] ayetini şöyle tefsir etmiştir: "Eğer Allah yolunda cihad eden bir kişi yaralanır[290] veya vücudunda yara çıkarsa[291], bu halde iken cünüp olur ve yıkandığında öleceğinden endişe duyarsa, teyemmüm eder". Bu hadisi, Dârekutnî mevkûf olarak; Bezzâr ise merfû olarak rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve Hakim, hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٣٣- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِنْكَسَرَتْ إِحْدَى زَنْدَىَّ فَسَالتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَمَرَنِى اَنْ اَمْسَحَ عَلَى الْجَبَائِرِ.

133- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "El bileklerimden biri kırılmıştı. Hz. Peygambere ne yapmam gerektiğini sordum. Bana, cebire[292] üzerine meshetmeyi emretti." Bu hadisi, İbn Mâce çok zayıf bir senetle[293] rivayet etmiştir.

---

[289] Maide Sûresi 5/6. Âyetin devamı şöyledir: "Ya da biriniz tuvaletten gelirse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız (cinsî birleşme yapmışsanız) ve bu hallerde su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin de yüzünüzü ve (dirseklere kadar) ellerinizi onunla meshedin."

[290] Silah vb. savaş aletleri ile vücudu yarılır veya kesilirse.

[291] Bedende çıkan yara, iltihap, çıban. Kuran *"Eğer siz bir yara almışsanız, (size düşman olan) o topluluk da benzeri bir yara almıştı"* Al-i İmran Sûresi 3/140 ayetinde geçtiği gibi 'karh' (yara) sözcüğünü, daha çok silah vb. aletlerle meydana gelen yaralar anlamında kullanır.

[292] Kırılmış kemiklerin bağlandığı veya sarıldığı ince çubuklar veya bez sargılar.

[293] Hadisin zayıf olma nedeni, Amr b. Halid el-Vâsiti'nin bu hadisi rivayet etmesidir. Bu ravi ise, hadis alimleri tarafından yalancı olarak bilinmektedir. İmam Nevevî hadis hakkında şöyle söylemektedir: "Hadis alimleri bu hadisin zayıf olduğu konusunda ittifak etmişlerdir".

١٣٤- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِي الرَّجُلِ الَّذِي شُجَّ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ وَيَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ.

134- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) başı yarılan, ihtilam olunca da yıkanan ve bu yüzden ölen adam için şöyle söylemiştir: **"Ona, teyemmüm etmesi yeterliydi.[294] Yarasını bir sargıyla sarar, sonra üzerini meshederdi. Ardından bedeninin diğer yerlerini yıkardı".** Bu hadisi Ebu Davûd, zayıf bir senetle rivayet etmiştir.[295] Hadisin ravileri üzerinde ihtilaf edilmiştir.[296]

١٣٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ أَنْ لَا يُصَلِّيَ الرَّجُلُ بِالتَّيَمُّمِ إِلَّا صَلَاةً وَاحِدَةً ثُمَّ يَتَيَمَّمُ لِلصَّلَاةِ الْأُخْرَى.

135- İbn Abbas (r.a.) şöyle söylemiştir: "Sünnet olan[297], kişinin bir teyemmümle sadece bir namaz kılması, başka namaz için ayrı bir teyemmüm yapmasıdır". Bu hadisi, Dârekutnî çok zayıf bir senetle rivayet etmiştir.[298]

* * *

---

[294] Yaralanan yerlerden cünüplük halinin kalkması ve sargının temiz halde sarılması için, önce teyemmüm yapılmalıdır. Bu, mestlerin üzerine meshetmek isteyen kimsenin mestleri temiz olarak giymesi gibidir.

[295] Ebu Davûd, Cabir'in (r.a.) bu olayı şöyle anlattığını rivayet eder. Bir yolculuğa çıktık. Aramızdan bir kişinin başına taş geldi ve başını ağır bir şekilde yaraladı. Daha sonra o kişi ihtilam olunca, arkadaşlarına: "Bana teyemmüm etme ruhsatı veriyor musunuz?" diye sordu. Arkadaşları: "Hayır, su kullanma gücüne sahip olduğun için sana ruhsat vermiyoruz" dediler. Bunun üzerine adam yıkandı ve bu yüzden öldü. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelince bu durumu ona haber verdik. Hz. Peygamber (s.a.v): "Onu öldürdüler, Allah da onları kahretsin. Madem (bunun hükmünü) bilmiyorlardı, (bir bilene) sorsaydılar ya! Bilgisizliğin ilacı, sormaktır. Oysa ona teyemmüm etmek yeterliydi ...vd.".

[296] Ravilerden maksat, Atâ'nın kendilerinden rivayette bulunduğu kimselerdir. Bunlar bir rivayete göre Cabir; bir diğer rivayete göre de İbn Abbas'tır. Bir başka nüshada, ravilerden maksadın Atâ'dan sonraki raviler olduğu belirtilmiştir. Yani Atâ'dan rivayet eden raviler üzerinde ihtilaf edilmiştir.

[297] Hz. Peygamberin sünnetine ve metoduna uygun olan.

[298] Hadis zayıftır. Çünkü rivayetleri zayıf kabul edilen Hasan b. Umâre'nin bir rivayetidir. Bu hadisin zayıf olması nedeniyle, fıkıh ve hadis alimlerinden hiçbiri onu kabul etmemiş ve buna göre fetva vermemişlerdir. Bu alimler şöyle söylemişlerdir: Allah, suyun bulunmaması veya kullanılamaması halinde toprağı suyun yerine koymuştur. Abdest almanın da ancak hades nedeniyle vacip olduğunu bilmektedir. Teyemmüm de abdest gibidir.

10- HAYIZ[299] BÖLÜMÜ

١٣٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ إِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ كَانَتْ تُسْتَحَاضُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ دَمَ الْحَيْضِ دَمٌ أَسْوَدُ يُعْرَفُ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي مِنَ الصَّلَاةِ فَإِذَا كَانَ الآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي.

136 - Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Fatıma bint Ebî Hubeyş, istihaza (hastalık) kanı görüyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ona: **"Hayız kanı tanınan[300] siyah bir kandır. Eğer gördüğün kan böyleyse, namaz kılma; öteki kan ise[301], abdestini al ve namazını kıl"** dedi. Hadisi, Ebu Davûd ve Nesâî rivayet etmiş; İbn Hibbân ve Hakim sahih olduğunu, Ebu Hatim ise münker olduğunu[302] söylemişlerdir.

١٣٧ - وَفِي حَدِيثِ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ لِتَجْلِسْ فِي مِرْكَنٍ فَإِذَا رَأَتْ صُفْرَةً فَوْقَ الْمَاءِ فَلْتَغْتَسِلْ لِلظُّهْرِ وَالْعَصْرِ غُسْلاً وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ غُسْلاً وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْفَجْرِ غُسْلاً وَتَتَوَضَّأُ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ.

137- Ebu Davûd, Esmâ bint Umeys'ten [303] (r.a.) şöyle rivayet eder. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"(Müstehaze kadın) İçinde su bulunan bir leğene otursun. Şayet suda bir sarılık görürse[304], öğle ve ikindi için[305] bir kere yıkansın. Aynı şekilde akşam ve yatsı için de bir kere yıkansın. Sabah için de bir kere yıkansın. Ya da vakitler arasında abdest alsın**".[306]

---

299 Menopoza girmemiş yetişkin kadınların rahminden, herhangi bir hastalık veya doğum hali olmadan genelde her ay sayılı günlerde kan gelmesi.

300 Hayız kanı, kadınlar tarafından bilinir ve kendisine has kokusu vardır.

301 Hayız kanı değilse.

302 Hadisin münker olma nedeni, hadisi Adiyy b. Sabit'in, babasından onun da dedesinden rivayet etmesidir. Dedesi ise bilinmemektedir. Ayrıca Ebu Davûd da hadisin zayıf olduğunu belirtir.

303 Cafer b. Ebî Talib'in hanımı. Eşiyle birlikte Habeşistan'a göç etmiş ve orada birkaç çocuk doğurmuştur. Çocuklardan biri de Abdullah'tır. Cafer'in (r.a.) Mûte savaşında şehit edilmesinden sonra Hz. Ebubekir'le evlenmiş ve ondan Muhammed adında bir çocuğu olmuştur. Hz. Ebubekir'in vefat etmesinden sonra Hz. Ali ile evlenmiş, ondan da Yahya adında bir çocuğu olmuştur. Hz. Ömer kendisine rüya tabirlerini sorardı. Hz. Ali'den sonra vefat etmiştir.

304 Bunun, hayız halinin bitip sona erdiğinin bir işareti olduğunu bilsin.

305 Öğleni son vaktine kadar geciktirerek, ikindiyi de ilk vaktine öne alarak yıkansın. Böylece şeklen cem yaparak iki namazı da vaktinde kılmış olur. Akşam ve yatsı namazlarını da aynı şekilde kılar.

306 Öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazları arasında abdest alsın. Bundan, istihaze (hastalık) kanı gören kadınların öğlen namazı için aldıkları abdestin ikindi namazına, akşam namazı için aldıkları abdestin de yatsı namazına yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Namazlar birbirine yakın olsa da hüküm böyledir.

١٣٨- عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ كُنْتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَبِيرَةً شَدِيدَةً فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْتَفْتِيهِ فَقَالَ إِنَّمَا هِيَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فَتَحَيَّضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةً ثُمَّ اغْتَسِلِي فَإِذَا اسْتَنْقَأْتِ فَصَلِّي أَرْبَعَةً وَعِشْرِينَ أَوْ ثَلَاثَةً وَعِشْرِينَ وَصُومِي وَصَلِّي فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِئُكِ وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي كَمَا تَحِيضُ النِّسَاءُ فَإِنْ قَوِيتِ عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي الظُّهْرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ ثُمَّ تَغْتَسِلِي حِينَ تَطْهُرِينَ وَتُصَلِّينَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا ثُمَّ تُؤَخِّرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءِ ثُمَّ تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الصُّبْحِ وَتُصَلِّينَ قَالَ: وَهُوَ أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ.

138- Hamne bint Cahş[307] (r.a.) anlatıyor: Çok şiddetli istihaze oluyordum. Ne yapmam gerektiğini öğrenmek için Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına geldim. Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Bu, şeytanın bir darbesidir. Kendini altı veya yedi gün hayızlı kabul et[308]; sonra yıkan. Tamamen temizlenince, yirmi dört veya yirmi üç gün namazını kıl, orucunu tut.[309] Bu sana yeterlidir. Kadınların hayız olup temizlendikleri gibi, sen de her ay işte böyle yap. Ama eğer öğle namazını geciktirip ikindi ile birlikte kılmaya gücün yeterse ikindi vakti yıkan, öğle ve ikindiyi bir arada kıl. Aynı şekilde akşamı geciktirip yatsı ile birlikte kılmaya gücün yeterse, yatsı vaktinde yıkan, akşam ve yatsı namazlarını bir arada kıl. Sabahleyin de yıkan, sabah namazını kıl. Bu iki durumdan[310] en çok hoşuma gideni ikincisidir[311]".** Hadisi, Nesâî dışında beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî, hadisin sahih; Buhârî ise hasen olduğunu söylemiştir.

١٣٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ شَكَتْ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدَّمَ فَقَالَ أُمْكُثِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكِ حَيْضَتُكِ ثُمَّ اغْتَسِلِي فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ كُلَّ صَلَاةٍ.

Dolayısıyla istihaze kadınlar, bir abdestle sadece bir farz namazı kılabilir; başka farz namazı kılamazlar.

307 Hz. Peygamberin hanımlarından Zeynep bint Cahş'ın kız kardeşi. Mus'ab b. Umeyr ile evliydi. Mus'ab'ın Uhud savaşında şehit edilmesinden sonra Talha b. Ubeydullah ile evlenmiştir.

308 Bazı kadınların altı, bazılarının da yedi gün hayız olduklarını bildirmektedir. İstihaze kadın, kendi yaşıtlarına ve mizacına uygun kadınların adet günlerini kendine esas alır.

309 Dilediğin kadar farz ve nafile ibadetler yap.

310 Bu iki durumdan biri, istihaze kadının her namaz için sadece abdest almakla yetinmesi; diğeri ise bir gün ve gecede üç defa yıkanmasıdır.

311 Yani hayız günleri dışında kalan istihaze günlerinde, her gün üç defa yıkanıp namaz kılmak daha çok hoşuma gider.

139- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Ümmü Habibe bint Cahş[312], Hz. Peygamber (s.a.v)'e istihaze kanının durumunu sordu. Rasûlullah (s.a.v): **"Hayızın (normalde) seni hapsettiği[313] süre kadar bekle; sonra da yıkan"** buyurdu. Bu nedenle Ümmü Habibe, her namaz için yıkanıyordu.[314] Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

Buhârî'nin rivayeti ise şöyledir: "Her namaz için abdest al".

Bu rivayet, Ebu Davûd ve başka hadis alimleri tarafından başka bir tarikle rivayet edilmektedir.[315]

١٤٠- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُدْرَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطُّهْرِ شَيْئًا.

140- Ümmü Atiyye[316] (r.a.) anlatıyor: "Biz, (hayızdan) temizlendikten sonra gördüğümüz bulanıklığı ve sarı akıntıyı önemli bir şey[317] saymazdık".[318] Hadisi, Buhârî ve Ebu Davûd rivayet etmiştir. Hadisin metni, Ebu Davûd'a aittir.

١٤١- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ.

---

312 Bunun, bir önceki hadiste geçen Hamne olduğu söylenmiştir. Ancak doğru olan, onun kız kardeşi olduğudur. Ünlü sahabilerden Abdurrahman b. Avf ile evliydi. Müslim'in rivayet ettiğine göre, yedi sene istihaze kanı görmüştür. H. 44 yılında vefat etmiştir.

313 Seni namazdan alıkoyduğu süre kadar.

314 Ümmü Habibe'nin her namaz için yıkanması, Hz. Peygamberin ona böyle yapmasını emrettiğini göstermez.

315 Konuyla ilgili bu ve diğer hadislerden şu anlaşılmaktadır. İstihaze kadın, hayız hali ile istihaze halini şu üç özellikten biri ile tanıyabilir: 1- İki kan arasındaki farktan. Hayız kanı siyah, katı ve kötü kokuludur. İstihaze kanı ise daha açık ve incedir. 2- Normal hayız adetinden. İstihaze kanı gelmeden önceki hayız adetlerine bakarak, gelen kanın hayız kanı veya istihaze kanı olduğunu tespit edebilir. 3- Kendini, yaşıtları ve mizacına uygun kadınlarla kıyaslayarak.
Kendisinden kan gelen bir kadında, bu özelliklerden birden fazla bulunursa, hayız ile istihaze kanı arasındaki fark net bir şekilde görülür. Şayet özellikler birbiriyle çelişirse, bu durumda Hz. Peygamber (s.a.v)'in belirttiği 'Hayız kanı siyah ve katı olur' ifadesiyle hareket edilir. Kanda bu özellikler bulunuyorsa hayız kanı, değilse istihaze kanıdır. Sağlam akıl da önce Hz. Peygamber (s.a.v)'in sözüne, sonra adete, en sonunda benzer kadınlarla kıyasa uymayı gerekli kılar. Zeki olsun olmasın bütün kadınlar, bu özelliklerle durumunu kolay bir şekilde tespit edebilir.

316 Gerçek adı, Nüseybe bint Ka'b veya bint Haris el-Ensarî'dir. Kadın sahabilerin büyüklerinden ve ileri gelenlerindendir. Hz. Peygamber (s.a.v)'le birlikte savaşlara katılır, hastalara bakar ve yaralıları tedavi ederdi. Uhud savaşında kahramanlar gibi savaşmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızının cenazesini iyice ovarak tertemiz şekilde yıkamıştır. Bir grup sahabe ve Basra'daki tabiin alimleri ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ölü yıkama konusundaki hadisi, o konuda esas olarak alınmıştır. Basralılardan sayılmaktadır.

317 Onu hayızdan saymazdık.

318 Hadis, hayız süresinin bitmesinden ve hayız kanından sonra çıkan suyun hayızdan sayılmayacağına delalet etmektedir.

141- Enes (r.a.) anlatıyor: Yahudiler, kadın hayız olduğu zaman onunla yiyip içmezlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Cinsel ilişki dışında her şeyi yapın".** Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٤٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنِى فَأَتَّزِرُ فَيُبَاشِرُنِى وَأَنَا حَائِضٌ.

142- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) bana izarımı giymemi emreder, ben de giyerdim. Sonra da hayızlı olduğum halde benimle temasta[319] bulunurdu". Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٤٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الذِى يَأْتِى اِمْرَاَتَهُ وَهِىَ حَائِضٌ قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ اَوْ نِصْفِ دِينَارٍ.

143- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) hayızlı iken hanımıyla cinsel ilişkide bulunan kişi hakkında şöyle buyurdu: "Bir dinar veya yarım dinar sadaka verir"[320]. Bu hadisi, beş imam rivayet etmiştir. Hakim ve İbnu'l-Kattan hadisin sahih; başkaları ise mevkûf olduğunu söylemişlerdir.

١٤٤- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ؟.

144- Ebu Sa'id el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kadın hayız olduğu zaman namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor değil mi?"**[321]. Hadis, müttefekun aleyh olup, uzun bir hadisten alınmıştır.

---

[319] Cinsel ilişki hariç tenini tenime, cildini cildime yapıştırır ve bana sarılırdı.

[320] Hayızlı hanımı ile cinsel ilişkide bulunan kişinin bir dinar veya yarım dinar sadaka vermesi görüşünü bazı fıkıh alimleri kabul ederken bazıları da, hadisin sahih değil muztarib olduğunu ileri sürerek kabul etmemişlerdir. Hadiste geçen 'bir dinar veya yarım dinar' ifadesi birkaç anlamda yorumlanmıştır: 1- Bu ifade ravinin şüphesine delalet etmektedir. 2- Çeşitliliğe delalet etmektedir. Buna göre kişi hayzın başlangıç gününde cinsel ilişkide bulunmuşsa bir dinar, diğer günlerde ise yarım dinar sadaka verir. 3- Bu ifade kişinin seçim ve tercihine delalet etmektedir. Dilerse bir dinar, dilerse yarım dinar sadaka verir. Özetle, hadiste geçen emir, vaciplik değil müstehablık ifade etmektedir. Deliller açısından tercih edilen görüş budur. Daha geniş açıklamalar fıkıh kitaplarında bulunmaktadır. .

[321] İslam, hayız olan kadının namaz kılmamasını ve oruç tutmamasını kararlaştırmıştır. Ancak tutmadığı oruçları başka günlerde kaza eder. Çünkü buna delalet eden açık deliller bulunmaktadır. Bu dönemde kılmadığı namazları ise kaza etmez.

١٤٥ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا جِئْنَا سَرِفَ حِضْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِفْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ اَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي.

145- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Serif[322] mevkiine geldiğimizde, hayız oldum. Hz. Peygamber (s.a.v) bana şöyle söyledi: **"Hacıların yaptığı her şeyi yap. Sadece temizleninceye kadar Kabe'yi tavaf etme".** Hadis, müttefekun aleyh olup, uzun bir hadisten alınmıştır.

١٤٦ - عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَالَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ مِنِ اِمْرَاَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: مَا فَوْقَ الْاِزَارِ.

146- Muaz (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v)'e, hanımı hayız halinde bulunan kocaya hanımının neresinin helal olduğunu sordum. Rasûlullah: 'İzarının üstü'[323] buyurdu. Hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.

١٤٧ - عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَتِ النُّفَسَاءُ تَقْعُدُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ نِفَاسِهَا اَرْبَعِينَ.

147- Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında lohusa[324] kadınlar, lohusa olduktan sonra kırk gün[325] beklerlerdi." Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam rivayet etmiştir. Hadisin metni, Ebu Davûd'a aittir.

Ebu Davûd'un bir başka rivayeti ise şöyledir:

وَلَمْ يَأْمُرْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَضَاءِ صَلَاةِ النِّفَاسِ.

"Hz. Peygamber (s.a.v) ona, lohusalıkta kılmadığı namazları kaza etmesini emretmedi". Hakim, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

---

322 Mekke yakınlarında bir yer ismi. Bu olay, veda haccının yapıldığı sefer sırasında meydana gelmiştir.

323 Bu söz iki anlama gelebilir. Birincisi, 'izar' sözcüğü cinsel ilişki anlamında kinaye olabilir. Yani cinsel ilişki dışında her yeri helaldir. İkincisi ise, izar yeri anlamında kinaye olabilir. Yani göbek ve diz arası dışındaki yerlere dokunması helaldir. Bu ikinci anlam, daha sahih ve güçlü olan 'Cinsel ilişki dışında her şeyi yapın' hadisine aykırıdır. O halde bu çelişkiyi ortadan kaldırmak ve iki hadisin arasını bulmak için, bu hadise birinci anlam verilmelidir.

324 Lohusa, doğum yapan kadın. Nifas ise, doğumdan sonra kadının rahminden gelen kandır.

325 Nifas (lohusalık) halinin maksimum süresi, kırk gündür. İbn Mâce'nin, Enes'ten (r.a.) rivayet ettiği bir hadis, Hz. Peygamberin lohusa kadınlara en fazla kırk gün süre tanıdığını belirtmektedir. Şayet kadın bu süreden önce temizlenirse lohusalık hali sona erer.

2- NAMAZ[326] KİTABI

1- NAMAZ VAKİTLERİ[327] BÖLÜMÜ

١٤٨/١٥٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ وَوَقْتُ صَلاَةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلاَةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الأَوْسَطِ وَوَقْتُ صَلاَةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ.

148/ 150- Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Öğle namazının vakti, güneşin meyletmesiyle[328] başlar ve kişinin gölgesi kendi boyu kadar olup[329] ikindinin vakti girinceye kadar[330] devam eder. İkindi namazının vakti, güneş sararıncaya kadar; akşam namazının vakti, şafak[331] kayboluncaya kadar; yatsı namazının vakti ise, gecenin orta yarısına[332] kadardır. Sabah namazının vakti de tan yerinin ağarmasından güneşin doğuşuna kadardır".** Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

---

326 Arap dilinde es-Salat (Namaz), dua anlamına gelmektedir. Terim olarak da bilinen ibadet türü anlamına gelir.

327 Allah'ın namazların kılınması için belirlediği zamanlar.

328 Güneşin tam tepeden batıya doğru kayması.

329 Öğlenin vakti, her şeyin gölgesi kendi boyu uzunluğunda oluncaya kadar devam eder.

330 Kişinin gölgesi boyu kadar olunca, ikindinin vakti girer.

331 Güneş battıktan sonra ufukta yükselen kızıllık.

332 Gece iki kısma ayrıldığında, birinci kısım gecenin ortasında sona erdiği için 'gecenin orta yarısı' denmiştir. Buna göre yatsı namazının son vakti, gece ortasının sona erdiği ilk yarının sonudur.

Müslim'in Büreyde'den[333] (r.a.) rivayet ettiği bir diğer hadiste, ikindi namazının vakti için

وَالشَّمْسُ بَيْضَاءُ نَقِيَّةٌ.

'Güneş daha bembeyaz ve parlaktı[334]' ifadesi bulunur.

Yine Müslim'in Ebu Musa'dan[335] (r.a.) rivayet ettiği hadiste, ikindi vakti için

وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ.

'Güneş daha yüksekti[336]' ifadesini kullanır.[337]

١٥١- عَنْ اَبِى بَرْزَةَ الْاَسْلَمِيِّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الْعَصْرَ ثُمَّ يَرْجِعُ اَحَدُنَا اِلَى رَحْلِهِ فِى اَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ وَكَانَ يَسْتَحِبُّ اَنْ يُؤَخِّرَ مِنَ الْعِشَاءِ وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا وَكَانَ يَنْفَتِلُ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيسَهُ وَيَقْرَأُ بِالسِّتِّينَ اِلَى الْمِائَةِ.

151- Ebu Berze el-Eslemî[338] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) ikindi namazını kıldığında, birimiz Medine'nin en uzak yerindeki evine dönerdi de güneş hala dipdiri olurdu.[339] Yatsı namazını geciktirmekten[340] hoşlanır; onu kılmadan önce

---

[333] Tam adı, Ebu Abdullah Büreyde b. El-Husayb el-Eslemî'dir. Hz. Peygamber (s.a.v) hicret ederken yanlarından geçtiği sırada yaklaşık seksen adamıyla birlikte Müslüman olmuştur. Uhud savaşından sonra Medine'ye gelmiş ve Hz. Peygamberin bütün savaşlarına katılmıştır. Hudeybiye anlaşması ve Rıdvan biatında bulunmuştur. Daha sonra Basra'ya gelmiş, ardından Horasan seferine çıkmıştır. H. 62 veya 63 yılında ölünceye kadar Merv'de yaşamış ve burada defnedilmiştir.

[334] Güneşte herhangi bir sararma işareti yoktu.

[335] Gerçek adı, Abdullah b. Kays el-Eş'arî'dir. Sahabelerin ileri gelenlerinden ve Habeşistan'a hicret edenlerdendir. Hayber savaşında Hz. Peygamberin yanına dönmüştür. Zebîd ve Aden'de görev yapmış, Hz. Ömer zamanında Kûfe ve Basra valiliği yapmıştır. Tüster ve birçok kent onun komutasında fethedilmiştir. H. 42 yılında vefat etmiştir. Başka bir tarihte vefat ettiği de söylenmektedir.

[336] Güneş daha batıya kaymamış ve gökte yüksekte bulunmaktaydı.

[337] Bu hadisler, namaz vakitlerini açıklamaktadırlar. Ancak alimler yatsı namazının son vakti konusunda ihtilaf etmişlerdir. Alimlerin büyük çoğunluğu, yatsı namazının vaktinin tan yeri ağarıncaya kadar devam ettiği; bu hadiste yatsı için zikredilen vaktin tercih edilen vakit olduğu görüşündedir. Bazı alimler göre de yatsı namazının vakti, gece yarısında sona ermektedir.

[338] Gerçek adı, Nadle b. Ubeyd olan ravi, ilk Müslümanlardandır. Mekke fethine ve diğer savaşlara katılmıştır. Önce Basra'ya ardından Horasan'a yerleşmiştir. H. 60 veya 64 yılında Merv'de, bir rivayete göre ise Basra'da vefat etmiştir.

[339] Yani bir kişi, ikindi namazını Hz. Peygamber (s.a.v)'le birlikte kıldıktan sonra Medine'nin en uzak yerinde bulunan evine döndüğünde, güneş hala canlı, parlak ve yakıcı olurdu.

[340] Her zaman değil, ara sıra geciktirmekten hoşlanırdı,

uyumaktan, kıldıktan sonra da sohbet etmekten hoşlanmazdı. Sabah namazından, kişi arkadaşını görüp tanıyacak kadar hava aydınlandığında ayrılırdı.[341] Sabah namazında altmış ile yüz ayet arası[342] okurdu." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

١٥٢ - وَعِنْدَهُمَا مِنْ حَدِيثِ جَابِرٍ وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا إِذَا رَآهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَّلَ وَإِذَا رَآهُمْ أَبْطَئُوا أَخَّرَ وَالصُّبْحَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهَا بِغَلَسٍ.

152- Buhârî ve Müslim'in Cabir'den rivayet ettikleri hadis şöyledir: "Rasûlullah (s.a.v) yatsı namazını bazen erken, bazen de geç kılardı. Cemaatin toplandığını gördüğünde erken; henüz toplanmadığını gördüğünde ise geç kılardı. Hz. Peygamber sabah namazını ise alaca karanlıkta[343] kılardı".

١٥٣ - وَلِمُسْلِمٍ مِنْ حَدِيثِ أَبِي مُوسَى فَأَقَامَ الْفَجْرَ حِينَ انْشَقَّ الْفَجْرُ وَالنَّاسُ لَا يَكَادُ يَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا.

153- Müslim'in Ebu Musa'dan rivayet ettiği hadis ise şöyledir: "Sabah namazını şafak atınca[344] kıldı. Öyle ki, bu vakitte insanlar neredeyse birbirlerini tanıyamıyorlardı".

١٥٤ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ.

154- Rafi' b. Hadîc[345] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamberle akşam namazını kılardık. Namaz bittikten sonra birimiz, oklarının düştüğü yerleri görebilirdi." Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٥٥ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ أَعْتَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ

---

341 Hz. Peygamberin uzun okumadan sonra bu vakitte sabah namazından ayrılması, onun sabah namazını ilk vaktinde kıldığına delalet eder.

342 Namazı kısa tuttuğunda veya uzun ayetler okuduğunda altmış ayet okur; namazı uzun tuttuğunda veya kısa ayetler okuduğunda yüz ayet okurdu.

343 Sabah namazının ilk vaktinde şafak karanlığında kılardı.

344 Şafak aydınlığının karanlıktan ayrılıp görünmeye başladığı zaman.

345 Künyesi Ebu Abdullah'tır ve Medineli ensardandır. Yaşının küçüklüğü nedeniyle Bedir savaşına katılamamıştır. Uhud ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. H. 73 veya 74 yılında 86 yaşında vefat etmiştir.

لَيْلَةٍ بِالْعَشَاءِ حَتَّى ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى وَقَالَ إِنَّهُ لَوَقْتُهَا لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِي.

155- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) bir gece yatsı namazını çok geciktirdi.[346] Öyle ki gecenin çoğu geçmişti. Sonra çıkıp namaz kıldı ve: "Şayet ümmetime zorluk vermemiş olsaydım, onun vakti işte bu vakittir"[347] buyurdu. Hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٥٦- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا اِشْتَدَّ الْحَرُّ فَاَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ.

156- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Sıcaklık şiddetlendiği zaman, namazı[348] hava serinleyinceye kadar erteleyin. Çünkü sıcaklığın şiddeti, cehennem ateşinin genişlemesindendir[349]"**. Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٥٧- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَصْبِحُوا بِالصُّبْحِ فَإِنَّهُ اَعْظَمُ لِأُجُورِكُمْ.

157- Rafi' b. Hadîc (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Sabah namazını aydınlıkta kılın.[350] Çünkü bu, sevabınızı daha da arttırır"**. Bu hadisi, beş imam rivayet etmiş; Tirmizî ve İbn Hibbân sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٥٨- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَدْرَكَ

---

346 Şafak kızıllığından sonraki gecenin ilk üçte birlik vakti.

347 Yatsı namazının en faziletli ve tercih edilen vakti.

348 Öğle namazını, havanın serinlediği vakitte kılın.

349 Cehennem sıcaklığı ve alevinin artarak geniş bir alana yayılmasındandır.

350 Sabah namazını, şafak tamamen söküp hava iyice aydınlandığında kılın. Ancak bu anlam, sabah namazının alacakaranlıkta kılındığını belirten hadislerle çelişmektedir. Öyleyse her iki rivayetin arasını bulup çelişkiyi ortadan kaldırmak daha doğrudur. Buna göre bu hadisten, hava aydınlanıncaya kadar kıraati uzatmak anlaşılmalıdır. Böylece alacakaranlıkta sabah namazına başlanmış ve hava aydınlandığında namazdan çıkılmış olur.

مِنَ الصُّبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الصُّبْحَ وَمَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ.

158- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim güneş doğmadan önce[351] sabah namazının bir rekatına yetişirse[352], sabah namazına yetişmiş olur.[353] Kim de güneş batmadan önce ikindi namazının bir rekatına yetişirse, ikindi namazına yetişmiş olur".** Hadis, müttefekun aleyhtir.

١٥٩ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عَائِشَةَ نَحْوَهُ وَقَالَ: "سَجْدَةً" بَدَلَ "رَكْعَةً". ثُمَّ قَالَ: وَالسَّجْدَةُ إِنَّمَا هِيَ الرَّكْعَةُ.

159- Müslim de Hz. Aişe'den (r.a.) buna benzer bir hadis rivayet etmekte, ancak 'rekat' yerine 'secde' sözcüğü kullandıktan sonra: 'Secde de ancak rekattır' demektedir.

١٦٠ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ.

160- Ebu Sa'id el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle söylediğini işittim: **"Sabah namazından sonra[354], güneş doğuncaya kadar bir namaz[355] yoktur. İkindi namazından sonra da güneş batıncaya kadar bir namaz yoktur".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

١٦١ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ وَأَنْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ وَحِينَ تَتَضَيَّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ.

---

[351] Güneş doğmadan önce bir rekatını kılar ve güneş doğduktan sonra da diğer rekatını tamamlarsa, sabah namazını vaktinde kılmış olur.

[352] Bir rekattaki fatiha suresini okuma, rüku ve secde gibi farzları yerine getirirse.

[353] Namazı vaktinde kılmış olur.

[354] Sabah namazının farzını kıldıktan sonra

[355] Nafile namaz yoktur. Sabah namazının iki rekat sünneti bunun dışındadır. Çünkü bu iki rekatın, sabah namazının farzı kılındıktan sonra kaza edilmesi caizdir. Ancak Hz. Peygamberin sabah namazından sonra her türlü nafile namaz kılmayı yasakladığı da rivayet edilmiştir.

161- Ukbe b. Amir[356] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) şu üç vakitte, bize namaz kılmayı ve ölülerimizi defnetmeyi yasaklıyordu: Güneş doğmaya başlayıp yükselinceye kadar, güneş tam tepede bulunup batıya meyledinceye kadar ve güneş batmaya başlayıp tamamen batıncaya kadar." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٦٢- وَالْحُكْمُ الثَّانِي عِنْدَ الشَّافِعِيِّ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ وَزَادَ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ

162- İkinci hüküm[357], İmam Şafii tarafından, zayıf bir senetle Ebu Hureyre'den rivayet edilen ve 'Cuma günü hariç' ziyadesi bulunan hadisten çıkarılmıştır.

١٦٣- وَكَذَا لِأَبِي دَاوُدَ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ نَحْوُهُ.

163- Aynı şekilde[358] Ebu Davûd da buna benzer[359] bir hadisi, Ebu Katâde'den rivayet etmiştir.

١٦٤- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى أَيَّةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ.

164- Cübeyr b. Mut'im[360] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ey Abdumenâfoğulları![361] Gündüz veya gece dilediği saatte[362] şu Kabe'yi tavaf etmek ve namaz kılmak isteyen kimseye mani olmayın".** Bu hadisi, beş imam rivayet etmiş; Tirmizî ve İbn Hibbân sahih olduğunu söylemişlerdir.

---

[356] Künyesi Ebu Hammad veya Ebu Amir'dir. İlk Müslümanlardan, ilk hicret edenlerden ve ilk sahabelerdendir. Allah'ın kitabını okuyan bir karî, miras meselelerini ve fıkıh konularını iyi bilen bir alim ve şairdi. Basra'nın ilk planlayıcılarından biri olan Ukbe, Sıffin savaşında Muaviye'nin safında yer almıştı. Üç yıl Mısır'da valilik ve deniz seferi komutanlığı yaptı. H. 58 yılında Mısır'da vefat etti ve el-Mukattam'a defnedildi.

[357] Gün ortasında güneş tam tepede iken namaz kılma yasağından Cuma günü istisna tutulmuştur.

[358] Gün ortasında namaz kılma yasağından Cuma gününün istisna edildiği konusunda.

[359] Ebu Hüreyre hadisine benzer.

[360] Künyesi Ebu Muhammed veya Ebu Ümeyye'dir. Tam adı, Cübeyr b. Mut'im b. Adiyy b. Nevfel el-Kureşî'dir. Pek yumuşak huylu ve olgun biriydi. Kureyş'in soy ağacını bilenlerdendi. Mekke'nin fethinden önce Müslüman olmuş ve Medine'ye yerleşmiştir. H. 54 veya 57 veya 59 yılında burada vefat etmiştir.

[361] Kabe'nin bakım ve korumasını üslendikleri için Hz. Peygamber, bunlara hitap etmiştir.

[362] Hadisin bu genel ifadesi, namaz kılmanın yasaklandığı vakitlerde Harem-i şerifte namaz kılmanın caiz olduğuna delil gösterilmiştir. Dolayısıyla anılan vakitlerde namaz kılmanın yasaklandığını belirten hadislerin, böyle bir hadisle tahsis edilip sınırlandırılması doğrudur. Bu, gerçekten doğru ve yerinde bir istidlaldir.

١٦٥- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الشَّفَقُ الْحُمْرَةُ.

165- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Şafak, kızıllıktır"**[363]. Bu hadisi, Dârekutnî rivayet etmiş; İbn Huzeyme sahih, başkaları ise mevkûf olduğunu söylemişlerdir.

١٦٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْفَجْرُ فَجْرَانِ فَجْرٌ يُحَرِّمُ الطَّعَامَ وَتَحِلُّ فِيهِ الصَّلَاةُ وَفَجْرٌ تَحْرُمُ فِيهِ الصَّلَاةُ اَىْ صَلَاةُ الصُّبْحِ وَيَحِلُّ فِيهِ الطَّعَامُ.

166- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Fecir (tan) vakti, iki tanedir. Bir fecir, (oruçluya) yemek yemeyi haram ve namaz (sabah) kılmayı**[364] **helal kılar. Bir fecir de namaz –sabah namazı- kılmayı haram, yemek yemeyi helal kılar"**. Bu hadisi, İbn Huzeyme ve Hakim rivayet etmiş; ikisi de sahih olduğunu söylemiştir.

١٦٧- وَلِلْحَاكِمِ فِى حَدِيثِ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ نَحْوُهُ وَزَادَ فِى الَّذِى يُحَرِّمُ الطَّعَامَ إِنَّهُ يَذْهَبُ مُسْتَطِيلاً فِى الْاُفُقِ. وَفِى الْآخَرِ إِنَّهُ كَذَنَبِ السِّرْحَانِ.

167- Hakim, Cabir'den buna benzer bir hadis daha rivayet eder ve yemek yemeyi haram kılan fecir için "O, ufukta[365] uzayıp gider" ziyadesini; sabah namazı kılmayı haram, oruçluya yemek yemeyi helal kılan fecir için de "O, kurdun kuyruğu gibidir"[366] ziyadesini ekler.

١٦٨- عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَفْضَلُ الْاَعْمَالِ الصَّلَاةُ فِى اَوَّلِ وَقْتِهَا.

---

363 Yazar Subülü's-selâm adlı eserde şöyle söyler: "Bu konu, dil ile ilgilidir. Bu yüzden dil bilginlerinin söyledikleri esastır. Bu hadis her ne kadar İbn Ömer'e mevkûf olarak kabul edilse bile o da Arap dilini iyi bilen, bu konuda sözü delil kabul edilen bir dil bilginidir. Kamus'ta şafak, güneşin batışından yatsıya kadar veya karanlığın çöküşüne kadar ufukta görünen kızıllık olarak tanımlanır.

364 Fecr-i sadık olarak adlandırılan gerçek fecir vakti budur.

365 Yerle birleşen göğün görülen kısmı. Buhârî'nin rivayetinde, Hz. Peygamberin, elini sağdan sola uzattığı belirtilir.

366 Bu da fecr-i kazib (yalancı fecir) olarak adlandırılan fecirdir. Bu fecir, ufukta yatay olarak yayılmış halde değil bir direk gibi dikey olarak yükselir.

168- İbn Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Amellerin en faziletlisi, ilk vaktinde kılınan namazdır".**[367] Bu hadisi, Tirmizî ve Hakim rivayet etmiş; ikisi de sahih olduğunu söylemişlerdir. Hadisin aslı, Buhârî ve Müslim'de bulunmaktadır.

١٦٩- عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَوَّلُ الْوَقْتِ رِضْوَانُ اللّٰهِ وَأَوْسَطُهُ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَآخِرُهُ عَفْوُ اللّٰهِ.

169- Ebu Mahzûre[368] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Namazı ilk vaktinde kılmak, Allah'ın rızasına; orta vaktinde kılmak, Allah'ın rahmetine; son vaktinde kılmak ise Allah'ın affına vesile olur".** Bu hadisi, Dârekutnî çok zayıf bir senetle tahric etmiştir.[369]

١٧٠- وَلِلتِّرْمِذِيِّ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ نَحْوُهُ دُونَ الْأَوْسَطِ.

170- Tirmizî de buna benzer bir hadisi İbn Ömer'den rivayet eder. Ancak bu hadiste 'Orta vaktinde kılmak, Allah'ın rahmetine vesile olur' ifadesi yoktur.[370] Aynı şekilde bu rivayette zayıftır.[371]

١٧١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْفَجْرِ إِلَّا سَجْدَتَيْنِ.

171- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Fecirden sonra[372] iki secdeden[373] başka namaz yoktur".** Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam tahric etmiştir.

---

[367] Bu hadisin işaret ettiği genel anlamı, mutlak manada yatsı namazı ve yaz günlerindeki öğle namazı sınırlandırmaktadır. Çünkü bu namazları ilk vaktinde kılmayıp biraz geciktirmek daha faziletlidir.

[368] Gerçek adı, Semure veya Evs b. Mi'yer el-cumahî'dir. Hz. Peygamberin müezzinlerinden olup Mekke'nin fethi yılında Müslüman olmuştur. Mekke'ye yerleşerek namaz vakitlerinde ezan okuyordu. H. 59 yılında vefat etti.

[369] Bu hadis, Yakub b. El-Velîd'in rivayeti olduğu için zayıftır. İmam Ahmed onun hakkında "Bu kişi büyük yalancılardandır" demiştir. İbn Maîn de onun yalancı bir ravi olduğunu söylemiştir. Nesâî, onun rivayetlerini kabul etmemiş; İbn Hibbân ise hadis uydurduğunu söylemiştir. Ayrıca bu hadisin isnadında İbrahim b. Zekeriya el-Buclî bulunmaktadır ki, bu kişi de yalancılıkla itham edilmiştir.

[370] Bu hadiste namazın sadece ilk ve son vakti zikredilmektedir.

[371] Bu hadisin isnadında da Yakub b. El-Velîd bulunmaktadır. Bu ravinin büyük yalancılardan olduğu daha önce belirtilmişti. Bu yüzden her iki hadis de çok zayıf olmaları nedeniyle delil alınamaz.

[372] Tan yeri ağardıktan sonra.

[373] İki rekattan. Bu kitabın bir başka nüshasında 'İki secdeden sonra' yerine 'İki rekattan sonra' ifadesi yer almaktadır. Bu iki rekattan maksat, sabah namazının iki rekat sünnetidir.

١٧٢ - وَفِي رِوَايَةِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ لَا صَلَاةَ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَّا رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ.

172- Abdürrezzak'ın rivayeti ise şöyledir: "Fecir doğduktan sonra iki rekat sabah namazından başka namaz yoktur".

Dârekutnî, bu hadisin bir aynısını İbn Amr b. Âs'tan rivayet etmiştir.

١٧٣ - عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ ثُمَّ دَخَلَ بَيْتِي فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ فَسَالْتُهُ فَقَالَ شُغِلْتُ عَنْ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَصَلَّيْتُهُمَا الآنَ قُلْتُ اَفَنَقْضِيهِمَا إِذَا فَاتَتْنَا؟ قَالَ: لَا.

173- Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) ikindi namazını kıldıktan sonra odama girdi ve iki rekat namaz kıldı. Bunun nedenini sorduğumda: "Öğle namazından sonraki iki rekatı kılamamıştım,[374] şimdi kıldım" buyurdu. Ben: "Biz de kılamadığımız zaman onları kaza edelim mi?" diye sordum. Hz. Peygamber: "Hayır"[375] dedi. Bu hadisi, İmam Ahmed tahric etmiştir.

١٧٤ - وَلِأَبِي دَاوُدَ عَنْ عَائِشَةَ بِمَعْنَاهُ.

174- Ebu Davûd da aynı anlamda Hz. Aişe'den (r.a.) bir hadis rivayet etmiştir.

* * *

2- EZAN

١٧٥ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: طَافَ بِي وَاَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ فَقَالَ تَقُولُ اللّٰهُ اَكْبَرُ اللّٰهُ اَكْبَرُ فَذَكَرَ الآذَانَ بِتَرْبِيعِ التَّكْبِيرِ بِغَيْرِ تَرْجِيعٍ وَالإِقَامَةَ فُرَادَى إِلَّا

[374] Hz. Peygamberin öğleden sonra iki rekat namaz kılmasına mani olan durum, Abdülkays kabilesinden bazı insanların veya malların gelmesi ve bunlarla veya mallarla meşgul olmasıdır.

[375] Siz, kılamadığınız sünnetleri bu vakitte kaza etmeyin. Bu cevap, ikindi namazından sonra nafile namazı kaza etmenin peygambere has özel bir durum olduğunu, bu yüzden başkasına caiz olmadığını ifade etmektedir. Bu olaydan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ikindiden sonra iki rekat namaz kılmaya devam etmesi, O'nun bir amele başladığında onu devam ettirmesi nedeniyledir. Aynı şekilde bu da sadece Hz. Peygamber (s.a.v.)'e has bir durumdur.

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَالَ: فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٌّ.

175- Abdullah b. Zeyd b. Abdurabbih[376] (r.a.) anlatıyor: Ben uyurken bir adam yanıma geldi ve 'Allahu Ekber, Allahu Ekber' dersin diyerek ezanı sonuna kadar okudu. Ezanda, tekbirleri dört defa[377] ve tercî'[378] yapmadan; kamette ise 'Kad kâmeti's-salah' sözü hariç tek tek[379] okudu. Sabah kalkınca doğru Hz. Peygamberin yanına gittim ve rüyamı anlattım. Rasûlullah: "Bu gerçekten hak rüyadır[380]" buyurdu.[381] Bu hadisi, İmam Ahmed ve Ebu Davûd tahric etmiş; Tirmizî ve İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٧٦ - وَزَادَ أَحْمَدُ فِي آخِرِهِ قِصَّةَ قَوْلِ بِلَالٍ فِي آذَانِ الْفَجْرِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ.

176- İmam Ahmed rivayetin sonuna[382], Bilal'in[383] (r.a.) sabah ezanında 'es-Salatü hayrun mine'n-nevm' (Namaz uykudan daha hayırlıdır) sözünün hikayesini eklemiştir.

---

376 Künyesi Ebu Muhammed'dir. Medineli ensardan, Hazrec kabilesindendir. Akabe biatında bulunmuş, Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Ezanı, Mescid-i Nebevî'nin inşa edilmesinden sonra hicretin birinci yılında rüyasında görmüştür. H. 32 yılında 64 yaşında vefat etmiştir.

377 Allahu Ekber sözünü dört kere tekrarladı.

378 Ezanda geçen iki şehadet kelimesini önce alçak sesle iki defa okuduktan sonra yüksek sesle iki defa okumaktır.

379 Her cümleyi birer defa okudu. Ancak "Kad kâmeti's-salah" sözünü iki defa okudu.

380 Rüya, kişinin uykuda gördüğü şey, düş.

381 Bu hadisin bir nedeni bulunmaktadır. O da şudur. Sahabilerin sayısı Medine'de çoğalınca, namaz vaktinin geldiğini anlayacakları bir işaret bulmak için istişarede bulundular. Kimisi Hıristiyanlar gibi çan çalmayı, kimisi Yahudiler gibi boru öttürmeyi, kimisi de ateşe tapanlar gibi ateş yakmayı önerdi. Ancak önerilen bütün bu işaretler, Müslüman olmayan milletlere ait olması nedeniyle reddedildi. Sonra Hz. Ömer 'Namaza namaza' diye seslenilmesini önerdi. Bunun üzerine Bilal, namaz vakitlerinde 'es-Salâtu câmiatün" (Namaz toplayıcıdır, namaz için toplanın) şeklinde seslenmeye başladı. Daha sonra bu hadisi rivayet eden Abdullah b. Zeyd, rüyasında çan taşıyan bir adam gördü. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:
- Ey Allah'ın kulu! Çanı bana satar mısın?"
- Onu ne yapacaksın?"
- Onunla insanları namaza çağıracağız.
- Sana bundan hayırlı olanı göstereyim mi?
- Evet.
Bunun üzerine adam ezan ve kamet sözlerini Abdullah'a öğretti.

382 Abdullah b. Zeyd rivayetinin değil Bilal'in rivayetinde ezan sözlerini açıkladıktan sonra bu eklemeyi yapmıştır.

383 Bilal b. Rabah, ilk Müslüman olanlardandır. Allah yolunda çok işkenceler görmüş; Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in müezzinliğini yapmış, ondan sonra bir defa hariç hiç kimseye müezzinlik yapmamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatından sonra Şam'a yerleşmiş, bir ara Medine'ye ziyarete geldiğinde büyük sahabilerin ısrarlı taleplerini geri çeviremediğinden ezan okumuştur. Söylendiğine göre şiddetli hıçkırıktan dolayı ezanı tamamlayamamıştır. H. 17 veya 18 veya 20 yılında 60 küsur yaşında Şam'da vefat etmiştir. Zürriyeti yoktur.

١٧٧ - وَلِابْنِ خُزَيْمَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ إِذَا قَالَ: الْمُؤَذِّنُ فِي الْفَجْرِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ.

177- İbn Huzeyme, Enes'in (r.a.) şöyle söylediğini rivayet eder: "Müezzin sabah ezanında 'Heyya ale'l-felah' (Haydi kurtuluşa) dediğinde 'es-Salatü hayrun mine'n-nevm' (Namaz uykudan daha hayırlıdır) demek sünnettir".

١٧٨ - عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهُ الْآذَانَ فَذَكَرَ فِيهِ التَّرْجِيعَ.

178- Ebu Mahzûre (r.a.) Hz. Peygamberin kendisine ezanı öğrettiğini[384] anlatmış ve ezanda tercî'[385] yaptığını zikretmiştir. Bu hadisi, Müslim tahric etmiş; ancak ezanın başındaki tekbirleri sadece ikişerli olarak zikretmiştir. Beş imam ise (ezanın başındaki) tekbirleri dörderli olarak[386] rivayet etmişlerdir.

١٧٩ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْآذَانَ وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ إِلَّا الْإِقَامَةَ يَعْنِي قَوْلَهُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ.

179- Enes (r.a.) anlatıyor: "Bilal'e, ezanı ikişerli[387]; kameti ise 'Kad kâmeti's-salah' cümlesi hariç[388] tekli[389] okuması emredildi."[390] Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim, rivayetinde istisnayı[391] zikretmemiştir. Nesâî'nin rivayeti ise

"Hz. Peygamber (s.a.v) Bilal'e emretti" şeklindedir.

---

384 Ebu Mahzûre olayı şöyle anlatır. Mekke'nin fethinden sonra ben ve dokuz Mekkeli kişi Huneyn'e gitmek için yola çıktık. Ezan sesini işitince, müminlerle alay etmek için biz de ezan okuduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): "Bu kimseler arasında güzel sesli birinin ezan okuduğunu işittim" dedi ve bizi yanına çağırttı. Sonra da hepimize tek tek ezan okuttu. En son ben ezan okudum. Bitirdikten sonra bana: "Gel" dedi ve beni önüne oturttu. Başımı okşadı ve bana üç defa hayır dua etti. Ardından bana: "Git, Mescid-i Haram'da ezan oku" dedi. Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bana ezanı öğret" dedim. O da tercî' yaparak bana ezanı öğretti.

385 Ezandaki şehadet kelimelerini önce iki defa gizli, sonra iki defa açık okumak. Alimlerin büyük çoğunluğu bu hadisi delil göstererek ezanda tercî' yapmanın meşru olduğunu söylemişlerdir. Bu, kaçınılması mümkün olmayan bir gerçektir.

386 Sübülü's-selam adlı eserin sahibinin belirttiği gibi, güvenilir ravilerden mahfûz olan budur.

387 Ezan sözlerini ikişer defa okuması.

388 Bu cümleyi iki defa okuması.

389 Kamette tüm cümleleri tek bir defa okuması.

390 Bilal'e emreden Hz. Peygamberdir. Nitekim Nesâî'nin rivayeti bunu açıkça ifade etmektedir.

391 Yani 'Kad kameti's-salah' cümlesini.

١٨٠- عَنْ أَبِى جُحَيْفَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ بِلَالاً يُؤَذِّنُ وَأَتَتَبَّعُ فَاهُ هَاهُنَا وَهَاهُنَا وَإِصْبَعَاهُ فِى أُذُنَيْهِ.

180- Ebu Cühayfe[392] (r.a.) anlatıyor: "Bilal'i ezan okurken gördüm. Ağzının sağa sola gidişini izliyordum.[393] İki parmağı da kulaklarında idi." Bu hadisi, İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiş; ikisi de hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

İbn Mâce'nin rivayeti "İki parmağını iki kulağına koydu" şeklindedir.

Ebu Davûd'un rivayeti ise şöyledir: "Heyya ale's-salah" sözüne gelince sadece boynunu sağa ve sola çevirdi; bütün bedeniyle dönmedi". Bu hadisin aslı Buhârî ve Müslim'de vardır.

١٨١- عَنْ أَبِى مَحْذُورَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْجَبَهُ صَوْتُهُ فَعَلَّمَهُ الْآذَانَ.

181- Ebu Mahzûre (r.a.), sesinin Hz. Peygamberin hoşuna gittiğini ve kendisine ezan öğrettiğini anlattı. Bu hadisi, İbn Huzeyme rivayet etmiştir.

١٨٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِيدَيْنِ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ.

182- Cabir b. Semure (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte bir çok defalar iki bayram namazını ezansız ve kametsiz olarak kıldım." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٨٣- وَنَحْوُهُ فِى الْمُتَّفَقِ عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا وَغَيْرُهُ

183- Buhârî ve Müslim, buna benzer bir hadisi İbn Abbas (r.a.hüma) ve başkalarından rivayet etmişlerdir.

١٨٤- عَنْ أَبِى قَتَادَةَ فِى الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ فِى نَوْمِهِمْ عَنْ الصَّلَاةِ ثُمَّ أَذَّنَ بِلَالٌ فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا كَانَ يَصْنَعُ كُلَّ يَوْمٍ.

---

[392] Gerçek adı, Veh b. Abdullah es-Suvâî el-Âmirî'dir. Sahabilerin küçüklerindendir. Kûfe'ye yerleşmiş ve Hz. Ali onu beytülmal işlerine bakmakla görevlendirmişti. Hz. Ali ile birlikte bütün savaşlara katıldı. H. 74 yılında Kûfe'de vefat etti.

[393] Ağzına bakıyor ve yüzünü görmeye çalışıyordum.

184- Ebu Katâde (r.a.) uyudukları için kılamadıkları namazı[394] anlattığı uzun hadiste şöyle söylemiştir: "Sonra Bilal ezan okudu. Ardından Hz. Peygamber her gün yaptığı gibi namaz kıldı"[395]. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٨٥- وَلَهُ عَنْ جَابِرٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَى الْمُزْدَلِفَةَ فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِاَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ.

185- Cabir (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) Müzdelife'ye[396] geldi. Burada akşam ve yatsı namazını bir ezan ve iki kametle kıldı". Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

١٨٦- وَلَهُ عَنْ اِبْنِ عُمَرَ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِإِقَامَةٍ وَاحِدَةٍ.

186- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) akşam ve yatsı namazını cem ederek ikisini bir kametle kıldı." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

Ebu Davûd, bir rivayetinde "Her namaz için" ziyadesini; bir başka rivayetinde ise "Hiçbiri için ezan okumadı"[397] ziyadesini zikreder.

١٨٧، ١٨٨- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ وَعَائِشَةَ قَالاَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ بِلاَلاً يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِىَ اِبْنُ اُمِّ مَكْتُومٍ وَكَانَ رَجُلاً اَعْمَى لاَ يُنَادِي حَتَّى يُقَالَ لَهُ اَصْبَحْتَ اَصْبَحْتَ.

187, 188- İbn Ömer (r.a.) ve Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Bilal geceleyin[398] ezan okur; İbn Ümmü Mektûm'un[399] ezanını**

---

[394] Hayber savaşından dönerken, gecenin sonlarına doğru bir yerde konaklamış ve uyumuşlardı. Rasûlullah (s.a.v.), Bilal (r.a.)'e uyumamasını emrederek şafak atınca kendilerini uyandırmasını söyledi ve uyudu. Sonra Bilal'in gözleri de uykuya yenik döştü. Güneş doğduktan sonra ancak uyanabildiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), konakladıkları vadiden süratle çıkmak için insanlara bineklerini sürmelerini emretti. Oradan çıktıktan sonra Bilal, Hz. Peygamberin emriyle ezan okudu... vd.

[395] Bu hadis, uyku nedeniyle vaktinde kılınamayan namazların cemaatle kaza edilmesi durumunda, ezan okumanın meşruiyetine delalet etmektedir.

[396] Mekke'de Mina ile Arafat dağı arasında bulunan bir yer. Haccın önemli şiarlarından biridir. Hacılar, Arafat'taki duruştan sonra zilhicce ayının onuncu gecesinin başında buraya gelirler.

[397] Bu rivayet, az önce geçen ve daha kuvvetli olan İbn Ömer ve Cabir hadisleri ile çelişmektedir. Sonra bu hadis, Müzdelife'de akşam ve yatsı namazlarını cem ederken sadece ezan okumayı nefyetmektedir. Dolayısıyla Cabir hadisiyle amel etmek daha evladır. Çünkü ispat (olumlama) nefiyden (olumsuzlama) evladır.

[398] Şafak sökmeden önce.

[399] Gerçek adı, Amr veya Abdullah b. Kays el-Kuraşî el-Âmirî'dir. Abese suresinde sözü edilen amâ

işitinceye kadar yiyin ve için[400]". İbn Ümmü Mektûm, amâ bir kişiydi. Birisi ona "Sabah oldu, sabah oldu" demedikçe ezan okumazdı. Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Hadisin sonunda idrâc[401] vardır.

١٨٩- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ إِنَّ بِلَالاً اَذَّنَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَاَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَرْجِعَ فَيُنَادِىَ الا إِنَّ الْعَبْدَ نَامَ.

189- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Bilal (r.a.) (bir defasında) şafak atmadan önce ezan okudu.[402] Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ona, geri dönüp şöyle seslenmesini emretti: "Dikkat edin! Kul uyudu". Bu hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.[403]

١٩٠- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا سَمِعْتُمْ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ.

190- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ezanı işittiğiniz vakit, siz de müezzinin söylediklerini aynen söyleyin"**. Bu hadis, müttefekun aleyhtir .

١٩١- وَلِلْبُخَارِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ .

191- Buhârî, buna benzer bir hadisi Muaviye'den (r.a.) rivayet etmiştir.

١٩٢- وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عُمَرَ فِى فَضْلِ الْقَوْلِ كَمَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ كَلِمَةً كَلِمَةً سِوَى الْحَيْعَلَتَيْنِ فَيَقُولُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ.

---

kişidir. İlk Müslüman olanlardan ve hicret edenlerdendir. Hz. Peygamber (s.a.v.) namazları kıldırması için onu onüç kez Medine'de kendi yerine vekil bırakmıştır. Kadisiye savaşında sanacağı o taşımış ve bu savaşta şehit olmuştur.

400 Oruç tutmak istediğinizde sahurda yiyin için.

401 İdrâc, ravinin –burada İbn Ömer veya ez-Zührî- fazladan rivayet ettiği ve Hz. Peygamberin sözü olmayan kısım. Bu hadisteki idrâc "İbn Ümmü Mektûm, amâ bir kişiydi. Birisi ona "Sabah oldu, sabah oldu" demedikçe ezan okumazdı" kısmıdır. Bu bölüm, ezanı ilk vaktinde okumayı geciktirmenin gerekli olduğuna delalet etmez. Çünkü Ümmü Mektûm'a haber veren, şafağın yaklaştığı zamanda veya şafağın attığı ilk vakitte ona haber vermekteydi.

402 Şafağın söktüğünü zannederek. Bu olay, şafak sökmeden önce ezan okumanın meşru oluşundan önce meydana gelmişti.

403 Ebu Davûd hadisin zayıf olduğunu şu sözle belirtir: "Bu hadisi, Eyyub'tan sadece Hammad b. Seleme rivayet etmiştir". İbnü'l Medînî ise şöyle söylemiştir: "Bu mahfûz bir hadis değildir; Hammad b. Seleme bu hadiste hata etmiştir".

192- Müslim, İbn Ömer'den (r.a.) yaptığı rivayeti, müezzinin sözlerini kelime kelime tekrarlamanın fazileti bölümünde şöyle zikreder: "Ezanı işiten kimse, müezzinin sözlerini kelime kelime tekrarlar. Ancak müezzinin 'Hayye ale's-salah' ve 'hayye ale'l-felah' sözlerinde 'La havle velâ kuvvete illa billâh' der.

١٩٣- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِجْعَلْنِي إِمَامَ قَوْمِي قَالَ: أَنْتَ إِمَامُهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ وَاتَّخِذْ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا.

193- Osman b. Ebu'l-Âs[404] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v)'e: "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni kavmimin imamı yap" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Sen onların imamısın; en zayıflarının durumuna uy[405] ve okuduğu ezana karşılık ücret almayan[406] bir müezzin edin".** Bu hadisi, beş imam tahric etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen; Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir.

١٩٤- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ.

194- Malik b. El-Huveyris[407] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) bize şöyle söyledi: **"Namaz vakti geldiği zaman biriniz ezan okusun".** Bu hadisi, yedi imam tahric etmiştir.

١٩٥- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِبِلَالٍ إِذَا أَذَّنْتَ فَتَرَسَّلْ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْدُرْ وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ أَكْلِهِ.

195- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) Bilal'e şöyle söyledi: **"Ezan okuduğunda ağır ağır[408] oku; kamet getirdiğinde ise hızlı oku. Ezan ile kamet**

---

[404] Künyesi Ebu Abdullah'tır. Taif heyetinde bulunun en küçük kişiydi. Hz. Peygamber, onu Taif valisi tayin etmiştir. Kavmini, dinden dönmekten korumuş ve İslam'a bağlı kalmalarını sağlamıştır. Hz. Ömer tarafından Bahreyn ve Umman'a vali tayin edilmiştir. H. 51 yılında Basra'da vefat etmiştir.

[405] Yani kendine onların arasından en zayıf olanının durumunu örnek al. Onun durumunu göz önünde bulundur ve namazı, o namaz kılıyormuş gibi hafif kıldır.

[406] Müezzinin ezana karşılık ücret alması konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Bu hadis, ezana karşılık ücret almanın haram olduğuna delalet etmez. Aksine ücret almadan gönüllü olarak ezan okumanın müstehab olduğuna delalet eder.

[407] Künyesi Ebu Süleyman'dır. Bir heyet Hz. Peygamberin yanına gelmiş ve yirmi gece Hz. Peygamberin yanında kalmıştır. Daha sonra Basra'ya yerleşmiş ve H. 74 yılında burada vefat etmiştir.

[408] Kelimelerini tane tane oku, acele edip hızlı okuma.

arasında, yemek yiyen bir kimsenin yemeğini bitireceği kadar bekle". Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.[409]

١٩٦ - وَلَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُؤَذِّنُ إِلَّا مُتَوَضِّئٌ.

196- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Abdestli olandan başkası ezan okumasın".** Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve yine zayıf olduğunu söylemiştir.[410]

١٩٧ - وَلَهُ عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَمَنْ أَذَّنَ فَهُوَ يُقِيمُ.

197- Ziyad b. Haris[411] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ezanı okuyan kamet getirsin"**[412]. Bu hadisi de Tirmizî rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.[413]

١٩٨ - عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ قَالَ: أَنَا رَأَيْتُهُ يَعْنِي الْأَذَانَ وَأَنَا كُنْتُ أُرِيدُهُ قَالَ: فَأَقِمْ أَنْتَ

---

[409] Bu hadisin zayıf olma nedeni, ravileri arasında rivayetleri metrûk olan Abdülmün'im'in bulunmasıdır. Ancak hadisin anlamı, birbirini destekleyen başka yollardan rivayet edilmiştir.

[410] Çünkü bu hadis, Muhammed b. Yahya'nın Zührî'den, onun da Ebu Hüreyre ve Muaviye'den yaptığı bir rivayettir. Oysa bu rivayet zinciri zayıftır. Çünkü Zührî, Ebu Hüreyre'den hadis işitmemiştir. Dolayısıyla hadis münkati' (senedi kopuk)dır. Aynı şekilde Muhammed b.Yahya'nın, Zührî'den onun da Muaviye'den yaptığı rivayetler de zayıftır.

[411] Yemen taraflarında yaşayan Südâ kabilesine mensup bir sahabedir. Hz. Peygambere biat etmiş ve huzurunda ezan okumuştur. Basra'da vefat ettiği söylenir.

[412] Hadisin tamamı şöyledir. Ziyad b. Haris es-Südâî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Ey Südâ'nın kardeşi! Ezan oku" buyurdu. Bunun üzerine ben de şafak sökünce ezan okudum. Hz. Peygamber (s.a.v.) abdest aldıktan sonra namaza durunca, Bilal (r.a.) kamet getirmek istedi. Ancak Rasûlullah: "Südâ'nın kardeşi kamet getirsin; çünkü ezanı okuyan kamet getirir" buyurdu. Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam tahric etmiştir. Hadisin metni İmam Ahmed'e aittir.

[413] Tirmizî'nin bu hadisi zayıf kabul etmesinin nedeni, onun Abdurrahman b. Ziyad b. En'um el-Afrikî tarafından rivayet edilmesidir. Bu raviyi el-Kattan ve diğerleri zayıf kabul etmişlerdir. Ancak Süfyan es-Sevrî, ona büyük saygı duymaktaydı. Buhârî bu ravi hakkında "Hadisleri normaldir" derken, İbn Hibbân onun sika (güvenilir) olduğunu söylemiştir. Doğru olan da, rivayetlerinin güvenilir olduğudur. Sonra bu hadisi, Taberânî'nin İbn Ömer'den "Yavaş ola Bilal! Kameti ancak ezanı okuyan getirir" lafzıyla rivayet ettiği hadis desteklemektedir. Tirmizî son olarak şöyle söylemektedir: "İlim ehlinin çoğu buna göre amel etmiştir; ezanı okuyan kamet getirir". Ancak bu, bir sonraki Abdullah b. Zeyd hadisi ile çelişmektedir. Öyleyse iki hadisin arası bulunarak bu konudaki hükmün geniş olduğu söylenebilir.

198- Abdullah b. Zeyd (r.a.) anlatıyor: Ezanı, rüyada ben gördüm; bu yüzden onu ben okumayı istiyordum. Hz. Peygamber (s.a.v) bana: "Öyleyse, kameti sen getir" buyurdu. Bu hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.[414]

١٩٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمُؤَذِّنُ أَمْلَكُ بِالْأَذَانِ وَالْإِمَامُ أَمْلَكُ بِالْإِقَامَةِ.

199- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Müezzin ezanda daha yetkili, imam da kamette daha yetkilidir**". Bu hadisi İbn Adiy rivayet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.[415]

٢٠٠ - وَلِلْبَيْهَقِيِّ نَحْوُهُ عَنْ عَلِيٍّ مِنْ قَوْلِهِ

200- Beyhakî de buna benzer bir hadisi Hz. Ali'den (r.a.) rivayet etmiştir.

٢٠١ - عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ.

201- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Ezan ile kamet arasında yapılan dua reddedilmez".** Bu hadisi, Nesâî rivayet etmiş; İbn Huzeyme de hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٠٢ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ: حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِى وَعَدْتَهُ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

202- Cabir (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Kim ezanı dinledikten sonra "Allahümme Rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmmeh, ve's-salâti'l-kâimeh, âti Muhammedini'l-vesîlete ve'l-fadîleh, veb'ashu makamen mahmû-**

---

[414] Beyhakî de bu hadisin senedinde ve metninde ihtilaf olduğunu söylemiştir.

[415] Çünkü Şüreyk'in tek başına rivayet ettiği hadislerdendir. Ancak hadis alimleri onun hakkında şöyle söylemişlerdir: İbn Maîn: "Şüreyk, doğru sözlü ve güvenilir biridir. Ancak aykırı bir hadis rivayet ettiğinde, başkası bizim için ondan daha sevimlidir". Nesâî: "Onda bir sakınca yoktur". İmam Ahmed: "O akıllı ve doğru sözlü biridir". Müslim de ondan çeşitli rivayetlerde bulunmuştur.

den ellezî va'adteh" (Ey şu tastamam davetin[416] ve kılınacak[417] namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e vesileyi[418] ve fazileti[419] ver. Onu, söz verdiğin[420] makam-ı mahmuda[421] gönder) duasını okursa, kıyamet günü şefaatimi hak eder."[422] Bu hadisi, dört imam tahric etmiştir.

* * *

3- NAMAZIN ŞARTLARI[423]

٢٠٣- عَنْ عَلِيِّ بْنِ طَلْقٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا فَسَا اَحَدُكُمْ فِى الصَّلَاةِ فَلْيَنْصَرِفْ وَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُعِدْ الصَّلَاةَ.

203- Ali b. Talk[424] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Sizden biri namazda iken yellenirse[425], namazdan ayrılsın ve gidip abdest alsın. Sonra da namazını iade etsin".**[426] Bu hadisi, beş imam tahric etmiş; İbn Hibbân, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

---

416 Tevhid daveti. Tevhid davetinin burada 'tastamam' olarak nitelendirilmesi, gerçekten mükemmel ve eksiksiz olması; bu özelliği layıkıyla hak etmesidir. Onun dışındaki bütün davetler, eksik ve bozulup yıkılmaya mahkumdur.

417 Ve kıyamete kadar kılınmaya devam edilecek.

418 Hz. Peygamber (s.a.v.) vesilenin, cennette bir makam olduğunu, onun sadece Allah'ın bir kuluna ait olduğunu ve kendisinin o kul olmayı umut ettiğini söylemiştir.

419 Diğer varlıkların derecelerinden daha yüksek derece.

420 Allah'ın bu vaadi şu ayette ifade edilmiştir: "*Belki de Rabbin seni övülen makama gönderir*" İsra Sûresi 17/ 79.

421 Övülen makam. Hz. Peygamberin kıyamet günü Allah'a secdeye kapanacağı ve O'nu en güzel sıfatlarla övüp hamd edeceği makam. Bu makamda Allah, Hz. Peygambere daha önce hiç bilmediği şeyler ilham edecek ve ona şefaat etme izni verecektir.

422 Şefaatim, bu duayı okuyan kişiye vacip olur veya şefaatime nail olur.

423 Şart, bir şeyin dışında ve ona bağlı olunan şey. Öyle ki o olmadan, kendisine bağlı olan şey de olmaz.

424 Tam adı, Ali b. Talk b. Münzir b. Kays el-Hanîfi es-Sehîmî el-Yemamî'dir. Kendisi sahabidir. Bir rivayete göre Talk b. Ali'nin babasıdır. Bir rivayete göre de her iki isim bir kişiye aittir.

425 Ses olmadan arkadan yel çıkarsa.

426 Bu hadis, namazda iken abdesti bozulan kişinin mutlak manada namazını iade etmesi (yeniden başlaması) gerektiğine ve hiçbir şekilde namaza kaldığı yerden devam etmesinin doğru olmadığına delalet etmektedir. Ancak bu hadis, "Abdesti bozan şeyler" bölümünde geçen ve Hz. Aişe'nin rivayet ettiği, namazda iken abdesti bozulan kimsenin hiç konuşmadan gidip abdest aldıktan sonra, gelip namazını kaldığı yerden tamamlayabileceğini belirten hadisle çelişmektedir. Fakat şunu belirtmeliyiz ki, Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadis zayıftır. Bu yüzden bu konudaki hadise karşı koyamaz. Dolayısıyla böyle bir durumda tercih edilen görüş, namaza mutlak olarak yeniden başlamaktır.

٢٠٤- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَقْبَلُ اللّٰهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ.

204- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Allah, hayız gören kadının[427] namazını başörtüsüz[428] kabul etmez".** Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam tahric etmiş; İbn Huzeyme, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٠٥- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهُ إِنْ كَانَ الثَّوْبُ وَاسِعًا فَالْتَحِفْ بِهِ.

205- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Şayet elbise geniş ise, namaz kılarken onu iyice örtün".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Müslim'in rivayeti ise şöyledir:

فَخَالِفْ بَيْنَ طَرَفَيْهِ وَإِنْ كَانَ ضَيِّقًا فَاتَّزِرْ بِهِ .

"Elbisenin iki kenarını çapraz tut.[429] Eğer dar ise, izar gibi giy".

٢٠٦- وَلَهُمَا مِنْ حَدِيثِ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لَا يُصَلِّي اَحَدُكُمْ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ مِنْهُ شَيْءٌ.

206- Yine Buhârî ve Müslim, Ebu Hureyre'den (r.a.) şöyle bir hadis rivayet ederler: **"Biriniz, şayet omzunda bir parçası yoksa tek parça bir elbise içinde namaz kılmasın".**

٢٠٧- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّهَا سَالَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتُصَلِّي الْمَرْاَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ بِغَيْرِ إِزَارٍ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدِّرْعُ سَابِغًا يُغَطِّي ظُهُورَ قَدَمَيْهَا.

207- Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v)'e, "Kadın, üzerinde izarı olmadan sadece gömlek ve başörtüsü ile namaz kılabilir mi?" diye sordum.

---

427 Burada maksat, hayızlı kadın değil; hayız görmeye başlamış, buluğa ermiş kadındır.

428 Kadının başını ve boynunu örttüğü örtü.

429 Yani elbisenin ortasını arkadan bedeninin ortasına getir. Sonra önden sağ tarafını al ve sol omzunun üzerine at. Sonra sol tarafını al ve sağ omzunun üzerine at. Ardından iki tarafı, başın arka tarafında boynunun üzerinde bağla.

Rasûlullah (s.a.v.): **"Eğer bu gömlek, ayakların üzerini örtecek kadar geniş ve uzunsa kılabilir"** buyurdu. Bu hadisi, Ebu Davûd tahric etmiş; hadis alimleri ise onu mevkûf olarak sahih kabul etmişlerdir.

٢٠٨- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مَظْلَمَةٍ فَاَشْكَلَتْ عَلَيْنَا الْقِبْلَةُ فَصَلَّيْنَا فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا نَحْنُ صَلَّيْنَا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ فَنَزَلَتْ (فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ).

208- Âmir b. Rebî'a[430] (r.a.) anlatıyor: Karanlık bir gecede Hz. Peygamber (s.a.v) ile beraberdik. Kıblenin hangi yönde olduğunu bilemedik. Bunun üzerine bir tarafa yönelip namaz kıldık. Güneş doğunca, kıbleden başka bir yöne doğru namaz kıldığımızı gördük. Bunun üzerine şu ayet indi: "Nereye yönelirseniz, Allah'ın yüzü (kıblesi) orasıdır".[431] Bu hadisi, Tirmizî tahric etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.

٢٠٩- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ.

209- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Doğu ile batı arası kıbledir".**[432] Bu hadisi, Tirmizî tahric etmiş; Buhârî kavî (güçlü) olduğunu söylemiştir.

٢١٠- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ.

210- Âmir b. Rebî'a (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in bineğinin üzerinde namaz kıldığını gördüm. Bineği onu dilediği yöne götürüyordu." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

430 Bekr'in kardeşi Anze b. Vâil oğullarındandır. Vail'in oğulları arasında galip gelendir. İslam'ın ilk dönemlerinde Müslüman olan bir sahabedir ve hem Habeşistan'a hem de Medine'ye hicret etmiştir. Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. H. 32 veya 33 veya 35 yılında vefat etmiştir.

431 Bakara Sûresi 2/115.

432 Bu, Medine ehli ve kıble yönleri aynı yönde olan kimseler için geçerlidir. Medine, Mekke'nin kuzeyine düşer. Bu yüzden Medineliler güneye yöneldikleri zaman batı sağ taraflarına doğu ise sol taraflarına düşer. Böylece kıbleleri bu iki yön arasında olur. Bu hadis, ayrıca şu anlama da gelmektedir. Namaz kılan kimse şayet kıbleden uzak ise, kıblenin aynısına yönelmesi gerekmez. Çünkü bu konuda mazurdur veya tam kıbleyi tespit çok zordur. Bu yüzden sadece o tarafa yönelmesi yeterlidir. Böylece Medine ehline olan bu kolaylık, diğer bütün ülkeler için de geçerlidir.

Buhârî'nin rivayetinde şu ziyade vardır: "Başı ile imâ ederdi.[433] Ancak farz namazlarda bunu yapmazdı".

٢١١ - عَنْ أَنَسٍ كَانَ إِذَا سَافَرَ فَأَرَادَ أَنْ يَتَطَوَّعَ إِسْتَقْبَلَ بِنَاقَتِهِ الْقِبْلَةَ فَكَبَّرَ ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ كَانَ وَجْهَ رِكَابِهِ.

211- Enes (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) yolculuğa çıktığında ve nafile namaz kılmak istediğinde devesi ile kıbleye yönelir, tekbir alır sonra da bineğinin[434] gittiği yöne doğru namaz kılardı". Bu hadisi, Ebu Davûd rivayet etmiş; isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

٢١٢ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمَقْبَرَةَ وَالْحَمَّامَ.

212- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Mezarlık ve banyo dışındaki bütün yeryüzü mescittir".** Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve malûl[435] olduğunu söylemiştir.

٢١٣ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُصَلَّى فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ الْمَزْبَلَةِ وَالْمَجْزَرَةِ وَالْمَقْبَرَةِ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَالْحَمَّامِ وَمَعَاطِنِ الْإِبِلِ وَفَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ اللّٰهِ.

213- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) şu yedi yerde namaz kılınmasını yasakladı: **Çöplük, hayvan kesim yeri, mezarlık, yol ortası, banyo, develerin su kenarındaki dinlenme yeri ve Kabe duvarının üstü.** Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve zayıf[436] olduğunu söylemiştir.

٢١٤ - عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ الْغَنَوِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلَا تَجْلِسُوا عَلَيْهَا.

---

433 Rüku ve secdeyi imâ ile başını eğerek yapar, secde için başını rükudan daha fazla eğerdi.

434 Binek, deve veya binilen her türlü taşıma aracı. Burada, deve kastedilmektedir.

435 Hadisin malûl olma nedeni, Hammad'ın mevsûl olarak, es-Sevrî'nin ise mürsel olarak rivayet etmesidir. Dârekutnî'nin söylediği ve Beyhakî'nin tercih ettiği üzere bu hadis, mürsel olarak bilinmektedir.

436 Hadisin zayıf olma nedeni, ravileri arasında Zeyd b. Cebîre'nin bulunmasıdır. Buhârî, bu kişinin rivayetlerinin metrûk olduğunu söylemiştir.

214- Ebu Mersed el-Ğanevî[437] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: "**Kabirlere karşı namaz kılmayın ve onların üzerine oturmayın**". Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢١٥- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا جَاءَ اَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَنْظُرْ فَإِنْ رَاَى فِى نَعْلَيْهِ اَذًى اَوْ قَذَرًا فَلْيَمْسَحْهُ وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا.

215- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Biriniz mescide geldiği zaman, ayakkabısına baksın. Şayet ayakkabısında bir pislik veya[438] başka bir şey[439] varsa onu silsin ve onlarla namaz kılsın**". Bu hadisi, Ebu Davûd tahric etmiş; İbn Huzeyme, sahih olduğunu söylemiştir.

٢١٦- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَطِئَ اَحَدُكُمْ الْاَذٰى بِخُفَّيْهِ فَطَهُورُهُمَا التُّرَابُ.

216- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Biriniz mestleriyle bir pisliğe[440] bastığı zaman, onların temizleyicisi topraktır**".[441] Bu hadisi, Ebu Davûd tahric etmiş; İbn Hibbân sahih olduğunu söylemiştir.

٢١٧- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَىْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ.

217- Muaviye b. Hakem[442] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Bu namazda, insanların sözlerinden bir şey konuşmak doğru olmaz. Namaz ancak tesbih, tekbir ve Kuran okumaktır**". Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

---

437 Gerçek adı, Kennaz b. Hasîn b. Yerbû' el-Ğanevî'dir. Gatafan kabilesinden Ğane b. Ya'sir'e nispeten böyle söylenmiştir. Bedir savaşına katılan sahabelerdendir. Hz. Hamza'nın müttefiki ve yaşıtıdır. Hz. Peygamber dönemindeki bütün savaşlara katılmıştır. H. 12 yılında 66 yaşında vefat etmiştir.

438 Bu, ravinin bir şüphesidir.

439 Nefret edilen çirkin bir şey. Buradaki maksat, necasettir.

440 Mestleriyle bir necasete basar veya üzerinde yürürse.

441 Bu ve önceki hadis, ayakkabı ve mestlerin, yaş veya kuru necasete basıldığında toprağa sürülmekle temizlendiklerine delalet etmektedir.

442 Hicaz ehlinden sayılan bir sahabidir. Benî Selîm kabilesinde ikamet eder, arada bir gelir Medine'de kalırdı. H. 117 yılında vefat etmiştir.

٢١٨ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَلِّمُ أَحَدُنَا صَاحِبَهُ بِحَاجَتِهِ حَتَّى نَزَلَتْ "حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ" (الْبَقَرَة: ٢٣٨) فَأُمِرْنَا بِالسُّكُوتِ وَنُهِينَا عَنِ الْكَلَامِ.

218- Zeyd b. Erkam[443] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber zamanında namazda konuşurduk. Öyle ki, birimiz arkadaşına ihtiyacını söylerdi. Ancak "*Namazlara ve orta namaza*[444] *devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde* [445] *gönülden namaza durun*"[446] ayeti inince, susmakla emredildik ve konuşmaktan men edildik. Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Hadisin metni, Müslim'e aittir.

٢١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ.

219- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Tesbih[447] (sübhânallâh demek) erkeklere, el çırpmak ise kadınlara mahsustur".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde "Namazda" ziyadesi vardır.

٢٢٠ - عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَفِي صَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ.

220- Mutarrif b. Abdullah b. Eş-Şıhhîr,[448] babasından[449] rivayet ediyor. "Hz. Peygamber (s.a.v.)'i namaz kılarken gördüm. Ağlamaktan göğsünde, kaynayan

---

443 Medineli Müslümanlardan olup Hazreç kabilesine mensuptur. Künyesi Ebu Amr'dır. Savaşa ilk kez Hendek'te katılmıştır. Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte on yedi gazvede bulunmuştur. Sıffin savaşında Hz. Ali'nin safında yer aldı. Hz. Ali'nin özel adamları arasında bulunuyordu. Kûfe'ye yerleşmiş ve H. 66 yılında burada vefat etmiştir.

444 Özellikle orta namaza devam edin. En doğru görüşe göre orta namaz, ikindi namazıdır.

445 Ayetin Arapça aslında geçen 'Kanitîn' sözcüğünün türediği 'kunût' birçok anlama gelmektedir. Sahabiler ya karinelerden ya da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in açıklamalarından hareketle bunu, 'susma-sükût' şeklinde anlamışlardır.

446 Bakara Sûresi 2/ 238.

447 Namaz kılan bir kimse, namazdaki bir yanlışlık nedeniyle imamı veya bir başkasını uyarmak istediğinde, erkek ise 'Sübhânallâh' der; kadın ise eline vurur. Yani sağ elinin iki parmağı ile sol eline vurur.

448 Tam adı, Mutarrif b. Abdullah b. Eş-Şıhhîr el-Hareşî el-Âmirî el-Basrî'dir. Tabiilerin ileri gelenlerindendir. Güvenilir, abid ve erdemli bir kişiydi. Birçok menkıbeleri bulunmaktadır. H. 95 yılında vefat etmiştir.

449 Tam adı, Abdullah b. Eş-Şıhhîr b. Avf b. Ka'b el-Hareşî el-Âmirî'dir. Sahabilerdendir. Beni Âmir heyeti ile birlikte Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelmiş ve Müslüman olmuştu. Basralılardan sayılmaktadır.

kazandan çıkan sese benzer ses çıkıyordu." Bu hadisi, İbn Mâce dışında beş imam tahric etmiş; İbn Hibbân hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٢١ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ لِي مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَدْخَلَانِ فَكُنْتُ إِذَا أَتَيْتُهُ وَهُوَ يُصَلِّي تَنَحْنَحَ لِي.

221- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v) yanına girmek için bana iki vakit tayin etmişti. Bu vakitlerde ona geldiğimde şayet namaz kılıyorsa, bunu bana haber vermek için öksürürdü." Bu hadisi, Nesâî ve İbn Mâce rivayet etmiştir.

٢٢٢ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قُلْتُ لِبِلَالٍ كَيْفَ رَأَيْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَ يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي؟ قَالَ: يَقُولُ هٰكَذَا وَبَسَطَ كَفَّهُ

222- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Bilal (r.a.) 'e: "Rasûlullah (s.a.v.) namaz kılarken insanlar kendisine selam verdiklerinde onlara nasıl cevap verirdi?" diye sordum. Bilal, avuçlarını açarak "İşte böyle" dedi.[450] Bu hadisi, Ebu Davûd ve Tirmizî tahric etmiş; Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٢٣ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةَ بِنْتِ زَيْنَبَ فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا.

223- Ebu Katâde (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v), Ümame bint Zeyneb'i[451] (kucağında) taşıdığı halde namaz kılardı. Secdeye vardığında onu yere indirir, kalktığında ise tekrar (kucağına) alırdı." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

[450] Bu hadis, namazda iken verilen selama işaretle cevap vermenin caiz olduğuna delalet etmektedir. Bu görüşü bazı alimler kabul ederken bazıları da reddetmiş ve namazda işaretle bile olsa selama cevap verilemeyeceğini; sözü geçen durumun, namazda konuşmanın caiz olduğu zamanda gerçekleştiğini; namazda konuşmanın yasaklanmasıyla selama işaretle cevap vermenin de yasaklandığını; çünkü bu işaretin söz anlamına geldiğini söylemişlerdir. Ben de derim ki, şayet bu durum namazda konuşmanın caiz olduğu zamanda gerçekleşmiş olsaydı, o zaman selama işaretle cevap vermesine hiç gerek kalmaz, bizzat söz ile cevap verirdi. Dolayısıyla sözle cevap vermekten kaçınıp işaretle cevap vermesi, bunun namazda konuşmanın yasaklandığı dönemde gerçekleştiğine delalet eder. Öyleyse doğru olan, namazda iken verilen selama işaretle cevap vermenin caiz olduğudur. Bunda hiçbir kuşku yoktur.

[451] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kızı Zeyneb'in kızıdır. Babası, Ebü'l-Âs b. Er-Rebî'dir. Hz. Fatıma'nın vefatından sonra onun vasiyeti gereğince Hz. Ali ile evlenmiştir. Hz. Ali şehit edilince Muğire b. Nevfel ile evlenmiş ve onun yanında vefat etmiştir.

Müslim'in rivayetinde: "Mescitte insanlara namaz kıldırırken"[452] ziyadesi vardır.[453]

٢٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُقْتُلُوا الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ الْحَيَّةَ وَالْعَقْرَبَ.

224- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Namazda iken iki siyahı,[454] yılan ve akrebi öldürün"**. Bu hadisi, dört imam tahric etmiş; İbn Hibbân sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

4- NAMAZ KILANIN SÜTRE[455] EDİNMESİ BÖLÜMÜ

٢٢٥- عَنْ أَبِي جُهَيْمِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

225- Ebu Cüheym b. Haris[456] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Namaz kılanın önünden geçen kimse, bunun ne kadar büyük günah olduğunu bilseydi, kendisi için kırk yıl beklemek onun önünden geçmekten daha hayırlı olurdu"**. Bu hadis, müttefekun aleyh olup, metni Buhârî'ye aittir.

---

452 Hadisteki bu ziyade, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kıldığı namazın farz namaz olduğuna işaret etmektedir.

453 Bu hadis, namaz kılan kimsenin farz veya nafile namazda, cemaatle veya yalnız başına namaz kılarken kucağında bir hayvan, insan veya başka bir şey taşımasının, mecburiyet olsun olmasın namazına zarar vermediğine; bu tür fiillerin namazı bozmadığına delalet etmektedir. Hadis ayrıca küçük çocukların elbiselerinin ve bedenlerinin temiz olduğuna, necaset görünmediği sürece temizliğin asıl olduğuna delalet etmektedir. (Bkz. Sübül'üs-selâm).

454 Hadisin aslında geçen 'el-esvedeyn' (iki siyah) sözcüğünden maksat, sadece siyah yılan ve akrepler değil hangi renkte olursa olsun bütün yılan ve akreplerdir.

455 Sütre, örtü ve perde anlamına gelir. İslam terminolojisinde ise, namaz kılan kimsenin, insanların önünden geçmesine mani olmak ve secde yerini belirlemek için değnek, ok veya mızrak gibi bir şeyi ön tarafına koyması, dikmesidir.

456 Tam adının, Abdullah b. Haris b. Es-Simme el-Ensârî el-Hazrecî olduğu söylenmektedir. Muaviye'nin halifelik dönemine kadar yaşamış bir sahabidir.

Bezzâr'ın başka bir yoldan yaptığı rivayette 'Kırk sonbahar'[457] ifadesi geçmektedir.

٢٢٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّى فَقَالَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ.

226- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Tebük seferinde[458] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, namaz kılan kimsenin sütresi hakkında soruldu. Rasûlullah (s.a.v.): "Semerin arka kaşı (yüksekliği) gibidir" buyurdu. Bu hadisi, Müslim tahric etmiştir.

٢٢٧- عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِيَسْتَتِرْ اَحَدُكُمْ فِى صَلَاتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

227- Sebre b. Ma'bed el-Cühenî[459] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Biriniz namaz kılacağı vakit, bir okla bile olsa[460] sütre edinsin**". Bu hadisi, Hakim tahric etmiştir.

٢٢٨ - عَنْ اَبِى ذَرٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَقْطَعُ صَلَاةَ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ إِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ الْمَرْاَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ الْاَسْوَدُ.

228- Ebu Zer (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Müslüman bir kişinin namazını -eğer önünde semerin arka kaşı (yüksekliği) gibi bir şey yoksa- kadın, eşek ve siyah köpek (önünden geçtiğinde) keser**[461]". Hadisin devamında "Siyah köpek, şeytandır"[462] ifadesi geçer. Bu hadisi, Müslim tahric etmiştir.

---

[457] Sonbahar mevsimi, yılda sadece bir defa gelmektedir. Dolayısıyla bu ifade de 'kırk yıl' anlamına gelir. Burada edebi bir sanat türü olan mecaz-ı mürsel kullanılmıştır. Yani parça söylenerek bütün kastedilmiştir.

[458] Bu sefer, hicretin 9. yılında Rumlara karşı yapılmış ancak savaş olmamıştır. Tebük, Hicaz bölgesinin kuzeyinde Filistin'e yakın bir yerdir.

[459] Medineli Müslümanlardan. Zi'l-merve'de ikamet etmiştir. Künyesi Ebu Süreyye'dir. İlk kez Hendek savaşına katılmıştır. Hz. Ali halife olduğunda, onu Muaviye'ye elçi olarak göndermiş ve ondan Şam ehlinin biatini talep etmiştir. Muaviye'nin halifelik yıllarının sonlarında vefat etmiştir.

[460] Bu, sütre edinilen şeyin kalın veya ince olmasının caiz olduğuna delalet etmekte; sütrenin en azının semerin arka kaşı yüksekliği kadar olmasının gerekmediğine işaret etmektedir.

[461] Yani namazın bereketini azaltır.

[462] Rasûlullah (s.a.v.)'ın siyah köpeği şeytan olarak nitelemesi, pisliğinin çok olması, görünümünün çok çirkin ve korkutucu olması nedeniyledir.

٢٢٩- وَلَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَحْوُهُ دُونَ الْكَلْبِ.

229- Müslim, buna benzer başka bir hadisi Ebu Hureyre'den 'Köpek' sözcüğü olmadan[463] rivayet eder.

٢٣٠- وَلِأَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِيِّ عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا نَحْوُهُ دُونَ آخِرِهِ وَقَيَّدَ الْمَرْأَةَ بِالْحَائِضِ

230- Ebu Davûd ve Nesâî, buna benzer bir hadisi[464] İbn Abbas'tan rivayet etmişlerdir. Fakat bu rivayette son cümle (Siyah köpek, şeytandır) yer almaz ve 'Kadın' sözcüğü 'Hayızlı kadın' olarak[465] belirtilir.[466]

---

463 İfadenin zahiri 'köpek' sözcüğünün hadiste olmadığını göstermektedir. Ancak Müslim, bu sözcüğü hadisin aslında zikreder. Ama burada sadece kadın ve eşeği zikretmekle yetinmiştir. Müslim'in bütün nüshalarında 'Köpek' sözcüğü zikredilir. Dolayısıyla musannifin 'Köpek olmadan' ifadesi 'köpeği nitelemeden' anlamındadır. Yani 'Siyah köpek, şeytandır' ifadesi olmadan zikretmiştir.

464 Ebu Zer hadisine. Buradaki 'buna' zamiri, daha yakın olan Ebu Hüreyre hadisine değil uzak olan Ebu Zer hadisine döner. Çünkü Ebu Zer hadisi bu kitapta asıl olarak, Ebu Hüreyre hadisi ise ayrıntı olarak zikredilmiştir. Ayrıca Ebu Hüreyre hadisinin sonu zikredilmediğinden zamir ona dönmez.

465 İbn Abbas hadisinin metni şöyledir: "Müslüman bir kişinin namazını, hayızlı kadın, köpek ve eşek (önünden geçtiğinde) keser". Bkz. Avnü'l-ma'bûd, Hindistan baskısı, 1/259.

466 Bilinmelidir ki, namaz kılarken sütre edinmenin meşru kılınmasının hikmeti şudur: Bir kul namaz kılmaya durduğunda, hadiste belirtildiği gibi Allah'ın rahmetiyle yüz yüze gelip buluşur. Önüne bir sütre koyduğunda, bu sütre onun için özel bir sınır olur. Böylece bu sınır içinde yüz yüze buluşma gerçekleşir. Çünkü yüz yüze buluşma, perdelerin arkasından olmaz. Dolayısıyla sütrenin arkasından geçen bir kimse, namaz kılana gelen rahmeti kesmez; onun namazına bir zarar veya eksiklik vermez. Ama eğer namaz kılan önüne bir sütre koymazsa, bu durumda rahmetle buluşmada belirli bir sınır olmaz. Sütre edindiğinde secde yerine bakıp rahmetle daha fazla buluşacakken, sütre edinmediğinden gözleri başka yerlere bakacak ve rahmetle daha az buluşacaktır. Sütre edinmeden namaz kılan bir kimsenin önünden bir kişinin geçmesi, ona gelen rahmeti engeller; namazın bereketinin azalmasına ve rahmetin kesilmesine neden olur.
Bu hikmeti düşündüğünde, sütre konusundaki ihtilafların pek çoğunda hakkı ve doğruyu göreceksin. Böylece namazın kesilmesinden maksadın, namazın bozulduğu olmadığını, aksine sevap ve bereketini azalttığını; sütre edinmeden namaz kılan bir kimsenin önünden uzaktan geçen –taşın atıldığı yer kadar- bir kimsenin namazın sevap ve bereketini azaltmadığını ve günahkar olmadığını, çünkü rahmet yerlerinden geçmediğini anlayacaksın.
İmam, cemaat için bir sütredir. İmamın önünde bir sütrenin olup olmaması fark etmez. Çünkü cemaatin rahmetle buluşma yeri, kendileri ile imam arasındaki yerlerdir.
Hadiste özellikle kadın, eşek ve köpeğin zikredilmesi, başkalarının namazın bereketini kesmediği anlamına gelmez. Aksi halde namaz kılan bir kimsenin önünden geçen bir erkeğin günahkar olmasının bir anlamı kalmaz. Dolayısıyla hadiste bu üç sınıfın özellikle zikredilmesi, aşağıdaki hadislerin işaret ettiği gibi şeytan ve fitnesinin bu üç sınıfta daha çok var olması nedeniyledir. Bu yüzden bu üç sınıf, başkalarından daha çok namazın sevap ve bereketini keser. Tirmizî'nin İbn Mes'ud'dan merfû olarak rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.): "Kadın avrettir; dışarı çıktığında şeytan peşinden gider" buyurmuştur. Müslim'in Cabir'den (r.a.) merfû olarak rivayet ettiği bir başka hadiste ise Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kadın, şeytan suretinde gelir ve yine şeytan suretinde gider". Hz. Peygamber (s.a.v.) eşeğin anırması hakkında: "O, şeytanı gördüğü zaman anırır" buyurmuş; köpek hak-

٢٣١ - عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَىْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ.

231- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Biriniz, kendisini insanlardan koruyan sütreye doğru namaz kılarken, şayet birisi önünden[467] geçmek isterse, onu itsin. Eğer ısrar ederse, onunla savaşsın[468]; çünkü o, şeytandır"[469].** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٣٢ - وَفِى رِوَايَةٍ فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ.

232- Bir başka rivayet "Çünkü onunla birlikte arkadaşı[470] vardır" şeklindedir.

٢٣٣ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصِبْ عَصًا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَلْيَخُطَّ خَطًّا ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

233- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: **"Biriniz namaz kılacağı vakit, önüne sütre olacak bir şey koysun. Eğer bir şey bulamazsa, bir değnek diksin. Şayet bunu da bulamazsa bir çizgi çizsin.[471] Bundan sonra önünden geçen artık ona (namazına) zarar vermez".** Bu hadisi, İmam Ahmed ve İbn Mâce tahric etmiş; İbn Hibbân, sahih olduğunu söylemiştir. Bu hadisin 'Muzdarip hadis' olduğunu söyleyen yanılmıştır. Aksine bu, 'Hasen hadis'tir.

---

kında ise, bu bölümde geçtiği üzere "Siyah köpek, şeytandır" buyurmuştur. Başka bir hadiste ise, köpeğin mutlak olarak necis olduğunu, köpek bulunan eve meleklerin girmediğini ve dinin izin verdiği yerler dışında köpek edinen kimsenin sevabından her gün iki kırat eksileceğini belirtmiştir.

[467] Yani namaz kılan ile sütre arasından.

[468] Buradaki itme ve savaşma emri, zahiren vaciplik ifade etmektedir. Ancak bu her iki emrin, mendupluk ifade ettiği söylenmiştir.

[469] Yani onun bu fiili, şeytanın kışkırtmasıdır.

[470] Burada arkadaştan maksat, insanla birlikte olan şeytandır. Şeytan, namaz kılan kimseye gelecek rahmet ve bereketi kesmek için, bu kişiyi namaz kılanın önünden geçmeye ısrarla itmektedir.

[471] Alimler, sütre olarak çizginin yeterli olup olmadığı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı alimler sütre için çizginin yeterli olduğunu söylerken bazıları da yeterli olmadığını, bunun sadece sütre için bir şey bulunamadığında geçerli olduğunu söylemişlerdir. Alimler çizgi ile sütrenin nasıl olacağı konusunda da ihtilaf etmişlerdir. İmam Ahmed, hilal şeklinde mihrap gibi kavisli olması gerektiğini söylerken; bazı alimler kıbleye doğru uzanan dikey bir çizgi şeklinde olması gerektiğini, bazıları ise sağdan sola yatay bir çizgi olması gerektiğini söylemişlerdir.

٢٣٤- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ وَادْرَأْ مَا اِسْتَطَعْتَ.

234- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Namazı, hiçbir şey kesmez.[472] Gücünüz yettiğince önünüzden geçeni engelleyin"**[473]. Bu hadisi, Ebu Davûd tahric etmiştir. Hadisin isnadında zayıflık vardır.[474]

* * *

5- NAMADA HUŞUYA[475] TEŞVİK BÖLÜMÜ

٢٣٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِراً.

235- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) kişinin ellerini böğrüne[476] koyarak namaz kılmasını yasakladı". Bu hadis, müttefekun aleyh olup; metni Müslim'e aittir.

٢٣٦- وَفِى الْبُخَارِيِّ عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ ذَلِكَ فِعْلُ الْيَهُودِ

236- Buhârî'nin Hz. Aişe'den rivayet ettiği hadiste: "Çünkü bu Yahudilerin bir fiilidir" ziyadesi vardır.

٢٣٧- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قُدِّمَ الْعَشَاءُ فَابْدَءُوا بِهِ قَبْلَ اَنْ تُصَلُّوا الْمَغْرِبَ.

---

472 Yani bozmaz.

473 Geçmek isteyeni itin, uzaklaştırın.

474 Hadisin isnadındaki zayıflık, ravi Mücâlid'ten kaynaklanmaktadır. Bu kişi hakkında birçok alim eleştiride bulunmuştur.

475 Huşu, bedenen ve ruhen boyun bükmek, hareket etmeden sakince durmak.

476 Elleri, kalçanın baş tarafının üstüne kaburgaların altına yan tarafa koyarak.

237- Enes (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: **"Akşam yemeği hazır olduğunda, akşam namazını kılmadan önce yemeği yiyiniz"**.[477] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٣٨- عَنْ أَبِى ذَرٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ فِى الصَّلَاةِ فَلَا يَمْسَحِ الْحَصَى فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تُوَاجِهُهُ.

238- Ebu Zer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: **"Biriniz namazda kıyama kalktığı zaman (alnındaki veya secde yerindeki) çakıl taşlarını silmesin. Çünkü (bu sırada) rahmetle buluşmaktadır"**. Bu hadisi, sahih bir isnadla beş imam rivayet etmişlerdir. İmam Ahmed'in rivayetinde "Bir defa (sil) veya bırak"[478] ziyadesi vardır.

٢٣٩- وَفِى الصَّحِيحِ عَنْ مُعَيْقِيبٍ نَحْوُهُ بِغَيْرِ تَعْلِيلٍ.

239- Buhârî, buna benzer bir hadisi Muaykib'den[479] (r.a.) rivayet eder. Ancak bu rivayette neden belirten 'Çünkü (bu sırada) rahmetle buluşmaktadır' ifadesi bulunmaz.

٢٤٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الالْتِفَاتِ فِى الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ هُوَ اِخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ.

240- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygambere (s.a.v) namazda sağa sola bakmanın hükmünü sordum. Rasûlullah: **"O, şeytanın kulun namazından kapıp kaçırdığıdır"** buyurdu. Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٢٤١- عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِيَّاكَ وَالِالْتِفَاتَ فِى الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ هَلَكَةٌ فَإِنْ كَانَ فَلَا بُدَّ فَفِى التَّطَوُّعِ.

---

[477] Hazır olduğunda namazdan önce yemek yemek, namazda kalbin yemekle meşgul olup huşunun kaybolmasına mani olur.

[478] Yani sadece bir defa sil veya bunu da bırakıp hiç silme.

[479] Tam adı, Muaykib b. Ebu Fatıma ed-Devsî'dir. İslam'ın ilk döneminde Mekke'de Müslüman olanlardandır. Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmiş; Bedir savaşına katılmıştır. Hz. Peygamberin mühürdarı idi. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer, onu beytülmalin başına tayin etmişti. Hz. Osman'ın halifeliği döneminde vefat etmiştir.

241- Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Namazda sağa sola bakmaktan sakın; çünkü bu, helak olmaktır.[480] Şayet mutlaka yapman gerekiyorsa, o zaman sadece nafile namazında yap".** Bu hadisi, Tirmizî sahih olarak rivayet etmiştir.

٢٤٢- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ اَحَدُكُمْ فِى الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِى رَبَّهُ فَلَا يَبْزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ وَلَكِنْ عَنْ شِمَالِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ.

242- Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz namaz kıldığı zaman, Rabbine münacat[481] etmektedir. Bu nedenle önüne ve sağına tükürmesin[482]; sol tarafına ayağının altına tükürsün".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Bir başka rivayet "Veya ayağının altına" şeklindedir.

٢٤٣- عَنْهُ قَالَ: كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمِيطِى عَنَّا قِرَامَكِ هَذَا فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرِضُ لِى فِى صَلَاتِى.

243- Yine Enes (r.a.) anlatıyor: Hz. Aişe'nin renkli ince bir elbisesi vardı. Onunla evinin bir tarafını örtmüştü. Rasûlullah (s.a.v) ona şöyle söyledi: **"Şu elbiseni oradan kaldır. Çünkü üzerindeki resimler, namazda gözüme takılıyor".**[483] Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٢٤٤- وَاتَّفَقَا عَلَى حَدِيثِهَا فِى قِصَّةِ اَنْبِجَانِيَّةِ اَبِى جَهْمٍ وَفِيهِ فَإِنَّهَا الْهَتْنِى عَنْ صَلَاتِى.

244- Buhârî ve Müslim, Ebu Cehm'in[484], üzerinde herhangi bir işaret bulunma-

---

480 Zira namazda sağa sola bakmak, şeytana itaat etmektir. Şeytan, namaz kılan kimseyi böyle yapmaya zorlar.

481 Münacat, gizli yapılan yalvarma ve yakarma. Burada münacattan maksat, Allah'ın, engin rahmeti ile namaz kılan kuluna yönelmesidir.

482 Çünkü sağında melek bulunmaktadır.

483 Bu hadis, elbise üzerinde resimlerin hayvan resmi olmasını gerektirmez. Dolayısıyla bu hadisin hayvan ve insan resimlerinin caiz olduğuna delalet ettiği iddia edilemez.

484 Tam adı, Amir veya Ubeyd b. Huzeyfe b. Ğânim el-Kureşî el-Adevî'dir. Mekke'nin fethi yılında Müslüman olmuştur. Kureyş'in ve daha sonra İbn Zübeyr'in Kabe'yi inşa etmesinde hazır bulunmuş ve çalışmıştır. İbn Zübeyr'in halifeliğinin ilk yıllarında vefat etmiştir.

yan yün elbisesinin anlatıldığı[485] hadisi ittifakla rivayet etmişlerdir. Bu hadiste, "Çünkü o elbise, namazda beni gaflete düşürdü"[486] ifadesi bulunmaktadır.

٢٤٥- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَنْتَهِيَنَّ قَوْمٌ يَرْفَعُونَ اَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِى الصَّلَاةِ اَوْ لَا تَرْجِعَ إِلَيْهِمْ.

245- Cabir b. Semure (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Namazda gözlerini göğe kaldıranlar, ya bundan vazgeçerler ya da gözleri bir daha kendilerine dönmez**"[487]. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٤٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْاَخْبَثَانِ.

246- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v)'ın şöyle söylediğini işittim: "**Yemek hazırken ve iki pislik[488] sıkıştırırken namaz olmaz".**[489] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٤٧- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: التَّثَاؤُبُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَثَاءَبَ اَحَدُكُمْ فَلْيَكْظِمْ مَا اسْتَطَاعَ

247- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Esnemek[490], şeytandandır.[491] Bu nedenle biriniz esnediğinde, gücü yettiğince onu**

---

[485] Bu kıssa şöyledir. Ebu Cehm, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, üzerinde rakam ve işaretlerin bulunduğu ince bir elbise hediye eder. Rasûlullah (s.a.v.) bu elbise ile namaz kılar. Ancak gözleri elbise üzerindeki işaretlere takılır. Namazı bitirdikten sonra: "Şu elbisemi Ebu Cehm'e geri götürün ve bana, üzerinde işaret bulunmayan yün elbisesini getirin" der. Rasûlullah (s.a.v.), hediyesinin reddedilmesi nedeniyle Ebu Cehm'in kalbinin kırılmaması için, ondan işaret bulunmayan yün elbisesini istemiştir.

[486] Namazda dikkatimi dağıtıp huşumu bozdu.

[487] Kör olurlar. Hadis, bu iki durumun birbirinin lazımı olduğuna delalet etmektedir. Yani insanlar namazda ya gözlerini göğe kaldırmaktan vazgeçecek ya da ceza olarak Allah gözlerini geri döndürmeyecek ve onları kör edecektir.

[488] İdrar ve dışkı.

[489] Çünkü bu her iki durum namaz kılan kimseyi, namazı çabuk ve huşu olmadan kılmaya iter; namazdan haz almasına mani olur.

[490] Kalp kaslarının sıkıştırdığı buharların etkisiyle ağzı açarak nefes almak.

[491] Çünkü esnemek, midenin dolması, bedenin ağırlaşması, yetersiz anlayışa neden olan duygu körelmesi, tembellik ve çok uykudan kaynaklanır. Bütün bu davranışlar, şeytanın sevdiği davranışlardır. Bu yüzden esnemek şeytandandır.

yenmeye çalışsın".[492] Bu hadisi, Müslim ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî'nin rivayetinde 'Namazda' ziyadesi vardır.

* * *

6- MESCİTLER[493] BÖLÜMÜ

٢٤٨- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ اَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبِنَاءِ الْمَسَاجِدِ فِى الدُّورِ وَاَنْ تُنَظَّفَ وَتُطَيَّبَ.

248- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) evlerde[494] mescitler yapılmasını ve buraların temizlenip[495] kokulandırılmasını[496] emretti". Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî, bu hadisin mürsel olarak sahih olduğunu söylemiştir.

٢٤٩- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَاتَلَ اللّٰهُ الْيَهُودَ اِتَّخَذُوا قُبُورَ اَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ.

249- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: **"Allah, Yahudileri kahretsin! Peygamberlerinin kabirlerini mescitlere çevirdiler".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde "Ve Hıristiyanları'[497] ziyadesi vardır.

٢٥٠- وَلَهُمَا مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا كَانُوا إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا. وَفِيهِ أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ.

---

[492] Ağzını kapatarak veya elini ağzına götürerek ona mani olsun.

[493] Arapça'da mescit, namaz kılmaya tahsis edilen yer anlamında; Mesced ise secde edilen yer anlamındadır.

[494] Buradaki evlerden maksat, birçok evden oluşan mahalle olabileceği gibi, tek bir ev anlamında da olabilir. Ancak birinci anlam daha anlamlı ve daha güzeldir.

[495] Pislik ve tozlardan temizlenmesi.

[496] Tütsü vb. kokularla.

[497] Bu ziyade, 'Yahudiler' sözcüğünden sonra geçmektedir.

250- Buhârî ve Müslim'in, Hz. Aişe'den rivayet ettikleri bir başka hadiste, "Onlar, aralarında salih bir kişi vefat ettiğinde, kabrinin üzerine mescit yaparlardı" ifadesi bulunur. Bu rivayette ayrıca, "İşte bunlar, mahlukatın en kötüleridir"[498] cümlesi de yer alır.

٢٥١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْلاً فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ.

251- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v) bir süvari bölüğü gönderdi. Bunlar, bir adamı[499] yakalayıp getirdiler ve onu mescidin direklerinden birine bağladılar...".[500] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٥٢- عَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَرَّ بِحَسَّانَ يَنْشُدُ فِي الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ إِلَيْهِ فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أَنْشُدُ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ.

252- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Ömer (r.a.), mescitte şiir okuyan Hassan b. Sabit'in[501] yanına geldi ve ona (bu fiilini kınarcasına) baktı. Bunun üzerine Hassan: "Ben burada[502] senden daha hayırlı olan[503] varken de şiir okuyordum" dedi.[504] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٥٣- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَمِعَ رَجُلاً يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لاَ رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا.

253- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kim bir adamın yitiğini[505] mescitte aradığını[506] duyarsa, "Allah onu sana**

---

[498] Salih kimselerin kabirlerini mescit edinenler, Allah'ın yarattığı en kötü varlıklardır.

[499] Sözü edilen kişi sahabelerden Sümâme b. Üsâl'dir. Sümâme o zaman henüz Müslüman olmamış, kafir bir kişiydi. Rasûlullah onu serbest bıraktıktan sonra Müslüman olmuştur.

[500] Bu hadis, inkarcı dahi olsa esiri mescitte bağlanmanın caiz olduğuna delalet etmektedir.

[501] Ensar'dan Hazreç kabilesindendir. Hz. Peygamberin şairidir. Ebu Ubeyde onun hakkında şöyle söylemiştir: "Araplar, yerleşik hayat sürenler arasında en büyük şairin Hassan b. Sabit olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır". Hassan, H. 40 yılından önce Hz. Ali'nin halifeliği döneminde vefat etmiştir. Bir rivayete göre Hassan, H. 50 yılında 120 yaşında vefat etmiş; ömrünün altmış yılını cahiliye döneminde, kalan altmış yılını ise İslam döneminde geçirmiştir.

[502] Mescitte.

[503] Hz. Peygamber (s.a.v.).

[504] Bu hadis, mescitlerde şiir okumanın caiz olduğuna delalet etmektedir. Ancak burada okunan şiirler, dinin kabul etmeyip yerdiği türden şiirler olmamalıdır.

[505] Kayıp hayvanını mescitte ararsa. Diğer kayıp eşyalar da buna kıyas edilir.

[506] Eşyasını bulmak için sesini yükseltir ve bağırırsa.

buldurmasın"[507] desin. Çünkü mescitler, bu tür şeyler için yapılmamıştır". Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٥٤- عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِى الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لَا أَرْبَحَ اللّٰهُ تِجَارَتَكَ.

254- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Bir kişinin mescitte bir şey sattığını veya satın aldığını görürseniz, ona "Allah bu ticaretini kazançlı kılmasın"[508] deyin".**[509] Bu hadisi, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

٢٥٥- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُقَامُ الْحُدُودُ فِى الْمَسَاجِدِ وَلَا يُسْتَقَادُ فِيهَا.

255- Hakîm b. Hizâm[510] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Hadler[511] mescitlerde uygulanmaz; oralarda kısas da yapılmaz".** Bu hadisi, İmam Ahmed ve Ebu Davûd zayıf bir senedle[512] rivayet etmişlerdir.

٢٥٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ أُصِيبَ سَعْدٌ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فَضَرَبَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْمَةً فِى الْمَسْجِدِ لِيَعُودَهُ مِنْ قَرِيبٍ.

256- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Sa'd[513], Hendek savaşında[514] yaralandı. Rasûlullah (s.a.v.) kendisini daha yakından ve sıkça ziyaret etmek için mescitte ona bir çadır yaptı. Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

[507] Bu fiilinden dolayı, Allah sana aradığını buldurmasın. Çünkü bu kişi, mescitte caiz olmayan bir eylemde bulunmuştur.

[508] Bu alış verişini yararlı kılmasın.

[509] Bu hadis, mescitlerde ticaret yapmanın yasak olduğuna delalet etmektedir.

[510] Tam adı, Ebu Halid el-Kureşî el-Esedî'dir. Hz. Hatice'nin kardeşinin oğludur ve Kureyş'in ileri gelenlerindendir. Fil olayından 13 yıl önce Kabe'de doğmuştur. Mekke'nin fethi yılında Müslüman olmuş; H. 54 yılında 120 yaşında Medine'de vefat etmiştir

[511] Hadler, Allah'ın çeşitli suçlar için belirlediği ve kararlaştırdığı cezalardır.

[512] Ancak aynı musannif, et-Telhîs adlı eserinde "Bu hadisin senedinde bir sorun yoktur" demiştir.

[513] Bu kişi, sahabilerin büyüklerinden ve Evs kabilesinin reisi Sa'd b. Muaz'dır. Birinci Akabe biati ile ikinci Akabe biati arasında Müslüman olmuştur. Onun Müslüman olmasıyla, Abdü'l-eşhel oğulları da Müslüman olmuştur. Kavminin ileri gelenlerinden, pek onurlu ve itaat edilen biriydi. Hendek savaşında kolunda bir damara ok isabet etmiş ve kanı hiç dinmemişti. Bunun üzerine, Kureyzaoğullarının sonunu kendisine göstermeden canını almaması için Allah'a dua etti. Müslümanlar Kureyzaoğullarını kuşatma altına almışlardı. Bu duayı yaptıktan sonra kanı durdu. Kureyzaoğulları, Sa'd'ın kendileri

٢٥٧- عَنْهَا قَالَتْ رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِى وَاَنَا اَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ يَلْعَبُونَ فِى الْمَسْجِدِ .

257- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Ben, Mescitte Habeşlilerin oyunlarını seyrederken Rasûlullah (s.a.v.)'ın beni gizlediğini[515] gördüm."[516] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٥٨- عَنْهَا اَنَّ وَلِيدَةً سَوْدَاءَ كَانَ لَهَا خِبَاءٌ فِى الْمَسْجِدِ فَكَانَتْ تَأْتِينِى فَتَحَدَّثُ عِنْدِى .

258- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Siyahi bir cariyenin mescitte bir çadırı vardı. Yanıma gelir ve benimle konuşurdu."[517] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٥٩- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْبُزَاقُ فِى الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا.

259- Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Mescitte tükürmek, hatadır; cezası ise onu gömmektir"**. Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٦٠- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِى الْمَسَاجِدِ.

---

hakkında vereceği hükmü kabul ettikten ve erkekleri öldürüldükten sonra, yarası tekrar kanamaya başladı ve bu kanamanın etkisiyle vefat etti. Vefatı, okun kendisine isabet etmesinden bir ay sonra gerçekleşti.

514 Ahzab savaşı da denilen bu savaş, hicretin beşinci yılında meydana gelmiştir. Kureyş ve Gatafan kabileleri, Hayber Yahudilerinin Müslümanlara karşı kurdukları bir komplo üzerinde anlaşarak Medine'yi kuşatma altına aldılar. Müslümanlar, aleyhlerinde kurulan bu komployu ve gelecek saldırıyı öğrenince Medine'nin kuzeyine hendek kazdılar. Kuşatma tam yirmi beş gün sürdü. Sonunda müttefikler, amaçlarına ulaşamadan başarısız bir şekilde geri döndüler.

515 Rasûlullah (s.a.v.), hücresinin kapısında ayakta, Hz. Aişe ise onun arkasında duruyordu.

516 Bu hadis, kadının tek tek değil toplu olarak yabancılara bakmasının caiz olduğuna delalet etmektedir. Başka rivayetler, Habeşlilerin kalkan ve mızraklarla oyun oynadıklarını ve bu günün bayram günü olduğunu belirtir. Bu gibi oyunlar, bir tür savaş eğitimidir. Hadis ayrıca, bu tür oyunları mescitte oynamanın caiz olduğuna delalet etmektedir. Ancak hadisten, oyunları genelleştirerek mescitte bütün oyunların caiz olduğu anlamı çıkarılmamalıdır.

517 Bu hadis, fitnelerden emin olmak için kadının mescitte yatmasının ve orada kendisine çadır kurmasının caiz olduğuna delalet etmektedir.

260- Yine Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"İnsanlar, mescitlerde[518] birbirlerine karşı övünüp böbürlenmedikçe kıyamet kopmaz".** Bu hadisi, Tirmizî dışında beş imam tahric etmiştir. İbn Huzeyme, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٢٦١- عَنْ إبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ.

261- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Mescitleri süslemekle[519] emrolunmadım".[520]** Bu hadisi Ebu Davûd tahric etmiş; İbn Hibbân sahih olduğunu söylemiştir.

٢٦٢- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ.

262- Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ümmetimin sevapları bana gösterildi. Hatta bir kişinin mescitten çıkardığı (küçük) çöp bile".** Bu hadisi Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmiştir, Tirmizî hadisin garip, İbn Huzeyme ise sahih olduğunu söylemiştir.

٢٦٣- عَنْ اَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا دَخَلَ اَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ.

263- Ebu Katâde (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz mescide girdiği vakit, iki rekat namaz kılmadan oturmasın".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

* * *

---

518 Buradaki anlam mescitlerin yüksekliği, büyüklüğü, süslenmesi ve güzelleştirilmesi konusunda övünmek olabileceği gibi; insanların mescitlerin içinde birbirlerine karşı fiilleri ve yaptıklarıyla övünerek mescitlere saygı göstermemeleri anlamında da olabilir. Çünkü onlar, Kuran okuma, namaz kılma ve Allah'ı zikretmeden başka bir şeyin anılmaması gereken bu kutsal yerde, böyle çirkin davranışlarda bulunmaktadırlar.

519 Kireç vb. şeylerle.

520 Bu hadis, mescitleri süslemenin güzel bir davranış olmadığını ve bunun dinin övdüğü bir fiil olmadığını hissettirmektedir.

7- NAMAZIN ŞEKLİ BÖLÜMÜ

٢٦٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ ثُمَّ اِسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ ثُمَّ اِقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعاً ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِماً ثُمَّ اُسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِساً ثُمَّ اُسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِساً ثُمَّ اُسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً ثُمَّ افْعَلْ ذٰلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا.

264- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Namaza kalktığın zaman en güzel şekilde[521] abdest al. Sonra kıbleye yönel ve tekbir al. Sonra Kuran'dan kolayına geleni oku. Sonra rükuya eğil ve rükuda tam mutmain ol. Sonra doğrul ve tam dik dur.[522] Sonra secdeye git ve secdede tam mutmain ol. Sonra doğrul ve tam mutmain olarak otur. Sonra tekrar secdeye git ve secdede tam mutmain ol. Sonra bunu bütün namazında yap".**[523] Bu hadisi, yedi imam tahric etmiştir. Hadisin metni, Buhârî'ye aittir.

İbn Mâce'nin Müslim'in isnadıyla yaptığı rivayette, "Ayakta mutmain oluncaya kadar dur" ifadesi bulunur. İmam Ahmed ve İbn Hibbân'ın, Rifa'a b. Rafi'den[524] rivayet ettikleri hadiste de buna benzer ifade yer almaktadır. İmam Ahmed'in rivayetindeki metin şöyledir: "Sonra belini, kemikler[525] yerine dönünceye kadar doğrult".[526]

٢٦٥- وَلِلنَّسَائِيِّ وَأَبِي دَاوُدَ مِنْ حَدِيثِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ إِنَّهَا لَنْ تَتِمُّ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ حَتَّى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللّٰهُ ثُمَّ يُكَبِّرَ اللّٰهَ وَيَحْمَدَهُ وَيُثْنِيَ عَلَيْهِ.

265- Nesâî ve Ebu Davûd'un Rifa'a b. Rafi'den rivayet ettikleri hadis şöyledir:

---

521 Tastamam ve eksiksiz.

522 Öyle ki, herhangi bir eğrilik ve yan duruş olmasın.

523 Bu hadis, namazın bütün rükünlerinde (farzlarında) mutmain olmanın vacip olduğuna ve itminan hali olmadan namazın sahih olamayacağına delalet etmektedir. Bu hadis, "Namazı kötü kılan" hadisi olarak bilinir.

524 Künyesi, Ebu Muaz ez-Zerkî el-Ensârî el-Medenî'dir. Değerli sahabilerdendir. Kendisi ve babası Akabe biatında bulunmuştur. Babası, ensar arasında ilk Müslüman olanlardandır. Rifa'a, bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Cemel ve Sıffin savaşlarında Hz. Ali'nin saflarında yer almıştır. H. 41 yılında, Muaviye'nin halifeliğinin ilk yılında vefat etmiştir.

525 Sırt ve omurga kemikleri.

526 Öyle ki, başını rükudan kaldırdığında herhangi bir eğrilik bulunmayacak şekilde belini dik tut.

"Birinizin namazı, abdesti Allah'ın emrettiği şekilde tastamam almadıkça, sonra Allah'ı yüceltip tekbir getirmedikçe ve O'na hamd edip O'nu övgüyle anmadıkça tamam olmaz".

Bu rivayette şu cümle de yer alır: "Şayet ezberinde Kur'an varsa, onu oku. Yoksa, Allah'a hamd et,[527] tekbir[528] ve tehlil[529] getir".

Ebu Davûd'un rivayetinde, "Sonra Ümmü'l-Kuran'ı (Kuran'ın özü Fatiha suresini) ve Allah'ın dilediği kadarını oku" ifadesi bulunurken; İbn Hibbân'ın rivayetinde, "Sonra dilediğin kadar oku" ifadesi yer alır.

٢٦٦ - عَنْ اَبِى حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ وَإِذَا رَكَعَ اَمْكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ هَصَرَ ظَهْرَهُ فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اِسْتَوَى حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِهِمَا وَاسْتَقْبَلَ بِاَطْرَافِ اَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ وَإِذَا جَلَسَ فِى الرَّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى وَإِذَا جَلَسَ فِى الرَّكْعَةِ الْاَخِيرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْاُخْرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ.

266- Ebu Humeyd es-Sâ'idî[530] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in tekbir alırken ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırdığını; rükuya gittiğinde elleriyle dizlerini kavradığını[531] sonra belini büktüğünü; başını rükudan kaldırınca tüm kemikleri[532] yerine oturacak şekilde dik durduğunu; kollarını yere sermeden ve yanlarına yapıştırmadan secdeye vardığını; ayak parmaklarının kenarlarını kıbleye çevirdiğini; ikinci rekatta oturduğunda sol ayağının üzerine oturup sağ ayağını diktiğini; son rekatta oturduğunda ise sol ayağını öne alıp[533] öteki (sağ) ayağını diktiğini ve makatının üzerine[534] oturduğunu gördüm. Bu hadisi, Buhârî tahric etmiştir.

---

[527] Elhamdülillah de.

[528] Allahu ekber de.

[529] Lâ ilâhe illallâh de.

[530] Tam adı, Amr veya Münzir b. Sa'd b. El-Münzir'dir. Başka bir rivayete göre ise adı, Malik el-ensârî el-Hazrecî el-Medenî'dir. Hazreç kabilesinin Sâide koluna mensuptur. Uhud ve sonrasındaki savaşlara katılmıştır. H. 61 yılında Muaviye'nin halifeliğinin sonlarında veya Yezîd'in halifeliğinin ilk yılında vefat etmiştir.

[531] Dizlerini avucunun içine alacak şekilde tutardı.

[532] Yukardan aşağıya doğru inen omurga kemikleri.

[533] Kalçasının ön tarafından sağ yanına çıkaracak şekilde.

[534] Sol kalçasının üzerine. Teverrük oturuşu (kalça üzerine oturma) denen oturuş budur.

٢٦٧ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِى طَالِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ: وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ السَّمَوَاتِ إِلَى قَوْلِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا اَنْتَ اَنْتَ رَبِّى وَاَنَا عَبْدُكَ . إِلَى آخِرِهِ

267- Ali b. Ebu Talip (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) namaza durduğunda[535] *"Veccehtü vechiye li'l-lezî fatara's-semâvâti ve'l-erd* vd." **(Bir muvahhid olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim; ben müşriklerden değilim. De ki: Namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm, alemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben Müslümanların ilkiyim.)** âyetlerini okur ve [536] **"Allah'ım! Melîk Sensin. Senden başka ilah yoktur. Benim rabbim Sensin ve ben, Senin kulunum**...vd."[537] derdi. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir. Müslim, bir başka rivayetinde Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu duayı gece namazında okuduğunu belirtmiştir.[538]

٢٦٨ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيَّةً قَبْلَ اَنْ يَقْرَاَ فَسَاَلْتُهُ فَقَالَ اَقُولُ اللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِى وَبَيْنَ خَطَايَاىَ كَمَا

---

535 İftitah tekbirinden sonra, istiftah (başlangıç) tekbiri denilen bu duayı okurdu.

536 Enfal Sûresi,6/79 ve 162, 163.

537 Duanın devamı şöyledir: "Ben nefsime zulmettim; günahımı itiraf ediyorum. Bütün günahlarımı affet Allah'ım! Çünkü Senden başka günahları affeden yoktur. Allah'ım! Beni en güzel ahlaka yönelt; zira ahlakın en güzeline Senden başkası yöneltemez. Allah'ım! Kötü ahlakı benden uzaklaştır; zira kötü ahlakı Senden başkası benden uzaklaştıramaz. Buyur Allah'ım! Mutluluk Senin emrindedir. Hayrın tamamı Senin elindedir. Senden hiçbir kötülük gelmez. Ben, Seninleyim ve Sana geliyorum. Sen pek yüce ve pek üstünsün. Senden bağışlanma diliyor ve yalnız Sana yöneliyorum".

538 Hadis alimi Abdurrahman el-Mübarekfûrî, Tirmizî'nin kitabını şerh ettiği Tühfetü'l-ahvezî adlı eserinde, bu rivayetle ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bu sözün iyi düşünülmesi gerekmektedir. Bu hadis, Sahih-i Müslim'de Salatü'l-leyl bölümünde iki şekilde rivayet edilmektedir. Her iki rivayette de müellifin iddiasının aksine bu duanın gece namazında okunduğu belirtilmemektedir. Aynı şekilde bu hadisi, Tirmizî Kitabü'd-deavât'ta üç şekilde zikretmekte; ancak hiçbirinde bu duanın gece namazında okunduğu belirtilmemektedir. Aksine, bir rivayette "Farz namazına kalktığında" ifadesi bulunmaktadır. Yine Ebu Davûd, bu hadisi Kitabü's-Salât'ta iki şekilde rivayet etmekte ve her ikisinde de bu duanın gece namazında okunduğu belirtilmemektedir. Hatta rivayetlerden birinde "Farz namazına kalktığında" ifadesi yer almaktadır. Dârekutnî'nin rivayetinde ise "Farz namaza başladığı zaman: Yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim...vd." kaydı bulunur. İmam Şevkânî de Neylü'l-evtâr adlı eserinde bu hadisle ilgili olarak şunu söyler: "Bu hadisi İbn Hibban da tahric etmiş ve "Farz namazına kalktığı zaman" ziyadesini zikretmiştir. Aynı şekilde bu hadisi, İmam Şafî de rivayet etmiş ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu duayı farz namazlarda okuduğunu belirtmiştir. Daha başka alimler de bu görüşü paylaşmışlardır. Dolayısıyla, bu duanın sadece nafile namazlara has olduğu, farz namazlarda okunmasının doğru olmadığı görüşü kesinlikle doğru değildir ve geçersizdir".

بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ.

268- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) namaz için tekbir aldıktan sonra okumaya başlamadan önce (kısa) bir süre susardı. Ben, bunu kendisine sorunca şöyle söyledi: **"Ben diyorum ki: Allah'ım! Doğu ile Batıyı birbirinden uzaklaştırdığın gibi beni de hatalarımdan uzaklaştır. Allah'ım! Beyaz elbisenin kirlerden temizlendiği gibi beni de hatalarımdan temizle. Allah'ım! Beni su, kar ve dolu ile günahlarımdan arındır"**. Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٦٩- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اِسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ.

269- Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) (Namazda Fatiha suresinden önce) "Sübhaneke Allâhümme vebi hamdik vetebâre kesmük, veteâlâ ceddük velâ ilahe ğayrük" (=Allah'ım! Seni hamd ile tesbih ederim; İsmin pek yüce, azametin pek büyüktür. Senden başka ilah yoktur)" duasını okurdu."

Bu hadisi, Müslim, munkatı' (kopuk) bir senedle rivayet etmiş; Dârekutnî ise mevsûl[539] bir senedle rivayet etmiştir. Ancak Dârekutnî'nin rivayeti de (Müslim'in rivayeti gibi) mevkûftur.

٢٧٠- وَنَحْوُهُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَرْفُوعاً عِنْدَ الْخَمْسَةِ وَفِيهِ وَكَانَ يَقُولُ بَعْدَ التَّكْبِيرِ أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ.

270- Beş hadis imamı buna benzer[540] bir hadisi Ebu Saîd el-Hudrî'den merfû olarak rivayet etmişlerdir. Bu rivayette Rasûlullah (s.a.v.)'ın, tekbir aldıktan sonra "Euzü billahi's-semî'il alîmi mine'ş-şeytani'r-racîm, min hemzihi ve nefhihi ve nefsihi" (Kovulmuş şeytandan, kışkırtmasından[541], şişirmesinden[542] ve üflemesinden[543], her şeyi işiten ve bilen Allah'a sığınırım) dediği belirtilir.

---

539 Senedinde bir kopukluk olmadan.

540 Hz. Ömer'in hadisine benzer.

541 Vesvese verip kişinin aklını başından alması, delirtmesi ve saptırmasından.

542 İnsana kibirlenmeyi emrederek, onun kendisini başkalarından üstün görmesini sağlaması. Böylece o kişi, sanki şişirilmiş bir kimse gibi olur.

543 Şiirinden. Yani insanlara, dinin kabul etmediği kötü şiirler emrederek onların bu tür şiirlere yönelmesini sağlamak. Şeytanın üflemesinden maksat, sihir ve büyü de olabilir.

٢٧١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةَ بِـ(الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ وَكَانَ إِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِىَ قَائِماً وَإِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُودِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِىَ جَالِساً وَكَانَ يَقُولُ فِى كُلِّ رَكْعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ الْيُمْنَى وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقْبَةِ الشَّيْطَانِ وَيَنْهَى اَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ اِفْتِرَاشَ السَّبُعِ وَكَانَ يُخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ.

271- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) namaza, tekbir alarak ve fatiha suresini okuyarak başlardı. Rükuya vardığı zaman başını ne yukarıya kaldırır ne aşağıya eğer; ikisinin arasında tutardı. Başını rükudan kaldırdığında, tam doğrulmadıkça secdeye varmazdı. Başını secdeden kaldırdığında ise tam doğrulup oturmadıkça tekrara secdeye varmazdı. Her iki rekatta bir tahiyyatı okurdu. Sol ayağını yayıp[544] sağ ayağını diker[545]; şeytanın oturuşu[546] gibi oturmayı ve kişinin, yırtıcı hayvanlar gibi[547] kollarını yere sermesini yasaklardı. Namazı selam vererek bitirirdi." Bu hadisi, Müslim tahric etmiştir. Hadiste illet vardır.[548]

٢٧٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ.

272- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) namaza başlarken, rükuya eğilirken ve rükudan başını kaldırırken tekbir getirdiğinde ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırırdı." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

544 Üzerine oturur.

545 Bu tür oturuş, iki secde arasındaki ve ilk teşehhütteki oturma biçimidir. Rasûlullah (s.a.v.)'ın son rekattaki oturma biçimi, daha önce geçen Ebu Humeyd es-Sa'idî hadisinde anlatılmıştı.

546 Bu tür oturma şekli, kişinin kalçalarını yere yapıştırarak ayak ve baldırlarını dikmesi ve iki elini yere koymasıdır. Bu tür oturuş, köpek oturuşu olarak da adlandırılır. Ancak bu oturuşun başka bir şekli daha bulunmaktadır. Bu şekil, iki ayağın dikilip kalçanın üzerine oturulmasıdır. Bu oturuş biçimi yasaklanmamıştır. Aksine bu oturuş, abâdile (Abdullahlar; ki bunlar, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Amr'dır) olarak bilinen bazı sahabilerin son teşehhüt dışında tercih ettiği oturma biçimidir.

547 Bir rivayette "Yırtıcı hayvanlar" yerine "Köpek" sözcüğü geçmektedir. Yasaklanan yırtıcı hayvan oturuşu, secde ederken kolların yere serilip yatırılmasıdır.

548 Bu illet, Ebu'l-Cevzâ'ın Hz. Aişe'den rivayet etmesidir. Oysa bu kişi, Hz. Aişe'den hadis işitmemiştir.

٢٧٣ - وَفِي حَدِيثِ أَبِي حُمَيْدٍ عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ يُكَبِّرُ.

273- Ebu Davûd'un Ebu Humeyd'ten rivayet ettiği hadiste, Rasûlullah (s.a.v.)'ın namaza başlarken ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırdığı sonra tekbir getirdiği[549] belirtilmektedir.[550]

٢٧٤ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ نَحْوُ حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ وَلَكِنْ قَالَ: حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا فُرُوعَ أُذُنَيْهِ.

274- Müslim, İbn Ömer hadisine benzer bir hadisi[551] Malik b. El-Huveysir'den rivayet eder ve bu rivayette: "Ellerini kulak memelerinin hizasına kadar[552] kaldırır" ifadesini zikreder.[553]

٢٧٥ - عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى صَدْرِهِ.

275- Vâil b. Hucr[554] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte namaz kıldım. Sağ elini sol elinin üstüne koyup göğsünün üzerinde bağladı." Bu hadisi, İbn Huzeyme tahric etmiştir.

---

549 Bu hadis, namaza başlarken tekbirin, elleri kaldırdıktan sonra alındığına delalet etmektedir. Ancak bunun aksini belirten rivayetler de bulunmaktadır. Dolayısıyla bu konuda genişlik vardır.

550 Bu hadiste ayrıca, Rasûlullah (s.a.v.)'ın rükuya giderken ve rükudan kalkarken ellerini kaldırdığı da zikredilir.

551 Bu üç yerde (namaza başlarken, rükuya giderken ve rükudan kalkarken) ellerin kaldırıldığına işaret etmektedir.

552 Bu rivayet, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ellerini omuzların hizasına kadar kaldırdığını belirten rivayete aykırıdır. Ancak bu iki rivayeti cem etmek mümkündür. Buna göre avuçların dışı omuz hizasına, parmakların uçları ise kulak memeleri hizasına gelecek şekilde eller kaldırılabilir. İki hadisi bu şekilde cem etmek güzeldir. Ancak daha güzel olanı, bu konuda geniş olmak ve duruma göre hareket etmektir.

553 Namaza başlarken, rükuya giderken ve rükudan kalkarken elleri kaldırma konusunda, aksi ispat edilemeyecek kadar çok sahih hadis rivayet edilmiştir. Bu hadislerin sağlamlığında bir kuşku bulunmazken, aksi durum hakkında (ellerin bu yerlerde kaldırılmaması konusunda) sahih bir rivayet bulunmamaktadır.

554 Ebu Hüneyde veya Ebu Hinde Vâil b. Hucr, değerli sahabilerdendir. Babası, Hadramut'un krallarındandı. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelince Rasûlullah (s.a.v.) ridâsını altına sermiş, ona ve çocuklarına hayır duada bulunmuş; onu Hadramut kabilelerinin başına vali atamıştı. Bir süre Kûfe'de ikamet etmiş; Muaviye'nin halifeliği döneminde vefat etmiştir.

٢٧٦- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

276- Ubade b. Sâmit[555] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ümmü'l-Kuran'ı[556] okumayan kimsenin namazı (geçerli) olmaz".**[557] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

İbn Hibbân ve Dârekutnî'nin rivayeti şöyledir:

لَا تَجْزِى صَلَاةٌ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

"Fatiha suresinin okunmadığı namaz, tamam olmaz".

İmam Ahmed, Ebu Davûd, Tirmizî ve İbn Hibbân'ın bir başka rivayeti ise şöyledir:

لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا.

---

555 Seçkin sahabilerdendir. Birinci ve ikinci Akabe biatinde bulunmuş; Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Ömer, onu Şam'a kadı (yargıç) ve öğretmen olarak göndermiştir. O da bir süre Humus'ta ikamet ettikten sonra Filistin'e göç etmiştir. H. 34 yılında Beytü'l-makdis veya er-Remle'de 72 yaşında vefat etmiştir.

556 Namazda Fatiha suresini.

557 Bu hadis, namazda fatiha suresini okumanın farz olduğuna delalet etmektedir. Çünkü hadisin Arapça metninde geçen "Lâ" edatı, namazın bizzat varlığını nefyetmektedir. Bu edatın gerçek anlamı da zaten budur. Bu edata, sıfatların nefyedilmesi anlamı verilebilmesi için, ona gerçek anlamı vermenin mümkün olmaması gerekir. Burada bu gerçek anlamın verilmesine herhangi bir mani bulunmamaktadır. Çünkü dini terminolojide namaz, çeşitli söz ve fiillerden oluşan bir anlamdır. Dolayısıyla bu anlamın bir parçasının veya bütünün olmaması, tamamının olmaması anlamına gelir. Şayet bu edata gerçek anlamının verilmesi mümkün olmasaydı, bu durumda anlam, gerçek anlama yakın bir sıfata hamledilirdi. O zaman anlam "Namaz sahih ve tamam olmaz, yeterli gelmez" anlamında olur. Nitekim bu anlamı, İbn Hibbân ve Dârekutnî'nin rivayeti teyit etmektedir. O halde bu hadis, fatiha suresi okunmadan namazın sahih ve geçerli olmadığını belirttiğine göre, bundan namazda fatiha suresini okumanın farz olduğu anlaşılır. Bu hüküm genel olup, imam, cemaat ve yalnız başına namaz kılan herkesi kapsar. Nitekim İmam Ahmed, Ebu Davûd, Tirmizî ve İbn Hibbân'ın rivayet ettiği ve musannifin yukarda zikrettiği hadis, imamın arkasında fatiha suresini okumanın vacip olduğuna delalet etmektedir. (Hanefîlere göre nafile namazlar ile vitir namazının bütün rekatlarında ve farzların ilk iki rekatında Kur'an okumak imam veya yalnız kılanlar için farzdır. Bu da Kur'an'dan en az bir âyet okumaktır. Ancak her rekatta Fatiha ile birlikte sûre veya üç âyet okumak vaciptir. Yine Hanefilere göre imama uyan kişinin Kur'an okuması gerekmez. Delilleri "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sükut edin ki merhamet olunasınız" (Araf Sûresi, 7/204 âyeti ile "Bir kimse imamın arkasında namaz kılarsa, imamın okuyuşu onun da okuyuşudur" (Ebu Hanife Cabir'den rivayet etmiştir) hadisidir. Bu gizli okunana namazlarda da, açıktan okunan namazlarda da böyledir. Bu konuda daha pek çok delil gösterilmiştir. Mütercime)

"İmamınızın arkasında siz de mi okuyorsunuz?" dedi. Biz: "Evet" deyince şöyle buyurdu: "Fatiha dışında bunu yapmayın. Çünkü onu okumayanın namazı (geçerli) olmaz".

٢٧٧- عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِـ(الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ).

277- Enes (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ebubekir (r.a.) ve Hz. Ömer (r.a.) namaza "Elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn" (fatiha suresi) ile başlıyorlardı." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Müslim'in rivayetinde şu fazlalık vardır: "Okumanın başında ve sonunda 'Bismillâhirrahmânirrahîm"i zikretmezlerdi".[558]

İmam Ahmed, Nesâî ve İbn Huzeyme'nin rivayetinde ise, "Bismillâhirrahmânirrahîm"i açıktan okumazlardı" ifadesi yer alır.

İbn Huzeyme'nin bir başka rivayetinde, "Onu (besmeleyi) sessizce kendi içlerinde okuyorlardı" ifadesi bulunur. Buna göre, Müslim'in rivayetindeki olumsuzluk, onun malûl olduğunu söyleyenlerin aksine bu rivayete yorumlanabilir.[559]

٢٧٨- عَنْ نُعَيْمٍ الْمُجَمِّرِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ أَبِى هُرَيْرَةَ فَقَرَأَ (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ثُمَّ قَرَأَ بِأُمِّ الْقُرْآنِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ (وَلَا الضَّالِّينَ) قَالَ: آمِينَ وَيَقُولُ كُلَّمَا سَجَدَ وَإِذَا قَامَ مِنَ الْجُلُوسِ اللّٰهُ أَكْبَرُ ثُمَّ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ إِنِّى لَأَشْبَهُكُمْ صَلَاةً بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

278- Nuaym el-Mücmir[560] anlatıyor: Ebu Hureyre'nin (r.a.) arkasında namaz kıldım. Bismillâhirrahmânirrahîm'i okudu, ardından fatiha'yı okudu. Vele'd-dâllîn

---

[558] Bu, besmeleyi mutlak olarak terk etme anlamına delalet etmez. Aksine, onu sesli okumayı terk etmeye delalet eder.

[559] Bu yorumlama, Müslim'in besmelenin okunmadığını belirten rivayetinin malûl olduğunu söyleyenlerin görüşüne aykırıdır. Bu kimseler, Müslim'in rivayetindeki olumsuzluğun gerçek anlamda olduğunu; ancak rivayetin illetli olması nedeniyle delil olamayacağını; buradaki illetin, Evzaî'nin bu rivayeti Katâde'den yazılı olarak yapması olduğunu söylemektedirler. Ancak bu illetin gerçek olmadığı ispatlanmıştır. Çünkü bu hadisi sadece Evzaî rivayet etmemiş, ondan başka kimseler de bunu sahih olarak rivayet etmişlerdir. Bkz. Tuhfetü'l-ahvezî, 1/204. Dolayısıyla doğru olan görüş, Müslim'in rivayetindeki olumsuzluğun belirttiğimiz şekilde yorumlanmasıdır.

[560] Tam adı, Ebu Abdullah Nuaym b. Abdullah el-Mücmir'dir. Hz. Ömer'in ailesinin azatlı kölesidir. Her Cuma Medine mescidini gün ortasında buhur ile kokulandırırdı. Bu yüzden kendisine Mücmir (kokulandıran) denilmekteydi. Tabiilerden olup, Ebu Hatim, İbn Maîn, İbn Sa'd ve Nesâî onun sika (güvenilir, sağlam) olduğunu söylemişlerdir.

dedikten sonra "Âmîn" dedi. Her secdeye vardığında ve oturduktan sonra kalktığında "Allahu Ekber" diyordu. Selam verdikten sonra da şöyle söylüyordu: "Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki, namazı Rasûlullah (s.a.v.)'ın namazına en çok benzeyen benim".[561] Bu hadisi, Nesâî ve İbn Huzeyme rivayet etmiştir.

٢٧٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا قَرَأْتُمْ الْفَاتِحَةَ فَاقْرَءُوا (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) فَإِنَّهَا إِحْدَى آيَاتِهَا.

279- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Fatiha'yı okuduğunuz zaman, Bismillâhirrahmânirrahîm'i de okuyun. Çünkü besmele, fatihanın bir ayetidir".**[562] Bu hadisi, Dârekutnî rivayet etmiş ve bunun, mevkûf olarak sahih olduğunu söylemiştir.

٢٨٠- عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ أُمِّ الْقُرْآنِ رَفَعَ صَوْتَهُ وَقَالَ آمِينَ.

280- Yine Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) fatiha suresini okumayı bitirdikten sonra sesini yükseltir ve "Âmîn" derdi. Bu hadisi, Dârekutnî hasen olarak, Hakim ise sahih olarak rivayet etmiştir.

٢٨١ . وَلِأَبِى دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ مِنْ حَدِيثِ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ نَحْوُهُ

281- Ebu Davûd ve Tirmizî, buna benzer bir hadisi Vâil b. Hucr'den rivayet etmişlerdir.

٢٨٢- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِى أَوْفَى رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّى لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ آخُذَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْئًا فَعَلِّمْنِى مَا يُجْزِئُنِى مِنْهُ قَالَ: سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

---

[561] Bu hadis, namazda besmeleyi ve âmîn'i sesli okumanın meşru olduğuna delalet etmektedir. Çünkü arka saflarda olanlar, sesli okunmadıkça imamın kıraat ve duasını bilemezler. Besmele ve âmîn'in açık veya gizli okunması gerektiği konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Delil açısından daha doğru olan, besmelenin gizli, âmîn'in ise açık okunmasıdır.

[562] Bu hadis, besmelenin sesli veya sessiz okunmasına delalet etmez. Aksine, mutlak olarak sadece okunmasına delalet eder.

282- Abdullah b. Ebu Evfâ[563] (r.a.) anlatıyor: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelerek: "Ben, Kuran'dan bir şey ezberleyemiyorum. Bana yeterli gelecek ve onun yerine geçecek başka bir şey öğret" dedi. Rasûlullah şöyle buyurdu: **"De ki: Sübhanallahi ve'l-hamdülillahi ve lâ ilâhe illallâhu ve'l-llahu ekber, vela havle vela kuvvete illa billahi'l-aliyyi'l-azîm". (Allah yücedir, Allah'a hamd olsun, Allah'tan başka ilah yoktur, Allah büyüktür, yücelik ve azamet sahibi Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur).** Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hibbân, Dârekutnî ve Hakim bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٢٨٣ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا فَيَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا وَيُطَوِّلُ الرَّكْعَةَ الْأُولَى وَيَقْرَأُ فِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.

283- Ebu Katâde (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) bize namaz kıldırırdı. Öğle ve ikindi namazlarının ilk iki rekatında fatiha ve birer sure okurdu. Bazen ayetleri bize işittirirdi. Birinci rekatı uzatırdı. Son iki rekatta ise sadece fatihayı okurdu." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٨٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَحْزُرُ قِيَامَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فَحَزَرْنَا قِيَامَهُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ قَدْرَ (الم تَنْزِيلُ) السَّجْدَةِ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ قَدْرَ النِّصْفِ مِنْ ذَلِكَ وَفِي الْأُولَيَيْنِ مِنَ الْعَصْرِ عَلَى قَدْرِ الْأُخْرَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَالْأُخْرَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ.

284- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: "Bizler, Rasûlullah (s.a.v.)'ın öğle ve ikindi namazlarının (uzunluğunu) ölçerdik. Öğle namazının ilk iki rekatındaki kıyamı, Secde suresi(ni okuyacak)[564] kadardı. Son iki rekattaki kıyamı ise bunun yarısı ka-

---

[563] Künyesi Ebu Muhammed veya Ebu Muaviye; babasının adı Alkame b. Haris el-Eslemî'dir. Kendisi ve babası sahabilerdendir. Hudeybiye anlaşmasında bulunmuş, Hayber ve sonrasındaki savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamberin (s.a.v.) vefatından sonra Kûfe'ye yerleşmiş ve H. 87 yılında burada vefat etmiştir. Kendisi, sahabelerden en son vefat edenlerdendir. Ömrünün sonlarına doğru gözleri görmez olmuştur.

[564] Her iki rekatta, fatihadan sonra bu sureyi okuyacak kadar kıyamda dururdu. Bu, öğlenin birinci ve ikinci rekatlarındaki kıyam miktarının, önceki hadisin aksine eşit olduğunu göstermektedir. Bu durumda önceki hadis, ya vakitlerin ve olayların farklılığına yorumlanır; ya da okuma eşit olmakla beraber birinci rekatın istiftah (sübhaneke vb. başlangıç duaları) ve istiaze (Euzu) duaları nedeniyle uzadığı söylenir.

dardı. İkindi namazının ilk iki rekatındaki kıyamı, öğlenin son iki rekatındaki kıyamı kadar; son iki rekattaki kıyamı ise bunun yarısı kadardı."[565] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٨٥ - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ فُلَانٍ يُطِيلُ الْأُولَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَيُخَفِّفُ الْعَصْرَ وَيَقْرَأُ فِى الْمَغْرِبِ بِقِصَارِ الْمُفَصَّلِ وَفِى الْعِشَاءِ بِوَسَطِهِ وَفِى الصُّبْحِ بِطُولِهِ فَقَالَ اَبُو هُرَيْرَةَ مَا صَلَّيْتُ وَرَاءِ اَحَدٍ اَشْبَهَ صَلَاةِ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هَذَا.

285- Süleyman b. Yesar[566] anlatıyor: "Birisi,[567] öğle namazını ilk iki rekatını uzatır; ikindi namazını hafif tutar[568]; akşam namazında kısa mufassal[569] sureler, yatsı namazında orta uzunlukta sureler okur; sabah namazında ise uzun sureler okurdu." Ebu Hureyre bu kişi hakkında şöyle söyledi: "Ben, namazı Rasûlullah (s.a.v.)'ın namazına bundan daha fazla benzeyen başka bir kimsenin arkasında namaz kılmadım". Bu hadisi, Nesâî sahih bir isnadla tahric etmiştir.

٢٨٦ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِى الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ.

---

[565] Bu hadis, son iki rekatta fatihadan sonra bir şeyler okumak gerektiğini göstermektedir. İkindi namazının ilk iki rekatındaki kıyamın, öğlenin son iki rekatındaki kıyamı kadar olduğu sözü bunu teyit etmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, ikindi namazının ilk iki rekatında fatihadan sonra bir şeyler okuma konusunda alimler görüş birliği içindedirler. Öğlenin son iki rekatında sadece fatihayı okumakla yetinme konusunda birçok sahih rivayetler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu rivayetler cem edilerek, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bazen böyle bazen öyle yaptığı ve hepsinin caiz olduğu söylenebilir.

[566] Fukaha-ı seb'a'dan (Yedi fıkıh bilgininden) biri olup tabiilerin büyüklerindendir. Güvenilir, çok ibadet eden, takva sahibi, alanında otorite kabul edilen ve derin bilgisi olan biriydi. Hadislerle çokça meşgul olurdu. Hz. Hanımlarından Meymûne'nin hizmetçisiydi. Künyesi, Ebu Eyyub idi. H. 107 yılında 73 yaşında vefat etmiştir.

[567] Bununla, Medine'nin bir emirini kastetmektedir. Bu emirin Ömer b. Abdülaziz olduğu söylenmiştir. Ancak bu doğru değildir. Çünkü Ömer b. Abdülaziz, Ebu Hüreyre'nin vefatından sonra doğmuştur.

[568] Öğle namazına göre bütün rekatları daha hafif kılardı.

[569] Mufassal, fasılaları çok olan demektir. Bilinmelidir ki, Kuran'ın sonundaki küçük sureler, mufassal olarak adlandırılmaktadır. Çünkü bu surelerin çoğu kısadır ve her sure sözler arasındaki bir fasıla gibidir. Alimler ilk mufassal surenin hangisi olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Ancak meşhur olan görüş bunun Hucurat suresi olduğudur. Fakat bu konuda başka görüşler de ileri sürülmüştür. Mufassal sureler üç kısma ayrılır: Uzun, orta ve kısa. Uzun mufassal sureler –meşhur görüşe göre- Hucurat suresinden başlayıp Buruc süresine kadar gelir. Orta mufassal sureler, Buruc suresinden başlayıp Beyyine suresine kadar gelir. Kısa mufassal sureler ise, Beyyine suresinden başlayıp Kuranın sonuna kadar devam eder.

286- Cübeyr b. Mut'im (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın akşam namazında Tûr suresini okuduğunu işittim."[570] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٨٧ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِى صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمْعَةِ (الم تَنْزِيلُ) السَّجْدَةَ و (هَلْ اَتَى عَلَى الْاِنْسَانِ).

287- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsan surelerini okurdu." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٨٨ - وَلِلطَّبَرَانِىِّ مِنْ حَدِيثِ اِبْنِ مَسْعُودٍ يُدِيمُ ذَلِكَ

288- Taberânî'nin İbn Mes'ud'tan rivayet ettiği hadiste, "Buna devam ederdi"[571] ziyadesi vardır.

٢٨٩ - عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا مَرَّتْ بِهِ آيَةُ رَحْمَةٍ اِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا يَسْأَلُ وَلَا آيَةُ عَذَابٍ اِلَّا تَعَوَّذَ مِنْهَا.

289- Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte namaz kıldım. Okurken bir rahmet ayeti geçtiğinde mutlaka durur ve onu[572] (Allah'tan) diler; bir azap ayeti geçtiğinde ise ondan (Allah'a) sığınırdı." Bu hadisi, beş imam tahriş etmiş; Tirmizî hasen olduğunu söylemiştir.

٢٩٠ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الا وَاِنِّى نُهِيتُ اَنْ اَقْرَاَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا اَوْ سَاجِدًا فَاَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ وَاَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِى الدُّعَاءِ فَقَمِنٌ اَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ.

290- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Haberiniz olsun ki ben, rüku ve secdede Kur'an okumaktan men edildim. Rükuda Allah'ı tazim ediniz; Secdede ise, daha çok dua ediniz. Çünkü (secdede yaptığınız dua) icabet edilmeye daha layıktır." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

---

570 Bu hadis, akşam namazında sadece kısa mufassal sureler okumanın gerekmediğine delalet eder.
571 Rasûlullah, Cuma günü sabah namazlarında bu sureleri okumaya devam ederdi.
572 Allah'tan merhamet dilerdi.

٢٩١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِى رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللّٰهُمَّ اِغْفِرْ لِى.

291- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) rükusunda ve secdesinde "Sübhânekellâhümme Rabbenâ ve bi-hamdik, Allahümmağfirlî" (=Allah'ım! Seni tesbih ve tenzih ediyorum; Rabbimiz! Sana hamd olsun.[573] Allah'ım! Beni bağışla) derdi. Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٩٢ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ ثُمَّ يَقُولُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِى سَاجِدًا ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِى الصَّلَاةِ كُلِّهَا وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنْ اِثْنَتَيْنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ.

292- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) namaza durduğunda ve rükuya eğildiğinde tekbir getirirdi. Rükudan kalkarken "Semi'allahü limen hamideh" (Allah, kendisine hamd edeni işitti) der; belini tam doğrultunca da "Rabbena ve[574] leke'l-hamd" (Rabbimiz! Sana hamd olsun) derdi. Sonra tekbir getirerek secdeye gider, sonra tekbir getirerek başını secdeden kaldırırdı. Sonra tekrar tekbir getirerek secdeye gider, sonra tekbir getirerek tekrar başını kaldırırdı. Bunu bütün rekatlarda yapardı. İkinci rekatta oturduktan sonra kalktığında yine tekbir getirirdi." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٩٣ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: اللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْاَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ اَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

---

573 Allah'ım! Ey Rabbimiz! Hamdine bürünerek Seni tesbih ediyor ve bütün noksanlıklardan Seni tenzih ediyorum.

574 Bazı rivayetlerde "Ve" edatı bulunurken bazılarında bulunmamakta; "Rabbena leke'l-hamd" şeklinde geçmektedir.

293- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) başını rükudan kaldırdığı zaman şöyle söylerdi: "اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ اللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَالْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ" (Ey Rabbimiz olan Allah'ım! Gökler dolusu, yer dolusu ve bunlardan başka dilediğin varlıklar dolusunca Sana hamd olsun. Seni öven ve yüceltenlerin söyledikleri,[575] söylenenlerin en doğrusudur. Hepimiz Senin kulun ve köleniz. Allah'ım! Senin vereceğine mani olacak, mani olduğunu da verecek yoktur. Hiçbir varlık, sahibine fayda vermez[576]; bütün varlık Sendendir). Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٩٤- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ عَلَى الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ.

294- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Yedi kemik üzerine secde etmekle emrolundum. Bunlar, eliyle burnuna işaret ederek alın[577], iki el, iki diz ve iki ayak ucudur".**[578] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٢٩٥- عَنْ اِبْنِ بُحَيْنَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبِطَيْهِ.

295- İbn Buhayne[579] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz kılarken secdeye gittiğinde, iki elini koltuk altlarının beyazlığı görünecek kadar açardı." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

575 Onların "Rabbimiz! Sana hamd olsun" sözü veya "Allah'ım! Senin vereceğine mani olacak, mani olduğunu da verecek yoktur. Hiçbir varlık sahibi fayda vermez; bütün varlık Sendendir" sözü kastedilmektedir.

576 Zengin ve varlıklı bir insana, zenginliği ve varlığı hiçbir yarar sağlamaz; onu Senin azabından ve yakalamandan koruyamaz. Ona sadece yaptığı iyilikler fayda sağlar.

577 Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eliyle burnuna işaret etmesi, secdede alnın asıl, burnun ise ona bağlı olduğuna delalet etmektedir.

578 Bu hadis, secdenin sayılan bu yedi organın tamamının üzerine yapılmasının vacip (farz) olduğuna delalet etmektedir. Çünkü emir, burada vücûp (kesinlik) ifade etmektedir.

579 Tam adı, Ebu Muhammed Abdullah b. Malik b. El-Kişb el-ezdî'dir. Buhayne, annesinin adıdır. İlk Müslümanlardandır. Çok ibadet eden ve çok oruç tutan biriydi. H. 54 ve 58 yılları arasında, Medine'den otuz mil uzaklıkta bulunan Batn-ı Rîm'de vefat etmiştir.

٢٩٦- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا سَجَدْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ.

296- Berâ b. Âzib[580] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Secde yaptığında avuçlarını (yere) koy, dirseklerini kaldır".** Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٢٩٧- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ فَرَّجَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ وَإِذَا سَجَدَ ضَمَّ اَصَابِعَهُ.

297- Vâil b. Hucr (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) rükuya gittiği zaman parmaklarını açar, secdeye gittiğinde ise parmaklarını kapatırdı."[581] Bu hadisi, Hakim rivayet etmiştir.

٢٩٨- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى مُتَرَبِّعاً.

298- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın bağdaş kurarak[582] namaz kıldığını gördüm."[583] Bu hadisi, Nesâî rivayet etmiş; İbn Huzeyme de sahih olduğunu söylemiştir.

٢٩٩- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ اللّٰهُمَّ اِغْفِرْ لِى وَارْحَمْنِى وَاهْدِنِى وَعَافِنِى وَارْزُقْنِى.

299- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) iki secde arasında şu duayı okurdu: "اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِى وَ ارْحَمْنِى وَاهْدِنِى وَعَافِنِى وَارْزُقْنِى" (Allah'ım! Beni bağışla; bana merhamet et; bana sağlık ve afiyet ver; bana doğru yolu göster ve bana bol

[580] Tam adı, Ebu Umara Berâ b. Âzib b. Haris b. Adiy el-ensârî el-evsî'dir. Kendisi ve babası sahabilerdendir. Yaşı küçük olduğu için Bedir savaşına alınmamıştır. Savaşa ilk defa Uhud veya Hendek'te katılmıştır. Rey şehri, onun komutasında fethedilmiştir. Cemel, Sıffîn ve Nehrevan savaşlarında Hz. Ali'nin safında yer almıştır. H. 72 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.

[581] Kıbleye doğru olması için parmaklarını toplar ve birbirine yapıştırırdı.

[582] Bağdaş kurarak otuma şekli, sağ ayağın içini sol baldırın altına, sol ayağın içini de sağ baldırın altına koyup elleri dizlerin üzerine koymak ve parmakları rüku eden biri şeklinde dizlerden sarkıtmaktır.

[583] Bu tür oturma şekli, yalnız hasta kimseler için caizdir. Çünkü bu hadis, Hz. Peygamber (s.a.v.) attan düştükten ve ayağı burkulduktan sonra kıldığı namaz şeklini anlatırken rivayet edilmiştir.

rızık ver). Bu hadisi, Nesâî dışında dört imam rivayet etmiştir. Hadisin metni Ebu Davûd'a aittir. Hakim, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٣٠٠- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فَإِذَا كَانَ فِي وِتْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا.

300- Mâlik b. El-Huveysir (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'i namaz kılarken gördüm. Namazda tekli rekatta[584] ise, tam olarak oturup doğrulmadıkça[585] kıyama kalkmıyordu." Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٠١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَنَتَ شَهْرًا بَعْدَ الرُّكُوعِ يَدْعُو عَلَى أَحْيَاءٍ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ ثُمَّ تَرَكَهُ.

301- Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir ay rükudan sonra kunut[586] okudu. Kunutta bazı Arap kabilelerine[587] beddua ediyordu. Sonra bunu terk etti." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

[584] Birinci veya üçüncü rekatı tamamlayıp ikinci veya dördüncü rekata kalkmak istediğinde.

[585] Bu oturuşa, dinlenme oturuşu (celsetü'l-istiraha) denilmektedir. Namazdaki bu oturuş, meşru kılınan bir sünnettir.

[586] Kunut, Arapça'da birçok anlama gelmektedir. Burada kunuttan maksat, namazda kıyamın özel bir yerinde –ki bu yer, rükudan önce veya sonradır- yapılan duadır.

[587] Bunlar, Ra'l, Zekvân, Usayye ve Benî Lahyân kabileleriydi. Hz. Peygamberin (s.a.v.) bu kabilelere beddua etmesinin nedeni şudur: İslam'a davet etmeleri ve onlara Rablerinin mesajını iletmeleri için Kuran okumasını iyi bilen yetmiş sahabisini Necd ehline göndermişti. Bu sahabiler Maune kuyusuna –ki burası, Beni Süleym toprakları ile Beni Amir toprakları arasında, Beni Süleym'e daha yakın yerde bulunmaktaydı- vardıklarında, karşılarına Beni Süleym'in Ri'l- Zekvân ve Usayye mahallelerinden başlarında Amir b. Tufeyl'in bulunduğu bir grup çıktı. Grup, sahabelerin etrafını sararak kılıçlarını çekti ve onları öldürmeye başladı. Ka'b b. Zeyd dışında bütün sahabileri öldürdüler. Ka'b'ı, can çekişir halde bırakıp onun öldüğünü sandılar. O da ölülerin arasından sıyrılıp kurtuldu ve Hendek savaşında şehit oluncaya kadar yaşadı. Bu acı olay ve büyük felaket hicretin dördüncü yılı Sefer ayında Uhud savaşından dört ay sonra meydana gelmişti.
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Beni Lahyan kabilesine beddua etme nedeni ise şudur: Adal ve Karre kabileleri, İslam'ı tebliğ etmeleri ve Allah'ın dinini öğretmeleri için Hz. Peygamberden kendilerine bazı kişileri göndermesini istemişlerdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) da onlara on kişilik bir grup gönderdi. Bu grup er-Recî' –ki burası, Rabiğ ile Cidde arasında bir yerde bulunmaktadır- denilen yere vardığında, kabileler verdikleri söze ihanet ederek Beni Lahyan'a –Huzeyl'den bir mahalle- işaret verdiler. Bunun üzerine Beni Lahyan evlerinden çıkıp sahabe grubunun etrafını sardılar; Hubeyb b. Adiy ve Zeyd b. ed-Desne'yi esir alıp diğerlerini öldürdüler. Hubeyb ve Zeyd, Kureyşlilere para karşılığı satılmış, ikisi de Mekke'de müşrikler tarafından şehit edilmişlerdir. Bu acı olay da hicretin dördüncü yılı Sefer ayında meydana gelmiştir. Bir rivayete göre, iki olay Hz. Peygamber (s.a.v.)'e aynı gecede bildirilmiş; Rasûlullah (s.a.v.) bundan derin üzüntü duymuştu. Öyle ki bu nedenle, bir ay boyunca bu olayları gerçekleştiren kabilelere beddua etmiş; sonra bunu terk etmişti.

İmam Ahmed ve Dârekutnî, buna benzer bir hadisi başka bir yoldan rivayet ederler. Bu rivayetin devamında şu ziyade vardır: "(Rasûlullah) dünyadan ayrılıncaya kadar, sabah namazında kunut okumaya devam etti".

٣٠٢- عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَقْنُتُ اِلَّا اِذَا دَعَا لِقَوْمٍ اَوْ دَعَا عَلَى قَوْمٍ.

302- Yine Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bir kavme (yarar ve kurtulmaları için) dua etme veya (zarar ve helak olmaları için) beddua etme dışında (farz namazlarda felaket) kunutu okumazdı". Bu hadisi, İbn Huzeyme sahih olarak rivayet etmiştir.

٣٠٣- عَنْ سَعْدِ بْنِ طَارِقٍ الْاَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ لِاَبِي يَا اَبَتِ! اِنَّكَ قَدْ صَلَّيْتَ خَلْفَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ اَفَكَانُوا يَقْنُتُونَ فِي الْفَجْرِ؟ قَالَ: اَيْ بُنَيَّ مُحْدَثٌ.

303- Sa'd[588] b. Tarık[589] el-Eşca'î (r.a.) anlatıyor: Babama: "Babacığım! Sen Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'nin arkasında namaz kıldın. Sabah namazında kunut okuyorlar mıydı?" diye sordum. Babam: "Evladım! Bu, bidattir"[590] dedi. Bu hadisi, Ebu Davûd dışında beş imam rivayet etmiştir.

٣٠٤- عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَاتٍ اَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوِتْرِ اَللّٰهُمَّ اِهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ

Bu tür kunutlar, felaket kunutları olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında farz namazlarda kunut okuma konusunda herhangi bir rivayet yapılmamıştır. Felaket kunutları daha çok, felaket ve acının, bela ve musibetlerin yaşandığı günlerde okunur. Ancak önemli ve sevinç günlerinde de kunut okunabilir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) bir topluluğa dua etme –ki bunu Müslümanlar için yapardı- ya da bir topluluğa beddua etme –ki bunu da kafirler için yapardı- dışında kunut okumazdı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın sabah namazında kunut okumaya devam ettiğini belirten rivayetteki ziyade, güçlü bir delil değildir. Ayrıca bu ziyade, bir sonraki Enes (r.a.) hadisiyle çelişmektedir. Bununla beraber felaket kunutları, sadece belli bir namaza (sabah namazı gibi) has değildir; bütün namazlarda okunabilir.

588 Tam adı, Ebu Malik Sa'd b. Tarık b. Eşîm b. Mes'ud el-Eşca'î el-Kûfî'dir. Tabiilerden güvenilir ve sağlam (sika) kimselerdendir. H. 140 yılında vefat etmiştir.

589 Az hadis rivayet eden sahabelerdendir. Kendisinden sadece on dört hadis rivayet edilmiştir. Oğlu Sa'd'tan başka kendisinden hadis rivayet eden kimse yoktur. Kûfelilerden sayılmaktadır.

590 Yani kunut okuma, onların zamanında yoktu; sonradan ortaya çıktı. Rasûlullah (s.a.v.)'tan kesin şekilde sabit olan, sürekli olmayan ara sıra okuduğu sadece felaket kunutudur.

وَتَوَلَّنِى فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِى فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِى شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِى وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لَا يَزِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ.

304- Hasan b. Ali[591] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bana, vitir kunutunda okuyacağım şu sözleri öğretti:

اللّهُمَّ اهْدِنِى فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِى فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِى فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِى فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِى شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِى وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ

Allah'ım! Beni hidayete erdirdiklerinden, sağlık ve esenlik verdiklerinden ve işlerini üslendiklerinden eyle.[592] Verdiklerini bana bereketli kıl; beni, kötü kaderden koru. Çünkü hükmeden[593] Sensin; kimse Sana hükmedemez.[594] Senin, işlerini üslenip dost olduğun kimse asla zelil olmaz. Rabbimiz! Sen pek yüce ve pek büyüksün.[595]

Bu hadisi, beş imam rivayet etmiştir. Taberânî ve Beyhakî'nin rivayetinde إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ (Senin, işlerini üslenip dost olduğun kimse asla zelil olmaz) ifadesinden sonra وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ (Senin, düşman olduğun kimse de asla aziz olmaz) ziyadesi vardır. Nesâî de hadisi başka bir yoldan rivayet eder ve sonunda وَصَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِىِّ ziyadesini zikreder.

٣٠٥- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا دُعَاءً نَدْعُو بِهِ فِى الْقُنُوتِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ.

305- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.), sabah namazında kunutta okuyacağımız duayı[596] bize öğretirdi. Bu hadisi, Beyhakî rivayet etmiştir. Hadisin senedinde zayıflık vardır.[597]

---

591 Rasûlullah (s.a.v.)'ın torunu ve dünyadaki reyhanı. Cennet ehli gençlerin efendisi. Hicretin 3. yılı Ramazan ayında dünyaya geldi. Babası Hz. Ali'nin şehit edilişinden sonra ona biat edildi. Ancak o, daha fazla kan akmasını önlemek için istemeyerek de olsa yedi ay sonra H. 41. yılı Cemaziyülevvel ayında halifeliği Muaviye'ye teslim etti. H. 49 yılında vefat etti ve el-Bakî mezarlığına defnedildi.

592 İşimi üslenip düzelt; beni, işlerini üslenip düzelttiğin kimselerden eyle.

593 İstediği her şeye karar veren.

594 Hiç kimse Senin aleyhine karar veremez; kimsenin hükmü Sana geçerli olmaz.

595 Sabah namazında bu dua ile kunut okumak, sahih bir senedle sabit olmamıştır.

596 Yukarıda geçen duayı.

597 Musannif'in de belirttiği gibi, bu hadis zayıftır. Çünkü hadisin ravilerinden Abdurrahman b. Hürmüz, rivayet bakımından zayıf bir kişidir.

٣٠٦، ٣٠٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرُ وَلْيَضَعْ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ.

306, 308- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz secdeye giderken, devenin çöktüğü gibi çökmesin; dizlerinden önce ellerini (yere) koysun".**[598] Bu hadisi, üç imam tahric etmiştir.

Bu hadis, dört imamın tahric ettiği Vâil b. Hucr'un

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ.

"Hz. Peygamberin secdeye giderken, ellerinden önce dizlerini (yere) koyduğunu gördüm"[599] hadisinden daha kuvvetlidir.[600] Çünkü birinci hadisi, İbn Ömer'den rivayet edilen[601] ve İbn Huzeyme'nin sahih olduğunu söylediği, Buhârî'nin ise muallak mevkûf olarak zikrettiği[602] hadis teyit etmektedir.[603]

٣٠٩- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَعَدَ لِلتَّشَهُّدِ وَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى وَالْيُمْنَى عَلَى الْيُمْنَى وَعَقَدَ ثَلَاثَةً وَخَمْسِينَ وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ السَّبَّابَةِ.

309- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) teşehhüde oturduğu zaman, sol elini sol dizinin üzerine, sağ elini de sağ dizinin üzerine koyardı. Parmaklarını (Arapça elli üç şeklinde) kapatır ve işaret parmağı ile işaret ederdi.[604] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

---

598 Bu hadis, secdeye giderken dizlerden önce ellerin yere konulmasına delalet etmektedir.

599 Bu hadis, secdeye giderken ellerden önce dizlerin yere konulmasına delalet etmektedir.

600 Senedi bakımından.

601 ed-Derâverdî, bu hadisi İbn Ömer'den merfû olarak tahric etmiştir.

602 Buhârî'nin rivayeti şöyledir: "Nafi' şöyle söyledi: İbn Ömer dizlerinden önce ellerini (yere) koyardı". Buhârî'nin, bu rivayeti özellikle kesin bir ifadeyle sahihinde zikretmesi, onun muteber olduğuna delalet eder.

603 Oysa Vâil'in hadisini, Şureyk tek başına Asım b. Kuleyb'ten rivayet etmiştir. Şureyk'in tek başına yaptığı rivayetler ise pek sağlam değildir. Vâil'in hadisini, Enes'in hadisi teyit etmektedir. Ancak Enes'in hadisinde, hadis alimlerince tanınmayan raviler bulunmaktadır. Dolayısıyla senedi bakımından Ebu Hüreyre hadisi daha sağlam ve daha tercih edilendir. Bu hadis anlam bakımından da doğrudur. Çünkü devenin dizleri, ellerinde yani ön ayaklarında kabul edilir. Bilindiği üzere deve çökerken önce dizlerini büküp yere koyar, sonra çöker oturur. Görüldüğü üzere bu hadis anlam bakımından da tercih edilmektedir.

604 Baş parmağını açık bir şekilde işaret parmağının altına koyardı. Rivayetler, Rasûlullah (s.a.v.)'ın teşehhütte sağ elini üç şekilde kapattığını haber vermektedir. Birincisi, bu hadiste belirtildiği gibi baş parmağını açık bir şekilde işaret parmağının altına koyup diğer üç parmağını kapatmasıdır. İkincisi,

işaret parmağı dışındaki bütün parmakları kapatmasıdır. Müslim'in başka rivayetinde geçen "İşaret parmağı ile işaret eder diğer bütün parmaklarını kapatırdı" ifadesi buna işaret etmektedir. Üçüncüsü ise, baş parmağı ile orta parmağını halka şeklinde tutmasıdır. Bunu, İbn Mâce, Vâil b. Hucr'den merfû olarak rivayet etmiştir.

Bilinmelidir ki, Sübülü's-selâm adlı esrin sahibi, Arapların sayıları bilinen şu metot ile parmakla saydıklarını söyler. Bir için, serçe parmağını; iki için, serçe parmağıyla birlikte yüzük parmağını; üç için, bu ikisiyle birlikte orta parmağını avuç içinin en yakın yerine toplarlar. Dört için, serçe parmağını açar; beş için, serçe parmağıyla birlikte yüzük parmağını açar; altı için yüzük parmağını kapatır diğer bütün parmakları açarlar. Yedi için, serçe parmağını avucun öteki ucuna baş parmağın dibine açar; sekiz için, yüzük parmağını baş parmağın üstüne; dokuz için, orta parmağını baş parmağın üstüne açarlar. Birerli sayıları işte böyle sayarlar. Onarlı sayıları ise şöyle sayarlar. On için, baş parmağın başını işaret parmağının ucuna koyar; yirmi için, baş parmağı işaret parmağı ile orta parmağın arasına koyar; otuz için, on sayısı için yapılan hareketin tersine işaret parmağının başını baş parmağın ucuna koyar; kırk için, baş parmağı dışardan işaret parmağının ortasına koyup baş parmağın içini, işaret parmağı ile baş parmak arasındaki çizginin üzerine koyar. Elli için, baş parmağın içini işaret parmağı ile baş parmak arasındaki çizginin üzerine koyar. Altmış için, kırk için yapılan hareketin aksine işaret parmağını dışardan baş parmağın üzerine koyar. Yetmiş için, baş parmağın ucunu içerden işaret parmağının ortasına koyup işaret parmağının ucunu baş parmağa doğru büker. Seksen için, işaret parmağının ucunu işaret parmağı ile baş parmak arasındaki çizgiye koyup baş parmağı, işaret parmağının yanında baş parmak tarafına açarlar. Doksan için, işaret parmağını baş parmağın dibine koyup ikisini üst üste kapatırlar. Dokuz yüze kadarki yüzerli sayıları, sol el üzerinde birerli sayılardaki; binerli sayıları ise, yine sol el üzerinde onarlı sayılardaki hareketleri yaparlar. Sübülü's-selâm sahibinin sözü burada bitti.

Namazda teşehhütteki işaretin ne anlama geldiği ve bunun nerede yapılacağı konusunda İslam alimleri ihtilaf etmişlerdir. Kimi alimler, teşehhüdün başından sonuna kadar işaret parmağını tek bir şekil üzerinde sabit tutmak gerektiğini söylemişlerdir. Bunlara göre parmaklar Arapça'daki elli üç sayısı gibi yapılmalıdır. Yani üç parmak kapalı, baş parmak işaret parmağının altına sıfır şeklinde tutulmalıdır. Teşehhütteki işaret şekillerinden biri böyledir. Ancak açıklamakta olduğumuz İbn Ömer hadisinde geçen "Ve işaret parmağı ile işaret ederdi" ifadesinin "Parmaklarını (Arapça elli üç şeklinde) kapatır" ifadesine atfedilmesi ve atfın da değişiklik ifade etmesi bu ihtimali reddetmektedir. Çünkü bu durumda işaret, parmakları elli üç şeklinde kapatmaktan fazla bir anlama gelmektedir. Bu alimlerin görüşünü, İbn Huzeyme ve Beyhakî'nin Vâil b. Hucr'den rivayet ettikleri "Hz. Peygamberin (s.a.v.) parmağını kaldırdığını ve hareket ettirerek dua ettiğini gördüm" hadisi de reddetmektedir. Çünkü hareket ettirmek, işaret parmağının tek bir şekil üzerinde sabit tutulmasına aykırıdır.

Bazı alimler ise, işaret parmağının sadece "Lâ ilâhe illallâh" derken tevhide işaret edilerek hareket ettirileceğini söylemişlerdir. Bunlara göre teşehhütte işaret, ya somut bir şeye ya da bir manaya işaret etmek için olmalıdır. Namaz, somut bir şeye işaret etme yeri olmadığına ve namaz kılanın önünde teşehhütte işaret edeceği bir şey olmadığına göre, teşehhütteki bu işaret bir manaya işaret etmektedir. Teşehhütte bu işareti hak eden en üstün söz ise tevhit yani "Lâ ilâhe illallâh" sözüdür. Çünkü bir şeyin bir ve eşsiz olduğunu belirtmek için parmak kaldırıp işaret etmek, insanların anladığı ve bildiği bir harekettir.

Derim ki: Bu söz, her ne kadar akla uygun gelse de, buna delalet eden herhangi bir hadis bulunmamaktadır. Belki de işaret, Allah'tan af dileme ve günahları silme anlamına gelmektedir. Nitekim Vâil b. Hucr'un rivayetinde geçen "Ve hareket ettirerek dua ettiğini gördüm" ifadesi, bu ihtimali güçlendirmektedir. Sonra gerçekte dua, yalvarıp yakararak ve kendini zelil görerek bir şey istemektir. Tevhit kelimesi ise bu anlamda dua ve talepte bulunma sözü değildir; aksine Allah'ın varlığını ispat ve ikrar edip buna şahitlik yapan bir sözdür.

Kimi alimler ise, namaz kılan kimsenin teşehhüdün başından namazdan ayrılıncaya veya üçüncü rekata kalkıncaya kadar işaret parmağını hareket ettirmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bu görüşlerine delil olarak, Vâil hadisinde geçen "Ve hareket ettirerek dua ettiğini gördüm" ifadesini göstermiş ve namaz kılan kimsenin teşehhütte olduğu sürece dua ettiğini söylemişlerdir.

Derim ki: Bu görüşün de zayıf olduğu açıktır. Çünkü hadiste geçen "Dua ettiğini gördüm" ifadesi,

Müslim'in bir başka rivayeti şöyledir: "Bütün parmaklarını kapattı, baş parmaktan sonraki (işaret parmağı) ile de işaret etti".

٣١٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اِلْتَفَتَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِذَا صَلَّى اَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِىُّ وَرَحْمَةَ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ اَشْهَدُ اَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ مِنَ الدُّعَاءِ اَعْجَبُهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو.

310- Abdullah b. Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) bize dönerek şöyle buyurdu: "Biriniz namaz kıldığı zaman:

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِىُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

Anlamı: "Bütün selamlar,[605] namazlar[606] ve güzellikler[607] Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Sana selam olsun, Allah'ın rahmet ve bereketi üzerine olsun. Selam ve esenlik, bize ve Allah'ın salih kullarının üzerine de olsun. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka bir ilâh yoktur. Ve yine şahitlik ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve resulüdür" desin. Sonra hoşuna giden[608] duayı okusun ve dua etsin". Bu hadis, müttefekun aleyh olup, metni Buhârî'ye aittir.

Nesâî'nin rivayeti "Teşehhüt (duası) bize farz kılınmadan önce söylüyorduk[609]" şeklinde; İmam Ahmed'in rivayeti ise "Hz. Peygamber (s.a.v.) ona (İbn Mes'ud'a) teşehhüdü öğretti ve onu insanlara öğretmesini emretti" şeklindedir.

---

parmağı hareket ettirmekle sözlü duaya işaret ettiği anlamına gelmez; hissi (anlam olarak yapılan) duanın sözlü dua ile birlikte yapılması gerekmez.

605 Tahiyyat, selam, saygı ve yücelik anlamına gelen tahiyye sözcüğünün çoğuludur. Veya, bununla sözlü ibadetler kastedilmektedir.

606 Bununla, beş vakit namaz veya mutlak olarak bütün namazlar veya fiili ibadetler kastedilmektedir.

607 Allah'ı anma, O'na hamd etme ve güzel sözler gibi bütün konuşmalar veya genel olarak bütün salih ameller veya mali ibadetler kastedilmektedir. Mali ibadetlerin güzelliği, bütün şüphelerden uzak yalnız Allah'ın rızası için yapılmasıdır.

608 İstediği, güzel bulduğu ve dilediği dua ile dua etsin.

609 Musannif, ne söylediklerini belirtmemiştir. Hatta "Farz kılınmadan önce" sözünün delalet ettiği gibi teşehhüdün farz olduğuna dikkat çekmek için hadisin tamamını hazfetmiş; ardından bu görüşü teyit eden İmam Ahmed'in rivayetini nakletmiştir. İmam Ahmed'in rivayetindeki teşehhüdü öğretme emri, onun vacip (farz) olduğuna delalet etmektedir. Yoksa musannifin amacı, teşehhüd farz kılınmadan önce sahabilerin ne okuduklarını açıklamak değildir. Bu yüzden hadisin sadece ilgili yerini nakletmiş, diğer kısmını hazfetmiştir. Ancak başka rivayetlerde, teşehhüd farz kılınmadan önce sahabelerin "Es-selâmu alallah, es-selâmu alâ cibrîle ve mîkâile" dedikleri, bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın "Böyle söylemeyin, şöyle söyleyin" diyerek onlara tahiyyat duasını öğrettiği belirtilmektedir.

٣١١- وَلِمُسْلِمٍ عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ. إِلَى آخِرِهِ

311- Müslim'in İbn Abbas'tan rivayet ettiği bir başka hadis şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bize teşehhüdü şöyle öğretiyordu: " التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ" (Bereketli selamlar, bütün namazlar ve güzellikler Allah'a aittir) vd.".

٣١٢- عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِجْلاً يَدْعُو فِي صَلَاتِهِ لَمْ يَحْمَدِ اللَّهَ وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَجِلَ هَذَا ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ إِذَا صَلَّى اَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَحْمِيدِ رَبِّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَدْعُو بِمَا شَاءَ.

312- Fedâle b. Ubeyd[610] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bir adamın namazda dua ettiğini ancak Allah'a hamd etmediğini ve Peygamber'e salavat getirmediğini işitti. Bunun üzerine Rasûlullah: "Bu, acele etti"[611] dedi ve onu yanına çağırarak[612] şöyle söyledi: "Biriniz namaz kıldığı vakit, Rabbine hamd edip O'nu övsün. Sonra peygambere salavat getirsin. Daha sonra dilediği ile dua etsin". Bu hadisi, İmam Ahmed ve üç imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Hibban ve Hakim, hadisi sahih kabul etmişlerdir.

٣١٣- عَنْ اَبِي مَسْعُودٍ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: بَشِيرُ بْنُ سَعْدٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ! اَمَرَنَا اللَّهُ اَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَسَكَتَ ثُمَّ قَالَ: قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَالسَّلَامُ كَمَا عَلَّمْتُكُمْ.

---

610 Tam adı, Fedâle b. Ubeyd b. Nâfiz b. Kays'tır. Künyesi Ebu Muhammed el-ensârî el-evsî'dir. İlk olarak Uhud savaşına katılmış ardından diğer bütün savaşlara katılmıştır. Rıdvan biatında bulunmuştur. Sonraları Şam diyarına taşınmış ve Dimeşk'e (Şam'a) yerleşmiştir. Muaviye Sıffin savaşına çıktığı zaman Şam kadılığını o üslenmiştir. H. 56 yılında vefat etmiştir.

611 Dua ederken Allah'a hemd etme ve Hz. Peygambere salavat getirmeyi terk ederek acele etti.

612 Ona, dua etme adabını öğretmek için.

313- Ebu Mes'ud el-Ensârî[613] (r.a.) anlatıyor: Beşîr b. Sa'd,[614] Rasûlullah (s.a.v.)'a: "Ey Allah'ın resulü! Allah bize, sana salavat getirmemizi emrediyor.[615] Sana nasıl salavat getirelim?" diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) bir süre sustuktan sonra: **"Şöyle söyleyiniz:**

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ فِى الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Allah'ım! İbrahim'e salat ettiğin gibi Muhammed'e ve ailesine de salat et; alemlerde İbrahim'i mübarek kıldığın gibi Muhammed'i ve ailesini de mübarek kıl. Çünkü sen, gerçekten övgüye layık ve pek yücesin". Selam da size öğretildiği gibidir[616]" buyurdu. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir. İbn Huzeyme'nin rivayetinde: "Namazımızda sana salavat getirdiğimizde nasıl sana salavat getirelim" ziyadesi vardır.

٣١٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا تَشَهَّدَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنْ اَرْبَعٍ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ.

314- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz teşehhütte bulunduğunda dört şeyden Allah'a sığınsın ve şöyle desin: Allah'ım! Cehennem azabından, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden**[617] **ve Mesih Deccal'ın fitnesinin şerrinden Sana sığınırım".** Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde, "Biriniz son teşehhüdü bitirdikten sonra" ziyadesi vardır.

---

[613] Tam adı, Ukbe b. Amr b. Sa'lebe el-Ensârî el-bedrî'dir. Sahabilerin ileri gelenlerindendir. İkinci Akabe biatinde bulunduğunda henüz küçük yaştaydı. Sonraları Kûfe'ye yerleşmiş; bir rivayete göre kırkından sonra burada, bir rivayete göre de Medine'de vefat etmiştir.

[614] Tam adı, Ebu Nu'man Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe b. El-Cullas –veya el-Hallas- el-Ensârî el-Hazrecî'dir. Akabe biatlerinde ve başta Bedir, Uhud ve Hendek savaşları olmak üzere bütün savaşlara katılmıştır. H. 13 yılında Aynü't-temr denilen yerde şehit edilmiştir.

[615] Yüce Allah'ın "*Hiç şüphesiz, Allah ve melekleri peygambere salat etmektedirler. Ey iman edenler, siz de ona salat edin*" Ahzab Sûresi 33/56 ayetine işaret etmektedir.

[616] Veya bildiğiniz gibidir. Bununla, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendilerine öğrettiği tahiyyat duası kastedilmiş olabilir. (Hanefîlere göre son oturuşta Hz. Peygamber'e salavat getirmek sünnettir. Mütercime)

[617] Hayatın fitnesi, insanın dünyada başına gelen sıkıntılar, felaketler, sınırsız arzu ve tutkular, bilgisizlikler veya sabredilmeyen bela ve musibetlerdir. Ölümün fitnesi ise, kötü bir sonla ölmek veya kabirde sorguya çekilip şaşkınlık içinde sorulara cevap verememektir.

٣١٥- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِّمْنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي قَالَ: قُلْ اللّٰهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

315- Hz. Ebubekir[618] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e: "Bana, namazımda okuyacağım bir dua öğret" dedim. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "De ki: اللّٰهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ" (Allah'ım! Ben gerçekten nefsime çok zulmettim. Kuşkusuz suçları Senden başka bağışlayan yoktur. Öyleyse kendi katından bir bağışlama ile beni bağışla ve bana merhamet et. Çünkü Sen, gerçekten bağışlayan ve merhamet edensin)". Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣١٦- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَام عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ عَنْ شِمَالِهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ.

316- Vâil b. Hucr (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte namaz kıldım. Sağına selam verince "السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ" der, soluna selam verince yine "السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ" derdi.[619] Bu hadisi, Ebu Davûd sahih bir isnadla rivayet etmiştir.

٣١٧- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى

---

[618] Tam adı, Abdullah b. Osman Ebu Kuhafe b. Amir et-Teymî'dir. Hz. Peygamberden sonra ilk İslam halifesidir. Mağarada Hz. Peygambere arkadaşlık eden ve peygamberlerden sonra insanların en üstünü olan kişidir. Beyaz tenli, kumral, ince, zayıf yapılı ve seyrek sakallı idi. H. 13 yılında Cemaziyelâhir ayında vefat etmiştir.

[619] Ebu Davûd'un nüshalarının genelinde, "وَبَرَكَاتُهُ" ziyadesi sadece ilk selamda bulunmakta, ikinci selamda bulunmamaktadır. Öyle ki, bazıları, Hafız İbn Hacer'in bu ziyadeyi ikinci selamda da zikretmesini bir yanlışlık olarak değerlendirmişlerdir. Oysa bu doğru değildir. Çünkü bu ziyade, güvenilir bazı sahih nüshalarda her iki selamda da bulunmaktadır. Buna dikkat edilmelidir.

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

317- Muğire b. Şu'be (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) her farz namazından sonra şöyle söylüyordu: " لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللّٰهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَ لاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَاالْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ" **(Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir ve hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na aittir. O, her şeye kadirdir. Allah'ım! Senin verdiğine mani olacak, Senin vermediğini de verecek yoktur. Varlıklı kimsenin malı, Senin katında hiçbir yarar sağlamaz. Zira her varlık, Sendendir).** Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣١٨- عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَعَوَّذُ بِهِنَّ دُبُرَ الصَّلَاةِ اللّٰهُمَّ إِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ اَنْ اُرَدَّ إِلَى اَرْذَلِ الْعُمُرِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.

318- Sa'd b. Ebu Vakkas[620] (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) her namazdan sonra[621] şu sözlerle Allah'a sığınırdı: **"Allah'ım! Cimrilikten Sana sığınırım; korkaklıktan Sana sığınırım; başkalarına muhtaç olacak derecede aşırı ihtiyarlıktan[622] Sana sığınırım; dünyanın fitnesinden Sana sığınırım; kabir azabından Sana sığınırım".** Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣١٩- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اِسْتَغْفَرَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَقَالَ اللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ.

319- Sevbân (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını bitirince, üç defa

---

[620] Kureyş'in Zührî kolundandır. Künyesi, Ebu İshak'tır. Babasının adı, Malik'tir. İslam'ı kabul eden beşinci veya yedinci kişdir. Cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. Allah yolunda ilk defa ok atan ve bütün savaşlara katılan bir sahabedir. Irak'ı o fethetmiştir. Sözü dinlenen, kısa boylu, sert ve kıllı biriydi. Medine'den on mil uzaklıkta ulunan Akîk'te vefat etmiş, oradan insanların omuzlarında Medine'ye getirilmiştir. H. 55 yılında el-Bakî' mezarlığına defnedilmiştir.

[621] Namazın sonunda veya namazı bitirdikten sonra.

[622] İnsanı küçük çocuklardan daha zayıf ve hayvandan daha zelil kılan aşırı yaşlılık ve ihtiyarlık. Bu haldeki insan altını pisletir, yatağından kalkamaz, yatağında yer ve içer. Allah bizleri bu halden korusun.

"أَسْتَغْفِرُ اللهَ" (Allah'tan bağışlanma dilerim) der, sonra " اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ" (Allah'ım! Sen Selam'sın. Selam Sendendir. Ey ikram ve büyüklük sahibi! Sen ne yücesin) derdi. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ لَهُ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ.

320- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kim her namazdan sonra 33 defa "سُبْحَانَ الله", 33 defa "الْحَمْدُ لله" ve 33 defa "اللهُ أَكْبَرُ" dedikten sonra –işte bu 99 etti- " لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" diyerek yüze tamamlarsa, deniz köpüğü kadar bile olsa[623] günahları affolunur".** Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir. Başka bir rivayette "اللهُ أَكْبَرُ" sözünün 34 defa olduğu zikredilmektedir.

٣٢١- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهُ أُوصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ أَنْ تَقُولَ اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ.

321- Muaz b. Cebel (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) bana şöyle söyledi: **"Ey Muaz! Sana her namazdan sonra "Allah'ım! Seni zikretmek, Sana şükretmek ve Sana güzel ibadet etmek için bana yardım et"[624] demeyi hiç terk etmemeni tavsiye erdim".** Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Dâvud ve Nesâî kavî (güçlü) bir senedle rivayet etmişlerdir.

---

[623] Bu tür ifadeler, çokluğu belirtmek için mübalağa amaçlı kullanılır. Ayet ve hadisler, bu tür hadislerde geçen hata ve günahlardan maksadın küçük günahlar olduğuna delalet etmektedir. Büyük günahlar için ise mutlaka tevbe edilmesi şarttır. Tevbe ettikten sonra iş artık Allah'a kalmıştır; dilerse bağışlar, dilerse azap eder.

[624] Beni başarılı kıl.

٣٢٢- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا الْمَوْتُ.

322- Ebu Ümâme[625] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kim her farz namazdan sonra ayete'l-kürsî'yi okursa, onu cennete girmekten ölümden başka bir şey engelleyemez".** Bu hadisi, Nesâî rivayet etmiş; İbn Hibban sahih olduğunu söylemiştir. Taberânî'nin rivayetinde "Ve Kul huve'l-lahu ahad" (ı okursa) ziyadesi vardır.

٣٢٣- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

323- Malik b. El-Huveyris (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Benim namaz kıldığımı gördüğünüz gibi namaz kılınız".** Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٢٤- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ.

324- İmran b. Husayn (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle söyledi: **"Namazı ayakta kıl, şayet gücün yetmiyorsa oturarak kıl, şayet gücün yetmiyorsa (sağ) yan tarafına (yatarak)[626] kıl, şayet buna da gücün yetmiyorsa ima (işaret) ile kıl".** Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٢٥- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِمَرِيضٍ صَلَّى عَلَى وِسَادَةٍ فَرَمَى بِهَا وَقَالَ صَلِّ عَلَى الْأَرْضِ إِنْ اِسْتَطَعْتَ وَإِلَّا فَاوْمِئْ إِيمَاءً وَاجْعَلْ سُجُودَكَ أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِكَ.

325- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) yastık üzerine secde eden bir hastanın yastığını alarak şöyle söyledi: **"Gücün yetiyorsa yere secde yap, yoksa ima (işaret) ile secde yap. Secden rükudan daha aşağı olsun".**[627] Bu hadisi,

---

[625] Adı, İyas b. Sa'lebe el-Belevî'dir. Ensâr'dan Beni Harise'nin müttefikidir. Hadis rivayet eden sahabelerdendir. Yaralıların tedavileri ile meşgul olduğundan Bedir savaşına katılamamıştır.

[626] Ayakları kıble tarafına gelmeyecek şekilde.

[627] Bu hadis, hasta bir kimsenin yere secde etme imkanı olmadığı zaman secde etmek için bir şey almasının gerekmediğine delalet etmektedir.

Beyhakî kavî bir senedle rivayet etmiştir. Ancak Ebu Hatim, hadisin mevkûf olarak sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

8- SEHİV[628] (YANILMA) SECDESİ VE DİĞER SECDELER

٣٢٦- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُحَيْنَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ فَقَامَ فِى الرَّكْعَتَيْنِ الْاُولَيَيْنِ وَلَمْ يَجْلِسْ فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يُسَلِّمَ ثُمَّ سَلَّمَ.

326- Abdullah b. Bühayne (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bize öğle namazını kıldırdı. İkinci rekatta oturmayıp kalkınca insanlar da onunla birlikte kalktılar. Namazın sonuna geldiğinde,[629] insanlar onun selam vermesini beklerken o, oturduğu yerde tekbir aldı ve selam vermeden önce iki defa secde yaptı; sonra selam verdi." Bu hadisi, yedi imam tahric etmiştir. Bu metin Buhârî'ye aittir. Müslim'in rivayeti ise

يُكَبِّرُ فِى كُلِّ سَجْدَةٍ وَهُوَ جَالِسٌ وَسَجَدَ النَّاسُ مَعَهُ مَكَانَ مَا نَسِىَ مِنَ الْجُلُوسِ.

"Oturduğu yerde her secde için tekbir aldı ve insanlar da onunla birlikte secde yaptı. Bunu, unuttuğu (ikinci rekattaki) oturuşun yerine yaptı" şeklindedir.

٣٢٧- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: صَلَّى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتِى الْعَشِىِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى خَشَبَةٍ فِى مُقَدَّمِ الْمَسْجِدِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا وَفِى الْقَوْمِ اَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَهَابَا اَنْ يُكَلِّمَاهُ وَخَرَجَ سَرَعَانُ النَّاسِ فَقَالُوا اَقُصِرَتِ الصَّلَاةُ وَرَجُلٌ يَدْعُوهُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَا الْيَدَيْنِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَنَسِيتَ اَمْ قُصِرَتْ؟ فَقَالَ لَمْ اَنْسَ وَلَمْ تُقْصَرْ فَقَالَ بَلَى قَدْ نَسِيتَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ كَبَّرَ

[628] Sehiv, namaz kılan kimsenin unutarak namazda bir şeyi fazla veya eksik yapmasıdır.

[629] Selam dışında namazın bütün rükünlerini tamamladığında.

فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ اَوْ اَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ اَوْ اَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ.

327- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.), (öğle veya ikindi)[630] namazlarından birini iki rekat kıldı ve selam verdi. Sonra mescidin önündeki kütüğün yanında gelip durdu ve elini üzerine koydu. Cemaatte Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer de vardı. Onlar bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e söylemekten çekindiler. Ancak insanlar mescitten aceleyle çıkıp Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldiler ve: "Namaz kısaldı mı?" dediler.[631] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kendisine Zü'l-yedeyn (iki el sahibi)[632] dediği kimse de: "Ey Allah'ın Rasûlü! Unuttun mu? Yoksa namaz mı kısaltıldı?" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.): "Hayır, ne unuttum ne de namaz kısaltıldı" dedi. Adam: "Hayır, unuttun" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) iki rekat namaz daha kıldı ve selam verdi. Sonra tekbir alıp secde yaptı. Bu secdesi diğer secdeler gibi ya da daha uzundu. Sonra tekbir alıp başını kaldırdı. Sonra yine tekbir alarak başını yere koydu ve secde yaptı. Bu secdesi de diğer secdeler gibi ya da daha uzundu. Sonra tekbir alarak başını kaldırdı."[633]

Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Metni, Buhârî'ye aittir.

Müslim'in rivayetinde bu durumun ikindi namazında yaşandığı zikredilir.

Ebu Davûd'un rivayeti ise "Hz. Peygamber (s.a.v.): "Zü'l-yedeyn doğru mu? diye sordu. İnsanlar işaretle "Evet" dediler" şeklindedir. Bu, Buhârî ve Müslim'de "Ve: "Namaz kısaltıldı mı?" dediler" şeklinde geçmektedir. Ebu Davûd'un bir başka rivayetinde "Allah bunu ona bildirinceye kadar secde yapmadı" ziyadesi bulunmaktadır.

---

630 Bazı rivayetler bunun öğle namazı olduğunu belirtirken bazıları da ikindi namazı olduğunu belirtmektedirler. Bu konudaki şüphe aynen devam etmektedir.

631 Sahabenin ne kadar takva sahibi ve öğrenmeye düşkün olduklarına delalet etmektedir. Öyle ki, hakkında bilgi sahibi olmadıkları bir şeyin gerçekleşmiş olabileceğini düşünerek süratle Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelmiş ve bunu ona sormuşlardır. Zaman nesih (hükümlerin kaldırılma) zamanı olduğu için bu soruyu sormuşlardır.

632 Bu kişinin elleri uzun olduğu için Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine bu adı vermiştir. Gerçek adı, Hirbâk b. Amr es-sülemî'dir. Beni Süleym kabilesine mensuptur. Es-Süheylî, er-Ravdu'l-enf adlı eserinde, onun Muaviye'nin halifeliği zamanında vefat ettiğini söyler. Ebu Avâne ise sahihinde, onun Hz. Ömer döneminde Zî-haşeb'te vefat ettiğini söylemektedir. Bazı rivayetler bu kişinin Zû'ş-şimaleyn olduğunu söylemektedirler. Hatta kimisi bu ikisinin aynı kişi olduğunu sanmaktadır. Ancak bu sanı, yanlıştır. Doğru olan, ikisinin farklı kişiler olduğudur. Çünkü Zû'ş-şimaleyn, Bedir savaşında şehit olmuştur. Oysa bu kıssaya Ebu Hüreyre ve İmran b. Husayn şahit olmuştur. Bunlar ise Hayber yılında Müslüman olmuşlardır.

633 Bu hadis, sehiv secdesine delalet etmenin yanında, namazdan çıkma ve namazı bitirmenin namazın tamamlandığı zannına dayanması halinde, iki selam verilmiş olsa bile bunun namazı iptal etmediğine (onu geçersiz kılmadığına) ve namazın tamamlandığını zanneden kişinin konuşmasının namazı bozmadığına delalet etmektedir. Böyle bir durumda namazı düzeltip tamamlamak için kasten konuşmak namazı bozmaz.

٣٢٨- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمْ فَسَهَا فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ تَشَهَّدَ ثُمَّ سَلَّمَ.

328- İmran b Husayn (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bize namaz kıldırdı ve yanlışlık yaptı. Bunun üzerine iki secde yaptıktan sonra teşehhüde oturdu, sonra selam verdi." Bu hadisi, Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen; Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir.

٣٢٩- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا شَكَّ اَحَدُكُمْ فِى صَلَاتِهِ فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى اَثَلَاثًا اَوْ اَرْبَعًا؟ فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يُسَلِّمَ فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْساً شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ وَإِنْ كَانَ صَلَّى تَمَامًا كَانَتَا تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ.

329- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz namazda şüpheye düşüp ne kadar kıldığını, üç rekat mı yoksa dört rekat mı kıldığını bilemediği zaman, şüpheyi bıraksın ve kesin bildiği üzerine[634] namaza devam etsin. Sonra selam vermeden önce iki defa secde yapsın. Eğer beş rekat kılmışsa, (bu iki secde) onun namazını çifte tamamlamış olur.[635] Eğer namazı tam olarak[636] kılmışsa, (bu iki secde) şeytanın burnunu yere sürtmüş olur".** Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٣٠- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا سَلَّمَ قِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَحَدَثَ فِى الصَّلَاةِ شَىْءٌ؟ قَالَ: وَمَا ذَلِكَ؟ قَالُوا صَلَّيْتَ كَذَا قَالَ: فَثَنَى رِجْلَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ إِنَّهُ لَوْ حَدَثَ فِى الصَّلَاةِ شَىْءٌ اَنْبَأْتُكُمْ بِهِ وَلَكِنْ إِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ اَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِى وَإِذَا شَكَّ اَحَدُكُمْ فِى صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ فَلْيُتِمَّ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ.

---

[634] En az üzerine namazına devam etsin. Namaz kılan kimse mesela üçüncü veya dördüncü rekatta olduğundan şüphe ederse, üçün üzerine namaza devam eder ve bir rekat daha kılarak onu dörde tamamlar.

[635] Bu iki secde bir rekat yerine geçer.

[636] Dört olarak kılmışsa.

330- İbn Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz kıldı.[637] Selam verince kendisine: "Ey Allah'ın Rasûlü! Namazda bir şey[638] mi oldu?" diye soruldu. Rasûlullah (s.a.v.): "Ne oldu?" dedi. Ona, şöyle şöyle namaz kıldın dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) ayaklarını bükerek kıbleye yöneldi ve iki defa secde yaptı. Selam verdikten sonra yüzünü bize döndü ve şöyle söyledi: **"Namazda bir şey olmuş olsaydı, onu size haber verirdim. Ama ben de sizin gibi bir insanım. Sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Bu nedenle, şayet unutursam bana hatırlatın. Eğer biriniz namazında şüpheye düşerse, doğruyu araştırsın ve onun üzerine[639] namazını tamamlasın.[640] Sonra da iki defa secde yapsın".**

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Buhârî'nin rivayeti, "Namazını tamamlasın, sonra selam versin sonra secde yapsın" şeklindedir.

Müslim'in rivayeti ise, "Hz. Peygamber (s.a.v.) sehiv secdesini selamdan ve konuşmadan sonra iki defa yaptı" şeklindedir.

٣٣١ - وَلِأَحْمَدَ وَأَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِيِّ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ بْنِ جَعْفَرٍ مَرْفُوعاً مَنْ شَكَّ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَمَا يُسَلِّمُ.

331- İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Nesâî, Abdullah b. Ca'fer'den[641] merfû olarak şöyle rivayet etmişlerdir: **"Kim namazında şüpheye düşerse, selam verdikten sonra iki defa secde yapsın".** İbn Huzeyme, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

٣٣٢ - عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ فَاسْتَتَمَّ قَائِماً فَلْيَمْضِ وَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَإِنْ لَمْ يَسْتَتِمْ قَائِماً فَلْيَجْلِسْ وَلَا سَهْوَ عَلَيْهِ.

---

637 Öğle namazı veya öğle ve ikindi namazlarından birini beş rekat olarak kıldı.

638 Namazda herhangi bir değişiklik mi oldu?

639 Araştırma sonucu vardığı doğru üzerine.

640 Bu hadis, bir önceki hadisle çelişmektedir. Çünkü önceki hadis, namazında şüpheye düşen kimsenin kesin olan en az rekat üzerine namazı tamamlamaya delalet ederken, bu hadis, az veya çok zannına galip gelen rekat üzerine namazı tamamlamaya delalet etmektedir. Ancak bu iki hadis şöyle cem edilip uzlaştırılabilir. Önceki hadis, araştırmadan sonra tercihte bulunamayan kimse için geçerlidir. Bu kişi, en az üzerine namazına devam eder. Bu hadis ise, araştırmadan sonra taraflardan biri zannına galip gelen ve tercihte bulunabilen kimse için geçerlidir. Bu kişi de, araştırma sonucunu esas alıp namazını ona göre tamamlar.

641 Tam adı, Ebu Ca'fer Abdullah b. Ca'fer b. Ebu Talip'tir. Annesi, Esma bint Umeys'tir. İslam'da Habeşistan topraklarında doğan ilk kişidir. H. 7 yılı başlarında babasıyla birlikte Medine'ye gelmiştir. Pek kibar, iffetli ve cömert biriydi. Öyle ki cömertlik deryası olarak adlandırılmıştı. İslam'da ondan daha cömert biri yoktur. H. 80 yılında 80 yaşında Medine'de vefat etmiştir.

332- Müğire b. Şu'be (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz şüpheye düşer ve iki rekatta da kalkarsa,[642] şayet tam olarak kıyama kalkmışsa geri dönüp oturmasın. Onun yerine iki defa secde yapsın. Şayet tam olarak kalkmamışsa, otursun. Bu durumda ona sehiv secdesi gerekmez".** Bu hadisi, Ebu Davûd, İbn Mâce ve Dârekutnî zayıf bir senedle[643] rivayet etmiştir. Metin, Dârekutnî'ye aittir.

٣٣٣ - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ عَلَى مَنْ خَلْفَ الْإِمَامِ سَهْوٌ فَإِنْ سَهَا الْإِمَامُ فَعَلَيْهِ وَعَلَى مَنْ خَلْفَهُ.

333- Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"İmamın arkasındakilere sehiv yoktur.[644] Şayet imam yanılırsa, sehiv secdesi onun ve arkasındakilerin üzerine gerekir".** Bu hadisi, Bezzâr ve Beyhakî zayıf bir senedle[645] rivayet etmişlerdir.

٣٣٤ - عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِكُلِّ سَهْوٍ سَجْدَتَانِ بَعْدَمَا يُسَلِّمُ.

334- Sevbân (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Her yanılma (sehiv) için, selam verdikten sonra iki secde vardır".**[646] Bu hadisi, Ebu Davûd ve İbn Mâce zayıf bir senedle[647] rivayet etmişlerdir.

---

642 İlk teşehhütte oturmazsa.

643 Bu hadisin bütün rivayet yolları, Cabir el-Ca'fî'ye dayanmaktadır. Bu ravi ise hadis alimlerince zayıf bir kişidir.

644 Kişi imamın arkasında namaz kılarken yanılırsa, sehiv secdesi yapması gerekmez.(Mütercim)

645 Çünkü bu hadisin ravileri arasında, rivayetleri zayıf kabul edilen Harice b. Mus'ab bulunmaktadır.

646 Bu hadis, iki konuya işaret etmektedir. Birincisi, sehiv secdesi gerektiren birden fazla hareket olduğunda, her sehiv için selamdan sonra iki secde yapıldığıdır. Ancak bu hadis, zayıf olduğu için delil olarak alınamaz. Ayrıca bu hadis, sahih olan Zü'l-yedeyn hadisiyle çelişmektedir. Zü'l-yedeyn hadisinde, Rasûlullah selam verdikten, unutarak konuştuktan ve yürüdükten sonra, bütün bunlar için sadece iki defa secde yaptığı belirtilmektedir. İkincisi ise, sehiv secdelerinin selamdan sonra yapıldığıdır. Ancak sehiv secdelerinin yeri konusu ihtilaflıdır. Bu bölümde belirttiğimiz Abdullah b. Buheyne ve Ebu Mes'ud hadisleri, sehiv secdelerinin selamdan önce yapıldığını belirtirken; Zü'l-yedeyn, Abdullah b. Mes'ud ve Abdullah b. Ca'fer hadisleri, bu secdelerin selamdan sonra yapıldığını belirtmektedir. Bu farklı rivayetler nedeniyle mezhep imamları da farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Alimlerin bu konudaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

1- Bütün sehiv (yanılma) hallerinde secdeler sadece selamdan önce yapılır.

2- Sehiv secdeleri sadece selamdan sonra yapılır.

3- Namaz kılan bu konuda muhayyerdir. Sehiv secdesini dilerse selamdan önce dilerse selamdan sonra yapar.

4- Şayet sehiv secdesi namazdaki bir fazlalık nedeniyle yapılıyorsa, selamdan sonra; şayet bir noksanlık nedeniyle yapılıyorsa selamdan önce secde yapılır.

٣٣٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَجَدْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى (إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ) و (اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ).

335- Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte, İnşikak ve Alak surelerinde[648] secde yaptık." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٣٦ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: (ص) لَيْسَتْ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ وَقَدْ رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِيهَا.

336- İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: "Sâd suresindeki secde, güçlü bir (tilavet) secdesi değildir.[649] Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in o surede secde yaptığını gördüm."[650] Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٣٧ - عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَجَدَ بِالنَّجْمِ.

337- Yine İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Necm suresinde secde etti." Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٣٨ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّجْمَ فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا.

338- Zeyd b. Sabit[651] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Necm suresini okudum. Ancak secde etmedi."[652] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

5- Her hadisle, rivayet edildiği duruma göre amel edilir; herhangi bir kıyaslamada bulunulmaz. Bütün bu görüşler arasında tercihe şayan görüş, her iki durumun da caiz olduğudur. Namaz kılan kimse bu konuda muhayyer olup, sehiv secdesini dilerse selamdan önce dilerse selamdan sonra yapar.

647 Sübülü's-selâm sahibi, bu hadisin zayıf olma konusunun incelenmesi gerektiğini belirttikten sonra şöyle söyler: Ebu Davûd ve İbn Mâce, hadisin zayıflığını, onun İsmail b. Ayyaş'ın rivayeti olmasına bağlamaktadırlar. Oysa bu kişinin Şamlılardan yaptığı rivayetler sahihtir. Bu hadis de onun Şamlılardan yaptığı bir rivayettir.

648 Bu surelerde bulunan secde ayetleri nedeniyle.

649 Teşvik edilen kuvvetli bir tilavet secdesi değildir. Çünkü bu secde ayetinde Hz. Davud'un böyle yaptığı haber kipiyle bildirilmektedir. Hz. Peygamber de bu ayeti okuduğunda ona uyarak secde etmiştir. Çünkü Allah, "*Sen de onların yoluna uy*" En'am Sûresi 6/90 buyurmaktadır.

650 Bu hadis, Hz. Peygamberin bazı sünnetlerinin güçlü (müekked) bazılarının güçlü olmadığına (gayri müekked) işaret etmektedir. Bkz. Sübülü's-selâm.

651 Ensâr'dan olup, Neccaroğullarına mensuptur. Künyesi Ebu Sa'îd veya Ebu Harice'dir. Vahiy katiple-

٣٣٩- عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: فُضِّلَتْ سُورَةُ الْحَجِّ بِسَجْدَتَيْنِ.

339- Halid b. Me'dân[653] (r.a.) şöyle söylemiştir: "Hac suresi, iki secde ile üstün kılınmıştır." Bu hadisi, Ebu Davûd mürsel hadisler bölümünde rivayet etmiştir.

٣٤٠- وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ مَوْصُولاً مِنْ حَدِيثِ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ وَزَادَ فَمَنْ لَمْ يَسْجُدْهُمَا فَلَا يَقْرَأْهَا.

340- İmam Ahmed ve Tirmizî ise, Amir b. Ukbe'den mevsûl olarak rivayet etmişlerdir. Bu rivayette, "**Kim bu iki secde ayetinde secde yapmazsa onu**[654] **okumasın**" ziyadesi bulunmaktadır. Bu rivayetin senedi zayıftır.[655]

٣٤١- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: يَا اَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَمُرُّ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَجَدَ فَقَدْ اَصَابَ وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ.

341- Hz. Ömer (r.a.) şöyle söylemiştir: "Ey insanlar! Bizler secde (ayetlerini) okuyoruz. Kim secde ederse doğru yapmıştır, kim de secde etmezse ona günah yoktur." Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

Hadisin devamında şu ziyade vardır:

إِنَّ اَللّٰهَ لَمْ يَفْرِضْ اَلسُّجُودَ إِلَّا أَنْ نَشَاءَ

"Allah (tilavet) secdesini farz kılmamıştır; dileyen secde eder".[656] Ancak bu ziyade, Muvatta'da bulunmaktadır.

---

rinin en değerlisi; sahabiler arasında farzları en iyi bilendi. İlk olarak Hendek savaşına katılmıştır. Hz. Ebubekir döneminde Kuran'ı toplamış, Hz. Osman döneminde çoğaltmıştır. Hz. Peygamberin emriyle Yahudilerin yazısını on beş günde öğrenmiş ve ona katiplik yapmıştır. Yazdıklarını Hz. Peygambere okumuştur. H. 45 yılında Medine'de, bir rivayete göre başka bir yerde vefat etmiştir.

652 Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Necm suresinde secde yapmaması, bu surede secde yapmanın meşru olmadığını göstermez. Önceki İbn Abbas hadisinde belirtildiği gibi Hz. Peygamber (s.a.v.) Necm suresinde bazen secde yapmış, bazen de bu hadiste belirtildiği gibi secde yapmamıştır. Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu davranışı, bu suredeki secdenin vacip değil sünnet olduğuna delalet eder.

653 Adı, Abdullah el-Kelâ'î'dir. Humus ehlindendir. Tabiilerin fıkıh alimlerinden ve ileri gelenlerindendir. Kendisi şöyle söylemiştir: "Ben, sahabilerden yetmiş kişiye yetiştim". H. 103 veya 104 veya 108 yılında vefat etmiştir.

654 Hac suresini. Ancak Usûl kitaplarında "O ikisini okumasın" (Yani o iki secde ayetini okumasın) ifadesi geçmektedir.

655 Ravilerinden İbn Lehi'a nedeniyle zayıftır. Ancak bunu destekleyen başka rivayetler bulunmaktadır. Bu yüzden Şeyh Ubeydullah el-Mübarekfûrî, hadisin hasen derecesinden aşağı olmadığını söylemiştir. Bkz. Mir'atü'l-mefâtîh şerhu mişkati'l-mesâbîh, 2/148. Birinci baskı.

656 Bu rivayet, tilavet secdesinin vacip (farz) olmadığına delalet etmektedir.

٣٤٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَيْنَا الْقُرْآنَ فَإِذَا مَرَّ بِالسَّجْدَةِ كَبَّرَ وَسَجَدَ وَسَجَدْنَا مَعَهُ.

342- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bize Kuran okurdu. Bir secde ayeti geçtiğinde, tekbir alıp secde yapar; biz de onunla birlikte secde yapardık." Bu hadisi, Ebu Davûd içinde hafiflik[657] bulunan bir senedle rivayet etmiştir.

٣٤٣ - عَنْ اَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَاءَهُ اَمْرٌ يَسُرُّهُ خَرَّ سَاجِداً لِلّٰهِ.

343- Ebu Bekre (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sevindirici[658] bir haber geldiğinde, Allah için secdeye kapanırdı."[659] Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam rivayet etmiştir.

٣٤٤- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَجَدَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَالَ إِنَّ جِبْرِيلَ آتَانِى فَبَشَّرَنِى فَسَجَدْتُ لِلّٰهِ شُكْراً.

344- Abdurrahman b. Avf[660] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) secde yaptı ve secdeyi uzattı. Sonra başını kaldırdı ve: "Bana Cebrail (a.s.) gelerek müjde verdi.[661] Bunun üzerine ben de Allah için şükür secdesi yaptım" dedi. Bu hadisi, İmam Ahmed rivayet etmiş; Hakim sahih olduğunu söylemiştir.

٣٤٥ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ

---

[657] Yani zayıflık bulunan. Çünkü isnadında, hadis alimlerinde zayıf kabul edilen Abdullah el-Amrî bulunmaktadır.

[658] Onu müjdeleyen, mutlu edip sevindiren bir haber.

[659] Bu hadis, bir nimete kavuşunca veya bir beladan kurtulunca şükür secdesi yapmanın meşru olduğuna delalet etmektedir. Bu secdede abdestin şart olup olmadığı konusunda alimler arasında ihtilaf bulunmaktadır. Kimisi abdestin gerekli olduğunu söylerken kimisi de gerekli olmadığını söylemiştir.

[660] Adı, Ebu Muhammed ez-Zührî el-Kureşî'dir. İslam'a ilk giren sahabilerdendir. Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmiştir. Başta Bedir savaşı olmak üzere bütün savaşlara katılmıştır. Cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. Hz. Ömer'in kendisinden sonra halife tayini için seçtiği altı kişilik gruptan birisidir. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında önce dört bin, sonra kırk bin dinar sadaka vermiş; sonra beş yüz süvariyi donatmış, ardından beş yüz deveyi donatmıştır. Hz. Peygamberin hanımlarına, dört yüz bin değerinde bir bahçe vasiyet etmiştir. H. 34 yılında vefat etmiş, el-Bakî' mezarlığına defnedilmiştir.

[661] Bu müjde, "Kim Rasûlullah (s.a.v.)'a salavat getirirse, Allah da buna karşılık o kimseye on defa salat eder" müjdesidir.

عَلِيًّا إِلَى الْيَمَنِ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ قَالَ: فَكَتَبَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِإِسْلَامِهِمْ فَلَمَّا قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكِتَابَ خَرَّ سَاجِدًا.

345- Berâ b. Azib (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Ali'yi Yemen'e gönderdi. Hz. Ali, bir mektupla onların Müslüman olduklarını Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bildirdi. Rasûlullah (s.a.v.) mektubu okuyunca, bunun için Allah'a şükretmek amacıyla secdeye kapandı." Bu hadisi, Beyhakî rivayet etmiştir. Hadisin aslı, Buhârî'de vardır.

* * *

9- TATAVVU' (NAFİLE)[662] NAMAZLAR

٣٤٦ - عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَلْ فَقُلْتُ أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ أَوَغَيْرَ ذَلِكَ؟ قُلْتُ هُوَ ذَاكَ قَالَ: فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ.

346- Rebî'a b. Ka'b el-Eslemî[663] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) bana: "İste!" dedi. Ben de: "Cennette seninle birlikte olmayı istiyorum" dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.): "Bundan başka" dedi. Ben: "Sadece bu" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): **"Öyleyse çok secde ederek[664] kendin için[665] bana yardım et"** dedi.[666] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٤٧ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

---

662 Kulun, şari' (Allah ve resulü) tarafından herhangi bir emir olmadan kendi isteğiyle bir ibadet ve iyilik yapmasıdır.

663 Adı, Ebu Firas el-Medenî'dir. Suffe ehlinden bir sahabidir. Yolculukta ve ikamette daima Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında bulunur, ona hizmet ederdi. H. 63 yılında vefat etmiştir.

664 Çok nafile namaz kılarak. Çünkü çok secde ancak çok nafile namaz kılmakla gerçekleşir.

665 Bu isteğine kavuşman için.

666 Bu hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) Rebî'a'ya, bu dileğini gerçekleştirmesi için onun adına Allah'a dua edeceğini; O'ndan, bunu kendisine vermesini talep edeceğini; ancak bunun büyük bir talep olduğunu, bu talebin gerçekleşmesi, dileğinin yerine gelmesi ve kendi duasına denk düşmesi için onun da çok nafile namaz kılması gerektiğini söylemekte; bunu da kendisine yardım olarak adlandırmaktadır.

عَشْرَ رَكَعَاتٍ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِى بَيْتِهِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِى بَيْتِهِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الصُّبْحِ.

347- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'den on rekat ezberledim. Bunlar, iki rekat öğleden önce, iki rekat öğleden sonra, iki rekat akşamdan sonra evinde, iki rekat yatsıdan sonra evinde ve iki rekat da sabahtan öncedir."

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Buhârî ve Müslim'in bir başka rivayetinde: "Ve cumadan sonra iki rekat evinde" ziyadesi vardır.

Müslim'in bir rivayeti ise şöyledir:

كَانَ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ لَا يُصَلِّى إِلَّا رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ.

"Tan yeri ağardığında, iki hafif rekat dışında namaz kılmazdı".

٣٤٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَدَعُ اَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْغَدَاةِ.

348- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) öğle namazından önce dört rekat,[667] sabah namazından önce de iki rekat namaz kılmayı terk etmezdi."[668] Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٤٩ - عَنْهَا قَالَتْ لَمْ يَكُنْ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَىْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ اَشَدَّ تَعَاهُدًا مِنْهُ عَلَى رَكْعَتَىِ الْفَجْرِ.

---

667 Bu, bir önceki İbn Ömer hadisiyle çelişmektedir. Dolayısıyla ikisi cem edilerek, Hz. Peygamberin öğleden önce bazen iki rekat bazen dört rekat kıldığı; her ravinin iki durumdan sadece birini haber verdiği söylenebilir. Bazı alimler öğle namazından önce kılınan dört rekatın sünnetin, râtıb (müekked, kuvvetli) sünnetlerden olmadığı, aksine bunların güneşin batıya dönmesiyle gün ortasında kılınan bir sünnet namazı olduğu görüşündedirler. Bu saatte, Bezzâr'ın Sevbân'dan rivayet ettiği hadiste belirtildiği üzere göğün kapıları açılmakta ve Allah, varlıklara merhamet nazarıyla bakmaktadır. Bir rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), öğleden önce evinde namaz kıldığı zaman dört rekat; mescitte kıldığında ise iki rekat kılmaktaydı. Buna göre her ravi, gördüğünü haber vermiştir. Ancak birinci görüşün daha doğru ve daha güzel olduğu görünmektedir.

668 Terk etmezdi sözü, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bunları ara vermeden devamlı kıldığı anlamına gelmektedir.

349- Yine Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hiçbir (nafile) namazına, sabahın iki rekat sünnetine şiddetli ilgi gösterdiği kadar ilgi göstermezdi."[669]

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

Müslim'in bir rivayeti ise,

رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.

"Sabahın iki rekatı, dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır" şeklindedir.

٣٥٠- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ صَلَّى اِثْنَتَا عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ بُنِيَ لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ

350- Müminlerin annesi Ümmü Habibe[670] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle söylediğini işittim: **"Bir gün ve gecede on iki rekat (nafile) namaz kılan kimseye, bu namazlar karşılığında cennette bir ev inşa edilir".**

Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

Bir rivayette "Nafile namaz" ifadesi doğrudan zikredilir.

Tirmizî de buna benzer bir hadis rivayet eder. Ancak bu rivayetinde,

اَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ.

"Öğleden önce dört, öğleden sonra iki rekat, Akşamdan sonra iki rekat, yatsıdan sonra iki rekat ve sabah namazından önce iki rekat" ziyadesini zikreder.

Beş imamın Ümmü Habibe'den (r.a.),

مَنْ حَافَظَ عَلَى اَرْبَعٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَاَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَهُ اللّٰهُ عَلَى النَّارِ.

"Kim öğleden önce dört,[671] öğleden sonra iki rekat (nafile) namaz kılmaya devam ederse, Allah ona cehennemi haram kılar"[672] şeklinde rivayet yapmışlardır.

---

669 Hz. Peygamber (s.a.v.) sabahın iki rekat sünnetine, başka sünnet namazlarından daha fazla önem verirdi.

670 Adı, Ramle bint Ebu Süfyan'dır. Muaviye'nin kız kardeşidir. İlk Müslümanlardan olup, Habeşistan'a hicret edenlerdendir. Kocası Abdullah b. Cahş, Habeşistan'da Hıristiyan olup burada ölmüştür. O, Habeşistan'da iken Hz. Peygamber (s.a.v.) H. 7 yılında kendisiyle gıyaben evlenmiştir. Daha sonra Habeşistan'a hicret edenlerle birlikte Medine'ye dönmüştür. H. 42 veya 44 veya 50 yılında vefat etmiştir.

671 Öğleden önce kılınan müekked iki rekat, bu dört rekatın dışında olabileceği gibi (bu durumda, öğleden önce altı rekat olur) içinde de (bu durumda sadece dört rekat olur) olabilir.

672 Onu cehenneme girmekten korur.

٣٥١ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَحِمَ اللّٰهُ اِمْرَأً صَلَّى اَرْبَعاً قَبْلَ الْعَصْرِ.

351- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Allah, ikindiden önce dört rekat namaz[673] kılan kimseye merhamet etsin".** Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen; İbn Huzeyme ise sahih olduğunu söylemiştir.

٣٥٢ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ الْمُزَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ ثُمَّ قَالَ: فِى الثَّالِثَةِ لِمَنْ شَاءَ كَرَاهِيَةَ اَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً.

352- Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî[674] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Akşamdan önce (nafile) namaz kılınız. Akşamdan önce (nafile) namaz kılınız.** Sonra üçüncü defada, insanların bunu sünnet edinmelerini[675] hoş bulmadığından **"Dileyen kimse için"**[676] dedi.[677] Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

İbn Hibban'ın rivayeti, "Hz. Peygamber (s.a.v.) akşamdan önce iki rekat namaz kıldı" şeklindedir.

٣٥٣ - عَنْ اَنَسٍ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّى رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ فَكَانَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرَانَا فَلَمْ يَأْمُرْنَا وَلَمْ يَنْهَانَا.

353- Enes (r.a.) anlatıyor: "Biz, güneş battıktan sonra iki rekat namaz kılardık.

---

673 Bu dört rekat, müekked sünnetlerden değildir. Bu duanın delalet ettiği gibi kılınması müstehap olan nafile bir namazdır.

674 Ağaç altında Hz. Peygamber (s.a.v.)'e biat eden sahabilerdendir. Medine'de ikamet etmiş, sonra Basra'ya yerleşmiştir. Hz. Ömer'in Basra halkına dinlerini öğretmek için gönderdiği on sahabiden biridir. H. 60 yılında vefat etmiştir.

675 Sürekli kıldıkları, terk etmekten hoşlanmadıkları müekked bir sünnet edinmelerini hoş görmediğinden. Bu hadisten, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu namazın müstehap oluşundan hoşnut olmadığı anlaşılmamalıdır. Çünkü, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hoş bulmadığı ve müstehap olmayan bir namazı emretmesi, insanları onu kılmaya teşvik etmesi mümkün değildir.

676 Hadisteki emir, dileyen kimseler içindir.

677 Bu hadis, akşam namazından önce nafile namaz kılmanın müstehap olduğuna delalet etmektedir. Bu hadis, sözlü bir hadistir. İbn Hibbân'ın rivayet ettiği hadis ise fiili bir hadistir. Müslim'in Enes'ten rivayet ettiği hadis de takriri (Hz. Peygamberin onaylayıp kabul ettiği) bir hadistir. Buna göre akşam namazından önceki nafile namaz, sünnetin üç türü (sözlü, fiili ve takriri sünnet) ile sabit olmuştur.

Hz. Peygamber de bizi görürdü. Fakat bunu ne bize emretti ne de bundan bizi men etti." Hadisi Müslim rivayet etmiştir.

٣٥٤ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخَفِّفُ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى إِنِّى اَقُولُ اَقَرَاَ بِاُمِّ الْكِتَابِ؟.

354- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) sabah namazından önceki iki rekatı hafif kılardı. Öyle ki, ben: "Acaba Fatiha'yı okudu mu?"[678] derdim." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٥٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَاَ فِى رَكْعَتَىِ الْفَجْرِ (قُلْ يَا اَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و (قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ).

355- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) sabah namazından önceki iki rekatta, Kafirûn ve İhlas surelerini okudu." Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٥٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى رَكْعَتَىِ الْفَجْرِ اِضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْاَيْمَنِ.

356- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) sabah namazından önceki iki rekatı kıldıktan sonra (bir süre) sağ yanı üzerine uzanırdı."[679] Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

٣٥٧ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى اَحَدُكُمْ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ فَلْيَضْطَجِعْ عَلَى جَنْبِهِ الْاَيْمَنِ.

357- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Biriniz, sabah namazından önce iki rekat kılınca, (bir süre) sağ yanı üzerine uzansın".** Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Tirmizî rivayet etmişlerdir. Tirmizî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

---

[678] Bu iki rekattaki kıyamın çok kısa olması nedeniyle Hz. Aişe, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Fatiha suresini okuyup okumadığından bile şüphe etmektedir. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, bu namazda Fatiha ile birlikte kısa bir sureyi hızlıca okuduğu kuvvetle muhtemeldir.

[679] Bu uzanmanın meşruiyeti konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Ancak sahih olan görüş, bunun müstehap bir sünnet olduğudur.

٣٥٨- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى فَإِذَا خَشِىَ اَحَدُكُمْ الصُّبْحِ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى.

358- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Gece namazı ikişer ikişerdir.[680] Biriniz, sabah namazını (kaçırmaktan) korkarsa, sadece bir rekat kılar. Böylece bu, kılmış olduğu namazları tekli yapmış olur.**" Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Beş imamın rivayet edip İbn Hibbân'ın sahih olduğunu söylediği hadis, "Gece ve gündüz namazları ikişer ikişerdir" şeklindedir. Ancak Nesâî, bu rivayetin[681] yanlış olduğunu söylemiştir.

٣٥٩ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ.

359- Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Farzdan sonra en faziletli namaz, gece namazıdır".** Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٦٠ - عَنْ اَبِى اَيُّوبَ الْاَنْصَارِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْوِتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُوتِرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ اَحَبَّ اَنْ يُوتِرَ بِثَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ اَحَبَّ اَنْ يُوتِرَ بِوَاحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ.

360- Ebu Eyyub el-Ensârî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Vitir, her Müslüman üzerine bir haktır.[682] Kim, vitri beş rekat olarak kılmayı seviyorsa bunu yapsın. Kim, vitri üç rekat olarak kılmayı seviyorsa bunu yapsın. Kim, vitri bir rekat olarak kılmayı seviyorsa bunu yapsın".** Bu hadisi, Tirmizî dışında dört imam rivayet etmiştir. İbn Hibbân, hadisin sahih olduğunu söylemiş; Nesâî ise hadisin mevkûf oluşunu tercih etmiştir.

---

680 Yani her iki rekatta bir selam verilir.

681 Gündüz sözcüğünün zikredilişi yanlıştır ve ravilerden birinin zannıdır. Çünkü bu hadisi, İbn Tâvus, Nafi' ve başkaları da rivayet etmiş; Ali b. Abdullah el-Bâkî el-ezdî dışında hiçbiri "Gündüz" sözcüğünü zikretmemiştir. Dolayısıyla bu sözcüğün, bu ravinin bir zannı olduğu ihtimali yüksektir.

682 Sabit ve meşrudur. İbn Teymiyye, el-Müntekâ'da der ki: "İbnü'l-Münzir bu hadisi, "Vitir, haktır; vacip değildir" lafzıyla rivayet etmiştir.

٣٦١ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِي طَالِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَيْسَ الْوِتْرُ بِحَتْمٍ كَهَيْئَةِ الْمَكْتُوبَةِ وَلَكِنْ سُنَّةٌ سَنَّهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

361- Hz. Ali (r.a.) şöyle söylemiştir: "Vitir namazı, farz namazlar gibi kesin[683] değildir; aksine Rasûlullah (s.a.v.)'ın belirlediği bir sünnettir". Bu hadisi, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hadisin hasen, Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir.

٣٦٢- عَنْ جَابِرٍ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ فِى شَهْرِ رَمَضَانَ ثُمَّ اِنْتَظَرُوهُ مِنَ الْقَابِلَةِ فَلَمَّا يَخْرُجْ وَقَالَ إِنِّى خَشِيتُ اَنْ يُكْتَبَ عَلَيْكُمُ الْوِتْرُ.

362- Cabir (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) Ramazan ayında bir gece bize (sekiz rekat teravih namazı kıldırdıktan sonra vitir namazı)[684] kıldırdı. (Sahabiler) gelecek gece de onu beklediler, ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) (mescide) çıkmadı ve şöyle söyledi: "Vitrin, size farz kılınmasından korktum".[685] Bu hadisi, İbn Hibbân rivayet etmiştir.

٣٦٣- عَنْ خَارِجَةَ بْنِ حُذَافَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللّٰهَ اَمَدَّكُمْ بِصَلَاةٍ هِىَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمُرِ النَّعَمِ قُلْنَا وَمَا هِىَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: الْوِتْرُ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ.

363- Hârice b. Huzâfe[686] (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Allah sizi öyle bir namazla takviye etti ki, o namaz, sizin için kızıl deve-**

---

683 Bir farz ve vacip değildir.

684 Parantez içi İbn Hibbân'ın başka bir rivayetinden alınmıştır. (Mütercim)

685 Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu korkusu, İsra hadisinde anlatılan ve Allah'ın "Onlar (farz namazlar) beştir ve benim katımda söz değiştirilmez" sözüyle verdiği kesin güvenceye aykırıdır. Öyleyse beş vakit farz namazın değiştirilmeyeceği güvencesine rağmen Hz. Peygamber (s.a.v.)neden korkuyordu? Musannif, Fethü'l-bârî adlı eserinde bu soruya özetle şu üç şekilde cevap vermektedir. Birincisi, gece kılınan nafile namazların sıhhati için teheccüd (gece) namazının mescitte cemaatle kılınmasının şart olması korkusudur. İkincisi, bazı alimlerin bayram namazları için söyledikleri gibi gece namazının herkese (farz-ı ayn) değil bazılarına (farz-ı kifaye) farz kılınması korkusudur. Üçüncüsü ise, Ramazan ayında (teravih) namazının özel olarak farz kılınması korkusudur. Bu durumda beş vakit namaz arttırılmamış olur. Çünkü bu namaz yıl boyunca her gün kılınmamakta, yılda sadece bir ay Ramazan'da kılınmaktadır. Musannife göre, bu üç cevabın en güçlü olanı birincisidir.
Bu hadis ayrıca, teravih namazının cemaatle kılınmasının mendup olduğuna delalet etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatından sonra sözü edilen korku ortadan kalkmıştır.

686 Kureyş'in adevî kolundandır. Bin süvariye bedeldi. Amr b. As bir savaşta Hz. Ömer'den üç bin süvari takviye istemiş; Hz. Ömer de Zübeyir b. Avvâm, Mikdad b. Esved ve Hârice'yi takviye olarak göndermişti. Hârice, Amr b. As'ın valiliğinde Mısır'da kadılık yapmış; H. 40 yılında burada şehid edilmiş-

lerden[687] **daha hayırlıdır**". Biz: "O, hangi namazdır ey Allah'ın Rasûlü!" dedik. Hz. Peygamber (s.a.v.): **"Yatsı namazı ile şafağın atması arasında kılınan vitir namazıdır"** buyurdu. Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam rivayet etmiş; Hakim, sahih olduğunu söylemiştir.

٣٦٤ - وَرَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ نَحْوَهُ.

364- İmam Ahmed, Amr[688] b. Şuayb'tan,[689] o da babasından, o da dedesinden buna benzer bir hadis rivayet etmiştir.

٣٦٥ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْوِتْرُ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُوتِرْ فَلَيْسَ مِنَّا.

365- Abdullah b. Büreyde,[690] babasından (r.a.) naklederek anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Vitir, (herkes üzerinde bir) haktır; Kim vitir kılmazsa bizden değildir"**.[691] Bu hadisi, Ebu Davûd gevşek (zayıf) bir senedle[692] tahric etmiş; Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir.

٣٦٦ - وَلَهُ شَاهِدٌ ضَعِيفٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عِنْدَ أَحْمَدَ

366- İmam Ahmed, bu hadisi, Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet ettiği zayıf bir hadisle desteklemiştir.[693]

---

tir. Haricilerin, Hz. Ali, Muaviye ve Amr b. As'ı öldürmek için kurdukları komplo gereğince, haricilerden biri onu Amr b. As zannederek öldürmüştür.

687 O zaman Araplar katında en değerli ve üstün mal, böyle develerdi.

688 Tam adı, Ebu İbrahim Amr b. Şuayb b. Abdullah b. Amr b. As es-Sehmî el-Kureşi el-Medenî'dir. Taif'e gelip yerleşmiştir. Nesâî ve başkaları onun sika olduğunu söylemişlerdir. H. 118 yılında vefat etmiştir.

689 Tabiilerden sika (güvenilir) ravilerdendir. Henüz küçükken babası Muhammed'in vefat ettiği, bunun üzerine meşhur sahabelerden dedesi Abdullah b. Amr b. As'ın onu himayesine aldığı söylenir. Şuayb'ın, dedesinden hadis işittiği doğrudur. Bu yüzden bu hadisin isnadında herhangi bir inkita' ve irsal yoktur. Hasen derecesinden düşmeyen muttasıl bir isnadı vardır. Dedesi Abdullah b. Amr'ın hayat tercümesi daha önce zikredilmiştir.

690 Merv kadısı Ebu Sehl'dir. Tabiilerin üçüncü kuşak sika ravilerinden ve meşhurlarındandır. H. 115 yılında Merv'de vefat etmiştir. Babasının hayat tercümesi daha önce zikredilmiştir.

691 Bizim sünnetimiz ve yolumuz üzerinde değildir. Bu ifadeden, vitrin müekked bir sünnet olduğu anlaşılmaktadır.

692 Hadisin senedi zayıftır; çünkü ravileri arasında sıkça eleştirilen Ebu'l-Münîb Ubeydullah b. Abdullah el-İtkî el-Mervezî bulunmaktadır.

693 Bu rivayetin zayıf olma nedeni, Halil b. Mürre'nin onu Muaviye b. Kurre'den onun da Ebu Hüreyre'den rivayet etmesidir. Öncelikle Muaviye b. Kurre, Ebu Hüreyre'den hiç hadis işitmemiştir. Buna göre hadisin senedi münkati' yani kopuktur. Sonra Halil b. Mürre'nin hadisleri münker olup kabul

٣٦٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوتِرَ؟ قَالَ: يَا عَائِشَةُ إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي.

367- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ne Ramazan'da ne de başkasında on bir rekattan fazla kılmazdı.[694] Önce dört rekat kılardı.[695] Bu rekatların güzelliğinden ve uzunluğundan hiç sorma.[696] Sonra dört rekat daha kılardı. Bu rekatların da güzelliğinden ve uzunluğundan hiç sorma. Sonra üç rekat kılardı. Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Vitir kılmadan mı uyuyorsun?"[697] deyince, Rasûlullah: **"Ey Aişe! Benim gözlerim uyur ancak kalbim uyumaz"**[698] buyurdu. Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٦٨- وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا عَنْهَا كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ عَشْرَ رَكَعَاتٍ وَيُوتِرُ بِسَجْدَةٍ وَيَرْكَعُ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَتِلْكَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ.

368- Buhârî ve Müslim'in bir başka rivayeti şöyledir: "Rasûlullah (s.a.v.) geceleyin on rekat kılar ve tek secdeyle (rekatla) vitir kılardı. Sonra iki rekat sabah namazının sünnetini kılardı. İşte bu, (toplam) on üç rekat etmektedir".

---

edilmez. Dolayısıyla gerek bu hadis gerekse önceki hadis delil alınamaz. Vitrin vacip değil sünnet olduğuna delalet eden sahih hadislere karşı koyamaz.

694 Bu, teravih namazında sünnet olanın sadece on bir rekat olduğuna; teravih ve teheccüd (gece) namazlarının aynı şey olduklarına delalet etmektedir.

695 Bu ifade, zahiren Hz. Peygamber (s.a.v.)'in dört rekatı tek bir selamla, hepsini birlikte kıldığına delalet etmektedir. Ancak dört rekatı, ikinci rekatta selam vererek ayrı ayrı kıldığı anlamına da gelebilir. Çünkü "Gece namazı ikişer ikişerdir" hadisi bu anlama işaret etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)'in gece namazını ayrıntılı şekilde açıklayan hadisler, onun bu namazı ikişer rekatlar halinde kıldığını belirtmektedir. Belki de Hz. Aişe, sözü edilen dört rekatı topluca zikretmek istemiş; Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, ikici rekatta selam verdikten sonra hiç beklemeden diğer iki rekata geçtiğini, dört rekatı tamamlayınca da uzun bir süre beklediğini, bu dört rekatla öteki dört rekatın arasını ayırdığını, ikinci dört rekata kalkınca bunları da önceki dört rekat gibi kıldığını kastetmek istemiştir. Allah en doğrusunu bilir.

696 Bu rekatların güzelliği ve uzunluğu o kadar hoştu ki, bunu takdir edip anlatmak mümkün değildir.

697 Bu ifade, sanki Hz. Peygamber (s.a.v.) sekiz rekatı kıldıktan sonra uyuduğuna; uykudan kalktıktan sonra abdest almadan kalkıp üç rekat vitir kıldığına; Hz. Aişe ise uykunun abdesti bozduğunu bildiğinden bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sorduğuna işaret etmektedir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.)de kendisine, yukarda geçen cevabı vermiştir.

698 Abdesti bozan bir durum olsaydı, bunu bilirdim. Çünkü kalbim uyanıktır, uyumaz. Böyle uyku, abdesti bozmaz. Ancak yel çıkma ihtimalinin bulunması nedeniyle uyku, abdesti bozabilir.

٣٦٩- عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا.

369- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) geceleyin on üç rekat kılar; bunların son beş rekatını vitir sayıp, son rekat dışında (beş rekatın) hiçbirinde oturmazdı".[699]

٣٧٠ - عَنْهَا قَالَتْ مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْتَهَى وِتْرُهُ إِلَى السَّحَرِ.

370- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) her gece vitir kılardı. Vitri, seher vaktinde[700] son bulurdu." Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٧١ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَبْدَ اللّٰهِ! لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَرَكَ قِيَامَ النَّهَارِ.

371- Abdullah b. Amr b. As (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle söyledi: **"Ey Abdullah! Falanca gibi olma. Çünkü o, gece (namazına) kalkardı; fakat sonra gece (namazına) kalkmayı terk etti".**[701] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٧٢- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْتِرُوا يَا أَهْلَ الْقُرْآنَ فَإِنَّ اللّٰهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ.

372- Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ey Kuran ehli![702] (Namazı) vitir[703] (tekli) yapınız.[704] Çünkü Allah, tektir, tek olanı sever". Bu hadisi, beş imam rivayet etmiş; İbn Huzeyme, sahih olduğunu söylemiştir.

---

[699] Bu hadis, vitri beş rekat olarak kılmanın ve beş rekatın arasını selam ve teşehhütle ayırmamanın doğru olduğuna delalet etmektedir.

[700] Seher vakti, yani fecr-i kazib (yalancı fecir) veya birinci fecir. Bu vakit, sabaha karşı doğuda tan yerinde ufuktan gökyüzüne yukarıya doğru dikey olarak yükselen aydınlık vaktidir.

[701] Bu hadis, gece namazının vacip değil mendup olduğuna; hayırlı bir amele devam etmenin daha güzel ve sevimli olduğuna delalet etmektedir.

[702] Müminler kastedilmektedir. Çünkü Kur'an'a inananlar onlardır. Veya bundan maksat, özellikle Kuran ezberleyip okuyan kimselerdir.

[703] Burada vitirden maksat, gece namazıdır. Gece namazı, sonu vitirle (tek rekatla) biten namaz grubu olduğu için bu ad verilmiştir.

[704] Bu emir, mendupluk ve teşvik belirtmektedir.

٣٧٣- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْرًا.

373- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Geceleyin son namazınızı vitir (tek) yapınız**".[705] Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٧٤- عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا وِتْرَانِ فِى لَيْلَةٍ.

374- Talk b. Ali (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle söylediğini işittim: "**Bir gecede iki vitir olmaz**". Bu hadisi, İmam Ahmed ve üç imam rivayet etmiş; İbn Hibbân sahih olduğunu söylemiştir.

٣٧٥- عَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوتِرُ بِ سَبِّحِ اِسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى و قُلْ يَا اَيُّهَا الْكَافِرُونَ و قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ.

375- Ubeyy b. Ka'b[706] (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) vitir namazını A'la, Kafirun ve İhlas sureleri ile kılardı." Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebu Davûd ve Nesâî rivayet etmiştir. Nesâî'nin rivayetinde "Ve son rekattan başka selam vermezdi" ziyadesi vardı.

٣٧٦- وَلِاَبِى دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ نَحْوُهُ عَنْ عَائِشَةَ وَفِيهِ كُلَّ سُورَةٍ فِى رَكْعَةٍ وَفِى الْاَخِيرَةِ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ وَالْمُعَوِّذَتَيْنِ.

376- Ebu Davûd ve Tirmizî, buna benzer bir hadisi Hz. Aişe'den rivayet etmiş-

---

[705] Hadiste belirtilen, gecenin son namazını vitir yapma emri, mendupluk bildirmektedir. Buna göre bir kimse, vitir namazının gecenin ilk vaktinde kılsa, sonra gece yarısı ve gece sonu uyanırsa dilediği kadar ikişerli namaz kılabilir. Bu, gecenin ilk vaktinde kıldığı vitri bozmaz. Aynı şekilde, vitir namazı kıldıktan sonra, oturduğu yerde iki rekat namaz kılmak isteyen kimse namaz kılabilir. Çünkü Müslim'in Hz. Aişe'den rivayet ettiği bir hadiste, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in de böyle yaptığı rivayet edilmiştir.

[706] Medineli Ensâr'dan. Hazreç kabilesinin Neccar kolundandır. Künyesi, Ebu'l-Münzir'dir. Kurra (Kuran okuyucu)ların efendisi ve vahiy katiplerinden birisidir. Kuran'ı cem edip toplayan ve Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde fetva veren bir sahabidir. İkinci Akabe biatine, Bedir ve diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hangi yılda vefat ettiği konusunda ihtilaf edilmiştir. Onun H. 19, 20, 22, 30, 32, 33 yıllarında vefat ettiği söylenmiştir.

lerdir. Ancak bu rivayette "Her rekatta bir sure[707] okur; son rekatta ise İhlas, Felak ve Nas surelerini okurdu"[708] ziyadesi vardır.[709]

٣٧٧- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَوْتِرُوا قَبْلَ اَنْ تُصْبِحُوا.

377- Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Sabah olmadan vitri kılınız".**[710] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

İbn Hibbân'ın rivayeti ise: "Kim sabaha kavuşur ve halen vitir kılmamışsa, artık ona vitir yoktur"[711] şeklindedir.

٣٧٨ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ نَامَ عَنِ الْوِتْرِ اَوْ نَسِيَهُ فَلْيُصَلِّ إِذَا اَصْبَحَ اَوْ ذَكَرَ.

378- Yine Ebu Sa'îd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kim vitir namazını kılmadan uyur veya unutursa, sabahladığında veya hatırladığında onu kılsın".** Bu hadisi, Nesâî dışında beş imam rivayet etmiştir.

٣٧٩ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ خَافَ اَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ اَوَّلَهُ وَمَنْ طَمِعَ اَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ اَفْضَلُ.

379- Cabir (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kim, gecenin sonunda kalkamayacağından korkarsa, vitri gecenin başında kılsın. Kim de gecenin sonunda kalkmayı arzu ederse, vitri gecenin sonunda kılsın. Gecenin sonunda

---

707 Birinci rekatta A'la, ikinci rekatta Kafirun suresini okurdu.

708 Bu rivayette Felak ve Nas surelerinin fazladan zikredilmesi, önceki rivayetle çelişmez. Bu iki rivayetin, farklı zamanlara ait olduğu söylenebilir.

709 Hz. Aişe'den rivayet edilen bu hadiste zayıflık vardır. Çünkü ravileri arasında Hasîf elCezrî bulunmaktadır. İbn Cevzi, İmam Ahmed ve Yahya b. Maîn'in 'Felak ve Nas sureleri' ziyadesini münker kabul ettiklerini söylemiştir.

710 Bu ve sonraki rivayet, vitir namazı vaktinin sabahtan önce olduğuna, şafak attıktan sonra vitrin vaktinin çıktığına delalet etmektedir.

711 Şafak attıktan sonra vitir namazı artık eda değil; dilediği zaman kaza edebilir. Bir sonraki hadis buna işaret etmektedir.

kılınan namaz, meşhûddur;[712] bu ise daha faziletlidir". Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٨٠- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ فَقَدْ ذَهَبَ كُلُّ صَلَاةِ اللَّيْلِ وَالْوَتْرُ، فَاَوْتِرُوا قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ.

380- İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Şafak atınca, gecenin bütün namazı[713] ve vitir[714] sona erer. Bu nedenle, vitir namazını şafak atmadan önce kılınız".** Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiştir.

٣٨١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الضُّحَى اَرْبَعًا وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللّٰهُ.

381- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kuşluk (duha) namazını dört rekat olarak kılar ve Allah'ın dilediği kadar arttırırdı."[715] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٨٢- وَلَهُ عَنْهَا اَنَّهَا سُئِلَتْ هَلْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الضُّحَى؟ قَالَتْ لَا إِلَّا اَنْ يَجِىءَ مِنْ مَغِيبِهِ.

382- Hz. Aişe'ye (r.a.): "Rasûlullah kuşluk namazı kılar mıydı?" diye soruldu. Hz. Aişe: "Hayır, ancak seferden döndükten sonra kılardı" diye cevap verdi. Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٨٣- وعَنْهَا مَا رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى سُبْحَةَ الضُّحَى قَطُّ وَإِنِّى لَاُسَبِّحُهَا.

383- Hz. Aişe şöyle söylemiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nafile kuşluk namazı

---

[712] Bu namaza, gece melekleri ile gündüz melekleri şahit olur.

[713] Geceleyin kılınması meşru olan bütün nafile namazlar.

[714] Hadiste vitrin özellikle zikredilmesi, onun ne kadar önemli bir namaz olduğunu göstermektedir.

[715] Bu hadis, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kuşluk (Duha) namazını sürekli kıldığına ve sıklıkla tekrar ettiğine delalet etmez. Aksine, kuşluk namazı kıldığı zaman bunu dört veya daha fazla rekat kıldığına delalet eder. Bilindiği gibi kuşluk namazı, sabah güneş yükseldikten sonra kuşluk vaktinde kılınması müstehap olan nafile bir namazdır. En azı iki rekattır. Rasûlullah (s.a.v.)'ın on iki rekattan fazla kıldığı rivayet edilmemiştir.

kıldığını hiç görmedim. Ancak ben, onu kılıyorum".[716] Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

٣٨٤- عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الْاَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ.

384- Zeyd b. Erkam (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Evvabin[717] namazı(nın vakti), deve yavrularının sıcaktan yanmaya başladıkları[718] zamandır"**.[719] Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiştir.

٣٨٥- عَنْ اَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى الضُّحَى ثِنْتَىْ عَشْرَةَ رَكْعَةً بَنَى اللّٰهُ لَهُ قَصْرًا فِى الْجَنَّةِ.

385- Enes (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kim kuşluk namazını on iki rekat olarak kılarsa, Allah cennette ona bir köşk yapar".** Bu hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve garip olduğunu söylemiştir.

٣٨٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتِى فَصَلَّى الضُّحَى ثَمَانِىَ رَكَعَاتٍ.

---

[716] Hz. Aişe'nin, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kuşluk namazı kıldığını hiç görmediği halde bu namazı kılması, ya bu namazın faziletini Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sözlerinden öğrendiği için ya da başkalarından Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu namazı kıldığını işittiği içindir. Dolayısıyla Hz. Aişe'nin, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu namazı kıldığını görmemesi, mutlak manada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu namazı hiç kılmadığı anlamını gerektirmez. Böylece gerçekte bu hadisin, önceki iki hadise aykırı olmadığını öğrenmiş oldun. Ancak bu üç hadis arasında zahiren bir aykırılık olduğu ortadadır. Çünkü birinci hadis, mutlak olarak kuşluk namazının varlığına delalet ederken; ikinci hadis, mutlak olarak böyle bir namazın olmadığına delalet etmekte; üçüncü hadis ise, bu namazı seferden dönmekle sınırlandırmaktadır. Kimi alimler bu üç hadisin cem edilebileceğini söylemiş; üçüncü hadisteki nefyin (olumsuzluğun) sebepsiz, ikinci hadisteki ispatın ise sebepli olarak seferden dönüşle sınırlandırıldığını, rivayetlerin bu şekilde uyumlu hale geldiğini söylemişlerdir. Hadisleri bu şekilde cem edip uyumlu hale getirmek, bize göre de ilk görüşten daha evladır. Çünkü bu bölümün sonundaki hadis de bu anlama delalet etmektedir.

[717] Evvabin, evvab sözcüğünün çoğuludur. Evvab, hayırlı ve güzel ameller işleyerek, fena ve kötü fiilleri terk ederek daima Allah'a yönelen, her durumda O'na dönüp başvuran kimse demektir.

[718] Bu vakit, güneşin yükselmeye başlayıp şiddetini iyice hissettirdiği ve gün ortasına yaklaştığı zamandır. Bu vakitte yerin şiddetli sıcaklığından deve yavrularının ayakları kavrulur. Böyle sıcak bir vakitte kılınan namaza 'evvabin namazı' (Allah'a yönelenlerin, dönenlerin namazı) adının verilme nedeni, bu sıcak vakitte istirahata çekilip dinlenmek isteyen nefsin, bu isteğinden yüz çevirerek namazla meşgul olmak ve Allah'ın rızasına yönelmektir.

[719] Bu hadisten, kuşluk namazını gün ortasına yakın zamana kadar ertelemenin müstehap olduğu anlaşılmaktadır.

386- Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) evime girdi ve kuşluk namazını sekiz rekat olarak kıldı. İbn Hibbân, bu hadisi sahihinde rivayet etmiştir.

* * *

10- CEMAATLE NAMAZ VE İMAMLIK BÖLÜMÜ

٣٨٧- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ اَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً.

387- Abdullah bin Ömer (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan 27 derece daha faziletlidir."**

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٨٨- وَلَهُمَا عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ جُزْءاً.

388- Buhârî ve İmam Müslim'in eserlerinde Ebû Hureyre'nin **"25 derece"** şeklindeki ifadesi de bulunmaktadır.

٣٨٩- وَكَذَا لِلْبُخَارِيِّ عَنْ اَبِى سَعِيدٍ وَقَالَ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

389- Ayrıca bu hadis Sahîh-i İmam Buhârî'de de Ebû Said'den "25 derece" ifadesiyle rivayet edilmiştir.[720]

٣٩٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْتَطَبَ ثُمَّ آمُرَ بِالصَّلَاةِ فَيُؤَذَّنَ لَهَا ثُمَّ آمُرَ رَجُلاً

---

[720] Sayılar arasındaki fark konusunda şunlar söylenmiştir: a. Bu fark önemli değildir, çünkü burada asıl maksat sayı değildir. b. Bu fark mescitin yakın veya uzak olmasıyla ilgilidir. c. İbadet sırasındaki huşûnun ölçüsüyle ilgilidir. d. Cemaatin az veya çok olması ile ilgilidir. e. Namazın tamamına veya bir kısmına yetişmeye bağlıdır. En doğrusunu Allah bilir.

فَيَؤُمَّ النَّاسَ ثُمَّ أُخَالِفُ إِلَى رِجَالٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَجِدُ عَرْقًا سَمِينًا أَوْ مِرْمَاتَيْنِ حَسَنَتَيْنِ لَشَهِدَ الْعِشَاءَ.

390- Ebû Hureyre (r.a.)'den Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, içimden şöyle yapmak geldi: Odun toplanmasını emredeyim de toplansın. Sonra namaz için ezan okunmasını emredeyim ve ezan okunsun. Sonra insanlardan birine cemaate imamlık yapmasını emredeyim. Ardından da cemaatle namaza katılmayan insanların peşlerinden gideyim ve evlerini başlarına yakayım. Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onlardan herhangi biri mescitte bol etli bir kemik parçası[721] veya iki güzel paça bulacağını bilseydi elbette yatsı namazını cemaatle kılmak için gelirdi."**[722] Hadis, müttefekun aleyhtir. Metni İmam Buhârî'ye aittir.

٣٩١- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَثْقَلُ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.

391- Ebû Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Münafıklara en zor gelen namaz, yatsı ile sabah namazlarıdır. Eğer bu iki namazı (cemaatle) kılmanın faziletini bilselerdi emekleye emekleye de olsa cemaate gelirlerdi."**

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٩٢- عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ فَرَخَّصَ لَهُ فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَأَجِبْ.

392- Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Bir gün âmâ bir adam[723] Peygamberimize geldi ve şöyle söyledi: "Ya Rasûlallah, beni camiye götürecek kimsem yok." Bunun üzerine Peygamberimiz ona bu konuda (camiye gelmeme noktasında) ruhsat verdi. Adam dönüp giderken Peygamberimiz ona seslendi: **"Namaz için ezan okundu-**

---

721 As'amî bunun et parçası anlamına geldiğini söylemiştir. Fakat tercümedeki mana daha makbuldür. Çünkü bu, onların ne kadar hasis olduklarını daha güzel ifade etmektedir.

722 Bu hadîs, cemaatle namazın farz-ı ayn olduğuna delil olarak gösterilmektedir. Çünkü bu şekilde şiddetli bir tehdit ancak farzın terki için söz konusu olabilir. Cemaatle namazın farz olmadığını söyleyenlere göre ise bu tehdit, kınama ve engelleme içindir.

723 Bu âmâ kişi, Abdullah bin Ümmi Mektûm'dur.

ğunu duyuyor musun?" Adam "Evet" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Öyleyse cemaate katılarak ezana icabet et"** buyurdu. [724]

Bu hadîsi, İmam Müslim rivayet etmiştir.

٣٩٣- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ.

393- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim ezanı duyar da herhangi bir özrü olmadığı halde (mescite) gelmezse onun namazı yoktur."** Bu hadîsi İbn Mace, Darekutnî, İbn Hıbban ve Hakim rivayet etmişlerdir. İsnadı İmam Müslim'in şartlarına uygundur. Lakin bazıları onun mevkuf olduğunu tercih etmişlerdir.

٣٩٤- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْاَسْوَدِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا هُوَ بِرَجُلَيْنِ لَمْ يُصَلِّيَا فَدَعَا بِهِمَا فَجِيءَ بِهِمَا تَرْعَدُ فَرَائِصُهُمَا فَقَالَ لَهُمَا مَا مَنَعَكُمَا اَنْ تُصَلِّيَا مَعَنَا؟ قَالَا قَدْ صَلَّيْنَا فِى رِحَالِنَا قَالَ: فَلَا تَفْعَلَا إِذَا صَلَّيْتُمَا فِى رِحَالِكُمْ ثُمَّ اَدْرَكْتُمُ الْاِمَامَ وَلَمْ يُصَلِّ فَصَلِّيَا مَعَهُ فَإِنَّهَا لَكُمْ نَافِلَةٌ.

394- Yezid bin Esved (r.a.)[725] bir gün sabah namazını Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte kıldığında meydana gelen olayı şöyle anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını bitirdiğinde cemaatin arkasında iki kişi gördü. Onlar Hz. Peygamber ile birlikte namaz kılmamışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onları çağırdı. Boyun damarları titreyerek geldiler.[726] Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara sordu:

- Niçin bizimle beraber namaz kılmadınız?

- Biz evlerimizde kılmıştık.

-**Böyle yapmayınız. Namazınızı evlerinizde kıldıktan sonra imamın yanı-**

---

[724] Ruhsat (izin) konusunda şöyle denmiştir: a. Başlangıçta cemaate katılmama konusunda kesin olarak izin verildi. Sonra bu izin, ezanı duymama şartına bağlandı. Ezanı duyduğunda herhangi bir özür kalmaz. b. Emir güzel bir davranışa teşvik içindir. Peygamberimiz ona başlangıçta ruhsat vermiş, sonra faziletine ermesi için cemaate katılmaya teşvik etmiştir.

[725] Ebû Cabir es- Süvâî el- Âmirî Kureyş kabilesinin müttefikidir. Taif'e yerleşmiş bir sahâbîdir. Ondan sadece bu hadîs rivayet edilmiştir. Ondan bu hadîsi oğlu Cabir rivayet etmiştir.

[726] Korkudan boyun damarları titriyordu. Bunun sebebi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in tevazu ve rıfkı yanında sahip olduğu azamet ve heybetti.

na gelir ve onun henüz namaz kılmadığını görürseniz, onunla beraber namaz kılınız. Çünkü bu sizin için nafile namaz olarak kabul edilir.[727]

Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel ve üç imam rivayet etmişlerdir. Metin de İmam Ahmed'e aittir. Ayrıca Ebû Davud, Tirmizî ve Nesâî de rivayet etmişlerdir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٣٩٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَلَا تُكَبِّرُوا حَتَّى يُكَبِّرَ وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَلَا تَرْكَعُوا حَتَّى يَرْكَعَ وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا وَلَا تَسْجُدُوا حَتَّى يَسْجُدَ وَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا أَجْمَعِينَ.

395- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"İmam ancak kendisine tabî olup uymak için tayin edilmiştir. Birlikte namaz kıldığınızda, o tekbir getirdiğinde siz de tekbir getiriniz. O tekbir getirene kadar siz de tekbir getirmeyiniz. O rükûya gittiğinde siz de rükû ediniz.**[728] **O rükû edene kadar rükû etmeyiniz. O "Semiallâhu limen hamideh" dediğinde siz "Allahümme Rabbenâ lekel hamd" deyiniz.**[729] **O secdeye gittiğinde siz de secde ediniz. O secde etmeden siz de etmeyiniz. O ayakta namaz kıldığında siz de ayakta namaz kılınız. O oturarak namaz kıldığında siz de hep beraber oturarak namaz kılınız."**[730]

---

[727] İkinci olarak kılınan namaz, nafile yerine geçer. Çünkü farz, ilk olarak kılınan namazla yerine getirilmiş olur. İkinci namaz da nafile ibadet yerine geçer.

[728] Rükûya başladığı zaman kastedilmektedir, bitirdiği zaman değil.

[729] "İmam 'Semiallâhu limen hamideh' ifadesini, cemaat ise "Allahümme Rabbenâ lekel hamd" ifadesini söyler diyenler bu hadîsi delil olarak kullanmaktadırlar. Fakat hadîste bu konu çok açık değildir. Sahîh-i İmam Buhârî'nin Meğâzî kitabında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in imamken 'Semiallâhu limen hamideh'ten sonra "Rabbenâ lekel hamd" dediği rivayet edilmiştir. İmama uyan kişi de buna kıyas edilir.

[730] Bu emrin Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ölüm hastalığı sırasında kıldığı namaz ile mensuh olduğu, hükmünün kaldırıldığı belirtilmiştir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), o zaman imamlık yaptığında namazını oturarak kılmış, cemaat ise namazlarını O'nun arkasında ayakta eda etmişlerdi. Başka bir görüşe göre ise bu hüküm kaldırılmamıştır. Bu görüş, imamın özrünün ortadan kalkmasını tehir edecekse imamın mahallenin maaşlı imamı olması ve namaza oturarak başlaması şartıyla oturmanın mendup olduğunu ifade etmektedir. Böyle değilse cemaatin ayakta kılması gerektiği açıktır. Ben bu konuda şöyle derim: Buradaki emir kesinlik ifade etmektedir. Bu emri imam oturarak namaz kıldırdığında cemaatin de oturması şeklinde anlayacaksak, hiç şüphe yok ki bu Hz. Peygamber (s.a.v.)'in son fiiliyle mensuh olmuştur. Bu emri hoş bir davranış olarak değerlendirecek ve zikredilen şartlarla sınırlayacaksak, hadîste Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu emri verirken söz edilen şartlardan hiçbirini göz önünde bulundurmadığını bilmeliyiz. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sözünün başlangıcı bu emrin mutlak olduğunu ve herhangi bir şartla sınırlandırılmadığını göstermektedir. Çözüm yolu bu emrin hükmünün or-

Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Bu metin de ona aittir. Aslı Sahîhayn'da bulunmaktadır.

٣٩٦- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى فِى اَصْحَابِهِ تَاَخُّرًا فَقَالَ تَقَدَّمُوا فَائْتَمُّوا بِى وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ.

396- Ebû Saîd el- Hudrî (r.a.)'den rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabının safların arkasında kaldığını gördü. Onlara **"Ön saflara geçiniz, bana uyunuz ve tâbî olunuz ki sizden sonra gelenler de size tâbî olup uysunlar.**"buyurdu.[731] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٣٩٧- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِحْتَجَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُجْرَةً بِخَصَفَةٍ فَصَلَّى فِيهَا فَتَتَبَّعَ إِلَيْهِ رِجَالٌ وَجَاءُوا يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ. الْحَدِيثَ وَفِيهِ اَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِى بَيْتِهِ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ.

397- Zeyd bin Sabit (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) hurma yapraklarından yapılmış bir odaya yerleşti ve orada namaz kıldı. Bazı kimseler ona tâbî oldular ve onunla birlikte namaz kılmak için geldiler."[732] Hadîsin devamında şu ifade vardır. "Bir kimsenin farz namazlar dışında kıldığı en faziletli namaz, evinde kıldığı namazdır."

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

٣٩٨- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: صَلَّى مُعَاذٌ بِاَصْحَابِهِ الْعِشَاءَ فَطَوَّلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتُرِيدُ اَنْ تَكُونَ يَا مُعَاذُ فَتَّانًا؟ إِذَا اَمَمْتَ النَّاسَ فَاقْرَأْ بِالشَّمْسِ وَضُحَاهَا وَ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى وَ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى.

398- Cabir (r.a.) anlatıyor: Muaz (r.a.) adamlarına yatsı namazını kıldırdı. Fakat namazı uzun tuttu.[733] Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

---

tadan kaldırıldığını ve imamın arkasında namaz kılan kişinin ayakta kılması gerektiğinin açık olduğunu söylemektir.

[731] "Siz benden namazla ilgili hükümleri, namazın edeb ve kurallarını iyice öğrenin ki size tâbî olanlar da aynı şekilde sizden bu konuları öğrensinler."

[732] Bu hadîsi, nafile namazı cemaatle kılmanın uygun olduğunu ifade edenler delil olarak kullanmıştır.

[733] Sahîh-i İmam Buhârî'de Bakara veya Nisa Sûresini okuduğu rivayet edilmiştir.

"Ya Muaz, sen fitne ve sıkıntıya sebep olmak mı istiyorsun? İnsanlara imamlık yaptığın zaman والليل إذايغشى، اقرأ باسم ربّك، سبّح اسم ربّك الأعلى، والشمس وضحاها 'yi (Leyl, Alak, A'lâ ve Şems Sûrelerini) oku."[734]

Bu hadis müttefekun aleyhtir. Metin ise İmam Müslim'e aittir.

٣٩٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا فِى قِصَّةِ صَلَاةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ وَهُوَ مَرِيضٌ قَالَتْ فَجَاءَ حَتَّى جَلَسَ عَنْ يَسَارِ اَبِى بَكْرٍ فَكَانَ يُصَلِّى بِالنَّاسِ جَالِساً وَاَبُو بَكْرٍ قَائِماً يَقْتَدِى اَبُو بَكْرٍ بِصَلَاةِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقْتَدِى النَّاسُ بِصَلَاةِ اَبِى بَكْرٍ.

399- Hz. Aişe (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hastayken[735] cemaate kıldırdığı namazla ilgili kıssayı anlatırken şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) geldi ve Ebû Bekir (r.a.)'in solunda oturdu.[736] Cemaate oturarak namaz kıldırıyordu. Ebû Bekir ise ayaktaydı ve Hz. Peygamber'e uymuş, tâbî olmuştu. Cemaat ise Ebû Bekir (r.a.)'e uyarak namaz kılıyordu."

Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٠٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اَمَّ اَحَدُكُمْ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمْ الصَّغِيرَ وَالْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ فَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ فَلْيُصَلِّ كَيْفَ شَاءَ.

400- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Sizden biriniz insanlara imamlık yaparsa kolaylık göstersin. Çünkü cemaat arasında küçük, büyük, zayıf veya ihtiyaç sahibi kişiler olabilir. Kendi başına namaz kıldığı zaman ise dilediği gibi namazını kılsın."**

Bu hadis, müttefekun aleyhtir.

---

734 Bu hadîste namazı ve kıraati kısa tutmak sûretiyle cemaatin durumunu gözetmek tembih edilmiştir.

735 Bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatına sebep olan hastalığıdır. Çoğunluğa göre bu namaz da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabına kıldırdığı son namazdır. Bundan sonra bir daha onların yanına çıkmamıştır. Bu namaz, öğle namazıdır.

736 Bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in imam olduğuna delildir. Çünkü orası imamın yeridir. Bu da ayakta namaz kılan kimsenin oturan imam arkasında kıldığı namazın geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu hadîs, cemaatte bulunan kişilerin herhangi bir mazeretleri olmadığı zaman, imam otursun veya ayakta bulunsun, namazlarını ayakta eda etmeleri gerektiğini de göstermektedir.

٤٠١ - عَنْ عَمْرِو بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: قَالَ: أَبِي جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقًّا قَالَ: فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْثَرُكُمْ قُرْآنًا قَالَ: فَنَظَرُوا فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَكْثَرَ قُرْآنًا مِنِّي فَقَدَّمُونِي وَأَنَا ابْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعِ سِنِينَ.

401- Amr bin Seleme[737] babasının şöyle dediğini bildirmiştir: Size Hz. Peygamber'in yanından hak din ile geldim.[738] O (s.a.v.) dedi ki: **"Namaz vakti geldiğinde içinizden biri ezanı okusun. Kur'an'ı en çok bileniniz size imamlık yapsın."** Bunun üzerine düşünmeye başladılar: İçlerinde Kur'an'ı benden çok bilen yoktu.[739] Beni öne geçirdiler. Ben o zaman 6 veya 7 yaşındaydım."[740]

Bu hadîsi İmam Buhârî, Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmişlerdir.

٤٠٢ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللّٰهِ فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سِلْمًا -وَفِي رِوَايَةٍ سِنًّا- وَلَا يَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ وَلَا يَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

402- İbn Mes'ud (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Bir topluluğa içlerinde Kur'an'ı en çok ve en iyi okuyan kişi imam olur.[741] Eğer okuma seviyeleri aynıysa sünneti en iyi bilen imam olur. Sünneti bilme dereceleri de aynı ise önce hicret etmiş olan imam olur. Bu konuda da eşitseler önce müslüman olan – bir rivayete göre yaşça büyük olan- imam olur.**

---

737 Ebû Yezid veya Ebû Büreyd. Babasıyla birlikte Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldiği de gelmediği de rivayet edilmiştir. Basra'ya yerleşmiştir. O, Amr bin Seleme'dir ve Benî Seleme ensardan bir kabiledir.

738 Fetihten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kavmi adına elçi olarak gelmişti. Onlar da kalan Araplar gibi Müslüman olmak için fethi bekliyorlardı. Fetih gerçekleşince Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hak peygamber olduğunu anladılar ve Müslüman olarak O'na tâbî oldular.

739 Amr bin Seleme Kur'an'ı en çok bilen kişi olmasını şöyle açıklar: "İnsanlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldiklerinde de döndüklerinde de bize uğrarlardı. Ben o sırada yanlarında bulunurdum. Bize Hz. Peygamber (s.a.v.)'in söylediklerini bildirirlerdi. Ben hafızası çok kuvvetli bir çocuktum. Bu toplantılarda pek çok Kur'an âyetini ezberledim." Hadîs, mümeyyiz çocuğun farz namazlarda imam olmasının caiz olduğuna delildir. (Bu, ancak o mecliste Kur'an'ı o çocuk gibi iyi bilen birinin olmaması durumunda caiz olabilir. Mütercime)

740 Bu hadîs temyiz çağına gelmiş çocuğun farz namazlarda ve tabi ki nafile namazlarda imam olabileceğine delildir.

741 Bu, daha çok âyet-i kerime ezberlemiş olan demektir. Hükümlerini en iyi bilen kişi anlamına gelebileceği de söylenmiştir. Ancak arkasından gelen ifade birinci mananın daha doğru olduğunu göstermektedir.

Kendi vilayetinde bir kişiye imam olmak ve başkasının evinde yatağa oturmak ancak izinle mümkün olur." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٠٣ - وَلِابْنِ مَاجَهْ مِنْ حَدِيثِ جَابِرٍ وَلَا تَؤُمَّنَّ اِمْرَأَةٌ رَجُلًا وَلَا اَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا وَلَا فَاجِرٌ مُؤْمِنًا.

403- İbn Mâce'de Cabir (r.a.)'in hadîsinden şu bölüm yer almaktadır: "**Hiçbir kadın hiçbir erkeğe, hiçbir bedevi hiçbir muhacire**[742] **ve hiçbir facir de bir mü'mine imamlık yapamaz.**" Bu hadîsin isnadı çok zayıftır.[743]

٤٠٤ - عَنْ اَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رُصُّوا صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَاذُوا بِالْاَعْنَاقِ.

404- Enes (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "**Safları düzgün ve sık tutunuz. Boyunlarınızı bir hizaya getiriniz.**"[744] Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٤٠٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ اَوَّلُهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا اَوَّلُهَا.

405- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "**Erkeklerin saflarında en hayırlı olan en öndeki**[745], **en şerli ise en sondaki saftır. Hanımların saflarında en hayırlı olan ise en arkadaki, en şerli de en öndekidir.**[746]"

---

[742] Bu mekruhluk ifadesidir. Bedeviler İslâmiyet'in başlangıcında ilim, fıkıh ve kıraat açısından muhacirlere göre çok çok zayıftılar.

[743] Bu hadîsin isnadı zayıftır. Çünkü senedte Abdullah bin Muhammed el-Adevî vardır. Vekı' onu hadîs uydurmakla itham etmiştir. Onun hocası Ali bin Zeyd de zayıftır. Bu hadîsin diğer tariklerinde de Abdulmelik bin Habib vardır. O da hadîs çalmakla ve senedleri karıştırmakla itham edilmiştir.

[744] Namaz kılanlar ayakları ayaklarına, omuzları omuzlarına yapışık olacak şekilde düzenli saf tutmalıdırlar. Hepsinin boynu aynı hizada olmalı, hiçbiri imama daha yakın veya uzak bulunmamalıdır.

[745] İmamın arkasındaki saf safların en hayırlısıdır. Çünkü bu safta bulunan imama yakın olur. Onun hareketlerini görür, kıraatini ve tekbirlerini duyar. Böylece de ona en güzel şekilde uyar. Ayrıca kadınların saflarından uza[illegible]'ur ve böylece vesveseleri ya ortadan tamamen kalkar ya da çok azalır. Böylece de bu saftakiler [illegible]metin nüzûlüne ve Allah'ın rahmetine daha yakın bir konumda olurlar.

[746] Erkeklerin aksine hanımlar için en hayırlı saf en arkada olandır. Çünkü böylece onlar erkeklerden uzak olurlar, onları görmez ve konuşmalarını da duymazlar.

Bu hadîsi, İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٠٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَاَخَذَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِى مِنْ وَرَائِى فَجَعَلَنِى عَنْ يَمِينِهِ.

406- İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Bir gece Hz. Peygamber ile birlikte namaz kıldım. Onun sol tarafında ayakta durdum. Rasûlullah (s.a.v.) ensemden başımı tuttu ve beni sağ tarafına geçirdi.

Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٠٧- عَنْ اَنَسٍ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُمْتُ وَيَتِيمٌ خَلْفَهُ وَاُمُّ سُلَيْمٍ خَلْفَنَا.

407- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) namaz kıldı. Ben ve bir yetim de arkasında durduk. Ümmü Süleym ise bizim arkamızdaydı.[747]

Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Metin ise İmam Buhârî'ye aittir.

٤٠٨- عَنْ اَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ اِنْتَهَى اِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ فَرَكَعَ قَبْلَ اَنْ يَصِلَ اِلَى الصَّفِّ فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَادَكَ اللّٰهُ حِرْصًا وَلَا تَعُدْ.

408- Ebû Bekre (r.a.)'den rivayet edilmiştir: Ebû Bekre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldiğinde o namazda rükûdaydı. O da safa girmeden namaza durdu. Bu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e anlatıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle söyledi: **"Allah isteğini, arzunu, hırsını artırsın. Bu hareketini bir daha tekrarlama."**

Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebû Davud'da hadiste şu ifade de bulunmaktadır: "Safa girmeden namaz kıldı. Sonra safa girdi."[748]

---

[747] Hadîsin metni hanımların erkeklerle beraber saf tutamayacağına delildir. Hanımlar yanlarında başka bir hanım olmadığında tek başlarına saf tutarlar. İki kişinin yeri imamın arkasıdır. Küçük olanlar ise safın yanında dururlar.

[748] Bu hadîs safın arkasında tek başına duran kişinin namazının sıhhatine delil kabul edilmiştir. Çünkü Ebû Bekre (r.a.) namazına safa girmeden başlamış ve Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını tekrar kılma-

٤٠٩ - عَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى رَجُلًا يُصَلِّى خَلْفَ الصَّفِّ وَحْدَهُ فَاَمَرَهُ اَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ.

409- Vabısa bin Mı'bed[749] (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) safın arkasında tek başına namaz kılan birini gördü. Ona namazını tekrar kılmasını emretti."

Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel, Ebû Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hasen olduğunu söylemiştir. İbn Hıbban ise sahih olduğunu belirtmiştir.

٤١٠ - وَلَهُ عَنْ طَلْقٍ لَا صَلَاةَ لِمُنْفَرِدٍ خَلْفَ الصَّفِّ. وَزَادَ الطَّبَرَانِىُّ مِنْ حَدِيثِ وَابِصَةَ الا دَخَلْتَ مَعَهُمْ اَوْ اِجْتَرَرْتَ رَجُلًا.

410- İbn Hıbban'da Talk ibni Ali'nin rivayet ettiği hadiste şu ifade de vardır: Safın arkasında tek başına namaza duran kişinin namazı olmaz." Taberânî Vabısa'nın rivayet ettiği hadise şu ifadeyi de eklemiştir: "Onların arasına girseydin ya." Veya "Bir adamı yanına çekseydin ya."[750]

٤١١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْاِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا اَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَاَتِمُّوا.

---

sını emretmemiştir. Benim görüşüm ise şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Bu hareketi tekrarlama" sözü bu hareketin doğru olmadığına delildir. Ona namazını tekrar etmesini emretmedi, çünkü Ebû Bekre (r.a.) o zaman bu hükmü bilmiyordu. Konuyla ilgili bilginin olmaması bir mazerettir. Bu şekilde kılınan namazın sıhhati kabul edilse bile, bu safın arkasında tek başına duran kişinin namazının sahih olmasını gerektirmez. Çünkü tekrar tekrar yapılmayan fiillerin affedilmesi mümkün olabilir. Hele de niyet burada olduğu gibi safa girebilme yönündeyse. Fakat fiil, sürekli ve devamlı olursa o zaman onun doğru mu yanlış mı olduğunu gösteren bir hükmün olması gerekir. Başlangıçta doğru kabul edilen bir şeyin sonuçta da doğru kabul edilmesi gerekmez. Pek çok hadîs, safın arkasında tek başına duran kişinin kıldığı namazın fesadına delalet etmektedir. Bundan sonraki hadîs de bunu açıkça göstermektedir. Ayrıca bu hadîs ile rükûya yetişen kişinin rekata da yetiştiğine delildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) bu rekatın tekrar kılınmasını emretmemiştir. Zayıf da olsa şöyle bir ihtimal de vardır: Ebû Bekre rükûya yetişen kişinin rekata yetişememiş olduğunu zannederek namazını tekrar kılmış ve bu rekatı tamamlamış olabilir. Bu sebeple namazın tekrar kılınmasını emretmeye gerek de kalmamıştır."

[749] Ensardandır. Benî Esed bin Huzeyme kabilesindendir. Künyesi Ebû Kırsâfe'dir. Kûfe'ye yerleşmiş daha sonra Hira'ya yerleşmiştir. Yaklaşık hicrî 90 yılında Rikka'da vefat etmiştir.

[750] Bu iki hadîs, safın arkasında tek başına namaz kılmanın batıl olduğunu göstermektedir.

Bu hadîsi, İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٠٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَاَخَذَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِى مِنْ وَرَائِى فَجَعَلَنِى عَنْ يَمِينِهِ.

406- İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Bir gece Hz. Peygamber ile birlikte namaz kıldım. Onun sol tarafında ayakta durdum. Rasûlullah (s.a.v.) ensemden başımı tuttu ve beni sağ tarafına geçirdi.

Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٠٧- عَنْ اَنَسٍ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُمْتُ وَيَتِيمٌ خَلْفَهُ وَاُمُّ سُلَيْمٍ خَلْفَنَا.

407- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) namaz kıldı. Ben ve bir yetim de arkasında durduk. Ümmü Süleym ise bizim arkamızdaydı.[747]

Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Metin ise İmam Buhârî'ye aittir.

٤٠٨- عَنْ اَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ اِنْتَهَى إِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ فَرَكَعَ قَبْلَ اَنْ يَصِلَ إِلَى الصَّفِّ فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَادَكَ اللّٰهُ حِرْصًا وَلَا تَعُدْ.

408- Ebû Bekre (r.a.)'den rivayet edilmiştir: Ebû Bekre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldiğinde o namazda rükûdaydı. O da safa girmeden namaza durdu. Bu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e anlatıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle söyledi: **"Allah isteğini, arzunu, hırsını artırsın. Bu hareketini bir daha tekrarlama."**

Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebû Davud'da hadiste şu ifade de bulunmaktadır: "Safa girmeden namaz kıldı. Sonra safa girdi."[748]

---

[747] Hadîsin metni hanımların erkeklerle beraber saf tutamayacağına delildir. Hanımlar yanlarında başka bir hanım olmadığında tek başlarına saf tutarlar. İki kişinin yeri imamın arkasıdır. Küçük olanlar ise safın yanında dururlar.

[748] Bu hadîs safın arkasında tek başına duran kişinin namazının sıhhatine delil kabul edilmiştir. Çünkü Ebû Bekre (r.a.) namazına safa girmeden başlamış ve Hz. Peygamber (s.a.v.) namazını tekrar kılma-

٤٠٩ - عَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى رَجُلًا يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ وَحْدَهُ فَاَمَرَهُ اَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ.

409- Vabısa bin Mı'bed[749] (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) safın arkasında tek başına namaz kılan birini gördü. Ona namazını tekrar kılmasını emretti."

Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel, Ebû Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hasen olduğunu söylemiştir. İbn Hıbban ise sahih olduğunu belirtmiştir.

٤١٠ - وَلَهُ عَنْ طَلْقٍ لَا صَلَاةَ لِمُنْفَرِدٍ خَلْفَ الصَّفِّ. وَزَادَ الطَّبَرَانِيُّ مِنْ حَدِيثِ وَابِصَةَ الا دَخَلْتَ مَعَهُمْ اَوْ اِجْتَرَرْتَ رَجُلًا.

410- İbn Hıbban'da Talk ibni Ali'nin rivayet ettiği hadiste şu ifade de vardır: Safın arkasında tek başına namaza duran kişinin namazı olmaz." Taberânî Vabısa'nın rivayet ettiği hadise şu ifadeyi de eklemiştir: "Onların arasına girseydin ya." Veya "Bir adamı yanına çekseydin ya."[750]

٤١١ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْاِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا اَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَاَتِمُّوا.

---

sını emretmemiştir. Benim görüşüm ise şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Bu hareketi tekrarlama" sözü bu hareketin doğru olmadığına delildir. Ona namazını tekrar etmesini emretmedi, çünkü Ebû Bekre (r.a.) o zaman bu hükmü bilmiyordu. Konuyla ilgili bilginin olmaması bir mazerettir. Bu şekilde kılınan namazın sıhhati kabul edilse bile, bu safın arkasında tek başına duran kişinin namazının sahih olmasını gerektirmez. Çünkü tekrar tekrar yapılmayan fiillerin affedilmesi mümkün olabilir. Hele de niyet burada olduğu gibi safa girebilme yönündeyse. Fakat fiil, sürekli ve devamlı olursa o zaman onun doğru mu yanlış mı olduğunu gösteren bir hükmün olması gerekir. Başlangıçta doğru kabul edilen bir şeyin sonuçta da doğru kabul edilmesi gerekmez. Pek çok hadîs, safın arkasında tek başına duran kişinin kıldığı namazın fesadına delalet etmektedir. Bundan sonraki hadîs de bunu açıkça göstermektedir. Ayrıca bu hadîs ile rükûya yetişen kişinin rekata da yetiştiğine delildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) bu rekatın tekrar kılınmasını emretmemiştir. Zayıf da olsa şöyle bir ihtimal de vardır: Ebû Bekre rükûya yetişen kişinin rekata yetişememiş olduğunu zannederek namazını tekrar kılmış ve bu rekatı tamamlamış olabilir. Bu sebeple namazın tekrar kılınmasını emretmeye gerek de kalmamıştır."

[749] Ensardandır. Benî Esed bin Huzeyme kabilesindendir. Künyesi Ebû Kırsâfe'dir. Kûfe'ye yerleşmiş daha sonra Hira'ya yerleşmiştir. Yaklaşık hicrî 90 yılında Rikka'da vefat etmiştir.

[750] Bu iki hadîs, safın arkasında tek başına namaz kılmanın batıl olduğunu göstermektedir.

411- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Kamet getirildiğini duyduğunuzda namaza gidiniz. Teenni ile hareket ediniz ve vakarlı olunuz.[751] Koşmayınız. Yetiştiğiniz kısmını cemaatle kılınız, yetişemediğiniz kısmını ise tamamlayınız."**

Bu hadis müttefekun aleyhtir, metin ise İmam Buhârî'ye aittir.

٤١٢- عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا كَانَ أَكْثَرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللّٰهِ.

412- Übey bin Ka'b (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kişinin başkasıyla kıldığı namaz kendi başına kıldığı namazdan daha sevaplıdır. İki kişiyle birlikte kıldığı namaz ise bir kişiyle kıldığı namazdan daha üstündür. Cemaatin sayısının çok olması Allah'a daha sevimli gelir."**[752]

Bu hadîsi Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٤١٣- عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا.

413- Ümmü Varaka[753]'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ona evinin halkına imamlık yapmasını emretmiştir." Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiş, İbn Huzeyme de hadîsin sahih olduğunu belirtmiştir.

٤١٤/٤١٥- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَخْلَفَ اِبْنَ أُمِّ مَكْتُومٍ يَؤُمُّ النَّاسَ وَهُوَ أَعْمَى.

---

751 Nevevi vakarın sekîneye, yani teenni hareket edip abesten uzak durmaya yakın bir anlam taşıdığını söylemiştir. Sağa sola bakmamak, gözünü haramdan korumak, sesini alçaltmak ve yavaş yürümek gibi.

752 Bu hadîs cemaatin en az iki kişiden (imam ile ona uyan kişi) oluşabileceğine delildir.

753 Nevfel veya Abdullah bin Haris bin Uveymir'in kızıdır. Ensardandır. Kur'an âyetlerini bir araya toplamıştır. Bedir Savaşına katılmasına izin verilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu ziyaret eder ve ona "Şehîde" yani şehit hanım diyerek seslenirdi. Onu kendi kölesi ve cariyesi, öldürerek kaçmışlardır. Hemen ardından yakalanmış ve Hz. Ömer'in emriyle asılmışlardır.

414/ 415- Enes (r.a.) şöyle bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) amâ olmasına rağmen İbn Ümmü Mektum'u imamlık yapması için kendi yerine geçirmiştir." Bu hadîsi İmam Ahmed ve Ebû Davud rivayet etmiştir.

Benzer bir hadis İbn Hıbban'da Hz. Aişe (r.a.)'den rivayet edilmiştir.

٤١٦ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلُّوا عَلَى مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَصَلُّوا خَلْفَ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ.

416- İbn Ömer (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Lâ ilâhe illallah diyenin cenaze namazını kılınız. Lâ ilâhe illallah diyenin arkasında namaza durunuz."** Bu hadîsi Darekutnî zayıf bir isnadla rivayet etmiştir.

٤١٧ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا اَتَى اَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ وَالْإِمَامُ عَلَى حَالٍ فَلْيَصْنَعْ كَمَا يَصْنَعُ الْإِمَامُ.

417- Hz. Ali (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Sizden biriniz namaza geldiğinde imamı herhangi bir rükuunu ifa ederken bulursa onun yaptığını yapsın."** Tirmizî bu hadîsi zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

* * *

11. YOLCU VE HASTANIN NAMAZI BÖLÜMÜ

٤١٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ اَوَّلُ مَا فُرِضَتْ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ وَاُتِمَّتْ صَلَاةُ الْحَضَرِ.

418- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Namaz ilk farz kılındığında iki rekattı. Ardından bu, yolculukta namaz için sabitleştirildi ve yolculuk dışı için namaz (dört rekata) tamamlandı."[754] Bu hadis müttefekun aleyhtir.

---

[754] Bu hadîs yolculuk sırasında namazların kısaltılarak kılınmasının farz olduğuna delil kabul edilmiştir. Yolculukta değilken nasıl ki farz namazlara rekat eklenemiyorsa yolculukta da namazların tam olarak kılınması caiz olmaz. Hadîste geçen farz kılındığında, sabitleştirildi gibi ifadeler de yolculukta namazla-

وَلِلْبُخَارِيِّ ثُمَّ هَاجَرَ فَفُرِضَتْ اَرْبَعًا وَاُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ عَلَى الْاَوَّلِ.

İmam Buhârî'de "Sonra hicret etti ve namaz dört rekat olarak farz kılındı. Yolculuk namazı ise önceden olduğu gibi bırakıldı." ifadesi yer almaktadır.

زَادَ اَحْمَدُ إِلَّا الْمَغْرِبَ فَإِنَّهَا وِتْرُ النَّهَارِ وَإِلَّا الصُّبْحَ فَإِنَّهَا تَطُولُ فِيهَا الْقِرَاءَةُ.

İmam Ahmed bin Hanbel'de de "Ancak akşam ve sabah namazı hariç. Çünkü akşam namazı günün sonudur. Sabah namazında ise kıraat uzun tutulur" ifadesi eklenmiştir.

٤١٩ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْصُرُ فِى السَّفَرِ وَيُتِمُّ وَيَصُومُ وَيُفْطِرُ.

419- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) yolculuk sırasında namazlarını bazen kısaltarak, bazen tam kılardı. Bazen oruç tutar bazen tutmazdı."[755] Bu hadîsi Darekutnî rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır. Ne var ki hadis illetlidir. Hz. Aişe'den gelen şey onun fiilidir. O şöyle demiştir: "Namazları tam kılmak bana zor gelmiyor." Bu hadis Beyhakî'de bulunmaktadır.

٤٢٠ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ اَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ كَمَا يَكْرَهُ اَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ.

420- İbn Ömer (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Şüphesiz Allah kendisine günah işlenmesini hoş görmediği gibi, ruhsatlarının yapılmasını da sever"**[756] Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel rivayet

rın iki rekat olarak kılınmasının bir ruhsat ve kolaylık değil, farz ve azimet olduğunu göstermektedir. Farzların değiştirilmesi veya çoğaltılması caiz değildir. Benim bu konudaki görüşüm şudur: Hadîsteki "farz kılındı" ifadesi "takdir edildi" anlamına geliyor olabilir. Bu konuda kelimede bir delil yok. Hatta bu ifade, namazların kısaltılarak kılınmasının ruhsat mı azimet mi olduğuna işaret etmeden yolculuk ile ikamet halini kıyas için söylenmiş herhangi bir söz olabilir. Bu Hz. Aişe'nin bu hadîsi rivayet eden ve yolculuk sırasında namazları kısa veya tam olarak kılan bir kişi olduğunu teyit eder.

755 Bu hadîs kasr-ı salâtın ve oruç tutmamanın yolcuya verilmiş bir ruhsat olduğunu göstermektedir. Ancak bu hadîs delil gösterilmek için uygun değildir. Çünkü senedinde Alâ bin Züheyr vardır. İbn Hıbban şöyle demiştir: "O, sikalardan hadîste hüccet kabul edilen kişilerin hadîsine benzemeyen şeyler rivayet ederdi." Bu hadîs de aynı şekildedir. Çünkü İbn Ömer'in Sahihayn'da bulunan şu hadîsine uymamaktadır: "Hz. Peygamber (s.a.v.) yolculukta namazı iki rekattan fazla kılmazdı."Evet, yolculuk sırasında namazların tam olarak kılınması Hz. Aişe'nin fiiliyle sabit olmuştur. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) yolculukta kasr-ı salat yapmıştır. Tam kıldığına dair bir delil kesinlikle bulunmamaktadır.

756 Ruhsat, kural koyucunun kulları için gösterdiği kolaylıklardır. Sıkıntı ve mazeret zamanında bazı farzların terki ve bazı haramların da helal kılınması sûretiyle olur. Azimet ise ruhsatın zıddıdır.

etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban da sahih olduğunu söylemişlerdir. Hadîsin bir başka rivayetinde "Azimetleriyle amel edilmesini sevdiği gibi" ifadesi yer almaktadır.

٤٢١ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مَسِيرَةَ ثَلَاثَةِ أَمْيَالٍ أَوْ فَرَاسِخَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ.

421- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) 3 mil (veya 3 fersah)[757] bir yola gittiğinde namazları iki rekat olarak kılardı."[758] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٢٢ - عَنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

422- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte Medine'den Mekke'ye yola çıktık. Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye dönene kadar namazları ikişer ikişer kıldı." Hadis müttefekun aleyhtir, metin İmam Buhârî'ye aittir.

٤٢٣/٤٢٥ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَقْصُرُ. وَفِي لَفْظٍ بِمَكَّةَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْماً.

423/ 425- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber 19 gün kasr-ı salat yaparak kaldı." Bir rivayette "Mekke'de 19 gün" şeklindedir. Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebû Davud'a ait olan rivayet "17 gün" şeklindedir. Diğer bir rivayet ise "15 gün" şeklindedir.

İmran bin Husayn'dan "18 gün" şeklinde rivayet edilmiştir. Cabir'den ise şöyle rivayet edilmiştir: "Tebük'te 20 gün kasr-ı salat yaparak kaldı." Bu hadîsin râvîleri sikadır. Ne var ki senedin vasli konusunda ihtilaf edilmiştir. [759]

---

757 Bu fark ravîlerden Şûbe'nin şüphesinden kaynaklanmıştır.

758 Milin ne kadar olduğu konusunda üç farklı görüş vardır. Birincisi: 6 bin zira', ikincisi: 4 bin zira' – Bu iki görüşe göre zira' 24 isba'dır.- Üçüncüsü: 3 bin zira'. Üçüncü görüşe göre zira' 32 isba'dır. Öyleyse iki ve üçüncü görüş arasında fark yoktur. Fark sadece ifade şeklindedir. Fersah ise üç mildir. Milin 6 bin zira' olduğunu kabul edersek üç fersah 24,5 kilometreye tekabül eder. Ancak mil, 4 bin zira'dır dersek 3 fersah o zaman 16 1/3 (yaklaşık 20 km) kilometreye denk düşer. Bu ölçüler yaklaşıktır. Hadîs 9 mil mesafe için yolculuğa çıkan kişinin namazlarını kısaltarak kılabileceğini gösterir. Kasr-ı salat yapılacak mesafe konusunda pek çok ihtilaf vardır. Çoğunluğa göre bu mesafe 4 berid, yani 48 mildir. Bunun delili daha sonra gelecektir. Fakihlerden hiçbiri bu hadîsle amel etmemiştir.

759 Görüldüğü gibi bu rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'de kalış süresinde ihtilaf edilmiş ve 19, 18, 17, 15 gibi farklı rakamlar verilmiştir. Bu rakamlardan her birini kabul eden pek çok grup bu-

٤٢٦ - عَنْ أَنَسٍ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا فَإِنْ زَاغَتْ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ.

426- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) güneşin zevalinden önce yola çıkarsa, öğle namazını ikindi namazının vaktine kadar geciktirirdi. Sonra konakladığında ikisini cem ederek kılardı. Yola çıkmadan önce güneş zevale varmışsa öğle namazını kılar sonra bineğine binerdi." Bu hadis müttefekun aleyhtir.

---

lunmaktadır. Yolcu bu müddetten çok kalmak isterse kasr-ı salat yapmaz, namazları tam kılar demişlerdir. Peygamberimizin Mekke'de süresi ihtilaflı bu kalışı fetih sırasındadır, veda haccı değil. Çünkü veda haccı kesin olarak 10 gün sürmüştür. Bu rivayetlerden en güveniliri 19 gün olandır. Çünkü bu rivayet en sahih olandır. Meğâzî alimlerinin şu görüşü de bunu teyit eder: Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'ye Salı günü sabahı Ramazan'ın 17'sinde girmiştir. Oradan Huneyn'e doğru Cumartesi günü Şevval'in 6'sında yola çıkmıştır. Giriş ve çıkış günleri de dahil edildiğinde 19 gün olmaktadır. 18 gün rivayetine gelince zayıf olduğu için dayanmaya uygun değildir. Bununla birlikte râvînin günlere değil gecelere bakarak bu rakamı vermiş olması muhtemeldir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'ye girişi de çıkışı gündüz olmuştur. Böylece günlerin sayısı 19'a tamamlanırken, geceler 18 olmaktadır. Böylece bu iki rivayet arasında zıtlık kalmamıştır. 17 gün rivayetine gelince bunda râvî giriş ve çıkış günlerini saymamıştır. 15 gün rivayeti ise şâzdır, münferid bir rivayettir, sikaların rivayetlerine muhaliftir. Bununla beraber bu hadîsin râvîleri 17 gün rivayetinde giriş ve çıkış günlerinin de sayıldığını zannederek giriş ve çıkış günlerini hazfedip 15 gün demiş olabilirler. Bu rivayetleri kasr-ı salâtın vaktini sınırlandırma konusunda delil olarak kullanmak uygun değildir. Çünkü bu rivayetlerde, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in daha uzun kalması durumunda namazları kısaltarak veya tam olarak kılacağına dair herhangi bir şey yoktur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Tebük'te 20 gün kaldığı ve kasr-ı salâtı terk etmediği sabit olmuştur. Çünkü bu sefer, gazve ve savaş seferidir. Savaşçı, sefere geliş veya dönüşte karşılaştığı sıkıntılara sürekli maruz kalmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) fetihten sonra hiç vakit kaybetmeden Uzza'ya bir seriyye yollamış ve bu seriyyenin başına Halid bin Velid'i getirmiştir. Sonra diğer bir seriyyeyi de Süva'a göndermiş, onun başına da Amr bin Âs'ı seçmiştir. Üçüncü bir seriyyeyi de Sa'd bin Zeyd başkanlığında Menat'a göndermiştir. Dördüncü seriyyeyi de Halid bin Velid kumandasında Cezîme'ye gönderdi. Sonra aniden Sakîf ve Hevazin ordusunun haberi geldi. Onların üzerine yöneldi ve Huneyn vadisinde onlarla karşılaştı. Orada bilinen olaylar oldu. Bundan şu anlaşılmaktadır: Savaşçı bir yerde kalmaya niyet etse - bu fetihten sonra bile olsa- onun niyetine itibar edilmez. Bilakis o yarın mı yarından sonraki gün mü yola çıkacağı belli olamayan yolcu gibidir. Bu sebeple o aylar ve seneler de geçse durumu belli oluncaya kadar kasr-ı salata devam eder. Gerçek şu ki Hz. Peygamber (s.a.v.)'in fetih sırasında veya Tebük gazvesinde namazları kısaltma süresi kasr-ı salâtın süresini belirlemez. Bu konuda tercih edilen görüş, İmam Malik, İmam Şafii ve İmam Ahmed bin Hanbel'in kabul ettiği giriş ve çıkış günleri dışında dört gün yolculuğa niyet eden kişinin namazlarını tam kılacağı şeklindeki görüştür. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), veda haccında Mekke'de ve etrafında 10 gün geçirmiş namazlarını kısaltarak kılmıştı. Mekke'ye 4 Zilhıcce sabahı girmiş ve 8 Zilhıcce'de günün erken saatlerinde çıkmıştı. Sonra kurbanını kesene kadar başka bir yere gitmedi. Onun ikamet süresi giriş ve çıkış günleri dışında 3 gündür. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu süreden uzun güvenli bir yolculuk yaptığı ve namazlarını kısaltarak kıldığı sabit olmamıştır. Ondan sabit olanla yetinilir ve üzerine bir şeyler eklenmez. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)'in muhacirleri kurbanı eda ettikten sonra Mekke'de üç günden fazla kalmaktan men etmesi de buna delil gösterilmiştir. Dördüncü gün kişi mukim olur. Ayrıca Malik'in Nafi'den, onun da Ömer'den şu şekildeki rivayeti de bunu göstermektedir: "Yahudiler Hicaz'ı terke zorlandılar. Sonra onlardan tüccar olarak gelenlerin 3 gün kalmasına izin verildi." Musannif Telhîs'ında Ebû Zür'a'nın bu haberi doğruladığını söylemiştir.

وَفِي رِوَايَةِ الْحَاكِمِ فِي الْأَرْبَعِينَ بِإِسْنَادِ الصَّحِيحِ صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ ثُمَّ رَكِبَ.

Hâkim'in Erbeîn'deki sahih isnad ile yaptığı rivayette ifade "Öğle ve ikindi namazını kılar sonra bineğine binerdi" şeklindedir.

وَلِأَبِي نُعَيْمٍ فِي مُسْتَخْرَجِ مُسْلِمٍ كَانَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ فَزَالَتِ الشَّمْسُ صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعاً ثُمَّ ارْتَحَلَ.

Ebû Nuaym'ın İmam Müslim'in Müstahrec'indeki ifadesi ise şöyledir: "Herhangi bir yolculukta ise ve güneş batmaya meyletmişse öğle ve ikindi namazını birlikte kılar sonra yolculuğa devam ederdi."[760]

٤٢٧ - عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، فَكَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعاً وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعاً.

427- Muaz bin Cebel (r.a.) şöyle demiştir: "Tebük gazvesinde Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte yola çıktık. O, öğle ile ikindi namazlarını birlikte kılıyordu." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٢٨ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقْصُرُوا الصَّلَاةَ فِي أَقَلَّ مِنْ أَرْبَعَةِ بُرُدٍ مِنْ مَكَّةَ إِلَى عُسْفَانَ.

428- İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Namazlarınızı dört beridden[761] az mesafede –Mekke'den Usfan'a[762] kadar- kısaltarak kılmayınız."[763]

---

760 Bu rivayetlerin tamamından cem'i takdim ve cem'i te'hîrin caiz olduğu anlaşılmaktadır.

761 Berîd 12 mildir. 4 berid 48 mil olmaktadır.

762 Mekke'den yaklaşık 100 kilometre uzaktaki bir köydür.

763 "Kasr-ı salat 4 beridden az mesafede caiz olmaz" diyenler bu hadîsi delil göstermektedir. Fakat bu hadîs delil olmaya uygun değildir. Çünkü Abdulvehhab bin Mücahid tarafından rivayet edilmiştir, o da metruk bir kişidir. Sevrî onun yalan söyleyen biri olduğunu söylemiştir. Ezdî de ondan hadîs rivayetinin uygun olmadığını söylemiştir. Ayrıca o bu hadîsi babasından dinlemediği için hadîs munkatı'dır ve bu mesafeden az yerlerde kasr-ı salâtın caiz olduğunu ifade eden sahih bir hadîse mukavemet edemez. Doğrusu şudur: Bu hadîs mevkuf bir hadîstir. "İbn Abbas Mekke ve Taif, Mekke ve Usfan, Mekke ve Cidde arası gibi mesafelerde kasr-ı salat yapardı" şeklindedir. İmam Malik bunu Muvatta'da rivayet etmiştir. Bu mevkuf hadîsin başlangıcı, sınırlamayı ifade eden bir başlangıç değildir.

Darekutnî bu hadîsi zayıf bir isnatla rivayet etmiştir. Aslında bu hadis İbn Huzeyme'nin de tahric ettiği gibi mevkuftur.

٤٢٩ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُ أُمَّتِى الذِينَ إِذَا اَسَاءُوا إِسْتَغْفَرُوا وَإِذَا سَافَرُوا قَصَرُوا وَاَفْطَرُوا.

429- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Ümmetimin en hayırlıları bir kötülük yaptıklarında istiğfar edenler ile yolculukta namazlarını kısaltarak kılıp oruç tutmayanlardır.**" Taberânî bu hadîsi Evsat'ta zayıf bir isnatla vermiştir. Ayrıca Beyhakî'de Saîd bin Müseyyeb'in[764] mürseli olarak kısaca yer almaktadır.

٤٣٠ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَتْ بِى بَوَاسِيرُ فَسَألْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلاَةِ؟ فَقَالَ صَلِّ قَائِماً فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِداً فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ.

430- İmran bin Husayn (r.a.) şöyle demiştir: "Bende basûr[765] çeşidi bir hastalık vardı. Hz. Peygamber'e namazı nasıl kılacağımı sordum. Şöyle buyurdu: '**Namazı ayakta kıl. Güç yetiremezsen oturarak kıl. Bunu da yapamazsan bir yanın üzerinde kıl.**'"

Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٤٣١ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: عَادَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرِيضاً فَرَآهُ يُصَلِّى عَلَى وِسَادَةٍ فَرَمَى بِهَا وَقَالَ صَلِّ عَلَى الْاَرْضِ إِنْ اِسْتَطَعْتَ وَإِلَّا فَاَوْمِ إِيمَاءً وَاجْعَلْ سُجُودَكَ اَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِكَ.

431- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hastayı ziyaret etti ve onun bir yastık üzerinde namaz kıldığını gördü. Yastığı attı ve şöyle buyurdu: "**Eğer gücün yetiyorsa yere secde et. Yetmiyorsa îma ile kıl. Secdeni rükudan daha fazla eğilerek yap.**"

Bu hadîsi Beyhakî rivayet etmiş, Ebû Hatim de mevkuf olduğunu doğrulamıştır.

---

[764] Tabiînin büyüklerinden ve en çok ilmi olanlarındandır. Fıkıh ile hadîs, zühd ile ibadet ve vera'yı birleştirmiştir. Hz. Ömer'in halifeliğinden 2 yıl geçtikten sonra doğmuş ve 90 yılından sonra vefat etmiştir. Yaklaşık 80 yıl yaşamıştır.

[765] Bu hastalık sırasında kan sürekli akmış olabilir.

٤٣٢ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنها قَالَتْ رَاَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى مُتَرَبِّعاً.

432- Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in namazda bağdaş kurarak oturduğunu gördüm." Bu hadîsi Nesâî rivayet etmiş, Hâkim de sahih olduğunu belirtmiştir.

* * *

12- CUMA NAMAZI BÖLÜMÜ

٤٣٣/٤٣٤ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ وَاَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُمْ اَنَّهُمَا سَمِعَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ -عَلَى اَعْوَادِ مِنبَرِهِ- لَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ اَوْ لَيَختِمَنَّ اللّٰهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ.

433/ 434- Abdullah bin Ömer (r.a.) ve Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın minberinin kütüğü[766] üzerinde şöyle buyurduğunu işittiler: **"Bazı toplulukların sonu Cuma namazlarını terk etmeleri veya Allah'ın onların kalplerini mühürlemeleriyle olacak. Sonra da gafillerden olacaklar."** Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٣٥ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّى مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ ثُمَّ نَنصَرِفُ وَلَيْسَ لِلْحِيطَانِ ظِلٌّ نَستَظِلُّ بِهِ.

435-Seleme bin Ekva' (r.a.)[767] şöyle demiştir: Cuma namazını Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte kılardık. Sonra duvarların henüz gölgelenecek kadar gölgesi yok-

---

766 Bu ifade minberinin basamakları veya çamurdan ya da kendisine dayandığı hurma gövdesinden değil ağaçtan yapılmış olan minberi üzerinde şeklinde anlaşılabilir. Bu minberi ensardan bir hanımın kölesi olan Meymun, hicrî 7 veya 8 yılında yaptı. Bu minber 3 basamaktan oluşuyordu. Daha sonra Mervan, Muaviye zamanında alt tarafından 6 basamak daha ekledi. 654 Mescit-i Nebevî yangınında o zamana kadar bu şeklini korumuş olan minber yandı. –Sübül'den özet olarak-

767 Ebû İmam Müslim Seleme bin Amr bin Ekva'. Ekva'nın ismi Sinan bin Abdullah el-Eslemî el- Medenî'dir. Sahabenin en cesurlarındandır. Çok iyi, faziletli ve cömertti. Hicri 74'te Medine'de vefat etti.

ken namazdan dağılırdık."[768] Bu hadis müttefekun aleyhtir, metin ise İmam Buhârî'ye aittir.

İmam Müslim'e ait bir metinde şu ifade yer almaktadır:

كُنَّا نَجْمَعُ مَعَهُ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ نَرْجِعُ نَتَتَبَّعُ الْفَيْءَ.

"Cuma namazını güneş tam batı tarafına meylettiği zaman Hz. Peygamber(s.a.v.) ile birlikte kılardık. Gölgeyi takip ederek dönerdik."

٤٣٦ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا كُنَّا نَقِيلُ وَلَا نَتَغَدَّى إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ.

436- Sehl bin Sa'd (r.a.)[769] şöyle demiştir: "Biz ancak Cuma namazından sonra kaylûle yapar ve yemek yerdik"[770] Bu hadis, müttefekun aleyhtir, metin İmam Müslim'e aittir. Bir rivayette "Rasûlullah (s.a.v.) zamanında" ifadesi yer almaktadır.

٤٣٧ - عَنْ جَابِرٍ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا فَجَاءَتْ عِيرٌ مِنَ الشَّامِ فَانفَتَلَ النَّاسُ إِلَيْهَا حَتَّى لَمْ يَبْقَ إِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا.

437- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ayakta hutbe veriyordu. Şam'dan ticaret yükü taşıyan bir deve geldi. İnsanlar koşarak ona doğru gittiler. 12 kişi dışında kimse kalmadı." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٣٨ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ اَدْرَكَ رَكْعَةً مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَغَيْرِهَا فَلْيُضِفْ إِلَيْهَا اُخْرَى وَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ.

---

[768] Bu hadîsi Cuma namazının güneşin batıya meylinden önce kılınmasının sahih olduğuna delil göstermek doğru olmaz. Ancak Cuma namazını zevalin ilk anlarında kılma konusunda aceleci davranmaya delildir.

[769] Ebû'l-Abbas el-Hazrecî es-Sâidî. Ensardandır. 100 hadîs rivayet etmiştir. Hicrî 91 yılında 100 yaşına yaklaşmışken vefat etmiştir. Onun Medine'de vefat eden son sahâbî olduğu söylenmiştir.

[770] Bu hadîs Cuma namazının günün yarısından önce kılınmasının sahih olduğuna delil gösterilmiştir. Ancak bunda herhangi bir delil yoktur. Çünkü kaylule de sabah kahvaltısı da zevalden sonrası için mecaz olarak kullanılmıştır. Çünkü ashab Medine'de de Mekke'de de ancak öğleden sonra kaylûleye yatmış ve kahvaltı etmiştir. Nitekim âyet-i kerîmede de "Öğle vaktinde elbiselerinizi çıkardığınızda" (Nûr Sûresi 24/ 58) ifadesi yer almıştır. Sübül yazarı bu görüştedir. (Cuma namazının vakti tam öğle namazının vaktidir. Öğle namazının vakti de güneşin tam tepe noktasına geldikten sonra batıya doğru meyletmesi ile başlar. Mütercime)

438- İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Kim Cuma namazı veya diğer namazlardan bir rekata yetişirse hemen ona bir rekat daha eklesin. Böylece onun namazı tamamlanmış olur." Bu hadîsi Nesâî, İbn Mâce, ve Dârekutnî rivayet etmiştir. Metin Dârekutnî'ye aittir. İsnadı sahihtir. Ebû Hatim bu isnadın mürsel olduğunu söylemiştir.

٤٣٩- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا ثُمَّ يَجْلِسُ ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ قَائِمًا فَمَنْ اَنْبَاَكَ اَنَّهُ كَانَ يَخْطُبُ جَالِسًا فَقَدْ كَذَبَ.

439- Cabir bin Semûre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ayakta hutbe veriyor, sonra oturuyordu. Sonra tekrar ayağa kalkıyor ve ayakta hutbe veriyordu. Sana kim Hz. Peygamber'in oturarak hutbe verdiğini bildirirse hata etmiş olur." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٤٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَاَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُولُ صَبَّحَكُمْ وَمَسَّاكُمْ وَيَقُولُ اَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَخَيْرَ الْهَدْىِ هَدْىُ مُحَمَّدٍ وَشَرَّ الْاُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.

440- Cabir bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbe verdiğinde yüzü kızarır, sesi yükselir, öfkesi artardı. Hatta bir ordu komutanı gibi olur "Düşman sabah akşam yanınızda olacak" der ve şöyle buyururdu: "Sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. Yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan ortaya çıkarılanlarıdır. Sonradan ortaya konan her şey (bid'at)[771], dalâlettir, sapkınlıktır."[772] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

Yine İmam Müslim'e ait bir rivayette şu ifadeler yer almaktadır: "Cuma günleri Hz. Peygamber'in hutbesi şöyle olurdu: Allah'a hamd-ü senâda bulunur, ardından hutbesini verirdi. Sesini yükseltirdi."

Başka bir rivayette:

---

[771] Bid'at: Allah ve Rasûlü'nün koyduğu kanunlqrla sabit olmayan şeylere bid'at denir.

[772] Bu hadîs, bid'atin iyi ve kötü şeklinde iki kısma ayrılmasının doğru olmadığını göstermektedir. İlk bakışta iyi gibi görünse de bid'atin tamamı dalâlettir, sapkınlıktır. Çünkü onun kaynağı Allah ve Rasûlü dışında bir kanun koyucudur ki bu da apaçık bir dalâlettir. Güzel olan hiçbir şey bid'at olamaz, bid'at olan bir şeyin de güzel olması mümkün değildir.

مَنْ يَهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِىَ لَهُ.

"Allah'ın doğru yola ilettiği kimseyi şaşırtıp yolundan saptıracak kimse yoktur. Allah'ın doğru yolu nasip etmediği kimseye ise kimse doğru yolu gösteremez."

Nesâî'de şu ifade de yer alır:

وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِى النَّارِ.

"Her türlü dalâlet, sapkınlık cehennemdedir."

٤٤١ - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مَئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِهِ.

441- Ammar bin Yâsir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Kişinin namazı uzun, hutbesini kısa tutması anlayış, zeka ve bilgisine işaret eder."**

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٤٢ - عَنْ أُمِّ هِشَامٍ بِنْتِ حَارِثَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا اَخَذْتُ ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ إِلَّا عَنْ لِسَانِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَؤُهَا كُلَّ جُمُعَةٍ عَلَى الْمِنْبَرِ إِذَا خَطَبَ النَّاسَ.

442- Harise'nin kızı Ümmü Hişam[773] (r.a.) şöyle demiştir:

"Kaf sûresini **(ق والقرآن المجيد)** Rasûlullah (s.a.v.)'tan başkasından öğrenmedim. O (s.a.v.) her Cuma insanlara hutbe vermek için minbere çıktığında bu sûreyi okurdu." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٤٣/٤٤٤ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْاِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا وَالذِى يَقُولُ لَهُ اَنْصِتْ لَيْسَتْ لَهُ جُمُعَةٌ.

---

[773] Binti Harise bin Nu'man. Amre binti Abdurrahman ile anne bir kardeştir. Ensardandır. Neccar kabilesine mensuptur. Rıdvan bey'atine katıldığı söylenmiştir.

443/ 444- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Cuma günü imam hutbe verirken konuşan kişi büyük kitaplar taşıyan eşek gibidir. Ona "sus" diyenin de Cuma'sı yoktur.**[774]" Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel zararsız bir isnadla rivayet etmiştir.

Bu hadis Ebû Hureyre'nin Sahihayn'da merfu olarak gelmiş olan hadîsini de açıklamaktadır:

إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَغَوْتَ.

"Cuma günü imam hutbe verirken arkadaşına sus dediğin zaman muhakkak gevezelik etmiş olursun."

٤٤٥ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فَقَالَ صَلَّيْتَ؟ قَالَ: لَا قَالَ: قُمْ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ.

445- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: Cuma günü Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbe verirken bir adam mescite girdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona "namaz kıldın mı?" buyurdu. O "Hayır" cevabı verdi. O zaman Hz. Peygamber "Kalk ve iki rekat namaz kıl" buyurdu."[775] Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٤٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِى صَلَاةِ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِينَ.

446- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Cuma namazında Cuma ve Münafikîn sûrelerini okurdu." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٤٧ - وَلَهُ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ كَانَ يَقْرَأُ فِى الْعِيدَيْنِ وَفِى الْجُمُعَةِ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ.

---

774 Yani Cuma'nın faziletine eremez, bundan mahrum bırakılır. Başkasının konuşmasını engelleyen için durum buysa bizzat konuşan kişi için bu tehdit ve mahrumiyet daha çok geçerli olur. Böyle kişi eşeğe benzetilmiştir, çünkü o bir meşakkati yüklendiği halde ondan bir fayda elde edememektedir.

775 Bu, camiye daha önce değil de hutbe verilirken giren kişinin de iki rekat namaz kılmasının müstehab olduğunu göstermektedir. Bu ya Cuma namazının ilk sünnetidir ya da tahiyyetü'l-mescit namazıdır. Eğer tahiyyetü'l-mescit namazı ise hadîs mescite girince oturulduğunda bu namazın düşmediğine delildir. Çünkü buradaki "Kalk" emri o kişinin mescite girdiğinde oturduğuna işaret etmektedir.

447- Nu'man bin Beşir[776] (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bayram ve Cuma namazlarında سبّح اسم ربك الأعلى ve وهل أتاك حديث الغاشية (A'lâ ve Ğaşiye Sûrelerini) okurdu." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٤٨ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِيدَ ثُمَّ رَخَّصَ فِي الْجُمُعَةِ فَقَالَ مَنْ شَاءَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُصَلِّ.

448- Zeyd bin Erkam (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber bayram namazını kıldı. Sonra Cuma namazı konusunda ruhsat verdi ve şöyle buyurdu: "Kılmak isteyen kılsın." Bu hadîsi Tirmizî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. İbn Huzeyme sahih olduğunu belirtmiştir.

٤٤٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعاً.

449- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Sizden biriniz Cuma namazı kıldığında arkasından da 4 rekat daha kılsın." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٥٠ - عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ أَنَّ مُعَاوِيَةَ قَالَ: لَهُ إِذَا صَلَّيْتَ الْجُمُعَةَ فَلَا تَصِلْهَا بِصَلَاةٍ حَتَّى تُكَلَّمَ أَوْ تَخْرُجَ فَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَنَا بِذَلِكَ أَنْ لَا نُوصِلَ صَلَاةً بِصَلَاةٍ حَتَّى نَتَكَلَّمَ أَوْ نَخْرُجَ.

450- Sâib bin Yezid[777], Muaviye'nin kendisine şöyle dediğini bildirmiştir: "Cuma namazını kıldığın zaman konuşmadan veya camiden çıkmadan diğer bir namaza başlama. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) bize konuşmadan veya namaz kıldığımız yerden çıkmadan iki namazı birleştirmememizi emretmiştir."[778] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

[776] Ebû Abdullah el-Ensârî el- Medenî. Ensar içinde hicretten sonra (14 ay) doğan ilk kişidir. Şam'da yerleşti. Sonra Kûfe ve ardından da Humus emirliğini üstlendi. Hicri 64 yılında Halid bin Haliyyu'l-Kilâî tarafından öldürüldü. Babasının hayat hikayesi daha önce geçmişti.

[777] Meşhur ismi Ebû Yezid el-Kindî'dir. Hicrî 2 yılında doğmuş babasıyla birlikte Veda Haccı'na katılmıştır. Hicrî 80'de vefat etmiştir.

[778] Hadîs iki namazın arasını ayırmanın meşru olduğuna delildir. Bu hüküm Cuma namazına mahsus değildir. Çünkü merfu olan hadîs genel bir ifadedir. Bunun hikmeti farz namazların nafile namazlara benzememesidir.

٤٥١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنِ اغْتَسَلَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَصَلَّى مَا قُدِّرَ لَهُ ثُمَّ أَنْصَتَ حَتَّى يَفْرُغَ الْإِمَامُ مِنْ خُطْبَتِهِ ثُمَّ يُصَلِّي مَعَهُ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَفَضْلُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

451- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Kim gusül abdesti alır, sonra Cuma namazına gelir, Allah'ın takdir ettiği kadar (nafile) namaz kılar, imam hutbesini bitirene kadar susar sonra onunla birlikte namazını kılarsa bununla diğer Cuma namazı arasındaki günahları ile üç günlük fazlası affedilir."**[779]

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٥٢ - عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقَلِّلُهَا.

452- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Cuma gününden bahsetti ve şöyle buyurdu: **"O gün içinde bir saat vardır. Müslüman bir kul bu saatte namaz kılarak Allah'tan bir şey isterse Allah istediğini mutlaka verir."** Rasûlullah (s.a.v.) eliyle bu vaktin kısa olduğuna işaret etmekteydi.

Bu hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'e ait bir rivayette "O, az bir vakittir" denmektedir.

٤٥٣/٤٥٥ - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ.

453/ 455- Ebû Bürde[780] babasından naklen bildirmiştir. Babası Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Cuma günü içindeki icabet saati imamın oturması ile namazın kılınması arasındaki süredir."**

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Darekutnî bunun Ebû Bürde'nin sözü olduğunu kabul etmektedir.

Abdullah bin Selam'ın[781] İbn Mâce'de; Cabir'in Ebû Davud ve Nesâî'de bulunan rivayetleri şöyledir:

---

[779] Cumhura göre bu mağfiret küçük günahlar için geçerlidir.

[780] Amir bin Ebû Musa el-Eş'arî. Tabiinin meşhurlarındandır. Babasından, Hz. Ali ve İbn Ömer'den hadîs dinlemiştir. Hicrî 104 yılında 80 yaşını aşkınken vefat etmiştir.

[781] Yahudi âlimlerinin büyüklerindendi. Benî Kaynuka'dan Yusuf aleyhisselam sülâlesindendir. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye geldiği ilk günlerde Müslüman oldu. Kendisi hakkında cennet müjdesi verilenlerdendir. Medine'de hicrî 43 yılında vefat etti.

أَنَّهَا مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ.

"O vakit, ikindi namazından güneş batana kadardır."

Bu konuda 40'tan fazla farklı görüş – bunları Buhârî şerhinde yazdım- vardır.[782]

٤٥٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَضَتِ السُّنَّةُ أَنَّ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ فَصَاعِدًا جُمُعَةً.

456- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Sünnet, her kırk veya daha fazla kişiye Cuma namazı lazım olduğuna hükmedegelmiştir." Bu hadîsi Darekutnî zayıf bir senetle rivayet etmiştir.[783]

٤٥٧ - عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَسْتَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كُلَّ جُمُعَةٍ.

457- Semûra bin Cündüb (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) her Cuma namazında erkek ve kadın mü'minler için Allah'a istiğfar ederdi." Bu hadîsi Bezzar zayıf bir senetle rivayet etmiştir.

٤٥٨ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي الْخُطْبَةِ يَقْرَأُ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ وَيُذَكِّرُ النَّاسَ.

458- Cabir bin Semûra (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbede halka hatırlatma yapmak için Kur'an'dan âyetler okurdu." Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'de yer almaktadır.

---

782 Bu saat hakkındaki görüşlerin en çok tercih edileni bu hadîslerde geçtiği gibi ya hutbeyle namaz arasındaki vakit ya da günün son saatidir. Daha sonra bu iki görüşten birini tercih konusunda ihtilaf oluşmuştur. Bazı âlimler bu iki rivayeti birleştirme yolunu tuttular ve icabe saatinin bu iki vakit arasında gidip geldiğini, bazen birinde bazen diğerinde olduğunu söylediler. Bu iki vakitte namaz olmaması karışıklığa sebep oldu. Bu da şu şekilde cevaplandırıldı: Hadîste de ifade edildiği gibi namazı bekleyen namazdadır.

783 Çünkü bu hadîs Abdulaziz bin Abdurrahman'ın rivayetidir. Onun hakkında İmam Ahmed; onun hadîslerinden birini diğerine tercih edecek sebep bulunamamıştır. Çünkü o hadîs ya yalandır, ya da uydurulmuştur, demiştir. Nesâî de sika olmadığını söylemiştir. Darekutnî münkeru'l-hadîs olduğunu söylemiştir. İbn Hıbban da onun rivayetinin delil olamayacağını söylemiştir. Bu sebeple -böyle hadîslerde olduğu gibi- Cuma için cemaatin belirli bir sayıya ulaşması şartı caiz değildir.

٤٥٩ - عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِى جَمَاعَةٍ إِلَّا اَرْبَعَةً مَمْلُوكٌ وَاِمْرَاَةٌ وَصَبِىٌّ وَمَرِيضٌ.

459- Tarık bin Şihab[784] (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Cuma namazının cemaatle kılınması şu dört kişi hariç her müslümana farzdır: Köle, kadın, çocuk ve hasta."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Tarık Hz. Peygamber (s.a.v.)'den hadis dinlememiştir. Hâkim bu hadîsi Tarık'ın Ebû Musa'dan rivayeti şeklinde vermiştir.

٤٦٠ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ عَلَى مُسَافِرٍ جُمُعَةٌ.

460- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Yolcuya Cuma namazı farz değildir."** Bu hadîsi Taberânî zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

٤٦١/٤٦٢ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى الْمِنْبَرِ اسْتَقْبَلْنَاهُ بِوُجُوهِنَا.

461/ 462- Abdullah bin Mes'ud'dan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) minbere yerleştiğinde yüzlerimizi ona dönerdik." Bu hadîsi Tirmizî zayıf bir isnatla rivayet etmiştir. İbn Huzeyme'deki Bera'nın rivayeti bu hadîsi desteklemektedir.

٤٦٣ - عَنِ الْحَكَمِ بْنِ حَزْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْنَا الْجُمُعَةَ مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى عَصًا اَوْ قَوْسٍ.

463- Hakem bin Hazn[785] (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte Cuma namazı kıldık. Bir asa veya yaya dayanarak ayağa kalktı." Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir.

* * *

---

[784] Ahmesî Becelî. Kufe'lidir. Muhadramdır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'i görmüş ancak ondan bir şey duymamıştır. İlk iki halifenin hilafeti döneminde 33 veya 34 savaşa katılmıştır. Hicri 82 yılında vefat etmiştir.

[785] İbn Ebî Vehb el-Mahzûmî. Yemame günü Müslüman olduğu söylenir. Aslında fetih yılı Müslüman olmuştur. Hadîs onun Hz. Peygamber (s.a.v.) ile beraber Cuma namazı kıldığına işaret etmektedir.

13- KORKU NAMAZI[786] BÖLÜMÜ

٤٦٤- عَنْ صَالِحِ بْنِ خَوَّاتٍ عَمَّنْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ ذَاتِ الرِّقَاعِ صَلَاةَ الْخَوْفِ اَنَّ طَائِفَةً صَلَّتْ مَعَهُ وَطَائِفَةٌ وِجَاهَ الْعَدُوِّ فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رَكْعَةً ثُمَّ ثَبَتَ قَائِماً وَاَتَمُّوا لِاَنْفُسِهِمْ ثُمَّ اِنْصَرَفُوا فَصَفُّوا وِجَاهَ الْعَدُوِّ وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْاُخْرَى فَصَلَّى بِهِمُ الرَّكْعَةَ الَّتِى بَقِيَتْ ثُمَّ ثَبَتَ جَالِساً وَاَتَمُّوا لِاَنْفُسِهِمْ ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ.

464- Salih bin Havvat[787] (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte Zatürrika gazasında[788] korku namazı kılan bir zattan[789] naklen bildirmiştir: "Bir grup Hz. Peygamber (s.a.v.)'le beraber saf tuttu. Bir grup da düşmanın karşısında kaldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) yanındakilerle birlikte bir rekat kıldı. Sonra ayakta sabit durdu. Herkes kendi namazını tamamladı ve gitti. Düşmana karşı saf tuttular. Diğer grup geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara kalan rekatı kıldırdı. Sonra oturarak durdu. Onlar kendi namazlarını tamamladılar. Sonra onlarla selam verdi."

Bu hadis müttefekun aleyhtir. Bu İmam Müslim'in lafzıdır. İbn Mende'nin el-Marife'sinde Salih bin Havvat'tan, o da babasından[790] şeklinde yer almıştır.

٤٦٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَلَ نَجْدٍ فَوَازَيْنَا الْعَدُوَّ فَصَافَفْنَاهُمْ فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى بِنَا فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ وَاَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ وَرَكَعَ بِمَنْ مَعَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِى

---

786 Korku halinde kılınan namaz. Korkudan murad Müslümanların ordusuyla düşman ordusunun aynı hizada bulunup henüz savaşın gerçekleşmemiş olması durumudur. İki grup birbirini öldürür, tüfek ve top atarsa, tanklar, zırhlı harp gemileri harekete geçer, uçaklarla bombalar atılırsa o zaman namazın belirli bir şekli olmaz. Bilakis bu durumda askerler; cemaatle veya tek tek, ayakta, yürüyerek veya binitli olarak nasıl isterlerse namazlarını öyle kılarlar.

787 İbn Cübeyr bin Nu'man el-Ensârî el-Medenî. Tabiinin meşhurlarındandır. Hadîsi iki veya daha çok kişi tarafından rivayet edilmiştir.

788 Zatürrika, Necd bölgesinde Gatafan topraklarında bir yerdir. Bu gazve bilindiği gibi Hayber'den sonra hicretin 7. yılında cereyan etmiştir. "Zatürrika" yani "Yamalı" olarak isimlendirilmesinin sebebi, bu savaşta Müslümanların ayaklarının yalın ayak yürümekten dolayı aşınması ve onların da ayaklarına bez parçaları bağlamalarıdır.

789 İmam Müslim'in rivayetinde hadîs Sehl bin Ebî Hasme'den gelmektedir. Onun, musannifin hadîsin sonundaki ifadesinden de anlaşıldığı gibi, râvînin babası Havvat olduğu söylenmiştir. Doğrusu da budur. Çünkü Sehl o zaman küçüktü, savaşlara katılamazdı.

790 Büyük bir sahabîdir. İlk katıldığı savaş Uhud'dur. Bedir'e katıldığı da söylenmiştir. Medine'de hicrî 40 yılında vefat etmiştir. Daha sonra vefat ettiği de söylenmiştir. 70 veya 71 yıl yaşamıştır.

لَمْ تُصَلِّ فَجَاءُوا فَرَكَعَ بِهِمْ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ.

465- İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Necd[791] taraflarında Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber savaştım. Düşmanla karşı karşıya geldik ve onlara karşı saf olduk.[792] Bunun üzerine Rasûlullah kalktı ve bize namaz kıldırdı. Bir grup onunla namaza durdu, bir grup da düşmanı önledi.Hz. Peygamber yanındakilerle bir rüku yaptı, iki kere secde etti. Sonra onlar namaz kılmamış olan grubun yerine geçtiler.[793] Diğerleri[794] geldiğinde Hz. Peygamber onlarla da bir kere rüku ve iki kere secde yaptı. Sonra selam verdi. Orada bulunanların her biri ayağa kalkıp kendi başına bir rükû ve iki secde yaptı.[795]" Bu hadis, müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

٤٦٦/٤٦٨- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ، فَصَفَّنَا صَفَّيْنِ صَفٌّ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعَدُوُّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَكَبَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَبَّرْنَا جَمِيعاً ثُمَّ رَكَعَ وَرَكَعْنَا جَمِيعاً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا جَمِيعاً ثُمَّ إِنْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفُّ الَّذِى يَلِيهِ وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِى نَحْرِ الْعَدُوِّ فَلَمَّا قَضَى السُّجُودَ قَامَ الصَّفُّ الَّذِى يَلِيهِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ

466/ 468- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. O şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber korku namazına katıldım. İki saf olarak durduk. Bir saf Rasûlullah (s.a.v.)'ın arkasındaydı. Düşman bizimle kıble arasındaydı. Hz. Peygamber (s.a.v.) tekbir getirdi, biz de hep beraber tekbir getirdik. Sonra rükûya gitti. Biz de hep birlikte rüku ettik. Sonra başını rükudan kaldırdı. Bizler de hep birlikte kalktık. Sonra O ve arkasındaki saf secdeye gitti. Arkadaki saf düşmanın karşısında ayağa kalktı. Secde bitince önündeki saf ayağa kalktı." Ve hadîsin tamamını zikretti.

Başka bir rivayette şöyle anlatılmaktadır:

---

791 Hicaz'ın doğusunda yüksek bir bölge.

792 Bu, ikindi namazındaydı.

793 Birinci rekatı tamamladıktan sonra, ikinci rekatı kılıp selam vermeden diğer grubun yerine geçtiler. Hz. Peygamber (s.a.v.) ayakta kaldı.

794 Nöbet tutmakta olan grup.

795 Hadîsin zahirinden kalan rekatı nöbetleşe, yani birbirlerinden sonra kıldıkları anlaşılmaktadır. Ebû Davud'da bulunan İbn Mes'ud'un rivayetine göre, önce ikinci grup namazını tamamlamış iki rekatı birbiri ardınca kılarak birinci grubun yerine gitmiştir. Sonra birinci grup gelip bir rekat kılmış, selam vererek namazını iki rekat olarak tamamlamıştır.

ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ مَعَهُ الصَّفُّ الْأَوَّلُ فَلَمَّا قَامُوا سَجَدَ الصَّفُّ الثَّانِي ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُّ الْأَوَّلُ وَتَقَدَّمَ الصَّفُّ الثَّانِي. فَذَكَرَ مِثْلَهُ وَفِي آخِرِهِ: ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَلَّمْنَا جَمِيعاً.

"Sonra secde etti ve ilk saf da onunla birlikte secdeye gitti. Onlar kalktıklarında ikinci saf secdeye gitti. Sonra ilk saf geriledi ve ikinci saf öne geçti." Sonra benzeri anlatılmaktadır. Sonunda da "Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) selam verdi ve biz de hep birlikte selam verdik." denmektedir. Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Ebû Davud'da Ebû Ayyaş ez-Zerkî'nin[796] benzer bir rivayeti vardır. Onda ek olarak "Bu Usfan'daydı[797]" ifadesi yer almaktadır.

Nesâî'de Cabir'den başka bir tarikle gelen rivayet şöyledir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِطَائِفَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى بِآخَرِينَ أَيْضاً رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ.

"Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabından bir gruba iki rekat namaz kıldırdı. Sonra selam verdi. Sonra diğerlerine de iki rekat namaz kıldırdı ve selam verdi.[798]" Bu rivayetin benzeri Ebû Davud'da Ebû Bekre'den rivayet edilmiştir.

٤٦٩/٤٧٠- عَنْ حُذَيْفَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاةَ الْخَوْفِ بِهَؤُلَاءِ رَكْعَةً وَبِهَؤُلَاءِ رَكْعَةً وَلَمْ يَقْضُوا.

---

796 İsmi Zeyd bin Sabit'tir. Ensardandır. Ondan bir grup, rivayette bulunmuştur. Hicrî 40 yılından sonra vefat etmiştir.

797 Usfan gazvesi hicrî 6'da Hudeybiye umresinin yapıldığı yıl meydana gelmiştir. Bu gazvede çarpışma olmamıştır. Müşrikler Rasûlullah (s.a.v.)'ın ve Müslümanların Beytullah'a girmelerini engellemeye çalışmışlar ve bu amaçla Halid bin Velid'i 200 askerle göndermişlerdi. Halid bin Velid, Mekke yolunda onlara yetişti. Müslümanları öğle namazını kılarken gördü ve şöyle söyledi: "Uyanık oldukları halde gafletteydiler. Eğer onlara hücum etseydik isabet ederdik." Sonra ikindide hücum etmeye karar verdi. Bunun üzerine Allah, korku namazını indirdi ve Halid bu fırsatı kaçırmış oldu. Rasûlullah (s.a.v.) yolunu değiştirdi ve Hudeybiye'ye vardı. Burada da barış gerçekleşti. Usfan korku namazı kılınan ilk gazve oldu. Bu hadîste zikredildiği gibi korku namazı olarak kılınan ilk namaz da ikindi namazıydı.

798 Bu iki gruptan birine farz namazda, diğerine ise nafile namazda imamlık yaptı. Buradan farz namaz kılanın nafile namaz kılana uymasının cevazı ortaya çıkmaktadır. (Hanefîlere göre farz namaz kılanın nafile namaz kılana uyması caiz değildir. Fakat nafile namaz kılanın farz namaz kılana uyması caizdir. Mütercime) Bu namaz Usfan'da kılındığı anlatılan namazdan başkadır. Bu Batn-ı Nahl'deydi. Durumların değişmesine göre korku namazının kılınışı da değişebilir. Korku halinde namaz kılındığında bunlardan hangisi istenirse uygulanabilir.

469/ 470- Huzeyfe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) korku namazında gruplardan birine bir rekat, diğerine bir rekat namaz kıldırdı. Sonra bunu kaza etmediler." Bu hadîsi İmam Ahmed, Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban sahih olduğunu belirtmiştir. Benzeri bir rivayet İbn Huzeyme'de İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen yer almıştır.[799]

٤٧١ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاةُ الْخَوْفِ رَكْعَةٌ عَلَى اَيِّ وَجْهٍ كَانَ.

471- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Korku namazı ne sûretle olursa olsun bir rekattır."**

Bu hadîsi Bezzar zayıf bir isnadla rivayet etmiştir.

٤٧٢ - عَنْهُ مَرْفُوعًا لَيْسَ فِى صَلَاةِ الْخَوْفِ سَهْوٌ.

472- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan merfu olarak bildirilmiştir: "Korku namazında sehv (yanılma) yoktur." Bu hadîsi Darekutnî zayıf bir isnatla[800] rivayet etmiştir.

* * *

---

[799] Bu iki hadîs korku namazında farzın en azının bir rekat olduğuna ve bunun yeterli görüldüğüne delildir. Seleften bir grup alim de bu görüşü benimsemişlerdir. Tabiinden Hasan Basrî, Dahhak, İbn Rahuye, Atâ, Tavus, Mücahid, Hakem bin Uteybe, Katâde ve Sevrî; sahabeden İbn Abbas, Ebû Hureyre, ve Ebû Musa el-Eşârî bunlardandır. Bu kişiler şöyle derler: Korku şiddetli olduğu zaman ima ile namaz kılar. İmam Müslim ve Tirmizî dışındaki 5 hadîs âliminin İbn Abbas'tan rivayet ettikleri hadîs de bu görüşü teyit etmektedir: "Allah, Peygamberinizin lisanı üzere size sefer dışında 4, seferde 2 ve korkuda 1 rekat namazı farz kıldı." Cumhur -4 imam ve onlara tâbî olanlar- onların bu görüşlerine muhalefet etmişler ve şöyle demişlerdir: "Korku, namazın rekat sayısını etkilemez."

[800] Bu isnad zayıftır, çünkü Abdulhamid bin es-Seriyyi'nin rivayetidir ve o da zayıf bir râvîdir. Doğrusu hadîs zayıf olmakla beraber mevkuf bir hadîstir. Sübül sahibi şöyle demiştir: "Bu hadîs hakkında alimlerden herhangi biri böyle bir şey söylememiştir."

14- BAYRAM NAMAZLARI[801] BÖLÜMÜ

٤٧٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْفِطْرُ يَوْمَ يُفْطِرُ النَّاسُ وَالْاَضْحَى يَوْمَ يُضَحِّي النَّاسُ.

473- Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Ramazan bayramı insanların iftar ettiği, kurban bayramı ise kurban kestiği gündür.**"[802] Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir.

٤٧٤ - عَنْ اَبِي عُمَيْرِ بْنِ اَنَسٍ عَنْ عُمُومَةٍ لَهُ مِنَ الصَّحَابَةِ اَنَّ رَكْبًا جَاءُوا فَشَهِدُوا اَنَّهُمْ رَاَوُا الْهِلَالَ بِالْاَمْسِ فَاَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُفْطِرُوا وَاِذَا اَصْبَحُوا يَغْدُوا اِلَى مُصَلَّاهُمْ.

474- Ebû Umeyr bin Enes[803] sahabeden olan amcalarından naklen bildirmiştir: "Bir grup yolcu geldi ve hilali gördüklerine şehadet ettiler. Hz. Peygamber onlara iftar etmelerini ve sabah olduğunda da namazgahlarına gitmelerini emretti."[804] Bu hadîsi İmam Ahmed, Ebû Davud rivayet etmiştir. Metin Ebû Davud'a aittir. İsnadı sahihtir.

---

[801] Kurban ve Ramazan bayramı namazları. Ramazan bayramı hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır. Kurban bayramının da aynı zamanda farz kılındığı söylenmiştir. Tirmizî ve İmam Ahmed, İbn Ömer (r.a.)'den şöyle nakletmişlerdir: "Rasûlullah (s.a.v.) Medine'de 10 yıl kurban keserek ikamet etti." Bu, kurbanın hicretin ilk yılında meşru kılınmış olmasını gerektirir. Ancak burada on rakamının uzun yıllar anlamında kullanılmış olması da mümkündür. En doğrusunu Allah bilir.

[802] Hadîsin manası şöyledir: İnsanlar hilali görme konusunda hataya düşseler, Ramazan ve Zilkâde aylarını 30 güne tamamlasalar, sonra Ramazan ve Kurban bayramlarına çıksalar, hac görevlerini de bu otuz güne göre yapsalar, ardından da hilali görme konusunda hata ettiklerini ve ayın 29. günde tamamlandığını anlasalar onlarla ilgili olarak hiçbir günah ve kınama söz konusu olmaz. Bilakis bu doğrudur ve Allah katında geçerlidir. Bu Allah tarafından bir kolaylık ve kullarına olan merhametidir. Hadîsin şu anlama geldiği de söylenmiştir: Bir tek kişi hilali gördüğüne şahitlik etse kadı bu kişinin şahitliği ile hüküm vermez. Bu tek kişi de kendi ruyetiyle amel etmez, ne oruç tutar ne iftar eder, ne de kurban keser. Böyle durumlarda cemaatle ve insanların çoğunluğu ile birlikte hareket etmek gerekir. Cumhur alimler, bu görüşe muhalafet etmiş ve gördüğü ile amel etmeli demişlerdir.

[803] İsmi Abdullah bin Enes bin Malik el-Ensârî'dir. Enes'in en büyük çocuğudur. Sika ve tabiinin küçüklerinden (dördüncü dereceden)dir. Babasından sonra uzun zaman yaşamıştır.

[804] Hadîs hilalin dün görüldüğü sabit olduysa 30. gün oruç tutmamak gerektiği konusunda delildir. Ayrıca bayram olup olmadığı netleşmediğinde, vakti çıktıysa bayram namazının ikinci gün kılınabileceğine de delildir.

٤٧٥- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتّٰى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ.

475- Enes (r.a.) şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.) Ramazan bayramı günü bir miktar hurma yemeden güne başlamazdı.” Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. İmam Ahmed’in vaslettiği muallak bir rivayette “Onları tek tek yerdi” ifadesi yer almaktadır.

٤٧٦- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيهِ قَالَ: كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتّٰى يَطْعَمَ وَلَا يَطْعَمُ يَوْمَ الْاَضْحٰى حَتّٰى يُصَلِّىَ.

476- İbn Büreyde babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Ramazan bayramı günü yemek yemeden dışarı çıkmazdı. Kurban bayramında ise namazını kılana kadar bir şey yemezdi.[805]” Bu hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiştir. İbn Hıbban sahih olduğunu söylemiştir.

٤٧٧- عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ اُمِرْنَا اَنْ نُخْرِجَ الْعَوَاتِقَ وَالْحُيَّضَ فِى الْعِيدَيْنِ يَشْهَدْنَ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ وَيَعْتَزِلُ الْحُيَّضُ الْمُصَلّٰى.

477- Ümmü Atıyye (r.a.) şöyle demiştir: “Bize (Hz. Peygamber tarafından) bekar kızların ve hayızlı olanların iki bayramda da hayır (o günün bereketini, namazın faziletini) görmeleri ve Müslümanlara dua etmeleri için namazgaha çıkmaları, ancak hayızlı olanların namazgahtan uzakça durmaları emredildi.”[806] Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٧٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ.

478- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir ve Ömer bayram namazlarını hutbeden önce kılarlardı.” Hadis müttefekun aleyhtir.

---

[805] Beyhakî “Döndüğünde de kurbanın etinden yerdi” cümlesini eklemiştir. (Sübül’den nakil)

[806] Bu hadîs kadınların bayramlarda namazgaha gelmelerinin müstehab olduğuna delildir.

٤٧٩ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى يَوْمَ الْعِيدِ رَكْعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا.

479- İbn Abbas (r.a.hüma) dan naklen bildirilmiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v.) bayram günü iki rekat namaz kıldı. Bu ikisinden ne önce ne de sonra başka namaz kıldı.” Yedi alim de bu hadîsi rivayet etmişlerdir.

٤٨٠ - عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الْعِيدَ بِلَا اَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ.

480- İbn Abbas (r.a.hüma) dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bayram namazını ezansız ve kametsiz kıldı.” Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Aslı ise İmam Buhârî'de bulunmaktadır.

٤٨١ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُصَلِّى قَبْلَ الْعِيدِ شَيْئًا فَإِذَا رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ.

481- Ebû Said (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bayram namazından önce başka namaz kılmazdı. Evine döndüğünde ise iki rekat namaz kılardı.” Bu hadîsi İbn Mâce hasen bir senetle rivayet etmiştir.

٤٨٢ - عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْاَضْحَى إِلَى الْمُصَلَّى وَاَوَّلُ شَيْءٍ يَبْدَأُ بِهِ الصَّلَاةُ ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَقُومُ مُقَابِلَ النَّاسِ -وَالنَّاسُ عَلَى صُفُوفِهِمْ- فَيَعِظُهُمْ وَيَأْمُرُهُمْ.

482- Ebû Said (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Ramazan ve Kurban bayramlarında namazgaha gitmek için çıkardı. Yapmaya başladığı ilk şey namazdı. Sonra gider ve saflarında bulunan insanlara yönelerek ayakta durur ve onlara vaaz eder yapmaları gerekenleri emrederdi.” Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٤٨٣ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ: نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّكْبِيرُ فِى الْفِطْرِ سَبْعٌ فِى الْاُولَى وَخَمْسٌ فِى الْآخِرَةِ وَالْقِرَاءَةُ بَعْدَهُمَا كِلْتَيْهِمَا.

483- Amr bin Şuayb babasından o da dedesinden naklen şöyle demiştir: Allah'ın peygamberi (s.a.v.) şöyle demiştir: “**Ramazan bayramında tekbir ilk rekat-**

ta 7, diğerinde 5 keredir.[807] **Bundan sonra ikisinde de kıraat vardır."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiş ve Tirmizî İmam Buhârî'den bu hadîsin sahih olduğunu nakletmiştir. [808]

٤٨٤- عَنْ أَبِى وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِى الأَضْحَى وَالْفِطْرِ بِـ(ق) وَ (اقْتَرَبَتْ).

484- Ebû Vakıd el-Leysî (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kurban ve ramazan bayramı namazlarında Kaf ve Ikterabet sûrelerini okurdu."[809] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٤٨٥/٤٨٦- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْعِيدِ خَالَفَ الطَّرِيقَ.

485/ 486- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bayram günü olduğunda namazgaha bir yoldan gider, başka yoldan dönerdi.[810]" Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebû Davud'da İbn Ömer'in benzer bir rivayeti yer almaktadır.

٤٨٧- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ قَدْ أَبْدَلَكُمُ اللّٰهُ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ.

487- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye geldi. O zaman Medine halkının eğlendikleri iki günleri vardı.[811] O (s.a.v.) şöyle dedi: **"Allah bu iki**

---

807 Namaza başlama tekbiriyle birlikte 7 olmaktadır. Başlangıç duası ziyade tekbirlerden önce veya sonra olabilir. Kıyama kalkış tekbiri ile birlikte 6 olmaktadır.

808 Sübül sahibi şöyle demiştir: "Musannif in bunu Tirmizî'den nereden naklettiğini bilmiyorum. Tirmizî Süneni'nde Amr bin Şuayb'ın bu rivayetini asla vermemiştir." Ben ise şöyle diyorum: Tirmizî bunu Süneni'nde değil, Nasbu'r-Râye 2/217'de ve İlelü'l-Kübrâ'da vermiştir.

809 Mütercime

810 Bunun hikmeti konusunda 20'den çok görüş vardır. Belki de Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu bütün bu söylenenler için yapmıştır. Müslümanlar için de Hz. Peygamber (s.a.v.)'e uyma ve tabi olma arzusuyla bu şekilde davranmak müstehaptır.

811 Bu günler Nevruz ve Mihricân günüdür. Bu iki kelime de İran dilinden gelmiştir. İlk kelimenin aslı "nev ruz"dur. Yeni gün anlamına gelmektedir. Bu şemsî yılın ilk günüdür. Güneşin Hamel burcuna geçtiği ilk gündür. İkinci kelimenin aslı ise Farisi kefi ile "Mihrinan" dır. O da güneşin terazi burcuna geçtiği ilk gündür. Farisîler bu aya bu ismi vermişlerdir. Bu iki gün birbirine eşittir. Ne sıcak ne soğuktur. İkisinde de gece ile gündüz eşit olur. Bunlar, Farisiler için bayram günüdür. Hala da böyledir. Araplar da bu konuda onları taklit etmişlerdir. Ancak Şari' (kural koyucu Peygamber s.a.v.) bu iki

günü sizler için daha hayırlıları ile değiştirdi. Bunlar da Kurban ve Ramazan bayramlarıdır."

Ebû Davud ve Nesâî bu hadîsi sahih bir isnatla rivayet etmişlerdir.

٤٨٨ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ اَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْعِيدِ مَاشِياً.

488- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Bayramda namazgaha yürüyerek gitmek sünnettendir." Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve hasen olduğunu belirtmiştir.

٤٨٩ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُمْ اَصَابَهُمْ مَطَرٌ فِى يَوْمِ عِيدٍ فَصَلَّى بِهِمُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعِيدِ فِى الْمَسْجِدِ.

489- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. "Bayram günü üzerlerine yağmur yağdı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) bayram namazını mescitte kıldırdı." Bu hadîsi Ebû Davud gevşek bir isnatla rivayet etmiştir.

* * *

15- KÜSUF NAMAZI[812] BÖLÜMÜ

٤٩٠/٤٩١ - عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ فَقَالَ النَّاسُ اِنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللّٰهِ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ فَإِذَا رَاَيْتُمُوهُمَا فَادْعُوا اللّٰهَ وَصَلُّوا حَتَّى تَنْكَشِفَ.

490/ 491- Muğîre bin Şu'be (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah zamanında İbrahim'in[813] öldüğü gün güneş tutulmuştu.[814] İnsanlar "İbrahim'in ölümü sebebiyle

---

günü bayram edinmeyi yasakladı. Çünkü kafirlerin bayramlarını önemsemek mekruh veya haramdır. Hatta bazı alimler böyle kişilerin küfre düştüğünü ya da buna yaklaştığını söylemişlerdir.

[812] Küsuf , siyaha dönmek demektir. Güneş tutuldu derken bu kökten gelen fiil kullanılır. Siyahlaştı ve ışığı gitti anlamına gelir. Hüsuf da bu manadadır. Dil bilimciler birbirlerinin yerine kullanılabilirlerse de küsuf kelimesinin güneş, hüsuf kelimesinin de ay için kullanılmasının daha fasih olduğunu söylerler.

[813] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in oğludur. Annesi Kıptî Mariye'dir. Bir seriyyede İskenderiye ve Mısır

güneş tutuldu"[815] dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Güneş ve ay Allah'ın âyetlerinden iki âyettir.[816] Herhangi birinin ölümü veya hayatı için tutulmazlar. Onların tutulduğunu gördüğünüzde bu durum son bulana kadar Allah'a dua edin ve namaz kılın."**

Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'nin rivayetinde "Tekrar aydınlanana kadar" ifadesi yer almaktadır.

İmam Buhârî'de Ebû Bekre'nin rivayet ettiği hadiste "Başınıza gelen bu şey düzelene kadar namaz kılın, dua edin" ifadesi yer almaktadır.

٤٩٢ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَهَرَ فِى صَلَاةِ الْكُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ فَصَلَّى اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِى رَكْعَتَيْنِ وَاَرْبَعَ سَجَدَاتٍ.

492- Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber küsuf namazında kıraati açıktan yaptı. İki rekatta dört rükû, dört de secde yapmıştır."[817]

Hadis müttefekun aleyhtir. Bu İmam Müslim'in metnidir. Ona ait bir başka rivayette şöyle denmektedir: "Şu şekilde seslenen bir münâdî gönderdi: Namaz toplayıcıdır."[818]

٤٩٣/٤٩٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اِنْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا نَحْوًا مِنْ قِرَاءَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ

---

mukavkısı onu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hediye etmiştir. İbrahim hicrî 9'da Cemaziyel evvel ayında doğmuş, hicrî 10'da 29 Şevval'de vefat etmiştir. 18 ay yaşamıştır. Bakî mezarlığına defnedilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Cennette onun emme süresini tamamlayan bir süt annesi vardır."

[814] Hicrî 10 yılında Şevval ayının 29'unda sabah saat 8 buçukta oldu.

[815] Cahiliye döneminde insanlar güneş ve ayın büyüklerden birinin vefatı veya doğumu üzerine tutulduğuna inanırlardı.

[816] Güneş ve ayın Allah'ın varlığını gösteren iki âyet olması konusunda değişik yorumlar yapılmıştır:
*Allah'ın varlığını, birliğini kudretini ve azametini gösteren işaretlerdendir.
*Kullarının üzerinde tutulmadan meydana gelen sıkıntıyı ve ağırlığı hafifletir.
*Güneş ve ay Allah'ın kudretine boyun eğer, onlara gelecek herhangi bir zararı uzaklaştıracak başka bir güç yoktur.

[817] Secde sayısında herhangi bir ziyade olmadığına dikkat çekmek için bu şekilde söylenmiştir.

[818] Bu, küsuf namazını ezan okumadan duyurmanın müstehab olduğunu göstermektedir.

دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ فَخَطَبَ النَّاسَ.

493/ 496- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) zamanında güneş tutuldu. Bunun üzerine O namaz kıldı. Namazda Bakara suresini okuyacak kadar uzun bir süre[819] kıyam halinde kaldı. Sonra uzun bir rüku yaptı. Sonra doğruldu. Uzun bir süre kıyam halinde kaldı. Bu ilk kıyam kadar değildi. Sonra tekrar uzun bir rüku yaptı. Bu da ilk rüku kadar uzun değildi. Sonra secdeye gitti. Sonra uzun süre kıyam halinde kaldı. Bu önceki kadar uzun değildi. Sonra uzun bir rüku yaptı, bu da önceki rüku kadar uzun değildi. Sonra doğruldu ve uzun bir süre kıyam etti. Bu önceki kıyam kadar değildi. Sonra uzun bir rüku yaptı. Bu önceki rüku kadar uzun değildi.[820] Sonra başını kaldırdı. Sonra secde etti. Sonra namazdan çıktı.

---

819 " Bu ifade, kıraatin devam ettiğini ve yüksek sesle yapılmadığını göstermektedir. Çünkü eğer Hz. Peygamber (s.a.v.) kıraati açıktan okusaydı İbn Abbas bunu duyardı. Rivayetler onun Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında olduğunu göstermektedir. Duymuş olsaydı tahminle konuşmazdı." Bu görüş, İbn Abbas'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yakın olduğunu gösteren rivayetlerin tamamının zayıf olduğu ve delil gösterilmesinin uygun olmadığı söylenerek reddedilmiştir. Buna bağlı olarak onun uzak olması ve kıraati duymaması da ihtimal dahilindedir. Yakın olduğu kabul edilirse de okunan şeyı olduğu gibi hatırlamadığı düşünülebilir. Miktarını zikrederek tahminle delil getirmiş olabilir. Bütün bunlarla beraber kıraatin açıktan yapıldığı ile ilgili rivayetler hem daha sahih, hem de daha çoktur. Bu hadîsin râvîleri de daha iyi tanınmışlardır. İyi tanınanlar da olumsuz bilinenlere tercih edilir. Kıraatin açıktan yapılmış olması delil bakımından tercihe şayandır ve daha sağlamdır.

820 Her kıyam ve rükû kendinden öncekinden daha kısaydı. Gördüğün gibi rüku sayısında rivayetler farklı farklıdır. Bunların hepsi birden göz önüne alındığında, küsuf namazının bir rekatta 3, 4 veya 5 rükudan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bazı alimler bunu tutulmanın tekrarlamasıyla namazın tekrarlanması şeklinde yorumlamışlardır. Bir grup alim ise "Hikaye birdir. Güneş tutulması Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında sadece bir kere olmuştur. O halde tercih edilmeye daha yakın olan alınmalıdır. Kesin olarak tercih edilmesi gereken görüş de her rekatta iki rüku olduğunu ifade eden rivayettir" demişlerdir. Burada özet olarak açıklanması gereken pek çok nokta görmekteyim. Şunu bil ki; büyük tarih alimleri ve büyük astronomi bilginleri İbrahim'in vefat ettiği gün gerçekleşen güneş tutulmasının hicri 10 yılında Şevval ayının 28 veya 29'una düştüğü konusunda ittifak halindedirler. Bu, miladi 632 yılının 27 Kasım'a rastlamaktadır. Bu alimlerden bazıları bunun sabah 8:30'da gerçekleştiğini de açıklamaktadırlar. Ve bu alimlerin hepsi de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında başka güneş tutulması yaşanmadığı konusunda hemfikirdirler. Fakat bundan önce büyük selef alimi Kadı Muhammed Süleyman Mansurfûrî (rahmetullah aleyh) "Rahmeten lilâlemîn" isimli eserinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında, Mekke ve Medine döneminde meydana gelen güneş tutulmalarının sayısını belirtmektedir. buradan anlaşılan hicretten sonra meydana gelen güneş tutulmalarının, İbrahim vefat ettiğinde meydana gelen de dahil olmak üzere ki bu en son olan tutulmadır, 10 adet olduğu anlaşılmaktadır. Fakat o bu tutulmaların zamanlarını veya bölgelerini vermemektedir. Bu sebeple Medine'de görülmesi mümkün olan veya olmayan güneş tutulmalarının tespit edilmesi mümkün olamamaktadır. Hadîslere gelince bunları İmam Müslim Abdurrahman bin Semûra'den rivayet etmiştir. O şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın hayatında Medine'de kendime ait oklarla atışıyordum. O sırada güneş tutulması meydana geldi. Okları fırlattım ve şöyle dedim: "Vallahi ben güneş tutulduğunda Rasûlullah (s.a.v.)'a ne olduğuna bakacağım." (Hadîs devam etmektedir.) Bu başlangıç bu güneş tutulmasının Medine'de meydana gelen ilk tutulma olduğuna işaret etmektedir. Ya da bu zamana kadar güneş tutulmasıyla ilgili hüküm yerleşmemiştir. Bilindiği gibi Abdullah bin Semûra fetih günü Müslüman oldu. Buradan da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında meydana gelen ve Medine'de gö-

Güneş aydınlanmıştı. Bundan sonra insanlara hutbe verdi." Bu hadis müttefekun aleyhtir, metin İmam Buhârî'ye aittir.

İmam Müslim'e ait bir rivayet de şöyledir:

صَلَّى حِينَ كَسَفَتِ الشَّمْسُ ثَمَانَ رَكَعَاتٍ فِى أَرْبَعِ سَجَدَاتٍ.

"Güneş tutulduğunda 4 secdede 8 rüku ile namaz kıldı."

Hz. Ali'den de benzeri rivayet edilmiştir.

Cabir (r.a.)'den de şöyle rivayet edilmiştir:

صَلَّى سِتَّ رَكَعَاتٍ بِأَرْبَعِ سَجَدَاتٍ.

"4 secdede 6 rüku ile namaz kıldı."

"Ebû Davud'da bulunan Übey bin Ka'b (r.a.) rivayeti de şöyledir:

صَلَّى فَرَكَعَ خَمْسَ رَكَعَاتٍ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَفَعَلَ فِى الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذَلِكَ.

"Namaz kıldı. 5 kere rüku yaptı, iki kere secde etti. İkinci rekatı da aynı şekilde kıldı.

---

rülmesi mümkün ilk güneş tutulmasının ancak fetihten sonra olabileceği anlaşılmaktadır. İmam Müslim ve Nesâî Cabir'den güneş tutulması kıssasının çok sıcak bir günde olduğuna işaret eden bir hadîs rivayet etmişlerdir. Az önce İbrahim'in vefat ettiği gün meydana gelen güneş tutulmasınınKasım ayına rastladığını belirtmiştik. Bu, soğukların şiddetli olduğu aydır. Bu da iki hikayenin birbirinden farklı olmasını gerektirmektedir. Bundan sonra Allame Kadı Muhammed Süleyman'ın açıkladığı astronomik hesaplara baktığımızda fetihten sonra meydana gelen güneş tutulmalarının üç tane olduğunu anlarız:

1. 28 Rebîulevvel 9 h. / 13 Ağustos 630 m. Ağustos sıcaklığın arttığı bir aydır. Arap yarımadasında az yağmur yağdığı için bu sıcaklık daha da çok hissedilir.
2. 29 Şevval 9 h. /7 Şubat 631 m.
3. 28 Şevval 10 h. / 27 Kasım 632 m.

Hadîslerle astronomik hesapları birleştirdiğimizde bizim için iki güneş tutulması sabit olur:

1. Ağustos ayında meydana gelen ilk tutulma. Bu sıcakların en şiddetli olduğu günde meydana gelen tutulmadır.
2. Kasım ayında İbrahim'in vefat ettiği gün meydana gelen üçüncü tutulma.

Hicri 9'da Şevval ayında meydana gelen ikinci tutulmanın ise Medine'de görülme imkanı olup olmadığını bilmemekteyiz.

Bütün bu anlattıklarımızdan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında güneş tutulmasının iki kere tekrarladığı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu tutulma sırasında kılınan namazın rüku sayısı ile ilgili rivayet farklılığını ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü her iki kıssa da bu namazın her rekatında iki rüku olduğu konusunda açıktır. Bu ikisinden sonra hangi güneş tutulması vardır ki onda üç, dört ve beş rüku yapılmıştır? İbrahim'in vefat ettiği gün gerçekleşen güneş tutulmasında kılınan namaz ile ilgili gelen rivayetler arasında da her rekatta iki rüku yapıldığı noktasında açık bir çelişki vardır. Kıssanın tekrarladığını veya tekrarlamadığını söylesek de bu çelişkiden ancak bir tercih yapılarak kurtulunabilir. İki rüku olduğuna dair rivayetler daha kuvvetli ve sahih olduğu için tercih edilmelidir. En doğrusunu Allah bilir.

٤٩٧ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا هَبَّتْ رِيحٌ قَطُّ إِلَّا جَثَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ وَقَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا رَحْمَةً وَلَا تَجْعَلْهَا عَذَابًا.

497- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Şiddetli bir rüzgar estiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) diz üstü çöker ve şöyle derdi: **"Allah'ım bunu bize azap değil, rahmet kıl."** Bu hadîsi İmam Şafiî ve Taberânî rivayet etmiştir.

٤٩٨/٤٩٩ - عَنْهُ أَنَّهُ صَلَّى فِى زَلْزَلَةٍ سِتَّ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ وَقَالَ هَكَذَا صَلَاةُ الآيَاتِ.

498/ 499- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: O zelzele olduğunda 6 rüku ve 4 secde ile namaz kılmış ve şöyle demiştir: "Allah'ın varlığına ve kudretine işaret eden olaylarda kılınan namaz da böyledir." Bu hadîsi Beyhakî rivayet etmiştir. İmam Şafiî Ali bin Ebî Talip (r.a.)'ten son cümle dışında benzer bir hadis rivayet etmiştir.

* * *

16- İSTİSKA NAMAZI[821] BÖLÜMÜ

٥٠٠ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: خَرَجَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَوَاضِعًا مُتَبَذِّلًا مُتَخَشِّعًا مُتَرَسِّلًا مُتَضَرِّعًا فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّى فِى الْعِيدِ لَمْ يَخْطُبْ خُطْبَتَكُمْ هَذِهِ.

500- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) mütevazı bir şekilde, süsten uzak günlük elbiseler giyerek, bitkin, ağır ağır yürüyerek, niyazkâr bir halde namazgaha çıktı. Bayramda kıldığı gibi iki rekat namaz kıldı. Sizin şu hutbenizi okumadı." Bu hadîsi beş imam rivayet etmiş, Tirmizî, Ebû Avane ve İbn Hıbban sahih olduğunu söylemişlerdir. [822]

---

[821] İstiska kuraklık olduğunda yağmur yağması için Allah'a edilen duadır.

[822] Ebû Davud'un rivayeti de aynı şekildedir.

٥٠١/٥٠٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ شَكَا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُحُوطَ الْمَطَرِ فَأَمَرَ بِمِنْبَرٍ فَوُضِعَ لَهُ فِي الْمُصَلَّى وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْماً يَخْرُجُونَ فِيهِ فَخَرَجَ حِينَ بَدَا حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَكَبَّرَ وَحَمِدَ اللّٰهَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّكُمْ شَكَوْتُمْ جَدَبَ دِيَارِكُمْ وَقَدْ اَمَرَكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَدْعُوهُ وَوَعَدَكُمْ اَنْ يَسْتَجِيبَ لَكُمْ ثُمَّ قَالَ: الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ اللَّهُمَّ اَنْتَ اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ اَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا اَنْزَلْتَ قُوَّةً وَبَلَاغاً إِلَى حِينٍ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ حَتَّى رُئِيَ بَيَاضُ إِبِطَيْهِ ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَقَلَبَ رِدَاءَهُ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ فَاَنْشَاَ اللّٰهُ سَحَابَةً فَرَعَدَتْ وَبَرَقَتْ ثُمَّ اَمْطَرَتْ.

501/ 503- Hz. Aişe şöyle demiştir: İnsanlar Rasûlullah (s.a.v.)'a yağmurun yağmamasından şikayette bulundular. O (s.a.v.) da bir minber hazırlanmasını emretti. Namazgâhta onun için minber hazırlandı. İnsanlara yağmur duasına çıkacakları bir gün belirledi. Güneşin ilk ışıkları ile beraber O (s.a.v.) da musallaya gitti. Minbere oturdu. Tekbir getirdi, Allah'a hamd etti sonra şöyle buyurdu: "**Siz şehrinizde kuraklık olmasından şikayet ettiniz. Allah kendisine dua etmenizi emretti ve dualarınıza icabet edeceğini vaad etti.**"[823] Hz. Peygamber sözlerine şöyle devam etti: **"Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur. O, rahman ve rahimdir. Din gününün sahibidir. Allah'tan başka ilah yoktur. Dilediğini yapar. Ey Allah'ım, Allah sensin. Senden başka ilah yoktur. Sen ganîsin, bizler ise fakiriz. Üzerimize rahmetini indir. Yağdıracağın yağmuru bize kuvvet kıl, uzun bir zaman faydalı eyle."** Sonra kollarının altı görülünceye kadar ellerini kaldırdı. Ardından kıbleye yönelerek insanlara sırtını döndü. Ellerini kaldırarak cübbesini çevirdi.[824]Sonra insanlara yöneldi ve indi. Ardından iki rekat namaz kıldı. Derken Allah bir bulut yarattı. Gök gürledi, şimşek çaktı, sonra da yağmur yağdı." Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiş ve "Garib bir rivayettir. İsnadı iyidir." demiştir.

Cübbesini çevirmesi hikayesi Sahih-i Buhârî'de Abdullah bin Zeyd'in[825] hadîsi ile yer almaktadır. Bu hadiste şu ifade de vardır:

---

[823] "Bana dua edin, duanıza icabet edeyim." (Mü'min Sûresi 40/ 60) ve "Bana dua edenin duasını kabul ederim." (Bakara Sûresi 2/ 186) âyet-i kerimeleri ile.

[824] Sol tarafını sağ, en altını üst, dışını iç yaparak elbiseyi değiştirdi. Sağ eliyle soldan en alt tarafı tutması, sol eliyle de sağın en altını tutması, sonra sağ elini sağ omzuna sol elini de sol omzuna getirmesi ile bahsedilen değiştirme olmuştur.

[825] İbn Asım el- Ensarî el- Mazinî. Bu, ezan kendisine öğretilen sahâbî değildir.

فَتَوَجَّهَ إِلَى اَلْقِبْلَةِ، يَدْعُو، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ.

"Dua ederek kıbleye yöneldi. İki rekat namaz kıldı ve iki rekatta da kıraati açıktan yaptı."

Darekutnî'de Ebû Cafer el-Bakır'ın[826] mürsel rivayetinde konu şu şekilde yer almaktadır:

وَحَوَّلَ رِدَاءَهُ لِيَتَحَوَّلَ اَلْقَحْطُ.

"Kuraklık halinin değişmesi için elbisesini çevirdi."

٥٠٤- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكَتِ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُغِيثُنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ أَغِثْنَا اللَّهُمَّ أَغِثْنَا. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَفِيهِ الدُّعَاءُ بِإِمْسَاكِهَا .

504- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Bir adam Cuma günü Hz. Peygamber (s.a.v.) ayakta hutbe verirken mescide girdi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Mallar helak oldu, yollar kesildi.[827] Allah'a üzerimize bereketli yağmurlar indirmesi için dua et." Bunun üzerine Hz. Peygamber ellerini kaldırdı, sonra şöyle buyurdu: **"Allah'ım, üzerimize bereketli yağmurlar yağdır. Allah'ım, üzerimize bereketli yağmurlar yağdır. Allah'ım, üzerimize bereketli yağmurlar yağdır."** Râvî sonra hadîsin devamını zikretti.[828] Hadîsin devamında yağmurun kesilmesi için dua edildiği ifade edilmektedir.

Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٠٥- عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ إِذَا قَحِطُوا يَسْتَسْقِي بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ

---

[826] Muhammed el-Bakır bin Ali bin Zeynelabidin bin Hüseyn bin Ali bin Ebî Talip. Şia'nın kabul ettiği 12 imamın beşincisidir. Bakır olarak isimlendirilmesinin sebebi geniş bir ilim sahibi olmasıdır. 56 yılında doğdu ve hicri 117'de vefat etti. 63 yıl yaşadı ve Bakî mezarlığına defnedildi.

[827] Yem ve erzak yokluğu sebebiyle develer güçsüz kaldığı veya çarşılara taşıyacak bir şey bulunamadığı için seferler yapılamıyordu.

[828] Hadîsin devamı şöyledir: Yağmur hiç kesilmeden yağdı. Nihayet bir hafta sonra Cuma günü bir adam ayağa kalktı ve yağmurların çokluğu sebebiyle malların helakinden, yolların kesildiğinden şikayet etti. Hz. Peygamber (s.a.v.) yağmurun kesilmesi için dua etti ve yağmur kesildi, bulutlar dağıldı ve güneş parladı.

الْمُطَّلِبِ وَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَسْقِى إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، فَيُسْقَوْنَ.

505- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Hz. Ömer kuraklık olduğunda Abbas bin Abdulmuttalib'i vesile kılarak yağmur için dua eder[829] ve şöyle derdi: "Ey Allah'ım! Biz sana Peygamberimiz hürmetine yalvarır ve yağmur yağdırmanı niyaz ederdik.[830] Sen de duamızı kabul eder ve hemen yağmur yağdırırdın. Şimdi[831] sana Peygamberimizin amcası hürmetine dua ediyoruz. Bizim için yağmur yağdır."[832] Bundan sonra hemen yağmur yağardı.

Bu hadîsi Buhârî rivayet etmiştir.

٥٠٦- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَصَابَنَا -وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ- صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَطَرٌ قَالَ: فَحَسَرَ ثَوْبَهُ حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ وَقَالَ إِنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ.

506- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Biz Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberken yağmur yağdı. Yağmurun –vücuduna- değmesi için elbisesini açtı ve şöyle buyurdu: **"O Rabbinden yeni geliyor."**[833] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٠٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: اللَّهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا.

---

[829] Onun duası ve şefaati ile Allah'tan yağmur yağdırmasını niyaz ederdi. Çünkü o, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in amcasıydı ve onun babası gibiydi.

[830] Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatta iken O'nun duası ve şefaati aracılığı ile dua ederlerdi, zatı ile değil.

[831] Hz. Peygamber (s.a.v.)in vefatından sonra.

[832] Hz. Ömer yanında Abbas ile minbere çıkmıştı. Hz. Ömer bu duasını bitirince Abbas şöyle dedi: "Allah'ım şüphesiz bela ve sıkıntılar günah sebebiyle olur. Ortadan kalkması da tevbe ile gerçekleşir. Bu topluluk Peygamberine yakınlığım sebebiyle benimle sana yöneldiler. İşte bunlar günahlarla Sana yönelmiş ellerimiz. Kendimizi Sana tevbeye mecbur görüyoruz. Bizim için bereketli yağmurlar yağdır." Bunun üzerine gökyüzü dağlar gibi büyüdü. Nihayet toprak bereketli oldu ve insanlar rahatça yaşadılar.
Bu hadîsi Zübeyr bin Bekkâr Ensab'da zikretmiştir. (Mir'at c. 2/ 399 ve Sübül)
Mutasavvıflar bu hadîsi kendi aralarında malum olan tevessüle delil göstermişlerdir. Çünkü onlar yaşayan veya ölmüş, orada bulunan veya bulunmayan kişinin zatı ve ismi ile tevessül ediyorlar. Bu hadîste sadece orada hazır bulunan kişinin duası ve şefaati ile tevessül var. Ayrıca orada bulunmayan veya ölü bir kişinin zatı veya ismiyle tevessül de söz konusu değil. Eğer bu caiz olsaydı yanlarında bulunmamalarına rağmen Hz. Peygamber veya Abbas ile tevessülde bulunmaları yeterli olurdu.

[833] Yani Rabbinin emriyle inişi veya Rabbinin onu yaratışı yenidir. Yağmur bir rahmettir ve Allah'ın yaratması ile ilgisi yenidir. Bu sebeple onunla teberrük edilir.

507- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) yağmur yağdığını gördüğünde şöyle derdi: **"Allah'ım, bu yağmuru bol ve faydalı kıl."** Bu hadîsi İmam Buhârî ve İmam Müslim rivayet etmişlerdir.

٥٠٨- عَنْ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا فِي الاسْتِسْقَاءِ اللَّهُمَّ جَلِّلْنَا سَحَابًا كَثِيفًا قَصِيفًا دَلُوقًا ضَحُوكًا تُمْطِرُنَا مِنْهُ رَذَاذًا قِطْقِطًا سَجْلًا يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ.

508- Sad (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yağmur duasında şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Allah'ım, bize kesif, pek gürültülü, bardaktan boşanırcasına yağmur indiren, şimşekli bir bulut kaplat. Ondan bize irili ufaklı yağmur tanelerini aralıksız yağdır. Ey celal ve ikram sahibi!"** Bu hadîsi Ebû Avane Sahih'inde rivayet etmiştir.

٥٠٩- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَرَجَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَسْتَسْقِي فَرَاَى نَمْلَةً مُسْتَلْقِيَةً عَلَى ظَهْرِهَا رَافِعَةً قَوَائِمَهَا إِلَى السَّمَاءِ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّا خَلْقٌ مِنْ خَلْقِكَ لَيْسَ بِنَا غِنًى عَنْ سُقْيَاكَ فَقَالَ ارْجِعُوا لَقَدْ سُقِيتُمْ بِدَعْوَةِ غَيْرِكُمْ.

509- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Süleyman (a.s.) yağmur duasına çıktı. O sırada sırt üstü yatıp ayaklarını gökyüzüne uzatan ve şöyle diyen bir karınca gördü. 'Allah'ım, biz senin yarattıklarından biriyiz. Biz Senin yağmurundan müstağnî değiliz.' Bunun üzerine Hz. Süleyman şöyle söyledi: "Geriye dönün. Çünkü siz sizden başkasının duası ile yağmura kavuşacaksınız."**

Bu hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiş ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٥١٠- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَسْقَى فَاَشَارَ بِظَهْرِ كَفَّيْهِ إِلَى السَّمَاءِ.

510- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) yağmur duası etti ve bu sırada ellerinin üstünü gökyüzüne doğru çevirdi."[834] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

* * *

17- ELBİSELER[835] BÖLÜMÜ

٥١١- عَنْ أَبِى عَامِرٍ الْأَشْعَرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِى أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحِرَ وَالْحَرِيرَ.

511- Ebû Amir el-Eş'arî[836] (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Ümmetimden zina[837] ve ipeği[838] helal sayan bir topluluk olacak."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Aslı İmam Buhârî'de bulunmaktadır.

٥١٢- عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَشْرَبَ فِى آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ.

512- Huzeyfe (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) altın ve gümüş kaplardan bir şey yiyip içmemizi, halis ipek ve atlas giyinmemizi ve bunlar üzerine oturmamızı yasakladı." Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

---

834 Bu, herhangi bir zararın def'i istendiği zaman yapılan bir dua şeklidir.

835 Yani helal ve haram olan giyinme şekilleri. Bu konunun namaz bölümünde zikredilme sebebi, namazın kabul edilip edilmemesinde büyük önem taşımasıdır.

836 İsmi Abdullah bin Hâni' veya Ubeyd bin Vehb'dir. Şam'a yerleşmiş bir sahâbîdir. Abdulmelik bin Mervan zamanında vefat etmiştir.

837 Şeyh İmam Ahmed Muhammed Şakir el- Baisu'l-Hasîs'te "zina" anlamı verdiğimiz bu kelimeyi – sayfa 34- "hır" şeklinde harekelemiş ve "ferc" anlamına geldiğini belirtmiştir. Ona göre burada kastedilen zinanın helal görülmesidir. Bu sahih rivayet, İmam Buhârî'nin tüm nüshalarında ve diğerlerinde bulunmaktadır.
Ancak bazıları "hiz" şeklinde rivayet etmişlerdir. Bu ipeğin bir çeşididir.
Fakat bu Hafız Ebû Bekir bin el- Arabî'nin de dediği gibi bu ihtilaf, kelimenin yanlış yazılıp okunmasından –tashif- kaynaklanmıştır. Bkz. Fethu'l-Bari c.10, sayfa 45- 49.

838 Hadîs ipeğin tüm çeşitlerinin haram olduğuna delildir.

٥١٣- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ.

513- Hz. Ömer şöyle söylemiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ipek giymeyi yasakladı. Ancak iki, üç veya dört parmak miktarı hariç." Hadis müttefekun aleyhtir. Lafız İmam Müslim'e aittir.

٥١٤- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ فِي قَمِيصِ الْحَرِيرِ فِي سَفَرٍ مِنْ حَكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا.

514- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Abdurrahman bin Avf ve Zübeyr'in[839] bir yolculukta –gazvede- maruz kaldıkları bir kaşıntıdan[840] dolayı ipek gömlek giymelerine izin verdi." Hadis müttefekun aleyhtir.

٥١٥- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَسَانِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً سِيَرَاءَ فَخَرَجْتُ فِيهَا فَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَشَقَقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي.

515- Hz. Ali şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bana ipekle karışık yeni bir elbise[841] verdi. Onu giyerek dışarı çıktım. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in öfkelendiğini gördüm. Ben de onu evimdeki hanımlar[842] arasında paylaştırdım." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

٥١٦- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُحِلَّ الذَّهَبُ وَالْحَرِيرُ لِإِنَاثِ أُمَّتِي وَحُرِّمَ عَلَى ذُكُورِهِمْ.

---

839 Zübeyr bin Avvam bin Huveylid bin Esed el- Kureşî el- Esedî, Rasûlullah (s.a.v.)'ın havarisidir. Halası Safiye'nin oğludur. Aşere-i mübeşşereden ve İslam'ın kahramanlarından biridir. Cemel vakasından dönerken hicri 36'da şehit edilmiştir.

840 Bu, uyuzun bir çeşididir. Başka bir rivayette şu ifade yer almaktadır: "Bu iki kişi haşarattan şikayet ettiler ve onlara ruhsat verildi." Kaşıntı bu haşerelerden meydana gelmiş olabilir. Onların ipek giymelerine izin verildi, çünkü ipek yumuşaklığı sebebiyle kaşıntı ve uyuzun etkisini azaltır. Haşarat da ona çok az tutunur.

841 Tüm bedeni örten bir elbise.

842 Bunlar eşi, annesi, amcası Hamza'nın kızı ve kardeşi Ukayl'ın hanımıdır. Bu hanımların hepsinin ismi de Fatıma'dır.

516- Ebû Musa (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Altın ve ipek ümmetimden hanımlara helal, erkeklere haram kılınmıştır."** Bu hadîsi İmam Ahmed, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiş ve Tirmizî sahih olduğunu söylemiştir.

٥١٧- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ إِذَا اَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ اَنْ يَرَى اَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَيْهِ.

517- İmran bin Husayn (r.a.) Hz. Peygamber(s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Allah kuluna bir nimet verdiğinde bunun izini onun üzerinde görmekten hoşnut olur."** Bu hadîsi Beyhakî rivayet etmiştir.

٥١٨- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْقَسِيِّ وَالْمُعَصْفَرِ.

518- Hz. Ali'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) kıssî[843] ve muasfar[844] giymeyi yasakladı." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥١٩- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَاَى عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ اُمُّكَ اَمَرَتْكَ بِهَذَا؟.

519- Abdullah bin Amr (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) üzerimde asfar ile boyanmış iki elbise gördü ve şöyle buyurdu: "Bunu giymeni sana annen mi emretti?"[845] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٢٠- عَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِى بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهَا اَخْرَجَتْ جُبَّةَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكْفُوفَةَ الْجَيْبِ وَالْكُمَّيْنِ وَالْفَرْجَيْنِ بِالدِّيبَاجِ.

---

843 İpekten dokunmuş elbise. Bu kelime Kıs kelimesinden nispet edilmiştir. Kıs, Mısır'ın deniz sahilindeki şehirlerinden biridir. Bu elbise ve Kıs'ta kullanıldığı için bu ismi almıştır.

844 Asfar ile boyanmış elbise. Asfarın rengi kırmızı ile sarı arasındadır. Bununla boyanmış elbiseyi Hindistan'da kahinler giymektedir. Bu Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında da kahinlerin giydiği bir elbise olabilir. Yasaklanmış olmasının sebebi de bu olabilir. En iyi bilen Allah'tır.

845 Bu hadîs, muasfarın erkeklere haram olduğuna delildir.

520- Esma binti Ebî Bekir (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. "Hz. Esma Rasûlullah (s.a.v.)'ın cebi, iki yeni, yakaları atlastan dikilmiş cübbesini çıkardı."

Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'de bulunmaktadır. İmam Müslim'de ilave olarak şu ifade de bulunmaktadır:

كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ حَتَّى قُبِضَتْ فَقَبَضْتُهَا وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهَا فَنَحْنُ نَغْسِلُهَا لِلْمَرْضَى نَسْتَشْفِي بِهَا.

"Hz. Aişe vefat edene kadar bu cübbe onun yanında kaldı. Sonra bu cübbeyi ben aldım. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu giyiyordu. Bu sebeple biz de onunla hastalarımızı yıkar ve böylece şifa bulmalarını umardık." İmam Buhârî de el-Edebü'l-Müfred'de şu ifadeyi ziyade etmiştir:

وَكَانَ يَلْبَسُهَا لِلْوَفْدِ وَالْجُمُعَةِ.

"Bu cübbeyi elçileri karşılarken ve Cuma günleri giyerdi."[846]

[846] Bu hadîste toplantılarda ve elçiler geldiğinde zinetlenmenin mendup olduğuna delil vardır. 4 parmak ipeğe ruhsat verildiği de anlaşılmaktadır. Bu ölçü ipeğin enine göredir. Boyuna göre ise iki yen, cep ve yakaların uzunluğuna göredir.

3- CENAİZ[847] KİTABI

٥٢١- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ الْمَوْتِ.

521- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Lezzetlere son veren şeyi çokça zikrediniz. O, ölümdür."**[848] Bu hadîsi Tirmizî ve Nesâî rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban sahih olduğunu söylemiştir.

٥٢٢- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَتَمَنَّيَنَّ اَحَدُكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ يَنْزِلُ بِهِ فَاِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيًا فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ اَحْيِنِى مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِى وَتَوَفَّنِى اِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِى.

522- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz başına gelen bir zarar sebebiyle ölümü istemesin. Her halükârda ölümü isteyecekse şöyle desin: "Allah'ım! Hayat benim için hayırlı olduğu müd-**

---

847 Cenaiz kitabı namaz kitabından sonra gelmiştir. Çünkü ölü için yapılan yıkama, kefenleme vb. işlerin en önemlisi cenaze namazıdır. İkisi arasındaki yakın münasebet ikinci konunun birinciden sonra işlenmesini gerekli kılmaktadır. Cenaze namazının hicretin ilk yılında farz kılındığı bildirilmiştir.

848 Ölüm lezzetleri kesen, bitiren şey olarak zikredilmiştir. Çünkü ölümün hatırlanması, anılması dünya lezzetlerini bitirir ve kişinin zühd sahibi olmasını sağlar. Ya da ölüm geldiğinde dünya lezzetlerinden hiçbir şey kalmadığı için böyle söylenmiştir. Bu kelime "Hazim" değil de "Hadim" şeklinde de rivayet edilmiştir. Bu, "yıkan" anlamına gelmektedir. Burada f[illegible]ni lezzetlerin yıkılmış binaya teşbihi söz konusudur.

detçe beni yaşat. Ölüm benim için hayırlı olduğunda da hayatıma son ver."[849] Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٢٣ - عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ يَمُوتُ بِعَرَقِ الْجَبِينِ.

523- Büreyde (r.a.) Hz Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "**Mü'min alın teri ile ölür.**"[850] Bu hadîsi üç imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٥٢٤ - عَنْ اَبِي سَعِيدٍ وَاَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ.

524- Ebû Saîd ve Ebû Hureyre (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemişlerdir: "**Ölülerinize kelime-i tevhidi –Lâ ilâhe illallah- telkin ediniz.**"[851] Bu hadîsi İmam Müslim ve diğer dört imam rivayet etmişlerdir.

٥٢٥ - عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اقْرَؤُوا عَلَى مَوْتَاكُمْ يس.

525- Ma'kıl bin Yesar[852] (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Ölülerinize Yasin sûresini okuyunuz.**"[853] Bu hadîsi Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

---

[849] Bu hadîs dünya meşakkatlerinden dolayı ümitsizliğe düşerek ölümü temenni etmenin mekruh olduğuna delildir. Çünkü bu istek, kaza ve kadere rıza gösterilmemesi anlamına gelir. Ancak şehit olmak için ya da dindeki fitneden korktuğu için ölümü istemek böyle değildir.

[850] Alın terinin, mü'minin ölürken günahlarından temizlenmesi için maruz kaldığı şiddet ve sıkıntıyı ifade ettiği söylenmiştir. Ayrıca bunun müminin ölene kadar helali isteme, oruç ve namazı eda etme ve şeriatın hükümlerine bağlı kalma konularında yaşadığı sıkıntıdan kinaye olduğu da belirtilmiştir.

[851] Telkin, hatırlatma demektir. Burada ölüler ifadesi ile kastedilen ölmek üzere olan kişilerdir. Telkin, kelime-i tevhidi ölmek üzere olan kişinin yanında duyup anlayıp söyleyinceye kadar tekrarlayarak yapılır, bunu söylemesini emrederek değil.

[852] Müzeyne'den bir sahâbîdir. Hudeybiye'den önce Müslüman olmuştur. Rıdvan bey'atine katılmıştır. Basra'da Hz. Ömer'in emriyle kazarak oluşturduğu nehir ona nispet edilmektedir. Onların şu şekilde bir atasözleri de vardır: "Allah'ın nehri geldiğinde Ma'kıl'ın nehri yok oldu." Muaviye'nin halifeliğinin sonunda hicri 60'da vefat etti. Yezid'in valiliği zamanında öldüğü de söylenmiştir.

[853] Ölüler, ölüm anı gelen kişi anlamına gelmektedir. Bunun ölünün acısını hafifleteceği söylenmiştir. Ne var ki bu hadîs sahih değildir.

٥٢٦ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِى سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ وَقَدْ شُقَّ بَصَرُهُ فَأَغْمَضَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ اتَّبَعَهُ الْبَصَرُ فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فَقَالَ لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُؤَمِّنُ عَلَى مَا تَقُولُونَ ثُمَّ قَالَ: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِى سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِى الْمَهْدِيِّينَ وَافْسَحْ لَهُ فِى قَبْرِهِ وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ وَاخْلُفْهُ فِى عَقِبِهِ

526- Ümmü Seleme (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Seleme'nin[854] yanına girdi. O ölmüş ve gözleri açık kalmıştı.[855] Hz. Peygamber onları kapadı. Sonra şunları söyledi: **"Ruh kabzedildiğinde göz onu takip eder."** Bunun üzerine Ebû Seleme'nin ailesinden bazıları feryat ettiler.[856] Hz. Peygamber onlara **"Kendinize ancak hayır ile dua ediniz. Melekler sizin söylediklerinize amin derler"** buyurdu ve şöyle dua etti: **"Allah'ım, Ebû Seleme'yi affet. Hidayete erenler arasında onun derecesini yükselt. Kabrini onun için genişlet. Onu kabrinde nurlandır. Arkasından onun yerini tutacak kimseler yarat."**

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٢٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّىَ سُجِّىَ بِبُرْدٍ حِبَرَةٍ.

527- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde çizgili bir çarşafla örtünmüştü." [857]Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٢٨ - عَنْهَا أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَبَّلَ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ مَوْتِهِ.

528- Hz. Aişe'den naklen Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra Hz. Peygamber'i öptüğü nakledilmiştir.[858] Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

---

[854] Abdullah bin Abdulesed el-Mahzûmî el-Kureşî. Rasûlullah'ın halasının oğludur. Hz.Peygamberin ve Hamza'nın süt kardeşidir. Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe onları emzirmiştir. Eşi Ümmü Seleme ile beraber Habeşistan'a hicret etmiştir. Bedir savaşına katılmıştır. Uhud'da yaralanmış, yarası iyileşmeye yüz tutmuş daha sonra kötüye gitmiş ve bu sebeple hicri 4 yılında 3 Cemaziyelevvel'de vefat etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Ümmü Seleme ile hicrî 4 yılında Şevval ayında evlenmiştir.

[855] Bu ifade ölümden kinayedir. Çünkü ölü hiçbir tarafa dönemez, nasılsa öyle kalır.

[856] Belki de onlar bu feryatları sırasında cahiliye döneminde söylediklerine benzer şeyler söylemişlerdir.

[857] Bu örtünme gasilden öncedir.

[858] Bu hadîsten ta'zim ve teberrük için ölünün öpülmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü sahabe-

٥٢٩- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ.

529- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Mü'minin ruhu ödenene kadar borcuna bağlıdır."** Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiş, Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

٥٣٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِى الَّذِى سَقَطَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَمَاتَ اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَكَفِّنُوهُ فِى ثَوْبَيْنِ.

530- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bineğinden düşüp de ölen kişi[859] hakkında şöyle buyurmuştur: **"Onu su ve sidr[860] ile yıkayınız. Sonra iki elbise içinde kefenleyiniz."** Hadis, müttefekun aleyhtir.

٥٣١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا اَرَادُوا غَسْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا وَاللّٰهِ مَا نَدْرِى نُجَرِّدُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا نُجَرِّدُ مَوْتَانَا اَمْ لَا؟.... الْحَدِيثَ

531- Hz. Aişe anlatıyor: Hz. Peygamber'i gasletmek –yıkamak- istediklerinde şöyle dediler: "Rasûlullah'ın üzerindekileri kendi ölülerimizi yaptığımız gibi çıkarsak mı yoksa çıkarmasak mı bilemiyoruz."[861] Hadîsin devamını zikretti. Bu hadîsi İmam Ahmed ve Ebû Davud rivayet etmiştir.

٥٣٢- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

---

den herhangi birinin Hz. Ebû Bekir'in bu hareketine karşı çıktığı nakledilmemiştir. Böylece bu konuda icma –görüş birliği- olmuştur. Şevkânî böyle söylemiştir.

[859] Bu kişi sahabeden biriydi. Hac için ihrama girmişti. Arafat'ta vakfedeydi. Devesinden düştü, boynu kırıldı ve öldü.

[860] Sidr: Arabistan kirazı. Bunun kullanılması üç şekilde olur: 1. Bu ağacın yaprağı suya konur. Sonra köpüğü çıkana kadar çalkalanır. Ardından bununla ölünün bedeni ovalanır. 2. Sidr suda kaynatılarak kullanılır. 3. Sidr ezilir ve bununla ceset ovulur. Sonra saf suyla temizlenir. Bu, bir yıkama şeklidir.

[861] Bu kıssanın özeti şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'i yıkamak isteyenlerin üzerine bir uyku bastırdı. Bu sırada şöyle bir ses duydular: "Rasûlullah'ı elbiseleri üzerindeyken yıkayın." Onlar da onu gömleği üzerindeyken yıkadılar. Onlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yaratılmışlara olan üstünlüğü ve şerefi sebebiyle böyle bir tereddüt yaşadılar. Aslında bu hadîs ölüyü yıkarken elbiselerini çıkarmak gerektiğinin onlara göre kesin olduğunu göstermektedir. Şüphesiz bu meşru bir şeydir. Vacip olan sadece avret mahallinin örtülmesidir.

وَنَحْنُ نُغَسِّلُ ابْنَتَهُ، فَقَالَ اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا اَوْ خَمْسًا اَوْ اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ، اِنْ رَاَيْتُنَّ ذٰلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاجْعَلْنَ فِى الْآخِرَةِ كَافُورًا اَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ، فَلَمَّا فَرَغْنَا آذَنَّاهُ فَاَلْقَى اِلَيْنَا حِقْوَهُ فَقَالَ اَشْعِرْنَهَا اِيَّاهُ.

532- Ümmü Atıyye (r.a.) şöyle demiştir: Biz vefat eden bir kızını[862] yıkarken Hz. Peygamber yanımıza girdi ve şöyle buyurdu: **"Onu su ve sidr ile üç veya beş kere ya da gerekli görürseniz daha fazla yıkayınız. Sonuncuda kafur veya kafur gibi kokulu bir şey kullanınız."** Yıkamayı bitirdiğimizde Hz. Peygamber'e haber verdik. O bize hıkv[863] denilen gömleğini verdi ve **"onu buna sarın[864]"** buyurdu.

Hadis müttefekun aleyhtir.

Bir rivayette "Onu yıkamaya sağından ve abdest uzuvlarından başlayınız." ifadesi yer almaktadır. İmam Buhârî'de yer alan bir lafızda şu ifade vardır: "Biz onun saçını üç bukle ördük[865] ve arkasına attık."

٥٣٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كُفِّنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى ثَلَاثَةِ اَثْوَابٍ بِيضٍ سَحُولِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ.

533- Hz. Aişe şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) pamuktan dokunmuş sahûliyye denilen üç parça beyaz bez[866] içinde kefenlendi. Bu kefen parçaları içinde ne gömlek ve ne de sarık vardı." Hadis, müttefekun aleyhtir.

٥٣٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا تُوُفِّىَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنِ اُبَىٍّ جَاءَ اِبْنُهُ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَعْطِنِى قَمِيصَكَ اُكَفِّنْهُ فِيهِ فَاَعْطَاهُ اِيَّاهُ.

534- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirmiştir: Abdullah bin Übey[867] vefat ettiğinde oğlu[868] Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi ve şöyle söyledi: "Bana gömleğini ver ki

---

[862] Meşhur olan görüşe göre bu, Ebû'l-As'ın hanımı Zeynep'tir. O sekizinci yılın başında vefat etmiştir. Hz Peygamber'in bu kızının Osman'ın hanımı Ümmü Gülsüm olduğu da söylenmiştir. Ümmü Atıyye her ikisinin vefatında da gelmiştir. O ölü yıkayıcısıydı. İbn Abdilberr bunu kesin bir dille belirtmektedir.

[863] Hakv şeklinde de okunabilir. Asıl manası izarın düğüm yeridir. Ancak burada mecazi olarak îzar yerine kullanılmıştır.

[864] Bunu kendi bereketinin kızına ulaşması için emretmişti.

[865] Bu Hz. Peygamber (s.a.v.)'in emriydi. Sübül'e bakınız.

[866] Bunlar izar (belden aşağı giyilen elbise), rida (üstten giyilen elbise) ve lifate (sargı)dir.

[867] Cahiliye döneminde Hazrec kabilesinin efendisi, İslam döneminde ise münafıkların başkanı idi. Uhud savaşında askerin üçte birini geri döndürdü. Hz. Aişe ile ilgili ifk hadîsesinde en büyük iftirayı o attı.

babamı bununla kefenleyeyim." Hz. Peygamber de onu verdi.[869] Hadîs müttefekun aleyhtir.

٥٣٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَاِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ.

535- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Elbiselerinizden beyaz olanları giyiniz. Çünkü o elbiselerinizin en hayırlılarındandır. Ölülerinizi de beyazlar içinde kefenleyiniz."** Nesâî hariç beş imam bu hadîsi rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٥٣٦- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِذَا كَفَّنَ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ فَلْيُحْسِنْ كَفَنَهُ.

536- Cabir (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz kardeşini kefenlediği zaman kefenini güzel yapsın."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٣٧- عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى اُحُدٍ فِى ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ اَيُّهُمْ اَكْثَرُ اَخْذًا لِلْقُرْآنِ؟ فَيُقَدِّمُهُ فِى اللَّحْدِ وَلَمْ يُغَسَّلُوا وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ.

537- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Uhud[870] şehitlerinden iki kişiyi bir elbisenin içine koyuyordu. Sonra "Bunlardan hangisi Kur'an'ı

"Medine'ye döndüğümüzde üstün olanlar alçak olanları oradan çıkaracak" diyen de odur. "Rasûlullah'ın yanındakilere dağılana kadar hiçbir şey vermeyiniz" demiştir. Hicri 9'da Zilkade ayında ölmüştür. (Abdullah'ın annesinin ismi Selul'dür.)

868 Abdullah bin Abdullah bin Übey ibn Selul. Sahabenin en faziletli ve hayırlılarındandır. Pek çok gazveye katılmıştır. Yemame günü şehit edilmiştir. Babasına en çok karşı çıkan kişiydi. Hatta "Medine'ye döndüğümüzde üstün olanlar alçak olanları oradan çıkaracak" dediğinde boynunu vurmak için izin istemiştir. "Cahiliye döneminde ismi Habbab idi. Rasûlullah onun ismini Abdullah olarak değiştirdi.)

869 Görünen odur ki bu olay definden önce olmuştur. Fakat Buhârî'de bulunan Cabir hadîsi bu hadîsle çelişmektedir. O hadîs şöyledir: "Onun kabrine girdi ve çıkarılmasını emrederek (gömleği) giydirdi." Belki de Hz. Peygamber (s.a.v.) önce bu konuda söz vermiş ve bu, hadîste verdi şeklinde ifade edilmiş olabilir. Ona gömleğini definden sonra vermişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) gömleğini bu münafığın kefenlenmesi için vermiştir. Çünkü o Bedir günü gömleğini esir alınan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in amcası Abbas'a giydirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) böylece onu ödüllendirmek istedi.

870 Medine'nin kuzeyindeki dağ. Uhud savaşı tarihte bilinen bir savaştır. Hicretin üçüncü yılında Şevval

daha çok biliyor?" diye sordu ve çok bilen kişiyi mezara önce koydu. Onlar yıkanmadılar ve cenaze namazları da kılınmadı." Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٥٣٨- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُغَالُوا فِى الْكَفَنِ فَإِنَّهُ يُسْلَبُ سَرِيعاً.

538- Hz. Ali (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Kefen konusunda israfa gitmeyiniz. O çabucak soyulur."**[871] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir.

٥٣٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهَا لَوْ مُتِّ قَبْلِى فَغَسَّلْتُكِ. الْحَدِيثَ

539- Hz. Aişe (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kendisine şöyle söylediğini bildirmiştir: **"Benden önce ölmüş olsan seni ben yıkardım."** Sonra hadîsin devamını zikretti. Bu hadîsi İmam Ahmed ve İbn Mâce rivayet etti. İbn Hıbban sahih olduğunu belirtti.

٥٤٠- عَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ اَوْصَتْ اَنْ يُغَسِّلَهَا عَلِىٌّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ.

540- Esma binti Umeys (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Fatıma (r.a.) kendisini Hz. Ali (r.a.)'nin yıkamasını vasiyet etmiştir." Bu hadîsi Darekutnî rivayet etmiştir.

٥٤١- عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى قِصَّةِ الْغَامِدِيَّةِ الَّتِى اَمَرَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجْمِهَا فِى الزِّنَا قَالَ: ثُمَّ اَمَرَ بِهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا وَدُفِنَتْ.

541- Büreyde (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zina sebebiyle recm emrettiği Ğamidiye[872] kıssasını anlatırken şöyle nakletmiştir: "Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)

ayında olmuştur. Bu savaşta sahabeden 70 kişi şehit olmuş, Hz. Peygamber (s.a.v.) yaralanmış ön ve azı dişleri arasındaki dişi kırılmıştır.

871 Cabir hadîsindeki kefenin güzel yapılması emrinden kastedilen kefenin beyaz, temiz, tam, (gerektiği gibi örten) ve fiyatı düşük değil orta olmasıdır. Yoksa istenen israf ve gereksiz harcama değildir.

872 Ğamid'e nispet edilmiştir. Ğamid, Kuzaa'dan bir kabilenin bir obasıdır. Hikayesi şöyledir: Ğamidiye Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve zinadan hamile kaldığını itiraf etti. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun doğum yapıp bebeği emzirme süresi de dolduktan sonra recmedilmesini emretti. Recm, ölene kadar taş-

emretti, onun cenaze namazı kılındı ve defnedildi." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٤٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: أُتِىَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ.

542- Cabir bin Semûra (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e uzun demirli oklarla kendisini öldürmüş bir adam getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun cenaze namazını kılmadı.[873]" Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٤٣- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى قِصَّةِ الْمَرْأَةِ الَّتِى كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ قَالَ: فَسَأَلَ عَنْهَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا مَاتَتْ فَقَالَ أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِى؟ فَكَأَنَّهُمْ صَغَّرُوا أَمْرَهَا فَقَالَ دُلُّونِى عَلَى قَبْرِهَا فَدَلُّوهُ فَصَلَّى عَلَيْهَا.

543- Ebû Hureyre (r.a.) mescidi süpüren kadının[874] kıssasını anlatırken şöyle söylemiştir: Hz. Peygamber o kadını sordu. Öldüğünü söylediler. Hz. Peygamber **"Bana haber vermeli değil miydiniz?[875]"** diye sordu. Sanki onlar o kadının durumunu önemsememişlerdi.[876] Hz. Peygamber **"Bana onun mezarını götseriniz"** buyurdu. Onlar da gösterdi. Hz. Peygamber onun cenaze namazını kıldı.

Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'in rivayetinde şu ifade de vardır: Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا وَإِنَّ اللّٰهَ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِى عَلَيْهِمْ.

"Bu mezarlar içindekilere karanlık –zulüm- doludur. Şüphesiz Allah benim onların cenaze namazını kılmam sebebiyle kabirlerini nurlandırır." [877]

---

la vurmaktır. Bu hadîs herhangi bir had cezasıyla ölen kişinin cenaze namazının kılınmasının meşru olduğuna delildir. Rivayetler Hz. Peygamber (s.a.v.)'in onun cenaze namazını bizzat kıldığını göstermektedir.

[873] Hz. Peygamber (s.a.v.) onu cezalandırmak ve diğer insanları benzer fiili yapmaktan uzaklaştırmak için onun cenaze namazını kılmadı. Kendini öldüren kişinin cenaze namazı konusunda ihtilaf vardır. Asla kılınmaz diyenler yanında faziletli kişiler kılmaz ama diğer insanlar kılar diyenler de vardır.

[874] Bu, ismi Ümmü Muhaccen olan siyahi bir kadındı.

[875] "Cenaze namazını kılmam için bana haber vermeli değil miydiniz?"

[876] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in azameti yanında onun durumunu küçük görmüşlerdi.

[877] Bu hadîs kabre defnedilmiş kişinin -daha önce kılınmış olsa da olmasa da- cenaze namazını kılmanın sahih olduğuna delildir.

٥٤٤ - عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْهَى عَنِ النَّعْيِ.

544- Huzeyfe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ölümün duyurulmasını yasaklamıştı."[878] Bu hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiş ve Tirmizî hadîsin sahih olduğunu belirtmiştir.

٥٤٥ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ وَخَرَجَ بِهِمْ مِنَ الْمُصَلَّى، فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ عَلَيْهِ اَرْبَعاً.

545- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Necaşi'nin öldüğü gün haber verildi. Sahâbîlerle beraber musallaya gitti, onlara saf tutturdu ve (Necaşi) için 4 kere tekbir getirdi (cenaze namazı kıldı)."[879] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٤٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ اَرْبَعُونَ رَجُلاً لَا يُشْرِكُونَ بِاللّٰهِ شَيْئاً إِلَّا شَفَّعَهُمُ اللّٰهُ فِيهِ.

546- İbn Abbas (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Müslüman bir kişi ölür ve cenaze namazını Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayan kırk kişi kılarsa, Allah onların bu kişi hakkındaki şefaatlerini kabul eder."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٤٧ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَاَةٍ مَاتَتْ فِي نِفَاسِهَا فَقَامَ وَسْطَهَا.

547- Semûra bin Cündüb (r.a.)şöyle demiştir: "Nifas durumunda iken[880] ölen bir kadının[881] cenaze namazında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in arkasında namaz kıldım. O cenazenin ortasında duruyordu." Hadis müttefekun aleyhtir.

---

878 Yasak olan ölümü duyurmak değil, cahiliye metotları ile içinde bağırıp çağırma ve övünüp gururlanma olan duyurmadır.

879 Hadîs gıyâbî cenaze namazının şer'î olduğuna ve ölüm haberini –sadece- duyurmanın cevazına delildir.

880 Doğum yaptıktan sonra.

881 Bu kadın Ümmü Ka'b el-Ensâriyye'dir.

٥٤٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ وَاللّٰهِ لَقَدْ صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى اِبْنَيْ بَيْضَاءَ فِي الْمَسْجِدِ.

548- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Vallahi Hz. Peygamber (s.a.v.) Beyza[882]'nın iki oğlunun cenaze namazını mescitte kıldı." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٤٩ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ اَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ زَيْدُ بْنُ اَرْقَمَ يُكَبِّرُ عَلَى جَنَائِزِنَا اَرْبَعاً وَاِنَّهُ كَبَّرَ عَلَى جَنَازَةٍ خَمْساً فَسَاَلْتُهُ فَقَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَبِّرُهَا.

549- Abdurrahman bin Ebû Leyla[883] şöyle demiştir: Zeyd bin Erkam cenazelerimiz için 4 kere tekbir getirirdi. Bir cenazeye beş kere tekbir getirdi. Ona bunun sebebini sordum. "Rasûlullah (s.a.v.) beş kere tekbir getirirdi[884]" dedi. Bu hadîsi İmam Müslim ve dört imam rivayet etmişlerdir.

٥٥٠ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَبَّرَ عَلَى سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ سِتّاً وَقَالَ اِنَّهُ بَدْرِيٌّ.

550- Hz. Ali'den onun Sehl bin Ḥuneyf'in[885] namazını altı tekbirle kıldığı rivayet edilmiştir. O, Sehl'in Bedir Savaşına katıldığını söylemiştir.[886] Hadîsi Saîd bin Mansur rivayet etmiştir. aslı Buhârî'de bulunmaktadır.

---

[882] Beyza annenin lakabıdır. İsmi Da'd binti Cühdem el-Fehriye'dir. Onun iki oğlu Sehl ve Süheyl'in babaları Vehb bin Rabîa el-Kureşî el-Fehrî'dir. Sehl, Kureyş'in Benî Haşim ve Müslümanlarla her türlü ilişkiyi kesmek için yazdıkları belgeyi kabul etmeyenlerdendir. Onun Müslüman olduğunu Mekke'de açıkladığı söylenmiştir. Bir görüşe göre de o Müslüman olduğunu gizlemiştir. Ancak zorla Bedir Savaşına gönderildiği zaman Müslümanlar tarafından esir alındığında Abdullah bin Mes'ud onu Mekke'de namaz kılarken gördüğünü söyleyerek onun lehinde şahitlik etmiş ve böylece serbest bırakılmıştır. Medine'de vefat etmiştir. Süheyl'e gelince o İslâm'a ilk girenlerdendi. İki kere hicret etmiştir. Bedir'e ve diğer gazvelerin tamamına katılmıştır. Tebûk gazvesinden sonra 9 yılında Medine'de vefat etti. Bilindiği kadarıyla Beyza'nın 3 oğlu vardır. Üçüncünün ismi Safvan'dır. Bedir'de şehit olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'den çok sonra vefat ettiği de söylenmiştir.

[883] Ensardandır. Medine'de yaşamış, daha sonra Kûfe'ye yerleşmiştir. Tabiinin büyüklerinden ve sikadır. Bir grup sahâbîden hadîs dinlemiştir. Künyesi Ebû İsa'dır. Hz. Ömer'in halifeliğinin bitmesine birkaç yıl kaldığında doğdu. Hicrî 86'da Cemacim Vak'asında vefat etti. Basra nehrinde boğulduğu da söylenmiştir.

[884] Bazen ölünün şerefi sebebiyle ve daha çok dua etmek için beş kere tekbir getirirdi.

[885] Ensardandır. Medineli Evs kabilesindendir. Bedir savaşına ve diğer gazvelerin tamamına katılmıştır. Uhud'da Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte sebat göstermiştir. Hz. Ali onu Basra'ya vali olarak göndermiştir. Hz. Ali'yle beraber Sıffîn savaşına katılmıştır. Hicretten sonra yapılan muâhatta –kardeşlik sözleşmesinde- ikisi (Sehl ile HZ. Ali) kardeş olmuşlardı. Hicri 38'de vefat etti.

[886] Bedir savaşına katılmış olmak daha fazla yüceltme ve duayı gerektirir.

٥٥١- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَبِّرُ عَلَى جَنَائِزِنَا اَرْبَعًا وَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِى التَّكْبِيرَةِ الْاُولَى.

551- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) cenazelerimize dört tekbir getirirdi. İlk tekbirde Fatiha sûresini okurdu." Bu hadîsi İmam İmam Şafiî zayıf bir isnatla[887] rivayet etmiştir.

٥٥٢- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ عَلَى جَنَازَةٍ فَقَرَاَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَقَالَ لِتَعْلَمُوا اَنَّهَا سُنَّةٌ.

552- Talha bin Abdullah bin Avf[888] şöyle demiştir: İbn Abbas (r.a.hüma)'ın arkasında bir cenaze namazı kıldım. Fatiha sûresini okudu ve şöyle dedi: Bilinsin ki bu sünnettir.[889]" Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٥٥٣- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى جَنَازَةٍ، فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَاَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْاَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَاَهْلًا خَيْرًا مِنْ اَهْلِهِ وَاَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ.

553- Avf bin Malik[890] (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir cenaze için namaz kıldı. onun okuduğu şu duayı ezberledim:

"Allah'ım ona mağfiret et. Ona rahmetinle muamele eyle. Ona afiyet ver. Onu affet. Onu güzel güzel ağırla. Kabrini genişlet. Onu suyla, karla ve doluyla yıka ve beyaz elbisenin kirden temizlenmesi gibi onu hatalardan temizle. Yeni yerini dünyadaki evinden daha hayırlı eyle. Ona kendi ailesinden daha hayırlı bir aile ver. Onu

---

887 Râvî Muhammed bin Abdullah bin Ukayl'ın Cabir'den rivayeti zayıftır. Ancak arkasından gelen hadis, bunun şahididir ve onu takviye etmektedir.

888 Kureyş'in Zühreoğulları kolundandır. Medinelidir. Abdurrahman bin Avf'ın erkek kardeşinin oğludur. Sikadır, fakihtir, müksirundandır. Orta yaşlı tabiiler tabakasındandır. Hicri 97 yılında vefat etmiştir. 72 yıl yaşamıştır.

889 Yani Hz. Peygamber (s.a.v.)'den alınmış bir yoldur. Burada kastedilen farzın mukabili değildir. Bu, fakihler tarafından ortaya konmuş bir terimdir. Bu, Fatiha okunmasının gerekli olmasını engellemez.

890 Eşca' kabilesinden bir sahâbîdir. İlk katıldığı gazve Hayber'dir. Fetih günü Eşca' kabilesinin sancağı ondaydı. Şam'da yaşadı ve orada hicri 73'te vefat etti.

cennete koy. Onu kabir fitnesinden ve cehennem ateşinden koru." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٥٤- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ يَقُولُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنْثَانَا اللّٰهُمَّ مَنْ اَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَاَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ اللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا اَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ.

554- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) cenaze namazı kıldığında şöyle dua ederdi: **"Allah'ım! Dirilerimizi ve ölülerimizi, burada bulunanlarımızı ve bulunmayanlarımızı, küçüğümüzü[891] ve büyüğümüzü, erkeğimizi ve bayanımızı affet. Allah'ım! Bizden yaşattıklarını İslâm üzere yaşat. Bizden vefat edenleri de iman üzere vefat ettir. Allah'ım! Bizi bu namazın ecrinden mahrum bırakma. Ondan sonra bizi doğru yoldan ayırma."** Bu hadîsi İmam Müslim[892] ve dört imam rivayet etmiştir.

٥٥٥- عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَاَخْلِصُوا لَهُ الدُّعَاءَ.

555- Ebû Hureyre (r.a.) 'den bildirildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Cenaze namazı kıldığınızda ölü için ihlasla dua ediniz."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğu söylemiştir.

٥٥٦- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَهَا إِلَيْهِ وَإِنْ تَكُ سِوَى ذٰلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ.

556- Ebû Hureyre (r.a.)'den bildirildiğine göre Hz. Peygamber (s..a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Cenazeyi süratli taşıyın. Eğer ölen kişi iyi biri ise bu onun için hayırdır. Onu bir an evvel kabirdeki hayır ve sevabına kavuşturmuş olursu-**

---

891 Küçükler hakkında mağfiret dileme duası derecelerin yükseltilmesi veya mükellef olduğunda salih amelle meşgul olması içindir.

892 Hadîs İmam Müslim'de bulunmamaktadır. Nüshalardaki eklemelerden biri olması kuvvetle muhtemeldir.

nuz. Yok eğer kötü biri ise de bu bir şerdir. Onu çabucak omuzlarınızdan atmış olursunuz." Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٥٧- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ شَهِدَ الْجِنَازَةَ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيرَاطَانِ قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ.

557- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Kim bir cenazede, cenaze namazı kılınana kadar bulunursa bir kîrat[893], gömülünceye kadar kalırsa iki kîrat sevap alır."** "İki kîrat ne kadardır?" diye sordular. Rasûlullah (s..a.v.) **"İki büyük dağ kadardır"** buyurdu. Bu hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Buhârî'deki rivayet şu şekildedir:

مَنْ تَبِعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا وَيُفْرَغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ.

"Kim sevabına inanarak ve karşılığını sadece Allah'tan bekleyerek bir cenaze ile birlikte gider ve namazı kılınıp gömülünceye kadar beklerse, her biri Uhud dağı kadar olan iki kîrat sevapla döner."

٥٥٨- عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ.

558- Salim[894] babasından naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'i, Ebû Bekir ve Ömer'i cenazenin önünden yürürken gördüğünü bildirmiştir. Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu bildirmiştir. Nesâî ve bir grup alim mürsel olduğunu söylemiştir.

---

[893] Kîrat, danıkın yarısıdır. Danık ise dirhemin altıda biridir. Burada kîratın zikredilme sebebi anlamayı kolaylaştırmaktır. Çünkü bu bilinen bir ölçüdür. Bilinen kîrat düşük ve değersiz olsa da burada onun Allah katındaki büyüklüğüne işaret edilmektedir.

[894] Ebû Abdullah veya Ebû Ömer Salim bin Abdullah bin Ömer bin Hattab. Tabiinin ileri gelenlerinden ve kıymetli âlimlerindendir. Yedi fakihten biridir. İhtiyatlı, tedbirli, alim ve faziletli bir kişiydi. Doğru yoldan ayrılmaması ve vakarı ile babasına benzemiştir. Zilkade veya Zilhıcce ayında hicri 106'da vefat etmiştir.

٥٥٩- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ نُهِينَا عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا.

559- Ümmü Atıyye (r.a.) şöyle demiştir: "Cenazelere katılmamız yasaklandı. Ama kesin olarak katılmama emri verilmedi."[895] Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٦٠- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى تُوضَعَ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

560- Ebû Said (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Cenazeyi gördüğünüzde ayağa kalkınız.**[896] **Cenazenin arkasından giden kişi cenaze bırakılana kadar**[897] **oturmasın.**[898]" Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٦١- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَدْخَلَ الْمَيِّتَ مِنْ قِبَلِ رِجْلَيِ الْقَبْرِ، وَقَالَ هَذَا مِنَ السُّنَّةِ.

561- Ebû İshak'tan[899] naklen bildirilmiştir: "Abdullah bin Yezid[900] (r.a.) ölüyü kabre iki ayağının konacağı yerden koymuş ve bu sünnettir demiştir." Hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir.

٥٦٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا وَضَعْتُمْ مَوْتَاكُمْ فِي الْقُبُورِ فَقُولُوا بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

---

[895] Ümmü Atıyye, kadınların cenaze teşyiinin kesin olarak haram kılınmadığını sözün gelişinden anlamış olmalıdır. Yoksa nehiy, aslında haram anlamına gelir. (Kadınların cenaze namazına katılmaları cumhura göre tenzihen mekruhtur. Hanefilere göre ise kadınların cenazeye katılmaları "Günaha girmişsiniz, sevap almamışsınız. Dönün geri." (İbn Mace) hadisine binaen tahrimen mekruhtur. Zaman değişikliği ile ortaya çıkan Hz. Aişe'nin işaret ettiği şu mana da bunu kuvvetlendirmektedir:"Rasûlullah (s.a.v.) eğer kendisinden sonra kadınların ortaya çıkardıkları bu çirkin işleri görseydi.

[896] Bu ifade ayağa kalkmanın müstehab olduğunu ifade etmektedir ya da bu hadîs neshedilmiştir. Çünkü Rasûlullah (s..a.v.)'ın bu konuyla ilgili iki emrinin sonuncusu ayağa kalkmama konusundadır.

[897] Bu ifade iki manaya gelebilir: 1. İnsanların omuzlarından yere koyuluncaya kadar 2. Mezara konuncaya kadar. Tercih edilen birincisidir.

[898] Bu müstehaptır, vacip değil.

[899] Amr bin Abdullah es-Sebî'î el-Hemedânî. Kûfe'lidir. Meşhur bir tabiidir. Pek çok hadis rivayet etmiştir. Ancak müdellisti. Ömrünün sonunda hafızasındaki bilgileri karıştırmaya başladı. Hz. Osman'ın halifeliğinin bitmesine 2 sene kala doğmuştu. Hicri 129 yılında vefat etti.

[900] Ensardan ve Evs kabilesindendir. 17 yaşındayken Hudeybiye'ye katılmıştır. Hz. Ali ile beraber Cemel ve Sıffîn savaşlarına da iştirak etmiştir. Kûfe'ye yerleşmiş ve İbn Zübeyr zamanında buranın valiliğini yapmış ve İbn Zübeyr zamanında vefat etmiştir.

562- İbn Ömer (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Ölülerinizi mezarlarına koyduğunuzda şöyle deyiniz: Allah'ın ismi ve Rasûlullah (s..a.v.)'ın dini ile."** Bu hadîsi İmam Ahmed, Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban sahih olduğunu söylemiş, Darekutnî ise mevkuf olduğunu söyleyerek illetlendirmiştir.

٥٦٣/٥٦٤- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَسْرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكَسْرِهِ حَيًّا.

563/ 564- Hz. Aişe Rasûlullah (s..a.v.)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Ölünün kemiğinin kırılması, hayattayken kırılması gibidir."** Ebû Davud bu hadîsi İmam Müslim'in şartlarına uygun bir senetle rivayet etmiştir. İbn Mace Ümmü Seleme'nin hadîsinden şu ifadeyi eklemiştir: "Günah bakımından"[901]

٥٦٥/٥٦٧- عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِلْحَدُوا لِى لَحْدًا وَانْصِبُوا عَلَى اللَّبِنِ نَصْبًا كَمَا صُنِعَ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

565/ 567- Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) şöyle demiştir: "Benim için bir lahid[902] hazırlayın. Onu Rasûlullah (s.a.v.) için yapıldığı gibi kerpiçle yapın." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

Beyhakî'de Cabir (r.a.)'den benzer bir rivayet bulunmaktadır. Onda ilave olarak şu ifade vardır: "Kabrini yerden bir karış yükseltti." İbn Hıbban bu hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

İmam Müslim'de Cabir'in şu rivayeti bulunmaktadır:

نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُجَصَّصَ الْقَبْرُ وَاَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَاَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ.

"Rasûlullah (s.a.v.) kabrin kireçle yapılmasını, üzerine oturulmasını ve üzerine bina yapılmasını[903] yasakladı.

---

901 Ölmüş bir kişinin kemiğini kırmakla yaşamakta olan birinin kemiğini kırmak aynı şekilde günahtır.

902 Lahidden maksat, kabrin kıble yönünde ölünün sığacağı ve onu örtecek kadar bir çukur kazılmasıdır.

903 Kabri yükseltmek için üzerine veya etrafına kubbe veya benzeri binaların yapılmasını yasakladı. Bu yasak haramlığı ifade etmektedir.

٥٦٨- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ وَأَتَى الْقَبْرَ فَحَثَى عَلَيْهِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ وَهُوَ قَائِمٌ.

568- Amir bin Rabîa (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Osman bin Maz'un[904]'un cenaze namazını kıldı. Kabre geldi. Ayakta iken kabrin üzerine üç avuç toprak döktü." Bu hadîsi Darekutnî rivayet etmiştir.

٥٦٩- عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ وَقَالَ اِسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُوا لَهُ التَّثْبِيتَ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ.

569- Hz. Osman şöyle demiştir: Rasûlullah (s..a.v.) bir ölünün defin işlemleri bitince başında durur ve şöyle derdi: "**Kardeşiniz için istiğfar ediniz. Onun için sebat dileyiniz. Çünkü o şu anda sorguya çekiliyor.**" Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٥٧٠/٥٧١- عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ أَحَدِ التَّابِعِينَ قَالَ: كَانُوا يَسْتَحِبُّونَ إِذَا سُوِّيَ عَلَى الْمَيِّتِ قَبْرُهُ وَانْصَرَفَ النَّاسُ عَنْهُ أَنْ يُقَالَ عِنْدَ قَبْرِهِ يَا فُلَانُ! قُلْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَا فُلَانُ! قُلْ رَبِّيَ اللّٰهُ وَدِينِيَ الْإِسْلَامُ وَنَبِيِّ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

570/ 571- Damra bin Habib[905] – tabiinden- şöyle demiştir: Sahabe-i kiram, kabir düzeltilip insanlar oradan ayrılınca ölen kişinin kabrinin yanında şöyle denmesini müstehab görürlerdi: "Ey filanca kişi! Lâ ilâhe illallah de." Bunu üç kere tekrarlardı. "Ey filanca kişi! Rabbim Allah, dinim İslam, peygamberim Muhammed (s.a.v.) de." Said bin Mansur bu hadîsi mevkuf olarak rivayet etmiştir. Taberânî'de bu hadîsin benzeri Ebû Ümame'den merfu ve daha uzun olarak rivayet edilmiştir.[906]

---

904 Kureyş'in Cumh kolundandır. Sahabenin en faziletli ve zahid olanlarındandır. Cahiliye döneminde şarabı kendisine haram kılmıştır. 13 kişiden sonra Müslüman olmuştur. İki kere hicret etmiş, Bedir'e katılmıştır. O Medine'de vefat eden ilk muhacirdir. Hicretten sonraki 30. ayın başında Şaban ayında vefat etmiştir. Bakî mezarlığına defnedilmiştir. Vefatından sonra yüzünü Hz. Peygamber (s.a.v.)'e çevirmiştir. Defnedildiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) "O bizim için ne güzel bir seleftir" buyurmuştur.

905 Ebû Utbe Damra bin Habib bin Duheyb ez-Zübeydî el- Humusî. Sika bir tabiidir. Dördüncü derecedendir.

906 Menar'da şöyle denmiştir: "Bu telkîn hadîsidir. İlim ve marifet ehli bu hadîsin mevzu olduğunu hiçbir şüphe duymadan kabul etmişlerdir." İbn Kayyım da benzer şeyleri söylemiştir. Muhakkık alimlerin ifadelerinden bu hadîsin zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Bu hadîsle amel etmek bid'attır. Bunu yapanların çok olması önemli değildir. (Sübül'den özet) (Şafii ve Hanbelîlere göre ergenlik çağındaki ölüye definden sonra telkinde bulunmak müstehptır.

٥٧٢/٥٧٣- عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ الْحَصِيبِ الأَسْلَمِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا.

572/ 573- Büreyde bin Husayb el-Eslemî (r.a.)'den Rasûlullah (s..a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ben sizin kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım. Artık ziyaret edebilirsiniz."** Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî'de şu ifade de ek olarak yer almaktadır: **"Çünkü kabir ziyareti ölümü hatırlatır."** İbn Mace ise İbn Mesud'un rivayetinden şu ifadeyi eklemiştir: **"Kabir ziyareti dünyada zahid olmanızı sağlar."**

٥٧٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ.

574- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s..a.v.) kabirleri ziyaret eden kadınları lanetlemiştir."[907] Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir. İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٥٧٥- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ.

575- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s..a.v.) ölünün arkasından bağırıp çağırarak ağlayan[908] ve bunu dinleyen kadına lanet etti." Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir.

---

[907] Bu, kadınların kabir ziyareti yapmalarının haram olduğunu göstermektedir. Çünkü lanet ancak haram kılan bir emir üzerine olur. Ancak kadınların kabir ziyareti yapmalarının caiz olduğuna dair pek çok hadîs rivayet edilmiştir.
Bu konuda şöyle denmiştir: "Bu lanet, kabir ziyareti konusunda verilen izinden öncedir. Bu izin verildiğinde erkekler de kadınlar da buna dahil olmuşlardır."
Ancak "Kabir ziyaretinin haram oluşu sabırlarının az, telaş, hüzün ve umutsuzluklarının çok olması sebebiyle kadınlar için devam etmiştir" diyenler de vardır.
Muhakkık âlimler ise şöyle demişlerdir: "Kadınlar için haram olan bu ziyaret; –eşinden başkası için süslenme, ölü için bağırıp çağırarak ağlama, sabredemeyip telaşlanma, bağırma gibi- yasaklanmış bir şeyin yapıldığı ziyarettir. Ancak ziyaret ibret almak ve âhireti hatırlamak için yapılıyorsa hiçbir sakıncası yoktur." Bu, farklı rivayetleri cem' eden en güzel sözdür.

[908] Ölünün özelliklerini ve güzel davranışlarını yüksek sesle tekrarlayarak ağlamak.

٥٧٦- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهَا قَالَتْ اَخَذَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ لَا نَنُوحَ.

576- Ümmü Atıyye (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s..a.v.) ölüye feryat ve çığlıkla ağlamayacağımıza dair biz kadınlardan söz aldı." Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٥٧٧/٥٧٨- عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِى قَبْرِهِ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ.

577/578- İbn Ömer (r.a.hüma)'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Kendisi için feryat ve çığlıkla ağlanan ölü kabrinde azap çeker."** Bu hadis müttefekun aleyhtir. Aynı hadis kaynaklarında Muğîre bin Şube (r.a.)'den benzer bir hadis yer almaktadır.[909]

٥٧٩- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُ قَالَ: شَهِدْتُ بِنْتاً لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُدْفَنُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ عِنْدَ الْقَبْرِ، فَرَاَيْتُ عَيْنَيْهِ تَدْمَعَانِ.

579- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bir kızının[910] defnedildiğini gördüm. Rasûlullah (s.a.v.) kabrin yanında oturmaktaydı. İki gözünden yaşların aktığını gördüm."[911] Bu hadîsi Buhârî rivayet etmiştir.

٥٨٠- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَدْفِنُوا مَوْتَاكُمْ بِاللَّيْلِ اِلَّا اَنْ تُضْطَرُّوا.

580- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Mecbur kalmadıkça ölülerinizi geceleyin defnetmeyiniz."** Bu hadîsi

---

909 Bu hadîs karışık görünmektedir. Çünkü onda ölünün başkasının hareketi sebebiyle azap gördüğüne işaret edilmektedir. Oysa Allah Teâla "Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez" (İsra Sûresi 17/ 15) buyurmaktadır. Bu hadîsin tevilinde ve ne kastedildiği konusunda ihtilaf vardır. "Bu şekilde ağlamak ölünün âdeti ve istediği bir şeyse ve kendisi de yaşarken böyle yapmışsa azap çeker." dendiği gibi "Kendisi için ağlanmasını vasiyet etmişse azap görür" de denmiştir.

910 Bu Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Ümmü Gülsüm isimli kızıdır. 9 yılında vefat etmiştir.

911 Hadîs, ölen kişi için bağırıp çağırmadan ağlamanın cevazına işarettir. Bu, dinin kabul etmediği bir şey değildir.

İbn Mace rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'de bulunmaktadır. Fakat orada şöyle demiştir: "Ölünün geceleyin namazı kılınmadan defnedilmesi yasaklandı." [912]

٥٨١- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ -حِينَ قُتِلَ- قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اصْنَعُوا لِآلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَقَدْ أَتَاهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ.

581- Abdullah bin Cafer (r.a.) şöyle demiştir: Cafer'in[913] şehit olduğu haberi gelince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Cafer'in ailesi için yemek yapınız. Şüphesiz onların başına çok meşgul edici bir iş geldi."** Nesâî hariç beş imam rivayet etmiştir.

٥٨٢- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُمْ إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْمَقَابِرِ السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَلَاحِقُونَ أَسْأَلُ اللّٰهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ.

582- Süleyman bin Büreyde[914] (r.a.) babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) kabirlere gittiklerinde onlara şöyle demelerini öğretiyordu: **"Selam, mü'min ve Müslümanlardan oluşan bu bölge (kabir)[915] ehline olsun. Bizler de Allah dilediği zaman sizlere kavuşacağız. Allah'tan bizim ve sizin için afiyet isteriz."** Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٥٨٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ

---

[912] İmam Müslim'deki hadîsin siyakından geceleyin cenazeyi defnetmeyle ilgili yasağın, cenaze namazını terk ederek veya kefenleme işini güzel yapmayarak, ölünün hakkının yenmesi durumuna bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Eğer böyle bir durum yoksa geceleyin defnin caiz olduğunu gösteren pek çok hadîs-i şerif vardır.

[913] Cafer bin Ebî Talip. Hz. Ali'nin kardeşidir ve ondan 10 yaş büyüktür. Habeşistan'a hicret etti ve oraya yerleşti. Necaşî ve tebası onun vesilesiyle Müslüman oldular. Sonra Medine'ye hicret etti. Hayber'in fethinden sonra geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) onu iki gözünün arasından öptü ve şöyle buyurdu: "Bilemiyorum hangisine sevineyim? Cafer'in gelişine mi yoksa Hayber'in fethine mi?" İnsanların en cömertlerindendi. 8. yılda Mute gazvesine katıldı. Ordunun başında görevliydi ve savaş sırasında iki eli birden kesildi. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurdu: "Allah ona iki eli yerine cennette dilediği yere uçabileceği iki kanat verdi." Bu sebeple ona Cafer-i Tayyar, yani uçan Cafer ve Cafer-i zülcenâhayn yani iki kanatlı Cafer dendi.

[914] Yani İbnu'l-Hasîb Eslemî. Tabiidir. İbn Maîn ve Ebû Hatim onun sika olduğunu söylemişlerdir. Hâkim "Babasından sema yoluyla rivayeti yoktur" demiştir. Hazrecî ise Sahîh-i Müslim'in pek çok yerinde onun babasından rivayet ettiği hadîslerin bulunduğunu bildirmiştir.

[915] Mezarlar ölülerin meskeni olduğu için diyar kelimesi kullanılmıştır.

الْمَدِينَةِ فَاَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا اَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَنَا وَلَكُمْ اَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْاَثَرِ.

583- İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine kabirlerinden geçerken yüzünü onlara döndü ve şöyle buyurdu: **"Ey kabir halkı, Allah'ın selamı üzerinize olsun. Allah bize ve size mağfiret etsin. Sizler bizden önce yaşadınız. Biz de size tabiiyiz (size kavuşacağız).**" Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

٥٨٤/٥٨٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَسُبُّوا الْاَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ اَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا.

584/ 585- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ölülere sövmeyiniz.**[916] **Zaten onlar daha önce yaptıklarına vardılar."** Bu hadîsi Buhârî rivayet etmiştir. Tirmizî benzer bir hadîsi Muğîre'den naklen bildirmiştir. Orada **"Yaşayanlara eziyet vermiş olursunuz"**[917] ifadesi de bulunmaktadır.

---

[916] Zemmetmek, kötü ve çirkin sıfatlarla tavsif etmek anlamlarına gelmektedir.

[917] Ölülerin arkasından konuşmanız onunla ilgisi olan kişilere sıkıntı verir.

4- ZEKAT KİTABI[918]

٥٨٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ إِلَى الْيَمَنِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَفِيهِ اَنَّ اللّٰهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِى اَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ اَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ فِى فُقَرَائِهِمْ.

586- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Muaz (r.a.)'ı Yemen'e gönderdi."[919] Bundan sonra hadîsin kalanını[920] bildirdi. Burada şu ifadeler yer almaktadır: **"Allah size mallarınızdan zekat vermenizi farz kıldı. Bu onların zenginlerinden alınır ve fakirlerine verilir."** Hadis müttefekun aleyhtir. Lafız İmam Buhârî'ye aittir.

٥٨٧- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ كَتَبَ لَه هٰذِهِ فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ الَّتِى فَرَضَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَالَّتِى اَمَرَ اللّٰهُ بِهَا رَسُولَهُ فِى اَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ مِنَ الْاِبِلِ فَمَا دُونَهَا الْغَنَمُ فِى كُلِّ خَمْسٍ شَاةٌ فَاِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا

---

[918] Zekat, sözlükte nema, yani artan şey ve temizleme anlamlarına gelmektedir. Zekata zekat denmesinin sebebi malı temizlemesidir. Zekat mal sahibini günahlardan arındırır. Zekat verenin malı çoğalır ve ecri artar. Zekatın ne zaman farz kılındığı konusunda ihtilaf vardır. Ancak çoğunluk, hicretin 2. yılı Ramazan orucunun farz olmasından önce farz kılındığını söylemektedir. Muhakkık âlimler zekatın Mekke'de farz kılındığını, hükümlerin ayrıntılarının ise Medine'de hicrî 2. yılda bildirildiğini söylemişlerdir.

[919] Hz. Peygamber (s.a.v.) Muaz'ı Yemen'e kadı veya vali olarak 10. yılda gönderdi. 9. yılın sonunda veya 8. yılda gönderdiği de söylenmiştir. O, Hz. Ebû Bekir'in halifeliğine kadar orada kalmıştır. Sonra Şam'a yönelmiş ve orada Amvas tağunu ile vefat etmiştir.

[920] Bu hadîste o bölge halkı ile ilgili yapacağı şeyler hakkında tavsiyeler yer almaktadır.

وَعِشْرِينَ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ فَفِيهَا بِنْتُ مَخَاضٍ أُنْثَى فَإِنْ لَمْ تَكُنْ فَابْنُ لَبُونٍ ذَكَرٍ فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَثَلَاثِينَ إِلَى خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ أُنْثَى فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَأَرْبَعِينَ إِلَى سِتِّينَ فَفِيهَا حِقَّةٌ طَرُوقَةُ الْجَمَلِ فَإِذَا بَلَغَتْ وَاحِدَةً وَسِتِّينَ إِلَى خَمْسٍ وَسَبْعِينَ فَفِيهَا جَذَعَةٌ فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَسَبْعِينَ إِلَى تِسْعِينَ فَفِيهَا بِنْتَا لَبُونٍ فَإِذَا بَلَغَتْ إِحْدَى وَتِسْعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِيهَا حِقَّتَانِ طَرُوقَتَا الْجَمَلِ فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِلَّا أَرْبَعٌ مِنَ الْإِبِلِ فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا

وَفِي صَدَقَةِ الْغَنَمِ سَائِمَتِهَا إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ شَاةٍ شَاةٌ فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ إِلَى مِائَتَيْنِ فَفِيهَا شَاتَانِ فَإِذَا زَادَتْ عَلَى مِائَتَيْنِ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ فَإِذَا زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ، فَإِذَا كَانَتْ سَائِمَةُ الرَّجُلِ نَاقِصَةً مِنْ أَرْبَعِينَ شَاةً شَاةً وَاحِدَةً فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا

وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَإِنَّهُمَا يَتَرَاجَعَانِ بَيْنَهُمَا بِالسَّوِيَّةِ وَلَا يُخْرَجُ فِي الصَّدَقَةِ هَرِمَةٌ وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ الْمُصَّدِّقُ، وَفِي الرِّقَةِ رُبُعُ الْعُشْرِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ إِلَّا تِسْعِينَ وَمِائَةً فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةُ الْجَذَعَةِ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ جَذَعَةٌ وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ وَيَجْعَلُ مَعَهَا شَاتَيْنِ إِنِ اسْتَيْسَرَتَا لَهُ أَوْ عِشْرِينَ دِرْهَمًا وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحِقَّةِ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ الْحِقَّةُ وَعِنْدَهُ الْجَذَعَةُ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْجَذَعَةُ وَيُعْطِيهِ الْمُصَّدِّقُ عِشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ.

587- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Ebû Bekir Sıddîk (r.a.) ona şöyle yazmıştır:[921] "Bu mektup[922] zekatla ilgilidir. Bu Allah'ın Rasûlüne emrettiği ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın Müslümanlara farz kıldığı zekattır.

"24 deve ve daha azı için farz olan zekat her beş devede bir koyundur.

---

921 Enes'i Bahreyn'e zekat âmili olarak gönderdiği zaman yazdığı yazıda.

922 Burası mektubun başıdır. İmam Buhârî'de mektup "Bismiilâhirrahmânirrahîm" ile başlamaktadır.

25'ten 35'e kadar dişi bir bintu mehad[923], eğer yoksa erkek ibnu lebûn[924].

45'e kadar dişi bir binti lebûn.[925]

46'dan 60'a kadar boğur[926] basacak bir hıkka[927]

61'den 75'e kadar bir cezea[928]

76'dan 90'a kadar iki tane binti lebûn

91'den 120'ye kadar boğur basacak iki hıkka zekat vermek vacip olur.

Deve sayısı 120'den çok olursa her kırk için bin binti lebûn, her elli için bir hıkka verilir.[929]

Sadece 4 devesi varsa zekat gerekmez. Ancak deve sahibi kendi isteği ile verebilir.[930]

Senenin pek çok gününde yaylakta güdülen[931] koyunun zekatında;

40 koyundan 120'ye kadar bir koyundur.

120'den 200'e kadar iki koyundur.

200'den 300'e kadar 3 koyundur.

300'den çok olursa her yüz için bir koyun verilir. Adamın koyunları 40'tan bir koyun az olursa zekat gerekmez.[932] Ancak sahibi kendi isteği ile verebilir.

Zekat (artar veya eksilir) korkusuyla bir arada bulunan zekat malları dağıtılmaz, ayrı ayrı bulunanlar da birleştirilmez.[933]

---

923 Bintu mehad: Bir yaşını doldurup iki yaşına girmiş dişi deve. Mehad, gebe demektir. Yükü olmasa da yüklenme yaşı gelmiş olan deveye bu isim verilir.

924 İbnu lebûn: İki yaşını tamamlayıp üç yaşına girmiş erkek deve.

925 Binti lebûn İki yaşını tamamlayıp üç yaşına girmiş dişi deve.

926 Boğur: Tohumluk erkek deve.

927 Hıkka Üç yaşını doldurmuş dört yaşına basmış dişi deve. Üzerine binilmeye ve yük taşımaya uygun olduğu için bu isim verilmiştir.

928 Cezea: 4 yaşını doldurup beş yaşına girmiş dişi deve.

929 Develerin tamamı kırkar ve ellişer sayılır. Örneğin; 120'den bir fazla deve olursa, develerin tamamı "üç 40 ve bir" sayılır. Bir deve için bir şey gerekmez. Üç tane kırk için ise 3 tane binti lebûn gerekir. Sayı 130'a ulaşırsa 50 deve için bir hıka, kalan 2 kırk için iki binti lebûn verilir. Değişiklik sadece 10 deve artış olunca söz konusu olmaktadır. Hz. Ömer'in mektubu da buna işaret etmektedir: "Develer 121 tane olursa 129'a gelene kadar 3 binti lebûn zekat verilir." Bu ifade gereğince küsurat için bir şey gerekmez. Zekat 10'dan doksana kadar olan onluk rakamlara göre verilir.

930 Ancak develerin sahibi nafile olarak vermek isterse verir. Vermezse bu develerin zekatını vermek farz değildir.

931 Cumhura göre bu, amel edilmesi gereken bir özelliktir. Cumhur zekatın farz olması için koyunun yaylakta güdülmesini şart koşar.

932 Görünen o ki sayı 400'e varana kadar 4 koyun zekat vermek gerekmez. Bu, cumhurun görüşüdür. Fakat 300'den bir koyun da fazla olsa 4 koyun zekat vermek gerekir diyenler de vardır. Birinci görüş tercih edilmiştir ve Tirmizî'nin İbn Ömer'den rivayet ettiği hadîs de bunu desteklemektedir: "300 koyundan çok olursa her yüz koyun için bir koyun zekat verilir. Sonra 100 deve artana kadar bir şey vermek gerekmez."

933 Zekat miktarının çoğalmasından veya azalmasından korkarak böyle bir şey yapılmaz. Miktarın artışı mal sahibini, azalması da zekat memurunu endişelendirir. "Birleştirilmez" kelimesi şu manaya gel-

İki ortağın[934] olan sürülerde ise, ikisi arasında adalet ve eşitlikle olur.[935]

Zekatta malın işleri dökülmüş olan yaşlısı, ayıplısı ve (koç ve teke gibi) döl hayvanı ancak zekat memuru[936] isterse çıkarılır.

Gümüşlerde ise:

200 dirhemde onda birin dörtte biri miktar[937] zekat vacip olur. Gümüş miktarı 190 dirhemden başka olmazsa bunun zekatının verilmesi gerekmez. Mal sahibi vermek isterse verebilir. [938]

Develerinin sayısı sebebiyle cezea vermesi gereken kişinin cezea değil de hıkkası varsa bu kabul edilir. Bunun yanında eğer mümkünse iki koyun[939] veya 20 dirhem alınır.[940] Zekat olarak hıka vermesi gereken bir kişinin de hıka değil de cezeası olursa bu kabul edilir. Zekat memuru mal sahibine 20 dirhem veya iki koyun verir."

Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

---

mektedir: 3 kişi (ortak) var ve her birinin de 40 koyunu var. Bunlardan her birinin zekatını bir koyun olarak vermesi farzdır. Zekatlarının toplamı 3 koyun olur. Fakat koyunları toplamanın daha doğru olduğunu düşünürlerse o zaman 120 koyun için bir koyun zekat vermeleri gerekir. "Bir arada bulunan dağıtılmaz" ise şu anlama gelmektedir: İki hisseli ortağın 201 koyunu var. Bu durumda bu iki kişinin 3 koyun zekat vermesi gerekir. Fakat ayırmanın doğru olduğunu düşünürlerse her birine sadece bir koyun zekat düşer. Toplam zekatları da sadece iki koyun olur. İşte mal sahibi için bu ve benzeri şeyler haramdır. Zekat memuru için olan yasak ise; zekat çoğalsın diye ortak olmayan kişilerin mallarını her biri için 120 koyun ve daha az olması durumunda bir araya toplamasıdır. Bu durumda her ortak için bir koyun zekat gerekir. Fakat o doğrusunun birleştirmek olduğunu düşünürse deve sayısı 200'ü geçer ve üç koyun zekat verilir. Ayırma 120 koyuna sahip üç ortak arasında olursa –ki bunlara sadece bir koyun zekat gerekmektedir- her kırk için bir koyun alınacağı için 3 koyun zekat alınmış olur.

934 Halît: Çoban, otlak, boğur, sulama bir olan ortaklar.

935 Eğer zekat memuru iki ortağın zekatını onlardan birinin malından alırsa, bu ortak diğer ortağın üzerine farz olan miktarı ondan alır. Örneğin; iki adamın 40 koyunu var. Her birine 20 koyun düşüyor. Zekat memuru zekat koyununu ortakların birinden alırsa –ki bu ortağa sadece yarım koyun zekat düşüyor. Diğer yarımı öbür ortağın vermesi gerekiyor. – bu ortak arkadaşından yarım koyunu alır. Böylece her biri üzerine düşeni ne eksik ne fazla vermiş olur.

936 "Musaddık" kelimesi sad harfinin şeddeli veya şeddesiz olmasına göre zekat veren veya zekat memuru anlamına gelmektedir. Eğer zekat veren anlamı kabul edilirse; buradaki istisna sadece döl hayvanıyla ilgilidir. Yani koyunun böylesi ancak mal sahibinin rızası ile zekat olarak alınır. Çünkü onun bu hayvana ihtiyacı vardır. Rızası olmadan almak baskı olur. Zekatı alan memur anlamı verilirse; istisna her üç kelimeye de döner. Yaşlı, ayıplı ve döl hayvanı olanlar ancak zekat memuru bunu maslahata daha uygun ve fakirler için daha faziletli görürse zekat olarak alınır.

937 Yani kırkta birini zekat vermek vacip olur.

938 200 dirhem gümüş, 52,5 tulice, yani 735 gram eder. "190 dirhemden başka olmazsa" ifadesi, 190'ı geçer, ama 200'e varmazsa zekatını vermek gerekir anlamına gelmez. 90'ın zikredilme sebebi 100'den 10 önceki sayı olmasıdır.

939 Sürüsünde varsa

940 Çünkü hıkka cezeadan küçüktür.

٥٨٨- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ فَاَمَرَهُ اَنْ يَأْخُذَ مِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ بَقَرَةً تَبِيعًا اَوْ تَبِيعَةً وَمِنْ كُلِّ اَرْبَعِينَ مُسِنَّةً وَمِنْ كُلِّ حَالِمٍ دِينَارًا اَوْ عَدْلَهُ مُعَافِرَ.

588- Muaz bin Cebel (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Yemen'e gönderdi ve ona her 30 sığırdan[941] bir dişi veya erkek tebîa[942];

her kırk sığır için bir mesne;[943]

erkeklik yaşına gelmiş çocuk[944] için bir dinar veya meafirî[945] olarak muadilini[946] almasını emretti.

Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Lafız İmam Ahmed'e aittir. Tirmizî hasen olduğunu söylemiş ve vaslindeki ihtilafa işaret etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim ise hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٥٨٩- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تُؤْخَذُ صَدَقَاتُ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مِيَاهِهِمْ.

589- Amr bin Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Müslümanların zekatları su başlarında[947] alınır."** Bu hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. Ebû Davud'da şu şekildedir:

وَلَا تُؤْخَذُ صَدَقَاتُهُمْ إِلَّا فِى دُورِهِمْ.

Onların zekatları ancak evlerinde[948] alınır."

---

941 Bu nisap miktarıdır. 30'dan azında zekat gerekmez. Ancak Zührî'ye göre 30'dan altı için her beş sığıra bir koyun zekat gerekir. Zührî bunu deveye kıyas ederek söylemektedir. Ama nisap miktarı kıyasla belirlenmez.

942 Tebîa: Bir yaşını bitirip iki yaşına girmiş inek yavrusu.

943 Mesne: İki yaşını doldurup 3 yaşına girmiş, dişi çıkmış sığır. Tuhfetü'l-Ahvezî'de (c.2, s.4) Taberânî İbn Abbas'tan merfu olarak şu hadîsi rivayet etmiştir: "Her kırk için dişi veya erkek mesne zekat olarak alınır."

944 Erkeklik yaşına gelmiş ve yetişkin erkek hükmü almış olan kişi. İhtilam olmuş veya olmamış olması fark etmez.

945 Yemen'e has çizgili aba kumaş. Meafir, Hemedan'da bir mahallenin ismidir. Bundan yapılmış elbiseler onlara nispet edilir. Bu kişiden bir dinar veya bir dinar değerindeki Yemen kumaşı alınır.

946 Bu Müslüman olmayan kişiden alınan cizyedir.

947 Kavmin sürülerinin olduğu pınarlar.

948 Evlerinde, yerlerinde, sularında, kabilelerinde, otlak yerlerinde alınır. Yani zekat memuru insanların yanına gelir ve zekatlarını alır. Uzak bir yerde durup da insanların mallarını oraya getirmelerini emretmez. Çünkü bu çok meşakkatlidir.

٥٩٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فِي فَرَسِهِ صَدَقَةٌ.

590- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Müslümana kölesi ve bineği için zekat gerekmez."** Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. İmam Müslim'de şöyledir: "Köle için fıtır sadakası dışında zekat verilmez."

٥٩١- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فِي كُلِّ سَائِمَةِ إِبِلٍ فِي أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ لَا تُفَرَّقُ إِبِلٌ عَنْ حِسَابِهَا مَنْ أَعْطَاهَا مُؤْتَجِرًا بِهَا فَلَهُ أَجْرُهُ وَمَنْ مَنَعَهَا فَإِنَّا آخِذُوهَا وَشَطْرَ مَالِهِ عَزْمَةً مِنْ عَزَمَاتِ رَبِّنَا لَا يَحِلُّ لِآلِ مُحَمَّدٍ مِنْهَا شَيْءٌ.

591- Behz bin Hakîm[949]'den, o babasından[950], o dedesinden[951] naklen şöyle söylemiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Devenin yaylakta güdüleni için kırk tanede bir binti lebûn zekat alınır.[952] Deve hesabından ayrılmaz.[953] Kim zekatı ecrini ve sevabını bekleyerek verirse ona sevabı verilir. Kim de vermezse biz zekatı ve malının yarısını[954] Rabbimizin haklarından bir hak olarak alırız. Muhammed'in ailesine[955] zekat mallarından hiçbir şey helal değildir."** Bu hadîsi İmam Ahmed, Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İmam İmam Şafiî ilim ehlinin bu hadîsi delil kabul etmediğini söylemiştir.[956]

---

[949] Ebû Abdilmelik Behz bin Hakîm bin Muaviye bin Hayde el- Kuşeyrî el- Basrî. 6. dereceden tabiidir. Onun rivayetleriyle ihticac konusunda farklı görüşler vardır. Ebû Davud onun hadîslerinin sahih olduğunu,İbn Maîn, İbnu'l-Medinî ve Nese'î sika olduğunu belirtmişlerdir. Ebû Hatim ise onun rivayetlerinin delil olarak gösterilemeyeceğini, İbn Hıbban çok hata yaptığını belirtmiştir. 140'tan sonra veya 60'dan önce vefat ettiği söylenmiştir.

[950] O da tabiidir. İbn Hıbban onu sikalar arasında saymıştır.

[951] Muaviye bin Hayde bin Muaviye bin Kuşayr bin Ka'b el-Kuşeyrî. Basra'ya yerleşmiş bir sahâbîdir. Pek çok hadîsi vardır.

[952] Genel olarak ifade edilmiştir. Enes'in hadîsinde 36'dan 45'e kadar böyle olduğu bildirilmişti.

[953] Yani mal sahibi eğer iki ortaklarsa malını ortağınınkinden ayrı tutmaz. Veya şöyle de anlayabiliriz: Develerin hepsi 40 deve içinde tutulur. Zayıf şişman, küçük büyük diye bir ayrım yapılmaz.

[954] Malından bir miktarı veya yarısını zekatı vermeme cezası olarak zorla alırız. Zekat memuru malını ikiye ayırır ve zekatı daha iyi olan bölümden alır anlamına geldiği de söylenmiştir.

[955] Onlar Benî Haşim, Beni Muttalip bin Abdimenaf'tır. Onların özellikle Hz.Ali, Abbas, Cafer, Ukayl, Haris bin Abdulmuttalip aileleri olduğu söylenmiştir.

[956] İmam Şafii zekatını vermeyene ceza olarak malının yarısının alınacağını ilim ehli bu hadîsi delil kabul etmediği için kabul etmemiştir. Hadîsin zayıf olması Behz bin Hakîm sebebiyledir.

٥٩٢/٥٩٣- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَتْ لَكَ مِائَتَا دِرْهَمٍ -وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ- فَفِيهَا خَمْسَةُ دَرَاهِمَ وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ فَمَا زَادَ فَبِحِسَابِ ذَلِكَ وَلَيْسَ فِي مَالٍ زَكَاةٌ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ.

592/ 593- Hz. Ali (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Senin 200 dirhemin varsa ve üzerinden tam bir sene geçmişse onun için beş dirhem zekat vermen gerekir. 20 dinarın[957] olup da üzerinden tam bir yıl geçene kadar başka zekat vermen gerekmez. 20 dinarın zekatı ise yarım dinardır. Bundan fazlası da bu şekilde hesap edilir.[958] Üzerinden tam bir yıl geçmeyen malın zekatı yoktur."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Hadis hasendir. Merfu olup olmadığı konusunda ihtilaf vardır.

Tirmizî'de İbn Ömer'den şu rivayet vardır: malını kullanan[959] kişinin, üzerinden tam bir yıl geçmedikçe zekat vermesi gerekmez." Tercih edilen görüşe göre bu hadis mevkuftur.[960]

٥٩٤- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَيْسَ فِي الْبَقَرِ الْعَوَامِلِ صَدَقَةٌ.

594- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Kullanılan, çalıştırılan[961] öküzlerin zekatı yoktur." Hadîsi Ebû Davud ve Darekutnî rivayet etmiştir. Tercih edilen görüşe göre bu hadis mevkuftur.

٥٩٥/٥٩٦- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَلِيَ يَتِيمًا لَهُ مَالٌ فَلْيَتَّجِرْ لَهُ وَلَا يَتْرُكْهُ حَتَّى تَأْكُلَهُ الصَّدَقَةُ.

595/ 596- Amr bin Şuayp'tan, o babasından o da dedesi Abdullah bin Amr'dan naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim bir yetime malı konusunda veli olursa o malla ticaret yapsın. Zekat malı bitirene kadar**

---

[957] 7,5 tûliceye yani 105 grama denk düşmektedir.

[958] Bu ifadeden anlaşılan mal nisap miktarını az veya çok geçse de zekatının verilmesi gerektiğidir. Bu, zekat hayvanlarında iki nisap arasında kalan adet gibi değildir.

[959] Elde eden

[960] Ancak merfu hükmündedir. Çünkü hadîste ictihad ile verilebilecek bir hüküm yoktur.

[961] Tarlada ekin ve harman yüklemek, suyu çekmek ve çeşitli ağırlıkları taşımak için vb. kullanılan sığırlar.

da bunu bırakmasın."[962] Bu hadîsi Tirmizî ve Darekutnî rivayet etmişlerdir. İsnadı zayıftır. İmam Şafiî'de bu hadîsi destekleyen mürsel bir rivayet vardır.

٥٩٧- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ: اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ.

597- Abdullah bin Ebî Evfa (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir topluluk zekatını getirdiğinde şöyle derdi: **"Allah'ım, onlara rahmet et."** Hadis müttefekun aleyhtir.

٥٩٨- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ الْعَبَّاسَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ سَالَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي تَعْجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ فَرَخَّصَ لَهُ فِي ذَلِكَ.

598- Hz. Ali (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Abbas(r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'e üzerinden bir yıl geçmeden[963] malın zekatının verilmesi hakkında bir soru sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) buna izin verdi." Hadîsi Tirmizî ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

٥٩٩/٦٠٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ مِنَ الْوَرِقِ صَدَقَةٌ وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ ذَوْدٍ مِنَ الْاِبِلِ صَدَقَةٌ وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ مِنَ التَّمْرِ صَدَقَةٌ.

599/ 600- Cabir bin Abdullah (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle buyurmuştur: **"5 ûkiye[964]den az gümüşün zekatı yoktur. 5 deveden altına da zekat düşmez. 5 vesk[965]ten az hurma için de zekat verilmez."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

İmam Müslim'de Ebû Said'den de bir rivayet vardır:

---

962 Bu hadîs yetimin malı için de, şeriatın hükümlerini yerine getirmekle mükellef olmadığı halde zekatın farz olduğunu göstermektedir. Çünkü eğer yetim malı için zekat farz olmasaydı malın bitmesi zekat sebebiyle olmazdı. Cumhurun görüşü de budur. Bu kabul edilmeye değer bir görüştür

963 Yani vakti gelmeden. Yani ona zekatını farz olmadan ve malın elinde bulunma süresi bir yıl olmadan vermesinin cevazı konusunda bir soru sordu.

964 Ûkıye, 40 dirhem demektir. 5 ûkıye 200 dirhem olmaktadır. Bu da 735 gram eder.

965 Bir vesk, 60 sa' eder. 5 vesk ise 300 sa'dır. Bir sa' bilindiği gibi 4 müddür. Müd de 1 1/3 rıtıldır. Bu durumda bir sa' 2,5 kilogram olmaktadır.

لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ اَوْسَاقٍ مِنْ تَمْرٍ وَلَا حَبٍّ صَدَقَةٌ.

"5 veskten az hurma ve ürün[966] için zekat gerekmez." Bu hadis müttefekun aleyhtir.

٦٠١- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ اَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ اَوْ كَانَ عَثَرِيًّا الْعُشْرُ وَفِيمَا سُقِىَ بِالنَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ.

601- Salim bin Abdullah babasından naklen bildirmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Gökyüzünün[967], su pınarlarının[968]suladığı veya kendiliğinden ince damarlarıyla sulanan[969] ürünlerin zekatı onda birdir. Su devesiyle sulananlarda[970] onda birin yarısı kadardır."** Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

Ebû Davud'da hadis şu şakilde rivayet edilmiştir:

اَوْ كَانَ بَعْلًا الْعُشْرُ وَفِيمَا سُقِىَ بِالسَّوَانِى اَوِ النَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ.

"Yağmur veya yer altı sularıyla kendiliğinden sulanan ürünün zekatı onda birdir. Su devesi veya kovalarla sulananlarda[971] ise onda birin yarısıdır."

٦٠٢/٦٠٣- عَنْ اَبِى مُوسَى الْاَشْعَرِيِّ وَمُعَاذٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهُمَا لَا تَأْخُذَا فِى الصَّدَقَةِ إِلَّا مِنْ هَذِهِ الْاَصْنَافِ الْاَرْبَعَةِ الشَّعِيرِ وَالْحِنْطَةِ وَالزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ.

602/ 603- Ebû Musa el-Eş'arî ve Muaz (r.a.hüma) dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara şöyle buyurmuştur: **"Zekat için şu dört gruptan başkasını almayınız: Arpa, buğday, kuru üzüm, kuru incir ve hurma."**[972] Bu hadîsi Taberani ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

---

[966] Buğday, arpa, mercimek vb. şeyler.
[967] Yağmur, kar, dolu, çiğ.
[968] Yeryüzünde kendiliğinden kaynayan su pınarlarıdır. Bu kaynaklardan nehirler ve geniş su kanalları oluşabilir. Böylece bunlardan su herhangi bir işleme gerek olmadan akar ve ürünleri sular.
[969] Topraktaki ıslaklık sebebiyle suyu, sulama veya akıtmaya gerek kalmadan, damarları ile çeken ve suyun yüzüne yakın olan ürün.
[970] Aslında suyu serpmek ve akıtmak anlamına gelir. Burada kastedilen ise sulama için kullanılan deve, öküz veya eşektir.
[971] Burada kastedilen sulama için bir uğraş verilen ürünlerdir.
[972] Hadîs zekatı meyvelerden ve ürünlerden bu dört gruba hasretmeyi gerektirmektedir. Alimlerden bir

Darekutnî'de Muaz'dan şu rivayet vardır. O şöyle söylemiştir:

فَأَمَّا الْقِثَّاءُ وَالْبِطِّيخُ وَالرُّمَّانُ وَالْقَصَبُ فَقَدْ عَفَا عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

"Acur (salatalık), kavun, nar ve kamışını Hz. Peygamber (s.a.v.) zekattan hariç tutmuştur (affetmiştir)." Bu hadîsin isnadı zayıftır.

٦٠٤- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَصْتُمْ فَخُذُوا وَدَعُوا الثُّلُثَ فَإِنْ لَمْ تَدَعُوا الثُّلُثَ فَدَعُوا الرُّبُعَ.

604- Sehl bin Ebû Hasme[973] (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bize şöyle emretti: **"(Ey işçiler ve çalışanlar) Meyvelerinizin miktarına karar verdiğinizde[974] onları toplayın. Ancak üçte birini yerinde bırakın. Eğer bu kadar bırakamıyorsanız dörtte birini bırakın.**[975]" Hadîsi İbn Mace dışındaki beş imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٠٥- عَنْ عَتَّابِ بْنِ أُسَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُخْرَصَ الْعِنَبُ كَمَا يُخْرَصُ النَّخْلُ وَتُؤْخَذَ زَكَاتُهُ زَبِيبًا.

---

grup böyle söylemiştir. Diğerlerinin görüşü ise şöyledir: Kazanç bakımından bu dört çeşit gibi olanlara da zekat gerekir. Hadîsteki hasr gerçek bir sınırlandırma değildir. Bu Yemen'de yetişen ürünlere veya zekatı farz olmayan bitkilere göre yapılmış bir sınırlamadır. Bu durumda pirinç vs. insanlar tarafından pek çok yerde yetiştirilen hububatın da zekatını vermek gerekir. Muhakkıklara göre tercih edilen görüş de budur.

973 Sehl bin Ebî Hasme. İsmi Abdullah veya Amir bin Saide bin Âmir el-Ensârî el-Hazrecî el-Medenî'dir. Küçük yaştaki sahâbîlerdendir. Hicretin üçüncü yılında doğdu. Kûfe'de oturdu. Mus'ab bin Zübeyr zamanında Medine'de vefat etti.

974 Burada kastedilen üzüm ve olgun hurmadır. Bu karar verme şu şekilde olur: Adam üzüm veya hurmada bir tatlılık görüldüğü zaman ağacın etrafında dolaşır. Böylece bütün meyveleri görür. Sonra "Bu üzüm kuru olsaydı şu kadar olurdu. Bu yaş hurma kurumuş olsaydı şu kadar gelirdi" diyerek meyvenin miktarını takdir eder. Eğer nisap miktarına ulaşıyorsa zekat gerekir. Bu takdir adil ve arif olan bir kişi için yeterlidir.

975 " Takdir ettiğiniz bu miktarı mal sahibi için dalında bırakın." Zekattan üçte bir veya dörtte bir bırakılır ki mal sahibi bunu bizzat akrabalarına, komşularına, misafirlerine, kendisinden meyve isteyen fakir ve miskinlere sıkıntıya düşmeden tasadduk edebilsin, denmiştir. Bu üçte bir veya dörtte bir miktar ürün, sahipleri rahatça alsınlar, alacalı parlak olan hurmayı satabilsinler, komşu ve misafirlerine bolca ikram edebilsinler diye onda bire taksim edilmeden ayrılır da denmiştir. Zekatının verilmemesi emredilen bu kısım, zekatı verilmeyen meyve sebze hükmündedir. Bu hadîs şeriatın mehasininden, en güzel yönlerinden birini ifade etmektedir. Sübül'ün yazarı İbn Teymiye'nin şöyle dediğini söylemiştir: "Çünkü ürün olgunlaştıktan sonra mal sahibinin ve ailesinin bunlardan yemesi ve halka -ne az ne fazla- yedirmesi adet olmuştur."

605- Attab bin Esîd[976] (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bize hurmada olduğu gibi üzümün miktarını da dalında takdir edip belirlememizi ve zekatının kuru üzüm olarak alınmasını emretti." Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Senedinde kopukluk vardır.

٦٠٦/٦٠٧- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ اِمْرَأَةً أَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهَا اِبْنَةٌ لَهَا وَفِي يَدِ اِبْنَتِهَا مِسْكَتَانِ مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَ لَهَا أَتُعْطِينَ زَكَاةَ هَذَا؟ قَالَتْ لَا قَالَ: أَيَسُرُّكِ أَنْ يُسَوِّرَكِ اللّٰهُ بِهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِوَارَيْنِ مِنْ نَارٍ؟ فَأَلْقَتْهُمَا.

606/ 607- Amr bin Şuayb, babasından oda dedesinden naklen bildirmiştir: Bir kadın[977] kızıyla beraber Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi. Kızının elinde altından iki bilezik vardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "Bunun zekatını veriyor musun?" "Hayır" cevabını alınca Hz. Peygamber **"Allah'ın kıyamet günü sana bunların yerine (veya bunlar sebebiyle) ateşten iki bilezik takmasını ister misin, bu hoşuna gider mi?"** buyurdu. Bunun üzerine kadın onları çıkarıp attı."[978]

Bu hadîsi üç imam rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir. Hâkim bunun Hz. Aişe'nin hadîsi ile sahih olduğunu söylemiştir.

٦٠٨- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّهَا كَانَتْ تَلْبَسُ أَوْضَاحًا مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَكَنْزٌ هُوَ؟ فَقَالَ: إِذَا أَدَّيْتِ زَكَاتَهُ فَلَيْسَ بِكَنْزٍ.

608- Ümmü Seleme (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: O, altından halhal takıyordu. Şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Bu da hazine (kenz) midir?"[979] Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Eğer zekatı verilirse[980] hazine değildir."** Bu hadîsi Ebû Davud ve Darekutnî rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

---

[976] Attab bin Esîd bin Ebû'l-Ays bin Ümeyye bin Abdi Şemsi'l-Emevî el-Mekkî. Sahabîdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Huneyn üzerine gittiğinde onu Mekke'ye vali tayin etti. Asr-ı saadette ve Hz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında bu görevi devam etti. Onun Hz. Ebû Bekir'in vefat ettiği gün veya Hz. Ömer'in halifeliğinin sonunda vefat ettiği söylenmiştir.

[977] Bu kadın Esma binti Yezid bin Seken'dir.

[978] Hadîs zinet eşyaları için zekat verilmesi gerektiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Seleften varid olan sözler sebebiyle zinet eşyaları için zekat verilmesi gerekmediği söylenmiştir. Ancak bu hadîsin sahih olduğu belirlendikten sonra bu tür sözlerin bir önemi kalmamaktadır. –Sübül-

[979] Yani "Bu halhallar Allah-ü Teâlâ'nın şu tehdidine dahil midir? 'Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele. Bu paralar cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): 'İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin azabını tadın." (Tevbe Sûresi 9/ 34-35)

[980] Bu, zinet eşyaları için zekatın farz olduğunu göstermektedir. Ebû Davud'un Sünen'inde şu hadîs yer

٦٠٩- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا اَنْ نُخْرِجَ الصَّدَقَةَ مِنَ الَّذِى نَعُدُّهُ لِلْبَيْعِ.

609- Semura bin Cündeb (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bize satmak için hazırladığımız şeylerin zekatını vermemizi emrederdi."[981] Hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Senedi gevşektir.[982]

٦١٠- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَفِى الرِّكَازِ الْخُمُسُ.

610- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Ve[983] İslam'dan önce gömülü mallarda[984] beşte bir oranında vergi vardır.**"[985] Hadis müttefekun aleyhtir.

٦١١- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِى كَنْزٍ وَجَدَهُ رَجُلٌ فِى خَرِبَةٍ: اِنْ وَجَدْتَهُ فِى قَرْيَةٍ مَسْكُونَةٍ فَعَرِّفْهُ وَاِنْ وَجَدْتَهُ فِى قَرْيَةٍ غَيْرِ مَسْكُونَةٍ فَفِيهِ وَفِى الرِّكَازِ الْخُمُسُ.

611- Amr bin Şuayb'dan o babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir adamın harabe bir yerde[986] bulduğu hazine hakkında şöyle buyurmuştur: **"Eğer onu yerleşim yeri olan bir köyde bulduysan[987] bunu ilan**

---

almaktadır: "Zekatı verilmesi gereken bir şeyin zekatı verilirse o, hazine (kenz) olmaz." Nisap miktarı zinet eşyaları için de geçerlidir. Nisap miktarına ulaşmıyorsa zekatını vermek de gerekmez.

981 Hadîs ticaret malları için zekatın farz olduğunu göstermektedir.

982 Fakat Ebû Davud sonra da Münzirî bu hadîs hakkında herhengi bir şey söylememiştir. . İbn Abdilberr Avnu'l-Ma'bud'da (2. cilt 3. sayfa Hint baskısı) bu hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

983 Hadîsin başı şöyledir: "Hayvan (ın öldürülmesi ve zarar verilmesi) hederdir, kuyu (zararı da) hederdir, maden (zararı da) hederdir (yani tazminleri gerekmez)". Musannif ihtisar amacıyla hadîsin bu bölümünü vermemiştir.

984 Cahiliye dönemi hazinelerinden yere defnedilmiş olan şeyler. Bunlar fazla bir çalışma yapılmadan bulunurlar.

985 Hadîs bu tür gömülü mallarda zekat hükümlerinin geçerli olmadığını, bunların ganimet malı gibi olduğunu ve beşte birinin vergi olarak verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kalan ise bu defineyi bulan kişinindir.

986 İmar edilmemiş yıkık ev. Yani içinde oturulmayan yer.

987 İnsanların oturduğu bir ev. Yani bu harabe ev içinde insanların yaşadığı bir köyde bulunuyorsa.

et.[988] **Eğer meskûn olmayan bir köyde bulduysan onda ve definelerde beşte bir vergi hakkı vardır.**[989]" İbn Mace bu hadîsi hasen bir isnadla rivayet etmiştir.

٦١٢- عَنْ بِلَالِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخَذَ مِنَ الْمَعَادِنِ الْقَبَلِيَّةِ الصَّدَقَةَ.

612- Bilal bin Haris[990] (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Kabeliyye[991] madenlerinden zekat almıştır."[992] Hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir.

* * *

1- FITIR SADAKASI[993] BÖLÜMÜ

٦١٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ اَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْاُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَاَمَرَ بِهَا اَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ اِلَى الصَّلَاةِ.

---

988 İnsanlar arasında bunu duyur ve açıkla ki sahibi gelsin. Ya da üzerinden bir sene geçsin ki onu harcayabilesin. Yani bu hazine lukata (kayıp) hükmündedir.

989 O zaman İslâm'dan önce gömülmüş olan define hükmündedir. Veya her iki durumda da ganimet malı hükmündedir. Hadîsteki atıf, yerin içinden çıkarılmayan hazinenin, define (cahiliye döneminden kalma gömü) olarak isimlendirilemeyeceğini göstermektedir.

990 Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. 5 yılında Medine'ye Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına Müzeyne'den gelenlerin başında yer almaktadır. Fetih günü Müzeyne'nin sancağını taşımıştır. Medine'nin arkalarında oturuyordu. Sonra Basra'ya taşındı. Hicri 60'da vefat etti. 80 yıl yaşadı.

991 Kabeliye, Füru' taraflarında bir yerdir. Füru' ise Mekke ile Medine arasında, Medine'nin deniz sahili tarafından en yüksek yerlerindendir. Medine'den 8 bürüd veya 4 gecelik mesafe kadar uzaktır. Orada pek çok mescit ve köy vardır.

992 Hadîs madenlerden beşte bir vergi değil, zekat alındığını göstermektedir. Madenlerle defineler (gömü) sözlük, hüküm ve kanun bakımından aynı şey değildir. (Hanefîlere göre toprak altında gömülü bulunan her türlü mala maden, insanların veya kafirlerin fiili ile toprağa gömülü olan mala da define denir. Mütercime)

993 Fıtr, Ramazan ayının bitmesi ve bu sebeple orucun açılması anlamına gelmektedir. Fıtır sadakası hicretin 2. yılı Ramazan ayında bayramdan 2 gün önce farz kılınmıştır. (Kastellânî böyle söylemektedir.)

613- İbn Ömer (r.a. hüma)' şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) fıtır sadakasını bir sa' hurma veya arpa olarak köle, hür, erkek, kadın, küçük, büyük tüm Müslümanlara[994] farz kılmış[995] ve bunun insanlar bayram namazına gitmeden verilmesini emretmiştir." Hadis müttefekun aleyhtir.

İbn Adiy ve Darekutnî zayıf bir senetle şunu rivayet etmişlerdir:

اغْنُوهُمْ عَنِ الطَّوَافِ فِى هَذَا الْيَوْمِ.

"Fakirleri bugün dolanıp durmaya[996] başlamadan zenginleştirin.[997]"

٦١٤- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نُعْطِيهَا فِى زَمَانِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ اَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ اَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ اَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ.

614- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: "Sadaka-i fıtrı Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında bir sa' yiyecek[998], bir sa' hurma, bir sa' arpa veya bir sa' kuru üzüm ve incir olarak verirdik." Hadis müttefekun aleyhtir.

Bir başka rivayette "Bir sa' akt[999]" ifadesi bulunmaktadır.

Ebû Saîd

أَمَّا أَنَا فَلَا أَزَالُ أُخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أُخْرِجُهُ فِى زَمَنِ رَسُولِ اللّٰهِ

"Ben bu sadakayı Rasûlullah (s.a.v.) zamanında verdiğim gibi vermekteyim" demiştir.

Ebû Davud'daki rivayet ise şu şekildedir:

لَا أُخْرِجُ أَبَدًا إِلَّا صَاعًا

"Bu sadakayı ancak bir sa'[1000] olarak veririm."

---

[994] Sadaka-i fıtr kafirlere farz değildir. Kafir köleden de bu sadaka alınmaz.

[995] Bu sadaka-i fıtrın farz olduğuna delildir. Bazıları bu farz kılmanın takdir etme anlamına geldiğini söylemişlerdir fakat bu hadise aykırı bir yorumdur.

[996] Yani sokak ve çarşılara dilenmek ve ihtiyaç duydukları şeyleri insanlardan istemek için gitmeden önce.

[997] Bunun için bu sadakayı günün ilk vakitlerinde vermek gerekir.

[998] Yiyecek (taam) kelimesinin kendinden sonrakilere karşılık olarak getirilmiş olması, aralarında bir fark olmasını gerektirir. Bunun buğday olduğunu ve Arapların kelimeyi bu şekilde kullandığını söyleyenler vardır. Yiyecek kelimesinin genel ve mücmel bir ifade olduğunu ve kendisinden sonra gelen kelimelerin onu açıkladığını söyleyenler de vardır. Bazı rivayetlerde bu açık bir şekilde belli olmaktadır ve tercih edilen görüş de budur.

[999] Akt, bir cins peynirdir. Kuru ve serttir.

[1000] Bir sa', 5 1/3 rıtldır. Bu da 4 müdde denk düşmektedir. Moderne matematiğe göre bir sa' yaklaşık 2,5 kilogramdır. Bunu tam olarak belirlemek mümkün değildir. Çünkü ölçülen şey arpa gibi hafif bir

٦١٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ فَمَنْ اَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِىَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ اَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِىَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ.

615- İbn Abbas (r.a. hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah fıtır sadakasını oruçluyu boş ve çirkin sözlerden temizlemek ve düşkünleri doyurmak[1001] için farz kıldı. Kim bunu bayram namazından önce verirse bu makbul bir zekat olur. Kim de bayram namazından sonra verirse bu (sadaka-i fıtr değil) herhangi bir sadaka olur." Bu hadîsi Ebû Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

2- NAFİLE SADAKA

٦١٦- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِى ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهُ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَفِيهِ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَاَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ.

616- Ebû Hureyre (r.a.)'den Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Yedi sınıf insan vardır ki Allah hiçbir gölgenin olmadığı günde[1002] onları kendi gölgesinde gölgelendirir.[1003]"** -Sonra hadîsin devamını zikretti.[1004] Hadiste

---

şey olursa, bu miktarın en azı ile tamam olur. Eğer pirinç gibi ağır bir şeyse o da ancak bu miktarın fazlasıyla tamamlanır. Hadîs diğerleri gibi buğdaydan da tam bir sa' sadaka verilmesini gerektirmektedir. Yarım sa' buğday fıtır sadakasının farziyetini eda için yeterli değildir.

1001 Burada sadece "miskinler" (düşkünler) kelimesinin kullanılmış olması fıtır sadakasını almaya yalnız onların hakkı olduğunu göstermektedir, denmiştir. Ancak zekat verilen kişilere fıtır sadakası da verilir diyenler vardır. Bu gruplardan birinin hadîste geçmiş olması sadaka-i fıtrın sadece ona verileceğini göstermez. Aynı şey zekat için de söz konusu olmuştu.

1002 Kıyamet gününde

1003 Onları arşının gölgesinde gölgelendirir veya onları himayesi altına alır.

1004 Hadîsin devamında bu yedi grup sayılmaktadır: 1. Adil yönetici 2. Allah'a ibadet ile yetişen genç 3. Kalbi mescitlere bağlı kişi 4. Birbirlerini Allah için seven, Allah için bir araya gelen ve Allah için ayrılan iki kişi 5. Mevki sahibi ve güzel bir kadın kendisini çağırdığı halde "Ben Allah'tan korkarım" diyen kişi 6- Yalnız başına Allah'ı zikrederek ağlayan kişi.

şu ifade de yer almaktaydı:- **"Bir sadaka veren ve bunu sağ elinin verdiğini sol el bilmeyecek şekilde[1005] gizli yapan kişi"**[1006] hadis müttefekun aleyhtir.

٦١٧- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُلُّ امْرِئٍ فِى ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ.

617- Ukbe bin Amir (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah(s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: **"Herkes insanların arasından ayrılana kadar sadakasının gölgesindedir."** Hadîsi İbn Hıbban ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

٦١٨- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِماً ثَوْباً عَلَى عُرْىٍ كَسَاهُ اللّٰهُ مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ وَاَيُّمَا مُسْلِمٍ اَطْعَمَ مُسْلِماً عَلَى جُوعٍ اَطْعَمَهُ اللّٰهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَاَيُّمَا مُسْلِمٍ سَقَى مُسْلِماً عَلَى ظَمَاٍ سَقَاهُ اللّٰهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ.

618- Ebû Said el-Hudrî (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber(s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Hangi Müslüman elbisesi olmayan bir müslümanı giydirirse Allah da onu cennetin yeşil elbiseleri ile giydirir. Hangi Müslüman aç bir müslümanı doyurursa Allah ona cennet meyvelerinden yedirir. Hangi Müslüman susamış bir müslümana su verirse Allah ona harika ve katkısız içeceklerden[1007] içirir."** Hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. İsnadında gevşeklik vardır.

٦١٩- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللّٰهُ وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللّٰهُ.

619- Hakîm bin Hızam (r.a.) Hz. Peygamber(s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Veren el alan elden üstündür. Vermeye geçimini üstlendiklerinden başla. Sadakanın iyisi, ihtiyaç fazlası an verilendir. Dilenmekten sakınmak isteyenleri Allah iffetli kılar. (Az veya çok olsun) Elindeki ile yetineni Allah,**

[1005] Gizlemede ileri gitmek ve sadakayı riyadan uzak tutmak.
[1006] Hadîs hem farz ve hem nafile sadakalar için geçerlidir.
[1007] Yani miskle mühürlenmiş cennet şarabından içirir.

insanlara muhtaç olmaktan kurtarır." Hadis müttefekun aleyhtir, metin İmam Buhârî'ye aittir.

٦٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: جُهْدُ الْمُقِلِّ وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ.

620- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Ya Rasûlallah (s.a.v.) hangi sadaka daha üstündür?" dendi. **"Malı az olanın cehdidir.[1008] Vermeye bakımını üstlendiklerinden başla."** Hadîsi İmam Ahmed ve Ebû Davud rivayet etmiştir. İbn Huzeyme, İbn Hıbban ve Hâkim sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٢١- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَصَدَّقُوا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عِنْدِي دِينَارٌ؟ قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ قَالَ: عِنْدِي آخَرُ قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى وَلَدِكَ قَالَ: عِنْدِي آخَرُ قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى خَادِمِكَ قَالَ: عِنْدِي آخَرُ قَالَ: أَنْتَ أَبْصَرُ.

621- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle buyurmuştur: **"Sadaka veriniz."** Bunun üzerine bir adam "Ya Rasûlallah, bir dinarım var." Dedi.

-Onu kendin için harca.

-Başka bir dinarım daha var.

-Onu da evladın için kullan.

-Başka da var.

-Onu da eşin için tasadduk et.

-Başka bir dinarım daha var.

-Onu hizmetçine ver.[1009]

- Başka da var.

-Onu ne yapacağını sen daha iyi bilirsin.[1010]

1008 Cühd: Kuvvet ve takat. Cehd: Sıkıntı, zorluk. Yani malı az olan bir adamın haline uygun bir şekilde verdiği sadaka en üstün sadakadır. Bu hadis, önce rivayet edilmiş olan şu hadîse ters gibi görünmektedir: "Sadakanın iyisi, ihtiyaç fazlasından verilendir." Bu hadîs sadaka verdikten sonra açlığa ve fakirliğin sıkıntısına sabredemeyen kişi içindir. İlk hadîs (620) ise buna sabredenler içindir. Zenginlik ifadesi ile kastedilenin gönül zenginliği olduğu söylenmiştir.

1009 Bu ifadeler hak sahipleri için harcama yapmanın sevap bakımından sadaka gibi olduğunu göstermektedir.

1010 Senin kendisi için harcama yapmanı hak eden kişilere bunu bildir. Veya dilersen onu sadaka olarak ver ya da elinde tut.

Hadisi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٢٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا غَيْرَ مُفْسِدَةٍ كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا اكْتَسَبَ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ وَلَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا.

622- Hz. Aişe (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Eğer kadın evinin yemeğinden israfa kaçmadan[1011] infak ederse, bunun sevabı ona verilir. Bu malı kazanmış olduğu için eşi de sevap alır. Bekçi için de bu kadar sevabı vardır. Bunlar birbirlerinin sevabından bir şey eksiltmezler."** Hadis müttefekun aleyhtir.

٦٢٣- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ زَيْنَبُ امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ أَمَرْتَ الْيَوْمَ بِالصَّدَقَةِ وَكَانَ عِنْدِي حُلِيٌّ لِي فَأَرَدْتُ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ فَزَعَمَ ابْنُ مَسْعُودٍ أَنَّهُ وَوَلَدَهُ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ زَوْجُكِ وَوَلَدُكِ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتِ بِهِ عَلَيْهِمْ.

623- Ebû Said el- Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: İbn Mes'ud (r.a.)'un eşi Zeynep (r.a.) [1012] geldi ve "Ya Rasûlallah, sen bugün sadaka vermeyi emrettin. Benim de bir zinet eşyam vardı. Onu sadaka olarak vermek istedim. İbn Mesud (r.a.) onun ve oğlunun bu eşyaya sadakayı vereceğim kişiden daha çok layık olduklarını iddia etti" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamebr şöyle buyurdu: **"İbn Mes'ud haklı. Eşin ve oğlun bunu sadakayı vereceğin kişiden daha çok hak etmiştir."**[1013] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

[1011] Eşinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişinin nafakasını engellemeden. Bu ifade -açık bir şekilde veya işaretle- böyle bir durumda hanımın eşinin iznini alması gerektiğine hamledilir. Kadının eşinin malından az bir şeyi izinsiz olarak infak etmesi adet olmuştur. Çünkü eşi ona bu konuda izin vermiş gibidir.

[1012] Sakafiyye. Babasının ismi Muaviye veya Abdullah bin Muaviye veya Ebû Muaviye'dir. Onun Hz. Peygamber (s.a.v.)'den, eşinden ve Hz. Ömer'den rivayet ettiği hadîsler vardır. Oğlu, kardeşinin oğlu ve başka kişiler de ondan hadîs rivayet etmiştir.

[1013] Hadîste kadının zekatını, eğer eşi fakir ise onun için kullanmasının caiz olduğu ifade edilmektedir.

٦٢٤- عَنِ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْئَالُ النَّاسَ حَتّٰى يَأْتِىَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِى وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ.

624- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hiç durmadan insanlardan bir şeyler isteyen dilenen kişi kıyamet günü geldiğinde yüzünde bir parça et bile kalmamış olduğu halde Allah'ın huzuruna çıkacaktır."**[1014] Hadis müttefekun aleyhtir.

٦٢٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَالَ النَّاسَ اَمْوَالَهُمْ تَكَثُّرًا فَاِنَّمَا يَسْئَالُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ اَوْ لِيَسْتَكْثِرْ.

625- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Herhangi bir ihtiyacını görmek için değil malını çoğaltmak için dilenen kişi, az veya çok istesin, kor ateş istemiş olur."**[1015] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٢٦- عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَاَنْ يَأْخُذَ اَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَأْتِى بِحُزْمَةِ الْحَطَبِ عَلٰى ظَهْرِهِ فَيَبِيعَهَا فَيَكُفَّ اللّٰهُ بِهَا وَجْهَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَسْئَالَ النَّاسَ اَعْطَوْهُ اَوْ مَنَعُوهُ.

626- Zübeyr bin Avam (r.a.)'dan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"İçinizden biri ipini alır, sırtında odun yüküyle gelir ve onu satar. Allah bu çalışması sebebiyle onun yüz suyunu korur.[1016] Bu, insanlar istediğini versin veya vermesin dilenmekten çok daha hayırlıdır."** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٦٢٧- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلْمَسْئَلَةُ كَدٌّ يَكُدُّ بِهَا الرَّجُلُ وَجْهَهُ اِلَّا اَنْ يَسْئَالَ الرَّجُلُ سُلْطَانًا اَوْ فِى اَمْرٍ لَا بُدَّ مِنْهُ.

[1014] Yüzünde bir parça etin bile olmaması onun bir değeri olmadığı anlamına gelmektedir. O zelil bir şekilde Allah'ın huzuruna gelir. Kastedilen şey, eti kalmayana kadar yüzüne azap edildiği de olabilir. Veya tanınması için bu şekilde diriltilmiş olabilir.

[1015] Hadîsteki bu tehdit, şiddetli bir şekilde bu işten sakındırmak içindir.

[1016] Yani onu korur ve dilencilik zilletine düşmesini engeller.

627- Semura bin Cündeb (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Dilenmek yüz karasıdır. Kişi dilenmek suretiyle kendi yüzünü lekeler. Sadece devlet başkanından hakkını istemek ya da zaruret sebebiyle dilenmek böyle değildir."** Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

3- SADAKALARIN TAKSİMİ BÖLÜMÜ

٦٢٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِغَنِيٍّ إِلَّا لِخَمْسَةٍ لِعَامِلٍ عَلَيْهَا أَوْ رَجُلٍ اشْتَرَاهَا بِمَالِهِ أَوْ غَارِمٍ أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِسْكِينٍ تُصُدِّقَ عَلَيْهِ مِنْهَا فَأَهْدَى مِنْهَا لِغَنِيٍّ.

628- Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Zengine**[1017] **sadaka ancak şu beş durumda helal olur: 1. Zekat amili olursa**[1018] **2. Sadaka** verilen şeyi satın alırsa 3. Borçluysa[1019] 4. Allah yolunda gazi olmuşsa 5. Miskin bir kişi kendisine verilen sadakadan zengin kişiye hediye verirse." Hadîsi İmam Ahmed, Ebû Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Mürsel olduğu söylenerek illetlenmiştir.

٦٢٩- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ أَنَّ رَجُلَيْنِ حَدَّثَاهُ أَنَّهُمَا أَتَيَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلَانِهِ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَلَّبَ فِيهِمَا الْبَصَرَ فَرَآهُمَا جَلْدَيْنِ فَقَالَ إِنْ شِئْتُمَا وَلَا حَظَّ فِيهَا لِغَنِيٍّ وَلَا لِقَوِيٍّ مُكْتَسِبٍ.

629- Ubeydullah bin Adiy bin el-Hıyar[1020] iki adamın kendisine şunu anlattıklarını nakletmiştir: Onlar sadaka istemek için Hz. Peygamberin yanına geldiler.

[1017] Bir ûkiye veya sabah ve akşam yemek ihtiyacını karşılayacak kadar mala sahip olan

[1018] Toplayan, hesaplayan veya katip olarak zekat konusunda görevli olursa zengin de olsa ücretini sadakadan alması caiz olur.

[1019] Bazı alimlere göre, zengin kişinin bu borcu iki kişinin arasını düzeltmek için almış olması kastedilmektedir. Eğer kendisi için almışsa ve ödemeye gücü yetmiyorsa yine de fakir grubuna dahil olur. Böyle değilse o zengindir ve zekat alamaz.

[1020] Kureşî Nevfelî. Rasûlullah (s.a.v.) zamanında doğduğu söylenmiştir. Tabii olduğu kabul edilmiştir.

Rasûlullah bakışlarını onlara doğrulttu ve karşısında iki kuvvetli adam gördü. Sonra **"Dilerseniz size bir şeyler vereyim.[1021] Ancak sadakada zenginin ve yeterince kazanan kuvvetli kişinin hakkı yoktur"** buyurdu. Hadîsi İmam Ahmed rivet etmiştir. Ebû Davud ve Nesâî hadîsi desteklemişlerdir.

٦٣٠- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ الْهِلَالِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدِ ثَلَاثَةٍ رَجُلٌ تَحَمَّلَ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ، وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاحَتْ مَالَهُ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُومَ ثَلَاثَةٌ مِنْ ذَوِي الْحِجَى مِنْ قَوْمِهِ لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةُ سُحْتٌ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتًا.

630- Kabîsa bin Muharık el-Hilâlî (r.a.)[1022] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Dilenmek yalnızca üç kişi için helaldir:**

1. Kefalet üstlenen kişi ki, borcunu ödeyinceye kadar dilenmesi helaldir. Sonra dilenmekten vazgeçer.

2. Bütün mal varlığını yok eden büyük bir felakete uğramış kişinin geçimini yoluna koyacak kadar –yahut ihtiyacını giderecek kadar- dilenmesi helaldir.

3. Hakkında kendisini tanıyanlardan aklı başında üç kişinin "filan fakir düştü" diyecek kadar fakir olmuş kişinin geçimini temin edecek kadar dilenmesi helaldir. Ey Kabîsa! Bu hallerin dışında dilenmek haramdır, dilenen haram[1023] yemiş olur."

Bu hadîsi İmam Müslim, Ebû Davud, İbn Huzeyme ve İbn Hıbban rivayet etmiştir.

Hz. Ömer, Osman ve başka kişilerden hadîs rivayet etmiştir. Babasının Bedir'de kafir olarak öldüğü söylenir. Fetih sırasında mümeyyiz bir çocuktu. Öyleyse o sahabidir. Kureyş'in fakih ve alimlerindendir. Velid bin Abdulmelik'in hilafeti zamanında vefat etti. Hicri 90 yılında öldüğü söylenmiştir.

1021 "Kuvvetli kişinin sadaka alması zillettir ve haramdır. Haram bir şeyi almak istiyorsanız vereyim." Hz. Peygamber (s.a.v.) azarlamak, tehdit etmek ve sertçe uyarmak için böyle buyurmuştur.

1022 Ebû Bişr Kabisa bin Muharık bin Abdullah bin Şeddad el-Âmirî el- Hilâlî. Basra'ya yerleşmiş bir sahâbîdir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e elçi olarak gelmiştir. Ondan hadîs rivayet etmiştir. 6 hadîsi vardır.

1023 Bu haram, bereketi yok eder.

٦٣١- عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَنْبَغِى لِآلِ مُحَمَّدٍ إِنَّمَا هِىَ أَوْسَاخُ النَّاسِ.

631- Abdulmuttalip bin Rabîa bin Haris (r.a.)[1024] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sadaka Muhammed'in ailesine yaraşmaz. Çünkü o insanların kiridir."** Başka bir rivayet "O Muhammed'e de ailesine de helal değildir" şeklindedir. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. [1025]

٦٣٢- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَشَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَعْطَيْتَ بَنِى الْمُطَّلِبِ مِنْ خُمُسِ خَيْبَرَ وَتَرَكْتَنَا وَنَحْنُ وَهُمْ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا بَنُو الْمُطَّلِبِ وَبَنُو هَاشِمٍ شَىْءٌ وَاحِدٌ.

632- Cübeyr bin Mut'ım (r.a.) şöyle demiştir: Ben ve Osman bin Affan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gittik ve şöyle dedik: "Ya Rasûlallah. Benî Muttalip'e Hayber ganimetinin beşte birinden verdin, sana yakınlıkta aynı olmamıza rağmen[1026] bize ise vermedin." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Benî Muttalip ve Benî Haşim aynı şeydir."** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٦٣٣- عَنْ أَبِى رَافِعٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى الصَّدَقَةِ مِنْ بَنِى مَخْزُومٍ فَقَالَ لِأَبِى رَافِعٍ اِصْحَبْنِى فَإِنَّكَ تُصِيبُ مِنْهَا قَالَ: حَتَّى آتِىَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْأَلَهُ فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَإِنَّا لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ.

[1024] İbn Abdulmuttalip bin Haşim el-Kureşî. Medine'de yerleşmiştir. Sonra Dımaşk'a taşınmış ve orada hicrî 62'de vefat etmiştir.

[1025] Bkz. Hadîs no: 591

[1026] Çünkü Osman, Benî Abdişems bin Abdi'l-Menaf'tandır. Cübeyr de, Benî Nevfel bin Abdi'l-Menaf'tandır. Bu ikisi, Muttalip bin Abdi'l-Menaf gibi, Haşim bin Abdi'l-Menaf'ın kardeşleridir. Bu üçü –Abdu Şems, Nevfel ve Muttalip- Haşim'e yakınlıkta eşittir. Muttalip oğulları akrabalık bağları sebebiyle ganimete hak kazanıyorsa Abdu Şems ve Nevfel oğullarının da aynı şekilde hak kazanmaları gerekir. (Benû Muttalip ile Benû Haşim aynı şeydir.) Çünkü bu dostluk ve yakınlık, diğer kabileler dışında, cahiliye döneminde de İslam döneminde de devam etmiştir. Onlar akrabalık payında da nesep bakımından da eşittirler. Musannif bu hadîsi bu bölümde Benî Haşim gibi Benî Muttalip'in de zekat almasının haram olduğuna dikkat çekmek için zikretmiştir.

633- Ebû Rafi (r.a.)'den[1027] naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Benî Mahzum'un zekatını alması için bir adamı[1028] görevlendirdi. Bu kişi Ebû Rafi'ye "Bana arkadaşlık yap. Sen de bu işten nasibini alırsın" dedi. Ebû Rafi "Hayır. Önce Hz. Peygamber'e gideyim ve ona sorayım" dedi. Ardından Hz. Peygamber'in yanına geldi ve ona bu konuyu sordu. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: **"Bir topluluğun azatlı kölesi kendindendir ve bize sadaka helal olmaz."**[1029] Hadîsi İmam Ahmed, üç imam, İbn Huzeyme ve İbn Hıbban rivayet etmişlerdir.

٦٣٤- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ اَبِيهِ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْطِى عُمَرَ الْعَطَاءَ فَيَقُولُ اَعْطِهِ اَفْقَرَ مِنِّى فَيَقُولُ خُذْهُ فَتَمَوَّلْهُ اَوْ تَصَدَّقْ بِهِ وَمَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا الْمَالِ وَاَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ وَمَا لَا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ.

634- Salim bin Abdullah bin Ömer babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah Ömer'e ücretini (gazilik bahşişini) veriyordu. Hz. Ömer şöyle dedi: "Bunu benden daha fakir olana ver." Bunun üzerine Hz. Peygamber **"Onu al, kendine mal et veya sadaka olarak ver. Göz dikmediğin ve istemediğin halde sana gelen böylesi malı al. Fakat böyle olmayan bir malın peşine de düşme."**[1030] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1027] Rasûlullah'ın azatlı kölesidir. İsmi Eslem, Hürmüz, Sabit veya İbrahim olabilir. Kıptî idi. Abbas'ın kölesiydi. O bu köleyi Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hediye etti. Bedir'den önce Müslüman oldu. Fakat Bedir'e katılmadı. Uhud ve sonraki gazvelere katıldı. Abbas Müslüman olduğunda Ebû Rafi bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e müjdeledi ve o da onu azat etti. Hz. Ali'nin halifeliğinin ilk yıllarında hicri 36'da Medine'de vefat etti.

[1028] Bu adamın ismi Erkam'dır.

[1029] Hadîs Benî Haşim'in azatlı kölelerine de sadaka ve zekat malının haram olduğunu göstermektedir.

[1030] Sübül'de şöyle demektedir: Hadîs çalışan kişinin ücretini reddetmeyip alması gerektiğini ifade eder. Çoğunluğa göre emir, müstehaplık ifade eder. Fakat farziyet ifade ettiği de söylenmiştir. "İnsana verilen her şeyde bu şekilde davranmak menduptur. Hadîste zikredilen iki şartla bunun kabulü müstehaptır" denmiştir. (özet olarak sübül'den nakil bitti.)

5- ORUÇ[1031] KİTABI

٦٣٥- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقَدَّمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلَا يَوْمَيْنِ إِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْماً فَلْيَصُمْهُ.

635- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah(s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Öncesinden oruç tutarak Ramazan ayını karşılamayın. Ancak belli günlerde oruç tutmayı adet edinmiş olan kimse, o gün orucunu tutsun.**[1032]" Hadis müttefekun aleyhtir.

٦٣٦- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ صَامَ الْيَوْمَ الَّذِى يُشَكُّ فِيهِ فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

636- Ammar bin Yasir (r.a.) şöyle demiştir: "Şek gününde[1033] oruç tutan kişi Ebû'l-Kasım (s.a.v.)'a isyan etmiş olur." Buhârî hadîsi muallak olarak zikretmiştir. Beş imam ise mevsul olarak rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban da sahih olduğunu söylemiştir.

[1031] Sıyam (oruç) kelimesi sözlükte tutmak anlamına gelir. Terim olarak ise gündüzleri yemeyi, içmeyi, cimayı şer'i sebeple terk etmek demektir. Boş, faydasız, mekruh ve haram sözleri terk etmek de bunlara dahildir. Oruç hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır.

[1032] Belirli günlerde oruç tutmayı adet edinen bir kişinin bu orucu Şaban'ın son gününe rastlamış olabilir. Örneğin bir adam her Pazartesi günü oruç tutuyordur ve o yıl da Pazartesi günü Şaban'ın son günü olabilir.

[1033] Şaban ayının 30. günü yevm-i şektir. O gece bulut veya benzer bir şey sebebiyle hilal görülmediyse, o günün Ramazan veya Şaban ayından olması mümkündür.

٦٣٧/٦٣٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَاقْدُرُوا لَهُ.

637/ 638- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum demiştir: **"Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun. Tekrar gördüğünüzde ise iftar edin. Eğer hilal bulutla örtülürse hesap yapınız."** Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'deki rivayet şöyledir:

فَإِنْ أُغْمِيَ عَلَيْكُمْ فَاقْدُرُوا لَهُ ثَلَاثِينَ.

"Eğer hilal bulutla örtülür ve onu göremezseniz Şaban'ı otuz gün olarak hesaplayın." Buhârî'deki hadiste ise

فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ.

"Sayıyı 30 güne tamamlayın" ifadesi vardır. İmam Buhârî'de Ebû Hureyre (r.a.) 'den rivayet edilen hadis ise

فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ.

"Şaban'ı 30'a tamamlayın" şeklindedir.

٦٣٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَرَاءَى النَّاسُ الْهِلَالَ فَأَخْبَرْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي رَأَيْتُهُ فَصَامَ وَأَمَرَ النَّاسَ بِصِيَامِهِ.

639- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "İnsanlar hilali gözlüyorlardı. Ben Hz. Peygamber'e hilali gördüğümü haber verdim. O da oruç tuttu. İnsanlara da oruç tutmalarını emretti."[1034]

Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Hâkim ve İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٤٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

[1034] Hadîs, Ramazan hilalinin görülmesi konusunda bir kişinin haberinin kabul edileceğine delildir. Bu, cumhurun kabul ettiği görüştür.

وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي رَأَيْتُ الْهِلَالَ فَقَالَ أَتَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: أَتَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَأَذِّنْ فِي النَّاسِ يَا بِلَالُ أَنْ يَصُومُوا غَدًا.

640- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Bir bedevî Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve şöyle dedi: "Ben hilali gördüm." Hz. Peygamber (s.a.v.):

-Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik eder misin?"

-Evet.

-Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik eder misin?

-Evet.

-Ey Bilal, insanlara yarın oruç tutmalarını duyur.[1035]

Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Nesâî ise hadîsin mürsel olduğu görüşünü tercih etmiştir.

٦٤١- عَنْ حَفْصَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ.

641- Ümmü'l-Mü'minîn Hafsa (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Fecirden önce oruca niyet etmeyenin orucu olmaz."** Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve Nesâî hadîsin mevkuf olduğunu kabul etmişlerdir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban ise sahih ve merfu olduğunu söylemişlerdir.

Darekutnî'de şöyle bir ifade vardır:

لَا صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يَفْرِضْهُ مِنَ اللَّيْلِ.

"Geceden oruç tutmayı kendisine farz kılmayan[1036] kişinin orucu olmaz."

٦٤٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْنَا لَا قَالَ: فَإِنِّي إِذًا صَائِمٌ ثُمَّ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ فَقُلْنَا أُهْدِيَ لَنَا حَيْسٌ فَقَالَ أَرِينِيهِ فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا فَأَكَلَ.

642- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) yanımıza girdi ve şöyle buyurdu: "Yanınızda herhangi bir şey var mı?" Biz hayır dedik. "O

[1035] Hadîs cumhurun görüşünü teyit etmektedir ki bu hak ve doğru olan görüştür.

[1036] Bu, oruca gece niyet edilerek yapılır.

halde ben oruçluyum"[1037] buyurdu. Başka bir gün yine yanımıza geldi. "Bize hays[1038] hediye edildi" dedik. "Onu bana veriniz. Ben güne oruçlu başlamıştım." buyurdu ve onu yedi."[1039] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٤٣/٦٤٤- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ.

643/ 644- Sehl bin Sa'd (r.a.hüma)'dan naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"İnsanlar vakti geldiğinde iftar etme konusunda acele davrandıkça hayırla beraber olurlar."**[1040] Hadis müttefekun aleyhtir.

Tirmizî'de Ebû Hureyre'nin Hz. Peygamber (s.a.v.)'den naklettiği şu hadis vardır:

قَالَ اللّٰهُ: اَحَبُّ عِبَادِى اِلَىَّ اَعْجَلُهُمْ فِطْرًا.

"Allah azze ve celle şöyle buyurmuştur: **"Kullarımın bana en sevimli olanı iftarda acele edenidir."**

٦٤٥- عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَسَحَّرُوا فَاِنَّ فِى السَّحُورِ بَرَكَةً.

645- Enes bin Malik (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sahur yapınız. Çünkü sahurda bereket vardır."** Müttefekun aleyh

٦٤٦- عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِذَا اَفْطَرَ اَحَدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ فَاِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى مَاءٍ فَاِنَّهُ طَهُورٌ.

[1037] Bu, nafile oruca gündüz niyet etmenin caiz olduğunu gösterir. Geçen Hafsa hadîsi ise farz olan oruçla ilgilidir, nafile değil.

[1038] Çekirdeksiz hurma, sade yağ, keş (akt peyniri) ve undan yapılan Arap yemeği

[1039] Bu ifade nafile oruç tutan kişinin özürsüz olarak orucunu bozmasının caiz olduğuna delildir. (Hanefîlere göre nafile oruç tutan kimselerin özürsüz olarak orucu açmaları caiz değildir. Mütercime)

[1040] İftarda acele etmek hayırlı ve Allah'ın rızasına uygundur. Çünkü bu ehl-i İslam ile ehl-i kitap orucu arasındaki farktır. Bu, kullar için daha iyi ve kolaydır. İslam'ın şiarını uygulamak, şeriatın kolaylıklarına uymak ve bu konularda inatçılık yapmamak hayır ve bereket sebebidir. Bu, açıklamaya ihtiyacı olmayan bir konudur.

646- Selman bin Amir ed-Dabî[1041] (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Sizden biriniz orucunu açtığında hurma ile iftar etsin. Eğer bunu bulamazsa su ile iftar etsin. Çünkü su temizdir."**[1042] Hadîsi beş imam rivayet etmiş ve İbn Huzeyme, İbn Hıbban ve Hâkim sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٤٧- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تُوَاصِلُ؟ قَالَ: وَاَيُّكُمْ مِثْلِى؟ إِنِّى اَبِيتُ يُطْعِمُنِى رَبِّى وَيَسْقِينِى فَلَمَّا اَبَوْا اَنْ يَنْتَهُوا عَنِ الْوِصَالِ وَاصَلَ بِهِمْ يَوْماً ثُمَّ يَوْماً ثُمَّ رَاَوُا الْهِلَالَ فَقَالَ لَوْ تَاَخَّرَ الْهِلَالُ لَزِدْتُكُمْ كَالْمُنَكِّلِ لَهُمْ حِينَ اَبَوْا اَنْ يَنْتَهُوا.

647- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) visal orucunu[1043] yasakladı. Müslümanlardan biri "Ama sen bu şekilde oruç tutuyorsun ya Rasûlallah!" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah "Hanginiz benim gibisiniz?[1044] Ben Rabbim beni yedirip içirdiği halde gecelerim.[1045]" buyurdu.

Onlar visal orucunu bitirmeyi istemeyince Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara bir gün, sonra bir gün daha visal orucu tutturdu. Sonra hilali gördüler. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Hilal gecikseydi visal orucunuzu arttıracaktım." buyurdu. Visal orucu konusunda direndikleri için onlara bir ders vermek[1046] ister gibiydi. Hadis müttefekun aleyhtir.

1041 İbnu Evs bin Hacer bin Amr bin Haris ed-Dabî. Basra'ya yerleşmiş bir sahâbîdir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında yaşlı biriydi. Muaviye'nin halifeliğine kadar yaşadı. Cemel günü öldüğü söylenir. O zaman 100 yaşındaydı. Sahabe arasında ondan başka Dabî olmadığı söylenir.

1042 İbn Kayyım Zadu'l-Meâd'da (Cilt1, Sayfa 160) hurma veya suyla iftar açma konusunda şunları söylemiştir: "Bu, Rasûlullah'ın ümmetine olan şefkat ve nasihatindendir. Çünkü boş mideye tatlı ve tabii bir şeyin verilmesi onun kabul edilmesini ve ondan kuvvetle faydalanılmasını sağlar. Özellikle de görme gücü böylece artar. Su ise oruç sebebiyle kurumuş olan iç organların ıslanmasını ve daha sonra yenecek yemekten azamî istifade etmesini sağlar. Bununla beraber hurma ve suda kalp sağlığı için çok etkili olan ve ancak kalp doktorlarının bilebileceği özellikler vardır."

1043 İki gün veya günlerce hem gece hem gündüz iftar etmeden tutulan oruçtur.

1044 Bu, istifham-ı inkârîdir. Sizden biri benim gibi olamaz, anlamına gelmektedir. Bu, visal orucunun Hz. Peygamber (s.a.v.)'e has olduğunu ve başkası için caiz olmadığını göstermektedir.

1045 Hiç kimsenin Hz. Peygamber (s.a.v.) gibi olmadığını açıklayan bir cümledir. Bununla kastedilen şudur: "Allah onu mearif ile doyurur. Kalbine kendine dua etmenin lezzetini ve feyzini verir. Kendine olan yakınlığı ile gözünü aydın eder. Muhabbeti ve Allah'a olan iştiyak ve hasreti ile onu nimetlendirir. Bu gıdalar bir zaman O'nu bedensel gıdadan müstağnî kılar." (Zadu'l-Meâd cilt 1 sayfa 154- 155'ten özet olarak)

1046 Onları engellemek ve bu ısrarlarını kınamak için böyle yaptı. Yani onlara bunun caiz olduğunu göstermek için değil uyarmak ve engellemek için visal orucu tutturdu. Bu konudaki yasağı böylece tekit etmiş oldu. Çünkü onlar hilal ile müjdelendiklerinde bu yasağın hikmeti üzerlerinde görülmekteydi ve bu da onların bu emri kabul etmelerini sağladı.

٦٤٨- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ وَالْجَهْلَ فَلَيْسَ لِلّٰهِ حَاجَةٌ فِي اَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ.

648- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Yalanı, yalanla amel etmeyi ve cahilliği[1047] terk etmeyen kişinin yeme ve içmesini terk etmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur.**[1048]" Bu hadîsi İmam Buhârî ve Ebû Davud rivayet etmiştir. Metin Ebû Davud'a aittir.

٦٤٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ وَلَكِنَّهُ اَمْلَكُكُمْ لِإِرْبِهِ.

649- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) oruçluyken öperdi. Oruçluyken dokunurdu.[1049] Fakat O, sizin kendine en çok hâkim olanınızdı." Müttefekun aleyh. Metin İmam Müslim'e aittir. Bir rivayetinde "Ramazan ayında" ifadesini ziyade etmiştir. [1050]

٦٥٠- عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِحْتَجَمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ وَاحْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ.

650- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ihramlıyken kan aldırdı. Hz. Peygamber (s.a.v.) oruçluyken de kendisinden kan aldırdı." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٦٥١- عَنْ شَدَّادِ بْنِ اَوْسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَى عَلَى رَجُلٍ بِالْبَقِيعِ وَهُوَ يَحْتَجِمُ فِي رَمَضَانَ فَقَالَ اَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ.

651- Şeddad bin Evs (r.a.)'ten[1051] naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Bakî'de Ramazan ayında kan aldırmakta olan bir adamın yanına geldi ve şöyle

---

[1047] Sefihlik, ahmaklık, kabalık.

[1048] Bu, Allah'ın böyle orucu kabul etmeyeceği anlamına gelen mecazî bir ifadedir.

[1049] Cima olmadan.

[1050] Hadîs kendinden emin olan kişi için öpme ve dokunmanın mübah olduğunu, kendinden emin olmayanın da bunu yapmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bu konuda söylenecek en doğru söz budur.

[1051] Ebû Ya'lâ el-Ensârî. Neccar kabilesinden ve Medine'li. Hasan bin Sabit'in kardeşinin oğludur. Alim ve yumuşak huylu biriydi. Şam'da hicri 58'de 75 yaşında vefat etti.

buyurdu: **"Kan verenin de verilenin de orucu bozulmuştur."**[1052] Bu hadîsi Tirmizî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed, İbn Huzeyme ve İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٥٢- عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَوَّلُ مَا كُرِهَتِ الْحِجَامَةُ لِلصَّائِمِ اَنَّ جَعْفَرَ بْنَ اَبِى طَالِبٍ اِحْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ فَمَرَّ بِهِ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَفْطَرَ هٰذَانِ ثُمَّ رَخَّصَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدُ فِى الْحِجَامَةِ لِلصَّائِمِ وَكَانَ اَنَسٌ يَحْتَجِمُ وَهُوَ صَائِمٌ.

652- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Oruçlunun kan vermesinin hoş görülmediği ilk zamanlarda Cafer bin Ebî Talip oruçluyken kan aldırdı. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) onun yanına uğradı ve "Her ikisinin de orucu bozuldu" buyurdu. Bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) oruçlunun kan vermesine izin verdi. Enes (r.a.) oruçluyken kan verirdi."[1053] Bu hadîsi Darekutnî rivayet etmiş ve onu kuvvetli bulmuştur.

٦٥٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِكْتَحَلَ فِى رَمَضَانَ وَهُوَ صَائِمٌ.

653- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Ramazan ayında oruçluyken gözüne sürme çekti." Bu hadîsi İbn Mace zayıf bir isnatla rivayet etmiştir. Tirmizî "Onda sahih bir şey yok" demiştir.

٦٥٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ نَسِىَ وَهُوَ صَائِمٌ فَاَكَلَ اَوْ شَرِبَ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ فَاِنَّمَا اَطْعَمَهُ اللّٰهُ وَسَقَاهُ.

654- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kim oruçlu olduğunu unutur ve yer veya içerse orucunu tamamlasın. Muhakkak ki onu Allah yedirip içirmiştir."** Müttefekun aleyh.

[1052] Bu hadîs İbn Abbas'ın az önce rivayet edilen hadîsi ile çelişmektedir. Cumhur oruçlunun kan vermesinin caiz olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Sonra bu hadîslerin telifi konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bir görüş şöyledir: Bunun anlamı kan veren zayıflığı sebebiyle, kan alan da boğazına kan ulaşıp ulaşmadığı konusunda emin olmadığı için onların ikisi de iftar etmeyi istemiş ve ona yaklaşmışlardır. Başka bir görüşe göre ise bu hadîs mensuhtur, yani hükmü kaldırılmıştır. Az sonra gelecek olan Enes hadîsi ve benzerleri buna işaret etmektedir. Birinci görüşte yapılan açıklama hadîsin lafzına aykırıdır ve ikinci görüş tercihe şayandır.

[1053] Bu hadîs oruçlunun kan vermesini yasaklayan hadîsin mensuh olduğunu açıkça göstermektedir.

Hâkim'de şu hadis yer almaktadır:

مَنْ اَفْطَرَ فِى رَمَضَانَ نَاسِياً فَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ وَلَا كَفَّارَةَ.

"Ramazan'da unutarak yiyen kişiye ne kaza ne de kefaret gerekir." Bu sahihtir.

٦٥٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ ذَرَعَهُ الْقَىْءُ فَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ وَمَنْ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ.

655- Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İstemeden kusan kişinin orucunu kaza etmesi gerekmez. Ancak kusmayı isteyen kişiye kaza gerekir."** Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed hadîsin illetli olduğunu söylemiş, Darekutnî de hadisi desteklemiştir.

٦٥٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلَى مَكَّةَ فِى رَمَضَانَ فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ كُرَاعَ الْغَمِيمِ فَصَامَ النَّاسُ ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ ثُمَّ شَرِبَ فَقِيلَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ قَالَ: أُولَئِكَ الْعُصَاةُ أُولَئِكَ الْعُصَاةُ.

656- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) fetih yılı[1054] Ramazan ayında Mekke'ye doğru yola çıktı. Oruç tutmuştu. Ta ki Kürâal Ğamim vadisine ulaşana kadar. İnsanlar da oruç tutmuştu. Sonra bir bardak su istedi ve insanlar kendisine baksın ve görsün diye onu kaldırdı Sonra suyu içti. Bundan sonra O'na bazı kişilerin oruç tutuğu söylendi. "Onlar âsîler, onlar âsiler[1055]" buyurdu.

Başka bir metinde şu ifade vardır:

فَقِيلَ لَهُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ شَقَّ عَلَيْهِمُ الصِّيَامُ وَإِنَّمَا يَنْظُرُونَ فِيمَا فَعَلْتَ، فَدَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَشَرِبَ.

[1054] Hicrî 8 Ramazan'ın 10'u.

[1055] Onları asiler diye isimlendirdi. Çünkü onlar kendilerini çok sıkıntıya soktular ve Allah'ın verdiği ruhsatı ve kolaylığı kabul etmekten kaçındılar. Sübül'de şöyle denmektedir: "Hadîs yolcunun oruç tutmasının da tutmamasının da mümkün olduğuna delildir. Günün çoğunluğunu oruçlu geçirmiş bile olsa orucunu açabilir." Ben de derim ki yolculuk sırasında sıkıntı ve zorluk söz konusu ise oruç tutmamak daha faziletlidir.

"İnsanlara oruç tutmak zor geldi. Ne olacağını bekliyorlardı. İkindiden sonra bir bardak su istedi ve içti." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٥٧/٦٥٨- عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَسْلَمِيِّ رِضَى اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَجِدُ بِي قُوَّةً عَلَى الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللّٰهِ فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ.

657/ 658- Hamza bin Amr el-Eslemî (r.a.) [1056] 'den naklen bildirilmiştir: O "Ya Rasûlallah! Ben yolculukta oruç tutma gücünü kendimde buluyorum. Bana herhangi bir günah var mı?" Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Bu, Allah'ın bir ruhsatıdır. Kim onu kullanırsa güzel bir davranışta bulunmuş olur. Oruç tutmak isteyen kişi için de herhangi bir günah söz konusu değildir."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Aslı Hz. Aişe'den rivayet edilmiştir ve müttefekun aleyhtir. O rivayette de soruyu soran Hamza bin Amr'dır.

٦٥٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: رُخِّصَ لِلشَّيْخِ الْكَبِيرِ أَنْ يُفْطِرَ وَيُطْعِمَ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا وَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ.

659- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Çok yaşlı kişiye oruç tutmaması ve tutamadığı her gün için bir miskini doyurması[1057] konusunda ruhsat verildi.[1058] Bundan sonra orucunun kazası gerekmez." Hadîsi Darekutnî ve Hâkim sahih olduğunu söyleyerek rivayet ettiler.

٦٦٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ: وَمَا أَهْلَكَكَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، فَقَالَ هَلْ تَجِدُ مَا تَعْتِقُ رَقَبَةً؟ قَالَ: لَا قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟ قَالَ: لَا قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟ قَالَ: لَا ثُمَّ جَلَسَ فَأُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

[1056] Hicaz ehlinden sayılan bir sahâbîdir. Künyesi Ebû Salih veya Ebû Muhammed'dir. Oğlu Muhammed ve ümmü'l-mü'minîn Hz. Aişe ondan hadîs rivayet etmiştir. Hicri 61'de 80 yaşında vefat etmiştir.

[1057] Bunun ölçüsü buğday, hurma veya benzeri şeylerden bir müd'dür.

[1058] Fiil meçhul gelmiştir. İbn Abbas ruhsatın âyet ile verildiğini anlamış olabilir. Ruhsatı açıklayanın Hz. Peygamber (s.a.v.) olması da muhtemeldir.

بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ فَقَالَ تَصَدَّقْ بِهٰذَا فَقَالَ أَعَلَى أَفْقَرَ مِنَّا؟ فَمَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتٍ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنَّا فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: اذْهَبْ فَأَطْعِمْهُ أَهْلَكَ .

660- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir. Bir adam[1059] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve şöyle söyledi:

-Ben mahvoldum ya Rasûlallah!

- Seni mahveden şey nedir?

-Ramazan'da eşimle beraber oldum.[1060]

-Azat edebileceğin bir kölen var mı?

-Hayır.

-Peşpeşe iki ay oruç tutabilir misin?

-Hayır.

-60 fakiri yedirebilecek bir şeyler bulabilir misin?

-Hayır.

Adam oturdu ve Hz. Peygamber (s.a.v.) içinde hurma[1061] olan bir kap getirtti ve şöyle buyurdu:

-Bunu tasadduk et.

-Benden daha fakir birine mi? Medine'nin iki kara taşlığı[1062] arasında ona bizden daha muhtaç bir aile yoktur."

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) azı dişleri görünecek kadar güldü ve "Git ve bunu ailene yedir" dedi.[1063] Bu hadîsi 7 imam rivayet etmiştir. Metin İmam Müslim'e aittir.

٦٦١/٦٦٢- عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِنْ جِمَاعٍ ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ.

1059 O, Selman veya Seleme bin Sahr el-Beyazî'dir.

1060 Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadîste "Eşimle cima ettim" ifadesi yer almaktadır. "Helak oldum" sözü onun bu isteyerek ve haram olduğunu bilerek yaptığını göstermektedir. Bu sebeple bu hadîsten unutarak cima yapan kişi ile ilgili hüküm çıkarılamaz.

1061 Hurmanın miktarı 15 sa' yani 60 müd'dür. Bu durumda her bir fakire 1 müd verilmesi gerekmektedir. Darekutnî'de Hz. Ali'den rivayet edilen hadîste "60 miskini yedirirsin. Her birine bir müd verirsin" ifadesi yer almaktadır.

1062 Sanki ateşle yanmış gibi siyah ufalanmış taşlarla dolu olan yere lâbe denir. Bu iki yer Medine'nin doğusunda ve batısında bilinen iki taşlıktır. Bunların isimleri Vakım taşlığı ile vebre taşlığıdır. Medine bu ikisinin arasında bulunmaktadır. İki taşlık ifadesi ile kastedilen, Medine'dir.

1063 Hz. Peygamber (s.a.v.)'in böyle söylemesi kefaretin fakirlik durumunda düştüğüne veya aileye infakla ödendiğine delil olmaz. Ancak sıkıntı durumunda keffaretin ertelenebileceğine işaret eder.

661/ 662- Hz. Aişe (r.a.) ve Ümmü Seleme 'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) cima' sebebiyle cünüp olarak sabahlıyor sonra gusül abdesti alıyor ve oruç tutuyordu." Müttefekun aleyh. İmam Müslim Ümmü Seleme'den rivayet ettiği hadiste "Kaza etmiyordu" ifadesini ziyade etmiştir.

٦٦٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

663- Hz. Aişe (r.a.)'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse orucunu onun yerine velîsi tutar."**[1064] Müttefekun aleyh.

* * *

1- NAFİLE ORUÇ VE YASAK ORUÇLAR BÖLÜMÜ

٦٦٤- عَنْ اَبِى قَتَادَةَ الْاَنْصَارِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ قَالَ: يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ وَالْبَاقِيَةَ وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ قَالَ: يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الاثْنَيْنِ قَالَ: ذَاكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ وَبُعِثْتُ فِيهِ اَوْ اُنْزِلَ عَلَىَّ فِيهِ.

664- Ebû Katade el-Ensârî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v)'a arefe günü[1065] orucu hakkında soru soruldu. O şöyle buyurdu: **"Bu oruç geçmiş ve gelecek yıla kefaret olur.**[1066]"

[1064] Hadîste velinin ölünün orucunu tutabileceğine delil vardır. Oruçta vekalet geçerlidir. Oruç konusunda bunun geçerli olmadığını söyleyenler olmuştur. (Üzerinde Ramazan'a ait kaza orucu bulunduğu halde ölen kimse ile ilgili iki durum vardır: 1. Vakit darlığı, hastalık, yolculuk, oruç tutmaktan aciz olmak gibi özürler sebebiyle oruç tutma imkanı elde edemeden ölmüş olmak. Alimlerin çoğunluğuna göre bu orucun kaza edilmesi gerekmez. Hükmü düşmüş olur. 2. Oruç borcu olan kişi oruçların kazasını yapma imkânını elde ettikten sonra ölmüşse velisi onun için oruç tutamaz. Fakihlerin çoğunluğuna göre ölünün kazası olan oruçları tutmak velisine vacip değildir. Şafiilere göre oruç halis bir beden ibadetidir. Gerek hayatta gerek öldükten sonra bunda vekalet ve niyabet caiz değildir. Mütercime)

[1065] Bu Zilhicce'nin 9'udur. Arafat'ta olmayanların bu orucu tutmaları müstehaptır. Arafat'ta olanlar

Aşûra[1067] orucu hakkında soruldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Bu oruç geçmiş yıla kefaret olur"** buyurdu. Pazartesi orucu hakkında soruldu. **"Bu benim doğduğum, peygamber seçildiğim ve ilk âyetlerin bana indirildiği gündür.**[1068]" Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٦٥- عَنْ اَبِى اَيُّوبَ الْاَنْصَارِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ اَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ.

665- Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim Ramazan orucunu tutar sonra da buna Şevval'den altı günü[1069] eklerse bir yıl boyunca oruç tutmuş gibi olur.**[1070]" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٦٦- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْماً فِى سَبِيلِ اللّٰهِ إِلَّا بَاعَدَ اللّٰهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ سَبْعِينَ خَرِيفاً.

666- Ebû Said (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kul Allah yolunda[1071] bir gün oruç tutarsa Allah, bu güne karşılık onun yüzünü yetmiş senelik mesafeden cehennem ateşinden uzaklaştırır."** Müttefekun aleyh. Metin İmam Müslim'e aittir.

٦٦٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ

---

hakkında imamlar ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda ileri sürülen görüşlerin en doğrusu bunun mekruh olduğu veya müstehap olmadığıdır.

1066 Yani geçmiş yılla gelecek yılın günahlarını siler. Bunlar küçük günahlardır. Büyük günahlar için mutlaka tevbe edilmesi veya Allah'ın katından bir mağfiretle bunun affedilmesi gereklidir.

1067 Bu, Muharrem ayının 10'udur. Yahûdîlere muhalefet etmek için öncesi ve sonrasındaki günle beraber tutmak gerekir.

1068 Rasûlullah'ın bu cevabı Allah'ın kuluna nimet verdiği günleri oruç tutarak ve böylece Allah'a yakınlaşarak gözetmek gerektiğine delil vardır. Üsame'nin rivayet ettiği bir hadîste amellerin Pazartesi günü arz edildiği varid olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) amelinin kendisi oruçluyken arz edilmesini isterdi.

1069 Ayın başında, ortasında veya sonunda; peş peşe veya ayrı ayrı olması fark etmez.

1070 Çünkü iyilikler 10 misliyle yazılır. Bu sebeple Ramazan orucu da 10 ay gibi sevap kazandırır. Şevval'de tutulan 6 gün de iki ay yerine geçer.

1071 Bu ifade kayıtsız olarak kullanıldığında cihad anlamına gelir. Hadîste düşmanla savaş konusunda zayıflığa sebep olmadıkça cihad esnasında orucun fazileti ifade edilmektedir. Eğer zayıflığa sebep olursa oruç tutmamak daha faziletlidir.

حَتَّى نَقُولَ لَا يُفْطِرُ وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ لَا يَصُومُ وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَكْمَلَ صِيَامَ شَهْرٍ قَطُّ إِلَّا رَمَضَانَ وَمَا رَأَيْتُهُ فِي شَهْرٍ أَكْثَرَ مِنْهُ صِيَامًا فِي شَعْبَانَ.

667- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) öyle oruç tutardı ki biz artık iftar etmeyecek derdik. Bazen de o kadar günü oruç tutmadan geçirirdi ki artık oruç tutmayacak derdik. Rasûlullah'ın Ramazan dışında bütün bir ay oruç tuttuğunu ve Şaban ayından daha çok oruç tuttuğu başka bir ay da görmedim." Müttefekun aleyh. Metin İmam Müslim'e aittir.

٦٦٨- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَصُومَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ثَلَاثَ عَشْرَةَ وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ وَخَمْسَ عَشْرَةَ.

668- Ebû Zer (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah(s.a.v.) bize ayın üç günü oruç tutmamızı emretti: 13, 14 ve 15'inde." Hadîsi Nesâî ve Tirmizî rivayet etmişlerdir. İbn Hıbban sahih olduğunu söylemiştir.

٦٦٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

669- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "**Bir kadın kocası yanındayken ancak onun izniyle oruç tutabilir.**" Müttefekun aleyh. Metin Buhârî'ye aittir. Ebû Davud "**Ramazan dışında**" ifadesini ziyade etmiştir.

٦٧٠- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ صِيَامِ يَوْمَيْنِ يَوْمِ الْفِطْرِ وَيَوْمِ النَّحْرِ.

670- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den naklen bildirlmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) iki gün oruç tutmayı yasaklamıştır: 1. Ramazan bayramı günü 2. Kurban günü." Müttefekun aleyh.

٦٧١- عَنْ نُبَيْشَةَ الْهُذَلِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ وَذِكْرٍ لِلّٰهِ.

671- Aişe El- Hüzelî (r.a.) [1072] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Teşrik günleri[1073] yenilen, içilen[1074] ve Allah azze ve celle'nin zikredildiği günlerdir."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٧٢/٦٧٣- عَنْ عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ قَالَا لَمْ يُرَخَّصْ فِى اَيَّامِ التَّشْرِيقِ اَنْ يُصَمْنَ اِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الْهَدْىَ.

672/ 673- Hz. Aişe ve İbn Ömer (r.a.hüm) şöyle demişlerdir: "Teşrik günlerinde Kabe'ye hediye edecek kurban bulamayan hacılar dışındakilerin oruç tutmalarına izin verilmedi."[1075] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٦٧٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَخْتَصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِى وَلَا تَخْتَصُّوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ مِنْ بَيْنِ الْاَيَّامِ اِلَّا اَنْ يَكُونَ فِى صَوْمٍ يَصُومُهُ اَحَدُكُمْ.

674- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Geceler arasında sadece Cuma gecesini namaz kılmaya ayırmayınız. Cumadan bir gün önce veya bir gün sonra oruç tutmadan sadece Cuma günü oruç tutmayınız.**[1076]" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٦٧٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَصُومَنَّ اَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اِلَّا اَنْ يَصُومَ يَوْمًا قَبْلَهُ اَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ.

[1072] Ebû Tarîf Nübeyşe bin Abdullah bin Amr el- Hüzelî. 11 hadîs rivayet etmiş olan bir sahâbîdir. Basra'da yerleşmiştir. Ona Nübeyşetü'l-hayr denir.

[1073] Eyyam-ı teşrik Kurban gününden sonraki 3 gündür. Kurban günü Zilhıcce'nin 10'udur.

[1074] Bu ifade bu günlerde oruç tutmanın haram olduğuna delildir.

[1075] Hadîsin merfu hükmünde olduğu söylenmiştir. Fakat Hz. Aişe ile İbn Ömer, bu hükmü Bakara Sûresinin 196. âyetinden anlamış olabilirler: "Kurban bulamayan kimse hac günlerinde üç gün oruç tutar." Temettu haccı yapanlar, hacla umreyi birleştirenler (hacc-ı kıran) veya hacdaki bir eksikliğinden dolayı kurban kesmesi gereken ve kurban bulamayanların teşrik günlerinde oruç tutmaları caizdir. Bu hadîs ve manası sebebiyle selef ve halef alimlerinin pek çoğu bu görüşü benimsemiştir. Fakat bu günlerde oruç tutmak kesinlikle haramdır, diyenler de vardır. Çünkü bu hadîsin merfu olduğu açık değildir. Merfu olduğu açık olmayan bir hadîs de sened bakımından sahih sayılamaz.

[1076] Çünkü Cuma günü bir bayram günüdür. Bayram gününde oruç tutulmaz. Bu yasağın haramlık ifade ettiği söylenmiştir. Ancak cumhur bunun tenzihen mekruh anlamına hamletmişlerdir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in o gün oruç tutmadığı nadirdir. Bunu Tirmizî nakletmiş ve hasen olduğunu söylemiştir.

675- Ebû Hureyre (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz bir önceki veya bir sonraki gün oruç tutmadıkça Cuma günü oruç tutmasın."** Müttefekun aleyh.

٦٧٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا انْتَصَفَ شَعْبَانَ فَلَا تَصُومُوا.

676- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Şaban ayının yarısı olduğunda artık oruç tutmayın.**[1077]" Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed münker olduğunu kabul etmiştir.

٦٧٧- عَنِ الصَّمَّاءِ بِنْتِ بُسْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَصُومُوا يَوْمَ السَّبْتِ إِلَّا فِيمَا افْتُرِضَ عَلَيْكُمْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدُكُمْ إِلَّا لِحَاءَ عِنَبٍ أَوْ عُودَ شَجَرَةٍ فَلْيَمْضُغْهَا.

677- Sama' binti Büsr'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Size farz kılınan oruç hariç Cumartesi günü oruç tutmayın. Sizden biri sadece üzüm kabuğu veya ağaç dalı bile bulsa onunla iftar etsin."**[1078] Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır. Ne var ki hadis muztariptir. Malik münker olduğunu söylemiştir. Ebû Davud da mensuh olduğunu ifade etmiştir.

٦٧٨- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَكْثَرَ مَا يَصُومُ مِنَ الْأَيَّامِ يَوْمُ السَّبْتِ وَيَوْمُ الْأَحَدِ وَكَانَ يَقُولُ إِنَّهُمَا يَوْمَا عِيدٍ لِلْمُشْرِكِينَ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَهُمْ.

678- Ümmü Seleme (r.a.) 'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) çoğunlukla Cumartesi ve Pazar günleri oruç tutuyor ve şöyle buyuruyordu: **"Bu ikisi müşriklerin bayram günüdür ve ben onlara muhalefet etmek istiyorum."** Bu

---

[1077] Hadîs Ramazan orucuna güç toplayabilmek ve bu aya zayıf bir şekilde başlamamak için Şaban'ın ikinci yarısında oruç tutmaktan uzaklaştırmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Şaban'ın yarısından sonra oruç tuttuğu sabit olmuştur.

[1078] Tirmizî burada ifade edilen kerahatın sadece Cumartesi günü oruç tutmaya bağlı olduğunu söylemiştir. Çünkü Cumartesi gününe Yahudiler saygı gösterir ve onu önemser.

hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. İbn Huzeyme hadîsin sahih olduğunu belirtmiştir. Bu metin de İbn Huzeyme'ye aittir.

٦٧٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ بِعَرَفَةَ.

679- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Arafat'ta arefe orucunu tutmayı yasaklamıştır." Hadîsi Tirmizî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban sahih olduğunu söylemişlerdir. Ukaylî ise münkerdir demiştir.[1079]

٦٨٠/٦٨١- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ.

680/ 681- Abdullah bin Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bütün yıl oruç tutan oruç tutmamış olur."**[1080] Müttefekun aleyh. İmam Müslim'de Ebû Katade'den şu lafızla yer almıştır: "Ne oruç tuttu, ne iftar etti."[1081]

* * *

1079 Ukaylî hadîsin münker olduğunu söylemiştir, çünkü senedinde Mehdî el-Hicrî vardır. Ukaylî onun zayıf olduğunu söylemiş ve "Hadîsin mutabı'ı yoktur. Onu rivayet edenler onda ihtilafa düşmüştür" demiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de bunu kabul etmiştir. Ondan rivayet eden Hûşeb bin Abdel'dir. Takrîb'de onun sika olduğu söylenmiştir. (Sübül'den özet)

1080 Yani o Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yoluna ve sünnetine muhalefet ettiği için orucun sevabını alamaz.

1081 Orucun olmaması hala devam etmesindendir. İftarın olmaması da iftardan uzak durması ve iftar edenin faydalandığı şeylerden mahrum kalması sebebiyledir. Hadîs bir yıl boyunca oruç tutmanın mekruh olduğuna delildir. Sadece iki bayram ve teşrik günlerinde oruç tutmamakla bu mekruhluk kalkmaz.

2- İ'TİKAF[1082] VE KIYAM-I RAMAZAN[1083] BÖLÜMÜ

٦٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

682- Ebû Hureyre (r.a.) 'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "**Kim Ramazan ayının faziletine inanarak[1084] ve sevabını Allah'tan bekleyerek[1085] terâvîh namazını kılarsa geçmiş günahları bağışlanır.**" Müttefekun aleyh.

٦٨٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ -أَيْ الْعَشْرُ الْأَخِيرُ مِنْ رَمَضَانَ- شَدَّ مِئْزَرَهُ وَأَحْيَا لَيْلَهُ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ.

683- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Ramazan'ın son on gününe girdiğinde izarını bağlar[1086], gecesini ihya eder[1087] ve ailesini uyandırırdı.[1088]" Müttefekun aleyh.

٦٨٤- عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللّٰهُ ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ.

684- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) itikafa girmek istediği zaman sabah namazını kılar[1089] ve itikaf yapacağı yere girerdi.[1090]" Müttefekun aleyh.

[1082] İtikaf sözlükte hapis, bekleme ve devamlı ve sabit olmak anlamlarına gelir. Şer'an, kişinin mescitte özel bir sıfatla beklemesi, durmasıdır.

[1083] Bu, Ramazan ayının gecelerini namaz kılıp Kur'an okuyarak geçirmek anlamına gelir. Çoğunlukla terâvîh namazı için kullanılan bir ifade olmuştur.

[1084] Allah'ın sevabı için vaadini tasdik ederek. "Buna imanı sebebiyle terâvîh namazı kıldı" anlamına gelmesi de muhtemeldir. Yani onu terâvîh namazı kılmaya teşvik eden hiçbir şey değil, imanıdır. Bununla niyetinin riya şüphelerinden uzak olduğuna da işaret etmektedir.

[1085] Allah'ın rızasını ve vereceği sevabı isteyerek.

[1086] Bu ifade ibadete hazırlanmaktan, onun için diğer meşgalelerden uzaklaşmaktan, makamın kuvvetinden ve ibadetteki gayretten kinayedir. Bunun ibadetlerle meşgul olmak için hanımlarından uzaklaşması anlamına geldiği de söylenmiştir.

[1087] Geceyi namaz ve başka şeylerle seher vaktine bağlardı veya gecenin büyük bir kısmını ihya ederdi.

[1088] Onları ibadet ve namaz için uykudan uyandırırdı.

[1089] Yani 21. sabah

[1090] Sabah namazından sonra kendiyle baş başa kalırdı. Bu itikafa başlama vakti olduğu için böyle

٦٨٥- عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ دَخَلَ مُعْتَكَفَهُ.

685- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Ramazan'ın son on gününde itikafa girerdi. Bu, Allah azze ve celle onu vefat ettirene kadar böyle devam etti. Sonra onun ardından hanımları itikafa girmişlerdir." Müttefekun aleyh

٦٨٦- عَنْهَا قَالَتْ إِنْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُدْخِلُ عَلَيَّ رَأْسَهُ -وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ- فَأُرَجِّلُهُ وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةٍ إِذَا كَانَ مُعْتَكِفاً.

686- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) mescitte itikafta iken başını benim odama uzatırdı.[1091] Ben de saçlarını tarardım. O itikafta olduğunda eve ancak bir ihtiyaç için[1092] girerdi." Müttefekun aleyh. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

٦٨٧- عَنْهَا قَالَتْ السُّنَّةُ عَلَى الْمُعْتَكِفِ أَنْ لَا يَعُودَ مَرِيضاً وَلَا يَشْهَدَ جِنَازَةً وَلَا يَمَسَّ امْرَأَةً وَلَا يُبَاشِرَهَا وَلَا يَخْرُجَ لِحَاجَةٍ إِلَّا لِمَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ وَلَا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ وَلَا اعْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدٍ جَامِعٍ.

687- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "İtikafa giren kişi için şunlar sünnettir: İtikafa giren kişi hasta ziyaret etmez,[1093] cenazeye katılmaz, bir kadına eliyle dokunmaz[1094], onunla münasebette bulunmaz,[1095] ancak çok önemli ve gerekli bir ihtiyaç için dışarı çıkar. İtikaf ancak oruçla[1096] ve namaz kılınan bir camide olur." Hadîsi Ebû Davud

---

yapmazdı. Nitekim 21. gece yatsı namazından önce itikafa girer ve mescit halkını beklerdi. Sabah namazını kılınca yalnız başına kalırdı. Bunu Nevevî söylemiştir. Bir sonraki hadîs gibi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Ramazan'ın son on gününde itikafa girdiğini belirten hadîsler tevil edilmelidir.

[1091] Bu, itikaftayken bedenin bir kısmının mescidin dışına çıkmasının zarar vermediğine delildir. Ayrıca erkeğin hanımından hizmet istemesinin cevazı ifade edilmiştir.

[1092] Küçük ve büyük abdest, kusma, cenabet sebebiyle gusül abdesti alma vb. gibi mescitte görülmesi mümkün olmayan ihtiyaçlar için.

[1093] Ancak ona rastlar ve hastanın halini onun yanına çıkmadan sorarsa bunda bir sakınca olmaz.

[1094] Şehvetle.

[1095] Onunla birleşmez, cima yapmaz. Mess –dokunma- kelimesi ile cima kastedilmiş olabilir. Mübaşeret -münasebet de bulunma- kelimesi de cima olmadan bedenlerin birbirine teması anlamında olabilir.

[1096] Bu konuda büyük ihtilaf vardır. Deliller, itikaf için orucun şart olmamasını gerektirmektedir. (Hanefîlere göre sadece adanan itikaflar için oruçlu olmak şarttır, diğer nafile itikaflarda şart değildir. Mütercime)

rivayet etmiş ve râvîlerinde bir sıkıntı olmadığını söylemiştir. Ancak tercih edilen görüşe göre hadîsin sonu mevkuftur.[1097]

٦٨٨- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ عَلَى الْمُعْتَكِفِ صِيَامٌ إِلَّا اَنْ يَجْعَلَهُ عَلَى نَفْسِهِ.

688- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"İtikafa girenin oruç tutması gerekmez. Ancak bunu kendine farz kılması müstesna."** Hadîsi Darekutnî ve Hâkim rivayet etmişlerdir. Tercih edilen görüşe göre hadis mevkuftur.

٦٨٩- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رِجَالاً مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِى الْمَنَامِ فِى السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَاَتْ فِى السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيهَا فَلْيَتَحَرَّهَا فِى السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ.

689- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen: Bir grup sahâbî rüyalarında Kadir gecesinin Ramazan'ın son yedi gecesinde olduğunu görmüşler (ve bunu Hz. Peygamber'e bildirmişler)di. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kadir gecesi ile ilgili rüyalarınızın Ramazan'ın son yedi gecesi üzerinde toplandığını görüyorum. O halde Kadir gecesini arayan, onu Ramazan'ın son yedi gecesinde arasın."** Müttefekun aleyh

٦٩٠- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنَ اَبِى سُفْيَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ.

690- Muaviye bin Ebû Süfyan (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) kadir gecesi hakkında şöyle buyurdu: **"27. gecedir."** Bu hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Tercih edilen görüşe göre hadis mevkuftur.[1098] Kadir gecesi-

---

[1097] Hadîsin "İtikaf ancak oruçla olur" cümlesiyle başlayan bölümü mevkuftur. Musannif şöyle demiştir: "Darekutnî Hz. Aişe'nin hadîsinin "Ancak çok önemli ve gerekli bir ihtiyaç için dışarı çıkar." Cümlesine kadar olduğunu, devamının hadîsten olmadığını çok kesin bir ifadeyle söyler." (Fethu'l-Bârî'den nakil bitti.) Burada da sonunun mevkuf olduğunu söylüyor. –Sübül- Ben de derim ki "Ebû Davud Abdurrahman bin İshak dışında kimse hadîste "Sünnettir" ifadesini kullanmamıştır."

[1098] Muaviye'den mevkuf hadîstir. Ancak bu, merfu hükmündedir.

nin belirlenmesi konusunda 40 kadar farklı görüş vardır. Bunları Fethu'l-Barî'de sıraladım.[1099]

٦٩١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَرَاَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ اَىَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا اَقُولُ فِيهَا؟ قَالَ: قُولِى اللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى.

691- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a sordum: "Ya Rasûlallah! Ben hangi gecenin Kadir gecesi olduğunu bilecek olursam, o gece nasıl dua edeyim?" Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şöyle söyle: 'Ey Allah'ım, muhakkak ki sen affedicisin, çok affetmeyi seversin. Öyleyse beni de affet.'" Hadîsi Ebû Davud dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٦٩٢- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِى هَذَا وَالْمَسْجِدِ الْاَقْصَى.

692- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şu üç mescitten başkası için yolculuk yapılmaz[1100]: Mescit-i Haram, benim bu mescitim ve Mescit-i Aksa".**[1101] Müttefekun aleyh

---

[1099] Bu görüşlerin en çok tercih edileni ve delil olarak en kuvvetlisi Kadir gecesinin Ramazan'ın son on gününde olduğu, ancak bunun değiştiğidir. Kadir gecesi bazen 21. gecede, bazen 23. gecede, bazen 25. gecede, bazen 27. gecede, bazen 29. gecede olur. Kadir gecesi için kesin bir gece belirtilmesi ile ilgili hadîsler -bu hadîste olduğu gibi 27. veya başka hadîslerde ifade edildiği gibi 21 veya 23. gece - de bunun belli bir sene için böyle olduğunu, o gecede bulunduğunu göstermektedir. Bu, öbür yılda da böyle olmaz. Fakat bazı kişiler bunun sonsuza kadar belirli bir gecede bulunduğunu zannetmişlerdir. Bu sebeple de büyük bir ihtilaf oluşmuştur.

[1100] Eğer fiil malum okunursa nehiy, yani yasak ifade eder. Ancak fiil meçhul olarak da rivayet edilmiştir. O zaman nehiy veya olumsuzluk ifade edebilir. İfade "Deve palanı çekilmez" şeklindedir. Bu ifade yolculuktan kinaye olarak kullanılmıştır. Bu cümle "Teberrük ve fazilet elde etmek için yolculuk yapmayın" anlamına gelmektedir.

[1101] Hadîs, hayatta olsun olmasın teberrük amacıyla salih kimseleri ziyaret için yolculuğa çıkmanın haram olduğu konusunda açık bir delildir. Teberrük ve içinde namaz kılmak amacıyla faziletli yerlere yapılan yolculuk da aynı şekildedir. Biz haramlığın bu niyet ve amaca bağlı olduğunu söylemekteyiz. Çünkü bu üç mescite yolculuk da ancak bu amaçla yapılır. O halde bunların dışındaki yerlere bu niyetle yapılan yolculuk yasaklanmış olur. Bazen bu üç mekân dışındaki yerlere başka sebeplerle yolculuğun caiz hatta vacip olduğu sabit olmuştur. Sözü uzatmaya gerek yoktur. Hadîs bu bölgelerin şeref ve faziletine delildir. Burada zikredilmiş olmasının sebebi ise oralarda namaz kılıp itikafa girmeye ve ibadet etmeye çalışmak konusunda teşvik olmasıdır.

6- HAC[1102] KİTABI

1- FAZİLETİ VE KENDİSİNE HAC FARZ OLAN KİŞİLER BÖLÜMÜ

٦٩٣- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةَ.

693- Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)şöyle buyurmuştur: **"Umre ibadeti[1103] diğer bir umreye kadar işlenecek günahlara kefarettir. Hacc-ı mebrurun[1104] karşılığı ise ancak cennettir."** Müttefekun aleyh

٦٩٤- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! عَلَى النِّسَاءِ جِهَادٌ؟ قَالَ: نَعَمْ عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ.

[1102] Hac, sözlükte niyet, gaye anlamına gelir. Halil, büyük bir şeye niyet etmek, onu istemektir demiştir. Şer'an ise beyt-i haram'a özel amelleri yapmak için yönelmek, gitmek ve bunu istemek anlamına gelir. Haccın, İslâm'ın beş şartından biri olduğu konusunda şüphe yoktur. Cumhura göre 6 yılında farz kılınmıştır. 9 ve 10 yılında farz kılındığı da söylenmiştir. İbnu'l Kayyım da bu görüşü tercih etmiştir.

[1103] Umre sözlükte ziyaret anlamına gelir. Niyet, gaye ve yönelmek anlamlarına geldiği de söylenmiştir. Şer'an ise ihrama girmek, sa'y etmek, tavaf, saçları tıraş veya kısaltma demektir. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi onda Beyt'in ziyaret edilmesi ve bunun istenmesidir. –Sübül-

[1104] Hacc-ı mebrurun hiçbir günah karışmayan hac anlamına geldiği söylenmiştir. Bunun, hacceden kişinin hacdan sonraki halinin önceki durumundan daha hayırlı olduğu hac olduğu da söylenmiştir. Mebrurun makbul anlamına geldiği de belirtilmiştir. Bu görüşler birbirine yakın anlamlar ifade etmektedirler.

694- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a "Ya Rasûlallah! Kadınlara cihad farz mıdır?" diye sordum. O da şöyle buyurdu: **"Evet. Onlara içinde çarpışmanın olmadığı bir cihad farzdır: Hac ve umre."**[1105] Hadîsi İmam Ahmed ve İbn Mace rivayet etmiştir. Metin de ona aittir. İsnadı sahihtir. Aslı Sahih-i İmam Buhârî'de bulunmaktadır.

٦٩٥/٦٩٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْرَابِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اَخْبِرْنِي عَنِ الْعُمْرَةِ اَوَاجِبَةٌ هِيَ؟ فَقَالَ لَا وَاَنْ تَعْتَمِرَ خَيْرٌ لَكَ.

695/ 696- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına bir bedevî geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Bana umre hakkında bilgi ver. O vacip midir?" Rasûlullah "Hayır! Ancak umre yapman senin için hayırlıdır" buyurdu. Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmişlerdir. Tercih edilen görüş mevkuf olduğudur.[1106]

İbn Adiy hadîsi Cabir'den başka zayıf bir tarikle[1107] merfu olarak şöyle rivayet etmiştir. "Hac ve umre iki farzdır."[1108]

٦٩٧/٦٩٨- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا السَّبِيلُ؟ قَالَ: الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ.

697/ 698- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Ya Rasûlallah! Yol bulabilmek[1109] ne demektir?" diye soruldu. O (s.s.v.) **"Azık ve binektir.** [1110]" buyurdu. Hadîsi

---

[1105] Cihadın umre ve hac için kullanılması mecazidir. Meşakkatli olması sebebiyle umre ve hac, cihada benzetilmiştir. Bu cevap hikmetli birinin üslubunu göstermektedir. Ayrıca hadîs umrenin farz olduğuna delildir.

[1106] Hadîs Cabir'den mevkuftur. Bedevînin sorup cevabını aldığı konu ictihad edilmeye uygun konulardandır. -Sübül- ben derim ki: bununla beraber hadîs gerçekten zayıftır ve delil olarak kullanılmak için uygun değildir. Bkz. Tuhfetü'l-Ahvezî cilt 2 sayfa 113.

[1107] Bu İbn Lühey'a'nın Ata'dan, onun da Cabir'den rivayet ettiği tariktir. İbn Lühey'a zayıf bir râvîdir. İbn Adiy onun Ata'dan rivayetlerinde hıfzının iyi olmadığını söylemiştir. Beyhakî İbn Sîrîn tarikiyle mevkuf olarak rivayet etmiştir. Bunun isnadı en sahih olan isnaddır. Hâkim de bunun sahih olduğunu söylemiştir. –Sübül'den özet-

[1108] Alimler umrenin farz olup olmadığı konusunda delillerin farklılığından dolayı ihtilaf etmişlerdir. Farz olduğunu söyleyenlerin görüşü tercih edilmektedir. (Hanefîlere göre umre ömürde bir kere müekked sünnettir. Mütercime)

[1109] Yani Allah-ü Teâlâ'nın sözünde olduğu gibi, ona güç yetirene haccın farz olduğu şey nedir? "Yoluna güç yetirenlerin Kabe'yi haccetmesi Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır." (Âl-i İmran Sûresi 3/ 97)

[1110] Hayvan, araba, gemi veya uçak cinsinden binilecek şey.

Darekutnî rivayet etmiştir. Hâkim sahih olduğunu söylemiştir. Tercih edilen görüşe göre mürseldir. Tirmizî onu İbn Ömer'den naklen rivayet etmiştir. Bunun isnadında zayıflık vardır.

٦٩٩- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَ رَكْبًا بِالرَّوْحَاءِ فَقَالَ مَنِ الْقَوْمُ؟ قَالُوا الْمُسْلِمُونَ فَقَالُوا مَنْ اَنْتَ؟ قَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ اِمْرَاَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ اَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكِ اَجْرٌ.

699- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Ravha[1111]'da bir kafile ile karşılaştı "Bu kavim kim?" diye sordu. Onlar "Müslümanlar" diyerek cevap verdiler ve "Peki sen kimsin?" diye sordular.[1112] O da "Ben Allah'ın elçisiyim" buyurdu. Bir kadın ona bir çocuğu uzattı ve "Bunun için de hac var mı?" diye sordu. Hz. Peygamber "Evet. Ona hac, sana da sevap vardır"[1113] buyurdu." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٠٠- عَنْهُ قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَدِيفَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتِ اِمْرَاَةٌ مِنْ خَثْعَمَ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشِّقِّ الآخَرِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ فَرِيضَةَ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ اَدْرَكَتْ اَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَثْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ اَفَاَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ.

700- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Fazl bin Abbas (r.a.) [1114] Rasûlullah (s.a.v.)'ın terkisinde idi. Has'am[1115] kabilesinden bir kadın yanlarına geldi. Fazl ona bakmaya başladı. Kadın da ona bakıyordu. Hz. Peygamber Fazl'ın yüzünü başka bir

---

1111 Medine yakınlarında bir yer.

1112 Iyaz şöyle demiştir: Belki de Hz. Peygamber (s.a.v.) onlarla gece karşılaşmıştır. Bu sebeple de onlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'i tanımamışlardır. Ya da gündüz karşılaşmış olmalarına rağmen onlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'i daha önce görmemiş olabilirler. –Sübül-

1113 Çocuğu taşıman ve onunla birlikte haccetmen sebebiyle sana da sevap vardır. Hadîs, çocuğun haccının sahih olduğunu ancak ondan bu farzı düşürmediğini göstermektedir.

1114 Hz. Peygamber (s.a.v.)'in amcasının oğludur. Annesi Lebabe el-Kübrâ binti Haris el- Hilaliyye'dir. Çok güzel yüzlüydü. Huneyn'de Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte sebat göstermiştir. Onun gasline katılmıştır. Abbas'ın en büyük oğlu idi. Şam'a mücahid olarak gitti. Hicri 18'de Ürdün taraflarında Amvas taunu sebebiyle vefat ettiği kaydedilmiştir. Yermük'te veya Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zırhı üzerindeyken Dımaşk'ta vefat ettiği de söylenmiştir.

1115 Yemen'de tanınmış bir kabile.

tarafa çevirdi.[1116] Bunun üzerine kadın şu soruyu sordu: "Ya Rasûlallah! Hac farizası hakkındaki Allah'ın emri, babamın hayvan üzerinde duramayacak kadar yaşlı olduğu bir döneme denk geldi. Onun yerine ben haccedebilir miyim?" Hz. Peygamber "Evet" buyurdu. Bu veda haccındaydı.[1117]" Müttefekun aleyh.

٧٠١- عَنْهُ اَنَّ اِمْرَاَةً مِنْ جُهَيْنَةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنَّ أُمِّي نَذَرَتْ اَنْ تَحُجَّ فَلَمْ تَحُجَّ حَتَّى مَاتَتْ اَفَاَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ حُجِّي عَنْهَا اَرَاَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكِ دَيْنٌ اَكُنْتِ قَاضِيَتَهُ؟ اِقْضُوا اللّٰهَ فَاللّٰهُ اَحَقُّ بِالْوَفَاءِ.

701- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Cüheyne kabilesinden[1118] bir kadın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve "Annem haccetmeyi adamıştı. Ancak bu haccı yapamadı ve vefat etti. Onun yerine ben haccedeyim mi?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Evet. Onun yerine haccet.[1119] Annenin bir borcu olsaydı onu ödemez miydin? Allah'a olan borcu da öde. Çünkü Allah vefayı en çok hak edendir.[1120]"** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٠٢- عَنْهُ قَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّمَا صَبِيٍّ حَجَّ ثُمَّ بَلَغَ الْحِنْثَ فَعَلَيْهِ اَنْ يَحُجَّ حَجَّةً اُخْرَى وَاَيُّمَا عَبْدٍ حَجَّ ثُمَّ اُعْتِقَ فَعَلَيْهِ اَنْ يَحُجَّ حَجَّةً اُخْرَى.

702- İbn Abbas (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir çocuk hacceder sonra büluğ çağına varırsa onun tekrar haccetmesi gerekir. Bir köle de hacca gider sonra azad edilirse tekrar haccetmesi gerekir."** Hadîsi İbn Ebû Şeybe ve Beyhekî rivayet etmişlerdir. Râvîleri sikadır. Ancak merfu olup olmaması konusunda ihtilaf edilmiştir. Doğru olan mevkuf olduğudur.

٧٠٣- عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَقُولُ لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ

1116 Yüzünü ikisinin de şeytanın fitnesine düşmesinden korktuğu için başka bir tarafa çevirdi.

1117 Hz. Peygamber (s.a.v.)'in 10 yılında yaptığı hacca veda haccı denir. Bu hacdan 3 ay sonra vefat etmiştir. Bu hacda Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlara veya Mescit-i Haram'a veda ettiği için hac bu şekilde isimlendirilmiştir. Hadîs ortadan kalkmayacak bir özrü olan kişi yerine hacc yapmanın caiz olduğuna delildir.

1118 Meşhur bir kabiledir. Çoğunluk onların Hımyer'den Kahtan'ın çocuklarından bir kol olduğunu söylemiştir. Ma'd bin Adnan soyundan oldukları da söylenmiştir.

1119 Hadîs ölmüş kişinin yerine hacca gidilebileceğine delildir.

1120 Bu benzetmeyle soruyu soran kişinin ikna olması sağlanmıştır.

بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَّةً وَإِنِّي اكْتُتِبْتُ فِي غَزْوَةِ كَذَا وَكَذَا قَالَ: انْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ .

703- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah'ın insanlara hutbe verirken şöyle dediğini duydum, demiştir: **"Bir adam yanında mahremi[1121] bulunmayan kadınla yalnız kalmasın. Hiçbir kadın da yanında mahremi bulunmaksızın (tek başına) yolculuğa çıkmasın."** Bunun üzerine bir adam ayağa kalktı ve "Ya Rasûlallah! Hanımım hac için yola çıkmak üzere. Ben ise falanca savaşa katılmak için yazıldım[1122]" dedi. Hz. Peygamber "Git ve hanımınla beraber haccet" buyurdu.[1123] Müttefekun aleyh. Metin İmam Müslim'e aittir.

٧٠٤- عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ لَبَّيْكَ عَنْ شُبْرُمَةَ قَالَ: مَنْ شُبْرُمَةُ؟ قَالَ: أَخٌ لِي, أَوْ قَرِيبٌ لِي قَالَ: حَجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: لَا قَالَ: حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةَ .

704- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamın "Şübrüme adına lebbeyk" dediğini duydu ve

-Şübrüme kim? diye sordu. Adam:

-Kardeşim (veya bir akrabam)[1124].

-Kendin için haccettin mi?

-Hayır.

Bunun üzerine Hz. Peygamber,

-Önce kendin için haccet, sonra Şübrüme için, buyurdu.[1125]

Hadîsi Ebû Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İmam Ahmed bin Hanbel hadîsin mevkuf olduğu görüşünü tercih etmiştir.

٧٠٥/٧٠٦- عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ

[1121] Kadının akrabalarından baba, oğul, erkek kardeş gibi nikahı helal olmayan biri.

[1122] Yani ismim mücahidler divanına yazıldı ve savaşa gitmek üzere seçildim.

[1123] Kadının yolculuğa çıkabilmesi için yanında eşinin veya bir mahreminin olması gerekmektedir. Bu sebeple ancak bu şart meydana geldikten sonra kadına hac farz olur. Bu da "Kabe'ye yol bulabilme" konusuyla ilgilidir.

[1124] Bu fark, râvînin şekkinden kaynaklanmıştır.

[1125] Hadîs kişinin kendisi için haccetmeden başkası yerine hac yapamayacağına ve başkası adına ihrama girdikten sonra bunu kendi adına yapabileceğine delildir.

عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَقَامَ الْاَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ اَفِى كُلِّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: لَوْ قُلْتُهَا لَوَجَبَتْ الْحَجُّ مَرَّةٌ فَمَا زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ.

705/ 706- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bize hutbe verdi ve şöyle buyurdu: **"Allah size haccı farz kıldı."** bunun üzerine Akra bin Hâbis[1126] ayağa kalktı ve "Her sene mi ya Rasûlallah?" diye sordu. Hz. Peygamber "Eğer evet deseydim her sene hac size farz olurdu. Hac bir keredir. Ondan sonra yapılan hac nafile hükmündedir" buyurdu. Hadîsi Tirmizî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'de Ebû Hureyre'nin rivayeti olarak bulunmaktadır.

* * *

2- MÎKATLAR[1127] BÖLÜMÜ

٧٠٧- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِاَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَلِاَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ وَلِاَهْلِ نَجْدٍ قَرْنَ الْمَنَازِلِ وَلِاَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ هُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ اَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ مِمَّنْ اَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ وَمَنْ كَانَ دُونَ ذٰلِكَ فَمِنْ حَيْثُ اَنْشَاَ حَتّٰى اَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ.

707- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine halkı için Zül Huleyfe'yi[1128], Şam halkı için Cuhfe'yi[1129], Necd halkı için Karnu'l-Menazil'i[1130], Yemen halkı için Yelemlem'i[1131] mikat yeri olarak belirledi. Bu mikat yerleri onlar içindir. Başka yerlerden hac ve umre yapma isteğiyle gelenler

---

[1126] Temîmî. Fetihten sonra Benî Temim'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelen heyette elçiydi. Müellefe-i kulûbdendi. Cahiliye döneminde de İslam'dan sonra da şerefli bir kimseydi. Hz. Ömer'in halifeliğinde vefat etti.

[1127] Mîkat, ibadet için zaman veya mekan olarak belirlenen şeydir. Burada kastedilen ise Allah'ın ihrama girmek için belirlediği yerlerdir. Bu yerlerden Haram-ı Şerîf'e ancak ihramlı olarak gidilir.

[1128] Medine merkezine yaklaşık 5 mil uzaklıkta bir yerdir. Orası şimdi Ali kuyusu olarak meşhur olmuştur.

[1129] Mekke ile Medine arasında, Mekke'den yaklaşık 4,5 konak, Medine'den 5 1/3 konak yeri uzaklıkta bir yerdir. Denize yakındır. İsmi Mühey'a idi. Bir selde halkı yok oldu. Bundan sonra da su artığı anlamında Cuhfe olarak anıldı. Büyük bir köydü. Şu anda harap bir durumdadır. Bu sebeple de artık oraya yakın olan Rabiğ'de ihrama giriyorlar. Çünkü orada su da var.

[1130] Karnussealip (tilkiler köyü) olarak da isimlendirilir. Ya da bunlar iki ayrı yerdir. Yumurtaya benzeyen düz ve yuvarlak bir dağdır. Mekke'nin doğusundan iki konak mesafesi uzaktadır.

[1131] Mekke'nin güneyinde iki konak mesafesi uzakta bir dağdır. Aralarında 30 mil vardır.

için[1132] ise geldikleri yer daha yakınsa[1133] yolculuğa başladıkları yer[1134] mikat yeridir. Hatta Mekke halkı için de Mekke'dir.[1135]" Müttefekun aleyh

٧٠٨/٧١١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْعِرَاقِ ذَاتَ عِرْقٍ.

708/ 711- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Irak halkı için Zatü Irk'ı[1136] mikat yeri yaptı." Hadîsi Ebû Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'de Cabir'den rivayet edilmiştir. Ne var ki râvîleri hadîsin merfu olup olmadığı konusunda şüpheye düşmüşlerdir.

Sahih-i İmam Buhârî'de Zatı Irk'ı Hz. Ömer'in mikat yeri olarak belirlediği rivayet edilmiştir.[1137]

İmam Ahmed, Ebû Davud ve Tirmizî'de İbn Abbas'tan gelen rivayete göre ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Maşrık halkı[1138] için Akîk'ı[1139] mikat yeri olarak belirlediği nakledilmiştir.

[1132] Bu ifade hav veya umre niyeti olmaksızın gelenlerin Mekke'ye ihramsız girebileceklerine delildir.

[1133] Yani Mekke'yle mikat yerleri arasında, Mekke'ye mikat yerinden daha yakın ise ihrama girer.

[1134] Yani evinde veya köyünde ihrama girer.

[1135] Yani Mekke'de ihrama girerler. Bu, Mekke halkı ve onlara katılanlar için hac ve umre ihramına Mekke'de girmenin caiz olduğunu göstermektedir. Bugün ihrama girmek için harem dışındaki bir yere gidenlerin ise bunu yapmalarına gerek yoktur.

[1136] Mekke ile arasında iki konak mesafesi olan bir yerdir. Karnu'l-Menazil'in kuzey hizasındadır. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi orada küçük bir dağ bulunmasıdır.

[1137] Bu Hz. Aişe'den rivayet edilen merfu hadîs ile çelişmektedir. Bu çelişki şu şekilde ortadan kaldırılabilir: Hz. Ömer'e konuyla ilgili bu haber ulaşmamıştı. Bu sebeple isabetli bir şekilde ictihad etti ve böylece sünnete muvafık oldu.

[1138] Bundan murat Irak halkı ve hac yolu oraya uğrayanlardır.

[1139] Akîk, Zatü Irk'ın gerisinde bir yerdir. Hatta Zatü Irk sınırlarına girdiği söylenmiştir. Sel onu yarmış ve genişletmiştir. Bu sebeple ismi yarık anlamına gelen "ık" kelimesinden türemiştir. Bu konuyla ilgili hadîsleri cem' etmiş ve Zatu Irk vacip, Akîk ise müstehab olan mikat yeridir. Çünkü Akî, Zatü Irk'a bağlıdır. Şunu bil ki: Merruzzehran vadisi –ki şu anda Fatıma vadisi olarak bilinmektedir- doğudan Taif hizasında iner ve batıda Cidde yakınında –güneyinde- Kızıl Deniz'de biter. Bu vadinin doğuda iki zirvesi vardır. Güney zirvesi büyük selde Taif yolunda Nahletül Yemaniye tarafındaydı. Burası Karnul Menazil olarak isimlendirilir. Taif ve Necd halkından Mekke'ye gitmek isteyenler buraya uğrar. Kuzey zirvesi de Zatı Irk olarak isimlendirilir. Oraya da Irak ve Kuzey Necd halkı uğrar. Bu iki zirve aynı hizadadır, ancak aralarında büyük bir uzaklık vardır. İkisi Mekke'ye aynı uzaklıktadır. Hz. Ömer'in Zatı Irk'ı mikat yeri yapmayla ilgili ictihadı bir yer belirlemenin gerekliliği ve şeriatın kolaylığını göstermektedir. Bu ictihadın Hz. Peygamber (s.a.v.)'in seçtiği mikat yerine uygun düşmesi ise nur üstüne nurdur.
Şunu da bil ki bu beş mikat yerinden herhangi birinin bulunmadığı bir yoldan gelen kişi bunlardan birinin hizasına geldi mi ihrama girer. Hz. Ömer, Irak halkı için Zatü Irk'ın mikat yeri olduğuna karar verirken buna, yani mikat yerlerinin aynı hizada bulunmasına dayanmıştır. Alimler de bu konuda ittifak halindedirler. Muhâzat, yani hizalaşma; mikat yerinin Kâbe'ye yönelmiş kişinin sağında veya kuzeyinde olmasıdır. Bu şu şekilde izah edilebilir. Biz beş mikat yerini çizgilerle birbirine birleştirirsek her yönden Mekke'nin sınırlarını elde etmiş oluruz. Kişi Mekke'ye mikat yerlerinden birinin üzerinde

3- İHRAM ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİĞİ BÖLÜMÜ

٧١٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ وَمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِحَجٍّ وَاَهَلَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ فَاَمَّا مَنْ اَهَلَّ بِعُمْرَةٍ فَحَلَّ وَاَمَّا مَنْ اَهَلَّ بِحَجٍّ اَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَلَمْ يَحِلُّوا حَتَّى كَانَ يَوْمَ النَّحْرِ.

712- Hz. Aişe şöyle demiştir: Hz. Peygamber ile beraber Veda Haccı yılında Medine'den yola çıktık.[1140] Bazılarımız umre niyetiyle, bazılarımız hem umre hem hac niyetiyle, bazılarımız da sadece hac niyetiyle ihrama girip, telbiye getirdi. [1141] Rasûlullah ise sadece hac için ihrama girip telbiye getirdi.[1142] Umre yapanlar ihramdan çıktılar.[1143] Ama hac yapanlar ve hac ile umreyi birleştirenler kurban günü[1144] gelene kadar ihramdan çıkmadılar." Hadis müttefekun aleyhtir.

---

bulunmadığı bir yoldan giderse bir mikattan diğerine uzanan sınır üzerinde bir noktaya uğramak zorundadır. Burası da mikat yerlerinin hizasında olan bir yerdir. Hacı bahsedilen bu noktaya gelmediği sürece dışarıda demektir ve ihrama girmek ona vacip değildir. Ancak bu hatta ulaştığında mikat yerlerinin sınırına ulaşmış olur ve buradan Mekke'ye doğru ihramsız girmesi caiz olmaz. Mikat yerlerinin hepsi karadadır. Bunların hizasında olan yerler de ancak karada olur. Kişi denizde olduğu sürece bu şekilde mikat yeri tespit edilemez. Ancak karaya indikten sonra aynı şey geçerli olur. Buradan anlaşılan şudur ki, Hindistan, Pakistan ve Bahira'dan gelen hacıların Cidde'ye varmadan, deniz üzerinde herhangi bir yerde ihrama girmeleri gerekmez. Çünkü bu beş mikat yerinden herhangi biri veya bunların hizasındaki bir hat onların yolu üzerinde bulunmamaktadır. Onların gemileri mikat yerlerinden – yani Yelemlem'den ve Yelemlem ile Cuhfe arasındaki hattan uzaktır- 100 mil kadar uzak sınırlarda -denizde gitmektedir. Bunların durumu Hurme'den Taif'e, Leys'ten Taif'e veya Hayber ya da Medine'den Yenbu'a ZülHuleyfe yolundan başka bir yoldan giden kişilerin durumuna benzer. Şüphesiz mikat yerleri bu kişilerin sağına veya kuzeyine düşmektedir. Ancak o mikat yerlerini hizalamış sayılmaz. Çünkü bu yerlerin gerisinde gitmektedir. İşte gemiye binen kişi de denizde olduğu müddetçe mikat yerleri arasındaki oluşan sınırdan çok uzakta bulunmaktadır ve Cidde'ye inene kadar bu yerleri hizalamış sayılmaz. Çünkü Yelemlem ile Cuhfe arasındaki sınır çizgisi denize yakın bir yerden yani Mekke yönüne doğru giderken Cidde önünden geçmektedir.

[1140] Hicretin 10. yılında Zilkade ayının bitmesine beş gün kala Cumartesi öğleden sonra Medine'den yola çıktık. Hz. Peygamber (s.a.v.) bundan sonra bir daha haccetmemiştir. Bu haccında insanlara veda ettiği için de buna Veda Haccı ismi verilmiştir.

[1141] Sadece umre niyetiyle ihrama giren kişiye mütemetti', hac ve umre için birlikte ihrama giren kişiye Karin, sadece hac için ihrama girene ise Müfrid denir. (Hacc-ı temettu, hacc-ı kıran, hacc-ı ifrad)

[1142] Hadîs Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sadece hac için ihrama girdiğine delildir. Fakat deliller O'nun hem hacca hem umreye niyet etmiş olmasını gerektirmektedir ki doğru olan da budur. Bu (hacc-ı kıran), hac çeşitlerinin en üstünüdür. İfrad haccına niyet edenlerin ancak kurban günü ihramdan çıkmaları helal olur ki bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sahihayn'da gelmiş olan yanında kurbanı bulunmayan kişinin haccı umreye çevirmesi ile ilgili emrine muhaliftir. Hz. Aişe'nin hadîsi yanında kurban olanlarla sınırlandırılarak bu durum açıklanabilir.

[1143] İhramdan çıkma, tıraş olma veya saçları kısaltma onlara helal oldu. Bu ancak tavaftan ve Safa ile Merve arasında yapılan sa'yden sonra mümkün olur.

[1144] Zilhıcce'nin 10. günü.

4- İHRAM[1145] VE İHRAMLA İLGİLİ KONULAR BÖLÜMÜ

٧١٣- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا اَهَلَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا مِنْ عِنْدِ الْمَسْجِدِ.

713- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ancak mescidin yanında ihrama girdi.[1146]" Müttefekun aleyh

٧١٤- عَنْ خَلَّادِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ اَبِيهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَتَانِي جِبْرِيلُ فَاَمَرَنِي اَنْ آمُرَ اَصْحَابِي اَنْ يَرْفَعُوا اَصْوَاتَهُمْ بِالْاِهْلَالِ.

714- Hallad bin Saib[1147], babasından[1148] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu naklen bildirmiştir: **"Cebrail geldi ve bana sahâbîlere telbiye getirirken seslerini yükseltmelerini emretmemi söyledi."** Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٧١٥- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَجَرَّدَ لِإِهْلَالِهِ وَاغْتَسَلَ.

715- Zeyd bin Sabit (r.a.) 'ten naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ihrama girmek için üzerindekileri çıkardı ve gusül abdesti aldı." Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir.

[1145] İhram; hac veya umreye girme, başlama demektir. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi hac veya umre yapmaya başlayan kişiye bundan önce helal olan pek çok şeyin haram olmasıdır.

[1146] Bu mescit, Zül Huleyfe mescididir. Deve ayaktayken onun hizasına geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) orada ihrama girmiştir. İbn Ömer bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Beyda'da ihrama girdiğini zannedenlere cevap olması için söylemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in iki rekat namaz kılınca, yani mescidin içinde hac için ihrama girdiği rivayet edilmiştir. Ayrıca O'nun Beyda tepesine çıkınca ihrama girdiği de rivayet edilmiştir. Bunlar birbirine zıt haberlerdir. Bunları şu şekilde birleştirebiliriz: Hz. Peygamber (s.a.v.) mescidin içinde ihrama girdi. Bir grup insan bunu gördüler ve bunu bu şekilde hafızalarına yerleştirdiler. Sonra mescidin dışında devesinin sırtına çıkınca yüksek sesle telbiyede bulundu. Bunun öncesini görmeyenler O'nun o anda ihrama girdiğini zannettiler. Sonra ilerledi ve Beyda'ya çıkınca telbiyede bulundu. Bir ve ikinci durumu görmeyenler de O'nun burada ihrama girdiğini zannettiler. Sonra hepsi de kendi gördüğünü anlattı.

[1147] Hallad bin Saib bin Hallad bin Süveyd el-Ensârî el-Hazrecî. Üçüncü dereceden sikadır. Onun sahâbî olduğunu sananlar hata etmiştir.

[1148] Künyesi Ebû Sehle olan bir sahâbîdir. Bedir'e katılmıştır. Muaviye zamanında Yemen'e vali olmuştur. Hz. Ömer'in onu Yemen'e vali yaptığı da söylenmiştir. Hicri 71'de vefat etmiştir.

٧١٦- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ لَا تَلْبَسُوا الْقُمُصَ وَلَا الْعَمَائِمَ وَلَا السَّرَاوِيلَاتِ وَلَا الْبَرَانِسَ وَلَا الْخِفَافَ إِلَّا اَحَدٌ لَا يَجِدُ النَّعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْخُفَّيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا اَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ وَلَا تَلْبَسُوا شَيْئًا مِنَ الثِّيَابِ مَسَّهُ الزَّعْفَرَانُ وَلَا الْوَرْسُ.

716- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ihrama giren kişinin nasıl bir elbise giyeceği soruldu. Şöyle buyurdu: **"Gömlek, sarık (başlık), şalvarlar (pantolon, kilot), bornus[1149], mest giyemez. Ancak ayağına nalin bulamayan mest giyer ve onları topuklarından aşağısına kadar keser. Zaferan veya vers[1150] ile boyanmış elbiseler de giymeyiniz."** Müttefekun aleyh. Metin ise İmam Müslim'e aittir.

٧١٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ اُطَيِّبُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ اَنْ يُحْرِمَ وَلِحِلِّهِ قَبْلَ اَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ.

717- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ihrama girmeden önce ihramı için ve Kabe'yi tavaf etmeden önce[1151] ihramı çıkardığı için ona güzel kokular sürüyordum."[1152] Müttefekun aleyh

٧١٨- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكِحُ وَلَا يَخْطُبُ.

718- Osman bin Affan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu naklet-miştir: **"İhrama giren ne evlenir, ne evlendirir, ne de dünürlük yapar.[1153]"** Hadî-si İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1149] Cübbe veya benzeri şeyler. Bunun İslam'ın ilk yıllarında zahitlerin giydikleri uzun bir şapka olduğu da söylenmiştir.

[1150] Vers, güzel kokulu boya için kullanılan sarı bir bitkidir. Zaferan ve vers ile boyanmış elbiseleri giy-menin yasaklanmış olmasının sebebi kokularıdır.

[1151] Yani Zülhıcce'nin 10. günü ziyaret tavafından önce, şeytan taşlama, kurban kesme ve tıraş olmadan sonra.

[1152] Hadîste kokunun ihrama girdikten sonra devam etmesinin caiz olduğuna delil vardır. Haram olan ihrama güzel koku sürünerek girmektir.

[1153] Bir kadınla evlenme talebinde bulunamaz.

٧١٩ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي قِصَّةِ صَيْدِهِ الْحِمَارَ الْوَحْشِيَّ وَهُوَ غَيْرُ مُحْرِمٍ قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ وَكَانُوا مُحْرِمِينَ هَلْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ؟ قَالُوا لَا قَالَ: فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهِ.

719- Ebû Katade el-Ensârî (r.a.) - İhramlı değilken vahşi eşeği avlayışını anlatırken- Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabına onlar ihramlıyken şöyle söylediğini bildirmiştir: "Sizden biriniz ona bunu emretti veya bir şeyle buna işaret etti mi?" Onlar hayır dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) "O halde onun kalan etini yiyiniz"[1154] buyurdu. Müttefekun aleyh

٧٢٠ - عَنْ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ اللَّيْثِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَحْشِيًّا وَهُوَ بِالْأَبْوَاءِ أَوْ بِوَدَّانَ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ وَقَالَ إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَّا حُرُمٌ.

720- Sa'b bin Cessâme el-Leysî'den[1155] naklen bildirilmiştir: O, Ebva[1156] veya Veddan[1157]'da iken Hz. Peygamber (s.a.v.)'e vahşi bir eşek[1158] hediye etmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu geri gönderdi ve şöyle buyurdu: "Biz senin hediyeni reddetmedik. Şu kadar var ki bizler ihramlıyız."[1159] Müttefekun aleyh

---

[1154] Ebû Katade Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte yola çıktı. Sahâbîden ihramlı birkaç kişiyle geride kaldılar. Ebû Katade ise ihramlı değildi. Sahâbîler Ebû Katade'den önce vahşi bir eşek gördüler. Onu görür görmez ondan ayrıldılar. Nihayet eşeği Ebû Katade gördü. Bineğine bindi. Sahâbîlerden onu ortalarına almalarını istedi. Onlar bunu yapmak istemediler. O da kendisi yaptı, üzerine bindi ve onu boğazladı. Sonra ondan yedi. Sahâbîler de yediler. Ancak sonra pişman oldular. Rasûlullah'a yetiştiklerinde ona bu durumu sordular. Hadîs, ihrama girmiş kişinin ihramlı olmayan birinin avladığı kara avından yemesinin caiz olduğunu göstermektedir. Ancak ihramlı ona yardım etmemeli ve ona bunu yapmasını ima etmiş olmamalıdır. Bir sonraki hadîste bu konuya ek bazı noktalar bulunmaktadır.

[1155] Sa'd bin Cessame el-Leysî Veddan veya Ebva'ya gidip geliyordu. Hadîsi Hicazlılar arasında yaygındı. Hz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında vefat etti. Hz. Osman'ın halifeliğine kadar yaşadığı da söylenmiştir.

[1156] Mekke ile Medine arasında bulunan bir dağdır. Yanında ona nispet edilen bir belde vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in annesi orada vefat etmiştir. Ebva ile Cuhfe arasında 20 veya 30 mil vardır.

[1157] Ebva'ya yakın bir yerdir.

[1158] Yani ondan bir parça hediye etmişti. Diğer rivayetlerde "vahşi bir eşeğin eti", "vahşi bir eşeğin gerisi","av etinin bir organı" ifadeleri geçmektedir. Bkz. Sahih-i İmam Müslim, İhramlıya avlanmanın haram kılınmış olması babı.

[1159] Hadîs önceki hadîse muarız gözükmektedir. Bu hadîs av etinin ihramlıya - emir, işaret ve iması olmadan avlanmış bile olsa- kesin olarak haram olduğuna delildir. Bu iki hadîs şu şekilde cem edilebilir: Av, ihramlı kişiye ikram niyetiyle avlanmışsa, bu konuda istek veya iması olmasa da onu yemesi helal olmaz. İmam Ahmed ve İbn Mace'nin Ebû Katade'den sahih senedle rivayet ettikleri bir önceki hadîs buna delildir. O hadîste "Onun kendisi için avlandığı söylenirse ondan yiyemez" ifadesi

٧٢١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ يُقْتَلْنَ فِى الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْغُرَابُ وَالْحِدَاةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ.

721- Hz. Aişe (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir. **"Yeryüzünde gezen hayvanlardan**[1160] **beş çeşit vardır ki bunların hepsi de fasıktır**[1161]**. İnsan bunları Harem içinde öldürebilir. Bunlar; Akrep, çaylak, karga, fare ve yaralayıcı köpektir**[1162]." Müttefekun aleyh.

٧٢٢- عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِحْتَجَمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ.

722- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ihramlıyken kan aldırmıştır." Müttefekun aleyh

٧٢٣- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: حُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقَمْلُ يَتَنَاثَرُ عَلَى وَجْهِى فَقَالَ مَا كُنْتُ اَرَى الْوَجَعَ بَلَغَ بِكَ مَا اَرَى تَجِدُ شَاةً؟ قُلْتُ لَا قَالَ: فَصُمْ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ اَوْ اَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاكِينَ لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ .

723- Ka'b bin Ucre (r.a.) [1163] şöyle demiştir: Bitler yüzüme düşüp dururken[1164] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e götürüldüm. Beni görünce şöyle buyurdu: "Rahatsızlığının gördüğüm dereceye varacağını tahmin etmezdim. Bir koyun bulabilir misin?" Ben hayır diye cevap verdim. O zaman "Üç gün oruç tut veya altı fakiri her birine yarım sa' vererek yedir" buyurdu.[1165] Hadis müttefekun aleyhtir.

---

yer almaktadır. Tirmizî'nin Cabir'den merfu olarak rivayet ettiği "Karada avlananlar –siz avlamadığınız veya sizin için avlanmadığı sürece- ihramlı da olsanız size helaldir." ifadesi bulunmaktadır. Hasıl-ı kelam av, ihramlı kişinin emir, istek veya iması ile avlanmışsa ya da avcı bunu ihramlı kişiye ikram ve ziyafet niyetiyle avladıysa ihramlının bunu yemesi helal olmaz. Böyle bir durum yoksa ve av etine rastlarsa yemesi caiz olur.

[1160] Dâbbe kelimesinin çoğulu devabbdır. Bu aslında yeryüzünde yürüyen her şey anlamına gelir. Ancak sonraları genellikle 4 ayaklı hayvanlar için kullanılmıştır.

[1161] Bu hayvanların fıskı, pis ve çok zararlı olmalarıdır.

[1162] Aslan, kaplan, pars, kurt gibi.

[1163] Büyük bir sahâbîdir. Ensarın müttefikiydi. Kufe'ye yerleşti. Medine'de hicri 51'de 75 yaşında vefat etti.

[1164] Bitler çok olduğu için başından yüzüne düşüyordu. Ka'b ihramlı olduğu için bunları öldüremiyordu.

[1165] Hz. Peygamber (s.a.v.) Ka'b'a başını tıraş etmesini emretti. Bunun kefareti olarak da bir koyun kesmesini, üç gün oruç tutmasını veya 6 fakiri yedirmesini emretti. Kab bunlardan birini seçecekti.

٧٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ بَعْدِي فَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهَا وَلَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا وَلَا تَحِلُّ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ فَقَالَ الْعَبَّاسُ إِلَّا الْإِذْخِرَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا فَقَالَ إِلَّا الْإِذْخِرَ.

724- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Allah, elçisinin Mekke'yi fethetmesini nasip ettiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlar arasında ayağa kalktı, Allah'a hamd ü sena etti. Sonra şöyle buyurdu: **"Allah, Mekke'ye filin girmesini engellemişti. Ancak Rasûlünün ve mü'minlerin orada galip gelmesini nasip etti. Mekke benden önce herhangi bir kimseye helal kılınmadı. Bana da ancak günün bir saatinde helal kılındı. Burası benden sonra da kimseye helal olacak değildir.[1166] Mekke'nin av hayvanları ürkütülmez. Dikeni koparılmaz. Orada düşürülmüş şeyi ancak sahibini arayacak olan kişi alabilir. Kim bir kişiyi öldürürse velisi iki görüşten dilediğini seçer[1167].**" Bunun üzerine Abbas "Ya Rasûlallah, ızhır otu[1168] müstesna olsun. Çünkü biz onu kabirlerimize ve evlerimize koyarız." Dedi. Hz. Peygamber de "Izhır otu hariç" buyurdu. Müttefekun aleyh

٧٢٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَدَعَا لِأَهْلِهَا وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، وَإِنِّي دَعَوْتُ فِي صَاعِهَا وَمُدِّهَا بِمِثْلَيْ مَا دَعَا إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ.

725- Abdullah bin Zeyd bin Asım (r.a.)'dan Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: **"Muhakkak ki İbrahim Mekke'yi haram kılmış, halkına dua etmiştir. İbrahim Mekke'yi nasıl haram kıldıysa ben de Medine'yi haram kıldım. Gerçekten onun sa'ına ve müddine İbrahim'in Mekke halkı için ettiği duanın iki misli dua ettim."** [1169] Müttefekun aleyh.

1166 Mekke'nin haram kılınması, orada oturanların öldürülmesinin haram kılınması, oraya girenin güvende olması, av hayvanının, dikeninin, bitkisinin, kayıp eşyasının, ağacının sahiplerinden başkasına haram olması anlamına gelir.

1167 Yani maktulün velisi kısas veya diyetten hangisini seçerse o uygulanır.

1168 Güzel kokulu bir bitkidir. Evlerin çatısına, kerestelerin üstüne ve kabirlerin üzerindeki taşların kenarına koyulurdu.

1169 Haram kılmak, orada avlanmanın, ağacını kesmenin, çirkin bir iş yapmanın haram kılınmış olmasını ifade eder. –Sübül-

٧٢٦- عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِى طَالِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ.

726- Hz. Ali (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Medine Ayr dağından[1170] Sevr dağına[1171] kadar haram kılınmıştır."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

* * *

5- HACCIN SIFATI VE MEKKE'YE GİRİŞ BÖLÜMÜ

٧٢٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّ فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى اَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ فَوَلَدَتْ اَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ فَقَالَ إِغْتَسِلِى وَاسْتَثْفِرِى بِثَوْبٍ وَاَحْرِمِى

وَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْمَسْجِدِ ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ حَتَّى إِذَا اِسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ اَهَلَّ بِالتَّوْحِيدِ لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ

حَتَّى إِذَا اَتَيْنَا الْبَيْتَ اِسْتَلَمَ الرُّكْنَ فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشَى اَرْبَعًا ثُمَّ اَتَى مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ فَصَلَّى ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ

1170 Medine'nin güneyinde, Kuba'nın güney batısında bir dağ.

1171 Medine'nin kuzeyinde Uhud dağının arkasında uzanan dağdır. Bir rivayette bu ifade "Ayr'dan Uhud'a kadar" şeklinde gelmiştir. Sonuç aynıdır. Sevr ayrıca Mekke'de Hz. Peygamber (s.a.v.)''in Mekke'den Medine'ye hicret ederken gizlendiği mağaranın bulunduğu dağın ismidir. Burası Kur'an'da da zikredilmiştir: "O ikisi mağarada iken" (Tevbe Sûresi 9/ 40) Bu hadîste kastedilen Sevr dağı, bu değildir. Bu hadîs, Medine hareminin kuzey ve güney sınırlarını belirlemektedir. Doğu ve batı sınırları ise şu şekilde belirtilmiştir: Medine'nin iki kara taşlığının arası haramdır. Bunlardan biri Medine'nin batısındaki Vebra kara taşlığı; diğeri doğusundaki Vakım kara taşlığıdır. Böylece Medine hareminin sınırları dört yönden çizilmiş oldu.

ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا فَلَمَّا دَنَا مِنَ الصَّفَا قَرَأَ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ فَرَقِيَ الصَّفَا حَتَّى رَأَى الْبَيْتَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَوَحَّدَ اللَّهَ وَكَبَّرَهُ وَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الْمَرْوَةِ حَتَّى انْصَبَّتْ قَدَمَاهُ فِي بَطْنِ الْوَادِي سَعَى حَتَّى إِذَا صَعَدَتَا مَشَى إِلَى الْمَرْوَةِ فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا... فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَفِيهِ

فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ تَوَجَّهُوا إِلَى مِنًى وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِهَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ وَالْفَجْرَ ثُمَّ مَكَثَ قَلِيلاً حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، فَأَجَازَ حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ فَوَجَدَ الْقُبَّةَ قَدْ ضُرِبَتْ لَهُ بِنَمِرَةَ فَنَزَلَ بِهَا

حَتَّى إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ أَمَرَ بِالْقَصْوَاءِ فَرُحِلَتْ لَهُ فَأَتَى بَطْنَ الْوَادِي فَخَطَبَ النَّاسَ ثُمَّ أَذَّنَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئاً

ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءِ إِلَى الصَّخَرَاتِ وَجَعَلَ حَبْلَ الْمُشَاةِ بَيْنَ يَدَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفاً حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَذَهَبَتِ الصُّفْرَةُ قَلِيلاً حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ وَدَفَعَ وَقَدْ شَنَقَ لِلْقَصْوَاءِ الزِّمَامَ حَتَّى إِنَّ رَأْسَهَا لَيُصِيبُ مَوْرِكَ رَحْلِهِ وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى أَيُّهَا النَّاسُ السَّكِينَةَ السَّكِينَةَ كُلَّمَا أَتَى حَبْلاً أَرْخَى لَهَا قَلِيلاً حَتَّى تَصْعَدَ

حَتَّى أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا شَيْئاً ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ فَصَلَّى الْفَجْرَ حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَدَعَاهُ وَكَبَّرَهُ وَهَلَّلَهُ فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفاً حَتَّى أَسْفَرَ جِدًّا

فَدَفَعَ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَتّٰى اَتٰى بَطْنَ مُحَسِّرٍ فَحَرَّكَ قَلِيلاً، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوُسْطٰى الَّتِى تَخْرُجُ عَلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرٰى حَتّٰى اَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِى عِنْدَ الشَّجَرَةِ فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا مِثْلَ حَصَى الْخَذْفِ رَمٰى مِنْ بَطْنِ الْوَادِى، ثُمَّ اِنْصَرَفَ اِلَى الْمَنْحَرِ فَنَحَرَ، ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَفَاضَ اِلَى الْبَيْتِ فَصَلّٰى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ.

727- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah hacca gitti. Biz de onunla beraber Medine'den çıktık. Zül Huleyfe'ye vardığımızda Esma binti Umeys doğum yaptı.[1172] Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Gusül abdesti al, bir elbiseyle bez tutun ve ihrama gir.[1173]" Rasûlullah mescitte namaz kıldı, sonra Kasva[1174] isimli devesine bindi. Sonunda devesiyle Beyda'ya[1175] çıktı. Bir kere şöyle diyerek yüksek sesle telbiyede[1176] bulundu: Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke, lebbeyk, innel hamde venni'mete leke velmülk. La şerîke lek. (Tekrar tekrar icabet sana Ya Rabbi. Tekrar tekrar icabet sana... senin şerikin yoktur. Tekrar tekrar icabet sana. Şüphesiz hamd ve nimet senindir. Mülk de senin, senin şerikin yoktur)" Kabe'ye vardığımızda hacer-i evsedi istilam etti.[1177] Üç kere koşar gibi (remel), dört kere de yürüyerek tavaf etti.[1178] Sonra makam-ı İbrahim'e[1179] geldi ve namaz kıldı.[1180] sonra hacer-i esvede döndü ve onu istilam etti. Sonra kapıdan[1181] Safa'ya doğru çıktı. Safa'ya yaklaşınca "Muhakkak ki Safa ve Merve Allah'ın şeâirin(alâmetleri)dendir.[1182]" ayetini okudu. Allah'ın başladığından başlıyorum[1183], dedi ve hemen Safa'ya çıktı. Oradan kabeyi görünce kıbleye yöneldi. Kelime-i tevhid ve tekbir getirdi. Sonra şöyle söyledi: "Bir Allah'tan başka ilah yoktur. Vaa-

---

1172 Esma binti Umeys Hz. Ebû Bekir'in hanımıdır. Hac yolculuğu sırasında Muhammed bin Ebû Bekir doğmuştur.

1173 Bu ifade, nifas halinde ihrama girmenin sahih olduğuna delildir.

1174 Kasva kulağı kesik anlamında bir lakaptır. Ancak devenin lakabı kulağı kesik olduğu için değil, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in devesine olan sevgisinden dolayı kasva olmuştur.

1175 Beyda', içinde hiçbir şey olmayan çöl anlamına gelir. Ancak burada Zü'l-Huleyfe'ye yakın bir yerin ismi olarak kullanılmıştır.

1176 Telbiye, insanları hac için davet etmiş olan Hz. İbrahim'in çağrısına icabettir.

1177 İstilam, iki elini üzerine koyup öpmek ve selamlamak anlamına gelir.

1178 Bu tavafa, tavaf-ı kudüm, yani giriş ve geliş tavafı isimleri verilir. Bu, haccın ilk tavafıdır. (Bu tavaf, mikat dışından gelenler için sünnettir. Mütercime)

1179 Makam-ı İbrahim, bilinen taştır. Onun içinde Hz. İbrahim'in ayak izi olduğu söylenir. O, Kabe'yi bu taşın üzerinde inşa etmişti. Kabe'nin duvarları yükseldikçe taş da yükselirdi.

1180 Bu, iki rekatlık tavaf namazıdır. Birinci rekatta Kâfirun, ikinci rekatta İhlas sûresini okumuştur.

1181 Bu kapı Safa'nın kapısı olarak bilinir.

1182 Şeairden maksat, Allah'ın taatine işaret kıldığı menasik (görevler)dir. Arasında koşulan Safa ve Merve de bunlardandır.

1183 Çünkü Allah âyette önce Safa'yı zikretmiştir.

dini yerine getirdi.[1184] Kuluna[1185] yardım etti. (Hendek harbinde) yalnız başına hizipleri bozguna uğrattı." Sonra bu arada üç kere dua etti. Ardından Safa'dan indi ve Merve'ye gitti. Ayakları vadinin ortasına indiğinde sa'yini yaptı. Vadiden çıkınca Merve'ye yürüdü. Merve tepesinde Safa tepesinde yaptıklarını yaptı.

Sonra Cabir hadîsin devamını zikretti.[1186] Hadîsin devamında şu ifadeler vardı:

Terviye günü[1187] geldiğinde Mina'ya yöneldiler. Hz. Peygamber bineğine bindi. Orada öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarını kıldı.[1188] Sonra güneş doğana kadar bekledi.[1189] Sonra oradan ayrıldı ve Arafat'a geldi. Nemire'de[1190] kendisi için küçük çadırın kurulduğunu gördü. Orada konakladı. Güneş zeval vaktine girdiğinde Kasva'nın getirilmesini emretti. Deveyi semerlediler. Ardından (Urane) vadisinin içine[1191] geldiğinde insanlara hutbe verdi, sonra ezanı okudu, kamet getirdi ve öğle namazını kıldı. Sonra tekrar kamet getirdi ve ikindi namazını kıldı. Aralarında başka namaz kılmadı. Sonra devesine bindi ve Arafat'taki vakfe yerine geldi. Devesi Kasva'nın karnını kayalara[1192] doğru çevirdi. Kumdan tepeleri önüne aldı ve kıbleye döndü. Artık güneş batıp sarılığı biraz gidinceye kadar[1193] orada devamlı durdu. Nihayet güneş kayboldu ve hayvanı sürdü. Kasva'nın yedeğini o derece kasmıştı ki hayvanın başı adeta semerinin ön tarafındaki ayak yerine dokunuyordu. Sağ eliyle de işaret ederek "Ey insanlar, sakin olunuz, vakarınızı kaybetmeyiniz" diyordu. Bir kum yığınına geldiklerinde onun üzerine çıkıncaya kadar hayvanın yedeğini biraz gevşetiyordu. Nihayet Müzdelife'ye geldi. Orada akşam ile yatsı namazlarını bir ezan ve bir kamet ile kıldı. Bu ikisinin arasında başka namaz kılmadı. Sonra fecir doğuncaya kadar uzanıp yattı. Sabah olduğu anlaşılınca sabah namazını bir ezan ve bir kametle kıldı. sonra devesine bindi ve Meş'ar-i Haram'a[1194] geldi. Yine kıbleye dönerek dua etti. Tekbir ve tehlil getirdi. Sabah iyice aydınlanıncaya kadar orada durmaya devam etti. Güneş doğmadan önce hayvanını sürerek Batn-ı Muhassir'e[1195] geldi.

[1184] Dinini ve Peygamberini bütün dinlere üstün kılarak ahdine vefa gösterdi.

[1185] Hz. Peygamber (s.a.v.) bu kelime ile kendini kastediyor.

[1186] Musannif hadîsin konuyla ilgili gerekli kısımlarını almıştır.

[1187] Terviye sulama anlamında bir mastardır. Zilhıcce'nin 8.günüdür. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi Arafat'ta su olmadığı için hacıların sularını bugün almalarıdır.

[1188] Bu ifade Mina'da bir gün ve bir gece kaldıklarını göstermektedir.

[1189] Zilhıcce'nin 9. günü sabah namazından sonra biraz bekledi.

[1190] Arafat yakınlarında olan fakat Arafat'a dahil sayılmayan bir yer.

[1191] İmam Malik hariç İmam Şafii ve diğer tüm âlimlere göre Urane vadisi Arafat topraklarına dahil değildir. İmam Malik ise Arafat'a dahil olduğunu söylemiştir. (Nevevî böyle söylemiştir.)

[1192] Cebelu'r-Rahme'nin alt tarafında yayılmış olan kayalıklar. Bunlar Arafat'ın ortasında bulunmaktadır. Müstehab olan vakfe yeri orasıdır.

[1193] Güneşin batmasından sonraki sarılık kaybolunca güneş tam olarak batmış olur. Sünnet olan vakfe yerinde güneş tam olarak batıncaya kadar durmaktır. Sonra Müzdelife'ye gidilir. Vakfe zamanı arefe günü güneşin batıya meyletmesi ile kurban günü ikinci fecrin doğuşu arasındaki zamandır. Bu zaman diliminde Arafat'ta bulunan kişinin vakfesi sahih olur. Bunu yapamayanın haccı da kazaya kalmış olur. –Nevevî'den naklen bildirilmiştir.-

[1194] Müzdelife'de bulunan dağ. Bu dağa Kuzah da denir.

[1195] Batn-ı Muhassir: Herkesin bildiği vadi. Bu vadi Mina ile Müzdelife arasındaki bir berzahtır. Ne Mina'dan ne de Müzdelife'den sayılır. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi fil ashabının fillerinin bu-

Orada hayvanını biraz hızlandırdı.[1196] Bundan sonra Cemre-i Kübra'ya[1197] çıkan orta yolu tuttu. Nihayet ağacın yanındaki cemreye[1198] geldi. Oraya yedi taş attı. Her taşı atarken tekbir getiriyordu. Her taş (bakla tanesi büyüklüğündeki) hazef taşı kadardı. Taşları vadinin dibinden attı.[1199] Sonra kurban yerine[1200] gitti ve kurbanını kesti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) devesine bindi ve Kabe'ye[1201] gitti. Öğle namazını Mekke'de kıldı."

Bu hadîsi İmam Müslim uzun bir şekilde rivayet etmiştir.

٧٢٨- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ تَلْبِيَتِهِ فِى حَجٍّ اَوْ عُمْرَةٍ سَالَ اللّٰهَ رِضْوَانَهُ وَالْجَنَّةَ وَاسْتَعَاذَ بِرَحْمَتِهِ مِنَ النَّارِ.

728- Huzeyme bin Sabit (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) hac veya umrede telbiyesini bitirdiğinde Allah'tan rızasını ve cennetini ister, cehennem ateşinden rahmetine sığınırdı." Hadîsi İmam Şafiî zayıf bir senetle rivayet etmiştir.

٧٢٩- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَحَرْتُ هَاهُنَا وَمِنًى كُلُّهَا مَنْحَرٌ فَانْحَرُوا فِى رِحَالِكُمْ وَوَقَفْتُ هَاهُنَا وَعَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَوَقَفْتُ هَاهُنَا وَجَمْعٌ كُلُّهَا مَوْقِفٌ.

729- Cabir (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ben şurada kurban kestim. Mina'nın her yerinde kurban kesilir. Siz konakladığınız yerde kurban kesiniz. Ben şurada vakfe yaptım. Arafat'ın tamamında vakfe yapılır. Şurada da vakfe yaptım. Cem'[1202]ın tamamında vakfe yapılabilir."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

rada hüsrana uğramış olmasıdır.

1196 Hz. Peygamber (s.a.v.) orası azap mekanı olduğu için, Semud diyarında yaptığı gibi, devesini hızlandırdı.

1197 Bu, Akabe cemresidir. Cemre, taşların toplandığı yerdir.

1198 Akabe cemresi. Bu, cemrelerin sonuncusudur. San'anî Sübül'de buranın Mina'nın sınırı olduğunu ve ondan sayılmadığını belirtmiştir. Bu ağaç, o zamanlar orada bulunan bir ağaçtır.

1199 Mina, Arafat ve Müzdelife'yi sağına; Mekke'yi soluna alarak attı. Bundan sonra telbiyede bulunmadı.

1200 Kurban yeri Mina'dadır.

1201 Mekke'ye ziyaret tavafı için gitti. Bu tavaf, ifaza tavafı ve rükn olarak da isimlendirilir. Hacda mutlaka yapılması gereken farz tavaftır. Kurban gününden sonraya bırakılmaz.

1202 Cem', Müzdelife'nin özel ismidir. Adem ve Havva'nın yeryüzüne ayrı ayrı yerlere indirildikten sonra Müzdelife'de buluştukları söylenmiştir. Buraya Cem' isminin verilme sebebi, insanların orada toplanması veya orada akşam ile yatsı namazlarının cem' edilmesi olabilir.

٧٣٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا جَاءَ إِلَى مَكَّةَ دَخَلَهَا مِنْ اَعْلَاهَا وَخَرَجَ مِنْ اَسْفَلِهَا.

730- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'ye geldiğinde oraya üst tarafından girdi ve alt tarafından çıktı." Müttefekun aleyh.

٧٣١- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ لَا يَقْدُمُ مَكَّةَ إِلَّا بَاتَ بِذِى طُوَى حَتَّى يُصْبِحَ وَيَغْتَسِلَ وَيَذْكُرُ ذَلِكَ عِنْدَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

731- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: "O Mekke'ye gideceği zaman, geceyi Zü Tuva'[1203]da geçirir, sabah olduğunda gusül abdesti almadan Mekke'ye girmezdi. Bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'den rivayet etmiştir." Müttefekun aleyh

٧٣٢- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يُقَبِّلُ الْحَجَرَ الْاَسْوَدَ وَيَسْجُدُ عَلَيْهِ.

732- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: "O, hacer-i evsedi öper onun üzerine secde ederdi."[1204] Hâkim hadîsi merfu, Beyhakî ise mevkuf olarak rivayet etmiştir.

٧٣٣- عَنْهُ قَالَ: اَمَرَهُمُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَرْمُلُوا ثَلَاثَةَ اَشْوَاطٍ وَيَمْشُوا اَرْبَعًا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ.

733- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabına 3 şavtı koşar adımlarla yapmalarını (hervele), kalan dört şavtta ve iki rükün arasında da yürümelerini emretti.[1205]" Müttefekun aleyh

٧٣٤- عَنْهُ قَالَ: لَمْ اَرَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُ مِنَ الْبَيْتِ غَيْرَ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ.

[1203] Mekke'ye yakın bir yer.

[1204] Hadîste hacer-i esvedi öpüp ona secde etmenin caiz olduğuna delil vardır. Fakat cumhur bununla ilgiii olarak bu hadîste vehm ve ıztırap (Râvînin zabtının noksanlığına delalet eden bir rivayet kusuru) olduğunu söylemişlerdir. Malik'ten rivayet edildiğine göre taşa secde etmek bid'attir. Ayrıntılı bilgi Neyl'de mevcuttur.

[1205] Hicrî 7 yılında kaza umresinde.

734- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in iki Yemânî köşe dışında bir şeyi istilam ettiğini görmedim."[1206] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٣٥- عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَبَّلَ الْحَجَرَ الْاَسْوَدَ فَقَالَ إِنِّى اَعْلَمُ اَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَوْلَا اَنِّى رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ.

735- Hz. Ömer (r.a.) hacer-i esved'i öpmüş ve şöyle demiştir: "Ben senin ne faydası ne zararı olan bir taş olduğunu biliyorum. Rasûlullah (s.a.v.)'ın seni öptüğünü görmemiş olsaydım ben de seni öpmezdim." Müttefekun aleyh.

٧٣٦- عَنْ اَبِى الطُّفَيْلِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَيَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِحْجَنٍ مَعَهُ وَيُقَبِّلُ الْمِحْجَنَ.

736- Ebû't-Tufeyl (r.a.)[1207] şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'i Kabe'yi tavaf ederken gördüm. Hacer-i esvedi yanındaki mihcen isimli değnekle istilam ediyor ve değneği öpüyordu." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٣٧- عَنْ يَعْلَى بْنِ اُمَيَّةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: طَافَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَبِعًا بِبُرْدٍ اَخْضَرَ.

737- Ya'la bin Ümeyye (r.a.)[1208] şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) yeşil bir elbiseyi koltuğunun altından omzuna dolamış olarak tavaf etti."[1209] Hadîsi Nesâî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî sahih olduğunu söylemiştir.

1206 Bu iki köşe Yemen yönünde olduğu için bu şekilde tanımlanmıştır. Bu köşelerden biri hacer-i evsedin bulunduğu yerdir. Diğeri ise Kabe'nin güney batısındaki köşedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) sadece bu iki köşeyi elini sürerek selamlamıştır. Her tavafta bunu yapmak sünnettir. Çünkü bunlar Hz. İbrahim'in temelleri üzerindedir.

1207 Amir bin Vasile el-Leysî el-Kenânî'dir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatının 8 yılını görmüştür. Mekke'de 100 yılında vefat etmiştir. 110 yılında vefat ettiği ve tüm dünyada en son vefat eden sahâbî olduğu söylenmiştir.

1208 Ebû Safvan et-Temîmî el-Mekkî. Kureyş'in müttefikidir. Meşhur bir sahâbîdir. Fetihle Müslüman olanlardandır. Huneyn, Taif ve Tebük'e katılmıştır. Ebû Bekir, Ömer ve Osman zamanında valilik yapmıştır.

1209 Elbisesinin ortasını sağ koltuğunun altına, iki tarafını da sol omzunun üzerine koyardı. Sağ omuzu açık kalırdı.

٧٣٨- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ يُهِلُّ مِنَّا الْمُهِلُّ فَلَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ وَيُكَبِّرُ مِنَّا الْمُكَبِّرُ فَلَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ.

738- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Bizden isteyen telbiyede bulunur, isteyen tekbir getirirdi ve bunlardan hiçbiri yadırganmazdı."[1210] Müttefekun aleyh

٧٣٩- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَنِى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الثَّقَلِ اَوْ قَالَ: فِى الضَّعَفَةِ مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ.

739- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) beni geceleyin Müzdelife'den[1211] yol eşyaları ile –veya zayıflarla[1212]- gönderdi."[1213] Müttefekun aleyh

٧٤٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ اِسْتَأْذَنَتْ سَوْدَةُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ اَنْ تَدْفَعَ قَبْلَهُ وَكَانَتْ ثَبِطَةً -تَعْنِى ثَقِيلَةً- فَاَذِنَ لَهَا.

740- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir. Sevde (r.a.)[1214] Rasûlullah'tan Müzdelife gecesinde Mina'ya erken gönderilmesi için izin istedi. Kendisi ağır ve yavaş hareket ederdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona izin verdi." Müttefekun aleyh.

٧٤١- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ: لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَرْمُوا الْجَمْرَةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

741- İbn Abbas (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.) bize şöyle buyurdu demiştir: "Güneş doğmadan cemreyi atmayınız." Hadîsi Nesâî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Senedinde inkıta vardır.[1215]

1210 Hadîs, ashabın Arafat'tan Mina'ya gidişlerini anlatmaktadır ve burada telbiye yerine tekbir getirmenin sahih olduğuna delildir.

1211 Mina'ya gitmek için

1212 Kadınlar, çocuklar, hizmetliler.

1213 Bazı alimler "Zayıfların izdihamda sıkıntı yaşamamaları için önden gönderilmeleri müstehaptır. Hadîs zayıflara verilen Müzdelife'de tüm gece kalmama ruhsatına delildir. Ancak bu durumda olmayanların Müzdelife'den sabah namazından sonra ayrılmaları gerekir." Demiştir.

1214 O, mü'minlerin annesi Sevde binti Zam'a bin Abdü Şems el- Kureşî el- Âmirî'dir. Mekke'de İslâm'ın ilk günlerinde Müslüman olmuştur. Eşiyle beraber Habeşistan'a ikinci hicretini yapmıştır. Eşi orada vefat etmiştir. Bundan sonra Rasûlullah onunla evlenmiştir. Hz. Hatice'nin vefatından sonra, Hz. Aişe ile sözlenmesinden önce Rasûlullah Mekke'ye onunla girmiştir. Sevde, hicri 55'te vefat etmiştir.

1215 Hadîs geceleyin şeytan taşlamanın caiz olmadığına delildir. Cumhur, fecrin doğuşundan sonra caiz

٧٤٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ اَرْسَلَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُمِّ سَلَمَةَ لَيْلَةَ النَّحْرِ فَرَمَتِ الْجَمْرَةَ قَبْلَ الْفَجْرِ ثُمَّ مَضَتْ فَاَفَاضَتْ.

742- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Ümmü Seleme (r.a.)'yi kurban gecesinde gönderdi ve o da fecirden önce taşlarını attı. Sonra gitti ve ziyaret tavafını yaptı." Hadîsi Ebû Davud rivayet etmiştir. Senedi İmam Müslim'in şartına uygundur.

٧٤٣- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ مُضَرِّسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ شَهِدَ صَلَاتَنَا هٰذِهِ -يَعْنِى بِالْمُزْدَلِفَةِ- فَوَقَفَ مَعَنَا حَتَّى نَدْفَعَ وَقَدْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ قَبْلَ ذٰلِكَ لَيْلاً اَوْ نَهَارًا فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ وَقَضَى تَفَثَهُ.

743- Urve bin Mudarris (r.a.)[1216] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Kim bizim Müzdelife'deki şu namazımıza katılır[1217], biz ayrılana kadar burada bizimle ve bundan önce Arafat'ta bir gün veya bir gece vakfe yaparsa[1218] haccını tamamlamış,[1219] kirini[1220] gidermiş olur." Beş imam rivayet etmiş ve Tirmizî ile İbn Huzeyme hadîsin sahih olduğunu belirtmiştir.

٧٤٤- عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا لَا يُفِيضُونَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَيَقُولُونَ اَشْرِقْ ثَبِيرُ وَاَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالَفَهُمْ ثُمَّ اَفَاضَ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

744- Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: Müşrikler Müzdelife'den Mina'ya güneş

olduğunu söylemiştir. Şafii ve İmam Ahmed ise gece yarısından sonra yapılabileceğini söylemişlerdir. (Hanefilere göre bu cemrenin vakti bayram günü güneş doğduktan sonra girer. Mütercime) Hasan, bu hadîsi İbn Abbas'tan dinlemediği halde ondan rivayet etmiştir. Bu sebeple de senedde inkıta vardır.

1216 Urve bin Mudarris bin Evs bin Harise. Veda haccına katılmış bir sahâbîdir. Kufe'ye yerleşmiştir. 10 hadîs rivayet etmiştir.

1217 Şu an kılacağımız sabah namazına gelirse.

1218 Arafat'ta arefe günü zevalden sonra kurban günü güneş doğuncaya kadar bir an duran haccını tam yapmış olur. Hattabî böyle söylemiştir.

1219 Haccın en önemli farzını, Arafat vakfesini yapmış olur. Çünkü bunun kaçırılmasından korkulur.

1220 Hac menasikini yerine getirmiş olur. İhramdan çıkarken yapılacak işleri yapar. Saçların kısaltılması ve tıraş edilmesi vb. gibi. Çünkü kir ancak bundan sonra ortadan kalkar. Hadîsin başlangıcı şöyledir: Urve bin Mudarris şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Müzdelife'de namaz için kalktığında yanına geldim ve şöyle söyledim: "Ya Rasûlallah! Ben Tay' dağlarından geldim. Devem yoruldu. Ben de nefsime uydum. Ama vallahi dağda vakfe yaptım. Benim haccım oldu mu?"

doğmadan gitmezlerdi. Onlar: "Ey Sebir dağı! Parla."[1221] derlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara muhalefet etti ve güneş doğmadan önce Müzdelife'den ayrıldı." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٤٥/٧٤٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ وَأُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ قَالَا لَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلَبِّى حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ.

745/ 746- İbn Abbas (r.a.hüma) ve Üsame bin Zeyd (r.a.)[1222] şöyle demişlerdir: "Rasûlullah (s.a.v.) Akabe cemresini taşlayana kadar telbiyeye devam ederdi."[1223] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٤٧- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ جَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ وَمِنًى عَنْ يَمِينِهِ وَرَمَى الْجَمْرَةَ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ وَقَالَ هٰذَا مَقَامُ الَّذِى أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ.

747- Abdullah bin Mes'ud (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: İbn Mes'ud (r.a.) Kabe'yi soluna Mina'yı sağına aldı ve cemreye[1224] 7 çakıl taşı attı. Sonra da şöyle dedi: "Bu, kendisine Bakara sûresi indirilen kişinin makamıdır.[1225]" Müttefekun aleyh

٧٤٨- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَمَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحًى وَأَمَّا بَعْدَ ذٰلِكَ فَإِذَا زَادَتِ الشَّمْسُ.

748- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) cemreyi kurban günü kuşluk vaktinde taşladı. Bundan sonra güneş batıya meylettikten sonra (attı)."

1221 Sebir Dağı, Mina'ya giderken solda kalır. Mekke'nin en büyük dağlarından biridir. Hüzeyl kabilesinden ismi Sebir olan bir adamın buraya defnedilmesinden sonra bu şekilde anılmıştır. Bir rivayette ziyade olarak "Hızlıca gitmemiz için" ifadesi yer almaktadır. Hadîs sabah yeri aydınlanmışsa Müzdelife'den güneş doğmadan önce ayrılmanın da şer'i olduğuna delildir. Güneş doğana kadar orada durmayan kişi, vakfeyi kaçırmış olur.

1222 Ebû Muhammed veya Ebû Zeyd Üsame bin Zeyd bin Harise bin Şürâhıl el-kelbî. Rasûlullah'ın çok sevdiği bir sahâbî, azatlı kölesi ve azatlı kölesinin oğlu. Annesi Ümmü Eymen Rasûlullah'ın dadısıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) vefatından birkaç gün önce Üsame bin Zeyd'i içinde Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in de bulunduğu bir orduya komutan yapmıştır. O zaman Üsame 18 yaşındaydı. Bu ordu Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatı sebebiyle gönderilemedi. Sonra Hz. Ebû Bekir onu gönderdi. Üsame Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra vefat etti. Hicri 54'te vefat ettiği de söylenmiştir.

1223 Burayı taşladıktan sonra telbiye getirmezdi. İmam İmam Ahmed bu görüşü benimsemiştir. Bu, delil bakımından en kuvvetli olan hadîstir. Cumhur, telbiye ilk atışta kesilir demiştir.

1224 Akabe cemresine.

1225 Bakara suresini zikretmesinin sebebi hacla ilgili pek çok konunun bu surede geçmiş olmasıdır. Sanki böyle söyleyerek hacla ilgili konuların tevkîfî olduğuna dikkat çekmiş oluyor.

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٤٩- عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يَرْمِى الْجَمْرَةَ الدُّنْيَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ عَلَى اَثَرِ كُلِّ حَصَاةٍ ثُمَّ يَتَقَدَّمُ ثُمَّ يُسْهِلُ فَيَقُومُ فَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ فَيَقُومُ طَوِيلاً وَيَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ ثُمَّ يَرْمِى الْوُسْطَى ثُمَّ يَأْخُذُ ذَاتَ الشِّمَالِ فَيُسْهِلُ وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ثُمَّ يَدْعُو فَيَرْفَعُ يَدَيْهِ وَيَقُومُ طَوِيلاً ثُمَّ يَرْمِى جَمْرَةَ ذَاتِ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِى وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَقُولُ هٰكَذَا رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ.

749- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "O aşağıdaki cemreye[1226] 7 çakıl taşı atar, her atıştan sonra tekbir getirirdi. Sonra ileriye geçer, vadinin ortasındaki düzlüğe girerdi. Orada kıbleye yönelip uzun bir süre ayakta dururdu. İki elini yukarı kaldırarak dua ederdi. Bundan sonra orta cemreye taş atar, vadinin sol tarafından düze çıkar, burada da birinci vadideki gibi kıbleye karşı yönelmiş olarak durur, ellerini kaldırarak dua eder, uzun süre ayakta kalırdı. Bundan sonra Akabe cemresine gelir, vadinin içinden ona da yedi taş atardı. Fakat onun yanında durmazdı. Taşları attıktan sonra oradan döner ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in böyle yaptığını gördüm derdi." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٥٠- عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَللّٰهُمَّ ارْحَمِ الْمُحَلِّقِينَ قَالُوا وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ: فِى الثَّالِثَةِ وَالْمُقَصِّرِينَ.

750- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Allah'ım, saçlarını tıraş edenlere merhamet et."**[1227] "Ya Rasûlallah, peki ya saçlarını kısaltanlar?"dediler. Hz. Peygamber üçüncüde "Kısaltanlara da" buyurdu. Müttefekun aleyh.

٧٥١- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِى حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَجَعَلُوا يَسْاَلُونَهُ فَقَالَ رَجُلٌ لَمْ اَشْعُرْ فَحَلَقْتُ قَبْلَ اَنْ

[1226] Hîf mescitine yakın olan ve eyyam-ı teşrikte taşlanan cemredir.

[1227] Umre veya hacdan sonra ihramdan çıkmak için başlarını tıraş ettirenler. Hadîs tıraşın daha faziletli olduğuna delildir.

أَذْبَحَ قَالَ: اِذْبَحْ وَلَا حَرَجَ فَجَاءَ آخَرُ فَقَالَ لَمْ أَشْعُرْ فَنَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ قَالَ: اِرْمِ وَلَا حَرَجَ فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا أُخِّرَ إِلَّا قَالَ: اِفْعَلْ وَلَا حَرَجَ .

751- Abdullah bin Amr bin As (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) veda haccında durdu.[1228] Ona sorular sormaya başladılar. Bir adam şöyle dedi.

-Bilemedim ve kurban kesmeden tıraş oldum. Hz. Peygamber (s.a.v.):

-Kurbanını kes. Bir sakıncası yok, buyurdu. Bir başkası geldi ve şöyle dedi:

-Bilemedim ve şeytan taşlamadan kurban kestim.

-Şeytan taşla, bir sakıncası yok.

Hz. Peygamber (s.a.v.) o gün sorulan her şeye "Yap, sakıncası yok" cevabını verdi.[1229]

Hadis, müttefekun aleyhtir.

٧٥٢- عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحَرَ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ وَأَمَرَ أَصْحَابَهُ بِذَلِكَ.

752- Misver bin Mahrame[1230] (r.a.hüma)'dan naklen bildirlmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) tıraş olmadan önce kurbanını kesti ve ashabına da böyle yapmalarını emretti." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٥٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَمَيْتُمْ وَحَلَقْتُمْ فَقَدْ حَلَّ لَكُمُ الطِّيبُ وَكُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ.

753- Hz. Aişe (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şeytan taşlayıp tıraş olduysanız, güzel kokular sürmeniz ve size yasaklanmış**

1228 Kurban günü zevalden sonra devesinin üzerinde cemrenin yanında hutbe vererek durdu.

1229 Bil ki, kurban günü hacla ilgili vazifeler 4 mertebedir. 1. Şeytan taşlamak 2. Kurban kesmek 3. Tıraş olmak veya saçı kısaltmak 4. Tavaf. Alimler bunların gerekli olduğunda icma etmişlerdir. Fakat birinin diğerinden önce yapılmasının caiz olup olmadığı konusunda ve bu sıra değiştirildiğinde ceza olarak kurban kesmek gerekip gerekmediğinde ihtilafa düşmüşlerdir. Hadisin zahirine göre bu durum kurban kesmeyi gerektirmez.

1230 Misver bin Mahrame Zührî Kuraşî. Fazilet ehlindendi. Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra Mekke'ye taşındı. Namaz kılarken mancınık taşlarından biri ona isabet etti ve ölümüne sebep oldu. Bu, 64 yılının başında Yezid bin Muaviye Mekke'yi muhasara ettiğinde olmuştu.

olan her şey size helal olur. Kadınlar hariç[1231]." Hadîsi İmam Ahmed ve Ebû Davud rivayet etmiştir. İsnadında zayıflık vardır.[1232]

٧٥٤- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ حَلْقٌ وَإِنَّمَا يُقَصِّرْنَ.

754- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Kadınların saçlarını tıraş etmeleri gerekmez. Kadınlar saçlarını kısaltırlar."** Hadîsi Ebû Davud hasen bir senetle rivayet etmiştir.

٧٥٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اِسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيَالِىَ مِنًى مِنْ اَجْلِ سِقَايَتِهِ فَاَذِنَ لَهُ.

755- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: Abbas bin Abdulmuttalip (r.a.), hacılara su dağıtmak için[1233] Rasûlullah (s.a.v.)'tan Mina gecelerinde[1234] Mekke'de kalmak için izin istedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona izin verdi.[1235]" Müttefekun aleyh.

٧٥٦- عَنْ عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرْخَصَ لِرُعَاةِ الْاِبِلِ فِى الْبَيْتُوتَةِ عَنْ مِنًى يَرْمُونَ يَوْمَ النَّحْرِ ثُمَّ يَرْمُونَ الْغَدِ لِيَوْمَيْنِ ثُمَّ يَرْمُونَ يَوْمَ النَّفْرِ.

756- Asım bin Adiy (r.a.)'den[1236] naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) deve çobanlarının Mina'dan uzakta gecelemelerine izin verdi. Kurban günü, sonraki gün

---

[1231] Kadınlar veya onlarla cima yapmak hariç. Bu ancak ziyaret tavafından sonra helal olur.

[1232] Senedde zayıflık vardır. Çünkü râvîlerden biri hakkında bazı sözler söylenmiş olan Haccac bin Arta'e'dir.

[1233] Çünkü o hacılara zemzem suyu ikram ediyordu. O ve adamları geceleyin suyu çekiyor ve su tanklarına sebil olarak akıtıyordu.

[1234] 11, 12 ve 13. geceler

[1235] Bu, herhangi bir özrü olmayan hacıların Mina'da gecelemelerinin vacip olduğuna delildir. Fakat yangından kaçarken tüm gece boyunca yolunu kaybeden kişi gibi , özrünü beyan eden kişiye ise orada gecelemek vacip olmaz. 3. gece orada kalmak da vacip değildir. Çünkü bu görevi iki günde hemen yerine getirmenin bir sakıncası yoktur. (Hanefîlere göre arefe gecesi Mina'da gecelemek sünnettir. Aynı şekilde zilhıccenin 11 ve 12. gecelerinde de Mina'da gecelemek sünnettir. Mütercime)

[1236] Künyesi Ebû Ubeydullah veya Ebû Amr'dır. Benî Ubeyd bin Zeyd'in anlaşmalısıdır. Ensardan Benî Amr bin Avf soyundandır. Bedir'e ve daha sonraki gazvelere katılmıştır. Bedir'de önemli kabilelere emirlik yapıyordu. Hicri 45'te vefat etti. Yemame'de öldüğü de söylenmiştir. 120 yıl yaşadı.

ve öbür gün şeytan taşlıyorlardı.[1237] Sonra Mina'dan ayrılma gününde taş atıyorlardı."[1238] Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٧٥٧- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ.

757- Ebû Bekre (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kurban günü bize hutbe verdi." Hadîsin devamını zikretti. Müttefekun aleyh.

٧٥٨- عَنْ سَرَّاءَ بِنْتِ نَبْهَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ خَطَبَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الرُّؤُوسِ فَقَالَ أَلَيْسَ هٰذَا أَوْسَطَ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ؟.

758- Sera binti Nebhan (r.a.)[1239] şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ruûs gününde[1240] bize hutbe verdi ve şöyle buyurdu: "Bu gün, teşrik günlerinin ortasındaki gün değil midir?[1241]" hadîsin devamını zikretti. Hadîsi Ebû Davud hasen senetle rivayet etmiştir.

٧٥٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهَا طَوَافُكِ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ يَكْفِيكِ لِحَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ.

759- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisine şöyle buyurduğunu bildirmiştir: **"Kabe'yi tavaf etmen, Safa ile Merve arasında sa'y yapman haccın ve umren için sana yeter."**[1242] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

1237 12. günde o gün ve önceki gün için taş atıyorlar, iki günü bir günde birleştiriyorlardı.

1238 Hadîs önceki hadîs gibi tüm hacılar için Mina'da gecelemenin vacip olduğuna delildir. Çünkü izin ve ruhsat ancak vacip hükmündeki bir şey için olabilir.

1239 Sera binti Nebhan el-Ğaneviyye. Rabia bin Abdurrahman'ın hadîs rivayet ettiği bir hanım sahâbîdir.

1240 Bu gün ittifakla zilhıccenin 11. günüdür. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi o günde kurbanların başlarının çok olmasıdır.

1241 Sübül'de şöyle demiştir: "En üstünü veya iki tarafın ortasında anlamına gelmesi muhtemeldir. Bu hadîs, kurban gününün teşrik günlerinden olduğuna delildir." Alimlerin hemen tamamı teşrik günlerinin kurban gününden sonraki üç gün olduğunu kabul etmiştir. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi kurban etlerinin bu günlerde kurutulması, yani kuruması için güneşe bırakılmasıdır.

1242 Hz. Aişe umre için telbiye getirmiş sonra hayız olmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) ona "Umreni bırak" buyurdu ve hac için ihrama girmesini emretti. Umreyi bırakmak, onunla ilgili amelleri yapmamak demektir. Yoksa ondan çıkmak ve onu iptal etmek demek değildir. Bu umre veya hac için ancak ihramdan çıkma veya adet olmayla olur. Hac için ihrama girdiğinde karin, yani hacc-ı kırana niyet etmiş oldu. Bu hadîs hacc-ı kırana niyet eden kişi için bir tavaf ile bir sa'yin hac ve umrenin ikisinde birden yeterli olduğuna delildir.

٧٦٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَرْمُلْ فِى السَّبْعِ الَّذِى اَفَاضَ فِيهِ.

760- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber ziyaret tavafında yaptığı 7. şavtta hervele yapmadı." Tirmizî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٧٦١- عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ ثُمَّ رَقَدَ رَقْدَةً بِالْمُحَصَّبِ ثُمَّ رَكِبَ إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ.

761- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Muhassap'-ta[1243] öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kıldı. Sonra hafifçe uyudu. Sonra Kabe'ye gitmek için devesine bindi. Ardından da Kabe'yi tavaf etti.[1244]" Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٦٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّهَا لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُ ذٰلِكَ -اَىِ النُّزُولَ بِالْاَبْطَحِ- وَتَقُولُ إِنَّمَا نَزَلَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَنَّهُ كَانَ مَنْزِلاً اَسْمَحَ لِخُرُوجِهِ.

762- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir: Kendisi Ebtah (Muhassap)'ta konaklamaz ve şöyle derdi: "Rasûlullah (s.a.v.) orada konakladı çünkü orası Mekke'den çıkış için en uygun yerdi."[1245] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٦٣- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اُمِرَ النَّاسُ اَنْ يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ إِلَّا اَنَّهُ خَفَّفَ عَنِ الْحَائِضِ.

763- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "İnsanlara son vazifelerinin Kabe'yi tavaf olması emredildi. Ancak hayızlı kişi hariç." Müttefekun aleyh.

1243 Hz. Peygamber (s.a.v.) namazı burada kılmış ve burada uyumuştur. Bu teşrik günlerinin üçüncüsüydü. Muhassap, iki dağ arasındaki geniş mekandır. Mekke'den çok Mina'ya yakındır. Ebtah ve Hîf-ü Benî Kinâne olarak da isimlendirilir.

1244 Bu, hacda yapılan son tavaf olan veda tavafıydı.

1245 Hadîs, Muhassap'ta kalmanın müstehab davranışlardan olmadığına delildir. Bu konuda şöyle bir görüş ileri sürülmüştür. "Burası Kureyş'in Benî Haşim'den ayrılma anlaşmasının yapıldığı yerdir. Peygamberliğin 7. yılında bununla ilgili sahife yazılmıştı. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah'ın nimetine şükretmek, dinini ve peygamberliğini ortaya koymak için orada konakladı." Ayrıca bu sebeple hacının orada konaklaması gerektiğini de söylemişlerdir. Bana göre Hz. Aişe'nin sözü doğrudur. En doğruyu Allah bilir.

٧٦٤- عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاةٌ فِى مَسْجِدِى هَذَا اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ اِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَصَلَاةٌ فِى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِى مَسْجِدِى بِمِائَةِ صَلَاةٍ.

764- İbn Zübeyr[1246] (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Benim bu mescidimde kılınan namaz Mescid-i Haram dışındaki diğer mescitlerde kılınan namazlardan 1000 kat daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan namaz ise benim bu mescidimde kılınan namazdan 100 kat daha faziletlidir." Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiş, İbn Hıbban da sahih olduğunu belirtmiştir.

* * *

6- HACCIN KAZASI[1247] VE İHSAR[1248] BÖLÜMÜ

٧٦٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدْ اُحْصِرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَلَقَ وَجَامَعَ نِسَاءَهُ وَنَحَرَ هَدْيَهُ حَتَّى اِعْتَمَرَ عَامًا قَابِلًا.

765- İbn-i Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) muhasara edildi.[1249] Bunun üzerine başını tıraş ettirdi, hanımlarıyla cima etti ve kurbanını kesti. Gelecek sene umre yaptı.[1250]" Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

[1246] Ebû Bekir Abdullah bin Zübeyr bin Avvam el-Kureşî el-Esedî'dir. Annesi Esma binti Ebî Bekir, hicret ederken ona hamileydi. Küba'ya vardığında doğdu. O hicretten sonra ilk doğan kişidir. Çok oruç tutar ve namaz kılardı. İzzet sahibi, zeki, cesur, dili fasih, hakkı kabul eden, merhametli bir kişiydi. Hicri 64'te Yezid bin Muaviye'nin vefatından sonra ona bey'at edildi. Hicaz, Irakayn, Yemen, Mısır ve Şam'ın büyük bir bölümüne galip geldi. Haccac bin Yusuf es-Sekafî onu Mekke'de muhasara altına aldı. 73'te Cemaziyel uhrâ'da şehit edildi.

[1247] Hac için ihrama giren, sonra hac imkanını kaçıran kişi ile ilgili hükümler. Arafat'a vakfe zamanı geçtikten sonra varan kişi gibi.

[1248] Engellenmek demektir. Hasta, yaşlı veya eviyle Kabe arasında düşman askerleri olan kişi gibi. Engellenmenin sebebi düşman ise buna hasr dendiği söylenmiştir.

[1249] Bu, Hicrî 6'da Hudeybiye anlaşmasının yapıldığı yıl olmuştu. Hadîs bu durumdaki kişinin ihramdan engellendiği yerde çıkacağına ve kurbanını da orada keseceğine delildir.

[1250] Bu, kazanın vacip olduğuna işaret etmez. Burada gaye Hz. Peygamber (s.a.v.)'in böyle yaptığını bildirmektir. Nitekim bu umrenin ilk umrenin kazası olması da gerekmez. Bu, ikinci umredir. Kaza umresi olarak isimlendirilmesinin sebebi Hudeybiye'de gerçekleşen olayın hükmünü ifade içindir.

٧٦٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ضُبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَأَنَا شَاكِيَةٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُجِّي وَاشْتَرِطِي أَنَّ مَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي.

766- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber Dıbâa binti Zübeyr bin Abdulmuttalib (r.a.)'in yanına girdi. Dıbâa şöyle dedi: Ya Rasûlallah! Ben gerçekten hacca gitmek istiyorum. Ama hastayım." Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Haccet ve 'ihramdan çıkmam (hastalığım sebebiyle) senin beni men ettiğin yer olacaktır (ey Allah'ım)' diyerek şart koş.[1251]" Müttefekun aleyh.

٧٦٧- عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ كُسِرَ أَوْ عَرِجَ فَقَدْ حَلَّ وَعَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ. قَالَ: عِكْرِمَةُ فَسَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَا صَدَقَ.

767- İkrime, Haccac bin Amr el-Ensârî (r.a.)'den naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Bir yeri kırılan veya ayağı topal olan kişi ihramdan çıkmıştır. Haccını gelecek yıl yapması gerekir.**[1252]" İkrime şöyle söylemiştir: "İbn Abbas ve Ebû Hureyre'ye bunu sordum, doğru söylemiş, dediler." Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir, Tirmizî ise hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

* * *

[1251] Hadîs ihramda şart koşmanın caiz olduğuna delildir. Şart koşan kişiyi bir şey engellerse, kurban vb. şeyleri yerine getirmesi gerekmez.

[1252] Eğer bu ona farz olan hac ise bunu gelecek yıl yerine getirir. Nafile hac ise herhangi bir şey yapması gerekmez. Sübül'de -özet olarak- şöyle denmiştir: Bu üç hadîs ihrama giren kişinin ancak üç şeyle ihramdan çıkacağını ifade etmektedir: 1. Neyle olursa olsun engellenmek 2. Şart koşmak 3. Kırık veya çıkı gibi olaylar.
Herhangi bir engelleme olmadan haccı kaçıran kişi ise hac veya umre için girdiği ihramdan çıkar, denmiştir. Bunun benzeri Amr ve Zeyd bin Sabit'ten de rivayet edilmiştir. Umre için telbiye getirir ve daha sonra tekrar ihrama girer denmiştir. Sonra haccı kaçıranın ceza olarak kurban kanı akıtması gerekip gerekmediği konusunda ihtilaf etmişlerdir. Görünen bunun gerekmediğidir.

Kitabın musannifi –Asrın hafızı, kadu'l-kudat Ebu'l-Fazl İmam Ahmed bin Ali bin Hacer el-Kinânî el-Askalânî el-Mısrî, Allah onun hayrını baki kılsın- "birinci cüzün sonu burasıdır" dedi. Burası, bu mübarek kitabın yarısıdır. Bu bölüm 12 Rebîülevvel 827'de tamamlanmıştır. İbadetlerin dörtte biri bu bölümdedir. Onu ikinci ciltte alışveriş bölümü takip etmektedir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına sürekli ve ebedî salât ve salâm olsun. Allah bu kitabı yazan kişiyi, anne- babasını ve tüm Müslümanları affetsin. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.[1253]

[1253] Bu kıymetli ifadeler Sıddîkıyye matbaasında hicri 1299 yılında, Sıddîk Hasan Han (r.a.) zamanında basılan nüshada bulunmaktadır. Bu resmî baskılardan biridir. Bu baskı pek çok yönleriyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Öncelikle müellifin en meşhur öğrencilerinden biri olan Şeyhulislâm Zekeriya bin Muhammed el-Ensârî'nin el yazısıyla yazılmış nüshaya bağlı kalınarak basılmıştır. Şeyhulislâm Zekeriya bin Muhammed bu kitabı hocasına baştan sona kadar okumuş, böylece tam bir tahkîki yapılmıştır. Ayrıca bu yazma nüshayı en büyük öğrencileri de Şeyhulislâm Zekeriya'ya okumuşlar ve ondaki semaât, belâğat ve icâzâtı el yazıları ve imzalarıyla sabit ve payidar eylemişlerdir. Musannifin torunu İmam Yusuf, Şeyh Abdulbâsıt bin İmam Ahmed el-Heysemî sonra el-Ezherî, Şeyh Muhammed bin Abdullatif Melîhî ve daha pek çokları gibi. Ayrıca bu nüsha Sıddîk Hasan Han'ın kontrolü altında basılmıştır. O bu nüshayı muhakkık alimlerin en büyüklerine tashih ettirmiştir. Sonunda da Ruhu'l-Meânî müellifinin torunu Şeyh Ali Alaaddin Alûsî'nin sözü bulunmaktadır. Oraya hicri 1299 yılı Cemadiyelevvel ayında gelmişti. Biz de bu ibareye, içerdiği fayda ve eserle ilgili meziyetleri ihata etmiş olması sebebiyle kitapta yer verdik. İlim Allah'ın katındadır.

7- ALIŞVERİŞ[1254] KİTABI

1. ŞARTLARI VE YASAK ALIŞVERİŞLER BÖLÜMÜ

٧٦٨ - عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ؟ قَالَ: عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ.

768- Rifaa bin Rafi' (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e "Hangi kazanç daha üstündür?[1255]" diye soruldu. O **"Kişinin elinin emeği ve mebrur olan alışverişin tamamı"**[1256] buyurdu. Hadîsi Bezzar rivayet etmiş ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٧٦٩ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ إِنَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ

[1254] Büyu', bey' kelimesinin çoğuludur. Sözlükte mal ile değiştirmek anlamına gelir. Şeriatta da bu anlama gelir, ancak ölçme anlamı da ona eklenmiştir. Kelimenin çoğulunun kullanılmış olması onun çeşitlerine işaret etmektedir. Büyu' 4 kısma ayrılır: 1. Eşyanın eşya karşılığında satılması. Buna takas etme denir. 2. Eşyaların para karşılığında satılması. Bu en meşhur ve en çok kullanılan çeşidi olduğu için büyu' kelimesi ile ifade edilir. 3. Paranın para karşılığında satılması. Buna sarf, yani yabancı parayı bozma denir. 4. Menfaatin mal karşılığında satılması. Bu mal, eşya veya para olabilir. Buna da icare, yani kiralama denir. Musannif bu bölümü 22 başlık altında işlemiştir. Bunlardan pek çoğunun bey' ile ilgisi yoktur. Bölüme "Büyu' ve Mallar" ismini vermesi daha uygun olurdu.

[1255] Yani hangi kazanç, amel bakımından en üstün, bereketi en çok ve en helal olandır?

[1256] Aldatma ve sahtekarlığın yapılmadığı, yalan yere yemin edilmeyen alışveriş. Kişinin eli ile yaptıkları iki şeyi içerir: Bunlar ziraat ve sanattır. El ile yapılanın önce zikredilmesi onun daha üstün olduğunu göstermektedir. İkisi birbirine eşit de olabilir. Çünkü atıf vavı sıralamayı değil cem-i mutlakı ifade eder.

فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهُ تُطْلَى بِهَا السُّفُنُ وَتُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟

فَقَالَ لَا هُوَ حَرَامٌ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عِنْدَ ذَلِكَ قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا جَمَلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ.

769- Cabir bin Abdullah (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir. Cabir (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in fetih yılında[1257] Mekke'de şöyle buyurduğunu işitmiştir: "**Allah ve Rasûlü şarabın, murdar ölen hayvanın, domuzun ve putların satışını haram kıldı.**[1258]"

-Ya Rasûlallah (s.a.v.), murdar ölen hayvanın iç yağları hakkında ne dersiniz? Bu yağlar ile gemiler cilalanır, deriler yağlanır, onunla insanlar mum yapıp aydınlanır,[1259] diye soruldu.

Hz. Peygamber (s.a.v.):

-Hayır, o haramdır, buyurdu.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurdu: "**Allah, yahudilere lanet etsin. Allah murdar ölen hayvanın iç yağlarını haram kıldığı zaman, onlar bu yağı eritip güzelleştirdiler, sonra onu sattılar ve parasını yediler.**"[1260]

1257 Mekke'nin fethi hicretin 8. yılında Ramazan ayında gerçekleşmiştir.

1258 Allah ve Rasûlü haram kıldı, denirken tekil zamir kullanılmıştır. Çünkü haram kılan ancak Allah'tır. Rasûlullah ise bunu ortaya koyup açıklayandır. Onun bu konudaki emri, Allah'ın emrine dayanmaktadır.

1259 Bu faydalarından dolayı alınıp satılmasının sahih olması gerektiğini ifade ediyor.

1260 Hadîs, zikredilen şeylerin alınıp satılmasının haram olduğuna delildir. Murdar ölmüş hayvanın satılması bütün organlarıyla haramdır. Ancak derisi tabaklandıktan sonra kullanılabilir. Nitekim kitabın başında şu hadîs geçmişti: "Tabaklanan her deri artık temiz olmuş olur."
Cumhur; kıl, yün ve tüyü bu kuralın dışında tutmuşlar ve şöyle söylemişlerdir: "Bunlarda hayat ve canlılık olmadığı için, ölü de denilemez." Murdar ölmüş hayvandan Allah ve Rasûlü'nün haram kıldığı noktalar dışında faydalanma konusunda ihtilaf edilmiştir: Lambayı yakma, şahini doyurma gibi. Bunlar kesinlikle haramdır diyenler olduğu gibi, bazıları da bu tür şeyler açık veya gizli karışma olmadığı sürece caizdir demişlerdir. Hattâbî bunlardan faydalanmanın caiz olduğuna icma ile şöyle bir delil getirmektedir: "Ölü hayvanın köpeklere yedirilmesi caizdir. Aynı şekilde gemilerin de ölü hayvanın iç yağı ile cilalanması da caiz olmalıdır. İkisi arasında bir fark yoktur." –Avnu'l-Ma'bud 3/ 298'de Feth'ul-Bârî'den naklen bildirilmiştir.- İbnu'l-Kayyim el-Hedy isimli eserinde şöyle demiştir: "İstifade ve faydalanma kapısının alışveriş kapısından daha geniş olduğu bilinmelidir. Alınıp satılması yasaklanan her şeyin kullanılması da yasak değildir. Bu iki konu arasında bir bağ yoktur. Alışverişin yasak olmasına dayanarak kullanımın da yasak olduğuna karar verilmez." -4/ 242-
Putların satılması şirk aletlerinden biri olması sebebiyledir. Şirk için edinilen her şeyin haram kılındığı da buradan anlaşılmaktadır. Çalgı ve müzik aletleri de bunlara kıyas edilmiştir.
Akıcı veya donmuş, sıkılmış veya pişirilmiş olsun, sarhoş eden her şeyin alınıp satılması da şarapla ilgili yasağın kapsamına girmektedir.

Hadis müttefekun aleyhtir.

٧٧٠ - عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا اخْتَلَفَ الْمُتَبَايِعَانِ لَيْسَ بَيْنَهُمَا بَيِّنَةٌ فَالْقَوْلُ مَا يَقُولُ رَبُّ السِّلْعَةِ اَوْ يَتَتَارَكَانِ.

770- İbn Mes'ud (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Alışveriş yapan iki kişi aralarında delil ve şahit olmadan ihtilafa düşerlerse söz, mal sahibinindir. Ya da alışverişi bırakırlar."**[1261] Bu hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Hakim de hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٧٧١ - عَنْ اَبِى مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَمَهْرِ الْبَغِيِّ وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ.

771- Ebu Mes'ud el-Ensârî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) köpeğin kıymetini, fahişenin mehrini[1262] ve kahinin gelirini[1263] yasaklamıştır." Hadis müttefekun aleyhtir.

٧٧٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يَسِيرُ عَلَى جَمَلٍ لَهُ اَعْيَا فَاَرَادَ اَنْ يُسَيِّبَهُ قَالَ: فَلَحِقَنِى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لِى وَضَرَبَهُ، فَسَارَ سَيْراً لَمْ يَسِرْ مِثْلَهُ قَالَ: بِعْنِيهِ بِوُقِيَّةٍ قُلْتُ لَا ثُمَّ قَالَ: بِعْنِيهِ فَبِعْتُهُ بِوُقِيَّةٍ وَاشْتَرَطْتُ حُمْلَانَهُ إِلَى اَهْلِى

Hadîs üç çeşit şeyin haramlığını ifade etmektedir: 1. Aklı ifsat eden içecekler 2. Tabiat ve mizacı ifsat eden, gıdayı pis yapan yiyecekler 3. Dinleri ifsat eden ve fitne ile şirke davet eden şeyler." -el-Hedy'den naklen-

Hadîste ayrıca haram kılınmış şeylerin helalleştirilmesi için kullanılan her türlü hilenin batıl olduğuna dair şiddetli bir uyarı vardır. –Sübül-

1261 Alışverişi bırakmak, satılan şeyleri geri vermekle olur. Söz, ancak yemin ile mal sahibinin sözü olur. Çünkü dinimizin umumî kaidelerine göre söz kendisine ait olan kişinin yemin etmesi gerekir.

1262 Fahişenin yaptığı zina için aldığı ücret, mecazi olarak, mehir şeklinde ifade edilmiştir.

1263 Sırları bildiğini ve yağmurun yağması, vebanın olması, savaş çıkması vb. gibi. gelecekte olacak şeyleri haber verdiğini iddia eden kişiye kahin denir. Falcı, müneccim, okçu, çakıl taşı vuranlar vb. kişiler de bu ifadeye dahildir. Kahinin geliri, kehaneti sebebiyle aldığı ücrettir. Kelime tatlı anlamındaki kelimeden türemiştir. Bu, herhangi bir zorluk ve sıkıntı yaşamadan elde edilen bir gelir olduğu için tatlı şeye benzetilmiştir.

Bazı alimler av köpeğinin ücretini istisna etmiş ve bunun caiz olduğunu söylemiştir. Cumhur ise köpeğin kıymetini kesin olarak haram kabul etmiştir. (Hanefîlere göre her çeşit köpek satılabilir. Mütercime)

فَلَمَّا بَلَغْتُ اَتَيْتُهُ بِالْجَمَلِ فَنَقَدَنِى ثَمَنَهُ ثُمَّ رَجَعْتُ فَاَرْسَلَ فِى اَثَرِى فَقَالَ اَتُرَانِى مَاكَسْتُكَ لِآخُذَ جَمَلَكَ؟ خُذْ جَمَلَكَ وَدَرَاهِمَكَ فَهُوَ لَكَ.

772- Cabir bìn Abdullah (r.a.), bitap düşmüş devesinin üzerinde gidiyordu. Devesini başı boş bırakacak olmuştu. Cabir (r.a.) dedi ki: "Bu arada Rasûlullah (s.a.v.) bana yetişti. Benim için dua etti ve deveye de vurdu. Deve daha önce hiç gitmediği şekilde gitti. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onu bana bir ukıyyeye[1264] sat" buyurdu. Ben "Hayır" dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.) yine "Onu bana bir ukıyyeye sat" buyurdu. Ben de sattım ve yükümü aileme onunla götürmeyi şart koştum. Vardığımızda deveyi ona götürdüm. O da bana ücretini ödedi. Sonra evime döndüm. Arkamdan birini göndererek "Acaba deveni alayım diye sana fiyat kırdım mı dersin? Deveni de dirhemlerini de al. Bu senindir" buyurdu.[1265] Hadis müttefekun aleyhtir. Hadîsin başlangıcı İmam Müslim'e aittir.

٧٧٣ - عَنْهُ قَالَ: اَعْتَقَ رَجُلٌ مِنَّا عَبْداً لَهُ عَنْ دُبُرٍ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ فَدَعَا بِهِ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَاعَهُ.

773- Cabir bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: "Bizden bir kişi[1266] kölesini ölümünden sonra hür olmak üzere[1267] azad etti. Ondan başka malı da yoktu. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu çağırdı ve köleyi sattı.[1268]" Hadis müttefekun aleyhtir.

1264 Ukıyye, 40 dirhem gümüştür. Bunun ölçüsü de 10,5 tûliceye denk düşer. Yani 147 gram etmektedir.

1265 Hadîs hayvanın üzerine binme şartıyla satılmasının caiz olduğuna delildir. Cumhurun görüşü de bu yöndedir. İmam Malik, mesafe üç günden uzun değilse bu şartla satışın caiz olacağını söylemiştir. İmam Şafii, Ebû Hanîfe ve diğer âlimler bunun mutlak olarak caiz olmadığını söylemişlerdir. Ben ise hadîsin bu görüşlere uymadığını düşünüyorum. Çünkü hadîsin öncesi şöyledir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Cabir seferden dönmekteydiler. Yolları aynıydı. Cabir'in eve gidebilmek için bu deveye, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in de bu deveyi Medine'ye götürecek birine ihtiyacı vardı. Bu sebeple belirtildiği gibi bir şart koşmanın her iki taraf için de bir sakıncası yoktu. Bilakis bunda onlar için bir kolaylık ve fayda vardı. Hadîs, sadece bu ve benzeri şekilde –yani iki tarafın da menfaatine uygun olan- şart koşmanın caiz olduğuna delâlet etmektedir. Yoksa müşterinin zararına bile olsa bu şekilde bir satışın kesinlikle caiz veya kesinlikle yasak olduğunu ifade etmemektedir.

1266 Yani ensardan bir kişi. İsmi Ebû Mezkur el-Ensârî'ydi. Kölesinin ismi ise Yakup idi. Kıptiydi. İbn Zübeyr'in emirliğinin ilk yılında öldü.

1267 Müdebber olarak, yani benim vefatımdan sonra sen hürsün diyerek azad etti.

1268 Hz. Peygamber (s.a.v.) onu 800 dirheme sattı. Köleyi Nuaym bin en-Nahham almıştır. Hadîs, ihtiyaç anında müdebber olarak azad edilmiş kölenin satımının caiz olduğunu göstermektedir. İmam Şafii, hadîs ehli ve fukahanın geneli bu satışın kesinlikle -hiçbir şeye bağlı olmadan- caiz olduğunu söylemişlerdir. Hadîsin zahirinden anlaşılan ise onun ihtiyaç anında caiz olduğudur.

٧٧٤ - عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَضِيَ عَنْهَا اَنَّ فَأْرَةً وَقَعَتْ فِي سَمْنٍ فَمَاتَتْ فِيهِ فَسُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهَا فَقَالَ اَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَكُلُوهُ.

774- Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımı Meymûne (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir fare bir yağın içine düştü ve içinde öldü. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bu konu soruldu. O da şöyle buyurdu: "Fareyi ve etrafındaki yağı atın. Sonra yağı yiyin." Hadîsi Buhârî rivayet etmiştir. İmam İmam Ahmed ve Nesâî "Donmuş bir yağ içine" ifadesini ziyade etmişlerdir.

٧٧٥ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَقَعَتِ الْفَأْرَةُ فِي السَّمْنِ فَإِنْ كَانَ جَامِداً فَالْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَايِعاً فَلَا تَقْرَبُوهُ.

775- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Eğer fare yağa düşer ve yağ donmuş olursa fareyi ve etrafındaki yağı**[1269] **atın. Eğer yağ mayi' hale gelmişse ona yaklaşmayın.**"[1270] Hadîsi İmam İmam Ahmed ve Ebû Davud rivayet etmişlerdir. İmam Buhârî ile Ebû Hatim ise hadîsin vehm olduğuna hükmetmişlerdir.[1271]

٧٧٦ - عَنْ اَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا عَنْ ثَمَنِ السِّنَّوْرِ وَالْكَلْبِ؟ فَقَالَ زَجَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ.

776- Ebu'z-Zübeyr (r.a.)[1272] şöyle demiştir: Cabir (r.a.)'e kedi ile köpeğin satış bedelini sordum, şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu kesinlikle yasaklamıştır."[1273] Hadîsi İmam Müslim ve Nesâî rivayet etmişlerdir. Nesâî "Av köpeği hariç" ifadesini eklemiştir.

[1269] Yağa değen ve bulaşan şeyleri.

[1270] Atma ve yaklaşmama emri, murdar olmuş yağdan faydalanmanın kesinlikle caiz olmadığına delildir. Ancak daha önce de geçtiği gibi faydalanma kapısı, alışveriş kapısından daha geniştir. Deliller birleştirilerek yasak, yemeye hamledilir. Yağ insanoğlu içindir. Bu, satışın da haram olmasını gerektirir. Donmuş yağ ile sıvı olan yağ arasında bir fark vardır. Çünkü farenin değdiği yerler, donmuş yağda ayırt edilir.

[1271] İmam Buhârî ve Ebû Hatim, hadîsin Ebû Hureyre'nin değil, Meymûne'nin müsnedinden olduğunu söylemişlerdir. Vehim olduğuna hükmetmeleri ise metinle değil, hadîsin tarîkiyle alakalıdır.

[1272] Muhammed bin İmam Müslim el- Esedî. Mekkelidir. Hakîm bin Hızam'ın azadlı kölesidir. Tabiidir. Sika olduğu ve hadîslerinin delil olarak kullanılabileceği konusunda ittifak edilmiştir. Hicrî 128 yılında vefat etmiştir.

[1273] Yasaklama, haram kılmak anlamına gelir. Hele de engelleme ve kınama ile beraber olursa. Hadîste kedinin satılmasının haram olduğuna delil vardır. Bir grup âlim böyle söylemiştir. Ancak cumhur, kedi satışının cevazına hükmetmiştir. Bu yasağı da tenzîh olarak yorumlamışlardır. Av köpeğinin ha-

٧٧٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ جَاءَتْنِي بَرِيرَةُ فَقَالَتْ كَاتَبْتُ اَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ فَاَعِينِينِي فَقُلْتُ إِنْ اَحَبَّ اَهْلُكِ اَنْ اَعُدَّهَا لَهُمْ وَيَكُونَ وَلَاؤُكِ لِي فَعَلْتُ فَذَهَبَتْ بَرِيرَةُ إِلَى اَهْلِهَا فَقَالَتْ لَهُمْ فَاَبَوْا عَلَيْهَا فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِهِمْ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فَقَالَتْ إِنِّي قَدْ عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَاَبَوْا إِلَّا اَنْ يَكُونَ الْوَلَاءُ لَهُمْ فَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَتْ عَائِشَةُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ اَعْتَقَ فَفَعَلَتْ عَائِشَةُ ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ خَطِيباً فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ:

اَمَّا بَعْدُ مَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطاً لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللّٰهِ مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللّٰهِ فَهُوَ بَاطِلٌ وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ قَضَاءُ اللّٰهِ اَحَقُّ وَشَرْطُ اللّٰهِ اَوْثَقُ وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ اَعْتَقَ

777- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Berîre[1274] bana geldi ve şöyle dedi: "Ben sahiplerimle[1275] her sene bir ukiyye[1276] ödemek şartıyla 9 ukıyyeye mükatebe[1277] yaptım. Bunun için bana yardım et." Ben ise şöyle dedim: "Eğer seninkiler isterse bu bedeli onlara sayarım. Ama bunu benim azatlı kölem olursan yaparım." Bunun üzerine Berîre sahiplerine döndü ve konuyu onlara anlattı. Fakat onlar bunu kabul etmediler. O da onların yanından kalkıp geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) orada otururken Berîre, "Ben bu konuyu onlara aktardım. Ancak onlar bunu ancak velâ[1278] hakkının kendilerine ait olması şartıyla kabul ettiler" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunları duydu. Hz. Aişe (r.a.) de Hz. Peygamber (s.a.v.)'e meseleyi anlattı. Bunun üzerine

riç tutulmasına gelince Nesâî bunun münker olduğunu söylemiştir. İbn Hıbban, bu haberin bu lafızla batıl olduğunu ve hiçbir aslının bulunmadığını söylemiştir. –Sübül müellifi San'anî böyle söylemiştir.-

1274 Berire: Ümmü'l-Mü'minîn Aişe'nin azaldı kölesidir. Ebû Muhammed bin Cahş oğullarının azatlı kölesi olan Muğîs ile evliydi. Azad edildiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) onu muhayyer bıraktı. O da kendisini tercih etti ve eşinden ayrıldı. Eşi o zaman köleydi.

1275 Bunlar ensardan bazı kişilerdi.

1276 40 dirhem. Bu, taksitle yapılacak olan bir ödemedir. Bu, şart olmasa da caizdir.

1277 Mükâtebe köle ile sahibi arasında belirli bir bedel karşılığında yapılan anlaşmadır. Köle bunu öderse hür olur.

1278 Velâ: Azad etme sebebiyle köle ile sahibi arasında meydana gelen akrabalık bağıdır. Bunun faydalarından biri; sahibin eğer akrabaları ve asabesi yoksa, azad edilmiş kölesinin onun mirasına hak kazanmasıdır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Onu al ve kendin için[1279] velâ'yı şart koş. Çünkü velâ hakkı ancak köleyi azad edenin hakkıdır."

Hz. Aişe (r.a.) de böyle yaptı. sonra Rasûlullah (s.a.v.) insanlara hutbe vermek için ayağa kalktı. Allah'a hamd ü senada bulundu. Sonra şöyle buyurdu: "Bundan sonra: Bazı kimselere ne oluyor ki Allah'ın kitabında[1280] bulunmayan şeyleri şart koşuyorlar. Allah'ın kitabında bulunmayan her şart batıldır, isterse 100 tane şart olsun. Allah'ın hükmü en doğru hüküm ve Allah'ın şartı en sağlam şarttır. Muhakkak ki velâ hakkı azad edene aittir." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir. İmam Müslim'in rivayetinde "Onu satın al ve azad et. Onlara da velâ hakkını şart koş" ifadesi bulunmaktadır.[1281]

٧٧٨ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى عُمَرُ عَنْ بَيْعِ أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ فَقَالَ لَا تُبَاعُ وَلَا تُوهَبُ وَلَا تُورَثُ لِيَسْتَمْتِعْ بِهَا مَا بَدَا لَهُ، فَإِذَا مَاتَ فَهِيَ حُرَّةٌ.

778- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Ömer (r.a.), ümm-ü veledin[1282] satılmasını yasaklamış ve şöyle demiştir: "Bunlar satılmaz, birine bağışlanmaz, miras da bırakılmaz. Sahibi istediği zaman ondan istifade eder. Sahibi öldüğünde bu köle hür olur." Hadîsi Beyhakî ve Malik rivayet etmiştir. İmam Malik, bazı kişiler hadîsin merfu olduğunu söyleyerek vehme kapıldı, demiştir.

٧٧٩ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَبِيعُ سَرَارِيَنَا أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ لَا نَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا.

779- Cabir (r.a. hüma) şöyle demiştir: "Biz Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken ümm-ü veled olan cariyelerimizi satıyorduk. O (s.a.v.) bunda bir beis görmüyordu."[1283] Hadîsi Nesâî, İbn Mâce ve Dârekutnî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

1279 Buradaki lam, وإن أسأتم فلها Eğer kötülük yaparsanız, bu sizin aleyhinize olur" âyetindeki lam gibi "alâ" anlamındadır.

1280 Allah'ın kitabı, Allah'ın kulları için farz kıldığı şeriat kuralları anlamına gelmektedir. Bunun Kur'an veya Sünnetle sabit olması fark etmez.

1281 Hadîs, mükâtebe yapılmış kölenin bununla ilgili ücreti ödemekte zorlanması durumunda satılmasının caiz olduğuna delildir. Bu İmam İmam Ahmed ve İmam Malik'in görüşüdür. Hadîste gizli olmayan pek çok fayda vardır.

1282 Sahiplerinden çocukları olan cariyelere ümm-ü veled denir.

1283 Hadîs, ümm-ü veledin satılmasının caiz olmasını gerektirir. Fakat ümmetin çoğunluğu bunun yasak ve haram olduğu görüşünü kabul etmiştir. Hatta müteahhirînden bir grup bu konuda icma olduğunu iddia etmiştir. Hz. Ömer'in bunu yasaklamasını ve ashaptan hiç kimsenin ona muhalefet etmemesini buna delil getirmiş ve bunu kendi icmaları gibi değerlendirmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.)'ın şu hadîsi de onları te'yid etmektedir: "Bir kadının sahibinden çocuğu olursa o müdebber olarak hür olur." Bu

٧٨٠ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ فَضْلِ الْمَاءِ.

780- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) suyun fazlasını[1284] satmamızı yasakladı." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiş ve "Devenin aşmasını[1285] satmamızı" ifadesini ziyade etmiştir.

٧٨١ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَسْبِ الْفَحْلِ.

781- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) erkek hayvanın menisi karşılığında kira almayı yasakladı." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٨٢ - عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبَلِ الْحَبَلَةِ وَكَانَ بَيْعاً يَتَبَايَعُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ كَانَ الرَّجُلُ يَبْتَاعُ الْجَزُورَ إِلَى أَنْ تُنْتَجَ النَّاقَةُ ثُمَّ تُنْتَجُ الَّتِي فِي بَطْنِهَا.

782- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ana karnındaki yavruyu satmayı yasaklamıştır. Bu, cahiliye halkının yaptığı bir satıştı. O zamanlar adam, deveyi dişi devenin doğurmasına, sonra da onun karnındakinin doğurmasına bağlı olarak satın alırdı."[1286] Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

---

hadîsi İmam İmam Ahmed, İbn Mace, Hakim ve Beyhakî rivayet etmişlerdir. Pek çok farklı tarîk ve metni vardır. Bkz. Avnu'l-Ma'bud 4/47. Bu hadîs çok genel bir kurala işaret etmektedir. O da ümm-ü veledin sahibi öldükten sonra hür olduğudur. Bu kuralla ancak ümm-ü veledin satılmasından uzak durulursa amel edilir. Cabir'in bu hadîsine gelince, o pek çok ihtimali içermektedir. Belirlenmemiş bir zamanda yapılan bir uygulama, genel kural ve küllî kayıtlar karşısında duramaz.

1284 Bu ifadeyle, hiç kimseye ait olmayan bir yerde bulunan su kastedilmiştir. Bu suya önce gelen ondan içme ve topraklarını, hayvanlarını sulama hakkına sahiptir. Fakat kalan suyu satması caiz olmaz. Ancak kendine ait topraklarda bir çukurda su birikirse, bir kuyu açarsa ya da orada su kendiliğinden çıkarsa hiç şüphe yok ki o bu suda başkalarından daha çok hak sahibidir. Kendinin ve hayvanlarının ihtiyacından fazla bile olsa onun suyu bağışlaması gerekmez. Fakihlerin geneli ve Şevkânî Neyl adlı eserinde şöyle demişlerdir: "Görünen o ki, sahipli veya sahipsiz topraklarda bulunan su arasında herhangi bir fark yoktur. İçmek veya başka bir şey için olması, hayvanların ihtiyacı veya ürünler için kullanılması, çölde veya başka bir yerde bulunması durumu aynıdır." Kırbasında veya kovasında suyu olan kişinin durumu hadîste zikredilmemektedir.

1285 Çiftleşme. Erkek hayvanın dişinin gebe kalması için ona aşması. Hz. Peygamber (s.a.v.), bunun için herhangi bir ücret alınmasını yasaklamıştır. Cumhura göre bu yasak haramlık ifade etmektedir. Doğru olan da budur.

1286 Hz. Peygamber (s.a.v.) annesinin rahminde bulunan yavrunun satılmasını yasaklamıştır. Bu ifade-

٧٨٣ - عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ عَنْ هِبَتِهِ.

783- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) velâyı satmayı ve hibe etmeyi yasaklamıştır." Hadis müttefekun aleyhtir.

٧٨٤ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ.

784- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) taş atma satışı[1287] ile aldatma satışını[1288] yasakladı." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٨٥ - عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ اِشْتَرَى طَعَاماً فَلَا يَبِعْهُ حَتَّى يَكْتَالَهُ.

785- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Her kim bir yiyecek satın alırsa onu ölçmeden satmasın."**[1289] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

den muradın yavrunun yavrusunun, yani devenin rahmindeki yavrunun yavrusunun satılması olduğu da söylenmiştir. Bu yasağın sebebi, olmayan, bilinmeyen ve teslimi konusu tayin edilmeyen bir şeyin satılmasıdır. Bu bey-i garer denen aldatma alışverişine girer. Bunun anlamının, te'cilli satış olduğu da söylenmiştir. Yani bir şeyin, deve veya onun da yavrusunun doğuracağı zamana bağlı olarak satılmasıdır ki, bu bilinmeyen bir zamana bağlı olarak yapılan bir alışverîştir.

[1287] Taş atma satışının açıklaması konusunda farklı görüşler vardır: 1. "Şu taşı at. Hangi elbisenin üzerine düşerse o bir dirheme senin olsun" denilerek yapılır. 2. Arazisinden bir taş atımı yeri satmaktır. 3. Avucuna bir miktar taş alıp sonra "Avucumdan kaç taş çıkarsa satılık maldan o kadarı benim" denilerek yapılır. 4. Birine mal satarken bir avuç taş alarak "Avucumdan ne kadar taş çıkarsa bana o kadar dirhem vereceksin" denilerek yapılır. 5. Eline bir taş alıp "Bu taş yere düştüğünde satış vacip olur" denilerek yapılır. 6. Satış sırasında taraflardan birinin taş sana geldiğinde satış vacip olur" demesi de bu çeşit satıştır. 7. Koyun sürüsünün önüne çıkarak "Bu taş koyunlardan hangisine rastlarsa o koyun şu kadara senin olacak" deyip bir taş atarak da olur. Hangi çeşidi olursa olsun bunların hepsi malı batıl bir şekilde yemeyi, aldatmayı ve kumara benzeyen bir tehlikeyi içerdiği için fasittir. İbn Kayyım el-Hedy'de (4/266) böyle söylemiştir.

[1288] Aldatma satışı: Gerçekleştiği anda müşterinin rızasının olmayacağı kuvvetle muhtemel satıştır. Olup olmayacağının bilinmeme tehlikesi yüzünden bu satışın sonu da belli değildir. Nevevî şöyle demiştir: "Aldatma satışının yasaklanmış olması alışveriş kitabının en önemli temellerinden biridir. Bunun içine pek çok konu girmektedir: Kaçak kölenin satılması gibi satıcı ona tam olarak sahip olmadıkça teslimi mümkün olmayan şeylerin satımı şeklinde olabilir. Çok suda yaşayan balığın, devenin memesinde bulunan sütün, ana rahmindeki yavrunun, ölçüsü belli olmayan buğdayın, elbiselerden birinin, koyunlardan birinin satılması vb. satışlar buna örnektir. Bunların tamamı batıldır. Çünkü herhangi bir ihtiyaç söz konusu olmadığı halde aldatma anlamına gelmektedir. Mülamese, münabeze, devenin rahmindeki yavrunun satılması, taş atma satışı, devenin aşmasının satılması vb. alışverişler ve özellikle hakkında nas bulunan alışveriş çeşitleri aldatma satışı ile ilgili yasağa dahildir. Sadece bunun zikredilmiş olması cahiliye devrinin meşhur alışveriş çeşitlerinden olması sebebiyledir."

٧٨٦ - عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعَتَيْنِ فِى بَيْعَةٍ.

786- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bir satışta iki satış yapmayı yasaklamıştır."[1290] Hadîsi İmam İmam Ahmed ne Nesâî rivayet etmişler, Tirmizî ve İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu belirtmişlerdir.[1291]

Ebu Davud'daki rivayet şöyledir:

مَنْ بَاعَ بَيْعَتَيْنِ فِى بَيْعَةٍ فَلَهُ أَوْكَسُهُمَا أَوْ الرِّبَا.

"Kim bir satış içinde iki satış yaparsa ona ya iki fiatın az olanı ya da faiz vardır."

٧٨٧ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَحِلُّ سَلَفٌ وَبَيْعٌ وَلَا شَرْطَانِ فِى بَيْعٍ وَلَا رِبْحُ مَا لَمْ يُضْمَنْ وَلَا بَيْعُ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ.

787- Amr bin Şuayb (r.a.) babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Hem ödünç hem satış,[1292] bir satışta iki şart,[1293] ödenmeyen malın kârı[1294] ve yanında bulunmayan bir şeyi satman helal olmaz."** Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Huzeyme ve Hakim de hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

1289 Yani ölçerek o şeyi satın alıp ona sahip oldukian sonra, bunun ilk ölçü üzerine satılması caiz olmaz. Satın alan kişi için onun ikinci defa ölçülmesi gerekir. Cumhurun görüşü bu şekildedir. İkinci defa ölçmenin emredilmiş olma sebebi, aldatmayı ortadan kaldırmak için olması muhtemel bir eksilmeyi fark edebilmektir. –Sübül'den özet olarak.-

1290 Bir satış içinde iki satışın iki anlamı vardır: 1. Bu elbiseyi sana peşin 10, veresiye 20'ye satıyorum denerek yapılan satış. Bunda alıcı ikisinden birini seçmiş olabilir. 2. Bu evimi sana şu kadara, köleni bana şu kadara satman şartıyla satıyorum" denerek yapılan satış. Bu ikisini Tirmizî ilim ehlinden nakletmiştir. Bunun üçüncü bir açıklamasını da zikretmişlerdir. O da şöyledir: 144 zira' miktarında bir yeri bir ay için ödünç verir. Süre dolup ödünç verdiği yeri isteyince ona "sana ait olan bu yeri bana iki aya kadar sat" der. Bu birinci satışa eklenmiş ikinci bir satıştır. Ona ücretin az olanı verilmelidir. Asıl olan da budur. Birincisi değiştirilmeden ikinci satış akdi yapılırsa ikisi de ribaya sebep olur. Hattabî böyle söylemiştir: Bkz. Avnu'l-Mabûd, 3/ 290. Bunun daha pek çok şekli vardır.

1291 Bu hadîsin bu lafızlarla rivayetinde Yahya bin Zekeriya, Muhammed bin Amr bin Alkame'den tek (ferd) kalmış ve diğer ravilerin lafızlarına muhalefet etmiştir. Bu sebeple şâzdır. Muhammed bin Amr hakkında pek çok kişi eleştiride bulunmuştur. Görünen o ki bu hadîs bu metinle delil olmak için uygun değildir.

1292 Ödünç vermeyle satışın bir arada olması. Yani "Sana bu elbiseyi bana 10 ödünç vermen şartıyla 10'a sattım" veya "Sana bu eşyanı bana satman ve başkasına vermemen şartıyla 10'u ödünç veriyorum" denilerek yapılan satış.

1293 Bunun bir satışta iki satış olduğu söylenmiştir. İmam Ahmed şöyle der: "Bu elbiseyi sana dikimi ve kısaltılması şartıyla satıyorum" demen böyledir. Bunu İmam Ahmed'den Tirmizî rivayet etmiştir.

1294 Satın aldığı bir ticaret eşyasının kârını, malı elde etmeden alması caiz olmaz. Eğer onu elde eder ve idaresi altına girerse o zaman onu satması ve kârını alması caiz olur.

Hakim, Ulûmü'l-Hadis'te bu hadîsi Ebu Hanîfe'nin[1295] zikredilen Amr'dan rivayeti olarak şu lafızlarla tahrîc etmiştir: "Şart ile satışı yasakladı."[1296] Taberânî de hadîsi Evsat'ta bu tarîk ile vermiştir. Hadis garibdir.

٧٨٨ - عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْعُرْبَانِ.

788- Amr bin Şuayb (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) peyli satışı[1297] yasaklamıştır." Hadîsi İmam Malik rivayet etmiş ve "Hadis bana Amr bin Şuayb'dan bu lafızlarla geldi" demiştir.

٧٨٩ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اِبْتَعْتُ زَيْتاً فِي السُّوقِ فَلَمَّا اسْتَوْجَبْتُهُ لَقِيَنِي رَجُلٌ فَأَعْطَانِي بِهِ رِبْحاً حَسَناً، فَأَرَدْتُ أَنْ أَضْرِبَ عَلَى يَدِ الرَّجُلِ، فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي بِذِرَاعِي، فَالْتَفَتُّ فَإِذَا هُوَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فَقَالَ لَا تَبِعْهُ حَيْثُ ابْتَعْتَهُ حَتَّى تَحُوزَهُ إِلَى رَحْلِكَ فَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ تُبَاعَ السِّلَعُ حَيْثُ تُبْتَاعُ حَتَّى يَحُوزَهَا التُّجَّارُ إِلَى رِحَالِهِمْ.

789- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Çarşıdan bir miktar zeytin yağı satın aldım. Malı elime alıp satışı vacip olduğunda bana bir adam rast geldi ve o zeytinyağı karşılığında iyi bir kâr verdi. Ben hemen adamın elini tutup akdi yapmak istedim. O sırada arkamdan bir adam kollarımdan tutuverdi. Bir de baktım, Zeyd bin Sabit (r.a.). Bana şöyle dedi: "Bunu kendi eşyana katmadan[1298], satın aldığın yerde satma. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) tüccarların mallarını satın aldıkları yerde satmala-

---

1295 Dört mezhep imamından biridir. Nûman bin Sabit el-Kûfî. Dedesi Zûta, Teym b. Sa'lebeoğulları kabilesinin âzatlısıdır. İranlı olduğu da söylenmiştir. Babası Sabit Kûfe'de ipek kumaş satardı. Hadîs rivayeti konusunda bir grup âlim Ebu Hanife'nin sika, bir grupsa zayıf olduğunu söylemişlerdir. İbnu'l-Mübarek "Fıkıhta onun gibisini görmedim" demiştir. Şöhretini tarife gerek yoktur. O fıkıhta, takva, zühd ve cömertlikte şöhret kazanmıştır. Ebû Hanife vakar sahibi bir insandı. Tefekkürü çok, konuşması az, Allah'ın hudûdunu olabildiğince gözeten, dünya ehlinden uzak duran, faydasız ve boş sözlerden hoşlanmayan, sorulara az ve öz cevap veren çok zeki bir müctehiddi. Fıkhı sistematik hale getirip bütün dünyevî meselelerin leh ve aleyhteki biçimlerini ortaya koyarak ve sağlam bir akîde esası çıkararak doktrinini meydana getirmiştir. Ebû Hanife'nin binlerce talebesi olmuş, bunların kırk kadarı müctehid mertebesine ulaşmıştır. Hicrî 80'de doğdu, 150'de vefat etti.

1296 İbn Teymiye fetvalarında şöyle söylemiştir: "Bu, batıl bir hadîstir. Müslümanların kitaplarından herhangi birinde yer almamaktadır. Hikayeler arasında rivayet edilmiştir."

1297 Adamın bir ticaret eşyasını satın alması ve satıcıya bir miktar nakit para –Bir dinar, bir dirhem vb.- vererek "Eğer eşyayı satın alırsam bu para onun ücretinden sayılır. Almazsam para senin olur" demesidir.

1298 Onu evine götürmeden satma. Bu, elde etmeyi ifade etmektedir. Müşterinin mala sahip olması genellikle onu kendine ait yere götürmesiyle olur.

rını yasakladı." Hadîsi İmam İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Metin Ebu Davud'a aittir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٧٩٠ - عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي أَبِيعُ بِالْبَقِيعِ فَأَبِيعُ بِالدَّنَانِيرِ وَآخُذُ الدَّرَاهِمَ وَأَبِيعُ بِالدَّرَاهِمِ وَآخُذُ الدَّنَانِيرَ آخُذُ هَذَا مِنْ هَذِهِ وَأُعْطِي هَذِهِ مِنْ هَذَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا بَأْسَ أَنْ تَأْخُذَهَا بِسِعْرِ يَوْمِهَا مَا لَمْ تَتَفَرَّقَا وَبَيْنَكُمَا شَيْءٌ.

790- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen: O, "Yâ Rasûlullah(s.a.v.)! Ben Bakî'de[1299] deve satıyorum. Ancak dînarla satıyor, onun yerine dirhem alıyorum. [1300] Dirhemle satıyor, yerine dinar alıyorum. Yani onun yerine bunu alıyor, bunun yerine onu veriyorum" demiştir. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Aranızda mevcut bir şey olduğu ve yerinizden ayrılmadığınız sürece, o günün fiatı ile o şeyleri almanda bir sakınca yoktur."**[1301] Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Hâkim sahih olduğunu söylemiştir.

٧٩١ - عَنْهُ قَالَ: نَهَى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّجْشِ.

791- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) müşteri kızıştırmayı yasakladı."[1302] Hadis müttefekun aleyhtir.

٧٩٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُخَابَرَةِ عَنِ الثُّنْيَا إِلَّا أَنْ تُعْلَمَ.

792- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) muhâkale[1303], müzabene[1304], muhabere[1305] ve istisnayı[1306] yasaklamıştır. An-

---

1299 Medine halkının kabristanı. Bakî kabristan olmadan önce orada pazar kuruyorlardı. Bir nüshada "Nekî" şeklinde geçmiştir. Nekî da Medine'ye yakın bir yerdir.

1300 Dinar altından, dirhem gümüştendir.

1301 O günün fiyatı, çarşıda raic olan bedel demektir. Yani bu ikisinin, o gün altın ile gümüş arasında kabul edilmiş değere uygun olarak birbirinin yerine kullanılmasında bir sakınca yoktur. Ancak ödenmesi gereken bir miktar kalmışken satıcı ile alıcının birbirlerinden ayrılmamaları şarttır. Hadîs, şartlarına uyulduğunda, altın yerine gümüş, gümüş yerine altın alınabileceğine delildir.

1302 Müşteri kızıştırmak şu şekilde olur: Adam satışa sunulmuş, insanların da almak için satıcıyla konuştuğu bir ticaret malı görür. Oraya gelir ve malı överek fiyatının artmasına sebep olur. Bunu malı almak için değil insanları kandırıp aldatmak için yapar. Çoğunlukla da bu adam satıcıyla anlaşmış olur. Nevevî bunun icma' ile haram olduğunu söylemiştir.

1303 Muhâkale, ekinin, kendi cinsinden bir ürün karşılığında, tarlada duran başağında iken satılmasıdır. Ekini buğday karşılığında satmak gibi.

1304 Müzabene: Ağacın dallarında duran meyveyi aynı cins bir meyve karşılığında satmaktır. Hurma

cak bilinirse o başka.[1307]" Hadîsi İbn Mace dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî de sahih olduğunu söylemiştir.

٧٩٣ - عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُخَاضَرَةِ وَالْمُلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ وَالْمُزَابَنَةِ.

793- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) muhâkale, muhâdara,[1308] mülâmese, münâbeze[1309] ve müzâbeneyi yasakladı." Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٧٩٤ - عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَلَقَّوُا الرُّكْبَانَ وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ مَا قَوْلُهُ وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ قَالَ: لَا يَكُونُ لَهُ سِمْسَارًا.

---

ağacında bulunan kuru veya yaş hurmayı hazır bulunan hurma karşılığında veya asmada bulunan üzümü kuru üzüm karşılığında satmak gibi. Muhakale ve müzabenenin haram olma sebebi, her ne kadar aynı cins karşılığında satılsa bile, tarlada, ağaçta ve asmada bulunan ürünün ne kadar olduğunun bilinmemesidir. İki bedel aynı cinsten ise mutlaka eşit olmaları gerektiği malumdur. Bu durumda fazla olan faiz olmuş olur.

1305 Muhâbere, müzâraa demektir. O da şöyle olur: Araziyi getirdiği mahsulün bir kısmı karşılığında – yarım, üçte bir veya dörtte bir olabilir- kiraya vermektir. Bu kesin olarak yasak değildir. İnsanlar arazinin bir bölümünü ziraat ortağına, bir kısmını da toprak sahibine ayırabilirler. Fakat bölümlerden biri iyi olurken diğeri berbat olabilir. Bu da çekişmelere ve düşmanlıklara sebep olabilir. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu yasaklamıştır. Fakat o topraktan çıkan ürünün tamamı sahibi ile ziraat ortağı arasında; yarısı, üçte biri veya dörtte biri arazi sahibinin olacak şekilde hareket edilirse bunda bir sakınca olmaz. Hz. Peygamber (s.a.v.) Hayber halkı ile bu şekilde pazarlık etmiştir. Bu çeşit pazarlığın muhâbere olarak isimlendirilmesinin sebebi de budur, denmiştir.

1306 İstisna: Bir malı satarken bilinmeyen bir kısmının istisna edilmesidir. Sana şu mahsul yığınını, şu ağaçları, koyunları, elbiseleri vb. bir kısmı hariç sattım demek gibi.

1307 "Ancak bilinirse o başka" ifadesi istisna ile ilgilidir. Yani istisna edilen kısım bilinirse bir sakınca yoktur. "Sana bu ağaçları, koyunları, elbiseleri ancak şu ağaç, bu koyun ve şu elbise hariç sattım" demek gibi. O zaman alışveriş sahih olur.

1308 Muhâdara: Meyve ve hubûbatı olgunlaşmadan, daha yeşilken satmaktır.

1309 Mülâmese, münâbeze: Bu ikisinin açıklaması Sahîh-i İmam Müslim'de Ebû Hureyre'den rivayet edilen hadîste bulunmaktadır: "Mülâmese, iki kişinin birbirlerinin elbisesini düşünmeden yoklamasıdır. Münâbeze ise, iki kişinin elbiselerini birbirlerine hiç incelemeden atması ve satın almasıdır." Sahîhayn'da Ebû Saîd'den bu iki ifadenin anlamlarına ilişkin şu hadîs yer almaktadır: "Mülâmese, bir kişinin diğerinin elbisesine gece veya gündüz içini dışına çevirmeden dokunmasıdır. Münâbeze ise, iki kişinin elbiselerini birbirlerine atmalarıdır. Bu şekilde bakmadan ve ölçmeden satışları gerçekleşir." Dokunma veya atmayla satışın gerçekleşmesi, ya bunları bakma ve görme yerine koyma anlamına gelmektedir ki bu satıştan sonra malı görme ihtimali kalmaz. Ya da bu şekilde satış îcap ve kabul yerine geçer veya meclis muhayyerliğini ortadan kaldırır.

794- Tâvus[1310], İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kervanları karşılamayın.[1311] Şehirli de kır halkı için satmasın.[1312]"** İbn Abbas (r.a. hüma)'a dedim ki: "Şehirli de kır halkı için satmasın" sözünün anlamı nedir? O da "Ona simsar[1313] olmasın" dedi.

Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

٧٩٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَلَقَّوا الْجَلَبَ، فَمَنْ تُلُقِّىَ فَاشْتُرِىَ مِنْهُ فَإِذَا اَتَى سَيِّدُهُ السُّوقَ فَهُوَ بِالْخِيَارِ.

795- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ticaret için bir şehirden başka bir şehre götürülen malı[1314] karşılamayın. Kim karşılanır da kendisinden alışveriş yapılırsa onun patronu çarşıya geldiği zaman muhayyerdir."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٧٩٦ - عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا يَبِيعُ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ اَخِيهِ وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ اَخِيهِ وَلَا تَسْاَلُ الْمَرْاَةُ طَلَاقَ اُخْتِهَا لِتَكْفَاَ مَا فِى إِنَائِهَا.

1310 Ebu Abdurrahman Tavus bin Keysan el-Hımyerî. Hımyerliler'in azadlı kölesidir. İranlıdır. İsminin Zekvan, lakabının Tavus olduğu söylenmiştir. Sikadır. Faziletli bir kişidir. Üçüncü dereceden tabiidir. Sahabeden 50 kişiyi gördüğünü söylemiştir. İbn Abbas, Tavus'un cennet ehlinden olduğunu sanıyorum" demiştir. Amr bin Dînar ise "Onun gibisini görmedim" demiştir. Hicrî 106'da vefat etmiştir.

1311 Yani şehrin çarşısına varmadan onları karşılamayın. Burada kervan anlamında kullanılan rukban kelimesi, yolculukta deveye binenler anlamına gelmektedir. Kastedilen ise köle ve cariyelere ait hububat ve erzağı, yaya veya deve sırtında, topluluk halinde veya tek tek çarşılara getirenlerdir. Çoğunlukla develere bindikleri için onlara rukban denmiştir. Onları karşılama şekline gelince Mecmau'l-Bihar'da şöyle denmiştir: "Bu, şehirlinin bedevîyi şehre varmadan karşılaması ve ona yalan söyleyerek yanındakilerin kesat olduğunu haber vermesidir. Böylece değerini düşürüp daha ucuza almak istemektedir."
Bu yasak satıcının yararınadır ve onu uğrayacağı zarardan uzaklaştırmaktadır. Ayrıca onu aldatma ve hileden uzak tutmaktadır. Aynı şekilde bu alışveriş için çarşıya gelen tüm insanların da yararınadır. Çünkü pazardaki eşya çoğaldıkça fiyatların düşmesi adet olmuştur. Böylece bütün insanlar bu indirimden faydalanır. (Hanefîlerle Evzâî'ye göre satıcıyı karşılamanın halka bir zararı olmazsa caizdir. Zararı olursa mekruhtur. Mütercime)

1312 Nevevî şöyle demiştir. Arkadaşlarımız şöyle söyledi: "Bu, taşradan veya başka bir şehirden garip birinin o günün fiatı ile satmak üzere ihtiyacı olan şeyi pazara getirmesi ve şehirlinin ona "Onu bana bırak ki, yavaş yavaş bugünkü fiattan daha yüksek bir fiata satayım" demesidir.

1313 Simsar: Fiyatı arttırma yoluna işaret eden kişi demektir. Sübül'de şöyle demiştir: Simsar, aslında bir işi gören, bir şeyin sahip ve kayyimi anlamına gelir. Daha sonra başkası için ücretle alışverişi üstüne alan kişi anlamında şöhret bulmuştur.

1314 Bundan murat ticaret için bir şehirden diğerine götürülen mallar ve sahipleridir.

796- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şehirlinin kırda yaşayan için satış yapmasını yasakladı ve şöyle buyurdu: **"Birbirinize müşteri kızıştırmayın. Kişi kardeşinin satışı üzerine satış yapamaz.[1315] Kardeşinin dünürlüğü üzerine dünürlük de yapamaz.[1316] Kadın kız kardeşinin kabının içindekini dökmek için (onun yerine kendisi gelin olmak için) onun boşanmasını isteyemez.[1317]"** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'de şu ifade de yer almaktadır:

لَا يَسُمِ الْمُسْلِمُ عَلَى سَوْمِ الْمُسْلِمِ.

"Müslüman müslümanın pazarlığı üzerine pazarlık edemez.[1318]"

٧٩٧ - عَنْ أَبِى أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ وَالِدَةٍ وَوَلَدِهَا فَرَّقَ اللّٰهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَحِبَّتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

797- Ebû Eyyub el-Ensârî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum demiştir: **"Bir kimse anne ile çocuğunu ayırırsa Allah da onu kıyamet gününde sevdiklerinden ayırır."** Hadîsi İmam İmam Ahmed rivayet etmiştir. Tirmizî ve Hâkim de hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Lakin isnadı hakkında bir şeyler söylenmiştir. Hadîsin şahidi de vardır.

٧٩٨ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِى طَالِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنِى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

[1315] Bu şu şekilde olur: Alışveriş muhayyer bir şekilde olur. Bu zaman içinde bir adam gelir ve müşteriye "Bu alışverişi iptal et. Ben sana aynı malı daha ucuza yada daha güzel bir malı aynı fiata satayım." der. Satış üzerine satış caiz olmadığı gibi ,alım üzerine alım da caiz olmaz. Bunda da satıcı muhayyer olduğu zaman içinde "Alışverişi iptal et. ben senden bu malı daha yüksek bir fiyata satın alayım." der. –Sübül'den özet olarak-

[1316] Hıtbe; Dünür olmak, kadınla evlenmek istemek anlamına gelir. Bir erkek bir kadınla evlenmek isterse, birbirlerine gerçekten meyleder ve anlaşırlarsa, geriye de sadece nikah akdinin yapılması kalırsa başka birinin bu kadına evlenme teklif etmesi caiz olmaz. Bu iki kişi evlenip kapı tamamen kapanıncaya ya da ayrılıp kapı o kadınla evlenmek isteyen herkese açılıncaya kadar bu durum böyle devam eder.

[1317] Yani yabancı bir kadının bir adamla evlenmek isteyip de ondan karısının sahip olduğu nafaka, elbise ve işreti elde etmek için boşanmasını beklemesi –istemesi- caiz değildir. Aynı şekilde bir hanımın kocasından, eşlerinden birini boşamasını istemesi de caiz değildir. Bundan amacı diğer eşin ortaklığı olmaksızın tüm sohbet ve işret haklarını elde etmektir. Diğer eşin haklarını da elde etmek istemesi kovayı kendisi için boşaltmasına benzetilmiştir.

[1318] Bu, şu şekilde olur: Bir adam bir şey alır ve satın almak için onun hakkında konuşur. Bu sırada başka biri gelir ve ya müşteriye "Onu bırak. Ben sana ondan daha iyisini aynı fiyata ya da benzerini daha ucuza satacağım" der, ya da satıcıya "Onu bırak. Ben onu senden daha yüksek bir fiyata satın alacağım" der.

وَسَلَّمَ اَنْ اَبِيعَ غُلَامَيْنِ اَخَوَيْنِ فَبِعْتُهُمَا فَفَرَّقْتُ بَيْنَهُمَا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَدْرِكْهُمَا فَارْتَجِعْهُمَا وَلَا تَبِعْهُمَا اِلَّا جَمِيعًا.

798- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bana iki kardeş köleyi satmamı emretti. Ben de onları sattım. İkisini ayrı ayrı yerlere satmıştım. Bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e söyledim. Bunun üzerine O (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Onlara yetiş ve hemen kendilerini geri al. Onları ancak birlikte sat."[1319] Bu hadîsi İmam İmam Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadır. İbn Huzeyme, İbn Cârud, İbn Hıbban, Hâkim, Taberânî ve İbn Kattan da hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٧٩٩ - عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: غَلَا السِّعْرُ بِالْمَدِينَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! غَلَا السِّعْرُ فَسَعِّرْ لَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمُسَعِّرُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الرَّازِقُ وَاِنِّى لَاَرْجُو اَنْ اَلْقَى اللّٰهَ تَعَالَى وَلَيْسَ اَحَدٌ مِنْكُمْ يَطْلُبُنِى بِمَظْلِمَةٍ فِى دَمٍ وَلَا مَالٍ.

799- Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) zamanında Medine'de fiatlar yükseldi. Bunun üzerine halk "Ya Rasûlullah! Fiatlar yükseldi. Bize narh[1320] koy" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) **"Hiç şüphe yok ki fiat tayin eden, (az vererek) kısan, (çok vererek) yayan rızıklandıran ancak Allah'tır. Ben, kan ve mal konusunda hiçbiriniz bir zulümden dolayı beni aramazken Allah'a kavuşmayı çok arzu ederim"** buyurdu. Hadîsi Nesâî hariç beş imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٠٠ - عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحْتَكِرُ اِلَّا خَاطِئٌ.

[1319] Önceki hadîs satış veya hibe yoluyla anne ile oğlunu ayırmanın haram olduğuna delildir. Burada anne kelimesi "baba" anlamını da taşır. Bu hadîs ise kardeşleri ayırmanın haram olduğuna delildir. Bu diğer akrabalardan çok iki kardeşin hakkıdır. Şevkânî şöyle demiştir: "Bu konuda farklı görüşler vardır. Çünkü anne ile çocuğu veya iki kardeş ayrı kaldığında yaşanan sıkıntı bu kişiler için söz konusu değildir. Ayrılık var diye bunları da hükme dahil etmek gerekmez. Nassın içerdiği noktalar üzerinde durmak gerekir." Şunu da bil ki ayırmanın haram oluşu sadece küçükler içindir. Büyük kişi için bunun geçerli olup olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Ama delil bakımından tercih edilen görüşe göre köle ve cariye (kız ve erkek çocuk) bülüğ çağına gelinceye kadar bu hüküm geçerlidir.

[1320] Sultanın, vekilinin veya yönetimdeki kişilerden birinin çarşı halkına mallarını ancak şu fiatla satmalarını emretmesi, bundan fazla veya az fiatı yasaklamasıdır.

800- Ma'mer bin Abdullah (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Günahkâr ve âsî kişiden başkası ihtikar[1321] yapmaz."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٠١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَصُرُّوا الْاِبِلَ وَالْغَنَمَ فَمَنِ ابْتَاعَهَا بَعْدُ فَاِنَّهُ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ بَعْدَ اَنْ يَحْلُبَهَا اِنْ شَاءَ اَمْسَكَهَا وَاِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ.

801- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Deve ile koyunun memelerini şişirmeyin.[1322] Bunları kim satın alırsa sağdıktan sonra şu iki şeyden birini tercih edebilir: İsterse bunları elinde tutar, isterse de bir sa' kuru hurma ile birlikte iade eder."** Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'de şu ifade de vardır:

فَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ.

"O, üç gün muhayyerdir."

Yine İmam Müslim'in bir rivayetinde –ki İmam Buhârî o rivayeti ta'lik etmiştir-:

رَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ طَعَامٍ لَا سَمْرَاءَ.

"Bu hayvanlarla beraber buğday olmamak şartıyla bir ölçek yiyecek maddesi de iade eder." İmam Buhârî "Kuru hurma rivayeti daha çoktur" demiştir. [1323]

[1321] İhtikar: Bir gıda maddesini satmayıp elde tutarak pahalılaşmasını beklemek ve satıcının ona ihtiyacı kalmayıp halkın ihtiyaç duyduğu anda onu satmaktır.

[1322] Deve veya koyunu sağmayıp, süt memelerinde birikene kadar beklemeyin. Çünkü süt çoğalır ve müşteri o hayvanın her zaman bu kadar çok süt verdiğini sanarak aldanır ve hayvanın fiyatı yükseltir.

[1323] Sağılan sütün bedeli olması için hayvanın bir ölçek kuru hurma ile birlikte geri verilmesi emredilmiştir. Çünkü sütün bir kısmı alıcının mülküne geçmiş, bir kısmı da satılmıştır. Bu ikisinin miktarını ayırmak mümkün olmadığı için onun kıymetini verir. Şari' sütün az veya çok olmasına bakmaksızın husûmet çıkmasını engellemek için bir ölçek verilmesini farz kılmıştır. Karî Mirkat'ta böyle söylemiştir. Cumhur ulema, sahabe ve tabiin hadîsin zahiri ile fetva vermişlerdir. Sahabe arasında buna muhalefet eden biri bilinmemektedir. Ancak Hanefiler bu görüşü kabul etmemiştir.

٨٠٢ - عَنِ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَنِ اِشْتَرَى شَاةً مَحَفَّلَةً فَرَدَّهَا فَلْيَرُدَّ مَعَهَا صَاعاً.

802- İbn Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: "Bir kimse memesinde süt biriktirilmiş bir koyun satın alır da sonra onu iade ederse onunla birlikte bir de ölçek iade etsin." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. İsmâilî "hurmadan" kaydını eklemiştir.

٨٠٣ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةِ طَعَامٍ فَاَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ اَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟ قَالَ: اَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ اَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَىْ يَرَاهُ النَّاسُ؟ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّى.

803- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir buğday sergisine uğradı. Elini buğday yığınının içine daldırdı, parmakları ıslandı. Bunun üzerine satıcıya "Ey zahireci, bu ıslaklık ne?" diye sordu. Mal sahibi "Ya Rasûlullah! Bunun üzerine yağmur yağdı" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber **"Bunu herkesin görmesi için malın üstüne koymalı değil miydin? Hile yapıp aldatan benden[1324] değildir"** buyurdu.

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٠٤ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ حَبَسَ الْعِنَبَ اَيَّامَ الْقِطَافِ حَتَّى يَبِيعَهُ مِمَّنْ يَتَّخِذُهُ خَمْراً فَقَدْ تَقَحَّمَ النَّارَ عَلَى بَصِيرَةٍ.

804- Abdullah bin Büreyde babasından (r.a.hüma) naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Bir kimse bağ bozumu günlerinde üzümü saklar da[1325], sonun da onu şarap yapan birine satarsa muhakkak kendini göz**

1324 Nevevî "Asıl nüshalarda hep 'benden' şeklinde mütekellim sîgasıyla gelmiştir. Manası şöyledir; hile yapan benim yolumda gidenlerden, benim ilmime ve amelime, güzel yoluma uyanlardan değildir. Süfyan bin Uyeyne böyle ifadeleri tefsir etmeyi hoş görmez ve şöyle derdi: "Hadîs ruhlar üzerinde daha etkili ve yasak konusunda daha beliğ olsun diye tevilinden uzak durulmalıdır."

1325 Yani onu elinde tutup satmazsa.

göre göre[1326] **cehenneme atmış olur.**" Bu hadîsi Taberânî Evsat'ta hasen bir isnadla rivayet etmiştir.

٨٠٥ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْخَرَاجُ بِالضَّمَانِ.

805- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Menfaat; daman karşılığıdır.**"[1327] Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İmam Buhârî ve Ebu Davud hadîsin zayıf olduğunu söylerken, Tirmizî, İbn Huzeyme, İbn Cârud, İbn Hıbban, Hâkim ve İbn Kattan sahih olduğunu belirtmişlerdir.

٨٠٦، ٨٠٧ - عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي بِهِ أُضْحِيَّةً أَوْ شَاةً فَاشْتَرَى شَاتَيْنِ فَبَاعَ إِحْدَاهُمَا بِدِينَارٍ فَأَتَاهُ بِشَاةٍ وَدِينَارٍ فَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ فِي بَيْعِهِ فَكَانَ لَوْ اشْتَرَى تُرَابًا لَرَبِحَ فِيهِ.

806/ 807- Urvetü'l-Bârikî (r.a.)'den[1328] rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ona bir kurbanlık veya koyun alması için bir dinar verdi. O bu dinarla iki koyun satın aldı. Bunlardan birini bir dinara sattı ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bir dinar ile bir koyun getirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona alışverişinin bereketli olması için dua etti. Bundan sonra artık o, toprak alsa kazanır olmuştu."

[1326] Cehenneme girme sebebini bile bile.

[1327] Daman: Kefalet, tazminat, garanti ve mesûliyet anlamına gelir. Satın alınan menfaatler, mal tamamen elde edildikten sonra müşteriye ait olur. Çünkü bundan sonra bu malın telefini, nafakasını, geçimini müşteri karşılar tazmin eder. "Koyun sürüsü, zimmetinde olanı ödeyenindir" sözü de bunu ifade etmektedir. Bu şu şekilde olur: Malı satın alır ve bir müddet kâr ve gelirini elde eder. Sonra bu malda satıcının kendisine bildirmediği veya onun da bilmediği eski bir özrü fark eder. Bu durumda müşterinin malın kendini iade edip verdiği ücreti geri alma hakkı vardır. Bu mal ile elde ettiği kâr ve gelir ise müşteriye ait olur. Satıcının bu kârda herhangi bir hakkı yoktur. -Dabî böyle söylemiştir.- San'anî Sübül'de şöyle demiştir: "Satın alınan şeyin bir geliri varsa, bunun bedelini ödeyen sahibi ondan elde edilecek gelirin de sahibi olur. Meselâ; bir adam bir yer satın alır ve onu kiraya verirse; bir sürü alır ve bunu yavrulatırsa; bir hayvan alır ve buna binerse ya da bir köle alır ve onu hizmetinde çalıştırırsa sonra da bunlarda bir ayıp, kusur, özür fark ederse aldığı şeyi geri verebilir. Bu maldan elde ettiği menfaatle ilgili olarak herhangi bir şey yapması gerekmez. Çünkü bu mala akid süresince herhangi bir şey olsaydı müşteri bunu ödeyecekti. Bu sebeple maldan elde edilen gelirin de onun olması gerekir.

[1328] Urve, İbnu'l-Ca'ddır. Ona İbn Ebi'l-Ca'd da denir. Babasının isminin Iyaz olduğu da söylenmiştir. Ezd'in bir kolu olan Barik'a nispet edilerek Barikî denmiştir. Bu, Barik bin Adiyy bin Harise'dir. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi ismi Barik olan bir dağın yanında konaklamasıdır. Urve, sahâbîdir. Hz. Ömer onu Kûfe kadısı yapmıştır. O da Kûfe de yerleşmiş, onlardan sayılmış ve hadîsi de onların yanında kalmıştır.

Hadîsi Nesâî hariç beş imam rivayet etmiştir. İmam Buhârî de onu bu hadîsin içinde zikretmiş, lafzını tahric etmemiştir. Tirmizî bu hadîsin bir şahidini Hakîm bin Hizam'dan rivayet etmiştir.

٨٠٨ - عَنِ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ شِرَاءِ مَا فِى بُطُونِ الْأَنْعَامِ حَتَّى تَضَعَ عَنْ بَيْعِ مَا فِى ضُرُوعِهَا عَنْ شِرَاءِ الْعَبْدِ وَهُوَ آبِقٌ عَنْ شِرَاءِ الْمَغَانِمِ حَتَّى تُقْسَمَ عَنْ شِرَاءِ الصَّدَقَاتِ حَتَّى تُقْبَضَ عَنْ ضَرْبَةِ الْغَائِصِ.

808- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) hayvanlar doğum yapıncaya kadar karınlarındakileri, onların memelerindeki sütü, kaçak köleyi, taksim edilinceye kadar ganimeti, ele geçinceye kadar sadakaları satmayı ve dalgıcın bir defa dalmasını[1329] yasaklamıştır." Hadîsi İbn Mace, Bezzar ve Darekutnî zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

٨٠٩ - عَنِ إِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَشْتَرُوا السَّمَكَ فِى الْمَاءِ فَإِنَّهُ غَرَرٌ.

809- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir. "**Sudaki balığı satın almayın. Çünkü bu aldanmadır.**" Bu hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiş ve mevkuf olduğunun doğruluğuna işaret etmiştir.

٨١٠ - عَنِ إِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُبَاعَ ثَمَرَةٌ حَتَّى تُطْعَمَ وَلَا يُبَاعَ صُوفٌ عَلَى ظَهْرٍ وَلَا لَبَنٌ فِى ضَرْعٍ.

810- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) olgunlaşmadan yemişi, koyunun sırtındaki yünü, memedeki sütü satmayı yasakladı." Bu hadîsi Evsat'ta Taberânî ve Dârekutnî rivayet etmiştir. Ebu Davud bu hadîsi İkrime'nin mürselleri[1330] arasında tahric etmiştir. Tercih edilen de budur. Ebu Davud ayrıca bu hadîsi kuvvetli bir isnad ile İbn Abbas'tan mevkuf olarak da tahrîc etmiştir. Beyhakî de bunu tercih etmektedir.

[1329] Dalgıcın bir defa dalması şu anlama gelir. Dalgıç müşteriye "Ben denize dalayım. Oradan mal olarak ne çıkarsa o şu kadara senin olur" demesidir. Bunun yasaklanmış olma sebebi aldanma tehlikesi taşımasıdır.

[1330] Yani hadîs İbn Abbas'a ulaşmamıştır ve o bunu zikretmemiştir. Bu sebeple hadîs maktu'dur.

٨١١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمَضَامِينِ وَالْمَلَاقِيحِ

811- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) dişi develerin karnındaki ceninlerle erkek develerin bellerindeki menileri satmayı yasaklamıştır." Hadîsi Bezzar rivayet etmiştir. İsnadında zayıflık vardır.

٨١٢ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ اَقَالَ مُسْلِماً بَيْعَتَهُ اَقَالَهُ اللّٰهُ عَثْرَتَهُ.

812- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim bir müslümanın alışverişini ikale[1331] ederse Allah da onun hatasını ikale eder."** Hadîsi Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim de hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

* * *

2- MUHAYYERLİK[1332] BÖLÜMÜ

٨١٣ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا وَكَانَا جَمِيعاً اَوْ يُخَيِّرُ اَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَإِنْ خَيَّرَ اَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ اَنْ تَبَايَعَا وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ.

[1331] İkale: Yapılan alışveriş akdini kaldırmaktır. İcma ile meşrudur. Biri bir şey satın alır, sonra da bir aldanma, ihtiyaç veya başka bir şeyden dolayı buna pişman olur. Satıcıya malını geri alıp parasını iade etmesini söyler. Satıcı bunu yaptığı zaman ikale tamamlanmış olur. Bu, satıcının müşteriye yaptığı bir iyiliktir. Çünkü bu, satış tamamlandıktan ve aslında müşterinin bunu feshetme hakkı yokken gerçekleşmektedir.

[1332] Muhayyerlik: Kişinin işini yapıp yapmama konusunda seçme hakkının bulunmasıdır. Burada kastedilen ise alışveriş akdinin devamı veya feshi konusundaki muhayyerliktir. Bunun pek çok çeşidi vardır. Musannif bu babda sadece iki çeşidini ele almıştır. Bunlar, genel olduğu ve çok yapıldığı için şart ve meclis muhayyerliğidir.

813- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**İki kişi alışveriş yapıp birbirlerinden ayrılmadıkları veya biri diğerini muhayyer bırakmadığı müddetçe onlardan her biri muhayyerdir.**[1333] **Eğer biri diğerini muhayyer bırakır da**[1334] **bu şartla satış gerçekleşirse artık satış vacip olur. Satışı yaptıktan sonra birbirlerinden ayrılırlar ve taraflardan biri satışı terk etmezse satış yine vacip olur**[1335]." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

٨١٤ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْبَائِعُ وَالْمُبْتَاعُ بِالْخِيَارِ حَتَّى يَتَفَرَّقَا إِلَّا اَنْ تَكُونَ صَفْقَةَ خِيَارٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُ اَنْ يُفَارِقَهُ خَشْيَةَ اَنْ يَسْتَقِيلَهُ.

814- Amr bin Şuayb babasından o da dedesinden naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Satıcı ile alıcı birbirlerinden ayrılıncaya kadar muhayyerdir. Ancak muhayyerlik pazarlığı**[1336] **varsa o başka. Satışı kaldırır korkusu ile satıcının alıcıdan ayrılması helal değildir.**"[1337] Hadîsi İbn Mace dışındaki beş imam rivayet etmiştir. Ayrıca Darekutnî, İbn Huzeyme ve İbn

---

1333 Ayrılmadan murad sözle değil bedenle ayrılmadır. Bu, aynı mecliste olunduğu müddetçe, konuşsalar da konuşmasalar da muhayyerliğin bulunduğunu ifade eder. Aynı şeyleri konuşmaları veya olaylar hakkında tartışmaları fark etmez. Hattâbî şöyle demiştir: Bu açıklamalarda insanların durumunu ve lugatçilerin örfünü görmekteyiz. Sözün zahirine bakarsak ayrılmaktan bedenlerle ayrılmayı anlarız. Bunun dışında bakış ve söz ile ayrılmak olarak da yorumlanmıştır. Hadîsin te'vili Nehaî'nin yaptığı gibi söz ile ayrılık olursa hadîs ihtiva ettiği anlamı ifade etmez. Bilindiği gibi müşteri satışı kabul etmediği müddetçe muhayyerdir. Satıcının muhayyerliği de satış akdi gerçekleşmeden önce devam etmektedir. Bu, herkesin bildiği genel bir şeydir.

1334 Birinin diğerini muhayyer bırakması: Biri diğerini belirli bir müddet için muhayyer bırakırsa, muhayyerlik ayrılma ile bitmez ve bu vakte kadar devam eder. Bu, şöyle de yorumlanmıştır: Onlardan biri diğerini satışın neticelenmesi konusunda ayrılmadan önce muhayyer bırakır ve o da neticelenmesini tercih ederse satışın yapılması gerekir. Bu durumda muhayyerlik ayrılmaya kadar devam etmez ve ayrılmanın hükmü ortadan kalkar.

1335 Aynı mecliste bulunup henüz ayrılmadılarsa bile satış gerçekleşir, neticelenir.

1336 Alıcı veya satıcıdan biri kendisi için muhayyerliği şart koşarsa bu şart ayrıldıktan sonra da belirtilen süre zarfında devam eder. Bu şöyle de yorumlanmıştır: ikisinden biri diğerine"Satışın sonuçlanmasını veya feshini seç" der o da bunlardan birini seçerse ayrılamasalar da satış tamamlanır. Şevkânî böyle söylemiştir.

1337 Bu hadîs meclis muhayyerliğinin olmadığına delildir. Çünkü arkadaşının ikale yolu dışında fesh imkanına sahip olmadığına işaret etmektedir. İkaleyi istemek ise ancak alışverişin tamamlanmasından sonra olur. Böylece satışın ayrılmadan önce tamamlandığı ortaya çıkar. Ben de şöyle diyorum: Kastedilen ikale isteme olsaydı "satışı kaldırır korkusuyla ayrılmasın" ifadesinin anlamı olmazdı. Çünkü ikaleyi isteme akid yapılan meclise bağlı değildir ve ayrılmayla da engellenmez. Ayrıca muhayyerlik hadîsin başında ortaya konmuş ve ayrılma konusuna bağlanmıştır. Bilindiği gibi muhayyer olan birinin ikale istemeye ihtiyacı yoktur. Öyleyse ikale istemekten muradın, gerçek anlamının dışında, fesh olduğu ortaya çıkmış oldu.

Cârud da rivayet etmiştir. Bir rivayette "yerlerinden ayrılıncaya kadar" buyurulmuştur.

٨١٥ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: ذَكَرَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ يُخْدَعُ فِي الْبُيُوعِ فَقَالَ إِذَا بَايَعْتَ فَقُلْ لَا خَلَابَةَ.

815- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e alışverişlerde aldandığını anlattı.[1338] Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Alışveriş yaptığın zaman, aldatma yok,[1339] deyiver." Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

3- RİBA (FAİZ) BÖLÜMÜ

٨١٦، ٨١٧ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدَيْهِ وَقَالَ هُمْ سَوَاءٌ.

816/ 817- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) faizi yiyene[1340] ve yedirene[1341], yazana ve şahitlerine lanet etti ve 'Onlar birbirine eşittir' buyurdu." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. İmam Buhârî'nin de Ebu Cuheyfe'den buna benzer bir rivayeti vardır.

[1338] "Bir adamın alışverişlerde aldandığı anlatıldı" şeklinde de olur. Bu adamın ismi Habban bin Munkız bin Amr el-Ensârî'dir. Bunun babası olduğu da söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'le katıldığı savaşlardan birinde bazı kalelerde taşla başından yaralanmıştır. Ardından başı beyin zarına kadar yarılmış ve konuşması bozulmuş, aklı gel-git olmuştur. Ancak temyiz gücünü kaybetmemiştir. 130 yaşında Hz. Osman zamanını bile görmüştür. Bu bilgiyi Nevevî ve diğer alimler zikretmiştir.

[1339] Yani "Dinde aldatma yoktur. Çünkü din nasihattan ibarettir. San'anî Sübül'de şöyle söylemiştir: İbn İshak Yunus bin Bükeyr ve Abdu'l-A'lâ'nın ondan rivayetinde şu ifadeyi ziyade etmiştir: "Sonra sen aldığın şeyde üç gece muhayyersin. Beğenir memnun kalırsan elinde tutarsın. Hoşlanmazsan geri veririsin." Hadîs, muhayyerliğin mutlak olarak değil, aldanma sebebiyle sabit olduğuna delildir. Çünkü, bu adamın aklı zayıftı. Aldığı eşyanın ne değerde olduğunu bilmiyordu.

[1340] Yani yemese de faizi alana. Yiyenin zikredilmiş olma sebebi bunun faizden en fazla faydalanma yolu olmasıdır.

[1341] Alana faiz veren kişi.

٨١٨ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الرِّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا اَيْسَرُهَا مِثْلُ اَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ اُمَّهُ وَإِنَّ اَرْبَى الرِّبَا عِرْضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ.

818- Abdullah bin Mes'ud (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Faiz 73 bölümdür. Bunların en basiti**[1342] **bir kimsenin annesi ile cinsî münâsebette bulunması gibidir. Faizin en fazlası müslüman bir adamın ırzıdır.**[1343]" Bu hadîsi İbn Mace muhtasar, Hâkim ise tam olarak rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

٨١٩ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ وَلَا تَبِيعُوا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَائِبًا بِنَاجِزٍ.

819- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Altını altın karşılığında ancak aynı miktarda olursa satın. Birbirinden fazla yapmayın. Gümüşü gümüş karşılığında ancak aynı miktarda olursa satın. Bunları da birbirinden fazla yapmayın. Bunlardan orada olmayanı, orada bulunana karşılığında da satmayın."**[1344] Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٢٠ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ مِثْلًا بِمِثْلٍ سَوَاءً بِسَوَاءٍ يَدًا بِيَدٍ فَإِذَا اِخْتَلَفَتْ هٰذِهِ الْاَصْنَافُ فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ.

820- Ubade bin Samit (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Altın ile altın, gümüş ile gümüş, buğday ile buğday, arpa ile arpa, hurma**

1342 Günah bakımından en az olanı.

1343 Gıybet, iftira, sövme, ayıp, onu kötüleyen bir şeyle anılma, yapmadığı bir şeyle suçlanma gibi yollarla namusuna dil uzatılması. Bu müzmin hastalık zamanımızda çok yaygınlaştı ve her tarafı sardı. İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn.

1344 Hadîs altın ile altının, gümüşle gümüşün mübadelesinde birini diğerinden fazla yapmanın haram olduğuna delildir. İşte bu, faizin aslıdır. Hadîs ayrıca iki bedelin eşit olması yanında bu bedelin elde hazır olması gerektiğine de delildir.

ile hurma ve tuz ile tuz misli misline, birbirine eşit ve peşin olarak satılırlar. Bu çeşitler değişirse peşin olduğu takdirde nasıl isterseniz öyle satın."[1345] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٢١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَزْناً بِوَزْنٍ مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَزْناً بِوَزْنٍ مِثْلاً بِمِثْلٍ فَمَنْ زَادَ اَوْ اِسْتَزَادَ فَهُوَ رِباً.

821- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Altın ile altın tartısı tartısına, misli misline; gümüş ile gümüş de tartısı tartısına, misli misline satılır. Her kim fazla verir veya fazla alırsa bu faizdir."**[1346] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٢٢، ٨٢٣ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ وَاَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَعْمَلَ رَجُلاً عَلَى خَيْبَرٍ فَجَاءَهُ بِتَمْرٍ جَنِيبٍ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكُلُّ تَمْرِ خَيْبَرَ هٰكَذَا؟ فَقَالَ لَا وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنَّا لَنَأْخُذُ الصَّاعَ مِنْ هٰذَا بِالصَّاعَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَفْعَلْ، بِعِ الْجَمْعَ بِالدَّرَاهِمِ ثُمَّ اِبْتَعْ بِالدَّرَاهِمِ جَنِيباً.

822/ 823- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) ve Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir adamı[1347] Hayber'e zekat memuru olarak gönderdi. O kişi Hz. Peygamber'e seçkin kuru hurma getirdi. Rasûlullah (s.a.v.):

-Hayber'in bütün hurmaları böyle mi?

[1345] Kendisinde faizin mümkün olduğu altın, gümüş ve diğer yiyecek maddelerinde alınıp satılan iki cins değişirse peşin satışın alışverişin sıhhati için gerekli olduğu ifade edilmektedir. Hattâbî böyle söylemiştir. Fakat San'anî Sübül'de; "Alimler ribaya dahil olan şeylerin ikisinin çeşidi değişse bile vadeli olarak ve birbirinden fazlaya satılabileceği konusunda ittifak etmişlerdir. Meselâ altınla buğday, gümüşle arpa vb. böyle satılabilir. Cinsi cinsine satıldığı zaman birinin veresiye satılmasının caiz olmadığı konusunda da ittifak vardır" demiştir.
Hadîs, faizin sayılan altı çeşitte olduğuna delildir. Ümmetin tamamı bu konuda ittifak etmiştir. Bunların dışındakilerde cumhura göre illette bunlarla müşterek olan şeylerde kıyas yolu ile faiz haram olur. Fakat illetin ne olduğu naslarla belirlenmemiştir. Bu sebeple de bu konuda büyük bir ihtilaf ortaya çıkmıştır. Zâhirîler, nasla sabit olan 6 şey dışında faiz yoktur, demişlerdir.

[1346] Hadîste malın miktarının tahminle değil, ölçerek belirleneceğine delil vardır. –Sübül'den-

[1347] Bu adamın ismi Sevad bin Gaziyye olup ensardandır.

-Hayır, vallahi böyle değil ya Rasûlullah! Biz bunun bir ölçeğini iki ve iki ölçeğini üç ölçeğe alıyoruz.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Böyle yapma. Kötü hurmayı para ile sat, sonra o para ile seçkin hurma satın al.

Hz. Peygamber (s.a.v.) tartı hakkında da böyle bir şey söylemiştir.[1348] Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'in rivayetinde "Tartı da böyle "ifadesi vardır.

٨٢٤ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الصُّبْرَةِ مِنَ التَّمْرِ لا يُعْلَمُ مَكِيلُهَا بِالْكَيْلِ الْمُسَمَّى مِنَ التَّمْرِ.

824- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) kuru hurmanın kaç ölçek olduğu bilinmeyen bir yığınını, ölçeği belli olan kuru hurma karşılığında satmayı yasakladı." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٢٥ - عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّى كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الطَّعَامُ بِالطَّعَامِ مِثْلاً بِمِثْلٍ وَكَانَ طَعَامُنَا يَوْمَئِذٍ الشَّعِيرَ.

825- Ma'mer bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işitiyordum: **"Zahîre ile zahîre misli misline satılır."** O gün bizim yediğimiz arpa idi.

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٢٦ - عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِشْتَرَيْتُ يَوْمَ خَيْبَرَ قِلَادَةً بِاثْنَىْ عَشَرَ دِينَاراً فِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ، فَفَصَلْتُهَا فَوَجَدْتُ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ اِثْنَىْ عَشَرَ دِينَاراً فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا تُبَاعُ حَتَّى تُفْصَلَ.

826- Fedale bin Ubeyd (r.a.) şöyle demiştir: Hayber günü 12 dinara içinde altın ve kıymetli taş bulunan bir gerdanlık satın aldım. Sonra onu bozdum[1349] ve içinde 12 dinardan fazlasını buldum. Daha sonra bunu Rasûlullah (s.a.v.)'a anlattım. O

[1348] Ölçülen şeyler hakkında da hüküm aynıdır. Bu şey, kendi cinsi karşılığında satılırsa birbirinden fazla olarak satılmaz. Para karşılığında satılır, sonra bu parayla istenen şey alınır. Hadîs, cinsi karşılığında satılan şeylerin kalite bakımından farklı bile olsa birbirinden fazla olmasının caiz olmadığına delildir.

[1349] Yani altınını taşından ayırdım.

şöyle buyurdu: **"Gerdanlık bozulmadıkça satılamaz."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٢٧ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ نَسِيئَةً.

827- Semura bin Cündeb (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hayvanı hayvan karşılığında veresiye satmayı yasaklamıştır."[1350] Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Cârûd hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٨٢٨ - عَنِ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ وَاَخَذْتُمْ اَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ.

828- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Siz îne alışverişini[1351] yapar, sığırların kuyruklarına yapışır,[1352] ziraata razı olur ve cihadı terk ederseniz Allah üzerinize bir zelillik musallat eder ve dininize dönünceye kadar onu kaldırmaz."** Bu hadîsi Ebu Davud, Hz. Peygamber'den Nafi'nin[1353] rivayet ettiği bir hadisten tahric etmiştir. İsnadı hakkında söz

---

1350 Bu bölümde gelecek olan Abdullah bin Amr hadîsi ve diğer hadîsler bu hadîsle çelişmektedir. Cumhur ulema, hayvanın hayvan karşılığında veresiye ve birbirinden fazla olarak satılmasının mutlak olarak caiz olduğunu belirtmişlerdir. Diğerleri ise bunu yasaklamıştır. İmam Şafii bundan muradın iki tarafın da veresiye satması olduğunu, metnin bu ihtimali taşıdığını belirtmiştir. Bu, gecikmiş borcu aynı özellikteki borçla ödemektir ki sahih olmaz. Hattâbî de bu yorumu tercih etmiştir. Bu güzel bir yorumdur. Şevkânî bunu yasaklayan hadîsleri caiz olduğunu ifade eden hadîslere tercih etmiştir. Benim tercih ettiğim ise İmam Şafii, Hattâbî ve cumhurun görüşüdür.

1351 Îne alışverişi: Bir malı malum bir fiyat ve malum bir müddetle sattıktan sonra , o malın çoğu kendi zimmetinde kalsın diye müşteriden onu sattığından daha ucuz fiata satın almasıdır. Bu satışa îne denmesinin sebebi para elde edilmesine sebep olduğu içindir. Çünkü mal satıcıya aynen geri dönmektedir. San'anî Sübül'de böyle söylemiştir. Malik, Ebu Hanife ve İmam Ahmed îne satışının caiz olmadığını, İmam Şafii ve arkadaşları ise caiz olduğunu söylemişlerdir. İmam İbn Kayyım da bu satışın caiz olmadığını kesin bir dille ifade etmiştir.

1352 Sığırların kuyruklarına yapışmak, cihadı bırakıp çiftçilikle uğraşmaktan kinayedir. –Sübül-

1353 O, Ebu Abdullah Nafi bin Serces'tir. Medine'lidir. İbn Ömer'in mevlâsıdır. İbn Ömer ona katıldığı savaşlardan birinde rastlamıştır. Sikadır, meşhur bir fakihtir. Tabiinin büyüklerindendir. İbn Ömer'in hadîslerinin büyük bir çoğunluğu Nafi tarafından nakledilmiştir. İbn Ömer "Allah Nafi'yi bize nimet olarak verdi" demiştir. Malik de "Nafi'nin İbn Ömer'den bir hadîs naklettiğini duyarsam, o hadîsi başkasından duymamış olmamı önemsemezdim" demiştir. İmam Buhârî ise en sahih isnadın Malik'in Nafi'den, Nafi'nin de İbn Ömer'den rivayetinden oluşan isnad olduğunu belirtmiştir. Hicrî 117'de veya daha sonra vefat etmiştir.

söylenmiştir[1354]. İmam Ahmed'in de Atâ'dan[1355] benzer bir rivayeti vardır.[1356] Ravileri sikadır. İbn Kattan da hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٢٩ - عَنْ اَبِى اُمَامَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ شَفَعَ لِاَخِيهِ شَفَاعَةً فَاَهْدَى لَهُ هَدِيَّةً فَقَبِلَهَا فَقَدْ اَتَى بَاباً عَظِيماً مِنْ اَبْوَابِ الرِّبَا.

829- Ebu Ümame (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Bir kimse din kardeşine şefaatte bulunur, o da buna karşılık kendisine bir hediye verir ve o hediyeyi kabul ederse faiz çeşitlerinden büyük birini yapmış olur."**[1357] Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. İsnadı hakkında bir şeyler söylenmiştir.

٨٣٠ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِى وَالْمُرْتَشِىَ.

830- Abdullah bin Amr (r.a.hüma) şöyle demiştir. "Rasûlullah (s.a.v.) rüşvet verene de alana da lanet etmiştir."[1358] Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٣١ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَهُ اَنْ يُجَهِّزَ جَيْشاً فَنَفِدَتْ الْاِبِلُ، فَاَمَرَهُ اَنْ يَأْخُذَ عَلَى قَلَائِصِ الصَّدَقَةِ قَالَ: فَكُنْتُ آخُذُ الْبَعِيرَ بِالْبَعِيرَيْنِ إِلَى إِبِلِ الصَّدَقَةِ.

1354 San'anî Sübül'de şöyle söylemiştir: onun isnadı hakkında söz söylenmiştir. Çünkü isnadında Ebu Abdurrahman el-Horasanî'nin -İsmi İshak'tır- Atâ el-Horasânî'den rivayeti vardır. Zehebî Mîzan'da "Bu, onun münker rivayetlerindendir" demiştir.

1355 Çoğunluğa göre o, Horasan'lı Atâ'dır. O, Ebu Osman Atâ bin Ebî İmam Müslim Meysera'dır. İbn-i Ebî Safra'nın mevlâsıdır. Şam'a yerleşmiş meşhur kişilerden biridir. Geceyi ihya eden sika bir ravidir. Ne var ki hafızası zayıftır ve vehmi çoktur. Hicrî 135'te 85 yaşında vefat etmiştir.

1356 İmam Ahmed'in de benzer bir rivayeti vardır. Musannif şöyle demiştir: "İbn Kattan'ın sahîh olduğunu söylediği hadîs benim görüşüme göre illetlidir. Ravilerin sika olması hadîsin sahih olmasını gerekli kılmaz. Çünkü A'meş müdellistir. Onun Atâ'dan hadîs duyduğu söylenmemiştir. Atâ'nın da Horasan'lı Atâ olması muhtemeldir. O zaman bu, Atâ ile İbn Ömer'in arasından Nafî'nin düşürülmesiyle tesviye tedlisi olmuş olur. Bu durumda ilk hadîse dönülür ki o meşhur olandır.

1357 Buna faiz denmesi istiâre yoluyladır. Çünkü faizde karşılığı olmayan mal fazlası olduğu gibi bunda da vardır. Bu sebeple ikisi birbirine benzemektedir.

1358 Rüşvet batıl bir emele ulaşmak için verilen maldır. Kuyudaki suya ulaşmak için kullanılan rişa isimli ipten türemiştir. Hakkı olan bir şeye ulaşmak veya kendisinden bir zulüm veya sıkıntıyı uzaklaştırmak için bir mal verirse veren için rüşvet hükmü geçerli olmaz. Bu sadece alan için rüşvet hükmündedir.

831- Abdullah bin Amr (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine bir ordu hazırlamasını emretti. Ancak orduya alınacak develer bitti.[1359] Hz. Peygamber (s.a.v.) de Abdullah bin Amr'a genç sadaka develerini vermek şartı ile deve almasını emretti.[1360] İbn Amr dedi ki: "Bunun üzerine ben sadaka develerinden iki deve vermek üzere bir deve almaya başladım." Bu hadîsi Hâkim ve Beyhakî rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

٨٣٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُزَابَنَةِ اَنْ يَبِيعَ ثَمَرَ حَائِطِهِ اِنْ كَانَ نَخْلاً بِتَمْرٍ كَيْلاً وَاِنْ كَانَ كَرْماً اَنْ يَبِيعَهُ بِزَبِيبٍ كَيْلاً وَاِنْ كَانَ زَرْعاً اَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلِ طَعَامٍ نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ.

832- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir. "Rasûlullah (s.a.v.) müzabeneyi, yani bahçesini meyvesi hurma ise kuru hurma karşılığında ölçekle satmayı, üzüm ise onu ölçekle kuru üzüm karşılığında satmayı, ekin ise onu zahire ölçeği ile satmayı, bunların hepsini yasakladı." Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٣٣ - عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِى وَقَّاصٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ اِشْتِرَاءِ الرُّطَبِ بِالتَّمْرِ فَقَالَ اَيَنْقُصُ الرُّطَبُ إِذَا يَبِسَ؟ قَالُوا نَعَمْ فَنَهَى عَنْ ذَلِكَ.

833- Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı kendisine kuru hurma verip yaş hurma satın almanın hükmü sorulduğunda işittim. "Yaş hurma kuruduğu zaman eksilir mi?" diye sordu. Ashab, evet, deyince O bunu yasakladı."

Hadîsi beş imam rivayet etmiştir. İbn Medînî, Tirmizî, İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir

٨٣٤ - عَنِ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْكَالِئِ بِالْكَالِئِ يَعْنِى الدَّيْنِ بِالدَّيْنِ.

[1359] O herkese bir deve vermişti. Ancak biniti olmayan kişiler kalmıştı.

[1360] Savaş bitene kadar birkaç deve satın almasını ve bedelini, zekât memurları getirdiğinde sadaka develerinden vermesini emretti. Yani sadaka develerinin gelmesiyle alınan bu develerin ücreti ödenecekti. Hadîs, hayvanın hayvan karşılığında -tek taraftan olursa- veresiye satılmasının caiz olduğuna delildir.

834- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kâlî karşılığında kâlîyi[1361], yani borç karşılığında borcu satmayı yasaklamıştır." Bu hadîsi İshak ve Bezzar zayıf bir isnadla rivayet etmiştir.

* * *

4- HEDİYE MEYVELER İLE YEMİŞLERİN AĞAÇLARINI VE AĞAÇLARIN YEMİŞLERİNİ SATMA KONUSUNDA VERİLEN RUHSAT[1362] BÖLÜMÜ

٨٣٥ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي الْعَرَايَا أَنْ تُبَاعَ بِخَرْصِهَا كَيْلاً.

835- Zeyd bin Sabit (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) hediye hurmaların meyvesini tahmin suretiyle ölçekle satmak için ruhsat vermiştir." Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'in rivayetinde "hediye hurma hakkında o ailenin hurmayı kuru hurma olarak tahmin ederek almalarına ve yaş iken yemelerine ruhsat verdi" denmiştir.

1361 Nihâye isimli kitapta şöyle denmiştir: "Bu, bir kimsenin belirli bir müddete kadar bir şey satın alması ve müddeti bitince ödeyecek bir şey bulamayarak, bunu bana başka bir müddete kadar başka bir şey ziyadesiyle sat, demesi ve aralarında teslim tesellüm gerçekleşmeden satış yapmalarıdır. Hadîs bunun haram olduğuna delildir. Bu şekilde gerçekleşen alışveriş batıldır, geçersizdir." –Sübül-

1362 Şunu bil ki Araplar kıtlık ve kuraklık günlerinde bahçelerindeki bir veya birkaç hurma ağacının meyvesini fakirlere ve miskinlere bağışlarlardı. Bu hurma ağacı ariyye olarak isimlendirilirdi. Bunun satılması konusundaki ruhsata gelince; bu miskinler gün gün ihtiyaçları kadarı meyveyi yemek için bahçelerine giriyorlardı. Bahçe sahipleri bundan dolayı sıkıntıya düşüyorlardı. Veya; bu miskinler ihtiyaçlarının çokluğundan dolayı meyvelerin olgunlaşmasını bekleyemiyor ve bunları daha ağacın dalındayken iyi kuru hurma karşılığında satıyorlardı. Bahçe sahipleri de zararlarını gidermek için bunları satın alıyorlardı. –Bilindiği gibi bu, aynen müzabene satışıdır- Rasûlullah müzabene satışını yasaklayınca sıkıntıyı ortadan kaldırmak için ariyyelerin satılmasına izin verdi. Ancak bu hurma ağaçlarının meyvesinin ne kadar olduğunun tahmin edilmesini ve bu miktara göre ölçülen hurma karşılığında satılmasını şart koştu. Nevevî şöyle demiştir: "Ariyye: Bir kişinin hurma ağaçlarındaki meyve miktarını tahmin ederek mesela "ağaçların üzerindeki yaş hurmalar kuruduğunda 3 vesk hurma olur" demesi ve onu başkasına 3 vesk kuru hurma karşılığında satmasıdır. Aynı mecliste malı teslim alırlar. Müşteri hurmayı, satıcı da yaş hurmayı teslim eder. Bu 5 veskten az hurma için caizdir. Bundan fazlasında caiz olmaz. 5 veskte de caiz olması konusunda İmam Şafii'nin 2 görüşü vardır. Bunların daha sahih olanına göre bu, caiz değildir."
Ariyyenin açıklaması uzun pek çok çeşidi vardır.

٨٣٦ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِى بَيْعِ الْعَرَايَا بِخَرْصِهَا فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ أَوْ فِى خَمْسَةِ أَوْسُقٍ.

836- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) beş veskten az veya beş vesk[1363] hediye hurmanın kuru hurma ile tahmin sûretiyle satılmasına ruhsat vermiştir." Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٣٧ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثِّمَارِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهَا نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُبْتَاعَ.

837- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) salâhı[1364] ortaya çıkıncaya kadar meyveleri satmayı, hem satana hem alana yasakladı." Hadis müttefekun aleyhtir.

Bir rivayette şu ifade vardır:

وَكَانَ إِذَا سُئِلَ عَنْ صَلَاحِهَا؟ قَالَ: حَتَّى تَذْهَبَ عَاهَتُهُ

Meyvelerin salahının ortaya çıkmasının ne demek olduğu sorulunca Hz. Peygamber "kusuru gidinceye kadar" buyurmuştur.

٨٣٨ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثِّمَارِ حَتَّى تُزْهَى قِيلَ وَمَا زَهْوُهَا؟ قَالَ: تَحْمَارُّ وَتَصْفَارُّ.

838- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) yemişler renk atmadan onları satmayı yasaklamıştır. Renk atması nedir, diye sorulunca 'Kızarır ve sararırlar'[1365] buyurmuştur." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

٨٣٩ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْعِنَبِ حَتَّى يَسْوَدَّ عَنْ بَيْعِ الْحَبِّ حَتَّى يَشْتَدَّ.

[1363] Beş veskten az veya beş vesk, ifadesinde bu çelişki ravinin şekkinden kaynaklanmıştır. Deliller bu satışın beş vesk için haram olduğunu göstermektedir.

[1364] Kızarması ve sararması. Kastallânî her şey için salâhının ortaya çıkması onun istenen haline gelmesidir, demiştir.

[1365] Bu, salah işaretidir ve kusurun gitmesine delildir.

839- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kararmadıkça üzümü ve katılaşmadıkça dâneyi satmayı yasaklamıştır." Bu hadîsi Nesâî dışındaki beş imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim sahih olduğunu söylemişlerdir.

٨٤٠ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ بِعْتَ مِنْ اَخِيكَ ثَمَراً فَاَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ فَلَا يَحِلُّ لَكَ اَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا بِمَ تَأْخُذُ مَالَ اَخِيكَ بِغَيْرِ حَقٍّ؟.

840- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Eğer din kardeşine meyve satarsan sonra o mala bir âfet[1366] gelirse artık ondan bir şey alman sana helal olmaz.[1367] Din kardeşinin malını haksız yere ne sebeple alacaksın?"** Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. İmam Müslim'in bir rivayetinde "Hz. Peygamber (s.a.v.) âfet isabet eden meyvelerin (fiyattan) düşülmesini emretmiştir." ifadesi vardır.

٨٤١ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ ابْتَاعَ نَخلًا بَعْدَ اَنْ تُؤَبَّرَ فَثَمَرَتُهَا لِلْبَائِعِ الَّذِى بَاعَهَا اِلَّا اَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ.

841- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. **"Eğer bir kimse aşılandıktan sonra bir hurmalık[1368] satın alırsa o hurmalığın meyvesi onu satan satıcıya aittir. Ancak müşteri şart koşarsa o başka."**[1369] Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

[1366] Meyvelere isabet eden ve onları helak eden şey. Şiddetli yağmur, soğuk, don, rüzgar, yangın, kuraklık vb. semavî veya arzî âfetler gibi. Hırsızlık gibi insanların sebep olduğu âfetler konusunda ihtilaf vardır.

[1367] Hz. Peygamber (s.a.v.) satıcıya müşteriden âfetin helak ettiği meyvelerin ücretini almamasını emretmiştir. Hadîsin zahiri bunun her halükârda, böyle olduğunu göstermektedir. Yani satış salâhın ortaya çıkmasından önce veya sonra olsa ve telef az veya çok olsa da bu böyledir. İmam Malik şöyle demiştir: "Bu, üçte bir ve daha fazlasında olursa fiyattan düşülür. Bundan daha azı helâk olmuşsa fiyat düşürülmez. Ebu Davud, Yahya bin Saîd'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Ana malın üçte birinden azında âfet yoktur." Yahya şöyle demiştir: "Bu, Müslümanların uygulamasında da böyledir."

[1368] Ağaçları ve meyveleri ile.

[1369] Hurma ağacı aşılanmamışsa meyvesi de satışa dahil oluyor ve müşteriye ait oluyor. Cumhurun görüşü de bu yöndedir. Ebu Hanîfe şöyle demiştir: "Meyveler aşılamadan önce de sonra da satıcıya aittir." İbn Ebî Leylâ ise meyvelerin kesinlikle müşteriye ait olduğunu söylemiştir.

5- SELEM[1370], KARZ VE REHİN[1371] BÖLÜMÜ

٨٤٢ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَهُمْ يُسْلِفُونَ فِى الثِّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ فَقَالَ مَنْ اَسْلَفَ فِى تَمْرٍ فَلْيُسْلِفْ فِى كَيْلٍ مَعْلُومٍ وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ إِلَى اَجَلٍ مَعْلُومٍ.

842- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine'ye geldiği zaman Medineliler meyvelerde bir ve iki seneye kadar selem yaparlardı.[1372] Bunun üzerine Hz. Peygamber **"Her kim meyvede selem yaparsa malum ölçek ve tartıda, bilinen belirlenmiş bir zamana kadar yapsın"**[1373] buyurdu.

Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'de ifade "Her kim bir şeyde selem yaparsa" şeklindedir.

٨٤٣، ٨٤٤ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ اَبْزَى، وَعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِى اَوْفَى رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَا كُنَّا نُصِيبُ الْمَغَانِمَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ يَأْتِينَا اَنْبَاطٌ مِنْ اَنْبَاطِ الشَّامِ فَنُسْلِفُهُمْ فِى الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالزَّبِيبِ - وَفِى رِوَايَةٍ وَالزَّيْتِ إِلَى اَجَلٍ مُسَمًّى قِيلَ اَكَانَ لَهُمْ زَرْعٌ؟ قَالَا مَا كُنَّا نَسْالُهُمْ عَنْ ذَلِكَ.

[1370] Selem, selef demektir. Iraklılar'ın dilinde selem, Hicaz halkının dilinde ise selef kelimesi kullanılmaktadır. Tuhfetü'l-Ahvezî'de (C:2/S:270) şöyle demektedir: Cezerî en-Nihaye'de şöyle demiştir: "Selem, altın veya gümüşü bilinen bir mal karşılığında bilinen bir zamana kadar vermektir. Böylece sanki sen fiyatı mal sahibine teslim etmiş olursun." Tuhfetü'l-Ahvezî yazarı da şöyle demektedir. Ben derim ki: Hemen verilen bu ücrete re's-i mal denir. Bir müddet sonra verilen mal ise müslemün fih adını alır. Ücreti veren rabbu's-selemdir. Mal sahibi ise müslem ileyh adını alır. Kıyas, bu satış akdinin caiz olmasını engellemektedir. Çünkü bu, yanında bulunmayan şeyin satılması konusuna dahildir. Ancak bu konuda pek çok sahih hadîs vârid olduğu için cevaz verilmiştir. Bakara sûresindeki müdâyene âyeti de İbn Abbas (r.a.hüma)'dan nakledildiği gibi bu satışın caiz olduğuna işaret etmektedir.

[1371] Rehin: Malın borca delil kılınmasıdır. Şu şekilde olur: Bir kişiden borç alırsın ve senin borcunu ödeyeceğine inanması, güvenmesi için ona bir şey verirsin. Borcunu ödediğin zaman bu şeyi sana geri verir. Bu, rehin bırakmaktır. Sen de rahin, yani rehin bırakansın. O kişi mürtehin, bırakılan şey ise merhun ve rehîn'dir.

[1372] Yani ücreti hemen verirler, malı ise daha sonra alırlardı.

[1373] Hadîste ölçülebilir ve tartılabilir şeylerde ölçü ve tartının belirlenmesinin gerektiği ifade edilmektedir. İkisinden birinin bilinmemesi satışın bozulmasına sebep olur. Hadîste ayrıca süreye itibar etmeye de işaret edilmiştir. Cumhur da bu görüşü benimsemişler ve şöyle demişlerdir: "Peşin selem caiz olmaz, sahih olması için tecil edilmiş olması şarttır." İmam Şafii ise peşin olarak da yapılabileceğini söylemiştir.

843/ 844- Abdurrahman bin Ebza (r.a.) [1374] ve Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) şöyle demişlerdir: "Biz Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber ganimet alıyorduk. Bize Şam Nebitlarından[1375] bazı kişiler geliyordu. Biz de onlara buğday, arpa ve kuru üzümde (bir rivayette) zeytin yağında belirli bir zamana kadar selem yapardık." Onların ekini var mıydı, diye sorulunca "Bunu kendilerine sormazdık" demişlerdir. Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٨٤٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ وَمَنْ أَخَذَهَا يُرِيدُ إِتْلَافَهَا أَتْلَفَهُ اللَّهُ.

845- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir. **"Bir kimse başkalarının mallarını ödemek niyetiyle alırsa onun yerine Allah öder. Her kim de onları itlaf etmek[1376] için alırsa Allah onu itlaf eder."** Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٨٤٦ - عَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ فُلَاناً قَدِمَ لَهُ بَزٌّ مِنَ الشَّامِ فَلَوْ بَعَثْتَ إِلَيْهِ فَأَخَذْتَ مِنْهُ ثَوْبَيْنِ بِنَسِيئَةٍ إِلَى مَيْسَرَةٍ؟ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَامْتَنَعَ.

846- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Ya Rasûlullah (s.a.v.)! Fülan kişiye Şam'dan basma gelmiş. Ona birini göndersen de imkan bulunca ödemek üzere veresiye iki elbiselik alsan." Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) o adama birini gönderdi. Fakat adam bunu kabul etmedi."

Hadîsi Hâkim ve Beyhakî rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

٨٤٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الظَّهْرُ يُرْكَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُوناً وَلَبَنُ الدَّرِّ يُشْرَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُوناً وَعَلَى الَّذِي يَرْكَبُ وَيَشْرَبُ النَّفَقَةُ.

1374 Abdurrahman bin Ebza el-Huzâî. Huzaa kabilesinin mevlasıdır. Küçük yaştaki sahabîlerdendir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'i tanımış ve arkasında namaz kılmıştır. Kûfe'ye yerleşmiştir. Hz. Ali onu Horasan'a vali tayin etmiştir. Kûfe'de vefat etmiştir.

1375 Nebît; İki Irak arasında taşlıkta yaşayan bir kavimdir. Bunlar Araplardan bir sülale olup acemlerin arasına girmiş ve onlarla nesepleri karışmış, lisanları bozulmuştur. Bu şekilde isimlendirilmelerinin sebebi Hz. İsmail'in oğlu Nebît veya Nebâyût'un çocuklarından olmalarıdır. Ya da su çıkarmayı çok iyi bildikleri için bu şekilde isimlendirilmiş olabilirler. Hicaz'ın kuzeyinde Mean, Betrâ ve Akabe taraflarında yüksek binalardan oluşan müthiş eserler ve onların parlak bir medeniyete, kuvvetli bir otoriteye ve ince bilimlere sahip olduklarına işaret eden kütüphaneler bulunmuştur.

1376 Yani helak etmek ve ücretini ödememek için.

847- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir. **"Hayvana eğer rehin ise masrafı karşılığında binilir. Sağılan süt eğer hayvan rehin ise masrafı karşılığı içilir. Masraf binenle içene aittir."**[1377] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٨٤٨ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْلَقُ الرَّهْنُ مِنْ صَاحِبِهِ الَّذِى رَهَنَهُ لَهُ غُنْمُهُ وَعَلَيْهِ غُرْمُهُ.

848- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Rehin onu rehin bırakan sahibinin olmaya devam eder. Onun geliri de masrafı da sahibinindir."**[1378] Hadîsi Darekutnî ve Hâkim rivayet etmiştir. Ravileri sikadır. Ne var ki Ebu Davud ve başkalarına göre mahfuz olan onun mürsel oluşudur.

٨٤٩ - عَنْ أَبِى رَافِعٍ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَسْلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ إِبِلٌ مِنَ الصَّدَقَةِ فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ يَقْضِىَ الرَّجُلَ بَكْرَهُ فَقَالَ لَا أَجِدُ إِلَّا خِيَارًا قَالَ: أَعْطِهِ إِيَّاهُ فَإِنَّ خِيَارَ النَّاسِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً.

849- Ebu Râfî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamdan ödünç olarak küçük bir deve aldı. Az sonra kendilerine sadaka develerinden birkaç tane geldi. Bunun üzerine Ebu Rafî (r.a.)'ye o adama küçük devesini ödemesini emretti. Ebû Râfî (r.a.) "Yedi senelik yetişkin develerden[1379] başkasını bulamıyorum" deyince Rasûlullah (s.a.v.) **"Ona onu ver. Çünkü insanların en hayırlıları borcunu en iyi ödeyenlerdir"** buyurdu.

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1377] Binen ve içen mürtehindir. Bu kişinin rahin olma ihtimali vardır. Ama bu ihtimal uzaktır. Çünkü hayvan ona ait olduğu için binme ve içme hakkı zaten ona aittir ve hayvanı beslemek de onun görevidir. Hadîste râhin izin vermese de, mürtehinin kendisine rehin bırakılan maldan onun ihtiyaçlarını karşılamak şartıyla faydalanabileceğine delil vardır. İmam Ahmed, İshak ve diğer âlimler böyle söylemişlerdir. Onların görüşü şöyledir: "Mürtehin rehin bırakılan maldan ona yaptığı masraf karşılığında binme ve sütünü sağma konularında faydalanabilir. Bu iki konu dışında ve yaptığı masraftan fazla olacak şekilde faydalanamaz."
Cumhur ise "Rehinden hiçbir şekilde faydalanamaz. Bu hak rehin veren kişiye aittir." Hadîs cumhurun bu sözüne muhalif bir delildir.

[1378] Araplarda adet şöyleydi: Rehin bırakan borcunu ödemeye güç yetiremezse veya belirlenen vakit içinde ödeyemezse mürtehin rehini kendine mâl ederdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu yasakladı. Bu hadîs cumhurun rehinden kesinlikle faydalanmamak konusunda delil olarak kullandığı hadîstir. Fakat bu hadîs senedi bakımından delil olarak kullanılmaya uygun değildir. Mana bakımından da onu delil göstermek doğru olmaz.

[1379] Bunlar küçük deveden daha güzel ve kıymetlidir.

٨٥٠، ٨٥٢ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ قَرْضٍ جَرَّ مَنْفَعَةً فَهُوَ رِبًا.

850/ 852- Hz. Ali (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söyledi: **"Menfaate sebep olan her ödünç, ribadır."** Bu hadîsi Hâris bin Ebî Üsame rivayet etmiştir. İsnadı sakıttır.[1380] Bunun Beyhakî'de Fadâle bin Ubeyd tarafından rivayet edilmiş zayıf bir şahidi; İmam Buhârî'de Abdullah bin Selam tarafından mevkuf olarak rivayet edilmiş diğer bir şahidi vardır.

* * *

6- TEFLİS[1381] VE HACR[1382] BÖLÜMÜ

٨٥٣ - عَنْ اَبِى بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ اَدْرَكَ مَالَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ اَفْلَسَ فَهُوَ اَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ.

853- Ebu Bekr bin Abdurrahman Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirmiştir: Ebu Hureyre (r.a.) biz Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittik demiştir: **"Bir kimse iflas etmiş bir adamın yanında malına olduğu gibi yetişirse[1383], o malı almaya başkalarından[1384] daha çok hakkı vardır."** Hadis müttefekun aleyhtir.

Hadîsi Ebu Davud ile Malik, Ebu Bekir bin Abdurrahman'dan mürsel olarak şu lafızlarla rivayet etmişlerdir:

[1380] Yani zayıftır, onunla ihticac edilmez. Çünkü bu senedde Sevvar bin Mus'ab Hemedânî vardır. Bu, âmâ bir müezzindi. Hadîs imamlarınca metruktür. –Sübül-

[1381] Kadı'nın bir kişinin iflas ettiğini söylemesidir. Müflis, hiç parası olmayan kişidir.

[1382] Hacr: Sözlükte men etmek demektir. Bu hakimin borçlu bir adamın malında tasarruf etmesini engellemesidir.

[1383] San'anî Sübül'de şöyle söylemiştir: Hadîsteki "olduğu gibi" ifadesinden maksat; malın değişmemiş olmasıdır. Şayet sıfatı değişmiş, ya da azalmış veya çoğalmışsa artık o malı almak için diğer alacaklılardan daha haklı olamaz, onlarla beraber olur.

[1384] Kim olursa olsun, varis veya alacak sahibi olsun bu böyledir. Cumhurun görüşü bu yöndedir. Hanefîler onlara muhalefet etmiş ve şöyle demişlerdir: "Satıcı müflisin elinde bulunan malı konusunda en çok hak sahibi olamaz. O da diğer alacaklılar gibidir."

أَيُّمَا رَجُلٍ بَاعَ مَتَاعاً فَأَفْلَسَ الذِى اِبْتَاعَهُ وَلَمْ يَقْبِضِ الذِى بَاعَهُ مِنْ ثَمَنِهِ شَيْئاً فَوَجَدَ مَتَاعَهُ بِعَيْنِهِ فَهُوَ اَحَقُّ بِهِ وَإِنْ مَاتَ الْمُشْتَرِى فَصَاحِبُ الْمَتَاعِ أُسْوَةُ الْغُرَمَاءِ.

"Herhangi bir adam bir mal satar da onu satın alan iflas eder ve satan o malın ücretinden hiçbir şey almamış olduğu halde malını aynıyla bulursa o malda en çok hak sahibi o olur. Şayet müşteri ölürse mal sahibi alacaklılarla beraber olur.[1385]"

Bu hadîsi Beyhakî vasletmiş, fakat Ebu Davud'a tâbî olarak o da hadîsi zayıf bulmuştur.[1386]

Aynı hadîsi Ebu Davud ile İbn Mace Ömer bin Halede'nin[1387] rivayetinden nakletmişlerdir. Ömer "Ebu Hureyre'ye iflas etmiş bir dostumuz için geldik" demiştir. Ebu Hureyre de: "Şüphesiz ki hakkınızda Rasûlullah (s.a.v.)'ın hükmettiği gibi hükmedeceğim. Kim iflas eder veya ölür de bir adam malını olduğu gibi onun yanında bulursa o adam o malı en çok hak edendir" dedi. Hâkim bu hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud ise hadîsi zayıf bulmuş ve ölümü bildiren ziyadeyi de zayıf kabul etmiştir.

٨٥٤ - عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ اَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيُّ الْوَاجِدِ يُحِلُّ عِرْضَهُ وَعُقُوبَتَهُ.

854- Amr bin Şerid[1388] babasından[1389] naklen bildirmiştir. Babası şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ödemeye gücü olduğu halde borcunu**

[1385] Bu, iflasla ölüm arasındaki farkı ortaya koymaktadır. İmam Ahmed ve Malik de bu görüşü benimsemişlerdir. İmam Şafii ise şöyle demiştir: "Ölümle iflas arasında fark yoktur. Mal sahibi her iki durumda da malını alma konusunda herkesten çok hak sahibidir." İmam Şafii bu sözüne Ömer bin Halede'nin rivayet ettiği hadîsi delil göstermiştir. Ne var ki bu hadîs musannifin Ebu Davud'dan naklettiği gibi zayıftır.

[1386] Bu ifadeden şu anlaşılabilir: Ebu Davud bu hadîsi mevsul olarak rivayet etmemiştir. Sadece Beyhakî bu şekilde rivayet etmiştir. Fakat gerçekte Ebu Davud hem mürsel hem mevsul olarak rivayet etmiştir. Sonunda Malik'in rivayeti daha sahihtir, demiştir. Malik'in rivayeti mürseldir. Bu ifadeden mevsul olanın zayıf olduğu anlaşılır. Musannifin Ebu Davud'dan zayıf olduğunu naklettiği Ömer bin Halede hadîsine gelince San'anî Sübül'de şöyle demiştir: "Ebu Davud'un Sünen'ine baktım orada Ömer bin Halede'nin rivayetinin zayıf olduğunu söylediğini bulamadım."
Ben de derim ki: Avnu'l-Ma'bud yazarı der ki: Hadîsin sonunda 'Ebu Davud şöyle dedi: Bunu kim alır, Ebu'l-Mu'temer kimdir? Biz onu tanımıyoruz.' dediği söylenmiştir. Çoğu nüshada bu ifade yer almamaktadır. Bu, San'anî'nin içinde bu ibarenin bulunduğu nüshayı bulamadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple de hadîsin Ebu Davud'dan naklen zayıf olduğunu belirttiği için musannife karşı çıkmıştır.

[1387] Ebu Hafs el-Ensârî. Medine'lidir. Kadıydı. Heybetli, yiğit, takvalı, afif ve sika biriydi. Ebu Hureyre'den hadîs rivayet etmiştir. Halede,dedesidir. Babasının ismi Abdurrahman'dır.

[1388] Ebu'l-Velid Amr bin Şerid bin Süveyd es-Sekafî. Tabiindendir. Sikadır. Üçüncü derecedendir.

[1389] Şerid bin Süveyd es-Sakafî. İsmi Malik'ti. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona Şerid ismini verdi. Çünkü o, kavminden birini öldürdü, sonra Mekke'ye geldi ve müslüman oldu. (İbnu'l-Cevzî'nin Telkîh'ından)

sallantıda bırakan kişinin ırzı[1390] **ve cezalandırılması**[1391] **helal olur.**" Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İmam Buhârî onu ta'lik etmiştir. İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٥٥ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثِمَارٍ ابْتَاعَهَا فَكَثُرَ دَيْنُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ فَتَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَفَاءَ دَيْنِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِغُرَمَائِهِ خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ.

855- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bir adam satın aldığı yemişlerde zarara uğradı ve borcu çoğaldı. Sonunda da iflas etti. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ona sadaka veriniz." İnsanlar ona sadaka verdiler. Fakat bu da borcunu karşılamadı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) alacaklılarına "Ne bulursanız alın, size bundan başka bir şey yok" buyurdu.[1392] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٥٦ - عَنِ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَرَ عَلَى مُعَاذٍ مَالَهُ وَبَاعَهُ فِي دَيْنٍ كَانَ عَلَيْهِ.

856- İbn Ka'b bin Malik[1393], babasından[1394] (r.a.) rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Muaz'ın malını hacretmiş ve o malı borcu karşılığında satmıştır."[1395]

Onun Hadramut'tan olduğu söylenmiştir. Sakif'ten de sayılır. Hatta Taif halkından olduğu da söylenmiştir.

1390 Borçluya sert sözler söylemektir.

1391 Hapsedilir veya kadı onun malını satarak borcunu öder.

1392 "Sizin için bundan başka bir şey yok" ifadesine bakılırsa, borcun ödenmesi için sadaka verilmesi emri müstehab bir davranışa teşvik içindir. Yemiş ve meyveye bir âfet gelirse bunun fiyatı satıcıdan düşürülür, müşteriden değil. –Fiyatın düşürülmesi konusunda geçen Cabir hadîsinde gördüğümüz gibi- borç, borçlunun sıkıntıda olması sebebiyle düşmez. Sadece o an için te'hir edilir.

1393 Ebu'l-Hattab Abdurrahman bin Ka'b bin Malik. Ensardandır. Medine'lidir. Sikadır. Tabiinin büyüklerindendir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zamanında doğduğu da söylenmiştir. Süleyman bin Abdulmelik zamanında vefat etmiştir.

1394 Ka'b bin Malik bin Ebî Ka'b el-Ensârî es-Sülemî. Şairdir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şairlerinden biridir. İkinci Akabe bey'atına ve Bedir ile Tebük dışındaki tüm gazvelere katılmıştır. Tebük'e katılmadıkları için tevbelerinin kabulü ertelenen üç kişiden biri de odur. Hicri 50'de âmâ olduktan sonra vefat etti. 51 yılı olduğu da söylenmiştir. O zaman 77 yaşındaydı.

1395 Yani onun malında tasarrufta bulunmasını engellemiştir. Bu 9 yılındaydı. Bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) onu kendini toparlaması için Yemen'e gönderdi.

Hadîsi Darekutnî rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud hadîsi mürsel olarak tahric etmiş ve mürsel olduğu görüşünü tercih etmiştir.

٨٥٧ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: عُرِضْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجِزْنِي وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي.

857- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Uhud günü ben 14 yaşındaydım ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e arzedildim. Bana izin vermedi.[1396] Hendek günü 15 yaşında olduğum halde yine arzedildim. Bu sefer izin verdi." Hadis müttefekun aleyhtir.

Beyhakî'ye ait bir rivayette şu ifade vardır:

فَلَمْ يُجِزْنِي وَلَمْ يَرَنِي بَلَغْتُ

"Bana izin vermedi. Çünkü benim baliğ olmadığımı sandı." İbn Huzeyme bu hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٥٨ - عَنْ عَطِيَّةَ الْقُرَظِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: عُرِضْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ، فَكَانَ مَنْ أَنْبَتَ قُتِلَ وَمَنْ لَمْ يُنْبِتْ خُلِّيَ سَبِيلُهُ فَكُنْتُ فِيمَنْ لَمْ يُنْبِتْ فَخُلِّيَ سَبِيلِي.

858- Atıyyetü'l-Kurazî (r.a.) [1397] şöyle demiştir: Biz Kurayza harbi günü[1398] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e arz edildik. Kimde kıllanma olmuşsa savaşa alınıyor, kimde de

---

[1396] Yani savaşma ve bey'at etme konularında izin vermedi. Bunun "bana gazilerin rızkı olan caizeyi yazmadı" anlamına geldiği de söylenmiştir.

[1397] Kurazî, Benî Kurayza'ya nispettir. Küçük yaştaki sahâbîlerdendir. Bir hadîsi vardır. Kûfe'ye yerleştiği söylenir. İbn Abdilberr, babasının ismine vâkıf olamadım, demiştir. Ondan Mücahid ve diğerleri rivayette bulunmuştur.

[1398] Hicretin beşinci yılı Zilkâde ayında Hendek savaşından hemen sonra olmuş olan bir savaştır. Sebebi Hendek savaşı günlerinde Benî Kurayza Yahudilerinin hainlik yapmaları, Müslümanlarla olan ahitlerine muhalefet etmeleri, sözlerini tutmamaları ve gizlice Müslümanlar aleyhinde müşriklerle işbirliği yapmalarıdır. Savaş, Benî Kurayza'nın daha önce Evs kabilesi ile aralarındaki anlaşma sebebiyle kendilerine acıyacağını zannettikleri Sa'd bin Muaz'ın hükmüne uymalarıyla sonuçlandı. Onun hükmüne rıza gösterince Muaz, onların hıyanetlerine ve işbirliklerine tam bir ceza olarak, savaşçılarının öldürülmesine, kadınların ve çocukların esir alınmasına hükmetti. Bâliğ olmuş olan öldürüldü, çocuk olan bırakıldı. Baliğ olup olmadığı konusunda şüphe edilenlerin durumu avret mahallerinde kıl bitip bitmemesiyle tespit edildi.

başlamamışsa serbest bırakılıyordu. Ben kıllanma olmayanlardandım. Bu sebeple bana da yol verildi."[1399]

Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٨٥٩ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَجُوزُ لِاِمْرَاَةٍ عَطِيَّةٌ اِلَّا بِاِذْنِ زَوْجِهَا.

وَفِي لَفْظٍ لَا يَجُوزُ لِلْمَرْاَةِ اَمْرٌ فِي مَالِهَا اِذَا مَلَكَ زَوْجُهَا عِصْمَتَهَا.

859- Amr bin Şuayp'tan, o babasından, o da dedesinden naklen rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kocasının izni olmadan hiçbir kadının bağışta bulunması caiz değildir."[1400]**

Bir rivayette "Eşi ismetine malik olduktan sonra kadının malı konusunda bir şey yapması caiz olmaz." buyrulmuştur.[1401] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki sünen ashabı rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٦٠ - عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ الْهِلَالِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنَّ الْمَسْاَلَةَ لَا تَحِلُّ اِلَّا لِاَحَدِ ثَلَاثَةٍ رَجُلٍ تَحَمَّلَ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْاَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكَ، وَرَجُلٍ اَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اِجْتَاحَتْ مَالَهُ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْاَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٍ اَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةٌ مِنْ ذَوِي الْحِجَى مِنْ قَوْمِهِ لَقَدْ اَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْاَلَةُ.

1399 San'anî Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs kıllanmanın büluğa delil olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda olan kişi için mükellefin hükümleri geçerli olur. Bunun icma' olma ihtimali vardır." Tirmizî şöyle demiştir: "İmam Ahmed ve İshak şöyle demiştir: Büluğa varmanın üç alâmeti vardır: 1. 15 yaşına varmak 2. İhtilam olmak 3. İhtilam olduğu ve yaşı bilinmiyorsa kıllanma yani kasık kılı."

1400 Hattabî şöyle demiştir: "Çoğunluk bunu güzel geçim ve gönül rızasına hamletmiştir. Ya da reşit olmayan kadın diye te'vil edilir. Rasûlullah'ın kadınlara "Sadaka veriniz" dediği sabit olmuştur. Hatta bu emir sebebiyle kadınlar yüzük ve küpelerini çıkarıp atmaya başlamışlar ve Hz. Bilal onları elbiselerin içinde toplamıştır. Bu eşlerinin izni olmaksızın yaptıkları bir bağıştır."

1401 Malında: Bu, kocasının onun elinde bulunan malı anlamına gelebilir. Onda tasarrufta bulunduğu için kadına izafe edilmiş olabilir. O zaman bu nehiy, haramlık ifade eder. Ya da kendi malı olabilir. Akılları eksik olduğu için bu şekilde ifade edilmiştir. Edeben ve güzel bir davranış olarak malında ancak eşiyle istişare ettikten sonra tasarruf ta bulunması gerekir. O zaman yasak, bu davranıştan uzak tutmak için olmuş olur. Bazı alimler de böyle söylemiştir. Bkz. Avnu'l-Ma'bud 3/ 317.

860- Kabîsa bin Muharık el-Hilâlî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hiç şüphe yok ki dilenmek ancak üç kişiden birine helal olur:**

1- Bir kefalette bulunan adama. Bu kişiye o kefil olduğu şeyi bulana kadar dilenmek helaldir. Sonra vazgeçer.

2. Başına bir felaket gelerek malı helak olan kişi. Buna da bir geçim düzeni buluncaya kadar dilenmek helaldir.

3. Kavminden aklı başında üç kişinin "gerçekten filan kişiye fakirlik isabet etti" diye şahitlik edecekleri derecede fakir düşen adam. Buna da dilenmek helaldir."

Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

* * *

7- SULH[1402] BÖLÜMÜ

٨٦٢، ٨٦١ - عَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ الْمُزَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحاً حَرَّمَ حَلَالاً وَاَحَلَّ حَرَاماً، وَالْمُسْلِمُونَ عَلَى شُرُوطِهِمْ إِلَّا شَرْطاً حَرَّمَ حَلَالاً وَاَحَلَّ حَرَاماً.

861/ 862- Amr bin Avf Müzenî'den[1403] naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Müslümanlar arasında sulh caizdir. Ancak bir helâli haram, bir haramı helal kılan sulh başka. Müslümanlar şartlarında dururlar.**

[1402] Sulhun pek çok çeşidi vardır: Savaşanlar ve eşler arasında sulh, emlak ve hukukta ortaya çıkan tartışmayı bitirmek için sulh... vs. bu sonuncusu pek çok yönden alışveriş bölümü için uygundur. Bu sebeple fakihler bu konuyu Mallar bölümünde ele almaktadır.

[1403] Ebu Abdullah Amr bin Avf bin Zeyd el- Müzenî. Kesir bin Abdullah'ın dedesidir. İslâm'a ilk girenlerdendi. Bedir savaşına katıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Medine'ye vali yaptı. Ağlayanlar (bekkâûn) dandır. *(İslâm tarihinde "ağlayanlar" (bekkâun) denilen yedi zat vardır. Bunlar, Tebük seferberliği öncesinde Rasûlullah (s.a.v.) 'a gelerek gazaya gitmek istediklerini, fakat binecek develeri, yiyecek azıkları olmadığını söylediklerinde Rasûlullah (s.a.v.) onlara "Size verecek hayvan kalmadı" demiştir. Bu cevap üzerine onlar ağlayarak geri dönmüşlerdir. Bu mücâhidler hakkında şu ayet nâzil olmuştur: "Şu kimselere de günah yoktur ki, onlar her ne zaman kendilerini bindirip cihada sevkedesiniz diye sana geldilerse sen onlara "Size binek bulamıyorum " dediğin için bu uğurda harcayacakları bir şey bulamadıklarından dolayı mahzun olup gözleri yaş dökerek dönmüşlerdi" et-Tevbe, 9/92 Mütercime)* Muaviye'nin valiliği zamanında vefat etti.

Ancak bir helâli haram, bir haramı helal kılan şart başka.[1404]" Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Fakat diğer hadis imamları bunu kabul etmemişlerdir. Çünkü hadis, Kesir bin Abdullah bin Amir bin Avf[1405] rivayeti tarîkinden gelmiştir. Bu kişi zayıftır. Tirmizî'nin onu nazar-i itibara alması hadîsin yollarının çok olması sebebiyledir. İbn Hıbban bu hadîsin Ebû Hureyre rivayetini sahih kabul etmiştir.

٨٦٣ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَمْنَعُ جَارٌ جَارَهُ اَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِى جِدَارِهِ ثُمَّ يَقُولُ اَبُو هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ مَا لِى اَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللّٰهِ لَاَرْمِيَنَّ بِهَا بَيْنَ اَكْتَافِكُمْ.

863- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Komşu komşusunun duvarına kiriş çakmasını engelleyemez."** Bundan sonra Ebu Hureyre (r.a.) şöyle derdi: "Acaba neden sizi bundan yüz çevirmiş görüyorum. Vallahi onu sizin omuzlarınızın arasına atacağım."[1406] Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٦٤ - عَنْ اَبِى حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ اَنْ يَأْخُذَ عَصَا اَخِيهِ بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ.

864- Ebu Humeyd es-Sâidî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kimsenin gönül rızası olmadan kardeşinin sopasını (bile) alması helal olmaz."** Bu hadîsi İbn Hıbban ve Hâkim Sahih'lerinde rivayet etmişlerdir.

* * *

[1404] Mazluma, üzüntüsü olana, fakirlere ve sıkıntıda bulunanlara yardım etmeyeceğini şart koşması gibi helali haram kılan şart olmadıkça ve zalime ve sapkın kişiye yardımı veya Müslümanlarla savaşmayı şart koşması gibi haramı helal kılmadıkça.

[1405] İmam Şafii ve Ebu Davud onun hakkında şöyle demişlerdir: "O yalan rükünlerinden biridir." İmam Ahmed ise münkiru'l-hadîs olduğunu söylemiştir. Nesâî sika olmadığını, İbn Hıbban da onun babasından, onun da dedesinden rivayeti tarikiyle uydurma bir nüshası olduğunu belirtmişlerdir.

[1406] Ebu Hureyre (r.a.) bu hadîsi rivayet ettiğinde dinleyenler başlarını önlerine eğiyordu. Bu sebeple o böyle derdi. "Omuzları arasına atmak" bu sünnetin uygulanması konusunda zorlamaktan ve bunu ilan ederek insanlara delili bildirmekten kinayedir. Zamirin çiviye râcî olduğu da söylenmiştir. Yani o çiviyi sizin omuzlarınızın arasına atacağım, anlamına gelmektedir. Bu da sünnetin zorla, baskıyla uygulanmasını sağlamaktan kinayedir. Ebu Hureyre (r.a.) bunu emrederken Medine valisiydi. Vali de, eğer insanlar yüz çevirirse şeriatın hüküm ve kanunlarını zorla uygulatma yetkisine sahiptir.

8- HAVALE[1407] VE KEFALET BÖLÜMÜ

٨٦٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ وَإِذَا أُتْبِعُ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتْبَعْ.

865- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Zenginin borcunu sallantıda bırakması zulümdür. Birinizin borcu bir zengine havale edilirse hemen bunu takip etsin."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Ahmed'in bir rivayetinde "Havaleyi kabul etsin" buyurulmuştur.

٨٦٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنَّا فَغَسَّلْنَاهُ وَحَنَّطْنَاهُ وَكَفَّنَّاهُ ثُمَّ أَتَيْنَا بِهِ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا تُصَلِّي عَلَيْهِ؟ فَخَطَا خُطًى ثُمَّ قَالَ: أَعَلَيْهِ دَيْنٌ؟ قُلْنَا دِينَارَانِ، فَانْصَرَفَ فَتَحَمَّلَهُمَا أَبُو قَتَادَةَ، فَأَتَيْنَاهُ فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ الدِّينَارَانِ عَلَيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُحِقَّ الْغَرِيمُ وَبَرِئَ مِنْهُمَا الْمَيِّتُ؟ قَالَ: نَعَمْ فَصَلَّى عَلَيْهِ.

866- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Bizden bir adam vefat etti. Biz de onu yıkadık, kokuladık ve kefenledik. Sonra onu Rasûlullah (s.a.v.)'a getirerek "Bu kişinin cenaze namazını kılar mısınız?" dedik. Birkaç adım attı ve sonra bize dönerek

-Borcu var mı? diye sordu.

-İki dinar, dedik.

Bunun üzerine namazını kılmadı ve gitti. Derken bu iki altını ödemeyi Ebu Katâde üzerine aldı. Tekrar Rasûlullah (s.a.v.)'a geldik. Ebu Katâde;

-İki altın benim borcumdur, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah:

-Borç senin üzerine mi geçti? Ölü bundan kurtuldu mu? Dedi. Ebu Katâde "Evet" deyince cenaze namazını kıldı.

Bu hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٨٦٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى

[1407] Bu, bir borcun bir zimmetten diğer zimmete nakledilmesidir. Şöyle ki; bir adamın sana borcu vardır. Aynı şekilde bu adama da başka birinin borcu vardır. Bu adam sana der ki: "Benim sana olan borcumu filanca kişiden –kendisine borçlu olan kişi- al."

بِالرَّجُلِ الْمُتَوَفَّى عَلَيْهِ الدَّيْنُ فَيَسْأَلُ هَلْ تَرَكَ لِدَيْنِهِ مِنْ قَضَاءٍ؟ فَإِنْ حُدِّثَ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً صَلَّى عَلَيْهِ وَإِلَّا قَالَ: صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ فَلَمَّا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْفُتُوحَ قَالَ: أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَمَنْ تُوُفِّيَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ.

867- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a vefat etmiş borçlu bir adam getirilirdi. O da "Borcunu ödeyecek bir şey bıraktı mı?" diye sorardı. Eğer ödeyecek bir şey bıraktığı söylenirse namazını kılardı, aksi takdirde "Arkadaşınızın namazını kılın" derdi. Allah ona pek çok fetih nasip ettiğinde şöyle buyurdu: "Ben mü'minlere kendilerinden daha yakınım. Kim borcu olduğu halde vefat ederse bunu ödemesi bana aittir."[1408] Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'nin rivayetinde "Her kim ölür de borcuna yetecek mal bırakmazsa" buyurulmuştur.

٨٦٨ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا كَفَالَةَ فِي حَدٍّ.

868- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Hadd için kefâlet yoktur."** Bu hadîsi Beyhakî zayıf bir isnadla rivayet etmiştir.

* * *

9- ŞİRKET VE VEKALET BÖLÜMÜ

٨٦٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ: اللّٰهُ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا.

869- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Biri diğerine hainlik yapmadıkça ben iki orta-**

[1408] "Ben, eğer mazur ve sıkıntıda iseler onların borçlarını ödemeyi üzerime alıyorum." Durum budur. Çünkü beytü'l-mal'de her mü'minin özellikle de miskin olanların hakkı vardır.

ğın üçüncüsüyüm.[1409] Hainlik yaptı mı aralarından çıkarım.[1410]" Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٧٠ - عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ الْمَخْزُومِيِّ أَنَّهُ كَانَ شَرِيكَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ الْبَعْثَةِ فَجَاءَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَالَ مَرْحَباً بِأَخِي وَشَرِيكِي.

870- Sâib el-Mahzûmî (r.a.)'den[1411] naklen bildirilmiştir: O, bîsetten önce Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ortağı idi. Fetih günü Hz. Peygamber (s.a.v.) gelerek "Merhaba kardeşim ve ortağım" buyurdu.

Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir.

٨٧١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اِشْتَرَكْتُ أَنَا وَعَمَّارٌ وَسَعْدٌ فِيمَا نُصِيبُ يَوْمَ بَدْرٍ. الْحَدِيثَ

871- Abdullah bin Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir. "Bedir günü ele geçecek ganimetler konusunda ben, Ammar ve Sa'd ortak olduk." Hadîsi sonuna kadar rivayet etmiştir. Hadîsin tamamı şöyledir. "Sa'd iki esir getirdi. Ben ve Ammar hiçbir şey getirmedik." Bu hadîsi Nesâî ile başkaları rivayet etmiştir.[1412]

٨٧٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَرَدْتُ الْخُرُوجَ إِلَى خَيْبَرَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِذَا أَتَيْتَ وَكِيلِي بِخَيْبَرَ فَخُذْ مِنْهُ خَمْسَةَ عَشَرَ وَسْقاً.

872- Cabir bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: Hayber'e çıkmak istedim ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldim. "Hayber'deki vekilime vardığın zaman ondan beş vesk al" buyurdu. Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiş ve hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[1409] Yani onları koruyup gözeterek, mala bereket ve yardım indirerek.

[1410] Koruma ve gözetmeyi kaldırarak aralarından çıkarım.

[1411] İbnu'l-Cevzî Telkîh'ta şöyle demiştir: İsmi Sayfî bin âiz el-Mahzûmî'dir. Babasının adında ihtilaf edilmiştir: şeyhimiz İbn Nasır doğrusunun Abid olduğunu söylemiştir. İbn Abdilberr onun müellefe-i kulûbden olduğunu söylemiştir. Fakat sonra iyi bir müslüman olmuştur. Uzun ömürlülerdendi. Muaviye zamanına kadar yaşadı.

[1412] Hadîs, kazançta ortaklığın caiz olduğuna delildir. Buna şirket-i ebdan denir. Hanefîler sahih olduğunu söylemişlerdir. Cumhur ise batıl olduğunu kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Bu hadîs zayıftır. Çünkü o Ebû Ubeyde'nin babasından rivayeti ile gelmiştir. Halbuki Ebu Ubeyde babasından herhangi bir şey dinlememiştir. Bu hadîs munkatıdır, onu delil göstermek caiz değildir. Bununla beraber Allah bu ortaklığı iptal etmiş ve "De ki ganimetler Allah ve Rasûlü içindir." (Enfal Sûresi 8/1) buyurarak bunu mücahitler arasında taksim etmiştir. Bu hadîs ile önceki iki hadîs şirket konularıyla ilgilidir. Gelen 4 hadîs ise satın alma, sadakanın verilmesi ve kurban kesilmesi konularındaki vekaletle ilgilidir.

٨٧٣ - عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مَعَهُ بِدِينَارٍ يَشْتَرِى لَهُ اُضْحِيَّةً. الْحَدِيثَ

873- Urvetü'l-Bârikî (r.a.)'den naklen rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Urve'ye bir dinar vererek onu kendisine bir kurban alması için gönderdi." Hadîsin devamını zikretmiştir. Bu hadîsi İmam Buhârî bir hadis arasında zikretmiştir. Hadis daha önce geçmişti.

٨٧٤ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ. الْحَدِيثَ

874- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Ömer'i sadaka için memur gönderdi." Hadîsin devamını da zikretti. Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٧٥ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحَرَ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ وَاَمَرَ عَلِيًّا اَنْ يَذْبَحَ الْبَاقِيَ. الْحَدِيثَ

875- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) 63 deveyi kendisi kesmiş ve Hz. Ali (r.a.)'ye geri kalanını kesmesini emretmiştir."[1413] Hadîsini devamını zikretti. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٨٧٦ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى قِصَّةِ الْعَسِيفِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَاغْدُ يَا اُنَيْسُ عَلَى اِمْرَاَةِ هٰذَا فَاِنْ اِعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا. الْحَدِيثَ

876- Ebu Hureyre (r.a.)'den çırak kıssasını[1414] anlatırken bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ey Üneys[1415] bu adamın karısına git. Eğer itiraf ederse onu hemen recmet.[1416]" Hadîsini devamını zikretti. Hadis müttefekun aleyhtir.

[1413] Hanefîlere göre hedy denilen hac kurbanının kesilmesi hakkında vekalet verilmesi mekruhtur. (Mütercime.)

[1414] Bu kıssa hudud bölümünde ayrıntılı olarak anlatılacak. Kısaca: Bir adam başka bir adamın yanında çıraktı ve patronunun hanımı ile zina yaptı. Çırağın babası ve kadının kocası 100 koyun ve köle üzerine anlaştılar. Sonra şeriatın had cezalarından haberdar oldular ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldiler. Ona olanı anlattılar. Hz. Peygamber (s.a.v.) zina yapan erkeğe100 sopa vurulmasını ve bir yıl sürgüne gönderilmesini, eğer itiraf ederse kadının da recmini emretti.

[1415] Üneys, Enes'in ism-i tasğîridir. Bu kişi doğru olan görüşe göre Üneys bin Dahhak el-Eslemî'dir.

[1416] Recm, zina haddi uygulanan kişiye ölene kadar taşla vurmaktır. Hadîste hadd konusunda vekâletin caiz olduğuna işaret edilmektedir. Bu sebeple musannif onu bu bölümde vermiştir.

10- İKRAR BÖLÜMÜ

٨٧٧ - عَنْ اَبِى ذَرٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلِ الْحَقَّ وَلَوْ كَانَ مُرًّا.

877- Ebu Zer (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu demiştir: **"Acı da olsa hakkı söyle."**[1417] İbn Hıbban uzun bir hadis içerisindeyken bu hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

11- EMANET VERİLEN ŞEYLER BÖLÜMÜ

٨٧٨ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَى الْيَدِ مَا اَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ.

878- Semûre bin Cündüb (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"El, aldığı şeyden onu geri verinceye kadar sorumludur."**[1418] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٧٩ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَدِّ الْاَمَانَةَ إِلَى مَنْ اِئْتَمَنَكَ وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ.

879- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Emaneti sana emanet edene geri ver. Sana hainlik yapana sen hainlik yap-**

[1417] "Senin veya başkasının aleyhine de olsa hakkı söyle." Musannif bu hadîsi "söyleyenin aleyhine olması" durumunu göz önünde bulundurarak bu bölüme almıştır.

[1418] Elin aldığı şeyi geri vermesi gerekir. Yani kim birinin malını gasp veya emanet yoluyla almışsa onu geri vermesi gerekir.

ma.[1419]" Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Hatim er-Râzî[1420] münker kabul etmiştir.

٨٨٠ - عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَتْكَ رُسُلِي فَأَعْطِهِمْ ثَلَاثِينَ دِرْعاً قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَعَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ أَوْ عَارِيَةٌ مُؤَدَّاةٌ؟ قَالَ: بَلْ عَارِيَةٌ مُؤَدَّاةٌ.

880- Ya'lâ bin Ümeyye (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: "Elçilerim sana geldiği zaman kendilerine 30 zırh ver." Ben de "Ya Rasûlallah! Kefaletli emanet mi yoksa tediyeli emanet mi?"[1421] dedim. "Hayır, tediyeli emanet" buyurdu.

Bu hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٨٨١، ٨٨٢ - عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَعَارَ مِنْهُ دُرُوعاً يَوْمَ حُنَيْنٍ فَقَالَ أَغَصْبٌ يَا مُحَمَّدُ؟ قَالَ: بَلْ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ.

881/ 882- Safvan[1422] bin Ümeyye (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Huneyn günü kendisinden bir takım zırhlar emanet almıştı. Safvan "Bunlar gasp mı ya Muhammed!" deyince Hz. Peygamber (s.a.v.) "Hayır, kefaletli emanet" buyurmuştur.

Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hakim, İbn Abbas'tan hadîsin zayıf bir şahidini tahric etmiştir.

1419 Bunun müstehab olduğu kabul edilir. Çünkü Kur'an-ı Kerîm'de "Bir kötülüğün cezası ona denk bir kötülüktür" (Şûrâ S3uresi 42/40) ve "Eğer cezalandıracaksanız size yapılanın misli ile cezalandırın" (Nahl Sûresi 16/126) buyurulmuştur. Bu iki âyet hakkını almanın caiz olduğuna delildir. İbn Hazm şöyle demiştir: "Kendisine hainlik edenin malıyla başarılı olmuşsa bile hakkını alması gerekir. Bu hainlik değildir. Hıyanet, fazlasını almaktır." Deliller de İbn Hazm'ın görüşünü desteklemektedir. Doğrusu da budur inşallah. (Hanefîlere göre kötü muamele ancak verilen ceza ile yapılan kötülük bir cinsten olduğu zaman caizdir. Mütercime)

1420 Râzî, İran'da meşhur bir belde olan Rey'e nispettir.

1421 San'anî Sübül'de şöyle demiştir: "Kefaletli emanet: Helak olduğu zaman kıymeti ödenen emanet demektir. Tediyeli emanet ise malın aynı duruyorsa sahibine verilmesi gereken, fakat telef olmuşsa kıymeti ödenmeyen emanettir. Hadîs, emanetin yalnız ödetmekle ödeneceğini söyleyenlere delildir. Bu, sözlerin en açık olanıdır.

1422 Safvan bin Ümeyye bin Halef bin Vehb. Kureyş'in Cumh kolundandır. Mekke'lidir. Müellefe-i kulûb iken sahâbî olmuştur. Kureyş'in eşrafındandır. Fetih gününde Cidde'ye kaçmıştır. Kendisine eman verilince geri döndü. Huneyn gazvesine Hz. Peygamber (s.a.v.) ile beraber kafirken katıldı. Sonra müslüman oldu. Hz. Osman'ın şehid edildiği gün vefat etti.

12- GASP[1423] BÖLÜMÜ

٨٨٣ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اِقْتَطَعَ شِبْرًا مِنَ الْاَرْضِ ظُلْماً طَوَّقَهُ اللهُ اِيَّاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ اَرَضِينَ.

883- Saîd bin Zeyd (r.a.)'den naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Her kim zulüm yolu ile bir karış yer alırsa kıyamet gününde Allah onu yedi kat yerin dibinden o kimsenin boynuna dolar."**[1424] Hadis müttefekun aleyhtir.

٨٨٤ - عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَاَرْسَلَتْ اِحْدَى اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ مَعَ خَادِمٍ لَهَا بِقَصْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَكَسَرَتِ الْقَصْعَةَ، فَضَمَّهَا وَجَعَلَ فِيهَا الطَّعَامَ وَقَالَ كُلُوا وَدَفَعَ الْقَصْعَةَ الصَّحِيحَةَ لِلرَّسُولِ وَحَبَسَ الْمَكْسُورَةَ.

884- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) hanımlarından birinin yanında bulunuyordu. Derken ümmehâtü'l-mü'minînden biri[1425] bir hizmetçisi ile içinde yemek bulunan bir tabak gönderdi. Hanımı eli ile tabağa çarptı ve tabak kırıldı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) o tabağı bir yere topladı ve yemeği içine koyarak "Yiyin" dedi. Sağlam tabağı getirene verdi ve kırık olanı alıkoydu."[1426] Bu hadîsi İmam Buhârî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî tabağa vuranın Hz. Aişe olduğunu söylemiş ve şunu ziyade etmiştir: "Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) 'Yemeğe karşı yemek, tabağa karşı tabak' buyurdu." Tirmizî bu rivayetin sahih olduğunu söylemiştir.

[1423] Gasp. Bir şeyi zulümle almaktır.

[1424] Bazılarına göre gaspı yapan yedi kat yere batırılır. Bazılarına göre ise, kıyamet gününde gaspettiği yeri mahşere götürmesi emredilir.

[1425] Yemeği gönderen bu hanım, İbn Hazm'ın Enes'ten rivayet ettiğine göre Zeynep binti Cahş'tır. Buna benzer bir olay Nesâî'nin Hz. Aişe'den rivayetine göre Hz. Aişe'nin başından Ümmü Seleme ile beraber geçmiştir.

[1426] Hadîs, birinin malına zarar veren kişinin onu misli ile ödeyeceğine delildir. Hububat gibi misli olan şeylerde de böyle olacağı konusunda ittifak vardır. –Sübül'de böyle ifade edilmiştir.- Ancak kıyemî olanlar hakkında ihtilaf vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Yemeğe karşılık yemek, tabağa karşılık tabak" sözü kıyemî olanların da misliyle ödeneceğini ifade etmektedir. Ancak misli yoksa, kırılan tabak yerine konacak bir tabak yoksa, kıymeti ödenir. İmam Şafii ve Kûfeliler bu görüşü benimsemişlerdir. İmam Malik şöyle demiştir: "Kıyemî olanların mutlaka değeri ödenir." Malikîlere göre meşhur olan görüş, ölçülen veya tartılan şeylerin değerinin ödeneceği, diğer şeylerde ise mislinin verileceğidir. Bu, Malik'ten rivayet edilmiştir. (Hanefîlere göre tartı ve ölçek ile satılan şeylerde mislini, diğer eşya ve hayvanlarda kıymetini vermek lazımdır. Mütercime)

٨٨٥ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ وَلَهُ نَفَقَتُهُ.

885- Râfi' bin Hadîc (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim bir kavmin yerinde onların izni olmadan ekin ekerse, o ekinden kendisine hiçbir şey düşmez. Ama masrafı da o öder."**[1427] Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir. İmam Buhârî'nin hadîsin zayıf olduğunu söylediği bildirilmiştir.

٨٨٦ - عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَجُلَيْنِ اِخْتَصَمَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَرْضٍ
غَرَسَ أَحَدُهُمَا فِيهَا نَخْلاً وَالْأَرْضُ لِلْآخَرِ فَقَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْأَرْضِ
لِصَاحِبِهَا وَأَمَرَ صَاحِبَ النَّخْلِ أَنْ يُخْرِجَ نَخْلَهُ وَقَالَ لَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ.

886- Urve bin Zübeyr (r.a.) [1428] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabından bir kişi şunları söyledi: "İki adam Rasûlullah (s.a.v.)'ın huzurunda bir yer hakkında davalaştılar. Bunlardan biri o yere hurma dikmişti. Halbuki bu yer öteki kişiye aitti. Rasûlullah (s.a.v.) yerin sahibinin olduğuna hükmetti. Hurma sahibine de hurmalarını çıkarmasını emretti ve "Zalimin emeğine bir hak yoktur" buyurdu.[1429]

Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İsnadı hasendir. Sünen kitaplarında bu hadîsin sonu Urve'nin Said bin Zeyd'den yaptığı rivayettendir. Hadîsin vasl ve irsali ile sahâbî râvîsinin kim olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir.

[1427] Tarlayı eken kişinin ekim sırasında yaptığı masraflar kendisine aittir. Ancak ürün üzerinde hiçbir hakkı yoktur. İmam Ahmed, İshak, Malik ve Medine ulemâsının geneli bu görüşü benimsemiştir ki tercih edilen de budur. Âlimlerin çoğunluğu ise ürünün gasp eden kişiye ait olduğunu ve o yerin ücretini de ödemesi gerektiğini söylemiştir. Fakat bu görüşün tam bir delili yoktur.

[1428] Ebu Abdullah Urve bin Zübeyr bin Avam bin Huveylid el-Esedî. Medine'lidir. Tabiinin büyüklerindendir. Medine'deki yedi fakihten biridir. Sikadır, meşhur bir fakihtir. Hz. Ömer'in halifeliğinin ilk zamanlarında doğmuştur. Bunun hicrî 23 olduğu söylenmiştir. Sahih olan görüşe göre hicri 94'te vefat etmiştir.

[1429] Hattâbî şöyle demiştir: Bu, bir kişinin kendi toprağından başka bir yere sahibinin izni olmadan ağaç dikmesi veya bina yapmasıdır. O toprağın sahibi izin vermediği sürece diktiği ve yaptığı şeyi sökmesi gerekir."
Cumhur bu hadîsi şu konuya delil göstermiştir: "Gasp eden kişi, başkasının toprağına ekin eker, ağaç dikerse orayı ekip dikme hakkına sahip olur. Toprağın sahibi ise orayı geri istedikten sonra ancak kirasını talep edebilir." Ancak hadîs bu konuda açık değildir. Bir önceki hadîsle birlikte düşündüğümüzde hadîsin delâlet ettiği son nokta gasp eden kişinin diktiği şeyi çıkarmak ile yaptığı masrafı almak arasında muhayyer bırakıldığıdır. Cumhurun tercih ettiği görüş ise hadîs yoktur dediği halde, zalimin emeğine bir hak vermektedir.

٨٨٧ - عَنْ أَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِى خُطْبَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ بِمِنًى إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هٰذَا، فِى بَلَدِكُمْ هٰذَا، فِى شَهْرِكُمْ هٰذَا.

887- Ebû Bekre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) kurban bayramı günü Mina'da yaptığı hutbede şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki sizin kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız size şu beldenizde, şu ayınızdaki şu gününüzün haramlığı gibi haramdır." Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

13- ŞÜF'A[1430] BÖLÜMÜ

٨٨٨ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِى كُلِّ مَا لَمْ يُقْسَمْ فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَصُرِّفَتِ الطُّرُقُ فَلَا شُفْعَةَ.

888- Cabir bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) taksim edilmemiş her şeyde şüf'a bulunduğuna hükmetti. Fakat sınırları olur,[1431] yolları da ayrılırsa[1432] artık şüf'a yoktur.[1433]" Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

İmam Müslim'in rivayetinde şu ifade vardır:

[1430] Şüf'a. Sözlükte eş anlamına gelen şef' kelimesinden türemiştir. Fazlalık veya yardım kelimelerinden geldiği de söylenmiştir. Şer'an, bir ortağın hissesinin yabancı birine intikal edeceği bedel ile diğer ortağa geçmesidir. Fethu'l-Bârî'de bu şekilde açıklanmıştır. (Hanefîlere göre şüf'a, satılan akarı müşteriden zorla mülk edinme hakkıdır. Bunu müşterinin vermiş olduğu değer ve yaptığı masraflar karşılığında kullanır. Bu mülk edinme hakkını ise, yeni giren ortağın ya da komşuluğun zararını önlemek için yapar. Mütercime)

[1431] Sınırlarının olması; satılan mülkün taksim edilmesi ve sınırların, bitiş noktalarının belirlenmesidir. Bunlardan her biri taksimle ortaya çıkar.

[1432] Özel yoldan payını alman için yollar inşa edilirse.

[1433] Bu, şüf'anın komşulukla değil ancak ortaklıkla sabit olacağına delildir. Üç imam Malik, Şafii ve İmam Ahmed de böyle söylemiştir. Bu, cumhurun da görüşüdür. Hanefîler buna muhalefet etmiş ve şöyle demişlerdir: Şüf'a hakkı ortaklıkla sabit olduğu gibi komşulukla da olur. Onların delilleri ilgili yerde gelecek.

الشُّفْعَةُ فِى كُلِّ شِرْكٍ أَرْضٍ أَوْ رَبْعٍ أَوْ حَائِطٍ لَا يَصْلُحُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يَعْرِضَ عَلَى شَرِيكِهِ.

Şüf'a ortağına göstermeden satamayacağı[1434] her ortak yerde, akarda[1435] ya da bahçededir.[1436]"

Tahâvî'nin rivayeti ise şöyledir:

قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِى كُلِّ شَيْءٍ

"Hz. Peygamber her şeyde şüf'a olduğuna hükmetti" [1437]denmektedir. Bunun ravileri sikadır.

٨٨٩ - عَنْ أَبِى رَافِعٍ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْجَارُ أَحَقُّ بِصَقَبِهِ.

889- Ebu Râfî (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Komşu yakın komşusuna göre daha çok hak sahibidir."**[1438] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Hadis hakkında bir de kıssa[1439] vardır.

[1434] Bir rivayette "satmasının helal olmayacağı" şeklinde gelmiştir. Bu, hadîsin siyakına göre ortağın hissesini diğer ortağa arz etmeden satamayacağı anlamına gelir. Bu, satış için izin aldıktan sonra şüf'a hakkının ortadan kalktığına delildir. Sübül'de şöyle demiştir: "Alimler şeriklerden birinin hissesini bir şahsa satmak için diğer şerikten izin aldıktan sonra o malı başkasına satsa şüf'a hakkının kalıp kalmayacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Çoğunluğa göre bu hak devam eder. Sevrî, Hakem, Ebu Ubeyd ve ehl-i hadîsten bir grup şöyle demiştir: "Satılacak yer kendisine arz edildiketn sonra şüf'a hakkı düşer." Bu, hadîsin lafzına daha uygundur. Bizim tercih ettiğimiz görüş de budur. Tahâvî'nin rivayeti ise menkul gayr-i menkul her şeyde şüf'a hakkını gerekli kılar. Bu görüşü sadece ilim ehlinden birkaç kişi benimsemiştir. Fakat bu hadîs delil olma bakımından kuvvetlidir. Ona ters herhangi bir hadis varid olmamıştır. Mana bakımındanb da kuvvetlidir. Zarar, gayr-ı menkulde olduğu gibi menkulde de olur. Belki bir ortak diğerinden daha hoşgörülü ve yumuşaktır. Ortak kendineden öncekinden daha sert ve öfkelide olabilir.

[1435] Ev anlamındadır. Toprak ve arazi anlamında da kullanılmış olur.

[1436] Hattâbî şöyle demiştir: "Bu, şüf'a hakkının sadece toprak ve akarda gerekli olduğuna delildir." Tirmizî'nin naklettiği gibi ilim ehlinin çoğu da böyle söylemiştir.

[1437] Tahâvî'nin rivayeti ise menkul gayr-i menkul her şeyde şüf'a hakkını gerekli kılar. Bu görüşü sadece ilim ehlinden birkaç kişi benimsemiştir. Fakat bu hadîs delil olma bakımından kuvvetlidir. Çünkü bununla çelişen herhangi bir hadîs de vârid olmamıştır. Mânâ bakımından da kuvvetlidir. Çünkü zarar menkude olduğu gibi gayr-i menkulde de söz konusudur. Bir ortak diğerinden daha müsamahakâr ve yumuşak ve başka bir ortak öncekinden daha sert ve şedit olabilir.

[1438] Komşu için, Müslümanların geneli için geçerli olan nush, iyilik ve yardımlaşma konularında yakınlığı ve komşuluğu sebebiyle fazladan bir hak vardır. Bu, ortaklardan biri olmadığı için şüf'a hakkında da böyle olup olmadığı konusunda açık değildir.

[1439] Ebu Râfî, Sa'd bin Ebî Vakkas'a: "Ey Sa'd! Benden senin evinin yanındaki iki evimi satın al." demiş.

٨٩٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِالدَّارِ.

890- Enes bin Malik (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Evin komşusu o ev konusunda daha çok hak sahibidir."**[1440] Hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hadîsin bir illeti[1441] vardır.

٨٩١ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْجَارُ أَحَقُّ بِشُفْعَةِ جَارِهِ يُنْتَظَرُ بِهَا - وَإِنْ كَانَ غَائِبًا - إِذَا كَانَ طَرِيقُهُمَا وَاحِدًا.

891- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Komşu komşunun şüf'asına daha haklıdır. Yolları bir olduğu zaman komşu orada**

Sa'd da onları almayacağını söylemiş. O an yanında bulunan Misver "vallahi o iki evi satın alacaksın" demiş.

Bunun üzerine Sa'd: "Vallahi peşin de olsa, taksitle de olsa sana 400 altından fazla veremem" demiş.

Ebu Râfî "Ben onları 500 dinara satacaktım. Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu duydum: "Komşu yakın komşusuna daha çok hak sahibidir." Eğer bunu duymamış olsaydım onları sana 400 altına vermezdim." demiş.

Sonra da bu iki evi ona vermiş. Bunu İmam Buhârî "satıştan önce şüf'a hakkının arkadaşına arzı" babında rivayet etmiştir. Şüf'a hakkının ortak olmayan komşu için sabit olduğunu söyleyenler bu hadîsi delil gösterirler ve şöyle derler: "Ebu Râfî, Sa'd'ın ortağı değildi. Sadece komşusuydu. Çünkü o Sa'd'ın evinin yanında iki eve sahipti."

Ben bu konuda şöyle derim. Bu istidlal iki yönden doğru değildir. 1. bu hadîsin merfu olan kısmı şüf'a çok da açık değildir. İfade,komşu iyilik, yardımlaşma ve îsara daha çok layıktır, anlamına gelebilir. 2. Câr, yeni komşu kelimesi yakın kişi için kullanılabileceği gibi ortak anlamında da kullanılabilir. Nitekim aşağıdaki Cabir hadîsinde bu şekilde kullanılmıştır. Öyleyse komşu kelimesinden muradın ortak olması muhtemeldir. Bu, bu hadîsle diğerlerini aynı noktada birleştiren bir açıklamadır. Ebu Râfî'nin yaptığına gelince hadîs onun yaptığının şüf'a hakkını arkadaşına arz kabilinden olduğuna delalet etmez. Belki sadece komşusuna iyilik olsun diye böyle davranmıştır. Bunun şüf'a hakkını arz için yapıldığını kabul etsek bile Ebu Râfî Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadîsini böyle anladığı için bu şekilde hareket etmiştir. Bilindiği gibi sahabînin anladığı her şey, delil değildir. Özellikle de sahih ve açık hadîse ters düşüyorsa. "Eğer sınırları olur, yolları da ayrılırsa şüf'a yoktur" hadîsi komşu için şüf'a hakkı olmadığını gösteren açık bir nastır. Ebu Râfî'nin anladığı şey bu açık nas karşısında bir delil olamaz. "Bu nas, ne lafzıyla ne de mefhûmuyla bu hakkın komşu için olmadığını ifade eder" diyen kişi ise lafzın ve mefhumun ne demek olduğunu bilmiyor demektir. Çünkü bir yer sahipleri için taksim edilirse –en az- iki komşu olur. Bu hadîs, taksimden sonra şüf'a hakkının olmadığına delildir. Öyleyse nasıl olur da komşu için bu hakkın olmadığına delil olamaz?

1440 Komşu için şüf'a hakkının olduğunu söyleyenler bu hadîsi delil göstermişlerdir.

1441 Hadîs iki tarikten rivayet edilmiştir. Bunlardan biri Hasan'ın Semura'dan rivayeti tarikidir. Çoğunluk Hasan'ın Semura'dan sadece akîka hadîsini dinlediğini söylemiştir. İkincisi, Katade'nin Enes'ten rivayeti tariki. Katâde tedlis ile bilinmektedir.

bulunmasa bile şüf'a hakkı için onun gelmesi beklenir."[1442] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

٨٩٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الشُّفْعَةُ كَحَلِّ الْعِقَالِ.

892- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Şüf'a ıkâli çözmek içindir.**"[1443] Hadîsi İbn Mace ve Bezzar rivayet etmiştir. Bezzar "Gaibe şüf'a yoktur" cümlesini ziyade etmiştir. Ancak bunun isnadı zayıftır.

* * *

14- KIRAD[1444] BÖLÜMÜ

٨٩٣ - عَنْ صُهَيْبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْبَرَكَةُ الْبَيْعُ إِلَى اَجَلٍ، وَالْمُقَارَضَةُ، وَخَلْطُ الْبُرِّ بِالشَّعِيرِ لِلْبَيْتِ لَا لِلْبَيْعِ.

1442 Hadîs hâzır bulunmayan kişinin şüf'a hakkının iptal edilmeyeceğine delildir. "Yolları bir olduğu zaman" ifadesine gelince Neyl'de şöyle denmiştir: Bu, sadece komşuluğun şüf'ayı sabit kılmayacağını gösterir. Komşu olmanın yanında mutlaka yolların birleşmiş olması gerekir. Bu, "Sınırları olur, yolları ayrılırsa şüf'a yoktur" hadîsini teyid etmektedir."

1443 Ikal: Devenin ayağını bağlamak için kullanılan iptir. Neyl'de şöyle demiştir: Bu hadîsi İbn Hazm İbn Ömer'den şu metinle rivayet etmiştir: "Şüf'a ikali çözmek içindir. Eğer onu yerine bağlamışsa hakkı sabit olur. Değilse ona levm olsun." Ben de derim ki: İbn Hazm'ın rivayet ettiği bu ek ifade hadîsi manasını açıklamaktadır. Bu hadîs şüf'a hakkının hemen kullanılacağına, sonraya kaldığında iptal edileceğine delildir. Fakat bu hadîs delil olarak kullanılmak için uygun değildir. Çünkü isnadında Muhammed bin Abdurrahman Beylemânî vardır. O, babasından tamamı uydurma olan bir nüsha rivayet etmiştir. Bu sebeple onu delil olarak göstermek uygun değildir. Sübül'de bu hadîsle ilgili olarak şöyle denmiştir: "Bezzar hadîsin zayıf olduğunu söylemiştir. İbn Hıbban aslının olmadığını, Ebu Zür'a münker olduğunu, Beyhakî sabit olmadığını söylemiştir. Bu manaya gelen pek çok hadîs vardır, ancak onların da aslı yoktur. Şüphesiz şuf'anın meşru olma sebebinin şefîden zararı defetmek olduğu düşünülürse bunun fevrî olacağını söylemek daha uygundur. Çünkü satılan şey muallak olursa şefîden zarar nasıl def' edilebilir? Ne var ki bir hükmü ispat için bu kadarcık delil yeterli değildir. Asl olan fevrî olmanın şart olmamasıdır. Şartın ispatı delil gerektirir. Elde böyle bir delil yoktur." (Hanefiler de şuf'a talebinin satışının öğrenilmesinin hemen akabinde olmasını şart koşmuşlardır.. çünkü şuf'a zayıf bir haktır. Mutada göre yapılan fevrî –hemen ve gecikmesiz- talep ile bu hak kuvvat kazanır. Ancak satışı öğrendiği mecliste kalmaya devam ettiği sürece bu süre ne kadar uzarsa uzasın talep hakkı da devam eder. Mütercime)

1444 Hicaz halkı bunun yerine "mukâraza" kelimesini kullanır. Bir kişiye işletmesi için bir mal vermendir. Kâr, üzerinde anlaştığınız şarta göre paylaşılır.

893- Suhayb'dan[1445] naklen Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "Üç şey vardır ki bunlarda bereket vardır: 1. Vadeli satış 2. Mudârabe 3. Satmak için değil de evde kullanmak için buğdayı arpa ile karıştırmak"

hadîsi İbn Mace zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يَشْتَرِطُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا اَعْطَاهُ مَالًا مُقَارَضَةً اَنْ لَا تَجْعَلَ مَالِى فِى كَبِدٍ رَطْبَةٍ وَلَا تَحْمِلَهُ فِى بَحْرٍ وَلَا تَنْزِلَ بِهِ فِى بَطْنِ مَسِيلٍ فَإِنْ فَعَلْتَ شَيْئًا مِنْ ذٰلِكَ فَقَدْ ضَمِنْتَ مَالِى.

894- Hakîm bin Hızam'dan rivayet edildiğine göre kendisi bir adama mudârabe ile mal verdiği zaman şunları şart koşuyordu: "Malımı hayvanlar için kullanmayacaksın. Onu deniz yoluyla nakletmeyeceksin. Sel vadisine indirmeyeceksin. Bunlardan birini yaparsan malımı muhakkak ödersin."[1446] Hadîsi Dârekutnî rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

وَقَالَ مَالِكٌ فِى الْمُوَطَّأِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ اَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ اَنَّهُ عَمِلَ فِى مَالٍ لِعُثْمَانَ عَلَى اَنَّ الرِّبْحَ بَيْنَهُمَا.

895- İmam Malik Muvatta'da Alâ bin Abdurrahman bin Yakup'tan[1447], o da babasından[1448], o da dedesinden[1449] naklen rivayet ettiği şı hadise yer vermiştir: "Dedesi, Hz. Osman'ın malında kârı aralarında paylaşmak üzere ticaret yapmıştır." Bu mevkuf ve sahih bir hadistir.

[1445] Ebu Yahya Suhayb bin Sinan er-Rûmî. Araplar'dan Nemir bin Kâsıt bin Vail ailesindendir. Küçük yaşında Rumlar tarafından esir edildi. Onların içinde büyüdü ve onlara nispet edildi. Büyüdüğü ve aklı başına geldiği zaman Rumlardan kaçtığı ve Mekke'ye geldiği söylenmiştir. Burada Abdullah bin Cüd'an ile anlaşmıştır. Benî Kelb'in onu Rumlardan satın aldığı, sonra Mekke'ye getirdiği ve orada da Abdullah bin Cüd'an'ın kendisini satın aldığı da söylenmiştir. Meşhur bir sahâbîdir. İlk müslüman olanlardandır. Allah yolunda pek çok işkenceye maruz kalmıştır. Sonra Medine'ye hicret etmiş ve 38'de orada vefat etmiştir.

[1446] Hadîs mal sahibinin mudârabe yaptığı kişiye malıyla ilgili dilediği şeyi yasaklayacağına delildir.

[1447] Ebû Şibl Alâ bin Abdurrahman bin Yakup el-Cühenî. Medine'li Huraka'nın mevlâsıdır. Önemli biridir. Tabiinin küçüklerinden ve beşinci derecedendır. Doğru sözlüdür. Fakat vehme düşmüş olabilir. İmam Ahmed ve diğer âlimler onun sika olduğunu söylemişlerdir.

[1448] Abdurrahman bin Yakup el-Cühenî. Medine'lidir. Tabiinin orta tabakasındandır. Üçüncü dereceden sayılmıştır. Babasından, Ebu Hureyre'den ve Ebû Saîd el-Hudrî'den hadîs dinlemiştir.

[1449] Yakup el-Cühenî. Huraka'nın mevlâsıdır. Tabiinin büyüklerindendir. İkinci derecedendır. Ömer bin hattab'ı tanımış ve ondan hadîs rivayet etmiştir.

15- MÜSÂKAT[1450] VE İCÂRE[1451] BÖLÜMÜ

٨٩٦ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَلَ اَهْلَ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ اَوْ زَرْعٍ.

896- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah Hayber halkı ile o yerden çıkan meyve ve ekinin yarısını[1452] kendilerine bırakmak karşılığında müsâkat yapmıştır." Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Buhârî ve İmam Müslim'in bir rivayeti şöyledir.

فَسَالوا اَنْ يُقِرَّهُمْ بِهَا عَلَى اَنْ يَكْفُوا عَمَلَهَا وَلَهُمْ نِصْفُ الثَّمَرِ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُقِرُّكُمْ بِهَا عَلَى ذٰلِكَ مَا شِئْنَا فَقَرُّوا بِهَا حَتَّى اَجْلَاهُمْ عُمَرُ

"Hayber halkı Rasûlullah'tan çalışmayı üzerlerine almak şartı ile kendilerine meyvelerin yarısını müsâkat ile bırakmasını istediler. Rasûlullah onlara şöyle buyurdu. "Bu şartla müsâkatı size dilediğiniz müddet bırakıyoruz." Bu durum Hz. Ömer kendilerini sürgün edinceye[1453] kadar devam etti."

İmam Müslim'de şöyle bir rivayet vardır:

اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَفَعَ إِلَى يَهُودِ خَيْبَرَ نَخلَ خَيْبَرَ وَاَرْضَهَا عَلَى اَنْ يَعْتَمِلُوهَا مِنْ اَمْوَالِهِمْ وَلَهُ شَطْرُ ثَمَرِهَا.

"Rasûlullah Hayber Yahudilerine Hayber hurmalarını ve arazisini kendi malları ile işletmek ve kendilerine meyvelerin yarısı verilmek şartı ile verdi."

٨٩٧ - عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: سَالْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ كِرَاءِ الْاَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ؛ فَقَالَ لَا بَأْسَ بِهِ إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُؤَاجِرُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ

[1450] Müsâkat: Hurma bahçesi olan bir kişinin ağaçlarını hem ağaçların hem meyvelerin güzel olması için, bir kişiye vermesi, teslim etmesidir. Meyvelerin yarısı mal sahibinin, yarısı da bahçede çalışan bahçıvanındır. Bu iki parçadan biri tohumların, diğeri ise bahçede çalışmanın karşılığıdır. Hattâbî böyle söylemiştir.

[1451] Harcanması ve kullanılması mümkün, bilinen ve istenen bir menfaat üzerine belirli bir bedel karşılığında yapılan akittir. Kastallânî böyle söylemiştir.

[1452] Bu ifade, verilecek miktarın belirli olmasını gerektirmektedir.

[1453] Hayber'den çıkarıp Teyma ve Erîha'ya sürdü.

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمَاذِيَانَاتِ وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ وَأَشْيَاءَ مِنَ الزَّرْعِ فَيَهْلِكُ هَذَا وَيَسْلَمُ هَذَا وَيَسْلَمُ هَذَا وَيَهْلِكُ هَذَا وَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلَّا هَذَا فَلِذَلِكَ زَجَرَ عَنْهُ فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ فَلَا بَأْسَ بِهِ.

897- Hanzale bin Kays[1454] şöyle demiştir: Râfî bin Hadîc (r.a.)'e bir yeri altın ve gümüş karşılığında kiralamayı sordum. Şöyle dedi: "Bunda bir mahzur yoktur. Ancak halk Rasûlullah (s.a.v.) zamanında su altları[1455] ile dere başları tarla sahibine ait olmak ve ekinden de bir şeyler almak şartı ile yer kiralarlardı. Ama bazen bir taraf helak olur, diğer taraf kurtulur, bazen de bu taraf kurtulur diğer taraf batardı. Halkın bundan başka bir kira tarzı yoktu. İşte bundan dolayı Hz. Peygamber onu yasakladı. Ama bilinen ve garantili bir şeyi kiralamada bir sakınca yoktur." [1456]

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Burada müttefekun aleyh rivayette mücmel bırakılan bir yeri kiralamanın mutlak sûrette nehyi konusu açıklanmaktadır.

٨٩٨ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُزَارَعَةِ وَأَمَرَ بِالْمُؤَاجَرَةِ.

898- Sabit bin Dahhak (r.a.)'tan[1457] naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) müzâraayı yasaklamış, müâcereyi[1458] emretmiştir." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

1454 Hanzale bin Kays bin Amr ez-Zürkî. Ensardandır. Medine halkının güvenilir insanlarından ve tâbî olunanlarındandır. Ona "rü'yet" de denmiştir.

1455 Su altlarında veya etrafında yetişen ürünler. Hattâbî bu ifadenin Arapça'ya yabancı dilden girdiğni söylemiştir.

1456 Hadîs, müsâkat ve müzâraanın yasaklanan kısmının meçhul olan, bilinmeyen kısmı olduğuna delildir. Onlar fasit şartlar ileri sürüyorlardı. Yasaklanan işte bunlardı. Bazen su altları ve dere kenarlarındaki ürün güzel olup, diğer ürünler kötü verebiliyordu. O zaman da müzariin elinde hiçbir şey kalmıyordu. Bu durumda aldanma ve büyük bir tehlike söz konusudur.

1457 Ebu Yezid Sabit bin Dahhak bin Halife. Ensardandır. Hazrecî ve Eşhelîdir. Meşhur bir sahâbîdir. Beyatü'r-Rıdvan'da ağaç altında küçük yaşta bey'at edenlerdendir. Hicrî 45'te vefat ettiği söylenmiştir. Doğrusu 64'te İbn Zübeyr fitnesi zamanında öldüğüdür.

1458 Muâcere: Araziyi altın veya gümüş karşılığında kiraya vermektir. Burada kastedilen ise, bir kişinin toprağın ekilmesi, sürülmesi, sulanması işlerinde çalışması ve ücretini o topraktan çıkan ürünlerden değil nakit olarak almasıdır. Hadîs müzaraanın yasaklandığına delildir. Bu hadîs müzaraanın caiz olduğunu ifade eden hadîslerle çelişmektedir. Ancak şu rivayetle birleşmiştir: Urve bin Zübeyr dedi ki: Zeyd bin Sabit (r.a.) şöyle demiştir: Allah Râfî bin Hadîc (r.a.)'i affetsin. Vallahi ben onun rivayet ettiği bir hadîs biliyorum. O hadîs aslında şöyledir: Ensardan birbiriyle kavga edip dövüşmüş iki adam Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Eğer sizin durumunuz buysa bir daha müzaraayı tekrarlamayın." Fakat Râfî Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sadece "müzaraayı tekrarlamayın" sözünü duymuştur. (Bu hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir.) Zeyd, Râfî'nin hadîsin başını duymadığını ve asıl söylenmek isteneni kaçırdığını kastetmektedir. İbn Abbas da şöyle demiş-

٨٩٩ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَعْطَى الَّذِى حَجَمَهُ اَجْرَهُ. وَلَوْ كَانَ حَرَاماً لَمْ يُعْطِهِ

899- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) kan aldırdı ve bu işi yapan kişiye ücretini ödedi. Eğer bu haram olsaydı vermezdi." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٩٠٠ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ.

900- Râfî bin Hadîc (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Kan alan kişinin kazancı habistir."[1459] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٩٠١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ: اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ ثَلَاثَةٌ اَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ اَعْطَى بِى ثُمَّ غَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَاَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اِسْتَأْجَرَ اَجِيراً فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ اَجْرَهُ.

901- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **Allah azze ve celle şöyle buyurmuştur: "Üç kişi vardır ki ben kıyamet gününde onların hasmı olacağım. Bunlar: 1. Banim adıma verip de sonra aldatan adam 2. Hür bir insanı satarak parasını yiyen adam 3. İşçi tutup kendisinden tam olarak istifade ettiği halde ücretini vermeyen kişi."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٩٠٢ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنَّ اَحَقَّ مَا اَخَذْتُمْ عَلَيْهِ حَقًّا كِتَابُ اللّٰهِ.

---

tir: "Rasûlullah bunu yasaklamamıştır. Fakat "Sizden birinin toprağını bağışlaması onun için belirli bir ücret almasından daha hayırlıdır" buyurmuştur. Bu yasağın bir önceki hadîste geçtiği gibi İslâm'dan önce revaçta olan şeklinin yasaklandığı da söylenmiştir.

[1459] Yani bu kazanç alçak ve rezil bir kazançtır. Yoksa haram olduğu kastedilmemektedir. Çünkü habis kelimesi mutlak olarak kullanılır ve bu durumda rezil anlamına gelir. Şu âyet-i kerîme'de de böyledir: "Kötü malı hayır diye vermeye kalkışmayın" (Bakara Sûresi 2/267) Burada da malın düşüğü ve rezil olanı habis olarak isimlendirilmiştir. Cumhur, kan alan kişinin kazancının mübah olduğu görüşünü benimsemiştir. Bu, delil bakımından da daha kuvvetlidir. (Hanefîlerle cumhura göre kan alan kişinin aldığı ücret helaldir. Mütercime)

902- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan bildirildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz ki kendisi için ücret almaya en çok hakkınız olan şey Allah'ın kitabıdır."** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٩٠٥/ ٩٠٣ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَعْطُوا الْاَجِيرَ اَجْرَهُ قَبْلَ اَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ.

903/ 905- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İşçinin ücretini teri kurumadan veriniz."** Hadîsi İbn Mace rivayet etmiştir.

Bu bapta Ebu Ya'lâ ile Beyhakî'de Ebu Hureyre'den, Taberânî'de de Cabir'den hadisler vardır. Ancak bunların hepsi zayıftır.

٩٠٦ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ اِسْتَأْجَرَ اَجِيراً فَلْيُسَلِّمْ لَهُ اُجْرَتَهُ.

906- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Ücretli bir işçi tutan kişi ona ücretini tam olarak versin."**[1460] Hadîsi Abdurrezzak rivayet etmiştir. Onda inkıta vardır. Beyhakî hadîsi Ebu Hanîfe tarîkiyle vasletmiştir.

* * *

16- SAHİPSİZ YERLERİN İHYÂSI[1461] BÖLÜMÜ

٩٠٧ - عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ -رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا- اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عَمَّرَ اَرْضاً لَيْسَتْ لِاَحَدٍ فَهُوَ اَحَقُّ بِهَا. قَالَ: عُرْوَةُ وَقَضَى بِهِ عُمَرُ فِى خِلاَفَتِهِ

[1460] Mısır'da hicri 1353'te ticarî bir kitaplığı bulunan Mustafa Muhammed'in matbaasında basılan Sübülü's-Selam nüshasında ifade "İsimlendirsin" şeklinde geçmektedir. Bunun anlamı da ücreti meçhul kalmasın ve daha sonra niza ve düşmanlığa sebep olmasın diye belirlesin, anlamına gelmektedir.

[1461] Mevât: Sahibi olmayan ve âtıl durumda bulunan, hiç kimsenin ekip, biçip dikip bina yaparak faydalanmadığı topraklar demektir. Burayı ihya etmek ise ekip biçerek, dikerek, bina yaparak, kuyu açarak ve sınırlarına taş koyup oraya su akıtarak orayı imar etmeyle olur.

907- Urve Hz. Aişe'den (r.a.hüma) naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim birine ait olmayan bir toprağı îmar ederse orası üzerinde en çok hak sahibi o, olur."**[1462] Urve şöyle demiştir: "Hilafeti zamanında Hz. Ömer bununla amel etmiştir." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٩٠٨ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَحْيَا اَرْضاً مَيْتَةً فَهِىَ لَهُ.

908- Saîd bin Zeyd (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim ölü[1463] bir toprağı ihya ederse orası artık onundur."** Hadîsi üç imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: Hadis mürsel olarak rivayet edilmiştir. Gerçekten de öyledir. Hadîsin sahâbî ravisi hakkında ihtilaf edilmiştir. Cabir, Aişe veya Abdullah bin Ömer olduğu söylenmiştir. Tercih edilen görüş Cabir olduğudur.

٩٠٩ - عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ الصَّعْبَ بْنَ جَثَّامَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا حِمَى اِلَّا لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ.

909- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Sa'b bin Cesame el-Leysî (r.a.) kendisine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir: **"Allah ve Rasûlü'nden başka hiç kimsenin bir otlağı yoktur."**[1464] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

[1462] Yani bu yer, şehre uzak ya da yakın olsun, hükümet başkanı izin versin veya vermesin ona ait olur. Bu, cumhurun görüşüdür. Ebû Hanîfe kesinlikle hükümet başkanının iznini gerekli görmüştür. Malik de yakın olan yerde bu izni şart koşmuştur. Yakınlığın ölçüsü de şehir halkının otlatma vs. konularda oraya ihtiyacının olmasıdır.

[1463] Mamur edilmemiş toprak. İmar edilmesi ihyaya, âtıl bırakılması ölüme benzetilmiştir.

[1464] Hıma. Çayırı çoğalsın diye insanlardan ve hayvanlardan korunan yerdir. Burada kastedilen yalnız devlete ait hayvanları (zekat develeri, cihad için beslenen atlar ve Allah yolunda üzerine binilen develeri) otlatmak için korunan özel bir yerde, halkın hayvan otlatmasının hükümet başkanı tarafından yasaklanmasıdır. Hükümet başkanı dışında birinin bunu yasaklama yetkisi yoktur. Nihâye'de şöyle demiştir. "Cahiliye devrinde bir reis bir yeri kendine tahsis ederk başkalarının orada hayvan otlatmasını engellemek istedi mi, yüksek bir yerden bir köpek havlatırmış. Köpeğin sesi nerelere kadar varırsa o yerler onun otlağı sayılır, başkaları orada hayvan otlamazmış. Fakat o başkalarına ait yerlerden istediğinde hayvanlarını otlatırmış. Hz. Peygamber (s.a.v.) işte bunu yasaklamıştır."
Ölü toprağı ihya ederek oraya sahip olmak, otlakların Allah ve Rasûlü'ne ait olmasına ters değildir. Birincisinde Müslümanların ihtiyacının ve menfaatinin olmadığı bir yer söz konusudur. İkincisinde ise insanların ihtiyacının olduğu bir yer söz konusudur.

٩١٠/ ٩١١ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ.

910/ 911- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Zarar vermek de yok, zararla karşılık vermek de."**[1465] Hadîsi İmam Ahmed ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbn Mace'de Ebû Said'den benzer bir hadis rivayet edilmiştir. Hadis Muvatta'da mürsel olarak yer almıştır.

٩١٢ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ اَحَاطَ حَائِطاً عَلَى اَرْضٍ فَهِىَ لَهُ.

912- Semura bin Cündeb (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim bir yer üzerine duvar çevirirse o yer artık onundur."** Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Cârud hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٩١٣ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَفَرَ بِئْراً فَلَهُ اَرْبَعُونَ ذِرَاعاً عَطَناً لِمَاشِيَتِهِ.

913- Abdullah bin Muğaffel (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kim bir kuyu kazarsa hayvanları suyun yöresinde yatsın diye ona kırk arşın yer vardır."**[1466] Hadîsi İbn Mace zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

٩١٤ - عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ اَبِيهِ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقْطَعَهُ اَرْضاً بِحَضْرَمَوْتَ.

914- Alkame bin Vâil[1467] babasından (r.a.) naklen bildirmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) babasına Hadramevt'te bir yeri vermiştir."[1468] Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[1465] Yani bir kişi kardeşine zarar verip onun hakkını azaltamaz. Kardeşi de ona uğradığı zarardan fazlasıyla mukabele edemez. Hadîs bu babda, insanların zararına olması durumunda ölü arazilerin ihyasının caiz olmadığı konusuna dikkat çekmek için gelmiştir. Bu, Malik'in şehre yakın yerle uzak yer arasında fark konusundaki görüşünü teyit etmektedir.

[1466] Yani, sahibi olmayan ölü bir arazide bir kuyu açarsa, o toprağı kuyu açarak ihya ettiği için bu toprakta kuyunun etrafında 40 arşın miktarındaki yere sahip olur. Bu, devenin çökme yeridir.

[1467] Alkame bin Vail bin Hacer el-Kindî el-Hadramî. sonra Kûfe'ye yerleşmiştir. Doğru sözlüdür. İbn Hıbban sika olduğunu söylemiştir. Babasından ve Muğîre'den hadîs rivayet etmiştir.

[1468] Burada ifade edilen şey, hükümet başkanının ölü topraklardan bir bölümünü dilediği kişiye tahsis

٩١٥ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقْطَعَ الزُّبَيْرَ حُضْرَ فَرَسِهِ فَاَجْرَى الْفَرَسَ حَتَّى قَامَ ثُمَّ رَمَى سَوْطَهُ فَقَالَ اَعْطُوهُ حَيْثُ بَلَغَ السَّوْطُ.

915- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Zübeyr'e atının koştuğu yeri bahşetti. O da atını koşturdu, sonra durup doğrularak kamçısını attı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) "Ona kamçının vardığı yeri verin" buyurdu.

٩١٦ - عَنْ رَجُلٍ مِنَ الصَّحَابَةِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ النَّاسُ شُرَكَاءُ فِى ثَلَاثٍ فِى الْكَلَاَءِ وَالْمَاءِ، وَالنَّارِ.

916- Sahabeden biri şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte gaza ettim ve O'nun şöyle buyurduğunu duydum: "İnsanlar üç şeyde ortaktır: 1. otlaklar 2. Su 3. Ateş"[1469] hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

* * *

17- VAKIF[1470] BÖLÜMÜ

٩١٧ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِذَا مَاتَ الْاِنْسَانُ اِنْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ اِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ اَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، اَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ.

917- Ebu Hureyre (r.a.)'den bildirildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsan öldüğü zaman şu üç şey hariç ameli kesilir: 1. Sadaka-i câriye 2. Kendisinden faydalanılan ilim 3. Kendisine dua eden salih evlat" hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

etmesidir. Buna ikta' denir. İkta' mülk olarak vermek veya sadece faydalandırmak şeklinde olabilir. Hadramevt, Yemen'in güneyindeki bölümdür.

1469 Ateşten kastedilen şeyin insanların yaktığı odun olduğu söylenmiştir. Ölü arazide olursa çakmak taşı anlamına gelir de denmiştir. Işığından istifade edip aydınlanmak anlamına geldiği de belirtilmiştir. Hadîs, bu üç şeyden birinin insanlardan herhangi birine tahsis edilemeyeceğine delildir. Önceki hadîslerde geçtiği gibi devlet başkanının tahsis etmesi bunun dışındadır.

1470 Sözlükte hapsetmek, tutmak anlamlarına gelir. Şer'an ise; kendisinden faydalanılması mümkün olan bir malı sahibinin mülkünde tutmaya devam ederek mübah bir şekilde tasarrufa açmaktır.

٩١٨ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَصَابَ عُمَرُ اَرْضاً بِخَيْبَرَ فَاَتَى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اِنِّى اَصَبْتُ اَرْضاً بِخَيْبَرَ لَمْ اُصِبْ مَالاً قَطُّ هُوَ اَنْفَسُ عِنْدِى مِنْهُ قَالَ: اِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ اَصْلَهَا وَتَصَدَّقْتَ بِهَا قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ غَيْرَ اَنَّهُ لَا يُبَاعُ اَصْلُهَا وَلَا يُورَثُ وَلَا يُوهَبُ فَتَصَدَّقَ بِهَا فِى الْفُقَرَاءِ وَفِى الْقُرْبَى وَفِى الرِّقَابِ وَفِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَالضَّيْفِ لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا اَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ وَيُطْعِمَ صَدِيقاً.

918- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Ömer (r.a.) Hayber'den bir yer ele geçirdi.[1471] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek bu yer hakkındaki emrini sorarak şöyle dedi: "Ya Rasûlullah! Ben Hayber'den bir yer ele geçirdim. Benim için ondan daha güzel bir mal olmamıştı." Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Eğer istersen aslını vakfeder ve onu fakirlere tasadduk edersin." Hz. Ömer de orayı satılmamak, mîras olarak alınmamak ve bağışlanmamak şartıyla tasadduk etti. Onu kafirler, yakın akrabalar, köleler[1472], Allah yolunda olanlar, yolcular ve misafirler için tasadduk etti. O yerin mütevellisinin vakıftan maruf şekilde[1473] yemesinde ve mal edinmemek şartıyla herhangi bir dostunu doyurmasında sakınca yoktu." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

İmam Buhârî'ye ait bir rivayette ifade şöyledir:

تَصَدَّقْ بِاَصْلِهِ لَا يُبَاعُ وَلَا يُوهَبُ وَلَكِنْ يُنْفَقُ ثَمَرُهُ.

"Aslı satılmamak ve bağışlanmamak, geliri infak edilmek sûretiyle tasadduk etti."

٩١٩ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ . الْحَدِيثَ وَفِيهِ وَاَمَّا خَالِدٌ فَقَدْ اِحْتَبَسَ اَدْرَاعَهُ وَاَعْتَادَهُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

919- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Hz. Ömer'i zekat üzerine memur gönderdi." Sonra hadîsin devamını bildirmiştir. Bu bölümde şu ifade

---

1471 Yani ganimetten kendisine düşen payda rastladı.

1472 Kölelerden kasıt, mükâtep olanlardır. Onların mükatebe ücretlerini ödemeleri için burayı tasadduk etti anlamına gelir. Fakat buranın geliriyle köle satın alıp azat etmek de sahih olur.

1473 Maruf şekilde: Yani âdeten geçerli olan miktarda yiyecek ve giyeceği için harcama yapmasında sakınca yoktur.

vardır. "Halid'e[1474] gelince o zırhlarını ve teçhîzatını Allah yolunda vakfetti."[1475] Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

18- HÎBE, UMRÂ VE RUKBÂ[1476] BÖLÜMÜ

٩٢٠ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلَامًا كَانَ لِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ مِثْلَ هَذَا؟ فَقَالَ لَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْجِعْهُ.

920- Nu'man bin Beşîr (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Babası kendisini Rasûlullah'a getirerek şöyle dedi:

- Ben bu oğluma bir kölemi bağışladım. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

- Bütün çocuklarına aynı şekilde bağışta bulundun mu? Babam:

-Hayır, deyince Hz. Peygamber;

-O zaman onu geri al, bundan vazgeç, buyurdu."

Başka bir metinde:

1474 Ebu Süleyman Halid bin Velid bin Muğîre el-Mahzûmî el-Kureşî. Enesi Asma'dır. O, Haris'in kızı, Ümmü'l-Fadl'ın kızkardeşidir. Halid, fetihten önce 8 yılında müslüman olmuştur. 5 veya 6 yılında müslüman olduğu da söylenmiştir. Mekke'nin fethine, Huneyn ve Tebük'e katıldı. Mûte savaşında elinde 9 kılıç kırıldı. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Allah'ın kılıçlarından bir kılıç olarak isimlendirdi. Hz. Ebu Bekir onu ridde savaşlarında komutan tayin etti. Sonra Farisîlerle savaştı. Sonra Şam üzerine gönderildi ve oranın büyük bir bölümünü fethetti. Hz. Ömer onu azledene kadar orada vali olarak kaldı. Sonra Humus'a yerleşti ve vefat edene kadar orada kaldı. Hicri 21'de vefat etti ve oradan bir mil uzaklıktaki bir köye defnedildi.

1475 San'anî Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs, zekat mallarından muayyen bir malın vakfedilmesinin caiz olduğuna delildir. Ayrıca zekatıyla Allah yolunda cihad için harp âletleri almanın, eşyanın ve hayvanın vakfedilmesinin sahih olduğuna da delildir. Çünkü teçhizat, at olarak açıklanmıştır. Zekatın sekiz sınıftan birine verilebileceği de bu hadîsin işaret ettiği hükümlerdendir.

1476 Hibe: Karşılıksız olarak bağış demektir. Umrâ: Hayat anlamına gelen ömür kelimesinden türemiştir. Aslı şudur: Cahiliye döneminde bir kişi evini birine verir ve şöyle derdi: "ömrün boyunca bu senin. Yaşadığın sürece orada oturman için onu sana verdim." bu sebeple buna umrâ denmiştir. Rukbâ: Bunda da evini veren kişi şöyle derdi: "Evimi sana hibe ettim. Benden önce ölürsen ev yine benim olur. Ben senden önce ölürsem ev senin olur. Rukbâ murâkabeden gelmektedir. Çünkü bu durumda her iki kişide arkadaşının ölmesini gözlemekte, beklemektedir.

وَفِى لَفْظٍ فَانْطَلَقَ اَبِى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهِدَهُ عَلَى صَدَقَتِى فَقَالَ اَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ؟ قَالَ: لَا قَالَ: اِتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ اَوْلَادِكُمْ فَرَجَعَ اَبِى فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ

"Babam benim sadakama şahit tutmak için Hz. Peygamber'in yanına gitti. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Bunu bütün çocukların için yaptın mı?" Babam "hayır" deyince Rasûlullah şöyle buyurdu: "Allah'tan korkun ve evlatlarınız arasında adâletli davranın." Bunun üzerine babam geri döndü ve o sadakayı geri verdi. Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'in bir rivayetinde:

فَاَشْهِدْ عَلَى هَذَا غَيْرِى ثُمَّ قَالَ: اَيَسُرُّكَ اَنْ يَكُونُوا لَكَ فِى الْبِرِّ سَوَاءً؟ قَالَ: بَلَى قَالَ: فَلَا إِذًا.

Hz. Peygamber "Sen buna benden başkasını şahit tut"[1477] buyurmuş sonra da "Çocuklarının sana aynı şekilde itaatkâr olmaları seni memnun eder mi?" diye sormuş, babamın "Evet" cevabı üzerine de "O halde hayır"[1478] buyurmuştur.

٩٢١ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْعَائِدُ فِى هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِىءُ ثُمَّ يَعُودُ فِى قَيْئِهِ.

921- İbn Abbas (r.a.hüma) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hibesinden dönen, kustuktan sonra dönerek kusmuğunu yiyen köpek gibidir."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'ye ait bir rivayette:

لَيْسَ لَنَا مَثَلُ السَّوْءِ الَّذِى يَعُودُ فِى هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَرْجِعُ فِى قَيْئِهِ.

"Kötülüğe örnek olmak bizim için caiz değildir. Hibesinden dönen, kustuktan sonra dönerek kusmuğunu yiyen köpek gibidir" buyurulmuştur.[1479]

[1477] Şeyhayn'a ait bir rivayette "Zulme şahitlik etmem" buyurmuştur.

[1478] O halde çocuklarının hepsinin sana aynı şekilde itaat etmelerini istiyorsan bağışta onları birbirinden ayırma, birini diğerine üstün tutma. Hadîs hibede çocukları eşit tutmak gerektiğine delildir. Eşit tutmadan yapılan böyle bir hibe batıldır. Cumhur buna muhalefet etmiş ve eşit tutmanın mendup olduğunu ama birini üstün tutarak yapılan hibenin de batıl olmadığını belirtmiştir. Mendup bir şeyin terki durumunun cevr ve zulüm olarak isimlendirilmesi mümkün değil ki eşitliğin mendup olduğunu söyleyip vacip olduğunu ifade etmiyorlar.

[1479] Hadîs, hibeden dönmenin haram olduğuna delildir. Bir sonraki hadîs sebebiyle babanın evladına yaptığı hibe bunun dışında tutulmuştur. Hanefîler buna muhalefet etmiş ve hibeden dönmenin helal olduğunu söylemişlerdir. Onlardan bir grup bu hadîsi tevil ederek şöyle demiştir: "Köpek gibidir ilh.

٩٢٢/ ٩٢٣ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ، وَابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ اَنْ يُعْطِىَ الْعَطِيَّةَ ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا إِلَّا الْوَالِدُ فِيمَا يُعْطِى وَلَدَهُ.

922/ 923- İbn Ömer ve İbn Abbas'tan (r.a.hüm) naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Müslüman bir adamın bir bağış yapıp da sonra bundan vazgeçmesi helal değildir. Ancak babanın oğlu için yaptığı bağış bunun dışındadır."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٢٤ - عَنْ عَائِشَةَ -رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا- قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا.

924- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hediyeyi kabul eder ve onun karşılığını verirdi." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٩٢٥ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: وَهَبَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاقَةً، فَاَثَابَهُ عَلَيْهَا فَقَالَ رَضِيتَ؟ قَالَ: لَا فَزَادَهُ فَقَالَ رَضِيتَ؟ قَالَ: لَا فَزَادَهُ قَالَ: رَضِيتَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

925- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bir dişi deve hediye etti. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona o devenin karşılığını verdi ve "Râzı oldun mu?" diye sordu. Adam "hayır" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) daha fazla verdi ve yine "Razı oldun mu?" diye sordu. Adam yine "hayır" deyince daha fazla verdi ve "Razı oldun mu?" diye sordu. Adam bu sefer "Evet" dedi."

---

sözü bunun haram olmadığına delildir. Çünkü köpek mükellef değildir. Kusmuk da ona haram değildir."

Ben de şöyle derim. Eğer köpek mükellef değilse kusmuğun ona haram veya helal olduğu söylenemez. Çünkü haram veya helal olmak mükellefiyetten ileri gelir. Nitekim ağaç veya taş için, kör veya görüyor demek de doğru değildir. Bu hadîsteki teşbihin helal veya haram kılma için olması mümkün değildir. Teşbih bu ikisinden biri için olmayınca aslında haram veya helal kılma konusundaki delâlet de ortadan kalkar. Bu işin haram olması açık nasla bellidir. Teşbih ise bu haramın ne kadar çirkin ve iğrenç olduğunu göstermektedir. İnsanın köpek gibi olmaya sonra da kusmuğunu yeme derecesine inmeye nasıl razı olabildiğini anlayamıyorum.

Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٩٢٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْعُمْرَى لِمَنْ وُهِبَتْ لَهُ.

926- Cabir (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Umrâ hibe edilen kimseye aittir."**[1480] Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'deki bir rivayet şöyledir:

اَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ اَمْوَالَكُمْ وَلَا تُفْسِدُوهَا فَإِنَّهُ مَنْ اَعْمَرَ عُمْرَى فَهِيَ لِلَّذِى أُعْمِرَهَا حَياً وَمَيِّتاً، وَلِعَقِبِهِ.

"Mallarınızı elinizde tutun ve onları ifsat etmeyin. Kim umrâ yaparsa, bunun mülkiyeti yaşarken de öldükten sonra da kendisine umrâ yapılana ve onun çocuklarına aittir."

Bir metinde:

إِنَّمَا الْعُمْرَى الَّتِى اَجَازَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَقُولَ هِيَ لَكَ وَلِعَقِبِكَ، فَاَمَّا إِذَا قَالَ: هِيَ لَكَ مَا عِشْتَ، فَإِنَّهَا تَرْجِعُ إِلَى صَاحِبِهَا.

"Rasûlullah (s.a.v.)'ın caiz gördüğü umrâ "Bu senin ve çocuklarının." diyerek yapılandır. Fakat "Yaşadığın sürece bu, senindir" denilerek yapılana gelince şüphesiz bu sahibine döner."[1481]

Ebu Davud ve Nesâî'de şöyle bir rivayet vardır:

لَا تُرْقِبُوا وَلَا تُعْمِرُوا، فَمَنْ أُرْقِبَ شَيْئاً اَوْ أُعْمِرَ شَيْئاً فَهُوَ لِوَرَثَتِهِ.

[1480] Hibe edilen kişi bu mala tam olarak sahip olur. Önceki hale dönülmez.

[1481] Umrâ 3 çeşittir: "1. Müebbed umrâ. Bu, "Evimi sana sonsuza kadar veriyorum" veya "Bu, senin ve çocukların için" denilerek yapılan umrâ. Bu ilk haline dönmeyen bir temlîk ve hibedir. 2. Mukayyed umrâ: bu, "Burası yaşadığın sürece senindir, ölürsen yine benim olur" denilerek yapılandır. Bu ne hibe ne de temliktir. Bu, belirli bir zamana kadar ödünç vermektir. Umranın bu şartla sahih olmadığı söylenmiştir. "sahih değildir. Ancak şart yok sayılır ve ilk duruma geri dönülmez" denmiştir. Bu iki görüş tercih edilmiştir. 3. Mutlak umrâ: Bu "Evimi sana umrâ ettim" denilerek yapılan ve ne ebediyen ne de yaşadığın sürece kaydı konan umrâdır. Cumhur bunun temlik ifade ettiğini ve ilk hale geri dönülmeyeceğini söylemişlerdir. Bazıları ise "hayır, bu menfaatin temlikidir. Malın aslı temlik edilmemiştir. Umrâ yapılan kişi ölünce bu mal geri döner demişlerdir. Tercih edilen cumhurun görüşüdür. Malik şöyle demiştir. "Bu üç çeşitte de umrâ menfaatin temlikidir, malın aslının değil."

"Rukbâ ve umrâ yapmayınız. Çünkü kime bir şey rukbâ veya umrâ yoluyla verilirse bu, o kimsenin mirasçılarının olur." [1482]

٩٢٧ - عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَأَضَاعَهُ صَاحِبُهُ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ بَائِعُهُ بِرُخْصٍ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ لَا تَبْتَعْهُ وَإِنْ أَعْطَاكَهُ بِدِرْهَمٍ.... الْحَدِيثَ

927- Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Bir atı Allah yolunda tasadduk ettim. Fakat sahibi hayvanı zâyî etti.[1483] Ben de hayvanı ucuza satacağını anladım ve Rasûlullah (s.a.v.)'a bu konuyu sordum. O şöyle buyurdu: "Onu sana bir dirheme bile verse satın alma." Sonra hadîsin devamını zikretti. Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٢٨ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تَهَادُوْا تَحَابُّوا.

928- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. **"Hediyeleşiniz ki muhabbetiniz artsın."** Hadîsi İmam Buhârî el-Edebü'l-Müfred'de, Ebu Yâlâ da hasen bir senetle rivayet etmiştir.

٩٢٩ - عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَهَادَوْا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَسُلُّ السَّخِيمَةَ.

929- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu demiştir: **"Hediyeleşiniz. Çünkü hediye kini çekip çıkarır."** Hadîsi Bezzar zayıf bir isnatla rivayet etmiştir.

٩٣٠ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ! لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسِنَ شَاةٍ.

[1482] Bu, rukbânın da umrâ gibi bir temlîk olduğunu, emanet anlamına gelmediğini göstermektedir. Yasağa gelince, bu bunu yapmanız sizin maslahatınız için uygun değildir, anlamına gelmektedir. Fakat eğer bunu yaparsanız sahih ve geçerli olur. (İmam Azam ve İmam Muhammed'e göre rukba batıl, İmam Ebu Yusuf'a göre caizdir. Mütercime)

[1483] Yani yiyeceğini az verdi, ona iyi bakmadı ve hayvan kötü bir hale geldi.

930- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu demiştir: **"Ey müslüman kadınlar! Sakın bir kadın komşusunun verdiği hediyeyi koyun paçası bile olsa küçük görmesin."**[1484] Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٣١ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَهَبَ هِبَةً فَهُوَ اَحَقُّ بِهَا مَا لَمْ يُثَبْ عَلَيْهَا.

931- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Her kim bir şey hibe ederse, karşılığı verilmediği müddetçe hibesine dönmekte haklıdır."**[1485] Hadîsi Hâkim rivayet etmiş ve hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Ömer'den mahfuz olan, hadîsin Hz. Ömer'in kendi sözü olarak rivayetidir.

* * *

19- LUKATA[1486] BÖLÜMÜ

٩٣٢ - عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرَةٍ فِى الطَّرِيقِ، فَقَالَ لَوْلَا اَنِّى اَخَافُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ لَاَكَلْتُهَا.

1484 Verilen hediyeyi küçük görmek, hediye vermeyi engelleyebilir. Kendisine hediye verilen kadın, hediye değersiz bile olsa bunu küçük görmemelidir.

1485 Bu manada Ebu Hureyre ve İbn Abbas'tan gelen iki rivayet vardır. Bazı alimler, bu iki hadîsle hibeden dönmenin haram olmasını, karşılığını verilmiş olmasına bağlamışlardır. Şevkânî şöyle demiştir: "İbnu'l-Cevzî şöyle demiştir: İbn Ömer, Ebu Hureyre ve Semure'nin hadîsleri zayıftır. Onların sahih olan bir yanı yoktur. Tebarânî Kebir'de İbn Abbas'tan merfu olarak şu hadîsi rivayet etmiştir: "Her kim bir şey hibe ederse, karşılığı verilmediği müddetçe hibesine dönmekte haklıdır. Ancak hibesinden dönen kustuğu şeyi dönüp yiyen gibidir." Eğer bu hadîsler sahihse, bu konunun hadîslerinin – yani karşılığı verilme kaydı olmadan hibeden dönmenin haram olduğunu ifade eden hadîslerin- geneline mahsus kılınır. O zaman karşılığı verilmeden hibeden dönmek caiz olur." Ben de derim ki: Bu sözün başlangıcı onun bu hadîslerin sıhhati konusunda tahsisini doğru yapacak kadar mutmain olmadığını göstermektedir. En doğrusunu Allah bilir.

1486 Kelimenin ancak bu şekilde okunabileceği söylenmiştir. Halil "lukta" şeklinde olduğunu söylemiştir. Zemahşerî'nin dediğine göre genel de bu görüştedir. Ancak lugat ve hadîs ehlinin Araplar'dan duyup üzerinde icma ettikleri okunuş "lukata" şeklidir. Yere düşmüş ve terkedilmiş şeylerden alınan lukatadır.

932- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) yolda bir hurmaya rastladı ve "Sadaka olmasından korkmasaydım onu yerdim" buyurdu.[1487] Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٣٣ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَالَهُ عَنِ اللُّقَطَةِ؟ فَقَالَ اِعْرِفْ عِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا ثُمَّ عَرِّفْهَا سَنَةً فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا فَشَأْنُكَ بِهَا

قَالَ: فَضَالَّةُ الْغَنَمِ؟

قَالَ: هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذِّئْبِ

قَالَ: فَضَالَّةُ الْإِبِلِ؟

قَالَ: مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا.

933- Zeyd bin Halid el-Cühenî (r.a.) [1488] şöyle demiştir: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)' e geldi ve lukata hakkında sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. "Onun kabını ve kabının bağını tanı. Sonra onu bir sene ilan et.[1489] eğer sahibi gelirse ne iyi.[1490] Gelmezse ne istersen yap.[1491]" Adam "Ya bulunan koyunlar?" dedi. Hz. Peygamber "Onlar ya senin, ya kardeşinin, ya da kurdundur" buyurdu. Adam "Ya bulunan develer?" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onlardan sana ne! Onların su

---

1487 Hadîs, yolda bulunan şey önemsiz bir şeyse bulanın bunu ilan etmeden ondan faydalanabileceğine delildir.

1488 Künyesi Ebu Abdurrahman veya Ebu Talha'dır. Medine'lidir. Sahabenin meşhurlarındandır. Fetih günü Cüheyne kabilesinin sancağını taşımıştır. Kûfe'ye yerleşmiş ve orada hicrî 68 veya78 yılında, 85 yaşındayken vefat etmiştir.

1489 İnsanların toplu olarak bulundukları yerlerde seslenip "Bir şey kaybeden varsa bana sorsun" demesidir.

1490 Diğer rivayetlerde açıklandığı gibi, sahibi gelir ve bulduğun şeyin adedini, kabını, kabının bağını aynen haber verirse, onu sahibine iade et, anlamına gelmektedir.

1491 "Ne istersen yap" ifadesi yerine Tirmizî'nin bir rivayetinde "Sonra onu harca" denmiştir. Ebu Davud'a ait bir rivayette ise "Sonra onu ye" buyurulmuştur. Başka bir rivayette "Sonra onu malına kat" denmiştir. Lâkıt, bir sene ilan ettikten sonra onu harcarsa ve bundan sonra da sahibi çıkıp gelirse, sayısını, kabını, bağını doğru bir şekilde söylerse bunu ona vermesi gerekir mi gerekmez mi? Rivayetler geri vermek gerektiğine işaret etmektedir. tirmizî'nin rivayetinde "Onu bir sene ilan et. Sonra bağını, kabını vs. bil. Sonra onu kullan. Bundan sonra sahibi gelirse bedelini öde." Buyurulmuştur. Yine ona ait başka bir metinde "Bir sene onu ilan et. birisi onu tanırsa ver. Yoksa kabını, bağını sayısını iyice belle ve onu ye. Bundan sonra sahibi gelirse ona bunu öde" denmiştir. Bazı lafız farklılıklarıyla beraber Ebu Davud'un rivayeti de bu şekildedir. Bu rivayetlerin tamamı lukata malın sahibinin mülkiyetinin devam ettiğini gösterir. Lakıtın bunu tazmin etmeden yemesi caiz olmaz.

tulumları ve ayakkabıları yanlarındadır. Sahipleri gelene kadar suya gelir ve ağaçları otlarlar.[1492]" Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٣٤ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ آوَى ضَالَّةً فَهُوَ ضَالٌّ مَا لَمْ يُعَرِّفْهَا.

934- Zeyd bin Halid el-Cühenî (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Her kim bir kayıp hayvanı barındırırsa o hayvanı bildirmedikçe dalalettedir."**[1493] Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

٩٣٥ - عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ وَجَدَ لُقَطَةً فَلْيُشْهِدْ ذَوَيْ عَدْلٍ وَلْيَحْفَظْ عِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا ثُمَّ لَا يَكْتُمْ وَلَا يُغَيِّبْ فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا وَإِلَّا فَهُوَ مَالُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ.

935- Iyaz bin Hımar (r.a.) [1494] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Her kim bir kayıp bulursa hemen iki adâletli kişiyi buna şahit tutsun.[1495] Ve bulunana şeyin kabını, bağını bellesin. Sonra bunu saklamasın ve kaybetmesin. Şayet sahibi gelirse hak onundur. Gelmezse o mal Allah'ın malıdır. Onu dilediğine verir."** Bu hadîsi Tirmizî dışındaki 4 imam ile İmam Ahmed rivayet etmiştir. İbn Huzeyme, İbn Carud ve ibn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٣٦ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ التَّيْمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُقَطَةِ الْحَاجِّ.

936- Abdurrahman bin Osman et-Teymî (r.a.)'den rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) hacıların lukatasını yasaklamıştır."[1496] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1492] Devenin hörgüçlerindeki su, başka bir su buluncaya kadar ona yeter. Bunun dışında karnındaki ve işkembesindeki rutubet de ona günlerce su içmese de yeter. Devenin ayakkabıları tabanlarıdır. Bunlar çok kuvvetlidir. Çok uzak yerlere bile ayakları üzerinde gidebilir. Bu sebeple develerin sahibi gelinceye kadar onları serbest bırakmak gerekir. Hattâbî böyle söylemiştir.

[1493] O hayvanı bulduğunu bir sene süresince ilan etmezse haktan ve doğrudan ayrılmış olur.

[1494] Iyaz bin Hımar et-Temîmî el-Mücâşiî. Sahâbîdir. Basra'da 50 tarihine kadar yaşamıştır.

[1495] Şeytanın onu şaşırtıp güvenilirlikten sonra hıyanete sevk etmesini önlemek için bu emredilmiştir.

[1496] Havıların lükatasından murat, onların Mekke'de kaybettikleridir. Yasak, bunu sahip olmak için almakla ilgilidir. Yoksa bunu duyurmak için almakta bir sakınca yoktur. Ebu Hureyre'nin rivayet et-

٩٣٧ - عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِى كَرِبَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الا لَا يَحِلُّ ذُو نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَلَا الْحِمَارُ الْأَهْلِىُّ وَلَا اللُّقَطَةُ مِنْ مَالِ مُعَاهَدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَغْنِىَ عَنْهَا.

937- Mikdam bin Ma'dikerib (r.a.) [1497] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu. **"Dikkat edin. Yırtıcılardan azı dişine sahip olanla ehlî eşek ve zimmî[1498] malından lukata olmaz. Ancak sahibinin buna ihtiyacı yoksa o başka."** Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir.

* * *

20- FERAİZ[1499] BÖLÜMÜ

٩٣٨ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِىَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ.

938- İbn Abbas (r.a.hüma), Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hisseleri ehillerine[1500] ulaştırın. Kalan miktar en lâyık erkek şahsındır.**[1501]" Hadis müttefekun aleyhtir.

---

tiği müttefekun aleyh hadîs de buna delildri: "Hacıların lukatasını almak ancak bunu ilan edecek kişiye helaldir."

1497 Mikdam bin Ma'dikerib bin Amr el-Kindî. Künyesi Ebu Kerîme veya Ebû Yahya'dır. Meşhur bir sahâbîdir. Şam'a yerleşmiştir. Hadîsi de orada yaygınlaşmıştır. Doğru olan görüşe göre hicrî 47'de 91 yaşında vefat etmiştir.

1498 Yani onunla Müslümanların hakimleri arasında eman ahdi bulunan kafir. Buna zimmî denir. Önemli bir konu olduğu için bu, özellikle zikredilmiştir.

1499 Feraiz, ferîza kelimesinin çoğuludur. Ferîza: Ölen kişinin varisleri için kitap ve sünnette belirlenmiş olan paydır. Bu belirlenmiş miktar; yarım, dörtte bir, sekizde bir, üçte iki, üçte bir, altıda birdir. Kelime, farz kelimesinden alınmıştır. Bu, katı' (kesme) anlamına gelir.

1500 Feraiz ehline paylarını verin. Feraiz ehli, Allah'ın kitabı veya Rasûlü'nün sünnetinde kendilerine belirli bir pay ayrılmış olan kişilerdir.

1501 Ölüye nesep bakımından en yakın olan kişiye verin. Şahıs kelimesi müzekker kullanıldıktan sonra tekrar erkek kelimesinin kullanılmış olması tekit ve hünsadan sakındırmak içindir. Ayrıca bu ifadeyle bu kişinin bu paya hak kazanma sebebinin erkeklik olduğuna dikkat çekilmiş olmaktadır. Ölüye en yakın erkekler, oğullarıdır. Daha aşağı inmek gerekirse onların oğullarıdır. Sonra babası, yükselmek gerekirse dedesi, sonra erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, amcaları ve amca oğulları gelir. Bunlar baba tarafından nesepçe yakın olanlardır. Nevevî şöyle demiştir: "ehl-i feraizden sonra kala-

٩٣٩ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ.

939- Üsame bin Zeyd (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Müslüman kafire, kafir de müslümana mirasçı olamaz."** Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٤٠ - عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى بِنْتٍ وَبِنْتِ اِبْنٍ وَاُخْتٍ - قَضَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلِابْنَةِ النِّصْفَ وَلِابْنَةِ الابْنِ السُّدُسَ - تَكْمِلَةَ الثُّلُثَيْنِ - وَمَا بَقِىَ فَلِلْاُخْتِ.

940- İbn Mes'ud (r.a.)'dan naklen kız, oğul kızı ve kız kardeş hakkında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle hükmettiği bildirilmiştir: **"Kıza yarım, oğlun kızına üçte ikiyi tamamlamak için altıda bir verilir.**[1502] **Kalanı da kız kardeşe aittir.**[1503]**"** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

٩٤١ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَتَوَارَثُ اَهْلُ مِلَّتَيْنِ.

941- Abdullah bin Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İki farklı millet birbirlerine mirasçı olamaz."**[1504] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Hâkim hadîsi Üsame'nin metniyle rivayet etmiştir. Nesâî de Üsame hadîsini bu metinle rivayet etmiştir.

٩٤٢ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَينٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

---

nın baba tarafından yakın akrabalar için olduğunda icma vardır. En yakın olan önce gelir. (yakınlık sırasına göre sıralanır.) Yakın akraba varken uzak akraba mirasçı olamaz.

1502 Çünkü oğlun kızı, kendi kızı yerindedir. İki kız, üçte ikiye hak kazanır. Bir kız yarım hisse alınca, üçte ikiden sadece altıda bir kalır. Bunu da oğlun kızına verir. Bununla, iki kızın bütün olarak hak kazandıkları üçte iki

1503 Kalan kız kardeş içindir: çünkü kız kardeş kız ile beraber feraiz ehlinden kalan paya nail olan bir akrabadır.

1504 Küfürden veya küfür ve İslâm'dan farklı iki millet birbirine mirasçı olamaz, demektir. Cumhur, iki millet ifadesinden küfür ve İslâm'ın kastedildiği görüşünü benimsemiştir. Küfür milletleri birbirlerine mirasçı olurlar. Bu sabit bir hakikattır. Hadîsin bütün milletleri içerdiğini sadece Evzâî söylemiştir. O "Yahudi Nasrânî'ye mirasçı olamadığı gibi, Nasrânî de Yahudi'ye mirasçı olamaz. Bu, diğer milletler için de böyledir" demiştir. Hadîsin zahiri Evzâî'nin görüşünü desteklemektedir. –Sübül'den özet olarak.-

إِنَّ ابْنَ ابْنِي مَاتَ فَمَا لِي مِنْ مِيرَاثِهِ؟ فَقَالَ لَكَ السُّدُسُ فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ، فَقَالَ لَكَ سُدُسٌ آخَرُ فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ إِنَّ السُّدُسَ الآخَرَ طُعْمَةٌ.

942- Imran bin Husayn (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a bir adam geldi ve şöyle dedi:

-Benim oğlumun oğlu öldü. Bana onun mirasından ne düşer? Hz. Peygamber;

- Sana altıda bir düşer, buyurdu ve adam dönüp giderken onu çağırarak şöyle buyurdu:

-Sana bir altıda bir daha var. Sonra adam tam dönüp giderken onu tekrar çağırdı ve:

-Son altıda bir, sana fazladan bir rızktır, buyurdu." [1505]

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hadis, Hasan-ı Basrî'nin[1506] İmran'dan rivayet ettiği hadistir. Fakat Hasan, İmran'dan hadis dinlememiştir, denmiştir.

٩٤٣ - عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ لِلْجَدَّةِ السُّدُسَ إِذَا لَمْ يَكُنْ دُونَهَا أُمٌّ.

943-İbn Büreyde (r.a.) babasından naklen bildirmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) nineye, yanında anne yoksa, mirastan altıda bir hisse vermiştir."[1507] Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Cârud hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. İbn Adiy de kuvvetli bulmuştur.

[1505] İlk altıda bir miras hakkı olarak, ikincisi ise akrabalıktan dolayı verilmektedir. Son altıda bir fazladan bir rızk olarak verilmektedir, çünkü mirasçıların sayısı azdır. Her zaman bu sana düşmez. Tayyibî şöyle demiştir: Bu meselenin aslı şudur: "Ölen kimse geride iki kızı ile bu soruyu soran dedeyi bırakmıştır. İki kıza üçte iki düşmektedir. Geriye üçte bir kalır. Hz. Peygamber (s.a.v.) soruyu soran dedeye farz olan hissesini yani altıda biri vermiştir. Çünkü o, ölen kişinin dedesidir. Sonra onu bırakmış o da gitmiştir. Daha sonra onu tekrar çağırmış ve ona son altıda bir hisseyi vermiştir. İkisini birlikte verseydi farz olan hissesinin üçte bir olduğunu sanabilirdi."

[1506] Hasan bin Ebî Hasan el-Basrî. Ensardandır. Onların mevlâsıdır. Babasının ismi Yesar'dır. Kıymetli imamlardan biridir. Sika ve fakihtir. Faziletli ve meşhur bir kişidir. Takva sahibi bir abiddir. İlmi çoktur. Fasih, güzel, güzel yüzlü, âlim, yüce, toparlayıcı bir insandı. Tabiinden üçüncü tabakanın başıdır. Hz. Ömer'in halifeliğinin bitişine 2 yıl kala doğmuştur. Hz. Ali ve Osman'ı görmüştür. Fakat onlardan hadîs dinlememiştir. Hicri 110'da Receb ayında 90 yaşına yaklaşmışken vefat etmiştir.

[1507] Ninenin babanın veya annenin annesi; bir veya daha çok olması fark etmez. Ona yükselerek veya inilerek varılması da önemli değildir. Uzak olan, yakın olan nine karşılığında düşer. Hadîs, ninenin mutlaka anne sebebi ile mirastan düşeceğine delildir. Baba tarafından olan ninelerin de baba sebebi ile düşeceği kabul edilmiştir. Düşme sebebi bu ninelerin ölen kişiye baba tarafından akraba olmalarıdır. Bilindiği gibi müdlî, müdlâ bihle beraber mirasçı olamaz. Baba tarafından ninelerin babanın mirasçı olmasıyla mirastan düşeceğini Hz. Osman, Hz. Ali, Zeyd bin Sabit ve diğerleri söylemiştir. (R.a.hüm)

٩٤٤ - عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ.

944- Mikdam bin Ma'dikerib (r.a.) şöyle demiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Dayı, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır."**[1508] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Ebu Zür'a ve Râzî hadîsin hasen olduğunu, Hâkim ve İbn Hıbban da sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٤٥ - عَنْ اَبِي اُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: كَتَبَ مَعِي عُمَرُ إِلَى اَبِي عُبَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لَا مَوْلَى لَهُ وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ.

945- Ebu Ümame bin Sehl[1509] şöyle demiştir: Hz. Ömer (r.a.), Ebu Ubeyde (r.a.)'ye[1510] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu yazdı: "Allah ve Rasûlü mevlâsı olmayanların mevlâsıdır.[1511] Dayı, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır." Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu, İbn Hıbban ise sahih olduğunu söylemiştir.

٩٤٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اسْتَهَلَّ الْمَوْلُودُ وُرِّثَ.

[1508] Hadîs zevi'l-erhamın (uzak akrabanın) mirasçı olabileceğini söyleyenlere delildir. Sahabenin çoğunluğu bu görüşü benimsemiştir. Zeyd bin Sabit ise zevi'l-erhamın mirasçı olamayacağını söylemiştir. Şevkânî şöyle demiştir: "Uzak akrabanın mirasçı olabileceğini söyleyenler bu bölümün hadîsiyle ve Allah Teâlâ'nın şu âyet-i kerîmesinin umûmuyla ihticac etmişlerdir: "Yakın akrabalar birbirlerine varis olmaya daha uygundur." (Enfal Sûresi 8/75) ve "Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Ana- babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır." (Nisa Suresi 4/7) Erkekler, kadınlar ve akrabalar ifadeleri onların hepsini içine alır

[1509] İsmi Esad'dır. Sa'd olduğu da söylenmiştir. Künyesiyle meşhurdur. Künyesi, Ebu Ümame bin Sehl bin Huneyf bin Vâhip el-Ensârî!dir. Evs kabilesindendir. Medine'lidir. Sahabe arasında sayılır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'i görmüş ama ondan herhangi bir şey dinlememiştir. 100 yılında 92 yaşındayken vefat etmiştir.

[1510] Ebu Ubeyde Âmir bin Abdullah bin el-Cerrah bin Hilal el-Kureşî el-Fehrî. Cennetle müjdelenen on kişiden biridir. İlk müslüman olanlardandır. Habeşistan'a 2. hicreti de yapmıştır. Bedir ve diğer tüm harp, gaza ve seriyyelere katılmıştır. Uhud'da Rasûlullah'ın yanağına girmiş olan iki zırh parçasını ağzıyla çıkarmıştır. İki ön dişi bu arada düşmüştür. Şam fetihlerinde müslüman ordularına komutan olmuştur. Amvas taunundа hicri 18'de 58 yaşında vefat etmiştir.

[1511] Yani velîsi olmayanın velîsidir. Varisi olmayanın varisidir. Mikdam hadîsinde şöyle buyurulmuştur: "Ben mevlâsı olmayanın mevlâsıyım. Malına mirasçı olur, ..." Bu hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Malı beytü'l-mâle gider anlamına gelir.

946- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Doğan çocuk ağladı mı mirasçı olur."**[1512] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

٩٤٧ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ.

947- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Katile mirastan herhangi bir şey düşmez."** Hadîsi Nesâî ve Darekutnî rivayet etmiştir. İbn Abdilberr hadîsin kuvvetli, Nesâî ise illetli olduğunu söylemiştir. Doğrusu hadîsin Amr'dan mevkuf olmasıdır.

٩٤٨ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا أَحْرَزَ الْوَالِدُ أَوْ الْوَلَدُ فَهُوَ لِعَصَبَتِهِ مَنْ كَانَ.

948- Ömer bin Hattab (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim, demiştir: **"Babanın veya çocuğun ihraz ettiği her şey, kim olursa olsun asabesine kalır."**[1513] Hadîsi Ebu Davud, Nesâî ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbnu'l-Medînî ve İbn Abdilberr hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٤٩ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْوَلَاءُ لُحْمَةٌ كَلُحْمَةِ النَّسَبِ لَا يُبَاعُ وَلَا يُوهَبُ.

949- Abdullah bin Ömer (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu demiştir: **"Velâ,**[1514] **nesep yakınlığı gibi bir yakınlıktır. Ne satılır, ne de hibe edilir."**[1515]

[1512] Kastedilen şey şudur: Bebek canlı olarak doğar, sonra ölürse mirasçı olur. Ağlama, miras için şart değildir. Özellikle bu zikredilmiştir, çünkü bebek ayrılma halinde genellikle ağlar. Bu, onun yaşadığına işarettir. Yaşadığı, ağlama dışında aksırma, nefes alma, hayata işaret eden hareket gibi şeylerle anlaşılırsa bu da mirasçı olması için yeterli olur.

[1513] Yani baba ve çocuğun topladığı, kazandığı veya hak kazandığı mal ve haklar asabesine miras kalır. Sübül'de şöyle denmiştir: "Baba veya çocuğun ihraz ettiği şeyden kastedilen, onların hakkı olan şeylerdir. Bu da asabelerine miras olur." Hadîs-i şerif velânın miras olarak alınmadığına delil gösterilmiştir. Fakat bu konuya hadîste açıkça işaret edilmemiştir. Cüziyyat, "ihraz ettiği her şey" sözünün genel çerçevesine dahildir.

[1514] Velâ, azat etmeyle oluşan yakınlıktır. Bu, azat eden kişinin azat edilenden miras hakkıdır.

[1515] Araplar velâyı satıyor ve hibe ediyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu yasaklamış ve bunun nesep gibi olduğunu ortadan kaldırmayla yok olmayacağını söylemiştir.

Hâkim hadîsi İmam Şafiî, Muhammed bin Hasan'dan,[1516] o Ebu Yusuf'tan[1517] tarîki ile rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih, Beyhakî ise illetli olduğunu söylemiştir.

٩٥٠ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْرَضُكُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ.

950- Ebu Kılâbe,[1518] Enes (r.a.)'ten naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Sizin ferâiz ilmini en iyi bileniniz Zeyd bin Sabit'tir."** Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Fakat hadis mürsel olmakla illetlendirilmiştir. [1519]

* * *

21- VESÂYÂ[1520] BÖLÜMÜ

٩٥١ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا حَقُّ اِمْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُرِيدُ اَنْ يُوصِيَ فِيهِ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ.

[1516] Ebu Abdullah Muhammed bin Hasan bin Ferkad eş-Şeybânî. Benî Şeyban'ların azatlısı olduğu rivayet edilir.Hanefî imamlarından biridir. Hicrî 132 yılının ortasında doğmuştur, Kûfe'de büyümüştür. Hadîs öğrenmek istemiş ve meşhur âlimlerle karşılaşmıştır. Yıllarca Ebu Hanîfe'nin meclisine devam etmiştir. Sonra Ebu Yusuf'tan fıkıh tahsil etmiştir. Pek çok eşsiz kitap tasnif etmiş ve Ebu Hanîfe'nin ilmini yaymıştır. Hanefîlerin üçüncü ayağıdır. Üç yıl İmam Malik'ten ilim tahsil etmiştir. Öğrencisi olan İmam Şafii "Ruhu Muhammed bin Hasan'dan daha hafif olan hiçbir insan ve ondan daha nush sahibi birini görmedim" demiştir. Hafızası bakımından onu hadîs rivayetinde zayıf görmüşlerdir. Hicrî 189 yılında Rey köylerinden Ranbûye'de vefat etmiştir.

[1517] Irak fakihlerindendir. Allâme imam Kadı Ebu Yusuf Yakup bin İbrahim el-Ensârî. Kûfe'lidir. Ebu Hanîfe'nin arkadaşıdır. İlim öğrenme arzusuyla büyümüştür. Babası fakirdi. Ebu Hanife'nin yardımıyla ilim tahsiline başladı. Yahya bin Maîn "Rey ehli içinde Ebu Yusuf'tan daha çok hadîs bilen yoktur" demiştir. Yahya bin Yahya et-Temîmî şöyle demiştir: "Ebu Yusuf'un vefatı sırasında 'Kitap ve sünnete uyanlar hariç hakkında fetva verdiğim her şeyden döndüm' dediğini duydum." Başka bir lafızda "Kur'an'da bulunan ve Müslümanların hakkında icma ettikleri şeyler dışında" denmiştir. 69 yaşında hicrî 182 yılında Rebîülâhir ayında vefat etmiştir.

[1518] Ebu Kılâbe. İsmi Abdullah bin Zeyd bin Amr veya Âmir el-Cürmî el-Basrî'dir. Büyük bir tâbiidir. Faziletli ve sikadır. Mürsel rivayetleri çoktur. Şam'da 104, 106 veya 107'de vefat etti.

[1519] Çünkü Ebu Kılâbe Enes'ten pek çok hadîs dinlemiş olsa da bu hadîsi duymamıştır. Bu sebeple hadîs mürsel veya munkatı'dır.

[1520] Vesâyâ, vasiyetin çoğuludur. Şer'an ise teberru' sûretiyle ölümden sonraya bağlı olan özel bir ahittir. (Fethu'l-Bârî'den özet)

951- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Vasiyet etmek istediği bir şeyi**[1521] **olan müslümanın, iki geceyi**[1522] **vasiyeti yazılmadan geçirme hakkı yoktur."**[1523] Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٥٢ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَنَا ذُو مَالٍ وَلَا يَرِثُنِي إِلَّا ابْنَةٌ لِي وَاحِدَةٌ أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثَيْ مَالِي؟ قَالَ: لَا قُلْتُ أَفَأَتَصَدَّقُ بِشَطْرِهِ؟ قَالَ: لَا قُلْتُ أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهِ؟ قَالَ: الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ.

952- Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) şöyle demiştir:

-Ya Rasûlullah, ben zenginim. Bir tek kızımdan başka da mirasçım yok. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi? dedim.

-Hayır, buyurdu.

-O halde yarısını tasadduk edeyim?

-Hayır.

-O halde üçte birini tasadduk edeyim? O zaman Rasûlullah (s.a.v.),

-Üçte bir? Üçte bir de çok.[1524] Şüphesiz ki senin mirasçılarını zengin bırakman, onları fakir, âleme el açar bir halde bırakmandan daha hayırlıdır, buyurdu.[1525]

Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٥٣ - عَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا- أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ أُمِّي افْتُلِتَتْ نَفْسُهَا وَلَمْ تُوصِ وَأَظُنُّهَا لَوْ تَكَلَّمَتْ تَصَدَّقَتْ أَفَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ.

1521 Herhangi bir mal, borç, hak veya emanet.

1522 Bir rivayette "bir veya iki gece", başka bir rivayette "Üç gece" olarak geçmiştir. Rivayetlerdeki bu farklılık bu sayının sınırı ifade etmediğini yaklaşık bir ifade olduğunu göstermektedir. O zaman anlam şu şekilde olur: "Ona az da olsa bir zamanı bu halde geçirmesi ona yaraşmaz. Ancak vasiyeti yazılmış olmalıdır. Çünkü ne zaman öleceğini bilmemektedir." Avnu'l-Ma'bud'da konu bu şekilde ifade edilmiştir.

1523 Yani böyle bir davranış ihtiyatlı bir davranış değildir ve müslümana yakışmaz. Hadîs, vasiyette bulunmanın vacip değil müstehap olduğunu göstermektedir. Cumhurun görüşü de bu yöndedir. Ancak borcun ödenmesi, emanetlerin yerine verilmesi ile ilgili vasiyette bulunmak vaciptir.

1524 Evlâ olan daha azını tasadduk etmesidir. Veya bu çok, daha artırma demektir.

1525 Sa'd'ın Hz. Peygamber (s.a.v.) ile bu konuşması Mekke'de Veda Haccı sırasında öleceğini sandığı bir hastalığında geçmiştir. Daha sonra iyileşmiş ve dört oğlu olmuştur. 10'dan çok oğlunun ve 12 kızının olduğu da söylenmiştir.

953- Hz. Aişe'den naklen bildirilmiştir. "Bir adam[1526] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Annem ani olarak vefat etti. Vasiyetini de yapamadı. Sanıyorum ki konuşabilseydi malını tasadduk edecekti. Ben onun yerine malını tasadduk edersem o bunun sevabını alır mı?" Rasûlullah (s.a.v.) "Evet" buyurdular.

Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

٩٥٤/ ٩٥٥ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ.

954/ 955- Ebû Ümame el-Bâhilî (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Şüphesiz ki Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. O halde varise vasiyet yoktur." Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî dışındaki 4 imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed ve Nesâî hadîsin hasen olduğunu söylemişlerdir. İbn Huzeyme ve İbn Cârud hadîsin kuvvetli olduğunu söylemişlerdir. Darekutnî bu hadîsi İbn Abbas hadîsi içinde rivayet etmiş ve sonunda "Ancak varisler isterse, o başka"[1527] ifadesini ziyade etmiştir. Bunun isnadı hasendir.

٩٥٦/ ٩٥٨ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ زِيَادَةً فِي حَسَنَاتِكُمْ.

956/ 958- Muaz bin Cebel (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu demiştir: **"Gerçekten Allah size ölürken hasenatınızı arttırmak için mallarınızın üçte birini tasadduk etmiştir."**[1528] Hadîsi Dârekutnî rivayet etmiştir. İmam Ahmed ve Bezzar Ebu'd-Derdâ'dan, İbn Mace de Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. bunların hepsi zayıftır. Ancak birbirlerini kuvvetlendirebilirler. Allahu a'lem.

* * *

[1526] Bu kişi, Sa'd bin Ubâde'dir.

[1527] Bu zyade ifade ihticaca uygun olduğu için cumhur bu istisnayla hkmetmiştir. Çünkü vasiyet, diğer varislerin hakkı sebebiyle batıl olur. Ancak onlar buna izin verirlerse caiz olur. Zahir ehli, varisler izin verse de katile vasiyet caiz olmadığı gibi bunun da caiz olmayacağını söylemiştir. Tercih edilen rivayetin istidlâle uygun olması sebebiyle cumhurun görüşüdür.

[1528] Malın üçte birini varislere paylaştırmamış size bırakmıştır. Onu dilerseniz vasiyet edebilirsiniz.

22. VEDÎA BÖLÜMÜ

٩٥٩ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أُودِعَ وَدِيعَةً فَلَيْسَ عَلَيْهِ ضَمَانٌ.

959- Amr bin Şuayp babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Bir kimseye bir emanet**[1529] **bırakılırsa, o kimsenin (bununla ilgili) garanti vermesine gerek yoktur.**" Hadîsi İbn Mace rivayet etmiştir. isnadı zayıftır. [1530]

Sadakalar bölümü Zekatın sonunda gelmiştir. Fey' ve ganîmet inşallah cihad bölümünden sonra gelecektir.

1529 Sahibinin veya vekilinin birinin yanına koruması için bıraktığı şey.

1530 Hadîs zayıftır. Çünkü isnadında Müsennâ bin Sabbah vardır. İmam Ahmed ve Nesâî onun zayıf olduğunu söylemiştir. Fakat İbn Maîn, onun hadîsi terk edilmeyip yazılacak salih bir kişi olduğunu söylemiştir. Hadîsin anlamı üzerinde icma vardır. Yani kendisine emanet bırakılan kişinin garanti vermesi gerekmez. Ancak Hasan Basrî bunun şart koşulması durumunda garanti edilmesi gerektiğini söylemiştir.

8- NİKAH[1531] KİTABI

٩٦٠ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ! مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ اَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَاَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ.

960- Abdullah bin Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bize şöyle buyurdu: **"Ey gençler topluluğu![1532] Sizden evlenmeye gücü yeten[1533] evlensin. Çünkü evlilik gözü harama daha iyi kapatır. İffeti daha iyi korur. Evlenmeye gücü olmayan da oruç tutsun. Çünkü oruç şehveti keser.**[1534]" Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٦١ - عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ لَكِنِّى اَنَا اُصَلِّى وَاَنَامُ وَاَصُومُ وَاُفْطِرُ وَاَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى.

[1531] Nikah sözlükte eklenmek, birbirine girmek anlamına gelir. Şeriatta ise, eşler arasında cimayı helal kılan akit demektir. Akitte gerçek, cima'da mecâzî anlamda kullanılmıştır. Bu konuda farklı görüşler de vardır.

[1532] Gençlere hitap etmiştir, çünkü kadınlara karşı şehvet daha çok onlardan beklenir.

[1533] Burada "el-bâe" kelimesi kullanılmıştır. Bu aslen "cima" anlamına gelmektedir. Ev anlamına gelen "Mübâe" kelimesinden gelmektedir. Çünkü evlenen kişi hanımı için ev kurar. Burada kastedilen "cima" ise, o zaman anlam şöyle takdir edilir: "Nikah masraflarını çekmeye gücü yetmesi cihetiyle cimaya da gücü olan hemen evlensin." Kastedilen, "nikahın masrafları" da olabilir.

[1534] Şehveti kesmek anlamında "vicâ" kelimesi kullanılmıştır. Aslında bu, erkekliği zayıflatmak için hayaların çıkarılması anlamına gelmektedir. Burada "Oruç, vica gibi, şehveti keser ve meninin şerrini önler" anlamına gelmektedir.

961- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah'a hamd-ü senâda bulundu ve şöyle buyurdu: **"Fakat**[1535] **ben namaz kılıyorum ve uyuyorum, hem oruç tutuyor hem tutmuyorum. Kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٦٢/ ٩٦٣ - عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُ بِالْبَاءَةِ وَيَنْهَى عَنِ التَّبَتُّلِ نَهْيًا شَدِيدًا وَيَقُولُ تَزَوَّجُوا الْوَدُودَ الْوَلُودَ إِنِّى مُكَاثِرٌ بِكُمُ الْأَنْبِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

962/ 963- Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) evlenmeyi emreder, nikahı terk edip bir kenara çekilmeyi şiddetle yasaklar ve şöyle buyururdu: **"Çok doğuran**[1536] **sevimli**[1537] **kadınlarla evlenin. Çünkü ben kıyamet gününde sizin çokluğunuzla övüneceğim.**[1538]" Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud, Nesâî ve İbn Hıbban'da bu hadîsin Ma'kıl bin Yesar'dan rivayet edilmiş bir şahidi de bulunmaktadır.

٩٦٤ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَلِجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ.

964- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kadınla şu dört şey için evlenilir: 1. malı 2. şerefi 3. güzelliği 4. dini. Sen dindar olanı al ki ellerin toprağa yapışsın.**[1539]" Hadis müttefekun aleyhtir. Diğer 7 imam da hadîsi rivayet etmiştir.

٩٦٥ - عَنْهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَّأَ إِنْسَانًا إِذَا تَزَوَّجَ قَالَ: بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِى خَيْرٍ.

965- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir insan evlendiği zaman onu tebrik ederken şöyle buyururdu: **"Allah bunu senin için**

1535 "Fakat" hadîsin öncesinden istidraktır. Musannif uzun olmasın diye hadîsin başını vermemiştir. Özet olarak hadîs şöyledir: Sahabeden üç kişi vardı. Bunlardan biri savm-ı dehr (ömür boyu oruç) tutmaya, ikincisi gece boyunca namaz kılmaya, üçüncü de evlenmemeye karar verdi. Bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bildirildiğinde O (s.a.v.), şöyle buyurdu: "Siz şöyle şöyle demişsiniz. Fakat vallahi ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve takvası en fazla olanınızım. Fakat... ilh."

1536 Kadının bu özelliği bekarken akrabalarına bakılarak anlaşılabilir.

1537 Kocasını seven kadın. Bunun, kendisinde bulunan hayırlı hasletler, güzel ahlâk ve eşine muhabbet sebebiyle sevilen kadın anlamına geldiği söylenmiştir.

1538 "Bana tâbî olanların çok olması sebebiyle diğer peygamberlere karşı öğüneceğim."

1539 Ellerin toprağa yapışsın, fakirleş anlamına gelmektedir. Bundan kastedilen beddua değildir. Bilakis yapılması emredilen şey konusunda ciddiyet ve çabuk hareket etmeyi teşvik içindir.

mübarek kılsın ve senin üzerine bereket indirsin. Aranızı hayırla birleştirsin."[1540] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Huzeyme ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٦٦ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: عَلَّمَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّشَهُّدَ فِى الْحَاجَةِ إِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُورِ اَنْفُسِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَاَشْهَدُ اَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَيَقْرَأُ ثَلَاثَ آيَاتٍ.

966- Abdullah bin Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bize hacet için teşehhüdün şöyle olacağını öğretti:[1541] **"Şüphesiz ki hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet verirse artık onu saptıracak yoktur. Ve kimi saptırırsa artık onu doğru yola getirecek yoktur. Ben Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim. Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna da şahitlik ederim" der ve üç âyet okur.**

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve Hâkim hadîsin hasen olduğunu söylemişlerdir.

٩٦٧/ ٩٦٩ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا خَطَبَ اَحَدُكُمُ الْمَرْاَةَ فَإِنْ إِسْتَطَاعَ اَنْ يَنْظُرَ مِنْهَا مَا يَدْعُوهُ إِلَى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ.

967/ 969- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)şöyle buyurdu demiştir: **"Sizden biriniz bir kadını istediğinde, onunla evlenmesine sebep olacak yerini görebilecekse bunu hemen yapsın."** Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. râvîleri sikadır. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Tirmizî ve Nesâî'de hadîsin Muğîre'den; İbn Mace ve İbn Hıbban'dan Muhammed bin Mesleme'den[1542] bir şahidi vardır.

[1540] Cahiliye halkı evlenen kişiyi tebrik ederken "Güle güle geçin, çoluk çocuğa karışın" derlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu yasaklamıştır.

[1541] Sübül'de şöyle denmiştir: İbn Kesir İrşad'da buna "Nikah ve diğerlerinde" ifadesini ziyade etmiştir.

[1542] Ensardandır. Haris kabilesinden ve sahâbenin faziletlilerindendir. Tebük hariç bütün gazvelere katılmıştır. Medine'de Mus'ab bin Umeyr vesilesiyle müslüman olmuştur. Hicrî 43'te 77 yaşındayken vefat etmiştir.

٩٧٠ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِرَجُلٍ تَزَوَّجَ اِمْرَاَةً اَنَظَرْتَ اِلَيْهَا؟ قَالَ: لَا قَالَ: اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا.

970- İmam Müslim'in Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) bir kadınla evlenen bir adama "Ona baktın mı?" diye sordu. Adam 'hayır" deyince Rasûlullah "Git ve ona bak" buyurdu.

٩٧١ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَخْطُبْ بَعْضُكُمْ عَلَى خِطْبَةِ اَخِيهِ حَتَّى يَتْرُكَ الْخَاطِبُ قَبْلَهُ اَوْ يَأْذَنَ لَهُ الْخَاطِبُ.

971- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz kardeşinin istediği kıza dünür göndermesin. Tâ ki o vazgeçene veya buna izin verene kadar."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

٩٧٢/ ٩٧٣ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَتِ امْرَاَةٌ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! جِئْتُ اَهَبُ لَكَ نَفْسِى فَنَظَرَ اِلَيْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَعَّدَ النَّظَرَ فِيهَا وَصَوَّبَهُ ثُمَّ طَأْطَاَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ فَلَمَّا رَاَتِ الْمَرْاَةُ اَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئاً جَلَسَتْ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ اَصْحَابِهِ

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَزَوِّجْنِيهَا

قَالَ: فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَىْءٍ؟

فَقَالَ: لَا وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

فَقَالَ: اِذْهَبْ اِلَى اَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئاً؟ فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ؟

فَقَالَ: لَا وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، مَا وَجَدْتُ شَيْئاً

فَقَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْظُرْ وَلَوْ خَاتَماً مِنْ حَدِيدٍ ، فَذَهَبَ، ثُمَّ رَجَعَ

فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا خَاتَماً مِنْ حَدِيدٍ وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِى - قَالَ: سَهْلٌ مَالَهُ رِدَاءٌ - فَلَهَا نِصْفُهُ

فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَىْءٌ، وَإِنْ لَبِسَتْهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ شَىْءٌ فَجَلَسَ الرَّجُلُ وَحَتَّى إِذَا طَالَ مَجْلِسُهُ قَامَ فَرَآهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُوَلِّيًا فَأَمَرَ بِهِ فَدُعِىَ لَهُ فَلَمَّا جَاءَ

قَالَ: مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟

قَالَ: مَعِى سُورَةُ كَذَا وَسُورَةُ كَذَا عَدَّدَهَا

فَقَالَ تَقْرَؤُهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ؟

قَالَ: نَعَمْ قَالَ: اِذْهَبْ فَقَدَ مَلَّكْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ.

972/ 973- Sehl bin Sa'd es-Sâıdî (r.a.hüma) şöyle demiştir: Bir kadın Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi ve şöyle dedi:

-Ya Rasûlullah! Kendimi sana hibe etmeye geldim.

Rasûlullah (s.a.v.) ona baktı ve tepeden tırnağa süzdü, sonra başını eğdi. Kadın onun kendisi hakkında hüküm vermediğini görünce oturdu. Ashabdan bir adam ayağa kalktı ve şöyle dedi:

-Ya Rasûlullah (s.a.v.)! Eğer senin bu kadına ihtiyacın yoksa onu benimle evlendir. Rasûlullah (s.a.v.):

-Yanında bir şey var mı?

-Hayır, vallahi yok yâ Rasûlallah (s.a.v.).

-Ailenin yanına git. Bak bakalım bir şey bulabilir misin?

Adam gitti ve sonra döndü, şöyle dedi:

-Hayır, vallahi bir şey bulamadım.

-Demirden bir yüzük olsun bak.

Adam gitti, sonra geri döndü ve şöyle dedi:

-Hayır, vallahi yâ Rasûlallah. Demirden bir yüzük bile yok. Ama işte izârım. – Sehl demiştir ki: Malı ondan ibaretti.- Bu kaftanın yarısı onun olsun.

-O senin izarını ne yapsın? İzarı sen giysen onun üzerinde bir şey kalmaz. O giyse sana bir şey kalmaz.

Bunun üzerine adam oturdu. Bir hayli oturduktan sonra kalktı. Rasûlullah (s.a.v.) onun dönüp gitmekte olduğunu görünce çağırılmasını emretti. adamı çağırdılar. Geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.): "Ne kadar Kur'an biliyorsun?" diye sordu. Adam "Filan filan sûreleri bilirim" diyerek onları saydı. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onları ezbere okuyabiliyor musun?" dedi. Adam "Evet" cevabını verdi. Rasûlullah (s.a.v.) "Haydi git. Onu sana bildiğin Kur'an karşılığında verdim." buyurdu.[1543]

Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

Bir rivayette Rasûlullah (s.a.v.) ona

اِنْطَلِقْ فَقَدْ زَوَّجْتُكَهَا فَعَلِّمْهَا مِنَ الْقُرْآنِ.

"Git, onu sana verdim. ona Kur'an'dan bir şeyler öğretiver" buyurmuştur.

İmam Buhârî'nin bir rivayetinde ise

اَمْكَنَّاكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ.

"Onu sana bildiğini Kur'an mukabilinde temlik ettim" buyurulmuştur.

Ebu Davud'un Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetinde

قَالَ: مَا تَحْفَظُ؟ قَالَ: سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَالَّتِى تَلِيهَا قَالَ: قُمْ فَعَلِّمْهَا عِشْرِينَ آيَةً.

Hz. Peygamber (s.a.v.) "Ezbere ne kadar biliyorsun?" dedi. Adam "Bakara sûresi ile sonrakini[1544]" cevabını verdi. Rasûlullah (s.a.v.) "Kalk ona yirmi âyet öğretiver" buyurdu, denmektedir.

٩٨١ - عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ اَبِيهِ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَعْلِنُوا النِّكَاحَ.

974- Amir bin Abdullah[1545] bin Zübeyr babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Nikahı ilan ediniz."** Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. Hâkim de sahih olduğunu söylemiştir.

1543 Hadîs, Kur'an öğretiminin mehir olarak kabul edilebileceğine delildir. Çünkü bu eğer mehir olmasaydı, mehir olmaya uygun şeyleri getirmesi emredildikten sonra "Ne kadar Kur'an biliyorsun?" sorusunu sormanın bir anlamı olmazdı. Buradan menfaatlerin mehir olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca "Bir demir yüzük bile olsa" sözü mehrin çok az bir şey olabileceğine delildir. Çünkü demir yüzük olabilecek en az şeydir. Hadîs düşünen kişiye gizli kalmayacak daha pek çok şeye delâlet etmektedir. Burası bunları geniş geniş ele almanın yeri değildir.

1544 Âl-i İmran Sûresi.

1545 Amir bin Abdullah bin Zübeyr bin Avvam el-Esedî el-Kureşî. Medine'lidir. Tabiidir. Babasından ve diğerlerinden hadîs dinlemiştir. Sika âbid biridir. Hicrî 124 yılında vefat etmiştir.

٩٧٥/ ٩٧٦ - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ.

975/ 976-Ebu Bürde bin Ebî Musa babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Nikah ancak veli ile olur."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. İbn Medînî, Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Ancak hadis mürsel olduğu söylenerek illetlenmiştir.[1546]

İmam İmam Ahmed Hasan'dan, o Imran bin Husayn'dan merfu' olarak rivayet etmiştir. **"Nikah ancak veli ve iki şahitle olur."**

٩٧٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنِ وَلِيِّهَا فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ فَإِنْ دَخَلَ بِهَا فَلَهَا الْمَهْرُ بِمَا اسْتَحَلَّ مِنْ فَرْجِهَا فَإِنِ اشْتَجَرُوا فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ.

977- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Velisinin izni olmadan nikahlanan her kadının nikahı batıl olur.[1547] Eğer kocası onunla münasebete girdiyse fercini helal kıldığı için mehir hakkı olur. Eğer veliler birbirleriyle kavgalaşırlarsa sultan, velisi olmayanın velisi olur."**[1548] Hadîsi Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Ebu Avâne, İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٧٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُنْكَحُ

[1546] Tirmizî Cami'de mevsul olan rivayetin daha kuvvetli ve tercihe şâyan olduğunu açıklamıştır. Bu irsal, hadîsin sıhhatini ve delil olmasını etkilemez.

[1547] "Kendini nikahlayan her kadının nikahı batıl olur." Bu genelleme, Mâlikîlerin velînin alçak ve seviyesiz kadında değil, şerefli kadında şart olduğu konusundaki görüşlerini reddetmektedir. Veli, kadının asabesinden önce nesep bakımından sonra sebebî olarak en yakın olandır. Zevi'l erhamın (uzak akrabanın) velayet hakkı yoktur. Bu cumhurun yoludur. (Asabe: Bir kişinin erkek vasıtasıyla kendisine bağlanan erkek hısımları ile böyle telakkî edilenlerdir. Nesebî asabe, bir kimsenin kan hısımları arasında bulunan yakınlarıdır. Sebebî asabe ise bir köleyi azad eden ile onun asabesidir.

[1548] Veliler kadının akdini engelleyecek şekilde kavgalaşır ve ihtilafa düşerlerse yok gibi olurlar. Onların velayet hakkı düşer ve sultana intikal eder. Ama akit konusunda ihtilafa düşerlerse, onlar velayet rütbesinde eşittirler. Akit önce gidenin olur. Hadîs velayetin şart olduğuna delildir. Kadın aslen kendisini evlendiremez. Cumhur da bu şekilde söylemiştir. Bu babda zikredilen diğer hadîsler de bu görüşü teyit eder. Sübül'de şöyle denmiştir: "Hâkim şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zevceleri Hz. Aişe, Ümmü Seleme ve Zeynep binti Cahş'ın bu konudaki rivayeti sahihtir. Babda Hz. Ali ve İbn Abbas'tan da rivayet vardır. Sonra 30 kadar daha sahâbî saymıştır." Hanefîler, eşit şartlardaki insanlar evlendiğinde –satışa kıyas ederek- velinin şart olmadığı görüşünü benimsemişlerdir.

الأَيِّمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ وَلَا تُنْكَحُ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: أَنْ تَسْكُتَ.

978- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Dul kadın kendisinden emir alınmadıkça**[1549] **nikah edilemez. Bekar kız da kendisinden izin alınmadıkça nikah edilmez."** Bunun üzerine ashab "Ya Rasûlallah! Onun izni nasıl olacak?" diye sormuşlar, Hz. Peygamber de "Onun izni, susmasıdır" buyurmuştur. Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٧٩ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الثَّيِّبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْمَرُ وَإِذْنُهَا سُكُوتُهَا.

979- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Dul kadın kendi hakkında tasarrufa velisinden daha haklıdır. Bekar kızdan ise müsaade istenir. Onun izni sükûtudur."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. bir başka metinde:

لَيْسَ لِلْوَلِيِّ مَعَ الثَّيِّبِ أَمْرٌ وَالْيَتِيمَةُ تُسْتَأْمَرُ.

"Veliye dul kadınla beraber iş yoktur. Fakat yetim kızdan müsaade alınır." denmiştir. Bu hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.[1550]

٩٨٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ وَلَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا.

980- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kadın kadını evlendiremez. Kadın kendisini de evlendiremez."** Hadîsi İbn Mace ve Darekutnî rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

[1549] Dul kadının nikahlanmasına izin verdiğini sözle açıklaması. Onun susması izin ifadesi için yeterli değildir.

[1550] Hanefîler velayetin şart olmadığı konusundaki görüşlerine bu hadîsi delil getirmişlerdir. Cumhura göre ise veli kadının evlenmesini ister ancak kız bundan kaçınırsa velisi onu zorlamaz. Ancak kadın evlenmek ister ama veli bundan uzak durursa veli bunu kabule zorlanır. Akdin engellenmesinde ısrar ederse hakkı sakıt olur ve kadını kadı evlendirir. Bu da kadının hakkının daha kuvvetli ve tercihe şâyan olduğuna delildir.

٩٨١ - عَنْ نَافِعٍ عَنْ اِبْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشِّغَارِ وَالشِّغَارُ اَنْ يُزَوِّجَ الرَّجُلُ اِبْنَتَهُ عَلَى اَنْ يُزَوِّجَهُ الآخَرُ اِبْنَتَهُ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ.

981- Nafi' İbn Ömer(r.a.hüma)'den naklen rivayet ederek şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) şığarı[1551] yasaklamıştır. Şığar, bir adamın kızını birisine, onun da kızını kendisine vermesi şartı ile vermesi ve aralarında mehir olmamasıdır." Hadis müttefekun aleyhtir. Diğer bir vecihten İmam Buhârî ve İmam Müslim şiğarın tefsirinin Nafi' tarafından yapıldığında ittifak etmişlerdir.

٩٨٢ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ جَارِيَةً بِكْرًا اَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ اَنَّ اَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِىَ كَارِهَةٌ فَخَيَّرَهَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

982- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. "Bekar bir kız Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve babasının kendisini hoşlanmadığı biriyle evlendirdiğini söyledi. Rasûlullah (s.a.v.) onu muhayyer bıraktı." Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. Mürsel olduğu söylenerek illetlenmiştir. [1552]

٩٨٣ - عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَيُّمَا اِمْرَاَةٍ زَوَّجَهَا وَلِيَّانِ فَهِىَ لِلاَوَّلِ مِنْهُمَا.

983- Hasan, Semura'dan o da Hz. Peygamber (s.a.v.)'den naklen bildirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. **"İki velinin evlendirdiği kadın, damatlardan birincisinin olur."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

٩٨٤ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَيُّمَا عَبْدٍ تَزَوَّجَ بِغَيْرِ اِذْنِ مَوَالِيهِ اَوْ اَهْلِهِ فَهُوَ عَاهِرٌ.

[1551] Köpeğin bevletmek için ayağını kaldırması durumunu ifade etmek için bu kelime kullanılır. Hadîste açıklandığı gibi kadının diğer bir kadın yerine mehir olmadan nikahlanması anlamına gelir. Bu cahiliye döneminde yapılan nikah çeşitlerindendi. Allah bunu yasakladı. İmam Malik, İmam Şafii ve İmam Ahmed bunun batıl olduğunu kabul etmişlerdir.

[1552] Bu illet ortadan kaldırılmıştır. Çünkü hadîs mevsul olarak da rivayet edilmiştir. Musannif şöyle demiştir: "Hadîs hakkında konuşmanın anlamı yoktur. Çünkü hadîs birbirini kuvvetlendiren pek çok tarîk ile rivayet edilmiştir."

984- Cabir (r.a.), Rasûlullah 'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Mevlalarının veya sahibinin izni olmadan evlenen köle, zânîdir."**[1553] Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

٩٨٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا.

985- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kadın ile halası ve kadın ile teyzesi bir nikah altında toplanamaz."** Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٨٦ - عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكَحُ.

986- Osman (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İhramlı kişi**[1554] **ne nikahlanır, ne de nikah kıyar.**[1555]**"** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. ona ait bir rivayette "Kız isteyemez"[1556] denmiştir. İbn Hıbban da "Ona dünürlük de yapılamaz" [1557] ifadesini ziyade etmiştir.

٩٨٧/ ٩٨٨ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَيْمُونَةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ.

987/ 988- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ihramlı iken Meymûne ile evlendi."[1558] Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'de

---

[1553] Zina batıldır. Nikah akdinden sonra sahibi izin verse bile nikahın batıl olduğuna işaret vardır bu hadîste. Şafii ve İmam Ahmed böyle söylemiştir. Ebu Hanîfe ve Malik, akitten sonra izin verirse sahih olacağını söylemiştir. Birinci görüş daha çok tercih edilmiştir.

[1554] Hac veya umre için ihrama girmiş olan kişi.

[1555] Başkası için velayet veya vekalet yoluyla nikah akdi yapamaz.

[1556] Kendisi veya başkası için.

[1557] Velisi olduğu kadın ve nikah için akrabalarından bir kadın ondan istenmez. Hanefîler hariç, cumhur bu hadîsle amel etmişlerdir.

[1558] Hanefîler ihramlı kişinin nikahının caiz olduğuna bu hadîsi delil getirmişlerdir. Bu hadîs onlara bu konuda delil olamaz, çünkü bu sahâbenin çoğunun rivayetine muhaliftir. Bir kişinin vehme düşüp hata yapması, bir grubun vehme düşmesinden daha yakın bir ihtimaldir. Hikayenin sahibi Meymûne ve bu evlilikte arabulucu olan Ebû Râfî', Hz. Peygamber (s.a.v.)'in o zaman ihramlı olmadığını rivayet etmişlerdir. Hikayenin sahibi ve arabulucusu tabii ki bu konuda başkalarından daha iyisini bilir. O ikisinin rivayeti diğerlerinkinden üstündür. O zaman İbn Abbas 9- 10 yaşlarında küçük bir çocuk-

Meymûne'nin kendisinden Hz. Peygamber (s.a.v.)'in onunla ihramlı değilken evlendiği rivayet edilmiştir.

٩٨٩ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَقَّ الشُّرُوطِ أَنْ يُوَفَّى بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ.

989- Ukbe bin Amir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz ki şartların en fazla uyulması gerekeni, kendisi ile fercleri helal edindiğiniz şartlardır."**[1559] Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٩٠ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ أَوْطَاسٍ فِي الْمُتْعَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ نَهَى عَنْهَا.

990- Seleme bin Ekva' (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Evtas yılında[1560] müt'a için[1561] üç gün ruhsat verdi. Sonra bunu yasakladı." Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

tu. Bu sebeple durumu diğer ikisinden daha iyi tespit edemeyebilir. Onun ihramlı iken evlendiği kabul edilse bile bunun O'na has özelliklerden olduğu söylenebilir. Abdurrahman el-Mübârekfûrî Tuhfetü'l-Ahvezî'de (2/ 89) şöyle demiştir: "Bu konuda her iki görüş sahipleri de çok söz söylemiştir. Tercih edilen cumhurun görüşüdür. Hz. Osman hadîsinde genel bir kanun beyan edilmektedir. İbn Abbas hadîsinde ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bir hareketi hikaye edilmektedir. Bunda farklı farklı ihtimaller vardır. Bunlar benim yanımda mevcuttur. Allah Teâlâ en doğrusunu bilir."

1559 Vefa gösterilmeye en layık şartlar nikah şartlarıdır. Çünkü nikah ihtiyat isteyen şeylerdendir ve o sıkı tutulmalıdır. Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs nikahta şart ileri sürmenin caiz olduğuna ve buna vefa göstermek gerektiğine delildir. Bu hadîsteki şartlardan muradın ne olduğu konusunda ihtilaf vardır: 1. Bu mehirdir, çünkü o kadından istifade karşılığında şart koşulmuştur. 2. Bu, kadının eş olmanın gereği hak ettiği şeylerin bütünüdür 3. Erkeğin kadının kendisiyle evlenmeyi istemesi için ileri sürdüğü ve herhangi bir mahzuru olmayan şartlardır Bu sonuncu hadîsin siyakına daha uygundur.

1560 Evtas yılı, Huneyn yılıdır. Bu da hicrî 8'de olan Fetih yılıdır. Evtas, Huneyn'e yakın bir vadidir. Sakîf ve Hevazin kabileleri, Huneyn vadisinde Müslümanlara hücum ettiklerinde yanlarında mallarını, çocuklarını ve kadınlarını toplamışlardı. Hezîmete uğrayınca kaçtılar ve bunların hepsini orada bıraktılar. Müslümanlar da bunları ele geçirdi ve ganimet yaptı. Bu sebeple bu yıl Huneyn ve Evtas yılı olarak isimlendirildi.

1561 Müt'a: Kadınla bir süreye kadar evlenmektir. Bu süre bittiğinde ayrılık gerçekleşir. Şunu bil ki müt'anın haram ve helal kılınması iki kere olmuştur. Hayber'den önce mübahtı. Sonra bir sonraki hadîste görüldüğü gibi haram kılındı. Sonra Fetih yılı (Evtas yılı) mübah kılındı. Sonra ebedî olarak haram kılındı. Nevevî böyle söylemiştir. İbn Kayyım da şöyle demiştir: "Müt'a Hayber günü haram kılınmadı. Onun haram kılınması Fetih yılında olmuştur." Doğrusu da budur. Ehl-i ilimden bir grup müt'anın Hayber günü haram kılındığını sanmıştır. Bununla ilgili olarak da Sahîhayn'da bulunan Ali bin Ebî Talip hadîsini –Bu, bundan sonra gelen iki hadîs ve benzerleridir- delil göstermişlerdir. Onlar şöyle derler: "Önce haram, sonra helal, sonra tekrar haram kılındı."
İmam Şafii de der ki: "Müt'a dışında önce haram, sonra helal, sonra tekrar haram kılınan başka bir şey görmedim."

٩٩١ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُتْعَةِ عَامَ خَيْبَرَ.

991- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Hayber günü müt'ayı yasakladı." Hadis müttefekun aleyhtir.

٩٩٢ - عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ مُتْعَةِ النِّسَاءِ عَنْ اَكْلِ الْحُمُرِ الْاَهْلِيَّةِ يَوْمَ خَيْبَرَ.

992- Hz. Ali (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlarla müt'a nikahını yasakladı. Ayrıca Hayber günü ehlî eşek yemeyi de yasakladı." Hadîsi Ebu Davud dışındaki 7 imam rivayet etmiştir.

٩٩٣ - عَنْ رَبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ عَنْ اَبِيهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنِّى كُنتُ اَذِنْتُ لَكُمْ فِى الِاسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ، وَإِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَىْءٌ فَلْيُخَلِّ سَبِيلَهَا، وَلَا تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا

993- Rebi' bin Semura[1562] babasından naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Ben size kadınlardan istifade[1563] konusunda izin vermiş-**

Bazıları da bunun iki kere neshedildiğini söylemiştir. Diğer bir grup ise "Müt'a sadece Fetih yılında haram kılındı. Ondan önce mübahtı" diyerek onlara muhalefet etmiştir. Hz. Ali müt'a nikahı ile ehlî eşek etinin haram kılındığını bildiren haberi birleştirmiştir. Çünkü İbn Abbas, bunların ikisini de helal görüyordu. Sonra ona Hz. Peygamber (s.a.v.)'den her ikisinin de haram olduğu bildirildi. Eşeğin haram kılınması Hayber gününde olmuştu. İbn Abbas, Hayber gününü eşeğin haram kılınış zamanı olarak zikretti ve ardından herhangi bir kayıt koymadan müt'anın haram kılındığını söyledi. Onun zamanını belirtmedi. Nitekim İmam Ahmed'in Müsned'inde sahîh bir isnadla şu hadîs rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ehlî eşek etini Hayber günü haram kıldı. Kadınların da müt'a nikahıyla alınmasını haram kıldı." Bir başka metinde de "Kadınlarla müt'a nikahı yapılması haram kılındı. Ehlî eşek eti de Hayber günü haram kılınmıştı." denmiştir. Süfyan bin Uyeyne de bunu bu şekilde ayırarak rivayet etmiştir. Bazı raviler, "Hayber günü" nün her ikisinin de haram kılındığı zaman olduğunu sandılar. Sonra diğer raviler bunu sadece eşeğin haram kılınmasına tahsis ettiler. Buradan da vehm doğdu. Hayber kıssasında sahabenin Yahudi kadınlardan faydalandıkları anlatılmamıştır. Rasûlullah (s.a.v.) da böyle bir şeye izin vermemiştir. Hiç kimse de bu gazveyle ilgili böyle bir şeyi asla nakletmemiştir. Müt'anın ne yapıldığı ne de haram kılındığı bu haberlerde yer almamıştır. Ancak Fetih gazası böyle değildir. Müt'a hikayesi fetihle ilgili rivayetlerde hem fiil hem de haram kılınma açısından meşhur olarak yer almıştır. Bu, iki yolun an sahih olanıdır. (Özet olarak Zâdü'l-Meâd 2/ 142- 143) Hattâbî şöyle demiştir: "Müt'anın haram kılınışı Müslümanlar arasında icma gibidir. Bir grup Râfizî dışında bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur."

1562 Rebi' bin Semura bin Ma'bed el-Cühenî. Medine'lidir. Nesâî ve Iclî onun sika olduğunu söylemişlerdir.

1563 Yani onlarla müt'a nikahı yapma konusunda izin vermiştim.

tim. Artık Allah bunu kıyamet gününe kadar haram kıldı. Bu sebeple yanında kadın namına bir şey olan onu serbest bıraksın. Onlara verdiklerinizden herhangi bir şeyi geri almayın."[1564] Hadîsi İmam Müslim, Ebu Davud, Nesâî, İbn Mace, İmam Ahmed ve İbn Hıbban rivayet etmişlerdir.

٩٩٤/ ٩٩٥ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ.

994/ 995- İbn Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) hulle yapana da kendisi için hulle yapılana da lanet etti." [1565] Hadîsi İmam Ahmed, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Bu konuda Hz. Ali'den de hadis vardır. Onu da Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir.

٩٩٦ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَنْكِحُ الزَّانِى الْمَجْلُودُ اِلَّا مِثْلَهُ.

996- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kamçı ile vurulmuş**[1566] **olan zânî, ancak kendisi gibi biriyle evlenebilir."** Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır.

٩٩٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ طَلَّقَ رَجُلٌ اِمْرَاَتَهُ ثَلَاثًا فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ اَنْ يَدْخُلَ بِهَا فَاَرَادَ زَوْجُهَا اَنْ يَتَزَوَّجَهَا فَسُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ فَقَالَ لَا حَتّٰى يَذُوقَ الْآخَرُ مِنْ عُسَيْلَتِهَا مَا ذَاقَ الْاَوَّلُ.

997- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Bir adam hanımını üç talakla boşadı. Bir başka adam bu kadınla evlendi. Sonra onunla münasebette bulunmadan onu boşa-

---

1564 Mehir ve ücretlerden.

1565 Hulle yapan, üç talakla boşanmış bir kadının ilk eşine tekrar helal olması için, onunla nikah akdi ve münasebetten sonra ayrılmak üzere nikah yapan kişidir. Bunda amaç devamlı bir nikah değildir. Kendisi için hulle yapılan da karısını üç talakla boşamış olan ilk eştir. Hadîs, hulle nikahının haram olduğuna delildir. Çünkü lanet ancak haram bir fiil için olur. Hanefîler dışındaki cumhur ulema, bunun haram ve batıl olduğu görüşünü benimsemiştir.

1566 Zina haddi olarak kendisine kamçı ile vurulmuş olan kişi. Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs kadının zina yaptığı ortada olan biriyle evlenmesinin haram olduğuna delildir. Kamçı ile vurulmuş şeklinde sıfat kullanılmış olması da zina yaptığı ortaya çıkmış kişiyi ifade içindir. Aynı şekilde erkeğin de zina yaptığı ortaya çıkmış kadınla evlenmesi haramdır. Bu hadîs şu âyete muvafıktır: "Bu, mü'minlere haram kılındı." (Nur Sûresi 3/ 24) San'anî sonra bu konuda alimlerin farklı görüşlerine yer vermiş ve haram olduğu görüşünün en kuvvetli görüş olduğunu belirtmiştir.

dı. İlk eşi onunla tekrar evlenmek istedi. Rasûlullah (s.a.v.)'a bunu sordu. O (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hayır, diğeri onun balcağızından ilki gibi tatmadıkça olmaz.[1567]" Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

* * *

1- KEFAET[1568] VE MUHAYYERLİK BÖLÜMÜ

٩٩٨/ ٩٩٩ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلْعَرَبُ بَعْضُهُمْ اَكْفَاءُ بَعْضٍ وَالْمَوَالِي بَعْضُهُمْ اَكْفَاءُ بَعْضٍ اِلَّا حَائِكٌ اَوْ حَجَّامٌ.

998/ 999- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Araplar birbirinin dengidir. Mevâlî[1569] de birbirlerinin dengidir. Ancak dokumacı veya kan alıcı olursa o başka."**[1570]

Hadîsi Hakim rivayet etmiştir. isnadında ismini belirtmediği bir ravi vardır. Ebu Hatim hadîsi münker saymıştır. Hadîsin Bezzar'da Muaz bin Cebel'den munkatı senetle rivayet edilmiş bir şahidi vardır.

١٠٠٠ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَهَا اِنْكِحِي اُسَامَةَ.

1000- Fatıma binti Kays (r.a.)'tan[1571] rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle demiştir: **"Üsame ile evlen."**[1572] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

1567 Balcağızından tatmak, cimadan kinayedir. Cima, kendisinde bulunan lezzet ve tat sebebiyle bala benzetilmiştir. Cumhur böyle demiştir.

1568 Kefâet; eşitlik ve benzerlik anlamına gelir. Bu, din ve ahlakta aranır. Dört şeyde aranacağı da söylenmiştir: Din, nesep, hürriyet ve sanat. Tercih edilen birinci görüştür.

1569 Mevlâ'nın çoğuludur. Onlar Arap olmayan Müslümanlardır.

1570 Bu hadîs batıldır. İbn Ebî Hatim, babasına bu hadîsi sormuş oda "Bu yalandır ve aslı yoktur" demiştir. Başka bir yerde de "Batıldır" demiştir. İbn Abdilberr de "Bu, münker ve mevzûdur. Bunun pek çok teriki vardır. Ancak hepsi de boştur" demiştir. Musannif bunların tamamını Telhis'te zikretmiştir.

1571 Fatıma binti Kays bin Halid el-Fihriyye. Dahhak'ın kardeşidir. Meşhur bir sahâbî hanımdır. İlk hicret edenlerdendir. Ondan bir grup kişi rivayette bulunmuştur. Güzellik, akıl ve olgunluk sahibiydi. Ebu Amr bin Hafs'ın eşiydi. Ancak Ebu Amr onu boşadı. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onu azaldı kölesi Üsame bin Zeyd ile evlendirdi. Fatıma şöyle demiştir: "Allah ona hayır versin. Müreffeh oldum."

1572 Belki de musannif bu hadîsi din dışında kefaet aranmadığını göstermek için burada vermiştir. Çünkü Fatıma binti Kays Kureyş'liydi. Üsame ise azatlı bir kölenin oğlu olan azatlı bir köleydi.

١٠٠١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا بَنِى بَيَاضَةَ اَنْكِحُوا اَبَا هِنْدٍ وَانْكِحُوا اِلَيْهِ وَكَانَ حَجَّاماً.

1001- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ey Benî Beyaza, Ebu Hind'i[1573] evlendirin."** Ebu Hind haccam (kan alan) dı. hadîsi Ebu Davud ve Hâkim hasen bir hadisle rivayet etmiştir.

١٠٠٢/ ١٠٠٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ خُيِّرَتْ بَرِيرَةُ عَلَى زَوْجِهَا حِينَ عَتَقَتْ.

1002/ 1003- Hz. Aişe şöyle demiştir: "Berîre azat edildiği zaman, eşi ile evli kalıp kalmama konusunda muhayyer bırakıldı."[1574] Bu parça, müttefekun aleyh uzun bir hadîsin içindedir.

İmam Müslim'de Hz. Aişe'den yapılan rivayette "Berîre'nin eşi köleydi" ifadesi bulunmaktadır. Yine ondan yapılan bir rivayet ise "Eşi hürdü" şeklindedir. Birincisi daha sahihtir. İmam Buhârî'de İbn Abbas'tan yapılan bir sahih bir rivayette de "O köleydi" denmiştir.

١٠٠٤ - عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ فَيْرُوزَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ اَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اِنِّى اَسْلَمْتُ وَتَحْتِى اُخْتَانِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلِّقْ اَيَّتَهُمَا شِئْتَ.

1004- Dahhak[1575] bin Feyruz ed-Deylemî babasından[1576] rivayet etmiştir. Babası (r.a.) demiştir ki: "Ya Rasûlallah, nikahım altında iki kız kardeş bulunduğu halde

---

1573 İsmi Yesar'dır. Salim bin Ebî Salim veya Abdullah bin Hind olduğu da söylenmiştir. O, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kanını alan kişidir. Benî Beyaza'nın azatlı kölesidir. İbn Abbas, Ebu Hureyre, Cabir ve Halid ondan hadîs rivayet etmiştir.

1574 Hadîs, azat edilen kadının azattan sonra eğer eşi köle ise onunla yaşamaya devam edip etmeme konusunda muhayyer olacağına delildir. Bu konuda icma vardır. Fakat eşi hür ise ne yapılacağı konusunda ihtilaf edilmiştir. Cumhurun görüşüne göre bu durumda kadın muhayyer değildir. İbn Kayyım'ın da tercih ettiği görüşe göre ise eşi hür de olsa muhayyerdir. Bil ki bu hadîs, çok önemli ve büyük bir hadîstir. Alimler bu hadîsi kitaplarında pek çok bölümde zikretmişlerdir. Musannif de bu hadîsten 222 fayda çıkarmıştır. –Sübül'den kısaltarak-

1575 Dahhak bin Feyruz ed-Deylemî. (Deylem, İran'da bilinen bir dağdır.) Dahhak, tanınmış bir tabiidir. İbn Hıbban onun sika olduğunu söylemiştir. Babasından hadîs rivayet etmiştir. Hadîsi Basralılar arasında şöhret bulmuştur.

1576 Ebu Abdullah Feyruz ed-Deylemî. Himyerî diye de anılır. Çünkü Himyer'e yerleşmiştir. Aslen İran'lıdır. San'a'da yaşamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelen heyet içindeydi. Yemen'de peygamberlik iddia eden yalancı Ansî'yi katleden odur. Bu olay Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatının son günlerinde olmuştu ve bu haber O'na vefat hastalığı sırasında ulaşmıştı. Ebu Abdullah, Hz. Osman'ın halifeliği zamanında vefat etti.

ben müslüman oldum. Ne yapmalıyım?" dedim. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hangisini istersen onu boşa."[1577] Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban, Dârekutnî ve Beyhakî hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. İmam Buhârî ise illetli olduğunu söylemiştir.

١٠٠٥ - عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِيهِ اَنَّ غَيْلَانَ بْنَ سَلَمَةَ اَسْلَمَ وَلَهُ عَشْرُ نِسْوَةٍ فَاَسْلَمْنَ مَعَهُ فَاَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَتَخَيَّرَ مِنْهُنَّ اَرْبَعاً.

1005- Salim, babasından rivayet etmiştir: "Gaylan bin Seleme[1578] müslüman oldu. O zaman on hanımı vardı. Onlar da onunla birlikte müslüman oldular. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona bu hanımlardan dördünü seçmesini emretti." Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. İmam Buhârî, Ebû Zür'a ve Ebu Hatim ise illetli olduğunu söylemişlerdir.

١٠٠٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَدَّ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِبْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى اَبِى الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بَعْدَ سِتِّ سِنِينَ بِالنِّكَاحِ الْاَوَّلِ وَلَمْ يُحْدِثْ نِكَاحاً.

1006- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kızı Zeyneb'i[1579] Ebu'l-As'a[1580] 6 sene sonra ilk nikahı ile iade etti. Yeni nikah kıyma-

---

[1577] Hadîs, kafirlerin nikahlarının İslâm nikahına uygun olmasa da geçerli olduğuna delildir. Müslüman olduktan sonra evliliğin bitmesi ancak boşanmayla olur. Müslüman olduktan sonra nikah herhangi bir akit yenilemesi yapmadan devam eder. Bu, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed ve Davud'un görüşüdür. Sübül'de San'anî böyle söylemiştir. Ben de şöyle diyorum: Tirmizî'nin Feyruz ed-Deylemî'den rivayet ettiği hadîste ifade "Hangisini dilersen seç" şeklindedir. Bu hadîs, bir sonraki hadîsle şu konuda muvafıktır: Erkek hanımlarından bazısını "Nikah için fülan hanımla fülanı seçtim" diyerek seçerse bu hanımların nikahları sabit olur. Bunların dışındaki hanımlarla da boşanma olmadan ayrılık meydana gelir. Aynı şekilde hadîs, nikah sırasının ayrılma sırasında etkili olmadığına işaret etmektedir. adamın iki kardeşten ilk nikahladığı ile veya ilk dörtle evliliğine devam etmesi gerekmez. Dilediği ile evliliğine devam eder, dilediği ile ayrılır. Bu iki hadîs Hanefîlere delil olmuştur.

[1578] Gaylan bin Seleme es-Sekafî. Sakîf'in ileri gelenlerindendi. Taif fethinden sonra müslüman oldu ve hicret etmedi. Söz hataları bulunan bir şairdi. Hz. Ömer'in halifeliği zamanında vefat etti.

[1579] Zeynep, Rasûlullah'ın en büyük kızıdır. Annesi ümmü'l-mü'minîn Hz. Hatice (r.a.)'dir. Teyzesinin oğlu Ebu'l-As bin Rabî onunla evlenmiştir. Bu evlilikten Ali doğmuştur. Ali fetih günü Rasûlullah'ın devesinin terkisinin idi. Zeynep, ayrıca Ümame'yi de dünyaya getirmiştir. Bedir'den sonra hicret etmiştir. hicretin 8. yılında vefat etmiştir. Rasûlullah onun kabrine inmiştir.

[1580] İsmi Mıksem bin Rabî bin Abduluzza'dır. İsminin Lukayt olduğu da söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in damadı, kızı Zeynep'in eşidir. Bedir'den sonra kafir iken esir edildi. Fidyesiz serbest bırakıldı. Sonra tekrar Zeynep'e geri döndü. Bundan sonra Medine'ye hicret etti. Yemâme'de şehit edildi.

dı."[1581] Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[1581] Bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kızını iki yıl sonra, başka bir rivayette de 3 sene sonra iade ettiği bildirilmiştir. Bu rivayetler şu şekilde açıklanabilir: 6 yıl ile kastedilen, Zeynep'in hicreti ile Ebu'l-As'ın müslüman oluşu arasında geçen süredir. 2 veya 3 yıl ile kastedilen ise "Onlar onlara helal değildir"(Mümtehıne Sûresi 60/ 10) âyet-i kerîmesi ile Ebu'l-As'ın müslüman olması arasında geçen süredir. Çünkü bu ikisi arasında 2 yıl ve birkaç ay vardır. Ben şöyle derim: "Bu açıklama merduttur. Çünkü Zeynep, hicretin 2. yılının sonlarında veya 3. yılının başlarında hicret etmiştir. Hicretin 8. yılının başında da vefat etmiştir. –Bkz. Sübül 2/ 154- Onun hicreti ile vefatı arasında sadece 5 yıl ve birkaç ay vardır. Ebu'l-As'ın müslüman olması ve Zeynep'in ona iadesi bu yıllara arasında olmuş olmalıdır. İbn Hişam onun Fetih'ten az önce müslüman olduğunu söylemiştir. Bu olay şöyle anlatılmıştır: O, Şam'dan tüccarların malları ile dönüyordu. Bu mallar içinde Mekke müşriklerine ait emanetler de vardı. Müslümanlardan bir seriyye bu malları ele geçirdi. Ebu'l-As Medine'ye geceleyin girdi. Onu Zeynep himaye etti. Müslümanlar ona mallarını teslim ettiler. O da Mekke'ye döndü. Emanetleri sahiplerine verdi. Sonra da müslüman oldu ve Medine'ye hicret etti. Ben derim ki: Hikayenin başı bu olayın Fetih'ten değil, Hudeybiye'den önce olduğunu göstermektedir. Eğer fetihten önce gerçekleşmiş olsaydı, Hudeybiye anlaşmasını bozmak demek olurdu. Müslümanların bu anlaşmayı bozmadığı konusunda ittifak vardır. Daha önce söylediğimiz gibi Zeynep'in vefatının 8. yılın başında olmuş olması da bunu teyit etmektedir. bilindiği gibi Fetih de bu yılın sonlarında olmuştur. Ebu'l-As'ın müslüman olması Fetih'e yakın zamanlarda gerçekleşmiş olsaydı, bu senenin başlarında ölmüş olduğu halde Zeynep'in ona iadesi nasıl söz konusu olacaktı? Doğru olan İbn Kayyım'ın söylediğidir. Ebu'l-As Hudeybiye zamanında müslüman olmuştur. (Bkz. el-Hedy 4/ 14) Onun Hudeybiye'den önce müslüman olduğu anlaşılınca Zeynep'in ona yeni bir nikahla iade edilmesini de bir anlamı kalmaz. Çünkü müslüman kadınların müşrik erkeklere haram olduğunu bildiren âyet, anlaşma tamamlandıktan sonra Hudeybiye'de nazil olmuştur. Bu süre içinde bu hüküm henüz gelmediği için nikah akdi feshedilmiş olmamaktadır. Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi, rivayetlerin en sahihi Zeynep'in eşine 3 yıl sonra iade edildiğidir. Bununla tam üç yıl ve birkaç yıl kastedilir. Böylece pek çok sorun da ortadan kalkmış oldu. İbn Abbas hadîsinin sened yönünden olduğu gibi, mana ve metin yönünden de sahih olduğu da anlaşılmış oldu. Aşağıdaki Amr bin Şuayp hadîsi ise sened yönünden olduğu gibi mana ve metin yönünden de zayıftır. Bu hadîs ilim ehlinin tamamının tercih ettiği şu görüşe de uygun düşmektedir: "Kadın müslüman olduktan sonra iddet müddeti içinde eşi de müslüman olursa, bu erkek eşine dönmeye en çok hakkı bulunandır. Ancak kadın müslüman olur, eşi ise iddet süresi bitene kadar müslüman olmazsa ayrılık gerçekleşmiş olur. Bundan sonra kadın eşine ancak yeni bir nikahla iade edilir."

Burada İbn Kayyım'ın el-Hedy'de (4/ 14-15) bahsettiği hoş bir konuyu ilim ehlinin kabul ettiği görüşe reddiye olarak verelim. İbn Kayyım şöyle demiştir: "Bu hadîslerde iddetin nazar-ı itibara alındığı görülmemektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de kadına iddetinin bitip bitmediğini sormamıştır. Hiç şüphe yok ki sadece müslüman olmak ayrılmayı gerektirseydi, bu ric'î ayrılma değil bâin talak olurdu. O halde iddetin nikahın devam ve bekasına bir tesiri yoktur. İddetin etkisi sadece kadının başkasıyla nikahlanması konusunda ortaya çıkar. Eğer İslâmiyet bunlar arasında ayrılığı tercih etseydi, kocası iddet içerisinde eşini almaya hak kazanamazdı. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hükmü bu nikahın mevkuf olduğunu gösterir. Adam, eşinin iddeti bitmeden müslüman olursa eşi onundur. İddeti geçerse kadın istediği ile evlenebilir. İsterse kocasını da bekleyebilir. Şayet kocası müslüman olursa yine onun eşidir, nikah tazelemeye gerek yoktur. Hiç kimsenin müslüman olduğu için nikahını tazelediğini bilmiyoruz. Bilakis şu iki şeyden biri olurdu: "Ya ayrılırlar ve kadını başkası nikahlardı ya da kadının veya erkeğin müslüman oluşu gecikse bile nikahları üzere kalırlardı." Ayrılığın tercihi veya iddetin gözetilmesi konusuna gelince; zamanında ikisi birden müslüman olan eşler ile biri müslüman olup diğeri daha sonra müslüman olan eşler çok sayıda olmasına rağmen Rasûlullah'ın bunlardan herhangi birine hükmettiğini bilmiyoruz." Şevkânî şöyle demiştir: "Bu söz son derece güzel ve sağlamdır."

١٠٠٧ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَدَّ ابْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ.

1007- Amr bin Şuayp babasından, o da dedesinden nakletmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kızı Zeynep'i Ebu'l-As'a yeni bir nikahla tekrar vermiştir." Tirmizî "İbn Abbas hadîsi isnad bakımından daha kuvvetlidir. Ama Amr bin Şuayp hadîsi ile amel edilir" demiştir.

١٠٠٨ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَسْلَمَتْ امْرَأَةٌ فَتَزَوَّجَتْ فَجَاءَ زَوْجُهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّي كُنْتُ أَسْلَمْتُ وَعَلِمَتْ بِإِسْلَامِي فَانْتَزَعَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَوْجِهَا الْآخَرِ وَرَدَّهَا إِلَى زَوْجِهَا الْأَوَّلِ.

1008- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Bir kadın müslüman oldu ve evlendi. Eşi geldi ve "Ya Rasûlullah! Ben müslüman olmuştum. Bu kadın bunu biliyordu." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onu ikinci kocasından alarak ilk kocasına iade etti." Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٠٠٩ - عَنْ زَيْدِ بْنِ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: تَزَوَّجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَالِيَةَ مِنْ بَنِي غِفَارٍ، فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ وَوَضَعَتْ ثِيَابَهَا، رَأَى بِكَشْحِهَا بَيَاضاً فَقَالَ: الْبَسِي ثِيَابَكِ، وَالْحَقِي بِأَهْلِكِ، وَأَمَرَ لَهَا بِالصَّدَاقِ

1009- Zeyd bin Ka'b bin Ucre (r.a.) [1582] babasından rivayet etmiştir. Babası şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Benî Gıfar'dan Âliye[1583] ile evlendi. Âliye, onun yanına girip elbiselerini çıkardığında Hz. Peygamber (s.a.v.) onun böğründe bir beyazlık (bars hastalığı) gördü ve şöyle buyurdu: "Elbiseni giy. Ailene geri dön." Ona mehrinin verilmesini de emretti."[1584]

[1582] Onun Benî Salim bin Avf'tan, Hazrec'in müttefiki Benî Salim bin Belî'den veya başka bir kabileden olduğu söylenmiştir. Zehebî Müstedrek'in telhîsında şöyle demiştir: İbn Maîn onun sika olmadığını söylemiştir. İbn Mâin bunu Cemil bin Zeyd hakkında da söylemiştir.

[1583] Onun Benî Bekr bin Kilab'dan olduğu söylenmiştir. O Âliye binti Zıbyan'dır. Bazı alimler Hz. Peygamber (s.a.v.) Âliye'nin yanında biraz kaldı, sonra onu boşadı demişlerdir.

[1584] Hadîs, bedende hastalıktan dolayı bulunan beyazlıklar (bars) nedeniyle nikahın feshedilebileceğine delildir.

Bu hadîsi Hâkim rivayet etmiştir. İsnadında Cemil bin Zeyd[1585] vardır. O meçhul biridir. Onun şeyhi hakkında da pek çok ihtilaf vardır.

١٠١٠/ ١٠١١ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَيُّمَا رَجُلٍ تَزَوَّجَ اِمْرَاَةً، فَدَخَلَ بِهَا، فَوَجَدَهَا بَرْصَاءَ، اَوْ مَجْنُونَةً، اَوْ مَجْذُومَةً، فَلَهَا الصَّدَاقُ بِمَسِيسِهِ اِيَّاهَا، وَهُوَ لَهُ عَلَى مَنْ غَرَّهُ مِنْهَا

1010/ 1011- Saîd bin Müseyyeb'den naklen bildirilmiştir. Ömer bin Hattab (r.a.) şöyle demiştir: "Herhangi bir adam bir kadınla evlenir ve onunla münasebette bulunursa, sonra da onun barslı, deli veya cüzzamlı[1586] olduğunu anlarsa kadınla birlikte olduğu için mehrini vermesi gerekir. Ancak bu mehir, kadın hakkında adamı aldatan kişinin boynuna borç olarak yine erkeğe ait olur."[1587] Hadîsi Saîd bin Mansur, Malik ve İbn Ebî Şeybe rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

Saîd, Ali'den de benzerini rivayet etmiştir.:

وَبِهَا قَرَنٌ، فَزَوْجُهَا بِالْخِيَارِ، فَإِنْ مَسَّهَا فَلَهَا الْمَهْرُ بِمَا اِسْتَحَلَّ مِنْ فَرْجِهَا.

"Kadında cimayı engelleyen bir kemik[1588] varsa kocası muhayyerdir. Eğer kadına dokunmuşsa fercini helal edindiği için kendisine mehir düşer."

١٠١٢ - وَمِنْ طَرِيقِ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ اَيْضًا قَالَ: قَضَى بِهِ عُمَرُ فِى الْعِنِّينِ، اَنْ يُؤَجَّلَ سَنَةً، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

1012- Yine Saîd bin Müseyyeb tarîkiyle bildirilmiştir. "Hz. Ömer (r.a.) cimaya iktidarı olmayana bir sene süre verilmesi konusunda kadının muhayyer olduğuna hükmetti." Bunun da râvîleri sikadır.[1589]

1585 Cemil bin Zeyd et-Tâî. İbn Maîn ve Nesâî onun sika olmadığını, İmam Buhârî hadîsinin sahih olmadığını söylemiştir. İmamlar da onun zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

1586 Cüzzam, habis bir hastalıktır. Kanı bozar. Bu sebeple et, uzuvlar ve özellikle de el ve ayakların yanları düşer.

1587 Bu mehir yine erkeğin olur. Yani erkek, mehir miktarını bu kadın hakkında kendisini aldatan ve onunla evlenmeye teşvik eden, ayıp ve kusurunu kendisinden gizleyen kişiden alır.

1588 Karn: Afele yani üst dudağın ortasında olan sarkıkça et parçası. Leys şöyle demiştir: Afele, kadının rahminden dişi devenin hayasından çıkan ve erkeklerde görülen haya şişmesi gibi bir şeydir. İbn Arabî bunun kadının rahminden büyüyen et olduğunu söylemiştir. İbn Düreyd bunun erkeklerde arkada, kadında rahimde olan sert şey olduğunu söylemiştir. Ebû Amr eş-Şeybânî afelin, fercden çıkan yuvarlak şey olduğunu belirtmiş ve bunun bekar kızlarda görülmediğini, kadında da ancak doğum yaptıktan sonra ortaya çıktığını söylemiştir. Bkz. Lisanu'l-Arap.

1589 Bu sözler ve Zeyd bin Ka'b bin Ucre'nin hadîsi şuna delildir: Eşlerden birini diğerinden nefret ettirten

2- KADINLARLA GEÇİNME BÖLÜMÜ

١٠١٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى اِمْرَأَةً فِي دُبُرِهَا

1013- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Bir kadına arkasından cima eden mel'undur." Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Metin de ona aittir. Râvîleri sikadır. Ancak mürsel olduğu söylenerek illetlenmiştir.[1590]

١٠١٤ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ إِلَى رَجُلٍ أَتَى رَجُلاً أَوْ اِمْرَأَةً فِي دُبُرِهَا

1014- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir erkeğe cima eden[1591] veya kadınla arkasından münasebette bulunan kişiye Allah nazar etmez, bakmaz."** Hadîsi Tirmizî, Nesâi ve İbn Hıbban rivayet etmiştir. Mevkuf olmakla illetlenmiştir.[1592]

١٠١٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ، وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ، فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا

1015- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Allah'a ve âhiret gününe iman eden komşusuna sıkıntı vermesin. Kadınlar hakkındaki hayır vasiyetimi tutun. Çünkü onlar kaburga kemi-**

---

ve nikahın amacı olan sevgi ve merhameti gerçekleştirmeyen veya evlilik vazifesini ihlal eden bir ayıp ve kusur, muhayyerliği gerektirir ve feshe sebep olur.

[1590] Bu illet ortadan kalmıştır. Çünkü bu hadîsin benzeri pek çok tarikten ve pek çok sahabeden rivayet edilmiştir. Mefhum, şeriatın asılları ve fer'leri tarafından teyit edilmiştir.

[1591] Erkekle cinsel ilişkide bulunan.

[1592] Sübül'de şöyle demiştir: "Fakat bu konu ictihad konusu değildir. Özellikle de bu tür bir tehdit ictihadla belirlenmez. Bu sebeple de hadîs merfu hükmündedir."

ğinden yaratılmıştır. Şüphesiz ki kaburganın en eğri yeri üst kısmıdır.[1593] **Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Hali üzere bırakırsan eğri olmaya devam eder. Şu halde kadınlar hakkındaki hayır vasiyetimi tutun."** Hadis müttefekun aleyhtir. Matin İmam Buhârî'ye aittir. İmam Müslim'deki rivayette

فَإِنْ اِسْتَمْتَعْتَ بِهَا اِسْتَمْتَعْتَ وَبِهَا عِوَجٌ، وَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهَا كَسَرْتَهَا، وَكَسْرُهَا طَلَاقُهَا

"Ondan istifade edersen ondaki eğrilikle istifade edersin. Eğer onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Onun kırılması boşanmasıdır" ifadesi vardır. [1594]

١٠١٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى غَزَاةٍ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ . فَقَالَ: اَمْهِلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - يَعْنِى: عِشَاءً - لِكَىْ تَمْتَشِطَ الشَّعِثَةُ، وَتَسْتَحِدَّ الْمُغِيبَةُ

1016- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: Bir gazvede Hz. Peygamber (s.a.v.) ile beraberdik. Medine'ye geldiğimizde şehre girelim diye gittik. Şöyle buyurdu: **"Ağır olun da geceleyin. Yani evlerinize yatsı zamanı girin ki, saçları dağının olan kadın taransın. Kocası gurbette olan da kasıklarını tıraş etsin."** Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Buhârî'ye ait olan bir rivayette

إِذَا اَطَالَ اَحَدُكُمُ الْغَيْبَةَ، فَلَا يَطْرُقْ اَهْلَهُ لَيْلًا

"Biriniz uzun zaman gurbette kaldığı zaman ailesinin yanına geceleyin girmesin." buyurulmuştur. [1595]

١٠١٧ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الرَّجُلُ يُفْضِى إِلَى اِمْرَاَتِهِ وَتُفْضِى إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا.

[1593] Kastedilen şudur. Kadınlar son derece eğri bir şeyden yaratılmışlardır. Bu, onların asılları sebebiyledir. Kadınların aslı olan Havva Adem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kadınlar için böyle denmesinin sebebi budur. Onların aslı budur, kimse bunu değiştiremez.

[1594] Hadîs, kadınlarla güzel geçinmeye ve onları idare edip müsamaha göstermeye teşvik vardır. Onların bazı hataları ve kötü huyları olabilir. Bu, onların tabiatlarından kaynaklanmaktadır.

[1595] Hadîs, ailesinin yanına gelen kişiye evine yaklaştığı zaman onun geldiğini hissetsinler ve onun için süslensinler diye yavaş hareket etmesini öğretmektedir. Bir defada hücum etmesi gerekmez. Eşleri gurbette olan kadınlar genellikle uygun olmayan dağınık bir durumda bulunurlar. Eşlerinin onları bu durumda görmeleri onlardan nefret etmelerine sebep olabilir. Böyle durumlarda posta veya telefonla haber vermek bu mananın gerçekleşmesini sağlar. Bu durumda evin yakınında beklemek gerekmez.

1017- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İnsanların kıyamet gününde Allah katında en kötü derecede bulunanı, karı-koca birleştikten sonra karısının sırrını yayan[1596] kişidir."** Bu hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٠١٨ - عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ اَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَا حَقُّ زَوْجِ اَحَدِنَا عَلَيْهِ؟ قَالَ: تُطْعِمُهَا إِذَا اَكَلْتَ، وَتَكْسُوهَا إِذَا اِكْتَسَيْتَ، وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ، وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِى الْبَيْتِ

1018- Hakîm bin Muaviye babasından naklen rivayet etmiştir. babası şöyle demiştir: "Yâ Rasûlullah! Herhangi birimizin karısının onun üzerindeki hakkı nedir?" diye sordum. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kendin yediğin zaman onu da doyurursun. Kendin giyindiğin zaman onu da giydirirsin. Onun yüzüne vurma.[1597] Kötü söz de söyleme.[1598] Onu evden başka bir yerde terk etme.[1599]"** Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve İbn Mace rivayet etmiştir. İmam Buhârî bir kısmını ta'lik etmiştir.[1600] İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٠١٩ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَاقَالَ: كَانَتِ الْيَهُودُ تَقُولُ: إِذَا اَتَى الرَّجُلُ اِمْرَاَتَهُ مِنْ دُبُرِهَا فِى قُبُلِهَا، كَانَ الْوَلَدُ اَحْوَلَ. فَنَزَلَتْ: نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ اَنَّى شِئْتُمْ الْبَقَرَة: ٢٢٣

1019- Cabir (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Yahudiler bir adam karısının arkasından fercine cima' ederse[1601] çocuk şaşı gözlü olur, derlerdi. Bunun üzerine 'Kadınlarınız sizin tarlanızdır. Öyleyse tarlanıza istediğiniz yerden gelin'[1602] âyeti inmiştir." Hadis müttefekun aleyhtir.

1596 Yani bu durumda aralarında geçen söz, fiil vb. şeyleri ayrıntısıyla insanlar arasında anlatan kişidir.

1597 Çünkü yüz âzâların en şereflisidir. Bu aynı zamanda latif bölümleri de ifade eder.

1598 Ona sövme, "Allah sana çirkinlik versin" de deme.

1599 Onu evde bırakıp da başka yere gitme veya onu başka bir yere götürme. Yani onu terbiye için ve ona olan öfkeni belli etmek için sen kendin evden çıkma, onu da evden çıkarma. Bilakis onunla konuşmayarak, ilişkiye girmeyerek, sırtını dönerek onu evde terk et. Çünkü bu, salah ve mutluluk haline dönmenin, şeytanın aldatmalarından ve vesveselerinden uzak, en kısa yoludur.

1600 İmam Buhârî Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eşlerini evlerinde bırakıp yanlarından ayrılması olayını kadınları evleri dışında terk etmenin caiz olduğuna delil göstermiştir. Bu iki olay arasında herhangi bir uyumsuzluk yoktur. Her ikisi de birbirinden farklı durumlarla ilgilidir.

1601 Bu, arkadan cima demek değildir. Bu, kesinlikle haramdır.

1602 Bakara Sûresi 2/ 223. Ayakta, oturarak, yatarak, önünden veya arkasından veya herhangi bir du-

١٠٢٠ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ اَحَدَكُمْ إِذَا اَرَادَ اَنْ يَأْتِىَ اَهْلَهُ قَالَ: بِسْمِ اللّٰهِ. اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرْ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِى ذٰلِكَ، لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ اَبَدًا.

1020- İbn Abbas (r.a.hüm) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Biriniz eşi ile cima etmek istediği zaman 'Bismillah. Allah'ım bizi şeytandan, şeytanı da bize vereceğin rızıktan uzak eyle' der de aralarındaki bu cimadan bir çocuk olursa şeytan o çocuğa ebediyen zarar veremez."**[1603] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٢١ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا دَعَا الرَّجُلُ اِمْرَاَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَاَبَتْ اَنْ تَجِىءَ، لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ

1021- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle demiştir: **"Erkek hanımını yatağına çağırır, hanımı gelmekten kaçınır ve erkek de kızgın bir şekilde gecelerse melekler o kadına sabaha kadar lanet ederler."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir. İmam Müslim'deki rivayette

كَانَ الذى فِى السَّمَاءِ سَاخِطًا عَلَيْهَا حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا

"Kocası ondan razı olana kadar gökte bulunan, o kadına öfkeli olur." şeklindedir.

١٠٢٢ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ

1022- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisi veya başkası için saça saç ekleyen ve ekleten kadına, dövme yapan ve yaptıran kadına lanet etmiştir."[1604] Hadis müttefekun aleyhtir.

---

rumda, nasıl isterseniz öyle yapmanız size mübahtır, bundan size bir zarar gelmez. Ancak tarla dışından gelmekten korunmanız gerekir. Onlara arkalarından cima etmek helal değildir. Tarladan beklenen ürün vermesidir. Kadınlardan istenen de neslin devamıdır. Bu da ancak ferc yoluyla olur. Onların tarlaları ancak fercleridir, dikkat edip uyanık olun.

[1603] Kastedilenin şeytanın zararının tamamı olmadığı konusunda ittifak edilmiştir.

[1604] Hadîs, bu işlerin haram olduğuna delildir. Saça saç dışında bir şey, mesela yün, ip ve bez parçası ekleme konusunda, özellikle de eklenen bu şeyin rengi saçın renginden başka olursa, muhakkık âlimler cevaz vermiştir.

١٠٢٣ - عَنْ جُذَامَةَ بِنْتِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُنَاسٍ، وَهُوَ يَقُولُ: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنْهَى عَنِ الْغِيلَةِ، فَنَظَرْتُ فِي الرُّومِ وَفَارِسَ، فَإِذَا هُمْ يُغِيلُونَ أَوْلَادَهُمْ فَلَا يَضُرُّ ذَلِكَ أَوْلَادَهُمْ شَيْئًا. ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنِ الْعَزْلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ الْوَأْدُ الْخَفِيُّ

1023- Cüdame binti Vehb (r.a.) [1605] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir grup insan arasındayken yanına geldim. O şöyle diyordu: **"Vallahi gîle[1606]den nehy etmek istedim Bir de Romalılar'a ve İranlılar'a baktım ki onlar çocuklarına gîle yapıyorlar ve bu onların çocuklarına hiçbir zarar vermiyor."** Ashab-ı kiram bundan sonra azl[1607] hakkında sordular. Rasûlullah "O, gizli ve'ddir"[1608] buyurdu. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٠٢٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي جَارِيَةً، وَأَنَا أَعْزِلُ عَنْهَا، وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ، وَأَنَا أُرِيدُ مَا يُرِيدُ الرِّجَالُ، وَإِنَّ الْيَهُودَ تُحَدِّثُ: أَنَّ الْعَزْلَ الْمَوْؤُدَةُ الصُّغْرَى. قَالَ: كَذَبَتْ يَهُودُ، لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَهُ مَا اسْتَطَعْتَ أَنْ تَصْرِفَهُ

1024- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir adam "Ya Rasûlullah! Benim bir cariyem var. Ben onda azil yapıyorum. Hamile kalmasını istemiyorum. Ben de erkeklerin istediğini istiyorum. Fakat Yahudiler azlin küçük bir ve'd[1609] olduğunu söylüyorlar" dedi. Bunu üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Yahudiler yalan söylemişler.[1610] Eğer Allah onu yaratmak isteseydi sen onu değişti-

---

1605 Takrib'de şöyle denmiştir: Cüdame binti Vehb. Babasının Cendel olduğu da söylenmiştir. Esed kabilesindendir. Ukkaşe binti Mihsan'ın anne bir kız kardeşidir. Sahabî hanımlarındandır. Darekutnî Cüzame şeklinde söyleyen tashif yapmış olur, demiştir. Mekke'de müslüman oldu ve kavmiyle hicret etti. Üneys bin Katâde'nin eşiydi.

1606 Gîle, adamın emzikli karısına cima etmesidir. Araplar, gîlenin çocuğa ve sinirlerine bir zarar vereceğine ve bu zararın hayatı boyunca kalacağına inanırlardı. Bu zayıflığın etkisi ile belki adam attan düşer ve onun sırtında sabit duramaz derlerdi. Bu, kadının sütünün gîleden sonra değişmesinden kaynaklanır. Hadîste İran'lı ve Romalıların tecrübelerinden faydalanılarak bu inanış iptal edilmiştir.

1607 Erkeğin hanımı ile cima yaparken inzal yaklaştığında geri çekilmesi ve fercin dışına boşalmasıdır.

1608 Ve'd, kız çocuğunun canlı canlı gömülmesidir. Azl, gerçek bir ve'd değildir. Fakat benzemektedir. Çünkü bu, hamile kalmayı önlemek ve kıymetli bir çocuk olması muhtemel nutfeyi yok ve telef etmektir. Fakat onda gerçekleşmemiş bir hayatı yok etme olduğu için gerçek bir ve'd değildir. Hadîs azlin haram olduğuna delalet etmez.

1609 Çünkü bu, bedenin olmasa da bir nefsin telef edilmesidir.

1610 İbn Kayyım şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Yahudileri yalanladığı şey, onların azl ile hamileliğin asla tasavvur edilemeyeceğini iddia etmeleridir. Onlar azli, ve'd ile nesli kesmek gibi kabul etmişlerdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) onları yalanladı ve Allah'ın yaratmayı istediği bir şeye azlin engel olamayacağını buyurdu. Onu yaratmak istemiyorsa da bu gerçek bir ve'd olmaz. Cüdame ha-

remezdin." Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve Tahâvî rivayet etmiştir. Metin Ebu Davud'a aittir. Râvîleri sikadır.

١٠٢٥ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَعْزِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ، وَلَوْ كَانَ شَيْئًا يُنْهَى عَنْهُ لَنَهَانَا عَنْهُ الْقُرْآنُ

1025- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Biz Rasûlullah (s.a.v.) zamanında azl yapıyorduk. O zaman Kur'an inmekteydi. Eğer ondan bir şey yasaklanacak olsaydı bize onu Kur'an yasaklardı." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٢٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ

1026- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlarını bir gusülle dolaşırdı." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

* * *

dîsinde azlin gizli bir ve'd olarak isimlendirilmesinin sebebi adamın hamilelikten kaçmak için azl yapıyor olmasıdır. Bu niyeti onu ve'de benzetmektedir. Fakat ikisi arasında fark vardır: Ve'dde niyet ve fiil bir arada bulunmaktadır. Azlde ise sadece niyet vardır. Bu sebeple de o gizli olarak nitelendirilmiştir."
Böylece iki hadîsin arasını bulmak da mümkün olur. Cüdame hadîsi tahrim ifade etmemekte, sadece azli kötü görmektedir. Çünkü onda kaderle çekişme ve azl yapanın zannına göre tedbir ile kaderi reddetme söz konusudur. Zamanımızda doktorların yaptığı bazı damarları kesme işi ise kesinlikle azle kıyas edilemez. Onlar bunu cima kudretini engellemeden nüfus artışını kontrol etmek için yapıyorlar. Azl ile arasında büyük bir fark vardır. Azl, kesin olmayan ve vakte bağlı bir sebeptir. Gerçekten hamileliği engelleyen bir sebep değildir. Kişinin ihtiyarına bağlıdır. İsterse yapar, istemezse yapmaz. Ancak damar kesilmesi kesin ve sürekli bir sebeptir. Bu işlemden sonra insanın seçme hakkı olmaz. Bunda Allah'ın yaratmasını değiştirme, bedenin nizamını bozma, bazı kuvvetlerin iptali ve kesilen yere, kalbe, akciğere ve diğer organlara kanser gibi öldürücü hastalıkların ulaşmasına sebep olma söz konusudur.

3- MEHİR[1611] BÖLÜMÜ

١٠٢٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أَعْتَقَ صَفِيَّةَ، وَجَعَلَ عِتْقَهَا صَدَاقَهَا

1027- Enes (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'den naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Safiye'yi[1612] azat etti ve azat oluşunu ona mehir yaptı."[1613] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٢٨ - عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمْ كَانَ صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: كَانَ صَدَاقُهُ لِأَزْوَاجِهِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَّةً وَنَشًّا. قَالَتْ: أَتَدْرِي مَا النَّشُّ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا. قَالَتْ: نِصْفُ أُوقِيَّةٍ. فَتِلْكَ خَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ، فَهَذَا صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَزْوَاجِهِ

1028- Ebû Seleme bin Abdurrahman[1614] şöyle demiştir: Hz. Aişe'ye Rasûlullah (s.a.v.)'ın ne kadar mehir verdiğini sordum. Şöyle dedi: "Zevcelerine verdiği mehir, 12 ukıyye[1615] bir de neşş idi. Neşş nedir bilir misin?" "Hayır" dedim. "Ukıyyenin yarısıdır. Beş yüz dirhem kadar eder. İşte Rasûlullah (s.a.v.)'ın zevcelerine verdiği mehir budur" dedi.

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

1611 Mehir anlamında "sadâk" kelimesi kullanılmıştır. Erkeğin eşine akit sebebiyle verdiği maldır. Sıdk kelimesinden gelmektedir. Erkeğin hanımını gerçekten istediğine, bu konuda sadık olduğuna işaret ettiği için bu isim verilmiştir.

1612 O, ümmü'l-mü'minîn Safiye binti Huyey bin Ahtab'dır. Harun aleyhisselam'ın torunlarındandır. Kinane bin Ebi'l-Hakîk'in eşiydi. Eşi Hayber'de öldürüldü. Safiye de esirler arasına düştü. Rasûlullah (s.a.v.) onu seçti ve o da bunun üzerine müslüman oldu. Onu azat etti. Onunla evlendi ve azat edişini mehri kabul etti. Hicri 50'de vefat etti ve Bakî mezarlığına defnedildi.

1613 Hadîs, azat etmenin mehir olmasının sahih olduğuna açıkça işaret etmektedir. Cumhur buna muhalefet etmiştir. Fakat yeterli bir delil de getirememişlerdir. Bundan menfaatin mehir olabileceği de anlaşılmaktadır. Çünkü azat etme bir menfaattir. Bu, daha önce geçmiş olan Kur'an âyetlerini öğretmek üzere evlendirme hikayesini de teyit etmektedir.

1614 Ebu Seleme bin Abdurrahman bin Avf ez-Zührî el-Kureşî. Bir görüşe göre Medine'de fıkıhla meşhur olmuş 7 fakihten biridir. Tabiinin meşhurlarından ve ileri gelenlerindendir. İsminin künyesi olduğu söylenmiştir. Pek çok hadîs rivayet etmiştir. sahabeden büyük bir gruptan hadîs dinlemiştir. Ondan da büyük bir grup hadîs rivayet etmiştir. hicri 74'te veya 104'te 70 yaşındayken vefat etti.

1615 Ukıyye, 40 dirhem veya o kadar gümüştür. Bu da 147 gram eder.

١٠٢٩ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجَ عَلِيٌّ فَاطِمَةَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ. قَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْطِهَا شَيْئًا، قَالَ: مَا عِنْدِى شَىْءٌ. قَالَ: فَأَيْنَ دِرْعُكَ الْحُطَمِيَّةُ؟

1029- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.a.) ile evlendiğinde Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "O'na bir şey ver." Hz. Ali (r.a.) "Bende bir şey yok" cevabını verdi. Rasûlullah (s.a.v.) "Öyleyse hutamî zırhın nerede?" buyurdu.[1616]

Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٠٣٠ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا اِمْرَأَةٍ نُكِحَتْ عَلَى صَدَاقٍ، اَوْ حِبَاءٍ، اَوْ عِدَةٍ، قَبْلَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ، فَهُوَ لَهَا، وَمَا كَانَ بَعْدَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ، فَهُوَ لِمَنْ أُعْطِيَهُ، وَاَحَقُّ مَا اُكْرِمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ اِبْنَتُهُ، اَوْ اُخْتُهُ

1030- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden naklen bildirilmiştir. Dedesi Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Herhangi bir kadın nikahtan önce bir mehir, bahşiş[1617] veya erkeğin vaat ettiği bir şey[1618] üzerine nikah edildi ise o şey kadınındır.[1619] Nikah akdinden sonraki ise kime verilirse onundur. Kişinin kendinden dolayı ikram edilmeye en layık olduğu kişi kızı veya kız kardeşidir."**[1620] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki dört imam rivayet etmiştir.

[1616] Hz. Ali, Hz. Fatıma ile hicretin 2. yılında Ramazan ayında evlendi. Zilhıcce ayında zifafa girdi. – Telkîhu'l-Mefhum sayfa 15- Hutamî, Hutama bin Meharib'e nispettir. Abdu'l-Kays'ın bir koludur. Onlar zırh yapıyorlardı. Bunun kırmak anlamına gelen hutam kelimesine nispet olduğu da söylenmiştir. Çünkü bu zırh kılıçları kırmaktadır. Ebu Davud'da bulunan başka bir rivayete göre ise Hz. Ali ona zırhını vermiş ve ondan sonra zifafa girmiştir. Ebu Davud ve Münzirî bu rivayet hakkında bir değerlendirme yapmamıştır.

[1617] Erkeğin hanımına mehre ek olarak verdiği şey.

[1618] İbn Mace'de bunun yerine "hibe" kelimesi kullanılmıştır.

[1619] Babasının veya velisinin bu şeyde bir hakkı yoktur. Ancak kadının kendi rızası olursa o başka.

[1620] Burada kadının velisine ikramda bulunmaya ve onu memnun etmek için biraz mal vermeye teşvik vardır. Hadîse göre, adam kadının velisine bir mal verse veya ona bunu va'detse akitten önce de olsa veli buna hak kazanmaz. Veli bu malı kendi için şart koşmuş olsa da durum böyledir. Bilakis bunu kadın hak eder. Ancak akitten sonra mal veli, bir başkası veya kadının kendisi olsun fark etmez, kime verildiyse onundur. Bu, mehir dışındaki şeyler için geçerlidir. Mehre gelince o kesinlikle kadının hakkıdır.

١٠٣١ - عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ تَزَوَّجَ اِمْرَاَةً، وَلَمْ يَفْرِضْ لَهَا صَدَاقًا، وَلَمْ يَدْخُلْ بِهَا حَتَّى مَاتَ، فَقَالَ اِبْنُ مَسْعُودٍ: لَهَا مِثْلُ صَدَاقِ نِسَائِهَا، لَا وَكْسَ، وَلَا شَطَطَ، وَعَلَيْهَا الْعِدَّةُ، وَلَهَا الْمِيرَاثُ، فَقَامَ مَعْقِلُ بْنُ سِنَانٍ الْاَشْجَعِىُّ فَقَالَ: قَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى بِرْوَعَ بِنْتِ وَاشِقٍ -اِمْرَاَةٍ مِنَّا- مِثْلَ مَا قَضَيْتَ، فَفَرِحَ بِهَا اِبْنُ مَسْعُودٍ

1031-Alkame[1621], İbn Mes'ud (r.a.)'dan rivayet etmiştir. İbn Mes'ud (r.a.)'a bir kadınla evlenip ona mehir takdir etmeyen ve onunla cima etmeden ölen bir adamın hükmü soruldu. İbn Mes'ud (r.a.) şöyle dedi: "O kadına kendi kadınlarına verilen mehir kadar mehir vardır. Onlardan ne az olur, ne de çok. Kadının iddet beklemesi gerekir.[1622] Miras da düşer." Bunun üzerine Ma'kıl bin Sinan el-Eşcaî[1623] ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.) bizden bir kadın olan Berva' binti Vaşık'ın[1624] mehri konusunda senin gibi hükmetti." İbn Mes'ud (r.a.) buna sevindi."[1625] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Bir grup alim de hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

١٠٣٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَعْطَى فِى صَدَاقِ اِمْرَاَةٍ سَوِيقًا، اَوْ تَمْرًا، فَقَدْ اِسْتَحَلَّ

1032- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Eğer bir kimse bir kadının mehri için kavrulmuş un[1626] veya kuru hurma** verirse muhakkak ki kadını kendine helal kılmış olur."[1627] Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Hadîsin mevkuf olduğunun tercih edildiğine işaret etmiştir.

1621 Alkame bin Kays Ebî Şibl bin Malik. Bekr bin Neha'dandır. Hz. Ömer ve İbn Mes'ud'dan hadîs rivayet etmiştir. Büyük bir tabiidir. İbn Mes'ud'un hadîsi ve sohbetiyle meşhur olmuştur. Esved en-Nehaî'nin amcasıdır. Hicri 61'de vefat etmiştir.

1622 Vefat iddeti, 4 ay 10 gündür.

1623 Ebu Muhammed Ma'kıl bin Sinan el-Eşcaî. Sahâbîdir. Mekke'nin fethine katılmıştır. Kûfe'ye yerleşmiştir. Hadîsi Kûfe halkı arasında yaygınlık kazanmıştır. Harra günü bir müddet esir tutulduktan sonra öldürülmüştür.

1624 Muhaddislere göre Birva', lugatçilere göre Berva'dır. Sahâbîdir.

1625 Hadîs, kadının ölümle mehre tam olarak hak kazandığına delildir. Eşi bunu belirlememiş ve cima gerçekleşmemiş olsa da bu böyledir.

1626 Ebu Davud'un elimizdeki nüshasında ifade "İki avuç dolusu kavrulmuş un" şeklindedir.

1627 Hadîs, mehrin en azının nikahlanan kişilerin razı olduğu miktar olduğuna delildir. Mehrin asgarî sınırının 10 dirhem olduğu görüşünü taşıyanlar şöyle demişlerdir: "Bu, cimadan önce mehir dışında âdet olarak verilen şeydir." Ben de derim ki; bu, "Helal edinmiştir" sözünün iptal ettiği batıl bir yorumdur. Malların bir kısmının cimadan önce hemen verilmesi helal edinme için şart değildir.

١٠٣٣ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَازَ نِكَاحَ اِمْرَأَةٍ عَلَى نَعْلَيْنِ

1033-Abdullah bin Âmir bin Rabîa[1628] babasından naklen bildirilmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) kadının bir çift ayakkabı karşılığında nikahlanmasını caiz görmüştür." Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Bu konuda ona muhalefet edilmiştir.

١٠٣٤ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: زَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلاً اِمْرَأَةً بِخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ

1034- Sehl bin Sa'd (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamı bir kadınla demirden bir yüzük karşılığında evlendirdi." Hadîsi Hakim tahric etmiştir. Hadis, nikah konusunun baş taraflarında geçen uzun bir hadîsin bir bölümüdür.[1629]

١٠٣٥ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَا يَكُونُ الْمَهْرُ أَقَلَّ مِنْ عَشَرَةِ دَرَاهِمَ

1035- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Mehir, 10 dirhemden az olamaz." Hadîsi Dârekutnî mevkuf olarak tahric etmiştir. senedi hakkında söz söylenmiştir.[1630]

١٠٣٦ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ

1036- Ukbe bin Âmir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Mehrin en hayırlısı en kolay olanıdır.**[1631]" Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

1628 Ebu Imran Abdullah bin Âmir bin Rabîa el-Adevî. Nesebi hakkında pek çok ihtilaf vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde o, 4 veya 5 yaşındaydı. 85 veya 90 yılında vefat etmiştir.

1629 Sehl hadîsi, kendini Rasûlullah (s.a.v.)'a arz eden kadınla ilgili hadîste geçmişti. Orada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in onu demir bir yüzük karşılığında evlendirdiği bildirilmemiştir. Bilakis sonunda ona demirden bir yüzük bile olsa bulmasını söylemiş, o bunu da bulamayınca eşine Kur'an'dan bazı sûreleri öğretmesi karşılığında onu evlendirmiştir. Bu hadîs, geçmiş olan o hadîstir. Nitekim musannif de buna işaret etmiştir. ancak sözü biraz vehm ihtiva etmektedir.

1630 Senedi hakkında söz söylenmiştir. Çünkü senedinde Davud el-Evdî vardır. O zayıftır. Dârekutnî'nin Sünen'inde hadîsin pek çok tariki vardır. Ancak bunların hepsi de zayıftır.

1631 Yani erkeğe en kolay gelenidir. O da adamın durumuna göre az olandır. Hadiste mehirde kolaylık yapmanın müstehab olduğuna işaret vardır. –Sübül'den ilaveyle-

١٠٣٧/ ١٠٣٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ الْجَوْنِ تَعَوَّذَتْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ -تَعْنِي: لَمَّا تَزَوَّجَهَا- فَقَالَ: لَقَدْ عُذْتِ بِمَعَاذٍ، فَطَلَّقَهَا، وَأَمَرَ أُسَامَةَ فَمَتَّعَهَا بِثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ

1037/ 1038- Hz. Aişe (r.a.)'den bildirilmiştir. Amre binti Cevn[1632] yanına girdiğinde yani Hz. Peygamber (s.a.v.) onunla evlendiğinde istiâze getirdi.[1633] Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): "Yemin olsun ki tam sığınılacak yere[1634] sığındın" buyurdu ve onu boşadı. Üsame (r.a.)'ye emretmiş, o da kadına 3 elbise vermiştir."[1635] Hadîsi İbn Mace tahric etmiştir. İsnadında terkedilmiş bir râvî vardır. Kıssanın aslı Sahih'te Ebû Üseyd es-Sâıdî'den[1636] rivayet edilmiştir.

* * *

4- DÜĞÜN DAVETİ BÖLÜMÜ

١٠٣٩ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَى

1632 Amre binti Cevn. Bu kişi hakkında ihtilaf edilmiştir. İbnu'l-Cevzî Telkîh'ta (sayfa 13) onun Esma binti Numan bin Eb'l-Cevn bin Haris el-Kindî olduğunu ve Buhârî'nin rivayet ettiği Ebû Üseyd hadisinin bazı tariklerinin onun Ümeyye binti Numan bin Şerahîl olduğuna işaret ettiğini söylemiştir. Zührî, onun Fatıma binti Dahhak olduğunu (Telkîh sayfa 16) söylemiştir. Görünen o ki bu kadın bir kadındır. İhtilaf râvîlerden kaynaklanmıştır. En doğru olan ise onun isminin Ümeyye olduğudur.

1633 İmam Buhârî Ebû Üseyd'den rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Rasûlullah Cüveyniye'ye geldi. Rasûlullah yanına girdiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) "Kendini bana ver" dedi. Cüveyniye de "Melik bir kadın avam tabakasından bir kişiye nasıl hibe edilir?" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) sakinleşmesi için elini ona uzattı. Kadın da "Senden Allah'a sığınırım" dedi. Bu cümle, kadının bunu ya kendisini Hz. Peygamber (s.a.v.)'den üstün gördüğü ve onu kendisine denk bulmadığı için söylediğine işaret etmektedir. Ya da böyle söyledi çünkü o Hz. Peygamber (s.a.v.)'i tanımadı ve elini kendisine uzatma sebebini anlamdı. İmam Buhârî'de –Eşribe 30- şöyle rivayet edilmiştir: "Ona 'Bunun kim olduğunu biliyor musun?' dediler. O 'Hayır' dedi. O zaman 'Bu, Rasûlullah'tır. Seni istemek için geldi' dediler. Cüveyniye "Ben bundan (hareketimden) dolayı çok üzgünüm' dedi.

1634 Sığınmaya en layık olana sığındın ki o, Allah Teâlâ'dır.

1635 Kadına Allah Teâlâ'nın şu sözüyle amel etmek için üç elbise vermiştir. "Nikahtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için belli bir mehir tayin etmeden kadınları boşarsanız bunda size mehir zorunluluğu yoktur. Bu durumda onlara müt'a –hediye cinsinden bir şeyler- verin. Zengin olan durumuna göre, fakir de durumuna göre vermelidir. Uygun bir müt'a vermek iyiler için bir borçtur." (Bakara Sûresi 2/ 236)

1636 Ebu Üseyd. O Malik bin Rabîa bin Beden'dir. Künyesiyle meşhur olmuştur. Bedir ve diğerlerine katılmıştır. Hicri 30'da veya daha sonra vefat etmiştir. Hatta Medâinî 60 yılında vefat ettiğini söylemiştir. O Bedir'e katılanlar içinde en son vefat edendir.

عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صُفْرَةٍ، قَالَ: مَا هَذَا؟، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي تَزَوَّجْتُ اِمْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ. فَقَالَ: فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ

1039- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Abdurrahman bin Avf'ın üzerinde sarılık izi[1637] gördü ve sordu:

-Bu ne?

-Ya Rasûlullah! Ben bir hurma çekirdeği altın karşılığında bir kadınla evlendim.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

-Allah mübarek kılsın. Bir koyunla bile olsa düğün daveti yap.

Hadis, müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

١٠٤٠ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا

1040- İbn Ömer (r.a.)'den naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Sizden biriniz düğün yemeğine çağırılırsa hemen icabet etsin."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'de

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيُجِبْ، عُرْساً كَانَ أَوْ نَحْوَهُ

"Sizden biri kardeşini düğün veya benzeri bir şeye davet ederse icabet etsin." şeklindedir. [1638]

١٠٤١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ: يُمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا، وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

[1637] Zaferanden kaynaklanan bir sarılık gördü. Bu, ona gelinden sürünmüştü. Yoksa o kasten zaferanlanmış değildi. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bunu ve benzeri şeyleri yasakladığı sabit olmuştur. Çünkü bu kadınların şiarındandır ve erkeklerin kadınlara benzemeleri engellenmiştir. (İmam A'zam, Ebu Hanife ile Şafii ve diğer bazı alimlere göre elbiseye zaferan sürmek yasaktır. Mütercime)

[1638] Hadîs düğün yemeğine ve diğer devatlere icabet etmenin vacip olduğuna delildir. Cumhur da böyle söylemiştir. Ancak orada gelmeyi engelleyen bir durumun olmamasını şart koşmuşlardır. Yemeğin şüpheli olması, sadece zenginlere verilmesi veya kişiyi batıl bir şeyde yardım istemek için çağırması, orada hoş olmayan bir durumun olması vb. gibi (Hanefilere göre bu vacip değil, vacip kuvvetinde bir sünnettir. Mütercime)

1041- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Yemeğin en kötüsü gelenlere**[1639] **verilmeyip gelmek istemeyenlerin**[1640] **davet edildiği düğün yemeğidir. Her kim davete icabet etmezse, muhakkak ki Allah ve Rasûlü'ne isyan etmiş olur."**[1641] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٠٤٢ /١٠٤٣ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيَطْعَمْ

1042/ 1043- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz davet edilirse hemen icabet etsin. Eğer oruçlu ise dua etsin,**[1642] **değilse yesin."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٠٤٤ /١٠٤٥ - عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ أَوَّلَ يَوْمٍ حَقٌّ، وَطَعَامُ يَوْمِ الثَّانِي سُنَّةٌ، وَطَعَامُ يَوْمِ الثَّالِثِ سُمْعَةٌ، وَمَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللّٰهُ بِهِ

1044/ 1045- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İlk günün düğün yemeği haktır**[1643]**. İkinci günün yemeği sünnettir.**[1644] **Üçüncü günün yemeği ise riyadır. Her kim riya yaparsa Allah onu rezil eder."**[1645] Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve hadîsi garib görmüştür. Ravîleri sahih kitapların râvîleridir. İbn Mace'de Enes'ten bir şahidi vardır.

١٠٤٦ - عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ قَالَتْ: أَوْلَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ بِمُدَّيْنِ مِنْ شَعِيرٍ

1639 Fakirlere.
1640 Zenginlerin.
1641 Bu hadîs gereğince davete hem fakirlerin hem zenginlerin davet edilmesinde bir kötülük yoktur.
1642 Yani yemek sahibine mağfiret ve bereket için dua etsin. Cumhur böyle söylemiştir. Ayrıca "Ev halkının ve gelenler için bereketin artması ve yaygınlaşması için namazla meşgul olur" da denmiştir.
1643 Haktır, yani sabit ve vaciptir.
1644 İnsanlar arasında bilinen devamlı olan bir yoldur. Yadırganmaz.
1645 Kim kendisinin cömert olarak veya başka bir şeyle şöhret bulmasını riya ve övünme şeklinde isterse Allah kıyamet günüde arasat ehli arasında onun riyakâr ve yalancı olduğunu bildirerek onu meşhur eder.

1046- Safiye binti Şeybe[1646] şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hanımlarından bazılarına iki müdd arpa ile düğün daveti yaptı." hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٠٤٧ - عَنْ اَنَسٍ قَالَ: اَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ خَيْبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثَ لَيَالٍ، يُبْنَى عَلَيْهِ بِصَفِيَّةَ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيمَتِهِ، فَمَا كَانَ فِيهَا مِنْ خُبْزٍ وَلَا لَحْمٍ، وَمَا كَانَ فِيهَا إِلَّا اَنْ اَمَرَ بِالْاَنْطَاعِ، فَبُسِطَتْ، فَأُلْقِيَ عَلَيْهَا التَّمْرُ، وَالْاَقِطُ، وَالسَّمْنُ.

1047- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Hayber ile Medine arasında Safiye sebebiyle kendisine çadır kurularak[1647] üç gece kaldı. Ben de Müslümanları onun düğün yemeğine davet ettim. Orada ne ekmek vardı, ne et. Ancak derilerin yere yayılmasını emretti, ben de yaydım. Bunların üzerlerine kuru hurma, keş[1648] ve yağ kondu." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

١٠٤٨ - عَنْ رَجُلٍ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اجْتَمَعَ دَاعِيَانِ، فَأَجِبْ اَقْرَبَهُمَا بَابًا، فَإِنْ سَبَقَ اَحَدُهُمَا فَأَجِبِ الَّذِى سَبَقَ

1048- Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabından bir adam şöyle dedi: "İki kişi seni aynı gün davet ederse sen onlardan kapısı senin kapına yakın olanı tercih et. Eğer birisi daha önce davet ederse onun davetine icabet et." Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İsnadı zayıftır.

١٠٤٩ - عَنْ أَبِى جُحَيْفَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا آكُلُ مُتَّكِئًا

1049- Ebu Cuheyfe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ben dayanarak yemek yemem."**[1649] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

[1646] Safiye binti Şeybe bin Osman bin Ebî Talha el-Haccî. Benî Abdi'd-Dâr'dandır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'i gördüğü söylenmiştir. Görmediğini söyleyenler de vardır. İbn Sa'd onun tabii olduğunu kesin bir şekilde açıklamıştır.

[1647] Bu, zifaftan ve eşlerin evliliğin ilk günlerinde bir arada bulunmalarından kinayedir.

[1648] Akt. Peynir denen sert yoğurt. Hurma, keş ve yağ karışımına hays denir. Tirmizî ve Ebu Davud'un rivayetinde bu yemeğe sevîk da dahil edilmiştir. Bu, yemeğin hays olarak isimlendirilmesini engellemez.

[1649] "Dayanarak" şeklinde tercüme ettiğimiz "müttekien" kelimesinin açıklamasında ihtilaf edilmiştir: Bunun altındaki yumuşak şeye dayanarak bağdaş kurmak anlamına geldiği söylendiği gibi, sol elini yere dayamak olduğu da söylenmiştir. Ayrıca bir yanına meyletmek, nasıl olursa olsun otururken

١٠٥٠ - عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا غُلَامُ! سَمِّ اللّٰهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ

1050- Ömer bin Ebî Seleme (r.a.) [1650]Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu demiştir: **"Ey çocuk, besmele çek, sağ elinle ve önünden ye."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٥١ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ، اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِقَصْعَةٍ مِنْ ثَرِيدٍ، فَقَالَ: كُلُوا مِنْ جَوَانِبِهَا، وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسَطِهَا، فَإِنَّ الْبَرَكَةَ تَنْزِلُ فِي وَسَطِهَا

1051- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bir tas tirit getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v.) sofradakilere **"Tasın kenarlarından yiyin, ortasından değil. Çünkü bereket tasın ortasına iner"** buyurdu. Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. Bu Nesâî'nin metnidir. Senedi sahihtir.

١٠٥٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَا عَابَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا قَطُّ، كَانَ إِذَا اِشْتَهَى شَيْئًا أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ

1052- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) hiçbir yemeği asla ayıplamamıştır. Bir şeyi canı isterse yemiş, hoşlanmazsa yememiştir." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٥٣ - عَنْ جَابِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَأْكُلُوا بِالشِّمَالِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِالشِّمَالِ

1053- Cabir (r.a.) den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Sol elinizle yemeyiniz. Çünkü şeytan sol eliyle yer."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

yarleşmek anlamları da verilmiştir. Hattâbî şöyle demiştir: "Çoğunluk müttekiin bir yanına dayanarak oturmak anlamına geldiğini sanır. Aslında böyle değildir. Bu, altındaki yaygıya dayanan anlamına gelmektedir." Bu şekilde yemek yemenin mekruh oluş sebebi ise, bunun dünya ehlinden kibirlilerin, çok ve çeşitli yemek yemek isteyenlerin âdeti olmasıdır.

[1650] Ömer bin Ebî Seleme Abdullah bin Abdulesed bin Hilal el-Mahzûmî. Ümmü'l-mü'minîn Ümmü Seleme'nin oğludur. Habeşistan hicreti ile Medine hicreti arasında Medine'de doğdu. 83 yılında vefat etti.

١٠٥٤ /١٠٥٥- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ

1054/ 1055- Ebu Katâde (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Biriniz bir şey içerse kabın içine solumasın."**[1651] hadis müttefekun aleyhtir. Ebu Davud'da İbn Abbas'tan benzeri rivayet edilmiştir. O **"Kabın içine üfürmesin"** ifadesini ziyade etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

5- EŞLER ARASINDA ADÂLET[1652] BÖLÜMÜ

١٠٥٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ، فَيَعْدِلُ، وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ، فَلَا تَلُمْنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ

1056- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) hanımları arasında taksim eder, adâlet gösterir ve "Ya Rabbi, bu, benim elimde olan konudaki[1653] taksimimdir. Senin elinde olan ve benim elimde bulunmayan konuda[1654] beni kınama." buyururdu. Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Ancak Tirmizî mürsel olduğunu tercih etmiştir.

١٠٥٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ، فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشِقُّهُ مَائِلٌ

1057- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Her kimin iki tane hanımı olur da o onlardan birine meylederse**

[1651] Bu, salyasının suya düşüp başkaları için suyun murdar olmaması içindir. Çünkü ciğerden nefesle beraber çıkan hava uygun olmayan maddelerle karışık olur.

[1652] Adamın gecelerini ve eşleri yanında kalışını gün gün ayarlaması, adaletle taksim etmesi anlamına gelir.

[1653] Yani sırası geldiğinde her biri ile geceleme konusunda.

[1654] Muhabbet fazlalığı ve kalbin birine diğerlerinden fazla meyletmesi konularında beni muâheze etme. Çünkü bu kulun elinde değildir.

kıyamet gününde bir tarafı çarpık[1655] **olarak gelir.**" Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Senedi sahihtir.

١٠٥٨ - عَنْ اَنَسٍ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْبِكْرَ عَلَى الثَّيِّبِ اَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعاً، ثُمَّ قَسَمَ، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ اَقَامَ عِنْدَهَا ثَلاَثاً، ثُمَّ قَسَمَ

1058- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "**Adamın dul kadın üzerine bakire biri ile evlenmesi durumunda onun yanında yedi gece kaldıktan sonra geceleri taksim etmesi sünnettendir. Dul biriyle evlenirse onun yanında üç gece kalır ve sonra taksimi yapar.**"[1656] Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

١٠٥٩ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا تَزَوَّجَهَا اَقَامَ عِنْدَهَا ثَلاَثاً، وَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ بِكِ عَلَى اَهْلِكِ هَوَانٌ، إِنْ شِئْتِ سَبَّعْتُ لَكِ، وَإِنْ سَبَّعْتُ لَكِ سَبَّعْتُ لِنِسَائِى

1059- Ümmü Seleme (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) onunla evlendiğinde yanında 3 gece kaldı ve şöyle buyurdu: "**Sana ehlinden bir aşağılama yoktur.**[1657] **İstersen sana 7 geceyi tamamlarım. Fakat senin için 7 günü tamamlarsam, diğer hanımlarım için de tamamlarım.**" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٠٦٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهَا اَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ

1060- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Sevde binti Zem'a (r.a.) Hz. Aişe (r.a.)'ye kendi gününü hibe etmişti. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Aişe

---

[1655] Felçli. Tirmizî'nin rivayetinde "Sâkıt, yani düşük, değersiz" şeklinde gelmiştir. Tuhfetü'l-Ahvezî'de şöyle demiştir: Bazı rivayetlerde şöyledir: "Kıyamet günü bir tarafını düşük ve çarpık olarak çeker, gelir." İki hanımından birine meyletmesi, eşit davranması elinde olan konular ile ilgilidir. Geceleri adaletle taksim ve infak gibi.

[1656] Hadîs, zifaf hakkının yeni eş için sabit olduğuna delildir. Bu konuda o, diğerlerine tercih edilir. Bu hak tamamlandıktan sonra yeni eş ile eski eş hak konusunda eşit olurlar.

[1657] Ehlinden kastedilen, kabilesidir. Bu, kabilen senin sebebinle aşağılanmaz demektir. Ehilden muradın kendisi olduğu da söylenmiştir. O zaman anlam şu şekilde olur: "Senin yanında üç gün kalışım senin benim için değersiz oluşundan ve seni istemeyişimden değil. Bu konudaki hüküm böyle." Hz. Peygamber (s.a.v.) ona böyle söylemiştir. Çünkü yanından çıkmak istediğinde Ümmü Seleme elbisesini tutmuştur.

(r.a.)'ye hem kendi gününü hem de Sevde'nin gününü ayırıyordu." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٦١/ ١٠٦٢ - عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا ابْنَ أُخْتِي! كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُفَضِّلُ بَعْضَنَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْقَسْمِ مِنْ مُكْثِهِ عِنْدَنَا، وَكَانَ قَلَّ يَوْمٌ إِلَّا وَهُوَ يَطُوفُ عَلَيْنَا جَمِيعاً، فَيَدْنُو مِنْ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْ غَيْرِ مَسِيسٍ، حَتَّى يَبْلُغَ الَّتِي هُوَ يَوْمُهَا، فَيَبِيتَ عِنْدَهَا

1061/ 1062- Urve, Hz. Aişe (r.a.)'nin şöyle dediğini söylemiştir: "Ey kız kardeşimin oğlu![1658] Rasûlullah (s.a.v.) günlerin taksimi konusunda yanımızda kalmakta bizi birbirimize üstün tutmazdı. Pek az gün dışında hemen her gün hepimizi toptan dolaşırdı. Hanımlarının her birine cima etmeksizin yaklaşırdı. Sonunda, o gün hangi hanımına aitse onun yanına gider ve artık onun yanında gecelerdi." Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Metin de Ebu Davud'a aittir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

İmam Müslim'de Hz. Aişe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ دَارَ عَلَى نِسَائِهِ، ثُمَّ يَدْنُو مِنْهُنَّ... الْحَدِيث.

"Rasûlullah (s.a.v.) ikindi namazını kıldığı zaman hanımlarını dolaşırdı. Sonra onlara yaklaşırdı." Sonra hadîsin devamını zikretti.

١٠٦٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَسْأَلُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ: أَيْنَ أَنَا غَداً؟، يُرِيدُ: يَوْمَ عَائِشَةَ، فَأَذِنَ لَهُ أَزْوَاجُهُ يَكُونُ حَيْثُ شَاءَ، فَكَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ

1063- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) vefat hastalığı sırasında Hz. Aişe (r.a.)'nin günü olmasını isteyerek "Ben yarın neredeyim?" diye sorardı. Diğer hanımları ona dilediği yerde kalması konusunda izin verdiler. O Hz. Aişe (r.a.)'nin evinde kaldı." Hadis müttefekun aleyhtir.

[1658] Hz. Aişe Urve'ye bu şekilde hitap etmiştir, çünkü Urve onun kardeşi Esma binti Ebî Bekir'in oğludur.

١٠٦٤ - عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيَّتُهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا، خَرَجَ بِهَا

1064- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir sefere çıkmak istedi mi hanımları arasında kura çekerdi. Onlardan hangisinin oku çıkarsa sefere onunla çıkardı." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٦٥ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَمْعَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْلِدُ اَحَدُكُمْ إِمْرَاَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ

1065- Abdullah bin Zem'a (r.a.) [1659] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz hanımını köle döver gibi dövmesin."**[1660] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

* * *

6- HULU'[1661] BÖLÜMÜ

١٠٦٦/ ١٠٦٨ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ اِمْرَاَةَ ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ اَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ مَا اَعِيبُ عَلَيْهِ فِى خُلُقٍ وَلَا

[1659] Abdullah bin Zem'a bin Esved bin Abdulmuttalip bin Esed bin Abduluzza el-Esedî. Ümmü'l-mü'minîn Sevde binti Zem'a'nın kardeşidir. Medine halkı arasında meşhur bir sahâbîdir. Yevmü'd-dar'da şehit edildi.

[1660] "Dövmek" şeklinde tercüme ettiğimiz "Celd" kelimesi kırbaçla vurmak anlamına gelmektedir. Bu hadîsin sonunda "Sonra da onunla cima eder" ifadesi bulunmaktadır. Bu ifade, dövme fiiline karşı nefret uyandırmak için getirilmiştir. Akıllı kişi bu ikisini bir arada yapmaktan uzak durur. Hadîsin siyakı hafifçe dövmenin caiz olduğuna delalet etmektedir.

[1661] Hulu', erkeğin hanımından kendisine kalacak mâlî bir bedel karşılığında ayrılmasıdır. Elbiseyi çıkarmak anlamındaki halea' kelimesinden gelmiştir. Çünkü kadın kocasının, koca da hanımının elbisesidir. Yalnız "elbiseyi çıkardı" ile "karısından ayrıldı" ifadelerindeki "halea" kelimelerinin mastarları birbirinden farklıdır. "Çıkardı" anlamındaki fiilin mastarı hal' şeklinde, "ayrıldı" anlamındaki fiilin mastarı hulu' veya hulu'a şeklinde gelir.

دِينٍ، وَلَكِنِّى اَكْرَهُ الْكُفْرَ فِى الْاِسْلَامِ، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيقَتَهُ؟، قَالَتْ: نَعَمْ . قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِقْبَلِ الْحَدِيقَةَ، وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً

1066/ 1068- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir. Sabit bin Kays'ın[1662] hanımı[1663] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlullah! Sabit bin Kays'ı ahlak ve din konusunda ayıplamıyorum. Fakat ben İslâm'da küfürü hoş görmüyorum."[1664] Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Ona bahçesini[1665] geri verir misin?" dedi. Kadın "Evet" deyince Rasûlullah (Sabit'e) "Bahçeyi kabul et ve onu bir defa da boşa" buyurmuştur. Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. ona ait bir rivayet "Ona karısını boşamasını emretti" şeklindedir.

Ebu Davud ve Tirmizî'de –ki Tirmizî bu rivayetin hasen olduğunu söylemiştir- bulunan rivayet göre

اَنَّ اِمْرَاَةَ ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ اِخْتَلَعَتْ مِنْهُ، فَجَعَلَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَّتَهَا حَيْضَةً

"Sabit bin Kays'ın hanımı ondan hulu' olmuş, Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona bir hayz müddeti iddet bekletmiştir."

İbn Mace'de bulunan Amr bin Şuayb'ın babasından, onun da dedesinden yaptığı rivayet şöyledir:

اَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ كَانَ دَمِيماً وَاَنَّ اِمْرَاَتَهُ قَالَتْ: لَوْلَا مَخَافَةُ اللّٰهِ اِذَا دَخَلَ عَلَىَّ لَبَسَقْتُ فِى وَجْهِهِ

"Sabit bin Kays çirkindi. Hanımı 'Eğer bende Allah korkusu olmasaydı yanıma girdiği zaman yüzüne tükürürdüm' demiştir."[1666]

1662 Sabit bin Kays el-Ensârî el-Hazrecî. Sahabenin ileri gelenlerindendir. Ensarın ve Rasûlullah'ın hatîbi idi. Uhud'a ve daha sonraki gazvelere katıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu cennetle müjdeledi. Hicri 12'de Yemame gününde şehit edildi.

1663 Tariklerin pek çoğunda ismi Habîbe binti Sehl olarak geçmektedir. İsminin Cemile olarak belirtildiği rivayet de, Meryem olarak belirtildiği rivayet de sahihtir. Ancak Cemile rivayeti daha sahihtir. Hulu' olayı tekrarlamış veya ravilerin birinden vehm kaynaklanmış olabilir.

1664 "Eşime buğz, isyan ve Allah'ın hududunu yerine getirememe ihtimali sebebiyle nankörlük etmekten korkuyorum. Müslüman olduğum halde İslâm ahlâkına uygun olmayan bu tür şeyler yapmayı asla istemem." Bu sözleri söyleyip bu korkusunu açıklamasının sebebi kadınların en güzeli ve dinine çok sıkı bir şekilde bağlı olmasıdır. Sabit ise kısa boylu, çirkin yüzlü, son derece esmerdi. Bununla beraber sert tabiatlı ve kadınları çok döven biriydi. Bu hanımını da dövmüş ve kolunu kırmıştı. Bu sebeple eşinin içinde ona karşı bir nefret uyanmıştı. Bu konuşması onun sabrının büyüklüğüne, ahlâkının güzelliğine ve dininin olgunluğuna delâlet etmektedir.

1665 Hanımına mehir olarak verdiği bahçe.

1666 Hadîs, hulu'nun kadının verdiği fidyenin kabûlünden sonra boşamayla gerçekleşeceğine delildir. Bir

İmam Ahmed'in Sehl bin Ebî Hasme'den tahric ettiği rivayette ise

وَكَانَ ذَلِكَ أَوَّلَ خُلْعٍ فِى الْإِسْلَامِ

"Bu İslâm'daki ilk hulu'dur" denmiştir.

* * *

7- BOŞAMA[1667] BÖLÜMÜ

١٠٦٩ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْغَضُ الْحَلَالِ عِنْدَ اللّٰهِ الطَّلَاقُ

1069- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah katında helalin en sevimsizi boşamadır."** Hadîsi Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Hatim mürsel olduğunu tercih etmiştir.

١٠٧٠ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ طَلَّقَ اِمْرَأَتَهُ -وَهِىَ حَائِضٌ- فِى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَالَ عُمَرُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ:

---

rivayette "Mehir olarak verdiğin iki bahçeyi al ve ondan ayrıl" ifadesi vardır. Başka bir tarikte de "Kadın ondan bahçeyi aldı ve kendi evinde oturdu" denmiştir. Bu ifade şuna delildir: Adam kadının ayrılmak için verdiği şeyi kabul ederse ayrılık gerçekleşir ve nikah boşama olmadan feshedilmiş olur. Burada hulu'nun boşanma mı yoksa fesh mi olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Açık olan onun fesh olduğudur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) kadına bir hayız müddeti iddet beklemesini emretmiştir. Boşanma iddeti ise kesinlikle bir değil, üç hayz süresidir. Eşini boşamasının emredilmesine gelince, boşanmanın gerçekleşmesi için mehrin geri verilmesi konusunda meydana gelen muvafakat sebebiyle talak, hulu olmaktadır. Bu sebeple bu talakın lafızda talak, gerçekte fesh olduğu söylenmiştir. (Hanefilere göre geçimsizlik erkekten geliyorsa hulü' bedelini almak mekruhtur. Kadından geliyorsa mehirden fazlasını almak mekruhtur. Mütercime)

[1667] Talak, sözlükte sağlamca bağlanan ipin çözülmesi demektir. Itlak kelimesinden türemiştir. İtlak, gönderme ve terk etme anlamlarına gelir. Şer'an ise sadece evlendirme bağının çözülmesidir. İmamu'l-harameyn şöyle demiştir: Bu, cahiliyeden kalma bir lafızdır. Şeriat onu kabul etmiştir. Bunu Feth'te söylemiştir.

مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا، ثُمَّ لْيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ تَحِيضَ، ثُمَّ تَطْهُرَ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ اَمْسَكَ بَعْدُ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ بَعْدَ اَنْ يَمَسَّ، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِى اَمَرَ اللّٰهُ اَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ

1070- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. O Rasûlullah (s.a.v.) zamanında hanımını[1668] hayızlıyken boşamıştı. Hz. Ömer Rasûlullah'a bunu sordu. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu. "Oğluna emret de o kadına dönsün.[1669] Sonra kadın temizlensin, yine hayız görsün, sonra tekrar temizlensin. Sonra inşallah onu nikahı altında tutar. Dilerse onunla cima yapmadan onu boşar. Bu, Allah'ın kadınların boşanmasını emrettiği iddet süresidir.[1670]" Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'e ait bir rivayette:

مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا، ثُمَّ لْيُطَلِّقْهَا طَاهِرًا اَوْ حَامِلًا

"Ona emret de eşine geri dönsün. Sonra onu temizken veya hamileyken boşasın."

İmam Buhârî'ye ait diğer bir rivayette

وَحُسِبَتْ عَلَيْهِ تَطْلِيقَةً

"Bu, bir boşama olarak hesap edilir" denmiştir.[1671]

İmam Müslim'de bulunan diğer bir rivayette İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir:

اَمَّا اَنْتَ طَلَّقْتَهَا وَاحِدَةً اَوْ اِثْنَتَيْنِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَنِى اَنْ اُرَاجِعَهَا،

1668 İsmi, Amine bint Gaffar veya binti Ammar'dır. İsminin Nevvar olduğu da söylenmiştir. İsminin Amine, lakabının Nevvar olması mümkündür.

1669 İmam Malik ve İmam Ahmed hayızlıyken boşandığında geri dönmenin vacip olduğuna bu hadîsi delil getirmişlerdir. Cumhur bunun müstehab olduğunu söylemiştir. Konuyla ilgili bir rivayette "Rasûlullah öfkelendi" denmiştir. Bu da hayızlıyken boşamanın haram olduğuna işaret etmektedir.

1670 Bu, boşamanın birinci değil ikinci temizlikte olacağına delildir. Bir grup âlim ilk temizlikte boşamanın haram olduğuna kâildir. Başka bir grup âlim ise "İkinci temizliğe te'hir etmek menduptur" demiştir. Bu görüşlerine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Sonra onu temiz veya hamileyken boşasın" sözünü delil getirmişlerdir. Burada birinci veya ikinci kaydı konmadan, boşamanın mutlaka temizlik süresi içinde olmasının caiz olduğu ifade edilmiştir. Çünkü engellemenin sebebi hayızdır. Temizlendiğinde tahrîmi gerektiren konu ortadan kalkmış ve bu temizlik içinde boşama caiz olmuş olur. Allah Teâlâ "Onları iddet süreleri içerisinde boşayınız" (Talak Sûresi 65/1) buyurmuştur. Burada iddetin, müddet ve vakit anlamına geldiği söylenmiştir. Bunun manası cimanın yapılmadığı temizlik süresidir. İşte bu Allah'ın kadınların boşanmasını emrettiği vakittir. İddet kelimesinden muradın, bilinen iddet olduğu da söylenmiştir. O zaman mana onları iddetlerinin başlangıç vaktinde boşayın şeklinde olur.

1671 Bunu hesaplayan Hz. Peygamber (s.a.v.)'dir. Bu hadîsi Darekutnî tahric etmiştir. Onda talakın hayızla başladığına işaret vardır. Yasaklanmış da olsa talak hayızla başlar. Ancak İbn Ömer'in şu sözü bununla çelişmektedir: "Karımı bana iade etti, ama bu yapılanı bir şey saymadı."

ثُمَّ أُمْهِلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً أُخْرَى، وَأَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا، فَقَدْ عَصَيْتَ رَبَّكَ فِيمَا أَمَرَكَ مِنْ طَلَاقِ امْرَأَتِكَ

"Eğer sen o kadını bir veya iki defa boşadıysan şunu bil ki Rasûlullah (s.a.v.) bana böyle boşadığım karıma geri dönmemi, sonra onu bir daha hayız olana kadar nikahım altında tutmamı, sonra temizlenene kadar ona süre vermemi, sonra da ona hiç dokunmadan onu boşamamı emretti. Şayet onu üç defa boşadıysan sen Allah'ın karını boşaman konusundaki emrine isyan etmişsin demektir."

Diğer bir rivayette Abdullah bin Ömer şöyle demiştir.

فَرَدَّهَا عَلَيَّ، وَلَمْ يَرَهَا شَيْئًا، وَقَالَ: إِذَا طَهُرَتْ فَلْيُطَلِّقْ أَوْ لِيُمْسِكْ

"Karımı bana iade etti, ama bu yapılanı bir şey saymadı[1672] ve 'Kadın temizlendiği zaman onu ister boşasın, ister nikahında tutsun' buyurdu."

١٠٧١ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ، وَسَنَتَيْنِ مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ، طَلَاقُ الثَّلَاثِ وَاحِدَةً، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: إِنَّ النَّاسَ قَدِ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرٍ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أَنَاةٌ، فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ؟ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ.

1071- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebû Bekir (r.a.) zamanında ve Hz. Ömer (r.a.)'in hilafetinin iki yılında üç talakı birden yapmak bir talak sayılırdı. Bundan sonra Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Şüphesiz insanlar kendilerine mühlet verilmiş bulunan bir iş konusunda acele gösterdiler.[1673] Bunu

---

[1672] Bu, talakın hayızda gerçekleşmeyeceğine açık bir delildir. Bu sebeple alimler bu talak hakkında ihtilaf etmişlerdir. Alimlerin çoğu bu talakın gerçekleştiği görüşünü benimsemiş ve şöyle demiştir: "Bu olanda bir şey görmedi" sözü münkerdir. Onu Ebu Zübeyr dışında kimse söylememiştir. Bu hadis, kendisi gibi bir hadîsin muhalefet ettiği konuda huccet olmaya uygun değilken, kendinden daha sahih bir hadîs karşısında nasıl delil olabilir?" İbn Abdilberr böyle söylemiştir.
İmam Şafii ise şöyle demiştir: "Nafi'nin İbn Ömer'den rivayeti İbn Zübeyr'in rivayetinden daha sağlamdır. İki hadîsten daha sağlam olanın tercih edilmesi daha uygundur."
Ebu Davud "Hadîslerin tamamı Ebu Zübeyr'in sözüne muhalefet etmektedir" demiştir.
Hattâbî ehl-i hadîsin "Ebu Zübeyr bundan daha münker bir hadîs rivayet etmemiştir" dediğini söylemiştir.
İbn Hazm ve İbn Kayyım bu talakın gerçekleşmediği görüşünü benimsemişlerdir. Onların delillerini görmek isteyen Muhallâ ve Zadu'l-Mead'a müracaat etsin.

[1673] Onların üç temizlik süresinde her defasında bir kere olmak üzere boşama imkanları vardı. Ama onlar acele ediyorlar ve üç boşamayı da bir kere de yapıyorlardı.

onlara infaz etseydik ya."[1674] Ardından da bu hükmü onlar için infaz etti. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٠٧٢ - عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ قَالَ: أُخْبِرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ اِمْرَاَتَهُ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ جَمِيعًا، فَقَامَ غَضْبَانَ ثُمَّ قَالَ: اَيُلْعَبُ بِكِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى، وَاَنَا بَيْنَ اَظْهُرِكُمْ. حَتَّى قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! الا اَقْتُلُهُ؟

1072- Mahmud bin Lebîd (r.a.) [1675] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a bir adamın karısını üç talâkın hepsi ile boşadığı haber verildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) öfkeli bir şekilde ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: "Ben sizin aranızdayken Allah'ın kitabıyla oynanıyor mu?" nihayet bir adam ayağa kalkarak "Ya Rasûlullah, şunu öldürmeyeyim mi?" dedi.[1676]

Hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. Ravileri mevsuktur.

١٠٧٣/ ١٠٧٤ - عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: طَلَّقَ اَبُو رُكَانَةَ اُمَّ رُكَانَةَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَاجِعِ امْرَاَتَكَ، فَقَالَ: اِنِّى طَلَّقْتُهَا ثَلَاثًا. قَالَ: " قَدْ عَلِمْتُ، رَاجِعْهَا.

1674 "Onları acele ettikleri bu noktaya uymak zorunda bıraksak, bu onlar için çok daha faydalı olurdu." Hz. Ömer'in bu sözü bu görüşün sadece ona ait olduğunu göstermektedir. Hadîs ise üç talak bir kere de olursa, bir talak kabul edileceğine işaret etmektedir. Alimler bu konuda dört ayrı görüş ileri sürmüşlerdir. 1. Dört imamdan oluşan cumhur ve onlara tâbî olanlar şöyle demişlerdir: "Böyle yaptığında üç boşama hakkı düşer ve onun geri dönme imkanı kalmaz." 2. Bir grup alim de "Bir ric'i talak gerçekleşir" demiştir ki bu Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Ebû Bekir Sıddîk'ın zamanında amel edilen hükümdür. Bu hüküm, Hz.Ömer kendi ictihadıyla insanlara ceza olması için bu uygulamayı değiştirene kadar devam etmiştir. Bu görüş İbn Abbas, Zübeyr bin Avam, Abdurrahman bin Avf, Hz. Ali, İbn Mes'ud, İkrime ve Tavus'un kabul ettiği görüştür. Ayrıca İmam Malik'in arkadaşlarından bir grup, bazı Hanefîler ve İmam Ahmed'in arkadaşlarından bir grup da bu görüşü kabul etmiştir. Bu, Meğâzî adlı eserin sahibi Muhammed bin İshak'ın da yoludur. Bu görüşü benimseyenler arasında Kurtuba meşayıhından Muhammed bin Bakıy bin Mahled ve Muhammed bin Abdüsselam gibileri de vardır. Bu İbn Teymiye ve öğrencisi İbn Kayyım'ın da görüşüdür. Doğru olan görüş de budur. Bu hadîs ve gelen Rükane hadîsi de buna delalet etmektedir. Zamanımızda pek çok İslam ülkesinde bununla amel yaygınlaşmıştır. 3. Üçüncü görüş ise şudur: Boşanan kadınla ilişkiye girilmişse üç talak da gerçekleşmiş olur, girilmemişse bir talak sayılır. Bu görüşün itibar edilecek bir delili yoktur. 4. Üç boşama aslında bir arada yapılamaz. Çünkü bu, bidattır, haramdır. Onunla şer'i hüküm ortaya çıkmaz. Bu, en zayıf görüştür.

1675 Mahmud bin Lebid bin Ebû Râfî el-Ensârî el-Eşhelî. Rasûlullah zamanında doğdu. İmam Buhârî onun sahabeden olduğunu söylemiştir. Ebu Hatim ise "Sahabeden olup olmadığını bilmiyoruz" demiştir. İmam Müslim onu tabiiler arasında saymıştır. Alim kişilerdendi. 96 yılında vefat etti.

1676 Hadîs, üç talakın bir defada yapılmasının haram olduğuna açık bir delildir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu kişinin eşine dönmesine izin verip vermediği zikredilmemiştir. İkisinden birine işaret eden bir delil de bulunmamaktadır. Âgah olunsun.

1073/ 1074- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Ebu Rükane[1677] Ümmü Rükane'yi boşadı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: **"Hanımına geri dön."** Ebu Rükane "Ben onu üç talakla boşadım" deyince Rasûlullah **"Biliyorum, karına geri dön"** buyurdu.

Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir.

İmam Ahmed'deki metinde şöyledir:

طَلَّقَ اَبُو رُكَانَةَ اِمْرَاَتَهُ فِى مَجْلِسٍ وَاحِدٍ ثَلَاثًا، فَحَزِنَ عَلَيْهَا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهَا وَاحِدَةٌ.

"Ebu Rükane hanımını bir mecliste üç kerede boşadı. Sonra karısı için üzüldü. Rasûlullah (s.a.v.) da ona "Bu, bir boşamadır" buyurdu." Bunun senedinde İbn İshak vardır ki onun hakkında söz söylenmiştir.

Ebu Davud hadîsi başka bir yönden de rivayet etmiştir. O daha güzeldir.

اَنَّ رُكَانَةَ طَلَّقَ اِمْرَاَتَهُ سُهَيْمَةَ الْبَتَّةَ، فَقَالَ: وَاللّٰهِ مَا اَرَدْتُ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً، فَرَدَّهَا إِلَيْهِ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

"Ebu Rükane hanımı Süheyme'yi elbette boşadı.[1678] Sonra da 'Vallahi ben bunla bir talaktan başka bir şey kastetmedim" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de hanımını ona iade etti.

[1677] Rükane, İbn Abdi Yezid bin Haşim bin Muttalib bin Abdi Menaf Muttalibî. Fetihte müslüman olanlardandır. Onun Hz. Peygamber (s.a.v.) ile güreştiği ve bunun da müslüman olmasına sebep olduğu söylenmiştir. Medine'ye yerleşmiştir. Orada Muaviye hilafetinin ilk yıllarında vefat etmiştir. bunun 41 yılında olduğu söylenmiştir. Hanımı Süheyme, Uveymir'in kızıdır. Tercih edilen, hatta sahih olan görüşe göre bu kıssayı anlatan Ebu Rükane değil, Rükane'dir. İmam Ahmed'in Müsned'inde yer alan rivayette de olayı Rükane anlatmaktadır. Ama Ebu Davud'un Sünen'inde olay Ebu Rükane'ye nispet edilmektedir. Vehm, nakil sırasında musanniften kaynaklanmıştır.

[1678] "Elbette boşadı": Bu "Sen elbette boşsun" diyerek boşamaktır. Elbette, bett kelimesinden alınmıştır. Bett, kesmek anlamına gelir. Böylece sanki o, "Seni nikahı kesen bir talakla boşadım" demiş olmaktadır. Bu sözle dönme hakkı kalmamış olur. Boşayan kişi bu sözle ya üç talakı, ya da bir bâin talakı kasdetmiştir. Hadîse göre, boşayan kişi bir talaka niyet etmiş olsaydı bir ric'i talak gerçekleşmiş olurdu. Bazıları "Yemin etmenin gereği olarak o kişi eğer üçe niyet etmişse niyet ettiği şey gerçekleşmiş olur" demişlerdir. Fakat bu hadîs, zayıftır. Bunun yanında muztariptir. Ayrıca İbn Abbas'ın rivayet ettiği iki hadîse (1071 ve 1073) aykırıdır. Bu sebeple de delil olamaz. Rükane kıssasıyla ilgili hadîsin üç tariki vardır. Gördüğün gibi musannif bu rakam altında hepsini de vermiştir. Birinci ve üçüncü olan (İkisini de Ebu Davud rivayet etmiştir) hadîslerin ikisi de zayıftır. Birinci hadîs şu tarikle rivayet edilmiştir: "İbn Cüreyc şöyle demiştir: Benî Rafî'den bir kişi bana İkrime'den naklen şöyle haber verdi." Benî Râfî'den bir kişi meçhuldür. Bu sebeple de hadîs zayıftır. İçinde elbette boşamanın geçtiği üçüncü hadîsi ise Cerîr bin Sakt Hazim, Zübeyr bin Saîd'den, o da Rükane bin Abdi Yezid'den rivayet etmiştir. Zübeyr bin Saîd zayıftır. Mîzan'da şöyle denmektedir: "O hiçbir şey değildir." Nesâî de "Zayıftır" demiştir. Takrib'de onun hadîs konusunda gevşek olduğu belirtilmiştir. Abdullah bin Ali

١٠٧٥/ ١٠٧٦ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ، وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ، وَالطَّلَاقُ، وَالرَّجْعَةُ

1075/ 1076- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Üç şey vardır ki bunların şakası da ciddi, ciddisi de ciddidir: Nikah, talak (boşama) ve ric'at (hanımını boşayan kişinin ona geri dönmesi)."** Hadîsi Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir.

İbn Adiy'in başka zayıf bir vecihten rivayetinde "Talak, itak (azat etme) ve nikah" denmiştir.

Haris bin Üsame'nin Ubade bin Samit'ten merfu' olarak rivayet ettiği hadiste

لَا يَجُوزُ اللَّعِبُ فِى ثَلَاثٍ: الطَّلَاقُ، وَالنِّكَاحُ، وَالْعِتَاقُ، فَمَنْ قَالَهُنَّ فَقَدْ وَجَبْنَ

"Şu üç şeyde oyun caiz değildir: Talak, nikah ve itak. Kim bunları yapacağını söylerse yapması vacip olur." denmiştir. Senedi zayıftır.

---

bin Yezid de zayıftır. Takrib'de onun hadîs konusunda gevşek olduğu belirtilmiştir. Mizan'da şöyle denmektedir: "Ukaylî onun isnadının muztarip olduğunu ve hadîsinin mutabının bulunmadığını söylemiştir." Onun babası Ali bin Yezid'e gelince Hülasa'da şöyle denmiştir: "İbn Hıbban onun sika olduğunu söylemiştir. İmam Buhârî hadîsinin sahih olmadığını dile getirmiştir. Tirmizî de senedinde ıztırap olduğunu belirtmiştir." Nâfî bin Ucayr da zayıftır. İbn Kayyım "Nâfî bin Ucayr meçhuldür, hali ve kim olduğu bilinmemektedir" demiştir. İbn Teymiye Fetâvâ'da (15/33) şöyle demiştir: "İmam Ahmed bin Hanbel, İmam Buhârî vb. gibi hadîsin illetlerini ve içerisinde yer alan fıkhı çok iyi bir şekilde bilen büyük imamlar ve Ebu Ubeyd, Ebu Muhammed bin Hazm ve diğerleri "elbette hadîsi"nin zayıf olduğunu söylemişler ve râvîlerinin de adalet veya zabtları bilinmeyen meçhul bir topluluk olduğunu dile getirmişlerdir." Tarikin durumu bu olunca hadis hiç şüphesiz zayıf olmaktadır. Geriye İmam Ahmed bin Hanbel'in rivayet ettiği tarik kalmaktadır. Bu hadîsin ravilerinin tamamı sikadır, hüccet olabilirler. Evet Muhammed bin İshak hakkında konuşulmuştur. Muhammed bin İshak'ta tedlis dışında bir kusurun olmadığı da bilinmektedir. Burada "haddese" ifadesiyle rivayet edildiği için tedlis şüphesi de ortadan kalkmaktadır. Bu açıklamalardan sonra en sahih tarikin İmam Ahmed'in rivayeti olduğu anlaşılmıştır. Fakat Ebu Davud bu tariki rivayet etmeyince birinci ve üçüncü rivayeti birleştirdi ve üçüncüyü birinciye tercih etti. Bu hadîsi tahric ettikten sonra da şöyle dedi: "Rükane'nin hanımını üç defa boşadığına dair bu rivayet, İbn Cüreyc tarikinden daha sahihtir. Çünkü onlar onun ailesindendir ve onunla ilgili durumu daha iyi bilirler." Bu ifadeden, hadîsin ona göre sahih olduğu anlaşılmaz. Bunun manası, bu rivayet iki hadîsten tercihe şâyan ve daha az zayıf olandır. Nafi' bin Ucayr'ın hadisinin Ebu Davud tarafından İmam Ahmed'in rivayetine tercih edilmesinin sebebine gelince Ebu Davud'un sözü hiçbir şekilde bu anlama gelmez. Müsannifin bu hadisi verirken söylediklerine gelince: 1. O, bir ve ikinci tariki verdikten sonra "Bu ikisinin senedinde İbn İshak vardır. Onun hakkında eleştiride bulunulmuştur" demiştir. Halbuki İbn İshak birinci değil, sadece ikinci tarikte yer almaktadır. 2. Musannif, üçüncü tariki verirken "Ebu Davud hadîsi başka bir yönden de rivayet etmiştir. O daha güzeldir." demiştir. Bu ifadenin zahirine göre, bu tarik İbn Abbas'ın hadisinden veya İmam Ahmed'in rivayet ettiği ikinci tarikten daha güzeldir. Hangisi olursa olsun, sen en kuvvetli tarikin ikinci tarik olduğunu anlamış bulunuyorsun. Müellifin bu sözüyle o hadisin Ebu Davud tarafından daha güzel bulunduğunu söylemek istiyorsa, Ebu Davud'un sözünün böyle bir anlama gelmediği açıktır. Yok kendine göre daha iyi ise bu konuda da gerekli açıklamayı yaptık.

١٠٧٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَكَلَّمْ

1077- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz ki Allah ümmetimin gönlünden geçen şeyleri yapmadıkça veya söylemedikçe affeder."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٧٨ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنِّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ

1078- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz ki Allah ümmetimden hata, unutma ve yapmaya zorlandıkları şeyin hükmünü kaldırmıştır."** Hadîsi İbn Mace ve Hâkim rivayet etmiştir. Ebu Hâtim "Sabit olmuyor" demiştir. [1679]

١٠٧٩ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِذَا حَرَّمَ امْرَأَتَهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ . وَقَالَ: لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ.

1079- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Erkeğin hanımını kendisine haram kılması hiçbir şey değildir.[1680] Yemin olsun ki Rasûlullah (s.a.v.)'da sizin için güzel bir örnek vardır." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

İmam Müslim'de

إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ، فَهِيَ يَمِينٌ يُكَفِّرُهَا

"Adam hanımını kendisine haram kılarsa, bu bir yemindir. Onun kefaretini verir" denmiştir.

[1679] Bu iki hadîs boşamanın bu durumlarda şer'an vâkî olmadığına dikkat çekmek için bu bölümde yer almıştır.

[1680] Yani bu şekilde kadın haram olmaz. Bu haram kılma talak yerine de geçmez. Kastedilen bu haram kılmanın aslında bir hükmü olmadığı değildir. Çünkü "Şüphesiz Rasûlullah'ta sizin için en güzel örnek vardır" (Ahzab Sûresi 33/21) âyetini sözüne delil göstermiştir. Bu, çok ihtilaflı bir konudur. Bana göre sözlerin en güzeli daha önce söylediklerimdir. İmam Müslim'den zikredilen aşağıdaki hadîs de bunu teyit etmektedir.

١٠٨٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ اِبْنَةَ الْجَوْنِ لَمَّا اُدْخِلَتْ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَنَا مِنْهَا . قَالَتْ: اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْكَ، قَالَ: لَقَدْ عُذْتِ بِعَظِيمٍ، اِلْحَقِى بِاَهْلِكِ

1080- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. "Cevn'in kızı Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına alınıp Hz. Peygamber de kendisine yaklaşınca 'Senden Allah'a sığınırım' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) "Yemin ederim ki pek büyük bir şeye sığındın. Ailenin yanına git" buyurdu.[1681] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٠٨١/ ١٠٨٢ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا طَلَاقَ إِلَّا بَعْدَ نِكَاحٍ، وَلَا عِتْقَ إِلَّا بَعْدَ مِلْكٍ

1081/ 1082- Cabir (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Talak ancak nikahtan sonra, köle azadı da ancak ona sahip olduktan sonra olur."**[1682] Hadîsi Ebu Ya'lâ rivayet etmiştir. hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Ancak hadis illetlidir. İbn Mace Misver bin Mahrama'dan benzerini tahric etmiştir. onun isnadı hasendir. Fakat o da illetlidir.

١٠٨٣ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَذْرَ لِابْنِ آدَمَ فِيمَا لَا يَمْلِكُ، وَلَا عِتْقَ لَهُ فِيمَا لَا يَمْلِكُ، وَلَا طَلَاقَ لَهُ فِيمَا لَا يَمْلِكُ

1083- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden rivayet etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir: **"Âdemoğluna malik olmadığı bir şeyde adak,[1683] malik olmadığı bir şeyde azat ve malik olmadığı şeyde talak yoktur."** Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu

---

[1681] Bu hadîsin burada zikredilmesi "Ailene dön" sözünün boşanma niyeti ile söylenmesi durumunda talak olacağına dikkat çekmek içindir. Bu hadîs 1037'de farklı lafızlarla geçmişti. Orada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in onu boşadığı açıkça dile getirilmiştir. Ancak orada nasıl boşadığı açıklanmamıştır. Bu hadîs orada gizli olan bu noktayı açıklamaktadır. Bu lafız açık olmayan bir kinayedir. (Tafsilat için bkz. Fıkıh kitapları)

[1682] Adam talak veya azat etmeyi bir şeye bağlarsa, örneğin "Kendisiyle evlendiğim her kadın boştur" veya "Satın aldığım her köle hürdür" derse bu iki şey gerçekleştikten sonra bu sözüyle amel edilmez. Yani kadın nikahtan sonra boşanmaz ve köle de satın alındıktan sonra hür olmaz. Bu meselenin pek çok şekli vardır. Hadîs bu haliyle bunların hepsini içermektedir. Bu mesele meşhur ihtilaf konularından biridir. Cumhur, bunun mutlak sûrette vâki olmadığını, Hanefîler ise mutlak sûrette geçerli olduğunu söylemişlerdir.

[1683] Yani bu adağı sahih olmaz. Mesela "Bu köleyi azat etmek boynumun borcu olsun" demek gibi. Bu adağı yaptığı zaman köle onun mülkünde değilse o köleye malik olduğu zaman onu azat etmez.

söylemiştir. İmam Buhârî'den bu hadîsin bu konuda vârid olan en sahih hadis olduğu söylenmiştir.

١٠٨٤ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، عَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ، أَوْ يَفِيقَ

1084- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, büyüyünceye kadar küçükten ve aklı gelinceye veya ayılıncaya kadar deliden.**"[1684] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

8- RİC'AT[1685] BÖLÜMÜ

١٠٨٥ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ الرَّجُلِ يُطَلِّقُ، ثُمَّ يُرَاجِعُ، وَلَا يُشْهِدُ؟ فَقَالَ: أَشْهِدْ عَلَى طَلَاقِهَا، وَعَلَى رَجْعَتِهَا

1085- Imran bin Husayn (r.a.hüma)'dan bildirilmiştir. Ona bir adam hanımını boşayıp da sonra şahit çağırmadan ric'at etse hükmünün ne olacağı soruldu. O da "Onun hem talakına hem ric'atine şahit ol"[1686] dedi. Hadîsi Ebu Davud bu şekilde mevkuf olarak rivayet etmiştir. senedi sahihtir.

١٠٨٦ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ لَمَّا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعُمَرَ: مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا.

[1684] Hadîs, bu üç kişinin boşamasının geçerli olmadığına delalet etmektedir.

[1685] Ric'at: Adamın boşadıktan sonra iddet süresi içinde tekrar nikah kıymadan hanımına geri dönmesi ve onu söz veya fiille tekrar almasıdır.

[1686] Bu emir hakkında ihtilaf edilmiştir. En sahih olan bunun mendup ve irşat için olduğudur.

1086- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. O hanımını boşadığında Hz. Peygamber (s.a.v.) Ömer'e "Ona emret de kadına ric'at etsin" buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

9- ÎLÂ[1687], ZIHAR[1688] VE KEFFARET[1689] BÖLÜMÜ

١٠٨٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: آلَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نِسَائِهِ وَحَرَّمَ، فَجَعَلَ الْحَرَامَ حَلَالًا، وَجَعَلَ لِلْيَمِينِ كَفَّارَةً.

1087- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) hanımlarına îlâ yaptı.[1690] (Balı) kendisine haram[1691] kıldı. Ardından bu haramı helal yaptı. sonra da yemin için kefaret verdi." Hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir. Ravileri sikadır.

[1687] Îlâ, yemin demektir. Şeriatta ise adamın karısına dört ay veya daha fazla yaklaşmayacağına yemin etmesidir. Dört imam ve diğerleri hanımına dört aydan az süreyle yaklaşmayacağına yemin ederse îlâ yapmış olmayacağı konusunda ittifak etmişlerdir.

[1688] Zıhar, adamın karısına "sen bana annemin sırtı gibisin" demesidir. Sırt kelimesi özellikle zikredilmiştir. Karın gibi sırttan başka bir şey için bu ifade kullanılsa ve anne değil de mesela kız kardeş dense yine zıhar olur. Cumhurun görüşü bu şekildedir. (Feth'ten kısaltılarak alınmıştır.)

[1689] Kefaretten kastedilen, zıhar ve îlâ günahını silen şeydir.

[1690] Yani onlara bir ay yaklaşmayacağına yemin etti. Bunun pek çok sebebi vardı:
1. Hanımlarından bir kaçı onlara verdiği önemli bir sırrı ifşâ etmişlerdi.
2. Hepsi birden Hz. Peygamber (s.a.v.)'den nafaka istemişler ve onu bunaltmışlardı. Ona karşı son derece cüretkâr davranmışlar, sürekli ona bu konuda müracaat etmişler ve ona bir gün, geceye kadar küsmüşlerdi.
3. Hz. Aişe ve Hafsa ona karşı yardımlaşmışlardır. Bu yardımlaşmanın sonuçlarından biri de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in balı kendine haram kılmasıdır. Nihayet Allah onları şu âyetle uyarmıştır: "Eğer Allah'a tövbe ederseniz..."
4- Hz. Peygamber (s.a.v.) bu günlerde attan düştü ve sağ yanı tahriş oldu.
Bu sebepler bir araya gelince canı iyice sıkıldı ve onlara bir ay yaklaşmayacağına yemin etti. Bir içecekten uzaklaştı. 29 gün tamamlanınca tahyir âyeti indi. Hz. Peygamber (s.a.v.) hanımlarının yanına geldi ve onları muhayyer bıraktı. Onlar dünyayı değil, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i seçtiler. Bu, talaka sebep olmadı. Çünkü bu îlâ 4 veya daha çok ay için değildi. Şer'an îlâ olmadı ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e de kefaret gerekmedi.

[1691] Bu, Hz. Aişe'nin şu sözüne işaret etmektedir: "Rasûlullah Zeynep binti Cahş'ın yanında bal içer ve bu sebeple orada bira kalırdı. Ben ve Hafsa anlaştık. Hz. Peygamber (s.a.v.) hangimizin yanına girerse ona "Şıra mı (meğâfir) yedin? Ben senden şıra kokusu duyuyorum." diyecektik. Böyle de yaptık. Hz. Peygamber (s.a.v) "Hayır. Fakat ben Zeynep binti Cahş'ın yanında bal içtim. Bir daha içmeyeceğim. Buna yemin ettim. Fakat bunu kimseye söyleme" buyurdu. Bunu Buhârî rivayet etmiştir. Allah bu konuda şu âyeti indirmiştir. "Ey Peygamber, Allah'ın sana helal kıldığı bir şeyi niye kendine haram kılıyorsun?" (Tahrim Sûresi 66/ 1-2) Allah bu haram kılmayı yemin kabul etti ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bu konuda kefareti farz kıldı.

١٠٨٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِذَا مَضَتْ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَقَفَ الْمُؤْلِى حَتَّى يُطَلِّقَ، وَلَا يَقَعُ عَلَيْهِ الطَّلَاقُ حَتَّى يُطَلِّقَ

1088- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Dört ay geçti mi îlâyı yapan boşayıncaya kadar durur.[1692] O boşamadıkça aleyhine talak gerçekleşmez." Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٠٨٩- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: أَدْرَكْتُ بِضْعَةَ عَشَرَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَقِفُونَ الْمُؤْلِى

1089- Süleyman bin Yesar (r.a.) [1693] şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabında 10 küsür kişiye yetiştim. Hepsi de îlâ yapmış kişiyi bekletiyordu."[1694] Hadîsi İmam Şafiî rivayet etmiştir.

١٠٩٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ إِيلَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ، فَوَقَّتَ اللّٰهُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ، فَإِنْ كَانَ أَقَلَّ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، فَلَيْسَ بِإِيلَاءٍ

1090- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Cahiliye devrinin îlâsı bir veya iki seneydi. Allah bunu dört ay olarak tayin etti. Dört aydan az olursa îlâ olmaz." Hadîsi Beyhakî tahric etmiştir.

١٠٩١- عَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا ظَاهَرَ مِنِ امْرَأَتِهِ، ثُمَّ وَقَعَ عَلَيْهَا، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّى وَقَعْتُ عَلَيْهَا قَبْلَ أَنْ أُكَفِّرَ، قَالَ: فَلَا تَقْرَبْهَا حَتَّى تَفْعَلَ مَا أَمَرَكَ اللّٰهُ.

1091- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir. Bir adam karısına zıhar yaptı. Sonra ona cima yaptı ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelerek: "Ben kefa-

---

[1692] Yani ya ilk hale geri dönerek hanımı ile münasebette bulunması ya da onu boşaması beklenir.

[1693] Ebu Eyyup Süleyman bin Yesar . Ümmü'l-mü'minîn Meymûne'nin azatlı kölesidir. Medine'de tabiinin büyüklerinden olan 7 fakihten biridir. Sika, faziletli, takvalı ve hüccet bir zattı. 107 yılında 73 yaşında vefat etti.

[1694] Sahabenin bir kısmı ve İmam malik, Şafii ve İmam Ahmed'den oluşan cumhur ve diğerleri bu ve önceki mevkuf hadîsi kabul etmiş ve şöyle demişlerdir: "Îlâ yapan boşamadıktan sonra sadece dört ay geçmesiyle talak gerçekleşmez." Ebu Hanîfe ve sahabenin çoğunluğuna göre sürenin bitmesiyle boşanma gerçekleşir.

ret vermeden cima ettim" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da "O halde Allah'ın sana emrettiğini yapıncaya kadar ona yaklaşma" buyurdu.

Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Nesâî mürsel olduğunu tercih etmiştir. Bezzar başka bir vecihle Abbas'tan rivayet etmiş ve onda "Kefaret ver, bir daha yapma" ifadesini ziyade etmiştir. [1695]

١٠٩٢- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ صَخْرٍ قَالَ: دَخَلَ رَمَضَانُ، فَخِفْتُ أَنْ أُصِيبَ إِمْرَأَتِي، فَظَاهَرْتُ مِنْهَا، فَانْكَشَفَ لِي مِنْهَا شَيْءٌ لَيْلَةً، فَوَقَعْتُ عَلَيْهَا، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرِّرْ رَقَبَةً قُلْتُ: مَا أَمْلِكُ إِلَّا رَقَبَتِي. قَالَ: فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ، قُلْتُ: وَهَلْ أَصَبْتُ الَّذِي أَصَبْتُ إِلَّا مِنَ الصِّيَامِ؟ قَالَ: أَطْعِمْ عِرْقًا مِنْ تَمْرٍ بَيْنَ سِتِّينَ مِسْكِينًا.

1092- Seleme bin Sahr (r.a.) [1696] şöyle demiştir: "Ramazan ayı girdi. Ben hanımıma cima yaparım diye korktum ve zıhar yaptım. Bir gece onun bir tarafı bana açılıverdi. Hemen ona yaklaştım. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: "Bir köle azat et." Ben "Boynumdan başka hiçbir şeye sahip değilim" dedim. O zaman "İki ay üst üste oruç tut" buyurdu. "Zaten başıma ne geldiyse oruçtan gelmedi mi?" dedim. Rasûlullah (s.a.v.) "Bir arak[1697] hurmayı 60 fakire yedir." buyurdu.

Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Cârud hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

* * *

[1695] İlim ehlinin geneli hadîsin zahiri ile hükmetmiş ve şöyle demiştir: "Bu durumda sadece bir kefaret gerekir." Bazı alimler ise iki kefaret gerekeceğini söylemiştir.

[1696] Seleme bin Sahr bin Süleyman el-Beyazî. (Hazrecin bir kolu olan Benî Beyaza'ya nispettir.) Ağlayanlar (bekkâun) dandır.

[1697] Arak, 15 sa' genişliğinde bir zembildir. Bu, her fakire bir müd verilmesi gerektiğine delildir. (Hanefilere göre kuru hurma, mısır ve arpadan bir sa', buğd ydan yarım sa' vermek gerekir. Mütercime) Ayrıca hadîs zıhar kefaretinin mertebe mertebe olduğ nu göstermektedir. Bir kefaretten diğerine ancak öncekinden aciz kalınca geçilebilir.

10- LİAN[1698] BÖLÜMÜ

١٠٩٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَأَلَ فُلَانٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَرَأَيْتَ أَنْ لَوْ وَجَدَ أَحَدُنَا امْرَأَتَهُ عَلَى فَاحِشَةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ تَكَلَّمَ تَكَلَّمَ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ! فَلَمْ يُجِبْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَتَاهُ، فَقَالَ: إِنَّ الَّذِى سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدِ ابْتُلِيتُ بِهِ، فَأَنْزَلَ اللّٰهُ الآيَاتِ فِى سُورَةِ النُّورِ، فَتَلَاهُنَّ عَلَيْهِ وَوَعَظَهُ وَذَكَّرَهُ، وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الآخِرَةِ. قَالَ: لَا، وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا، ثُمَّ دَعَاهَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَعَظَهَا كَذَلِكَ، قَالَتْ: لَا، وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِنَّهُ لَكَاذِبٌ، فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ، فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ، ثُمَّ ثَنَّى بِالْمَرْأَةِ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا.

1093- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Filan kişi[1699] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sordu: "Ya Rasûlullah! Ne dersin, birimiz karısını kötülük yaparken bulsa ne yapmalıdır? Konuşsa pek büyük bir şey hakkında konuşmuş olur. Sussa da yine böyle bir şey hakkında susmuş olur." Rasûlullah (s.a.v.) cevap vermedi. Bir müddet sonra o adam gelerek "Sana sorduğum şey gerçekten başıma geldi" dedi. Bunun üzerine Allah Nur Sûresindeki âyetleri indirdi. Rasûlullah onları kendine okudu. Ona vaaz etti ve hatırlatmada bulundu. Ona dünya azabının[1700] âhiret azabından hafif olduğunu hatırlattı. Adam "Hayır, seni hak din ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, ben onun hakkında yalan söylemedim" dedi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) kadını

[1698] Adamın karısına zina iftirası atması ve kadının bunu inkar etmesi, erkeğin şahitleri ve delili olmaması, bunun üzerine kocanın hanımının aleyhine Allah'a yemin ederek dört kere kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair şahitlik yapması, beşincide eğer yalan söylüyorsa Allah'ın lânetinin üzerine olmasını dilemesi; kadının da ona kendi adına benzer şahitliklerle cevap vermesi, kocasının yalancılardan olduğuna dört kere Allah adına şahitlik etmesi beşinci de eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesidir. (bkz. Nûr Sûresi, 24/ 6-9) kadın bu şekilde şahitlik yaparsa onun aleyhinde zina sabit olmaz, eşi de iftira haddi olarak kırbaçlanmaz. Sonsuza kadar da ayrı yaşarlar. Eğer kadın bu şahitlikten kaçınırsa adamın doğru sözlü olduğu anlaşılır ve kadın recmedilir. Bu işlem lian olarak isimlendirilmiştir. Çünkü her iki taraf da diğer taraf doğru söylüyorsa kendine lanet etmektedir. sıra kadına geldiğinde –lanetin sonucu olan- gadap kelimesi seçilmiştir. Çünkü kadın yönünden bu günah çok çok büyüktür. Adama nispet edilen suç iftira iken, kadına nispet edilen suç zinadır.

[1699] Rivayetlerin çoğuna göre bu kişi Uveymir Aclânî'dir. Siyaktan anlaşıldığına göre lian âyeti onunla ilgili olarak inmiştir. Fakat rivayetlerin çoğuna göre bu âyetler Hilal bin Ümeyye Damrî hakkında nazil olmuştur. O lianı yapan ilk kişidir. "Senin hakkında indirildi" cümlesi ise senin olayına benzer bir olayda indi şeklinde tevil edilebilir.

[1700] Dünya azabı, iftira haddi olan 80 kırbaçtır.

çağırdı. Ona da aynı şekilde nasihat etti. Kadın "Hayır, seni hak din ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, bu adam gerçekten yalancıdır" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) işe erkek ile başladı ve erkek Allah adına dört defa şehadet getirdi. Sonra bu işi kadına da yaptırdı. En sonunda aralarını ayırdı."[1701] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٠٩٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَيْضًا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْمُتَلَاعِنَيْنِ: حِسَابُكُمَا عَلَى اللّٰهِ تَعَالَى، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَالِي؟ قَالَ: إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا

1094- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) lânetleşen bir çifte şöyle buyurmuştur: **"Hesabınız Allah'a aittir. İkinizden biri yalancı. Bu sebeple senin o kadını alma imkanın yok."** Bunun üzerine lianı yapan adam "Ya Rasûlullah! Ona verdiğim malım ne olacak?" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da **"Eğer onun hakkında doğru söylediysen, o mal kadının kendine helal kıldığın fercinin karşılığıdır. Eğer yalan söylediysen, bu malı ondan almak sanin için daha da imkansızdır."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٩٥- عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَبْصِرُوهَا، فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَبْيَضَ سَبِطًا فَهُوَ لِزَوْجِهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلَ جَعْدًا، فَهُوَ الَّذِي رَمَاهَا بِهِ

1095- Enes (r.a.)'ten Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Dikkatli olun. Eğer kadının doğurduğu çocuk[1702] ak pak ve kıvırcık saçlı olursa o çocuk, kocasınındır.[1703] Şayet çocuk sürmeli gözlü ve düz saçlı olursa kendisine isnatta bulunduğu adamındır[1704]."**Hadis müttefekun aleyhtir.

1701 "Aralarını ayırdı". İlim ehlinin çoğu bu hadîsi lian yapan eşlerin ancak hakimin ayırması ile ayrılabileceklerine delil kabul etmiştir. Cumhur, Malik, Şafii, İmam Ahmed ve bunlara tâbî olanlar ayrılığın lian ile gerçekleştiği görüşünü kabul etmişlerdir. O zaman "aralarını ayırdı" sözünün anlamı bunu ilan etti olmaktadır.

1702 Lian sırasında rahimde bulunan bebek.

1703 Çünkü kocasının özelliği böyledir.

1704 Yani zina yapan adamındır. Çünkü o sürmeli gözlü ve düz saçlıdır. Rivayetlerde çocuğun istenmeyen vasıfta doğduğu rivayet edilmiştir. Hadîs kıyafet bilgisiyle amelin caiz olacağına da işaret ediyor. Ancak Rasûlullah "Eğer şu yeminler olmasaydı ben bu kadına yapacağımı bilirdim" buyurarak bununla gerek olumlu gerek de olumsuz hüküm verilemeyeceğini beyan etmiştir.

١٠٩٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ رَجُلاً اَنْ يَضَعَ يَدَهُ عِنْدَ الْخَامِسَةِ عَلَى فِيهِ، وَقَالَ: إِنَّهَا مُوجِبَةٌ

1096- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan bildirilmiştir: Rasûlullah bir adama beşinci yeminde elini lian yapan erkeğin ağzına koymasını emretti ve "Bu şehadet, (ayrılığı ve eğer yalan söylüyorsa kadın için azabı) gerektirir" buyurdu. Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır.

١٠٩٧- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ -فِى قِصَّةِ الْمُتَلَاعِنَيْنِ- قَالَ: فَلَمَّا فَرَغَا مِنْ تَلَاعُنِهِمَا قَالَ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنْ اَمْسَكْتُهَا، فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ اَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1097- Sehl bin Sa'd (r.a.) lian yapan bir çiftin hikayesini anlatırken şöyle demiştir: "Lianı bitirince adam "Bu kadını nikahımda tutsam onun hakkında yalan söylemiş olurum ya Rasûlullah" dedi ve hanımını Rasûlullah (s.a.v.) kendisine emretmeden üç defa boşadı." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٠٩٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلاً جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ اِمْرَاَتِى لَا تَرُدُّ يَدَ لَامِسٍ. قَالَ: غَرِّبْهَا. قَالَ: اَخَافُ اَنْ تَتْبَعَهَا نَفْسِى. قَالَ: فَاسْتَمْتِعْ بِهَا.

1098- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan bildirilmiştir: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve şöyle dedi: "Karım hiçbir yoklayanın elini geri çevirmiyor."[1705] Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Onu uzaklaştır" buyurdu. Adam "nefsimin onu takip etmesinden korkuyorum" deyince Rasûlullah (s.a.v.) "o halde ondan istifade et" buyurdu.

Hadîsi Ebu Davud ve Bezzar rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır. Nesâî bunu başka bir vecihle İbn Abbas (r.a.hüma)'tan tahric etmiştir. orada igade

قَالَ: طَلِّقْهَا. قَالَ: لَا اَصْبِرُ عَنْهَا. قَالَ: فَاَمْسِكْهَا

[1705] Bu, fücurdan kinayedir. Kadın, yabancılardan kaçınmamaktadır. Ama zina da yapmamıştır. Çünkü yapmış olsaydı bu ifade ona bir isnad olurdu ve lian gerekirdi.

"Onu boşa" şeklindedir. Bunun üzerine adam "Onun ayrılığına saberedemem" deyince Hz. Peygamber "O halde onu nikahında tut" buyurmuştur.

١٠٩٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ -حِينَ نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَلَاعِنَيْنِ-: أَيُّمَا اِمْرَأَةٍ أَدْخَلَتْ عَلَى قَوْمٍ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ، فَلَيْسَتْ مِنَ اللّٰهِ فِى شَىْءٍ، وَلَنْ يُدْخِلَهَا اللّٰهُ جَنَّتَهُ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ جَحَدَ وَلَدَهُ -وَهُوَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ- إِحْتَجَبَ اللّٰهُ عَنْهُ، وَفَضَحَهُ اللّٰهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ

1099- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın lian âyeti indiğinde şöyle buyurduğunu duymuştur: "**Herhangi bir kadın bir kavmin yanına onlardan olmayan birini koyarsa,**[1706] **o kadının Allah katında hiçbir itibarı yoktur. Allah onu cennetine de sokmaz. Hangi adam çocuğunu yüzüne bakıp dururken**[1707] **inkar ederse Allah ondan rahmetini gizler ve onu gelmiş geçmiş herkese rezil eder.**" Hadîsi Ebu Davud, Nesâî ve İbn Mace tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٠٠- عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ أَقَرَّ بِوَلَدٍ طَرْفَةَ عَيْنٍ، فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَنْفِيَهُ

1100- Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Eğer bir kimse çocuğu bir göz kırpma süresi de olsa kabul ederse, bir daha onu reddetme hakkı yoktur." Bu hadîsi Beyhakî rivayet etmiştir. Hadis hasen mevkuftur.

١١٠١- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ اِمْرَأَتِى وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ؟ قَالَ: هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا أَلْوَانُهَا؟ قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: هَلْ فِيهَا مَنْ أَوْرَقَ؟، قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَنَّى ذَلِكَ؟، قَالَ: لَعَلَّهُ نَزَعَهُ عِرْقٌ. قَالَ: فَلَعَلَّ إِبْنَكَ هَذَا نَزَعَهُ عِرْقٌ.

1101- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir adam:

-Ya Rasûlullah, karım esmer bir çocuk doğurdu, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.):

- Senin develerin var mı?

[1706] Zina yaparak hamile kalır ve eşi bunu hissetmeyip çocuğu kendinin sanırsa. Bu, zinanın ne kadar büyük bir haram olduğuna işaret etmektedir. Çünkü bu bir kavme kendilerinden olmayan bir çocuğun katılmasına sebep olmaktadır.

[1707] Yüzüne bakıp dururken, yani onun kendi çocuğu olduğunu bilirken ifadesi şefkat azlığından ve kalp katılığından kinayedir.

-Evet.
-Renkleri ne?
-Kırmızı.
-İçlerinde yağız olanları var mı?
-Evet.
-Peki bu nereden?
-Soyunda bir damara çekmiş olabilir.
Bu konuşma üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:
-Belki senin şu oğlun da soyundan bir damara çekmiştir.
Hadis müttefekun aleyhtir.
İmam Müslim'deki rivayette

وَهُوَ يُعَرِّضُ بِأَنْ يَنْفِيَهُ

"O adam çocuğu nefye çalışıyormuş" ibaresi vardır. Sonunda

وَلَمْ يُرَخِّصْ لَهُ فِى الانْتِفَاءِ مِنْهُ

"Kendisine bu durumdan istifade için ruhsat vermedi" denmiştir.

* * *

11- İDDET[1708], YAS TUTMA[1709], İSTİBRA[1710] VE DİĞERLERİ İLE İLGİLİ BÖLÜM

١١٠٢- عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ سُبَيْعَةَ الأَسْلَمِيَّةَ -رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا- نُفِسَتْ بَعْدَ وَفَاةِ زَوْجِهَا بِلَيَالٍ، فَجَاءَتِ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تَنْكِحَ، فَأَذِنَ لَهَا، فَنَكَحَتْ.

1708 İddet, kadının eşinden talak, fesh, ölüm veya başka bir sebeple ayrılmasından sonra evlenmeden beklediği süredir.
1709 Kadının eşi vefat ettiği zaman üzülmesi ve hüzün elbiseleri giyip zineti terk etmesidir.
1710 İstibrâ, kadının bir hayız süresi rahminde bebek olmadığının anlaşılması için beklemesidir.

1102- Misver bin Mahrame'den bildirilmiştir: Elsem kabilesinden Sübey'a[1711] (r.a.) kocasının vefatından birkaç gece sonra nifas gördü. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek evlenmek için izin istedi. Hz. Peygamber de (s.a.v.) ona izin verdi. O da evlendi."[1712]

Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Aslı Sahihayn'dadır.

Bir metinde

أَنَّهَا وَضَعَتْ بَعْدَ وَفَاةِ زَوْجِهَا بِأَرْبَعِينَ لَيْلَةً

"Sübey'a kocasının vefatından kırk gece sonra doğum yaptı" denmiştir.

İmam Müslim'in metninde Zührî[1713] şöyle demiştir:

وَلَا أَرَى بَأْساً أَنْ تَزَوَّجَ وَهِيَ فِي دَمِهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَقْرَبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهُرَ

Bu kadının kan görürken evlenmesinde bir beis görmüyorum. Şu kadar var ki temizleninceye kadar kocası ona yaklaşmaz."

١١٠٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: أُمِرَتْ بَرِيرَةُ أَنْ تَعْتَدَّ بِثَلَاثِ حِيَضٍ

1103- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Berire'ye üç hayız müddeti beklemesi emredilmiştir." Hadîsi İbn Mace rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır. Fakat hadis illetlidir.

١١٠٤ - عَنْ الشَّعْبِيِّ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -فِي الْمُطَلَّقَةِ ثَلَاثاً-: لَيْسَ لَهَا سُكْنَى وَلَا نَفَقَةٌ

1104- Şa'bî,[1714] Fatıma binti Kays (r.a.)'tan, o da Hz. Peygamber (s.a.v.)'den naklen üç defa boşanan kadın hakkında bildirmiştir: **"Ona mesken ve nafaka yoktur."**[1715] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1711] Sübey'a binti Haris el-Eslemî. Sahabîdir. İbn Sa'd onun muhacir hanımlardan olduğunu söylemiştir. Sa'd bin Havle'nin nikahı altındaydı. Amcası Veda Haccında Mekke'de vefat etti. Sonra kavminden bir gençle evlendi. Ebu Senabil ile evlendiği rivayet edilmiştir.

[1712] Hadîs, eşi vefat eden hamile kadının iddetinin süre uzun da kısa da olsa doğumla bittiğine delildir. İlim ehlinin geneli bu görüştedir.

[1713] Muhammed bin İmam Müslim bin Ubeydullah bin Abdullah bin Şihab el-Kureşî ez-Zührî. Meşhur imamlardan biridir. Hicaz ve Şam bilginidir. Dördüncü tabakanın başlarındandır. Celalet ve itkanı konusunda ittifak vardır. Leys "İbn Şihab'dan dahi toparlatıcı bir âlim görmedim", Malik "İbn Şihab insanların en cömertlerindendi. İnsanlar arasında onun eşi yoktur" demiştir. 124'te vefat etmiştir.

[1714] Ebu Amr Amir bin Şerahıl bin Abdullah eş-Şa'bî Hemedânî Kûfî'dir. Tabiinin büyüklerindendir. Büyük bir fakihtir. Zührî "Dört imam şunlardır: Medine'de İbn Müseyyeb, Kûfe'de Şa'bî, Basra'da

١١٠٥- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَحِدُّ إِمْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسْ ثَوْبًا مَصْبُوغًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصْبٍ، وَلَا تَكْتَحِلْ، وَلَا تَمَسَّ طِيبًا، إِلَّا إِذَا طَهُرَتْ نُبْذَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ.

1105- Ümmü Atıyye (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Bir kadın eşi için tuttuğu dört ay on gün yas dışında hiç kimse için üç günden fazla yas tutamaz. Asıb[1716] dışında hiçbir boyalı elbise giyemez. Sürme çekinemez, koku dahî sürünemez. Ancak temizlendiği zaman kust[1717] ve ezfardan[1718] bir parça sürünebilir."** Hadis müttefekun aleyhtir. Bu, İmam Müslim'in metnidir. Ebu Davud ve Nesâî'de "kınalanmaz", sadace Nesâî'de "taranamaz" ziyadesi ile rivayet edilmiştir.

١١٠٦- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَعَلْتُ عَلَى عَيْنِي صَبْرًا، بَعْدَ أَنْ تُوُفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ يَشِبُّ الْوَجْهَ، فَلَا تَجْعَلِيهِ إِلَّا بِاللَّيْلِ، وَانْزِعِيهِ بِالنَّهَارِ، وَلَا تَمْتَشِطِي بِالطِّيبِ، وَلَا بِالْحِنَّاءِ، فَإِنَّهُ خِضَابٌ. قُلْتُ: بِأَيِّ شَيْءٍ أَمْتَشِطُ؟ قَالَ: بِالسِّدْرِ.

1106- Ümmü Seleme (r.a.) şöyle demiştir: "Ebu Seleme (r.a.) vefat ettikten sonra gözlerime sarı sabır[1719] koydum. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Sarı sabır yüze renk verir.[1720] Ancak sen onu geceleyin sür, gündüz çıkar. Hem koku ve kına ile taranma. Çünkü bu boyadır." Buyurdu. Bunun üzerine "Peki ne ile taranayım?" dedim. "Sidirle" buyurdu. Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İsnadı hasendir.

Hasan Basrî Şam'da da Mekhul!dür demiştir. Şa'bî Hz. Ömer'in hilafeti zamanında doğmuştur. Hz. Osman zamanında diyenler de vardır. 62 yaşında 104 yılında vefat etmiştir.

1715 Üç kere boşanan kadına mesken ve nafaka verilmeyeceği konusunda bu hadîs delil gösterilmiştir. İmam İmam Ahmed de bu görüştedir. Ebu Hanîfe ona mesken ve nafaka verileceğini söylemiştir. ("Onları kendi oturduğunuz yerde iskan edin" Talak Sûresi 65/ 6. âyet ile amel ederek Ebu Hanife bu hükme varmıştır. Mütercime) Şafii ve Malik mesken verileceğini ama nafaka verilmeyeceğini söylemişlerdir. Onlar Fatıma'nın hadisi ile amel etmemişlerdir.

1716 Asb: Bir çeşit yemen kumaşıdır. Bunun ipliği bir araya toplanarak bağlanır, sonra boyanır ve yayılır. Bu sebeple bağlanan yerlere boya gelmediği için alacalı olur.

1717 Bir çeşit güzel buhur ve öd ağacıdır. Araplara Hindistan'dan getirilirdi.

1718 Ezfar: Güzel kokan şeylerden biridir. Siyah ıtır olduğu söylenmiştir. Nevevî, hayızdan yıkandıktan sonra hoş olmayan kokuyu gidermek için bunların kullanılmasına ruhsat verildiğini söylemiştir.

1719 Ağacın acı suyundan yapılan bir ilaçtır. Tedavi için gözerin etrafına sürülür. Eğer gözün içine girerse nuru gider.

1720 Yüzü genç birinin yüzü gibi güzel ve süslü yapar. Yas tutan kadından istenen bu ifadelere uymamaktadır.

١١٠٧ - عَنْهَا، أَنَّ اِمْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ اِبْنَتِي مَاتَ عَنْهَا زَوْجُهَا، وَقَدْ اِشْتَكَتْ عَيْنَهَا، أَفَنَكْحُلُهَا؟ قَالَ: لَا.

1107- Ümmü Seleme (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir kadın "Ya Rasûlullah, kızımın eşi vefat etti. Kızım gözünden rahatsız. Bu sebeple sürme çekebilir mi?" diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) "Hayır" buyurdu.[1721] Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٠٨ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: طُلِّقَتْ خَالَتِي، فَأَرَادَتْ أَنْ تَجُدَّ نَخْلَهَا فَزَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: بَلْ جُدِّي نَخْلَكِ، فَإِنَّكِ عَسَى أَنْ تَصَدَّقِي، أَوْ تَفْعَلِي مَعْرُوفًا

1108- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: Teyzem boşandı. Ardından hurmasını toplamak istedi. Bir adam onun dışarı çıkmasına engel oldu. Bunun üzerine o da Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. "Hayır, sen hurmanı topla. Çünkü olur ki tasadduk eder veya hayır yaparsın."[1722] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١١٠٩ - عَنْ فُرَيْعَةَ بِنْتِ مَالِكٍ، أَنَّ زَوْجَهَا خَرَجَ فِي طَلَبِ أَعْبُدٍ لَهُ فَقَتَلُوهُ. قَالَتْ: فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي، فَإِنَّ زَوْجِي لَمْ يَتْرُكْ لِي مَسْكَنًا يَمْلِكُهُ وَلَا نَفَقَةً، فَقَالَ: نَعَمْ. فَلَمَّا كُنْتُ فِي الْحُجْرَةِ نَادَانِي، فَقَالَ: اُمْكُثِي فِي بَيْتِكِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ. قَالَتْ: فَاعْتَدَدْتُ فِيهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، قَالَتْ: فَقَضَى بِهِ بَعْدَ ذَلِكَ عُثْمَانُ

1109- Fürey'a[1723] binti Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Onun kocası kölelerini aramaya çıktı. Fakat onu öldürdüler. O şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.)'a "Ailemin yanına dönebilir miyim? Çünkü eşim bana bir mesken ve nafaka bırakmadı" diye

---

[1721] Hadîs, yas tutan kadının mutlak olarak sürme süremeyeceğine delildir. Ebu Davud'un metninde ifade "gece süre, gündüz yıkarsın" şeklindedir. Bu da eğer ihtiyacı varsa gece sürebileceğine delildir. (Hanefîlerin görüşü de bu yöndedir. Mütercime) Evlâ olan sürmemektir. Sürme yasağı zinet olması sebebiyle olduğu için eğer sürme beyazsa ve süsü yoksa gündüz sürmekte de bir sıkıntı olmaması gerekir.

[1722] Hanefîler'e göre talak-ı bâin ile boşanan kadın dışarı gece gündüz çıkamaz. Delilleri "Onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar" (Talak 65/ 1) âyetidir. (Mütercime)

[1723] Fürey'a binti Malik bin Sinan el-Hudrî. Ebu saîd el-Hudrî'nin kardeşidir. Rıdvan bey'atine katılmıştır.

sordum. Rasûlullah (s.a.v.) “Evet” dedi. Odama gittiğimde beni çağırarak “Takdir yerini buluncaya kadar evinde dur” buyurdu.

Fürey'a şöyle demiştir: “Bunun üzerine o evde 4 ay 10 gün iddet bekledim. Bundan sonra Hz. Osman da böyle hükmetti.”[1724]

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî, Züheli, İbn Hıbban, Hakim ve diğerleri hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١١١٠- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ زَوْجِي طَلَّقَنِي ثَلَاثًا، وَأَخَافُ أَنْ يُقْتَحَمَ عَلَيَّ، قَالَ: فَأَمَرَهَا، فَتَحَوَّلَتْ.

1110- Fatıma binti Kays (r.a.) şöyle demiştir: “Ya Rasûlullah, eşim beni üç defa boşadı. Üzerime bir baskın yapılmasından korkuyorum” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) emretti de ben taşındım.”[1725] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١١١١- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: لَا تُلْبِسُوا عَلَيْنَا سُنَّةَ نَبِيِّنَا، عِدَّةُ أُمِّ الْوَلَدِ إِذَا تُوُفِّيَ عَنْهَا سَيِّدُهَا أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

1111- Amr bin Âs (r.a.) şöyle demiştir: “Bizim için Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetini karıştırmayın. Ümmü'l-veledin[1726] efendisi öldüğü zaman bekleyeceği iddet 4 ay 10 gündür.” Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Dârekutnî münkatı olduğu için illetli olduğunu söylemiştir.

١١١٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا الْأَقْرَاءُ، الْأَطْهَارُ

1112- Hz. Aişe şöyle demiştir: “Kur'lar[1727] ancak temizlik zamanlarıdır.” Hadîsi Malik, İmam Ahmed ve Nesâî bir kıssanın içinde sahih senetle tahric etmiştir.

[1724] Hadîs, kocası ölen kadının iddetini başladığı evde bitirmesi gerektiğine delildir. Alimlerin pek çoğu bu görüşü benimsemiştir.

[1725] Eşinin evinden amca oğlu Amr bin Ümmi Mektum'un yanına taşındı.

[1726] Efendisinden çocuğu olan cariye.

[1727] Kur' ile kastedilen “Boşanan kadınlar bizzat kendileri üç kur” beklerler” (Bakara Sûresi 2/228) âyet-i kerimesinde kastedilen ile aynıdır. Bunlar temizlik süreleridir. Boşanan kadın üç temizlik müddeti iddet bekler. Bu, Hz. Aişe'nin fetvasıdır. Bu delil olarak gösterilemez. Çünkü aleyhinde pek çok delil vardır. Kur'un temizlik mi hayız mı olduğu konusundaki ihtilaf çok büyümüştür. Deliller kastedilenin hayız olduğunu tercih ettirmektedir.

١١١٣ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: طَلَاقُ الْاَمَةِ تَطْلِيقَتَانِ، وَعِدَّتُهَا حَيْضَتَانِ

1113- İbn Ömer şöyle demiştir: "Cariyenin talakı iki kerede olur. İddeti de iki hayızdır." Hadîsi Dârekutnî merfu olarak rivayet etmiş ve hadîsin zayıf olduğunu söylemiştir. Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace hadîsi, Aişe hadîsinden tahric etmişlerdir. Hakim bunun sahih olduğunu söylemiştir. Fakat diğer alimler ona muhalefet etmiş ve hadîsin zayıf olduğunu söylemişlerdir.

١١١٥ - عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ اَنْ يَسْقِيَ مَاءَهُ زَرْعَ غَيْرِهِ.

1115- Ruveyfi'[1728] bin Sabit, Hz. Peygamber'den naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden kişi için suyu ile başkasının tarlasını sulaması helal olmaz."[1729] Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Bezzar hasen olduğunu ifade etmiştir.

١١١٦ - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي اِمْرَاَةِ الْمَفْقُودِ تَرَبَّصُ اَرْبَعَ سِنِينَ، ثُمَّ تَعْتَدُّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَعَشْرًا

1116- Kaybolan birinin hanımı hakkında Hz. Ömer'den rivayet edilmiştir: "Bu kadın 4 yıl bekler. Sonra 4 ay 10 gün iddet çeker."[1730] Hadîsi Malik ve İmam Şafiî rivayet etmiştir.

١١١٧ - عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِمْرَاَةُ الْمَفْقُودِ اِمْرَاَتُهُ حَتَّى يَأْتِيَهَا الْبَيَانُ.

[1728] Ruveyfi' bin Sabit el-Ensârî. Beni malik bin Neccar'dandır. 46'da vefat etmiştir.

[1729] Rahme bağlanan çocuk, ürün veren tarlaya benzetilmiştir. Anlamı şudur. Hamile kadınla onu gebe bırakandan başka birinin cima etmesi helal değildir. Örneğin. Bir adam başkasından hamile bir cariye satın alırsa veya önceden hamile kalmış bir kadın esir edilirse bunları satın alan veya sahip olan adamın doğum yapana kadar onlarla cima etmesi helal olmaz.

[1730] Fakih ve muhaddislerin çoğu, Malik, Şafii –iki görüşünden birinde-, İmam Ahmed, İshak ve diğerleri bu hadîsle amel etmiştir. Hanefîler ise şöyle demişlerdir: "Kayıp kocanın öldüğünü, boşadığını veya dininden döndüğünü doğru olarak öğrenmedikçe o adamın karısı olmaktan çıkmaz."
Bir diğer görüş de kaybolan koca nafaka bıraktıysa hazır bulunan kişi gibidir, şeklindedir. Ancak böyle değilse kadın nafakası olmadığı için fesh talebinde bulunursa hakim nikahı fesheder.

1117- Muğîre bin Şu'be Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Kayıp kimsenin karısı kendisine beyan edilinceye kadar onun karısıdır."[1731] Hadîsi Darekutnî zayıf bir isnatla tahric etmiştir.

١١١٨ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبِيتَنَّ رَجُلٌ عِنْدَ اِمْرَاَةٍ، اِلَّا اَنْ يَكُونَ نَاكِحًا، اَوْ ذَا مَحْرَمٍ.

1118- Cabir Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Hiçbir adam bir kadının yanında nikahlısı veya mahremi değilse gecelemesin." Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١١١٩ - عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِاِمْرَاَةٍ، اِلَّا مَعَ ذِى مَحْرَمٍ.

1119- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Hiçbir adam bir kadınla yanında mahrem biri bulunmadan yalnız kalmasın." Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١١٢٠/ ١١٢١ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِى سَبَايَا اَوْطَاسٍ: لَا تُوطَاُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعَ، وَلَا غَيْرُ ذَاتِ حَمْلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً

1120/ 1121- Ebu Said'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber Evtas esirleri[1732] hakkında şöyle buyurmuştur: "Hiçbir hamile ile doğum yapmadıkça cima edilmez. Hamile olmayanla da hayız görmedikçe cime edilmez." Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hadîsin Darekutnî'de İbn Abbas (r.a.hüma)'tan rivayet edilmiş bir şahidi vardır.

١١٢٢/ ١١٢٥ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ.

[1731] Yani yaşayıp yaşamadığı, müslüman mı yoksa mürted mi olduğu kendisine bildirilene kadar onun karısıdr. Hadîs çok zayıf olduğu için muhakkık alimler onunla amel etmemiştir. Senedinde Salih bin Malik ve Muhammed bin Fadl vardır ki, ikisi de meçhuldür. Sivar bin Mus'ab ve Muhammed bin Şerahbîl metruktür. Muhammed bin Şerahbîl Muğîre'den münker ve batıl şeyler rivayet etmiştir.

[1732] Evtas, Huneyn'e yakın bir vadidir. Orada Huneyn gazvesinde Sakîf ve Hevazin kabilelerinden kadınlar esir edilmişti.

1122/ 1125- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Çocuk firaşa aittir.**[1733] **Zina yapana da taş vardır.**[1734]" Hadis Ebu Hureyre'den bir kıssa hakkındaki Aişe hadîsinden ve Nesâî'deki İbn Mes'ud hadîsi ile Ebu Davud'daki Osman hadîsinden müttefekun aleyh olarak tahric etmiştir.

* * *

12- SÜT EMME[1735] BÖLÜMÜ

١١٢٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُحَرِّمُ الْمَصَّةُ وَالْمَصَّتَانِ.

1126- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir ve iki defa emmek haram kılmaz."**[1736] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

[1733] Firaş, hür veya cariye olsun cima edilen kadındır. Burada firaştan kastedilen onun sahibi ve malikidir. İmam Buhârî'ye ait bir rivayette "Çocuk firaş sahibinindir" denmiştir. O da koca veya sahiptir.

[1734] Zina eden umduğunu bulamaz. Onun çocukta hiçbir hakkı yoktur. Ona taş, ağzına da toprak vardır. Yani onun için sadece ve sadece hüsran söz kğnusudur. Taştan kastedilenin, recm olduğu söylenmiştir. Bu görüş zayıftır. Çünkü sadece evli biri zina yaparsa recmedilir. Hadîsin manası şudur. Birinin eşi veya cariyesi olan kadın bir çocuk doğurursa bu çocuğun nesebi bu adama nispet edilir ve onun oğlu sayılır. Aralarında miras ve diğer ahkam cârî olur. Başka biri bu kadınla zina yaptığını iddia etse, çocuk da zinadan dolayı doğmuş olsa ve zina yaptığını iddia eden kişiye benzese bile bu, böyledir. Ancak bu firaş sahibi bunu nefyederse çocuk zaniye değil anneye nispet edilir. Bil ki cumhur, sadece nikah akdi ile kadının firaş olacağını söylemişler ve firaş olduğu sabit olduktan sonra eş ile cima imkanı bulmasıyla 6 veya daha çok ay içinde bir çocuk doğurursa bu çocuğun o eşe ait olacağını kabul etmişlerdir. Cima imkanı olmadıysa çocuk ona katılmaz. Hanefîlere göre ise "cima imkanı bulsun bulmasın sadece nikah akdi ile nesep sabit olur. Batıda yaşayan biri doğuda yaşayan bir kadınla nikahlansa, onlardan biri vatanını terk etmese veya akitten sonra boşansa, sonra da kadın 6 veya daha çok ay içinde bir çocuk dünyaya getirse yine de çocuk bu eşe nispet edilir." Gördüğün gibi bunu reddetmeye hacet yoktur. İbn Teymiye ise muhakkak cimanın bilinmesini şart koşmuştur. İbn Kayyım ve Menar musannifi de onu desteklemiştir.

[1735] Çocuğun kadının göğsünden belirli bir vakitte emmesidir. Bu emen ile emziren arasında haramlığın sabit olma sebebidir. Böylece oğluna emdiği kadının nikahı ebediyen haram olur. Haramlık, emziren ile emenin çocukları ve emen ile emzirenin çocukları, eşi ve kendisi ile cima yapan sahibi arasında yayılır.

[1736] Sübül'de şöyle demiştir: "Emmenin hakikati çocuğun memeyi tutup emmesi, sonra da herhangi bir sebep olmadan kendi isteği ile bırakmasıdır. Nefes almak veya az bir süre dinlenmek için emmeyi bırakıp sonra devam etmesi bunun bir emme olmasına engel değildir. Bu Şafii mezhebinin görüşüdür. Bu lugata da uygundur." Süt emme hükmünün sabit olması için ne kadar emmek gerektiği konusunda ihtilaf edilmiştir. Cumhura (Hanefîler de bu görüştedir) göre emmenin azı ile çoğu hüküm ba-

١١٢٧ - عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُنْظُرْنَ مَنْ إِخْوَانُكُنَّ، فَإِنَّمَا الرَّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ.

1127- Hz. Aişe Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Kardeşlerinizin kim olduğuna bakın. Çünkü süt emme açlıktan ileri gelir."[1737] Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٢٨ - عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ سَهْلَةُ بِنْتُ سُهَيْلٍ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ سَالِمًا مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ مَعَنَا فِي بَيْتِنَا، وَقَدْ بَلَغَ مَا يَبْلُغُ الرِّجَالُ. قَالَ: أَرْضِعِيهِ. تَحْرُمِي عَلَيْهِ.

1128- Hz. Aişe şöyle demiştir: "Sehle binti Süheyl[1738] geldi ve "Ya Rasûlullah, Ebu Huzeyfe'nin[1739] mevlâsı Salim[1740] bizimle beraber evdedir. Kendisi erkeklerin vardığı büluğ çağına varmıştır" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah "Onu emzir, ona haram olursun" buyurdu.[1741] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

---

kımından aynıdır. Onlar bu görüşlerine "Sizi emziren süt anneleriniz de haramdır" (Nisa 4/23) âyetini delil getirmişlerdir. Davud ve tabiileri, İmam Ahmed, İshak, Ebu Ubeyde ve diğerleri bu hadîsin mefhumunu almış ve şöyle demişlerdir: "Emmenin hükmü üç kere emmeyle sabit olur." Şafii ise bu hükmün beş kere emmeyle sabit olacağını söylemiştir. Bu konudaki ihtilaf çok büyümüş ve herkes kendi delillerinin daha sağlam ve mantıklı olduğunu söylemiştir.

[1737] Bunun manası acıktığı zaman karnını yalnız emmek sûretiyle doyurabilen bebektir. Yani hadîsin manası açlığı doyurmayan süt emmenin bir hükmü yoktur, olmaktadır. Şu halde hadîs aşağıda geen "Eti büyütmeyen, kemiği geliştirmeyen süt emmenin bir hükmü yoktur" hadîsleri ile aynı manaya gelir. Hadîsin bir de hikayesi vardır. Hz. Aişe anlatıyor: "Rasûlü yanıma girdi. Yanımda oturan bir adam vardı. Bu, ona çok ağır geldi. Yüzünde öfkesini gördüm. "O benim süt kardeşim ya Rasûlullah "dedim. O da "Kardeşlerinizin kim olduğuna bakın ..." buyurdu.

[1738] Sehle binti Süheyl bin Amr el-Kureşî. Benî Amir bin Lüey'dendir. İslâm'a erken girenlerdendir. Ebu Huzeyfe ile Habeşistan'a hicret etmiştir. Orada Muhammed bin Ebi Huzeyfe doğmuştur.

[1739] İsminin Mühşim veya Haşim bin Utbe bin Rabîa bin Abdişems olduğu söylenmiştir. Sahabenin en faziletlilerindendir. Bedir, Uhud ve diğer gazvelerin hepsine katılmıştır. Yemame'de 53 yaşındayken şehit olmuştur.

[1740] Salim bin Ma'kıl. Ebu Huzeyfe'nin mevlası. Onu ensardan bir kadın satın almıştı. Bu kadının isminin Leyla veya Sübeyte binti Year olduğu söylenmiştir. Ebu Huzeyfe bu kadınla evlenmiş ve o da yanında Salim'i de getirmişti. Ebu Huzeyfe de onu evlat edinmişti. Salim Bedir'e katılmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabına dört kişiden Kur'an okumasını istemelerini söylemiştir. Bunlardan biri de Salim'dir. Kuba'da Hz. Peygamber (s.a.v.) gelmeden önce muhacirlere imamlık yapmıştı. Onların arasında Hz. Ömer de vardı.

[1741] Kadı şöyle demiştir: Belki de o sütünü sağmıştır ve çocuk da göğsüne dokunmadan içmiştir. Bunu ondan Nevevî zikretmiştir. Ebu Davud'un Sünen'inde "Onu beş kere emzir. O zaman evladın gibi olur" buyurulmuştur. Hadîs büyük kişinin emzirilmesiyle de süt emme hükmünün sabit olacağına delildir. Hz. Aişe ve Davud ez-Zahirî böyle söylemiştir. Ancak hadîs, önceki hadîslere terstir. O hadîslerde emmenin ancak iki yıl içinde geçerli olacağı söylenmiştir. Cumhur da bu hadîsleri kabul etmiş ve bu hükmün sadece Salim'e has olduğunu belirtmişlerdir. İbn Teymiye de süt konusunda küçüklüğü gerekli görmekle beraber "hacet olursa büyük de emer ve hüküm sabit olur" demiştir.

١١٢٩- عَنْهَا: اَنْ اَفْلَحَ اَخَا اَبِى الْقُعَيْسِ جَاءَ يَسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا بَعْدَ الْحِجَابِ. قَالَتْ: فَاَبَيْتُ اَنْ آذَنَ لَهُ، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخْبَرْتُهُ بِالَّذِى صَنَعْتُ، فَاَمَرَنِى اَنْ آذَنَ لَهُ عَلَىَّ. وَقَالَ: اِنَّهُ عَمُّكِ.

1129- Hz. Aişe (r.a.)'den bildirilmiştir: Ebu'l-Kuays'ın kardeşi Eflah[1742] tesettür hükmü sabit olduktan sonra Hz. Aişe'nin yanına girmek için izin istemeye geldi. Hz. Aişe (r.a.) dedi ki: "Ona izin vermek istemedim." Rasûlullah (s.a.v.) gelince yaptığım şeyi ona bildirdim. Bana onun yanıma girmesine izin vermemi emretti ve "O senin amcandır" buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٣٠- عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ فِيمَا أُنْزِلَ فِى الْقُرْآنِ: عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ، ثُمَّ نُسِخْنَ بِخَمْسٍ مَعْلُومَاتٍ، فَتُوُفِّىَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِىَ فِيمَا يُقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ

1130- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "İndirilen Kur'an âyetleri içinde 'On defa malum[1743] süt emme anneyi çocuğa haram kılar" ayeti de vardır. Sonra bu "Beş defa malum emme" ile neshedilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) bu âyet okunan Kur'an içindeyken vefat etti."[1744] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١١٣١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُرِيدُ عَلَى اِبْنَةِ حَمْزَةَ. فَقَالَ: اِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِى، اِنَّهَا اِبْنَةُ اَخِى مِنَ الرَّضَاعَةِ

1742 Ebu'l-Ca'd Eflah. Rasûlullah (s.a.v.)'ın azatlısıdır. Ümmü Seleme'nin azatlısı olduğu da söylenmiştir. Kardeşi Ebu'l-Kuays'ın isminin Ca'd olduğu söylenmiştir. Vail bni Eflah el-Eş'arî de denmiştir. O zaman kardeşi ile babsının ismi aynı olur. Hz. Aişe'nin iki tane süt amcası vardır. Bunlardan biri babası Ebu Bekir'in süt amcası ki bu Hz. Peygamber (s.a.v.) yaşarken vefat etmiştir, diğeri de kendisini emziren kadının kayınpederidir. O da Ebu'l-Kuays'ın kardeşi Eflah'tır. Ebu'l-Kuays da Hz. Aişe'nin süt babası olmaktadır.

1743 Yani gerçekleşmiş, sabit emme. Bu hadis, emme konusunda şüphe olursa haramlığın olmayacağını ifade etmektedir.

1744 Nevevî şöyle demiştir: Bunun anlamı şudur. Beş kere emmenin neshi ile ilgili 3 ayet gerçekten çok geç nazil olmuştur. Hatta Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde insanların bazıları hala beş kere emme şeklinde okumaktaydı. Sonra onlara nesh bilgisi ulaşınca bu şekilde okunmayacağına karar verdiler. Nesh üç çeşittir. 1. Hem kıraati (metni) hem hükmü neshedilen. On defa emme gibi. 2. Hükmü bâkî olup kıraati neshedilen. Beş kere emme ve recm ayeti gibi. 3. Hükmü neshedilen kıraati bâkî kalan. Bu çoktur. Vasiyet âyeti gibi.

1131- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Hamza'nın kızını almasını söylemişlerdi. O da bunu üzerine şöyle buyurmuştur: "O bana helal değildir. Çünkü o benim süt kardeşimin kızıdır. Nesep yönünden haram olan süt yönünden de haram olur."[1745] Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٣٢- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُحَرِّمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ إِلَّا مَا فَتَقَ الْأَمْعَاءَ، وَكَانَ قَبْلَ الْفِطَامِ.

1132- Ümmü Seleme (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Emmekten haram kılan ancak bağırsakları yarandır.[1746] Bu da memeden ayrılmadan önce olur."** Hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir. o ve hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١١٣٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَا رَضَاعَ إِلَّا فِى الْحَوْلَيْنِ

1133- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "İki senenin dışında süt emmek yoktur." Hadîsi Darekutnî ve İbn Adiy merfu ve mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. Mevkuf olduğu tercih edilmiştir.

١١٣٤- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا رَضَاعَ إِلَّا مَا أَنْشَزَ الْعَظْمَ، وَأَنْبَتَ اللَّحْمَ.

1134- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kemiği geliştiren ve eti büyütenden başka emme yoktur."**[1747] Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir.

١١٣٥- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّهُ تَزَوَّجَ أُمَّ يَحْيَى بِنْتَ أَبِى إِهَابٍ، فَجَاءَتْ اِمْرَأَةٌ. فَقَالَتْ: قَدْ أَرْضَعْتُكُمَا، فَسَأَلَ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: كَيْفَ وَقَدْ قِيلَ؟ فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ. وَنَكَحَتْ زَوْجاً غَيْرَهُ.

[1745] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu kızla evlenmesini isteyen kişinin Hz. Ali olduğu söylenmiştir. Bu kızın ismi konusunda farklı görüşler vardır. Ümame, Selma, Fatıma, Aişe, Emetullah, Amâre ve Ya'la olduğu söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Süveybe'den süt emmiştir. Bu sebeple bu kız onun süt kardeşinin kız olmaktadır. Süveybe Hz. Hamza'yı da emzirmiştir.

[1746] Bu, bağırsaklara varıp da onları besleyen emme anlamına gelir. Bu da ancak emme çağında olur.

[1747] Hadîs emmenin ancak iki yaş içindeki çocuk için haram kılacağına delildir. Çünkü sadece onun kemikleri emmeyle güçlenir.

1135- Ukbe bin Haris'ten[1748] bildirilmiştir: O, Ümmü Yahya binti Ebî İhab[1749] ile evlenmiştir. Sonra bir kadın gelmiş ve "Ben sizin ikinizi de emzirdim" demiştir. Bunun üzerine Ukbe konuyu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sormuş o da "Nasıl olur, bak ne söylendi?"[1750] buyurmuştur. Bundan sonra Ukbe ondan ayrılmış, kadın da başkasıyla evlenmiştir.

Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١١٣٦- عَنْ زِيَادِ السَّهْمِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ تُسْتَرْضَعَ الْحَمْقَى.

1136- Ziyad es-Sehmî[1751] şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ahmak kadının süt anne yapılmasını yasakladı." Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Mürseldir. Ziyad sahabi değildir.

* * *

13- NAFAKALAR[1752] BÖLÜMÜ

١١٣٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ -اِمْرَاَةُ اَبِى سُفْيَانَ- عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اِنَّ اَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ لَا يُعْطِينِى مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَكْفِينِى وَيَكْفِى بَنِىَّ، اِلَّا مَا اَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ، فَهَلْ عَلَىَّ فِى ذَلِكَ مِنْ جُنَاحٍ؟ فَقَالَ: خُذِى مِنْ مَالِهِ بِالْمَعْرُوفِ مَا يَكْفِيكِ، وَيَكْفِى بَنِيكِ.

1748 Ebu Sirva'a Ukbe bin Haris bin Amir bin Nevfel bin Abdi Menaf. Mekkelidir. Sahâbîdir. Fetihte müslüman olanlardandır. 50 yılından sonraya kadar yaşamıştır.

1749 İsmi Ganiye binti Ebî İhab bin Uveyr et-Temîmî'dir. İsminin Zeynep olduğu da söylenmiştir.

1750 Yani "Onunla nasıl bir arada bulunursun? Bu kadın söyleyeceğini söyledi." Bir rivayette "Ona bunu yasakladı" denmiştir. Seleften br grup bu hadîsle amel etmiştir. İmam Ahmed bin Hanbel de onlardandır. Şöyle demişlerdir. "Süt emme konusunda bir kadının şahitliği yeter." Cumhur bu görüşe muhalafet etmiştir. onlardan bazıları da şöyle demiştir: "Emziren kadının şahitliği ücret talep etmeden gelen üç kadının şahitliği ile beraber kabul edilir) Bunu kabul etmeyenlere göre bu durum özel bir hükmü gerektirmektedir. ."

1751 Takrib'de şöyle demiştir: Ziyad üçüncü dereceden meçhuldür. Hadîsi mürseldir. Onun Amr bin As'ın mevlası olduğu söylenmiştir. Üsdü'l-Ğâbe ve İstîab'da sahabîler arasında sayılmamıştır.

1752 Erkeğin harcadığı para, yiyecek, elbise vs. her şeydir.

1137- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Ebu Süfyan'ın[1753] karısı Hind binti Utbe[1754] Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına girdi ve şöyle dedi. "Ya Rasûlullah, Ebu Süfyan pek cimri bir adam. Bana ve çocuklarıma yetecek kadar nafaka vermiyor. Ancak ben onun haberi olmadan malından alırsam o başka. Acaba bana bunda bir günah var mıdır?" Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. "Onun malından maruf bir şekilde[1755] sana ve çocuklarına yetecek kadar al." Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٣٨- عَنْ طَارِقِ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ: قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، فَإِذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ وَيَقُولُ: يَدُ الْمُعْطِي الْعُلْيَا، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ: أُمَّكَ وَأَبَاكَ، وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ، ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ.

1138- Tarık el-Muhâribî[1756] şöyle demiştir: Medine'ye geldik. Bir de baktık ki Rasûlullah (s.a.v.) minberin üzerinde halka ayakta hutbe veriyor ve şöyle buyuruyor. **"Verenin eli üstündür. Nafakasını verdiğin kimselerden başla.[1757] Anneni, babanı, kız kardeşini, kardeşini sonra san en yakın ve ondan sonra en yakın olanları gör gözet."** Hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Darekutnî hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١١٣٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكِسْوَتُهُ، وَلَا يُكَلَّفُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا يُطِيقُ.

1139- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kölenin yiyeceği ve içeceğinin karşılanması hakkıdır. Gücünün yetmeyeceği iş de kendisine yüklenmez."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١١٤٠- عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْقُشَيْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَا حَقُّ

1753 Sahr bin Harb bin Ümeyye bin Abdişems. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile yapılan savaşlarda küffarın sancağını taşıyan ve komutanlığını yapan kişi. Abbas fetih günü onu Hz. Peygamber (s.a.v.) şehre girmeden onun yanına götürünce müslüman oldu. Dinini de çok güzel yaşadı. Hz. Osman'ın hilafetinde 32'de vefat etti.

1754 Hind binti Utbe bin Rabîa bin Abdi Şems. Mekke fethi yılında Mekke'de eşi Ebu Süfyan müslüman olduktan sonra o da müslüman oldu. Babası Utbe, amcası Şeybe ve kardeşi Velid Bedir'de öldü. Bu ona çok zor geldi. Bu yüzden Hamza'yı katlettirdiğinde göğsünü yardı, kalbini çıkardı ve çiğnedi. 14'te Muharrem ayında vefat etti. Başka rivayetler de vardır.

1755 Halk arasında herkesin kendi durumuna göre örfen geçimine yetecek miktarda.

1756 Tarık bin Abdullah el-Muharibî. Pek çok hadîs rivayet etmiş bir sahâbîdir. Benî Gatafan'dan bir kabile olan Muharib bin Hasfa'ya nispet edilmiştir.

1757 Vermeye nafakasını karşılamak zorunda olduğun kişilerden başla.

زَوْجَةِ أَحَدِنَا عَلَيْهِ؟ قَالَ: أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ، وَتَكْسُوَهَا إِذَا اِكْتَسَيْتَ، وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ...

1140- Hakim bin Muaviye el-Kuşeyrî babasından naklen bildirmiştir. Babası şöyle demiştir: "Ya Rasûlullah, bizden birimizin hanımının kocası üzerindeki hakkı nedir?" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah "Kendin yediğin zaman onu doyurman, giydiğin zaman onu giydirmen, yüzüne vurmaman ve çirkin söz (çirkin olduğunu) söylemememendir." buyurmuştur. Hadîsin devamı için bkz. Kadınlarla Geçinme.

١١٤١- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -فِى حَدِيثِ الْحَجِّ بِطُولِهِ- قَالَ فِى ذِكْرِ النِّسَاءِ: وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ.

1141- Cabir bin Abdullah (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hac hakkındaki uzun bir hadis içersinde kadınlarla ilgili şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: **"Sizin üzerinizde onların maruf bir şekilde yiyecek ve giyecek hakları vardır."** Bu hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١١٤٢- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْماً أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ.

1142- Abdullah bin Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Nafakasını verdiği kimseyi ihmal etmesi kişiye kötülük olarak yeter."** Bu hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. İmam Müslim'de şu metinle bulunmaktadır: "Kölesinden onun rızkını engellemesi."

١١٤٣- عَنْ جَابِرٍ -يَرْفَعُهُ، فِى الْحَامِلِ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا- قَالَ: لَا نَفَقَةَ لَهَا

1143- Cabir (r.a.)'den kocası ölen hamile kadın hakkında merfu olarak rivayet edilmiştir: "Ona nafaka yoktur" demiştir.[1758] Hadîsi Beyhakî tahric etmiştir. Râvîleri sikadır. Ama Beyhakî doğrusu bunun mevkuf olduğudur demiştir. Yukarıda geçen Fatıma binti Kays hadîsinde de nafakanın verilmemesi sabit olmuştur. Bu hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1758] Hadîs, kocası ölen kadına nafaka düşmediğine delildir. Bu durumda hamile olmayan kadın da öncelikle bu hükme tâbî tutulur. Ancak nafakası kendisine düşen miras hakkından düşer.

١١٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيَدِ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَيَبْدَأُ أَحَدُكُمْ بِمَنْ يَعُولُ. تَقُولُ الْمَرْأَةُ: أَطْعِمْنِي، أَوْ طَلِّقْنِي.

1144- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Veren el alan elden üstündür. Biriniz nafakası kendisine ait olanlardan başlasın. Kadın 'Beni doyur, ya da boşa' der."** Hadîsi Darekutnî rivayet etmiştir. isnadı hasendir.

١١٤٥- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ -فِي الرَّجُلِ لَا يَجِدُ مَا يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ- قَالَ: يُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا. أَخْرَجَهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ: عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْهُ. قَالَ: فَقُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: سُنَّةٌ؟ فَقَالَ: سُنَّةٌ

1145- Saîd bin Müseyyeb ailesine infak edecek bir şey bulamayan adam hakkında şöyle demiştir: "Bunların arası ayrılır." Bu hadîsi Said bin Mansur, Süfyan'dan[1759] o da Ebu'z-Zinad'dan[1760], o da İbn Müseyyeb'den tahric etmiştir. Ebu'z-Zinad "Said'e bu sünnet midir?" dedim "Evet" dedi demiştir. Bu hadis kuvvetli bir mürseldir.

١١٤٦- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى أُمَرَاءِ الْأَجْنَادِ فِي رِجَالٍ غَابُوا عَنْ نِسَائِهِمْ: أَنْ يَأْخُذُوهُمْ بِأَنْ يُنْفِقُوا أَوْ يُطَلِّقُوا، فَإِنْ طَلَّقُوا بَعَثُوا بِنَفَقَةِ مَا حَبَسُوا

1146- Hz. Ömer (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Kendisi hanımlarından kaçak yaşayan bir takım adamlar hakkında ordu komutanlarına mektup yazmış, bunları ya hanımlarının nafakalarını vermek ya da onları boşamak için göndermelerini, şayet boşarlarsa kadınları nikahları altındaki tuttukları müddetin nafakasını yollamalarını emretmiştir."[1761] Hadîsi İmam Şafiî sonra da Beyhakî hasen bir isnatla tahric etmiştir.

1759 Süfyan bin Saîd bin Mesruk es-Sevrî Ebu Abdullah el-Kûfî. Meşhur imamlardan biridir. İtkanı, zabtı, hıfzı, bilgisi, zühd ve takvası sebebi ile onun imamlığı konusunda icma edilmiştir. 77'de doğdu, Basra'da 161'de vefat etti.

1760 Abdullah bin Zekvan el-Emevî. Emevîlerin mevlasıdır. Medinelidir. Meşhur imamlardan biridir. İmam Ahmed "sikadır" demiştir. İmam Buhârî isnadların en sahihi "Ebu'z-Zinad A'rec'ten, o da Ebu Hureyre'den" tarikidir, demiştir. 130 veya 131'de vefat etti.

1761 Bu ve önceki iki hadis nafakayı karşılamanın kocanın görevi olduğunu göstermektedir. Erkek fakirse ve bu konuda sıkıntıya sebep olursa kadın boşanmayı talep edebilir. Cumhur, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed ve Zahirîler bu görüştedir. Peki bu ayrılık, talak mı fesh mi olur? Bu konuda iki görüş vardır: 1. Bu talaktır. Bu durumun mutlaka hakime bildirilmesi gerekir. Böylece hakim erkeğin ya ailesinin nafakasını karşılamasını, ya da eşini boşamasını sağlar. Eğer adam bu konuda direnirse, hakim ricî bir talaka hükmeder. Eğer adam bundan sonra geri dönmek isterse onu ikinci defa boşar.

١١٤٧ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! عِنْدِى دِينَارٌ؟ قَالَ: اَنْفِقْهُ عَلَى نَفْسِكَ. قَالَ: عِنْدِى آخَرُ؟ قَالَ: اَنْفِقْهُ عَلَى وَلَدِكَ. قَالَ: عِنْدِى آخَرُ؟ قَالَ: اَنْفِقْهُ عَلَى اَهْلِكَ. قَالَ: عِنْدِى آخَرُ، قَالَ: اَنْفِقْهُ عَلَى خَادِمِكَ. قَالَ عِنْدِى آخَرُ، قَالَ: اَنْتَ اَعْلَمَ.

1147- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi ve şöyle dedi.

-Ya Rasûlallah, bir dinarım var. Rasûlullah (s.a.v.);

-Onu kendin için harca, buyurdu.

-Bir tane daha var.

Onu çocuklarına harca.

Bir tane daha var.

-Onu ailene harca.

-Bir tane daha var.

-Onu hizmetçine harca.

Bende bir tane daha var.

-Sen bilirsin."

Hadîsi İmam Şafiî ve Ebu Davud tahric etmiştir. Metin Ebu Davud' aittir. Nesâî ve Hakim de eşi çocuklarından evvel zikrederek tahric etmiştir.

١١٤٨ - عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ اَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَنْ اَبَرُّ؟ قَالَ: اُمَّكَ. قُلْتُ: ثُمَّ مِنْ؟ قَالَ: اُمَّكَ. قُلْتُ: ثُمَّ مِنْ؟ قَالَ: اُمَّكَ. قُلْتُ: ثُمَّ مِنْ؟ قَالَ: اَبَاكَ، ثُمَّ الْاَقْرَبَ فَالْاَقْرَبَ.

1148- Behz bin Hakîm babasından, o da dedesinden naklen bildirilmiştir: Dedesi şöyle demiştir:

Olay tekrarlarsa üçüncü defa boşar. 2. Bu feshtir. Durumun hakime bildirilmesi gerekir. Böylece hakim fakirliği tespit eder ve sonra da nikah feshedilir. Durum hakime adamı boşamaya, feshetmeye ya da kadının feshetmesine izin vermeye mecbur etmesi için bildirilir, diyenler de vardır. Adam fesheder veya feshe izin verirse bu talak değil, fesh olur. Bir daha dönüş olmaz. Bu konuda daha pek çok görüş vardır. (Ebu Hanife, Servi vb. müctehidlere göre bu yüzden hakimin ayırması caiz değildir. Kadının sabretmesi, kocasının onun çalışmasına izin vermesi gerekir ve kocası ona nafakasını borçlanır. Çünkü Allah "Eli geniş olan elinin genişliğine göre nafaka versin. Eli dar olan kimseye de Allah verdiği rızıktan fazla yük yüklemez. Allah güçlükten sonra kolaylık verir." Bakara Sûresi 2/ 229-231 Mütercime)

-Ya Rasûlullah, kime ihsan edeyim? Diye sordum.

-Annene, buyurdu.

-Sonra kime? Dedim.

-Annene, buyurdu.

Sonra kime ? dedim. Annene buyurdu.

-Sonra kime? Dedim.

-Babana! Ondan sonra en yakın akrabana, ondan sonra arkasından gelen en yakın akrabana, buyurdu.

Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

* * *

14- HIDÂNE[1762] BÖLÜMÜ

١١٤٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ إِمْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ إِبْنِي هَذَا كَانَ بَطْنِي لَهُ وِعَاءً، وَثَدْيِي لَهُ سِقَاءً، وَحِجْرِي لَهُ حِوَاءً، وَإِنَّ أَبَاهُ طَلَّقَنِي، وَأَرَادَ أَنْ يَنْتَزِعَهُ مِنِّي. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ، مَا لَمْ تَنْكِحِي.

1149- Abdullah bin Amr (r.a.hüma)'dan rivayet edilmiştir. Bir kadın "Ya Rasûlullah, bu benim oğlum. Karnım onun için bir kap, göğsüm su tulumu, sînem de mahfazaydı.[1763] Şimdi babası beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Sen tekrar evlenmedikçe çocuk üzerinde daha çok hak sahibisin" buyurdu. Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[1762] Hıdane, çocuğun terbiyesini, korumasını ve zarardan uzak tutulmasını üstlenmek anlamına gelir. Sözlükte kucağına almak, bağrına basmak anlamlarına gelir. Hıdn, koltuk altından böğüre kadar olan yer veya göğüs ve iki pazı ile bunların arası anlamına gelir.

[1763] Kadın kendisine has olan bu üç vasfı sıralayarak çocuğun hıdane hakkına öncelikle sahip olduğunu ispat etmek istemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onu haklı bulmuştur. Neyl'de şöyle denmiştir: "Hadîste nikah gibi bunu engelleyen bir durum yoksa annenin çocuğa babasından daha yakın olduğuna delil vardır." İbn Münzir bu konuda icma olduğunu söylemiştir. İbn Hazm hıdane hakkının nikah ile düşmeyeceğini kesin olarak söylemiştir. Doğru olan ise düştüğüdür. Cumhurun görüşü de bu yöndedir.

١١٥٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ زَوْجِي يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِابْنِي، وَقَدْ نَفَعَنِي، وَسَقَانِي مِنْ بِئْرِ أَبِي عِنَبَةَ فَجَاءَ زَوْجُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا غُلَامُ! هَذَا أَبُوكَ وَهَذِهِ أُمُّكَ، فَخُذْ بِيَدِ أَيِّهِمَا شِئْتَ فَأَخَذَ بِيَدِ أُمِّهِ، فَانْطَلَقَتْ بِهِ.

1150- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir kadın "Ya Rasûlullah, eşim çocuğumu götürmek istiyor. Halbuki oğlumun bana faydası dokunmaya başlamıştı. Bana Ebu İnebe kuyusundan su taşıyordu" dedi. Arkasından kocası geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Ey çocuk, şu baban şu da annen. Haydi bakalım hangisini istersen onun elinden tut" buyurdu. Çocuk annesinin elini tuttu. O da çocuğu götürdü.[1764]

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî de hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٥١- عَنْ رَافِعِ بْنِ سِنَانٍ، أَنَّهُ أَسْلَمَ، وَأَبَتِ امْرَأَتُهُ أَنْ تُسْلِمَ. فَأَقْعَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأُمَّ نَاحِيَةً، وَالْأَبَ نَاحِيَةً، وَأَقْعَدَ الصَّبِيَّ بَيْنَهُمَا. فَمَالَ إِلَى أُمِّهِ، فَقَالَ: اللّٰهُمَّ اهْدِهِ. فَمَالَ إِلَى أَبِيهِ، فَأَخَذَهُ.

1151- Rafi' bin Sinan'dan[1765] rivayet edilmiştir: O müslüman olmuştu. Ama hanımı müslüman olmayı kabul etmedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) anneyi bir tarafa, babayı bir tarafa çocuğu da aralarına oturttu. Çocuk hemen annesine meyletti. Rasûlullah (s.a.v.) "Allah'ım, buna hidayet ver" diyerek dua etti. Bu sefer çocuk hemen babasına meyletti. O da çocuğu aldı."[1766] Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

1764 Kadın çocuğuna olan ihtiyacını ortaya koydu. Bu sebeple onu almaya daha çok hakkı olduğunu söyledi. Ebu Davud'un Sünen'inde rivayet şöyledir: Rasûlullah "Kura çekin" buyurdu. Kadının eşi "Benimle çocuğun arasına kim girebilir?" deyince Hz. Peygamber (s.a.v.) çocuğa "İşte bu baban... ilh." buyurdu. Bu hadîsten ve öncekinden anlaşıldığına göre çocuk küçükken anne onun üzerinde daha çok hak sahibidir. Âkıl baliğ olup hıdaneye ihtiyacı kalmadığında annesi ile babası arasında muhayyer olur. Şafii, İmam Ahmed, İshak ve hadîs ehlinin geneli bu görüşü benimsemiştir. Hıdaneye ihtiyacı olmamayı da 7 veya 8 yaşla sınırlamışlardır. Rey ehli ile İmam Malik ise çocuğun muhayyer olduğu görüşünü kabul etmemişlerdir. İmam Malik "Anne evlenene kadar kız çocuklar üzerinde, baba da ihtilam olana kadar erkek çocuklar üzerinde daha çok hak sahibidir. Ehl-i rey "Erkek çocuk hıdaneye ihtiyaç duymadığında babası onun üzerinde daha çok hak sahibi olur" demiştir.

1765 Ebu'l-Hakem el-Ensârî Evsî. Medinelidir. Sahâbîdir. Ebu'l-Kasım bin Selam Ensab'da onunla ilgili olarak "Utbun adı ile tanınan Amir bin Salebe'nin soyundandır" demiştir.

1766 Hadîsin siyakı bu çocuğun küçük olduğunu ve temyiz yaşına gelmediğini göstermektedir. Ebu Davud rivayetine göre çocuk, kızdı. Sütten kesilmiş veya buna benzerdi. Çocuğun küçük ve gayr-ı mümeyyiz olduğu anlaşıldıktan sonra tartışma velayet değil, hıdane hakkında olur. Hadîste hıdane hakkının kafir anne için de sabit olduğuna delil vardır. Fakat hadîste çocuğun temyizden sonra birisi müslüman birisi kafir ise, annesi ve babası arasında muhayyer olduğuna delil yoktur.

١١٥٢/ ١١٥٣- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِى إِبْنَةِ حَمْزَةَ لِخَالَتِهَا، وَقَالَ: الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْاُمِّ.

1152/ 1153- Bera bin Âzib (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Hazma (r.a.)'nın kızının teyzesine verilmesine hükmetmiş ve "Teyze anne mesabesindedir" buyurmuştur. [1767]Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

Ayrıca hadîsi İmam Ahmed, Hz. Ali hadîsinden tahric etmiştir. O hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.)

وَالْجَارِيَةُ عِنْدَ خَالَتِهَا، فَإِنَّ الْخَالَةَ وَالِدَةٌ

"Kız da teyzesinin yanında olacak. Çünkü teyze annedir" buyurmuştur.

١١٥٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اَتَى اَحَدَكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَإِنْ لَمْ يُجْلِسْهُ مَعَهُ، فَلْيُنَاوِلْهُ لُقْمَةً اَوْ لُقْمَتَيْنِ

1154- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden birinize hizmetçisi yemeğini getirdiği zaman onu kendisi ile beraber yemeğe oturtmazsa bari bir veya iki lokma versin."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

١١٥٥- عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عُذِّبَتْ إِمْرَاَةٌ فِى هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ، فَدَخَلَتِ النَّارَ فِيهَا، لَا هِىَ اَطْعَمَتْهَا وَسَقَتْهَا إِذْ هِىَ حَبَسَتْهَا، وَلَا هِىَ تَرَكَتْهَا، تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْاَرْضِ

1155- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan neklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Bir kadın ölünceye kadar hapsettiği bir dişi kedi sebebiyle azap görmüş ve bu yüzden cehenneme girmiştir. Kadın onu hapsettiğinde**

[1767] Bu teyzenin ismi Esma binti Umeys'tir. Kızın ismi ise Ammare'dir. Ümame olduğu da söylenmiştir. Künyesi Ümmü Fadl'dır. Bu hüküm bu kız hakkında Hz. Ali, Cafer ve Zeyd davalaşınca vuku bulmuştur. Ali "Ben bu konuda daha çok hak sahibiyim. Çünkü o benim amcamın kızı" dedi. Cafer ise "O amcamın kızı ve teyzesi benim hanımım" dedi. Zeyd de "Kardeşimin kızı" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) kızın teyzesine verilmesine hükmetti. Bu teyzenin evli olması sıkıntılı bir durumdur. Yukarıda nikahtan sonra hıdane hakkının bulunmadığı belirtilmişti. Buna şu şekilde cevap verilmiştir: "Hıdane iki taraf anne ve baba olursa nikahla düşer. Çünkü boşanmış kadının ilk eşine buğzu artar. Çoğunlukla da bu ikinci eşe olan sevgiden dolayı çocuğun bilerek ihmal edilmesine sebep olur.

doyurup sulamamış, yerin böceklerini yemesine bile izin vermemiştir."[1768]
Hadis müttefekun aleyhtir.

[1768] Hadîsin siyakı azap sebebinin yiyecek ve içecek vermemesi olduğunu göstermektedir. Çünkü kedi açlık ve susuzluktan ölmüştür. Burada kediyi öldürmenin helal veya haram olduğuna dair bir işaret yoktur. Bunun konuyla bir ilgisi bulunmamaktadır. Sözlerin en güzeli düşman olursa kediyi öldürmenin helal olmasıdır. Musannif son iki hadîsi buraya bir şeyi garanti edenin ve hıdane hakkına sahip olanın ne kadar büyük bir mes'uliyet altına girdiğini göstermek için almıştır.

9- CİNAYETLER[1769] KİTABI

١١٥٦- عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ دَمُ اِمْرِئٍ مُسْلِمٍ، يَشْهَدُ اَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَاَنِّى رَسُولُ اللّٰهِ، إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيِّبُ الزَّانِى، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ، الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ

1156- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şehadet eden müslüman bir kişinin kanı ancak şu üç sebepten biri ile helal olur: 1. Dul[1770] zinacı olmak 2. Can karşılığında can almak[1771] 3. Dinini bırakıp[1772] cemaati terk etmek[1773]**

Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٥٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحِلُّ قَتْلُ مُسْلِمٍ إِلَّا فِى إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: زَانٍ مُحْصَنٌ فَيُرْجَمُ، وَرَجُلٌ يَقْتُلُ مُسْلِمًا مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ، وَرَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ الْاِسْلَامِ فَيُحَارِبُ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ، فَيُقْتَلُ، اَوْ يُصْلَبُ، اَوْ يُنْفَى مِنَ الْاَرْضِ.

[1769] Cinayet, suç işlemek, günah bir şeyi yapmak demektir. Pek çok çeşidi olduğu için çoğul kullanılmıştır. Kasten veya hatayla, organlara ve cana karşı olabilir.

[1770] Evli (muhsan kişi) zina yaparsa recm edilir.

[1771] Düşmanlıkla öldürülen bir kişinin karşılığında öldüren kişiye kısas uygulanır.

[1772] İslâm Dini'nden mürted olan, dönen kişi.

[1773] Müslümanların cemaatini terk eden kişi.

1157- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Bir müslümanın katli ancak şu üç sebepten biri ile helal olabilir: 1. Muhsan zani recm edilir. 2. Bir müslümanı kasten öldüren adam öldürülür. 3. İslâm'dan çıkan, Allah ve Rasûlü ile savaşan kişi öldürülür, asılır veya sürgün edilir.**[1774] Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٦٨- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ.

1158- Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kıyamet gününde insanlar arasında ilk hüküm kanlar arasında verilecektir."**[1775] Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٦٩- عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْنَاهُ، وَمَنْ جَدَعَ عَبْدَهُ جَدَعْنَاهُ

1159- Semura (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz. Her kim kölesinin burnunu, kulağını veya dudağını keserse biz de onun o azasını keseriz**[1776]**."**

Bu hadîsi İmam Ahmed ile dört imam rivayet etmiştir. bu Hasan Basrî'nin Semura'dan rivayetidir. Hasan'ın ondan işitmesi konusunda ihtilaf edilmiştir.

Ebu Davud ve Nesâî'nin rivayeti şöyledir:

وَمَنْ خَصَى عَبْدَهُ خَصَيْنَاهُ

"Ve kim kölesinin hayalarını çıkarırsa biz de onun hayalarını çıkarırız." Hakim bu ziyadenin sahih olduğunu söylemiştir.[1777]

[1774] Bu cezalar bütün mürtedlere değil, irtidad ettikten sonra İslâm'a savaş açan kişilere uygulanır. Nitekim şu âyet-i kerîme konuyla ilgilidir: "Allah ve Rasûlüne karşı harbederek yeryüzünde fesad çıkarmaya çalışanların cezası, ancak ve ancak öldürülmeleri veya asılmaları ya da elleri ile ayaklarının çaprazlamaya kesilmesi ve yahut da oradan sürgün edilmeleridir." (Maide 5/33) Ancak dinden dönüp savaşmayan kişi ancak ölümle cezalandırılır.

[1775] Bu hadîs "Kulun ilk hesaba çekileceği şey namazdır" hadîsine ters değildir. Çünkü namaz Allah hakkıdır. Bu hadîs ise kullar arasında olan bir olaydır. Namazla ilgili hadîste hesaba çekileceği belirtilmiş bunda ise bir hüküm ve yargıdan bahsedilmiştir. Hesaba çekme hüküm vermeden önce yapılır. Öyleyse gerçekten de ilk hesaba çekilecek konu namazdır.

[1776] Daha çok burnunu kesmek anlamına gelir.

[1777] Hadîs, sahibinin kölesinin kendisi ve azaları karşılığında kısas edileceğine delildir. Bu hadîsin hükmü

١١٦٠- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يُقَادُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ

1160- Ömer bin Hattab (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Çocuk karşılığında baba kısas edilmez."**[1778] Hadîsi İmam Ahmed, Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir. İbn Cârud ve Beyhakî hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Tirmizî muztarip olduğunu belirtmiştir.

١١٦١/ ١١٦٢ - عَنْ أَبِى جُحَيْفَةَ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: هَلْ عِنْدَكُمْ شَىْءٌ مِنَ الْوَحْيِ غَيْرَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ: لَا وَالَّذِى فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، إِلَّا فَهْمٌ يُعْطِيهِ اللّٰهُ رَجُلًا فِى الْقُرْآنِ، وَمَا فِى هَذِهِ الصَّحِيفَةِ. قُلْتُ: وَمَا فِى هَذِهِ الصَّحِيفَةِ؟ قَالَ: الْعَقْلُ، وَفِكَاكُ الْأَسِيرِ، وَلَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ

1161/ 1162- Ebu Cuheyfe şöyle demiştir: Hz. Ali (r.a.)'ye

-Yanınızda Kur'an'dan başka vahiy var mı?[1779] Dedim.

-Hayır. Daneyi yaran ve canı yaratan Allah'a yemin ederim ki Allah'ın bir adama Kur'an ile şu sahîfede bulunan şeyler hakkında verdiği anlayış bunu dışındadır.[1780]

-Bu sahîfede ne var?

-Diyet, esiri serbest bırakma ve kafir karşılığında müslümanın öldürülmemesi.[1781]"

Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

---

hakkında pek çok değişik görüş vardır. Bu hadîsle amel etmek için hürün köle karşılığında, kendinin veya başkasının kölesi olsun öldürüleceğini söyleyenler vardır. Başkasının kölesi olursa kısasla öldürülür ama kendi kölesi ise kısas uygulanmaz da denmiştir. Ebu Hanîfe de bu görüştedir. Hür, köle karşılığında kesinlikle öldürülmez görüşünde olanlar da vardır. Son görüş İmam Ahmed, Malik, Şafii, Hasan Basrî ve diğer bazı alimlerin görüşüdür. Bu hadîsin sakındırma ve kınama için söylendiği de ehl-i ilim tarafından ifade edilmiştir.

1778 Bir kişi oğlunu öldürürse ona kısas uygulanmaz. Selefin çoğunluğu bu görüştedir. Kısas yerine diyet alınır.

1779 Yanınızda şeklinde çoğul olarak sorulmasının sebebi tazimdir. Veya bununla ehl-i beytin tamamı kastedilmiş olabilir. Hz. Ali onların başıdır. Özellikle bunu sormuştur. Çünkü şiadan bir grup ehl-i beytin, özellikle de Hz. Ali'nin yanında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in onlara özel kıldığı, başkalarının bilmediği vahyedilmiş bir şeyler olduğunu iddia etmektedirler.

1780 Hz. Ali'nin bu sözünden onunla başkası arasındaki ilim ve bilgi farkının Allah'ın kendisine verdiği anlayış kabiliyetinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

1781 Kafir savaşçı veya zimmî olsun fark etmez. Ancak Hanefîlerin görüşü şu şekildedir: Eğer zimmî ise onun karşılığında müslümana kısas uygulanır.

Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesâî başka tarikle Hz. Ali'den tahric etmiştir. Bu hadiste Hz. Ali

الْمُؤْمِنُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ، وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ اَدْنَاهُمْ، وَهُمْ يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ، وَلَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ، وَلَا ذُو عَهْدٍ فِى عَهْدِهِ

"Müminlerin kanları birbirlerine eşittir.[1782] Zimmetlerini onların en zayıfı bile gayrete getirir.[1783] Onlar başkalarına karşı bir eldirler.[1784] Bir kafir karşılığında mümin öldürülmez. Zimmî ahdine uyduğu sürece öldürülmez." Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٦٣- عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ جَارِيَةً وُجِدَ رَأْسُهَا قَدْ رُضَّ بَيْنَ حَجَرَيْنِ، فَسَالُوهَا: مَنْ صَنَعَ بِكِ هَذَا؟ فُلَانٌ. فُلَانٌ. حَتَّى ذَكَرُوا يَهُودِيًّا. فَاَوْمَاَتْ بِرَأْسِهَا، فَأُخِذَ الْيَهُودِىُّ، فَاَقَرَّ. فَاَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.

1163- Enes bin Malik (r.a.)'ten bildirilmiştir: Bir cariye kafası iki taş arasında ezilmiş bir halde bulundu. Ona "Sana bunu kim yaptı? Filan mı, filan mı?" diye soruldu. Nihayet bir yahudiyi söyleyince cariye başı ile "evet, evet" diye işaret etti. Bunun üzerine Yahudi tevkif edildi ve o da suçunu itiraf etti. Rasûlullah (s.a.v.) onun da başının iki taş arasında ezilmesini emretti."[1785] hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'indir.

١١٦٤- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ غُلَامًا لِاُنَاسٍ فُقَرَاءَ قَطَعَ اُذُنَ غُلَامٍ لِاُنَاسٍ اَغْنِيَاءَ، فَاَتَوا النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَجْعَلْ لَهُمْ شَيْئًا.

1164- Imran bin Husayn (r.a.)'dan bildirilmiştir: Fakir bir takım insanlara ait bir köle, zengin insanlara ait bir kölenin kulağını kesti. Bunun üzerine zenginler Hz.

[1782] Şerefli olan olmayan karşılığında, büyük küçük karşılığında, alim cahil karşılığında, kadın erkek karşılığında vs. kısas edilir.

[1783] Müslümanlardan biri bir kafire eman verse bu kafirin kanı bütün Müslümanlara haram olur. Bu kişi, Müslümanların en küçüğü en hakiri olsa bile bu böyledir.

[1784] Müslümanlar düşmanlarına karşı birlik halindedirler. Müşlümanların birbirlerini yardımsız, hor ve zelil bırakmaları, düşmanlara teslim etmeleri helal değildir. Onların bütün din, millet ve kavimlere karşı bir el gibi olmaları gerekir.

[1785] Hadîs, ağır aletlerle öldürmede kısas uygulanacağına delildir. bu, sadece demirlere has bir şey değildir. Hanefiler bu görüşte değildir.

Peygamber (s.a.v.)'e geldiler. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara hiçbir şey vermedi."[1786] Bu hadîsi İmam Ahmed ile üç imam rivayet etmiştir.

١١٦٥- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا طَعَنَ رَجُلًا بِقَرْنٍ فِي رُكْبَتِهِ، فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَقِدْنِي. فَقَالَ: حَتَّى تَبْرَأَ. ثُمَّ جَاءَ إِلَيْهِ. فَقَالَ: أَقِدْنِي، فَأَقَادَهُ، ثُمَّ جَاءَ إِلَيْهِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَرِجْتُ، فَقَالَ: قَدْ نَهَيْتُكَ فَعَصَيْتَنِي، فَأَبْعَدَكَ اللَّهُ، وَبَطَلَ عَرَجُكَ. ثُمَّ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُقْتَصَّ مِنْ جُرْحٍ حَتَّى يَبْرَأَ صَاحِبُهُ

1165- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden naklen bildirilmiştir: "Bir adam bir başka adamın dizini boynuzla yaraladı. O da Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek:

-Bana kısas için müsaade et, dedi. Rasûlullah (s.a.v.);

-İyileş de öyle, buyurdu. Bir müddet sonra adam yina geldi ve;

-Bana kısas için izin ver, dedi. Rasûlullah da ona kısas için izin verdi. Sonra adam yine geldi ve;

-Ya Rasûlullah, topal kaldım, dedi. Rasûlullah (s.a.v.);

-Ben seni engelledim, ama sen bana isyan ettin. Allah da seni uzaklaştırdı. Topallığın boşa oldu, buyurdu. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.) sahibi iyileşmedikçe bir yaradan dolayı kısas yapılmasını yasakladı."[1787]

Hadîsi İmam Ahmed ve Darekutnî rivayet etmiştir. mürsel olduğu söylenerek illetlenmiştir.

١١٦٦/ ١١٦٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اِقْتَتَلَتِ امْرَأَتَانِ مِنْ هُذَيْلٍ، فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا، فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا: غُرَّةٌ، عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ،

[1786] Hadîsin anlamında ihtilaf edilmiştir. Nesâî bu hadîsi "Can dışında köleler arasında kısasın düşmesi" şeklinde isimlendirdiği babda vermiştir. Hattabî "Bu suçu işleyen çocuk hürdü. Bunu da hatayla yapmıştı. Âkılesi yani diyeti ödemeyi yüklenen kişiler de fakirdi. Ehl-i ilmin geneline göre kölenin işlediği cinayet kendi şahsına aittir." İbn Teymiye Münteka'da "âkıle fakir olduğu için diyet onlardan düşer ve katile de dönmez." demiştir.

[1787] Hadîste kısasın yaranın iyileşmesine kadar ertelenmesine delil vardır.

وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا. وَوَرَّثَهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ. فَقَالَ حَمَلُ بْنُ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! كَيْفَ يَغْرَمُ مَنْ لَا شَرِبَ، وَلَا أَكَلَ، وَلَا نَطَقَ، وَلَا اِسْتَهَلَّ، فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ، مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِى سَجَعَ.

1166/ 1167- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Hüzeyl kabilesinden iki kadın kavga ettiler. Biri diğerine taş attı. Onu ve karnındakini öldürdü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna davaya çıktılar. Rasûlullah (s.a.v.) kadının bebeği için bir gurre, yani bir köle veya cariye diye hükmetti. Kadının diyetini de âkılesine hükmetti.[1788] Çocukları ile onların beraberindekileri de onlara mirasçı yaptı.[1789] derken Hamel bin Nabiga el-Hüzelî[1790] "Ya Rasûlullah yiyip içmeyen, konuşmayan, ağlaması işitilmeyen bir cenin nasıl ödenir? Bunun gibisi heder olmalıdır." dedi. Rasûlullah (s.a.v.) "Bu yaptığı şu seciden (ses uyumu) dolayı ancak ve ancak kahinlerin arkadaşlarındandır" buyurdu.

Hadis müttefekun aleyhtir.

Bu hadîsi Ebu Davud ve Nesâî İbn Abbas'tan şu lafızlarla tahric etmiştir.

أَنَّ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ سَالَ مَنْ شَهِدَ قَضَاءَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْجَنِينِ؟ قَالَ: فَقَامَ حَمَلُ بْنُ النَّابِغَةِ، فَقَالَ: كُنْتُ بَيْنَ إِمْرَأَتَيْنِ، فَضَرَبَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى... فَذَكَرَهُ مُخْتَصَرًا.

"Ömer (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'ın cenin hakkında nasıl hüküm verdiğini gören birini sordu. Bunun üzerine Hamel bin Nabiga ayağa kalkarak "Ben iki kadının arasındaydım.[1791] Biri diğerine vurdu" dedi ve olayı kısaca anlattı. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٦٨- عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ الرُّبَيِّعَ بِنْتَ النَّضْرِ -عَمَّتَهُ- كَسَرَتْ ثَنِيَّةَ جَارِيَةٍ، فَطَلَبُوا إِلَيْهَا الْعَفْوَ، فَأَبَوْا، فَعَرَضُوا الْأَرْشَ، فَأَبَوْا، فَأَتَوْا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَوْا

1788 Katil kadına diyet cezası verdi, eşine değil.

1789 Diyeti öldürülen kadının oğluna ve eşine miras yaptı, âkılesine değil. Ebu Davud'un Sünen'inde bu şöyle açıklanmıştır: Maktulenin âkılesi "Onun mirası bizim" dediler. Rasûlullah (s.a.v.) "hayır, mirası eşi ve çocuğunundur" buyurdu.

1790 Hamel bin Malik bin Nabiğa el-Hüzelî Ebu Nadla el-Basrî. Sahâbîdir.

1791 Bu iki kadının eşi olduğunu bu şekilde ifade etmiş.

إِلَّا الْقِصَاصَ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِصَاصِ، فَقَالَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَتُكْسَرُ ثَنِيَّةُ الرُّبَيِّعِ؟ لَا، وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، لَا تُكْسَرُ ثَنِيَّتُهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَسُ! كِتَابُ اللَّهِ: الْقِصَاصُ. فَرَضِىَ الْقَوْمُ، فَعَفَوْا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبَرَّهُ.

1168- Enes (r.a.)'ten bildirilmiştir: Halası Rübeyyi' binti Nadr[1792] bir genç kadının ön dişini kırdı. Kadından onu affetmesini istediler. Fakat kabul etmedi. Arkasından diyet verme teklifinde bulundular. Buna da razı olmadılar. Sonunda Rasûlullah (s.a.v.)'a geldiler. Ama kısastan başka bir şeye razı olmadılar. Rasûlullah (s.a.v.) da kısas emrini verdi. Bunun üzerine Enes bin Nadr (r.a.) [1793] ayağa kalkarak "Ya Rasûlullah, şimdi Rübeyyi'nin ön dişi mi kırılacak? Olamaz. Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki kırılamaz"[1794] dedi. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ya Enes Allah'ın kitabı kısastır.[1795]" Bunun üzerine karşı taraf da razı olarak affetmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) da "Gerçekten Allah'ın kullarından öyleleri var ki Allah'a yemin ederse Allah kendisini yemininde sabit kılar" buyurmuştur. Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

١١٦٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قُتِلَ فِى عِمِّيًّا أَوْ رِمِّيًّا بِحَجَرٍ، أَوْ سَوْطٍ، أَوْ عَصًا، فَعَلَيْهِ عَقْلُ الْخَطَإِ، وَمَنْ قُتِلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوَدٌ، وَمَنْ حَالَ دُونَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ

1169- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kimse taş, kamçı veya sopa ile körü körüne öldürülür veya kim vurduya giderse[1796] onun diyeti hata diyetidir. Kasten öldürüleninki kısastır.**

[1792] Rübeyyi' binti Nadr bin Damdam bin Zeyd bin Haram. Enes bin Malik'in halası. Bedir gazvesinde şehit olan Harise bin Süraka'nın annesi.

[1793] Rabi'in kardeşidir. Enes bin Malik'in de amcasıdır. Bedir'e katılmadığı için çok üzülmüştü. Uhud'da Müslümanlar ortaya çıktığında Allah'a sığınarak müşriklerin safına "Uhud'un ötesinde cennetin kokusunu duyuyorum" diyerek ilerledi. Sonra şehit olana kadar savaştı.

[1794] Enes bunu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e karşı çıkmak ve hükmüne itiraz etmek için söylememiştir. Ümitle, Allah'ın fazlından hasmının onu affetmesini ve diyeti kabul etmesini dileyerek söylemiştir.

[1795] Yani Allah'ın kitabı bu durumlarda kısasla hükmeder. Nitekim "Tevrat'ta onlara şöyle yazdık: Cana can, göze göz, burna burun, kulağa kulak, dişe karşı diş ve bütün yaralar için kısas vardır" (Maide Sûresi 5/45) buyurulmuştur." Bizden öncekilerin şeriatı neshedildiği bildirilmediği sürece bizim için de geçerlidir. Ya da şu ayetle amel edilir: "Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin." (Nahl Sûresi 16/126)

[1796] Topluluğun atışıp vuruşması sırasında aralarında kalır ve katil de, katl olayının nasıl gerçekleştiği de bilinmezse bu hata ile öldürmeye girer.

Araya girene de[1797] **Allah'ın laneti vardır."** Hadîsi Ebu Davud, Nesâî ve İbn Mace kuvvetli bir isnatla rivayet etmiştir.

١١٧٠- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اَمْسَكَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ، وَقَتَلَهُ الآخَرُ، يُقْتَلُ الَّذِى قَتَلَ، وَيُحْبَسُ الَّذِى اَمْسَكَ

1170- İbn Ömer (r.a.)'den bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Bir adam bir adamı tutar da, diğeri de öldürürse öldüren kişi öldürülür, tutan da hapsedilir."** Hadîsi Darekutnî mevsul ve mürsel olarak rivayet etmiştir. ibn Kattan hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Râvîleri sikadır. Beyhakî hadîsin mürsel olduğunu tercih etti.

١١٧١- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْبَيْلَمَانِيِّ، اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتَلَ مُسْلِمًا بِمُعَاهِدٍ. وَقَالَ: اَنَا اَوْلَى مَنْ وَفَى بِذِمَّتِهِ

1171- Abdurrahman bin Beylemânî'den[1798] bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine eman verilmiş bir gayr-ı müslime karşılık bir müslümanı öldürttü ve şöyle buyurdu: **"Ben zimmetini îfa edenlerin en üstünüyüm."**[1799] Abdurrezzak bu hadîsi bu şekilde mürsel tahric etmiştir. Darekutnî İbn Ömer'i de zikrederek hadîsi vasletmiştir. Mevsul olanın isnadı çürüktür.

١١٧٢- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قُتِلَ غُلَامٌ غِيلَةً، فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ اِشْتَرَكَ فِيهِ اَهْلُ صَنْعَاءَ لَقَتَلْتُهُمْ بِهِ

1172- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Bir çocuk tuzağa düşürülerek öldürüldü. Bunun üzerine Hz. Ömer "Bu işe bütün San'a[1800] halkı katılsa bu çocuk sebebiyle hepsini öldürürdüm' demiştir."[1801] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

[1797] Kısas yapılmasını engelleyen kişi.

[1798] Abdurrahman bin Ebî Zeyd. Hz. Ömer'in azatlı kölesi. Medine'lidir. Harran'a yerleşmiştir. Altıncı dereceden tabiidir. Ebu Hatim zayıf olduğunu söylemiş, İbn Hıbban ise sika olduğunu belirtmiştir. Hafız Abdulazim ise kendisini delil gösterilmeyeceğini ifade etmiştir.

[1799] Bu hadîs çok zayıftır. Ayrıca "Müslüman bir kafir karşılığında öldürülmez" hadîsi ile de çelişmektedir. Bu sebeple cumhur bu hadîsle amel etmemiştir.

[1800] San'a asırlardır Yemen'in başkentidir.

[1801] Cumhur bu mevkuf hadîsle amel etmiş ve şöyle demiştir: "Eğer hepsi bu işe katılmışsa bir kişi karşılığında bir topluluk öldürülebilir." Bu hadîs yukarıda geçen 1170 nolu hadîse terstir. Burada katılmadan kastedilen doğrudan öldürme fiiline iştiraktir denebilir. Fakat tutmak öldürmeye iştirak değil, yardımdır. O zaman ikisi arasındaki çelişki de ortadan kalkar. Sübül sahibi San'anî de başlangıçta

١١٧٣/ ١١٧٤- عَنْ أَبِى شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ بَعْدَ مَقَالَتِى هَذِهِ، فَأَهْلُهُ بَيْنَ خِيَرَتَيْنِ: إِمَّا أَنْ يَأْخُذُوا الْعَقْلَ. أَوْ يَقْتُلُوا

1173/ 1174- Ebu Şürayh Huzâî [1802] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Benim bu sözümden sonra kimin bir yakını öldürülürse, ölenin ailesi iki şey arasında muhayyerdir: Ya diyeti alırlar, ya da öldürürler."**[1803] Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. aslı, Sahîhayn'da bu manada rivayet edilen Ebu Hureyre hadîsindedir.

* * *

1- DİYETLER[1804] BÖLÜMÜ

١١٧٥- عَنْ أَبِى بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ... فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَفِيهِ: أَنَّ مَنْ إِعْتَبَطَ مُؤْمِناً قَتْلاً عَنْ بَيِّنَةٍ، فَإِنَّهُ قَوَدٌ، إِلَّا أَنْ يَرْضَى أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ، وَإِنَّ فِى النَّفْسِ الدِّيَةَ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ، وَفِى الْأَنْفِ إِذَا أُوعِبَ جَدْعُهُ الدِّيَةُ، وَفِى اللِّسَانِ الدِّيَةُ، وَفِى الشَّفَتَيْنِ الدِّيَةُ، وَفِى الذَّكَرِ الدِّيَةُ، وَفِى الْبَيْضَتَيْنِ الدِّيَةُ، وَفِى الصُّلْبِ الدِّيَةُ، وَفِى الْعَيْنَيْنِ الدِّيَةُ، وَفِى الرِّجْلِ الْوَاحِدَةِ نِصْفُ الدِّيَةِ، وَفِى الْمَأْمُومَةِ ثُلُثُ الدِّيَةِ، وَفِى الْجَائِفَةِ ثُلُثُ الدِّيَةِ، وَفِى الْمُنَقِّلَةِ خَمْسَ عَشْرَةَ مِنَ الْإِبِلِ، وَفِى كُلِّ إِصْبَعٍ مِنْ أَصَابِعِ الْيَدِ وَالرِّجْلِ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ، وَفِى

---

cumhur-u ulemanın görüşünü eleştirmişse de sonradan o da bir kişi karşılığında bir topluluğun öldürülebileceğini kail olmuştur.

1802 Amr bin Huveylid veya Huveylid bin Amr el-Ka'bî el-Adevî el-Huzâî. Fetihten önce müslüman oldu. Medine'de 68 yılında vefat etti.

1803 Bu hadîs Mekke fethi hutbesinden bir bölümdür. Hz. Peygamber (s.a.v.) konuşması sırasında söz cahiliye dönemine ait kan davalarının kaldırılmasına gelince "Sonra sizler ey Huzaa topluluğu! Huzeyl kabilesinden olan bu adamı öldürdünüz. Hem onun âkili benim. Benim bu sözümden sonra kimin bir yakını öldürülürse ...." Buyurmuştur.

1804 Diyet, insanın canına veya kol, bacak gibi etraf azasına yapılan cinayet sebebiyle verilmesi gereken maldır.

السِّنِّ خَمْسٌ مِنَ الْاِبِلِ وَفِى الْمُوضِحَةِ خَمْسٌ مِنَ الْاِبِلِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ يُقْتَلُ بِالْمَرْاَةِ، وَعَلَى اَهْلِ الذَّهَبِ اَلْفُ دِينَارٍ

1175- Ebu Bekir bin Muhammed bin Amr bin Hazm[1805], babasından, o da dedesinden naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Yemen'lilere mektup yazmıştır. Dedesi bundan sonra hadîsi rivayet etmiştir. Bu hadiste şu bölüm de vardır:

"Şüphesiz bir kişi bir mümini bir kabahati olmadığı halde, şahitlerin gözü önünde öldürürse bu, kısası gerektirir. Ancak maktulün velileri razı olursa bu başka. Yine şüphesiz ki nefis hakkında diyet 100 devedir. Burnun bütünü kesilirse diyet vardır. Dilde diyet, dudaklarda diyet, erkeklik organında diyet, hayalarda diyet, bel kemiğinde diyet, gözlerde diyet vardır. Bir ayakta yarım diyet, beyin zarına kadar baş yarmakta üçte bir diyet, derin yarada yine üçte bir diyet, kemiği kırılan yarada 15 deve vardır. El ve ayak parmaklarının her birinde 10 deve, dişte 5 deve, kemiği görünen yarada 5 deve vardır. Muhakkak ki kadın karşılığında erkek öldürülür. Altını olanların 1000 altın vermesi gerekir." Ebu Davud hadîsi mürseller arasında tahric etmiştir. ayrıca Nesâî, İbn Huzeyme, İbn Cârud, İbn Hıbban ve İmam Ahmed de rivayet etmiştir. sıhhati konusunda ihtilaf edilmiştir.

١١٧٦/ ١١٧٧- عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: دِيَةُ الْخَطَاَ اَخْمَاسًا: عِشْرُونَ حِقَّةً، وَعِشْرُونَ جَذَعَةً، وَعِشْرُونَ بَنَاتِ مَخَاضٍ، وَعِشْرُونَ بَنَاتِ لَبُونٍ، وَعِشْرُونَ بَنِى لَبُونٍ

1176/ 1177- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hata ile insan öldürmenin diyeti beşte birer olarak alınır. Bunlar: 20 adet dört yaşına girmiş deve yavrusu, 20 adet beş yaşına girmiş, 20 adet 2 yaşına girmiş, 20 adet üç yaşına girmiş dişi ve erkek deve yavrularıdır."**[1806] Hadîsi Darekutnî tahric etmiştir. Dört imam hadîsi "20 adet üç yaşına girmiş erkek deve yavruları" yerine "20 adet bir yaşını doldurup iki yaşına girmiş dişi deve" şek-

---

[1805] Ebu Bekir bin Muhammed bin Amr bin Hazm el-Ensârî en-Neccârî. Medine'lidir. Kadıdır. İsmi ile künyesi aynıdır. Künyesinin Ebu Muhammed olduğu da söylenmiştir. Sikadır. Beşinci dereceden kütüb-ü site ravilerindendir. Hanımı "40 senedir yatağına uzanmadı" demiştir. İbn Maîn onun sika olduğunu belirtti. İbn Sa'd da 120 yılında vefat ettiğini belirtti.

[1806] 4 mezhep imamı da bu hadîsi kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Hata ile öldürmenin diyeti beşte bir olarak alınır." Ancak onlar beşincide ihtilaf etmişlerdir. Ebu Hanife "Bir yaşını doldurup iki yaşına girmiş dişi deve" demiştir. Diğerleri Darekutnî'nin rivayetini tercih etmiştir. Amr bin Şuayp'ın diyetin üçte bir olarak alınacağını belirten rivayetine gelince o, kasıtlı öldürmede maktulün velisi razı olursa kısas yerine verilen diyettir. Öldürme 3 çeşittir: 1. Kasten 2. Hatayla 3. Kasten öldürme benzeri (Şibhi amd): Bu , kasıtlı olmasına rağmen genellikle öldürme için kullanılmayan âsa gibi bir aletle öldürmektir. Kasten öldürmenin cezası kısas, hatayla öldürmenin diyet, şibh-i amd öldürmenin ise ağır diyettir.

linde tahric etmiştir. birincini isnadı daha kuvvetlidir.[1807] İbn Ebî Şeybe, hadîsi bir başka vecihten mevkuf olarak rivayet etmiştir. bu, merfu olandan daha sahihtir.

١١٧٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أَعْتَى النَّاسِ عَلَى اللّٰهِ ثَلَاثَةٌ: مَنْ قَتَلَ فِى حَرَمِ اللّٰهِ، أَوْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ، أَوْ قَتَلَ لِذَحْلِ الْجَاهِلِيَّةِ

1178- İbn Ömer (r.a.hüma)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz insanların Allah' karşı en saygısız olanları şu üç kişidir: 1. Allah'ın hareminde insan öldüren kişi 2. Kendi katilinden başkasını öldüren kişi 3. Cahiliye intikamı için insan öldüren."** İbn Hıbban bu hadîsi sahih bir hadis içersinde tahric etmiştir.

١١٧٩- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الا إِنَّ دِيَةَ الْخَطَأِ شِبْهِ الْعَمْدِ -مَا كَانَ بِالسَّوْطِ وَالْعَصَا- مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ، مِنْهَا أَرْبَعُونَ فِى بُطُونِهَا أَوْلَادُهَا

1179- Abdullah bin Amr bin el-Âs (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Dikkat edin! Şüphesiz hata ile şibh-i amdin diyeti kamçı ve sopa ile öldürüldüğü zaman 100 devedir. Bunlardan 40 tanesini yavruları karnında olmalıdır."**[1808] Hadîsi Ebu Davud, Nesâî ve İbn Mace tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٨٠- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: هَذِهِ وَهَذِهِ سَوَاءٌ -يَعْنِى: الْخُنْصَرَ وَالْإِبْهَامَ

1180- İbn Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şununla şu eşittir. Bu ifadeyle küçük parmak ile baş parmağı kastetmiştir."**[1809] Bu hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

Ebu Davud ve Tirmizî'nin rivayetlerinde

[1807] Dört imamın isnadında Haşf bin Malik vardır ki, o meçhuldür. Ayrıca Haccac bin Ertae vardır ki o da delil kabul edilemeyecek biridir.

[1808] Kalan 60 devenin 30 tanesi 4 yaşına girmiş, 30 tanesi de 4 yaşını tamamlamış olacak.

[1809] Yani bu ikisi diyette eşittir.

دِيَةُ الْأَصَابِعِ سَوَاءٌ، وَالْأَسْنَانُ سَوَاءٌ: الثَّنِيَّةُ وَالضِّرْسُ سَوَاءٌ

"Parmaklar eşittir, dişler eşittir. Ön diş ile öğütücü diş eşittir" buyurmuştur. İbn Hıbban'ın rivayetinde

دِيَةُ أَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ سَوَاءٌ، عَشَرَةٌ مِنَ الْإِبِلِ لِكُلِّ إِصْبَعٍ

"El parmakları ile ayak parmaklarının diyeti eşittir. Her parmak için 10 deve verilir" buyurmuştur. [1810]

١١٨١- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَفَعَهُ قَالَ: مَنْ تَطَبَّبَ -وَلَمْ يَكُنْ بِالطِّبِّ مَعْرُوفًا- فَأَصَابَ نَفْسًا فَمَا دُونَهَا، فَهُوَ ضَامِنٌ

1181- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden merfu olarak bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Eğer bir kimse doktor olduğu bilinmediği halde doktorluğa özenir de bir cana kıyar ya da bundan daha aşağı bir zarar yaparsa bunu öder.**[1811]" Hadîsi Darekutnî tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hadis Ebu Davud ve Nesâî ile başkalarının eserlerinde de vardır. Onu mürsel olarak rivayet edenler mevsul rivayet edenlerden daha kuvvetlidir.

١١٨٢- عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِي الْمَوَاضِحِ خَمْسٌ، خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ

1182- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden merfu olarak bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kemiği görünen derin yaralarda diyet beşer beşer devedir."** Bu hadîsi İmam Ahmed ile dört imam rivayet etmiştir. İmam Ahmed şu cümleyi ziyade etmiştir:

وَالْأَصَابِعُ سَوَاءٌ، كُلُّهُنَّ عَشْرٌ، عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ

"Parmakların hepsi eşittir. Hepsinin diyeti onar onar devedir." İbn Huzeyme ve İbn Carud hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

1810 Bu hadîsler diyetin organdan faydalanma ölçüsü ile ilgisi olmadığına delildir. Çünkü baş parmakla küçük parmaktan aynı oranda faydalanılmaz.

1811 Yani ona diyet gerekir ve bu da âkılesine ödettirilir.

١١٨٣- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقْلُ اَهْلِ الذِّمَّةِ نِصْفُ عَقْلِ الْمُسْلِمِينَ

1183- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden merfu olarak bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Zimmîlerin diyeti Müslümanların diyetinin yarısıdır."** Bu Hadîsi İmam Ahmed ile dört imam rivayet etmiştir. Ebu Davud'un rivayeti şöyledir:

دِيَةُ الْمُعَاهِدِ نِصْفُ دِيَةِ الْحُرِّ

"Kendisine eman verilmiş kişinin diyeti, hür kişinin diyetinin yarısıdır." Nesâî'de ise şöyledir:

عَقْلُ الْمَرْاَةِ مِثْلُ عَقْلِ الرَّجُلِ، حَتَّى يَبْلُغَ الثُّلُثَ مِنْ دِيَتِهَا

"Kadının diyeti erkeğin diyeti gibidir. Bu, diyetinin üçte birine varıncaya kadar böyledir."[1812] İbn Huzeyme bunun sahih olduğunu söylemiştir.

١١٨٤- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقْلُ شِبْهِ الْعَمْدِ مُغَلَّظٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ، وَلَا يَقْتَلُ صَاحِبُهُ، وَذَلِكَ اَنْ يَنْزُوَ الشَّيْطَانُ، فَتَكُونُ دِمَاءٌ بَيْنَ النَّاسِ فِى غَيْرِ ضَغِينَةٍ، وَلَا حَمْلِ سِلَاحٍ

1184- Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden merfu olarak bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Şibh-i amdin diyeti de kasten öldürme gibi ağırdır.[1813] Ama sahibi öldürülmez. Bu şeytanın sıçramasından ve bu sebeple insanlar arasında hiçbir kin ve silah çekme yokken kan dökülmesinden ibarettir."** Bu hadîsi Darekutnî rivayet etmiş ve zayıf bulmuştur.

١١٨٥- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَتَلَ رَجُلٌ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَتَهُ اِثْنَىْ عَشَرَ اَلْفًا

1812 Kadının yaralarının diyeti üçte bir kıymetine kadar erkeğinki ile eşittir. Üçte biri geçti mi hüküm değişir. Bundan sonra kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısı olur. Zaten kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır. Hadîsin mefhum muhalifi ile amel edip kadının yaralarına tam diyet gerektiğini söyleyenler olmuştur. Cumhur- u fukaha bu görüştedir. Bu, Hz. Ömer ve bir sahabenin çoğunluğunun görüşüdür. İmam Malik ve İmam Ahmed'in mezhebinde de bu, böyledir.

1813 Yukarıda geçtiği deve bu diyet 10 devedir. Bunlardan 40 tanesinin karnında yavrusu olmalıdır.

1185- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bir adam bir adamı öldürdü. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun diyetini 12 bin dirhem yaptı."[1814] Hadîsi 4 imam rivayet etmiştir. Nesâî ve Ebu Hatim hadîsin mürsel olduğunu tercih etmiştir.

١١٨٦- عَنْ أَبِى رِمْثَةَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعِى اِبْنِى. فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: اِبْنِى. أَشْهَدُ بِهِ. قَالَ: أَمَّا إِنَّهُ لَا يَجْنِى عَلَيْكَ، وَلَا تَجْنِى عَلَيْهِ

1186- Ebu Rimse[1815] şöyle demiştir: "Oğlumla beraber Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldim. Rasûlullah (s.a.v.):

-Bu kim? Diye sordu.

-Oğlumdur. Buna şahitlik de ederim,[1816] dedim. Bunun üzerine:

-Dikkat et, gerçekten o sana cinayet işlemez. Sen de ona cinayet işlemezsin."[1817] Buyurdu. Hadîsi Nesâî ile Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Carud hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

* * *

[1814] Bu, 44 kilogramdan fazladır. Yukarıda da geçtiği gibi diyette tercih edilen devedir. Altın ve gümüşün miktarı devenin pahalı veya ucuz olmasına göre değişir.

[1815] İsmi Habib bin Hayyan'dır. Rifaa bin Yesribî veya Amare bin Yesribî olduğu da söylenmiştir. Sahâbîdir. Kûfelidir.

[1816] "Sen de şahit ol. Bu benim oğlumdur" anlamına da gelebilir.

[1817] Cahiliye döneminde baba oğlunun, oğul da babanın suçundan dolayı muâheze edilirdi. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle buyurmuştur. Hadîs, herkesin kendi suçundan mesul olacağına işaret etmektedir. Nitekim "Hiçbir günahkâr nefis, başkasının günahını yüklenemez" (İsra Sûresi 17/15)âyeti de bunu ifade etmektedir.

2- KAN DAVASI VE KASÂME[1818] BÖLÜMÜ

١١٨٧ - عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ، عَنْ رِجَالٍ مِنْ كُبَرَاءِ قَوْمِهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةَ بْنَ مَسْعُودٍ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ مِنْ جَهْدٍ أَصَابَهُمْ، فَأُتِيَ مُحَيِّصَةُ فَأُخْبِرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ قَدْ قُتِلَ، وَطُرِحَ فِي عَيْنٍ، فَأَتَى يَهُودَ، فَقَالَ: أَنْتُمْ وَاللَّهِ قَتَلْتُمُوهُ. قَالُوا: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، فَأَقْبَلَ هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيِّصَةُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ، فَذَهَبَ مُحَيِّصَةُ لِيَتَكَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَبِّرْ كَبِّرْ يُرِيدُ: السِّنَّ، فَتَكَلَّمَ حُوَيِّصَةُ، ثُمَّ تَكَلَّمَ مُحَيِّصَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِمَّا أَنْ يَدُوا صَاحِبَكُمْ، وَإِمَّا أَنْ يَأْذَنُوا بِحَرْبٍ. فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ فِي ذَلِكَ كِتَابًا. فَكَتَبُوا: إِنَّا وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، فَقَالَ لِحُوَيِّصَةَ، وَمُحَيِّصَةَ، وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنَ سَهْلٍ: أَتَحْلِفُونَ، وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَتَحْلِفُ لَكُمْ يَهُودُ؟ قَالُوا: لَيْسُوا مُسْلِمِينَ فَوَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مِائَةَ نَاقَةٍ. قَالَ سَهْلٌ: فَلَقَدْ رَكَضَتْنِي مِنْهَا نَاقَةٌ حَمْرَاءُ

1187- Sehl bin Ebî Hasme'den o da kavminin büyüklerinden olan kişilerden rivayet etmiştir. Abdullah bin Sehl[1819] ile Muhayyise bin Mes'ud[1820], başlarına gelen bir sıkıntıdan dolayı Hayber'e çıktı. Ardından Abdullah bin Sehl'in öldürülüp bir

---

[1818] Kasâme ile kastedilen yeminlerdir. Fakihlere göre bunun yeminlerin ismi olduğu söylenmiştir. Sözlükte ise yemin edenlerin ismidir. Şu şekilde olur: Bir köy veya beldede bir ölü bulunur. Katili bilinmez. Delil de yoktur. Fakat maktulün velisi bir kişi veya grubun bu işi yaptığını iddia etmektedir. Bu kişilerle ilgili olarak bu iddianın doğru olduğu zannını uyandıran şüpheli deliller bulunmaktadır. Maktulün onların mahallesinde bulunması, aralarında düşmanlık olması gibi. Bu durumda maktulün velilerinden bu kişiler aleyhinde 50 defa yemin etmeleri istenir. Eğer ederlerse öldürme hata veya şibh-i amd yoluyla olmuşsa diyete hak kazanırlar. Eğer kasden öldürmeyse Malik, Şafii – eski görüşüne göre-, İmam Ahmed ve İshak onların kısasa hak kazanacaklarını söylemişlerdir. İmam Ebu Hanife ve İmam Şafii -iki görüşünün en sahihinde- kasden öldürmede de diyete hak kazanacaklarını söylemişlerdir. Ama maktulün velileri bu işi yapmaz ve kaçınırsa o zaman kendileri hakkında cinayet iddiası bulunan kişilerin bu kişiyi öldürmediklerine dair yemin etmeleri emredilir. Eğer ederlerse beraat ederler ve herhangi bir şey ödemeleri gerekmez. Eğer yemin etmek istemezlerse diyet ödemeleri gerekir.

[1819] Abdullah bin Sehl bin Zeyd bin Ka'b bin Amir el-Ensârî el-Harisî. Heyber'de öldürüldü. Bir kuyu içinde boynu kırılmış olarak bulundu.

[1820] Ebu Said Muhayyısa bin Mes'ud bin Ka'b el-Harisî el-Ensârî. Medinelidir. Öldürülen Abdullah bin Sehl'in amca oğludur. Meşhur bir sahâbîdir. Hicretten önce müslüman olmuştur. Uhud, Hendek ve bundan sonraki savaşlara katılmıştır. Rasûlullah onu Fedek'e halkını İslâm'a davet etmesi için göndermiştir.

kuyuya atıldığı Muhayyisa'ya haber verildi. Bunun üzerine Muhayyısa Yahudilere gelerek:

-Vallahi onu siz öldürdünüz, dedi. Yahudiler:

-Vallahi onu biz öldürmedik, dediler.

Derken Muhayyisa ile kardeşi Hüveyyisa[1821] bir de Abdurrahman bin Sehl, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldi. Muhayyisa konuşmak için ilerledi. Fakat Rasûlullah (s.a.v.)yaşı kastederek:

-Büyült büyült, buyurdu. Bunun üzerine önce Hüveyyisa, sonra Muhayyisa konuştu. Rasûlullah (s.a.v.):

-Ya arkadaşınızın fidyesini verirler, ya da savaşa hazır olurlar, buyurdu. Ardından Yahudilere bununla ilgili bir not yazıd. Yahudiler de cevaben "Onu vallahi biz öldürmedik" diye yazdılar. Bu sefer Rasûlullah Hüveyyisa, Muheyyisa ve Abdurrahman bin Sehl'e[1822]:

-Siz yemin edip arkadaşınızın kanına müstehak olur musunuz? Diye sordu. Onlar;

-Hayır, dediler.

-O halde Yahudiler (iddianızı iptal etmek için) yemin etsin mi? Buyurdu. Hüveyyisa ve arkadaşları:

-Onlar müslüman değiller,[1823] dedi. Sonunda Rasûlullah Abdullah'ın diyetini kendinden vermiş ve onlara 100 deve göndermiştir. Sehl demiştir ki: "Vallahi beni o develerden kırmızı bir deve tepti." Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٨٨- عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْاَنْصَارِ، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقَرَّ الْقَسَامَةَ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ فِى الْجَاهِلِيَّةِ، وَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ نَاسٍ مِنَ الْاَنْصَارِ فِى قَتِيلٍ اِدَّعَوْهُ عَلَى الْيَهُودِ

1188- Ensardan bir zattan rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) kasameyi cahiliye devrinde olduğu şekliyle kabul etmiş ve ensardan bir takım kimseler Yahudiler aleyhine bir maktul davası açtıklarında kasame ile hükmetmiştir." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

* * *

1821 Muhayyısa'nın kardeşi. Kardeşi sayesinde hicretten sonra 3 yılında müslüman oldu. Uhud, Hendek ve diğer savaşlara Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte katıldı.

1822 Abdullah bin Sehl'in kardeşidir. Annesi Leyla binti Nafi bin Amir'dir. Bedir, Uhud ve diğer bütün savaşlara katıldığı söylenmiştir.

1823 Onların yeminlerine razı olmayız.

3- ÂSÎLERLE MUHAREBE BÖLÜMÜ

١١٨٩- عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ، فَلَيْسَ مِنَّا

1189- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim bize karşı silah taşırsa bizden değildir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١١٩٠- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ خَرَجَ عَنِ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ، وَمَاتَ، فَمِيتَتُهُ مِيتَةٌ جَاهِلِيَّةٌ

1190- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Her kim itaatten çıkar**[1824] **ve cemaatten ayrılır da**[1825] **ölürse onun ölümü cahiliye ölümü olur.**" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١١٩١- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقْتُلُ عَمَّارًا الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ

1191- Ümmü Seleme (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Ammar'ı**[1826] **âsî çete öldürecek.**[1827]" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١١٩٢/ ١١٩٣- عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَدْرِى يَا إِبْنَ أُمِّ عَبْدٍ، كَيْفَ حُكْمُ اللّٰهِ فِيمَنْ بَغَى مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟، قَالَ: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: لَا يُجْهَزُ عَلَى جَرِيحِهَا، وَلَا يُقْتَلُ أَسِيرُهَا، وَلَا يُطْلَبُ هَارِبُهَا، وَلَا يُقْسَمُ فَيْؤُهَا

1824 Herhangi bir bölgede Müslümanların kendisi hakkında ittifak ettiği emir veya halifeye itaat etmezse.

1825 Bu emire itaat eden Müslümanlardan ayrılırsa.

1826 Ammar bin Yasir.

1827 Yazar ve araştırmacıların geneli Ammar'ı Sıffîn'de Muaviye'nin adamlarının öldürdüğünü söylemiştir. O halde hadîs Hz. Ali hilafetinin hak olduğuna delildir. Muaviye ve adamlarının yaptığı ise isyandır. Bu hadîs Muaviye'ye söylendiği zaman "Onu getiren kişi öldürdü" demiştir. Muaviye'yi müdafaa etmek isteyen herkes de böyle söylemektedir. Fakat Amr bin Âs Muaviye'ye şöyle diyerek cevap vermiştir: "O halde Hz. Hamza'yı da Rasûlullah mı öldürdü?" (Sübül)

1192/ 1193- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

-Ey İbn Ümmi Abd[1828], bu ümmetin âsîlerine Allah'ın hükmü nasıl olacak biliyor musun? O:

-Allah ve Rasûlü bilir, cevabını verdi. Rasûlullah (s.a.v.):

-Bu ümmetin yere serilen yaralısının işi bitirilmez. Esiri öldürülmez. Kaçanı aranmaz. Ganimeti de taksim edilmez." Bu hadîsi Bezzar rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Arkasından da vehme düşmüştür. Çünkü isnadında Kevser bin Hakîm[1829] vardır. Bu, metruktur.

Hz. Ali'den bir çok yollarla bunun benzeri bir hadîsin mevkuf olarak riveyat edildiği doğrudur. Bunu İbn Ebî Şeybe ile Hâkim rivayet etmiştir.

١١٩٤- عَنْ عَرْفَجَةَ بْنِ شُرَيْحٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ، يُرِيدُ أَنْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ، فَاقْتُلُوهُ

1194- Arface bin Şüreyh[1830] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı **"İşiniz derli toplu iken size biri gelir de birliğinizi dağıtmak isterse onu hemen öldürün"** buyururken işittim. Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

* * *

4- CANİ[1831] İLE SAVAŞ VE MÜRTEDDİN ÖLDÜRÜLMESİ BÖLÜMÜ

١١٩٥- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ

1828 İbn Mes'ud bu isimle tanınmıştır. İbn Ömer bunu ondan rivayet etmiş veya Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu sözünü duymuş olabilir.

1829 Ata ve Mekhul'den rivayet etmiştir. Kûfe'lidir. Halep'e yerleşmiştir. İbn Maîn "onun hiçbir değeri olmadığını" söylemiştir. İmam Ahmed bin Hanbel de hadîslerinin batıl olduğunu ifade etmiştir.

1830 Arface bin Şüreyh (Sarih, Sarîh ve Tarîh, Şerîk ve Zerîh veya başka bir şey olduğu da söylenmiştir.) Eşcaî. Sahâbîdir. Kufe'de oturdu.

1831 Suç işleyen kişi.

1195- Abdullah bin Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Malı için**[1832] **öldürülen kişi şehittir."** Hadîsi Ebu Davud, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١١٩٦- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَاتَلَ يَعْلَى بْنُ أُمَيَّةَ رَجُلًا، فَعَضَّ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، فَنَزَعَ ثَنِيَّتَهُ، فَاخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَيَعَضُّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ كَمَا يَعَضُّ الْفَحْلُ؟ لَا دِيَةَ لَهُ

1196- Imran bin Husayn (r.a.) şöyle demiştir: Ya'la bin Ümeyye bir adamla kavga etti. Birisi diğerini ısırdı. O da ağızdan elini çekince ön dişini çıkardı. Her ikisi de Rasûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna davaya çıktılar. Rasûlullah (s.a.v.) "Biriniz arkadaşını aygır devenin ısırdığı gibi ısırdı mı? Ona diyet yoktur." buyurdu.[1833] Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

١٢٩٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ امْرَأً اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ، فَحَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَأْتَ عَيْنَهُ، لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ جُنَاحٌ

1197- Ebu Hureyre (r.a.) Ebu'l-Kasım Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Eğer bir kimse izinsiz olarak senin gizli bir yerine bakar da ona taş atarak gözünü çıkarırsan günah olmaz."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Ahmed ile Nesâî'nin tahric ettikleri bir rivayette

فَلَا دِيَةَ لَهُ وَلَا قِصَاصَ

"Ona diyet de yoktur, kısas da" buyurmuştur. İbn Hıbban bu hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

1832 Malını koruyup müdafaa ederken. Hadîs, haksız yere birinin malını almaya çalışan kimse ile savaşmanın caiz olduğuna delildir. Mal sahibi bu kişiyi öldürse ona ne kısas ne diye gerekir ve ne de günah yazılır. İmam Müslim Ebu Hureyre (r.a.)'nin merfu olarak rivayet ettiği şu hadîsi tahric etmiştir. Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Bir adam gelse ve benim malımı almak istese ne dersin?" Rasûlullah (s.a.v.) "Verme" buyurdu. "Benimle savaşırsa ne dersin?" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) "Onunla savaş" buyurdu. "Beni öldürürse?" Rasûlullah (s.a.v.) "Sen şehit olursun" buyurdu. "Eğer ben onu öldürürsem?" Rasûlullah (s.a.v.) "O cehennemdedir." buyurdu. Bunlar mal ile ilgilidir. Maldan başka şeyler için de hadîsler varid olmuştur. Bunların hepsinden şu sonuç çıkar: "Ailesi, malı, ırzı, canı, kanı veya dini için öldürülen şehittir."

1833 Bu işte kasıt yoktu. Çekmenin şiddeti ile diş yerinden çıkmıştı. Hadîs, zararı uzaklaştırmak için işlenen suçun sayılmayacağına ve suçu işleyene diyet düşmeyeceğine delildir.

١٢٩٨ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ حِفْظَ الْحَوَائِطِ بِالنَّهَارِ عَلَى اَهْلِهَا، وَاَنْ حِفْظَ الْمَاشِيَةِ بِاللَّيْلِ عَلَى اَهْلِهَا، وَاَنَّ عَلَى اَهْلِ الْمَاشِيَةِ مَا اَصَابَتْ مَاشِيَتُهُمْ بِاللَّيْلِ

1198- Bera bin Âzib (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) gündüz bahçeleri, gece hayvanları korumanın ve hayvanlarının gece yaptığı zararın sahiplerine ait olduğuna hükmetti."[1834] Hadîsi İmam Ahmed ve Tirmizî dışındaki dört imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İsnadında ihtilaf vardır.

١٢٩٩ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى رَجُلٍ اَسْلَمَ ثُمَّ تَهَوَّدَ: لَا اَجْلِسُ حَتَّى يُقْتَلَ، قَضَاءُ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ، فَاُمِرَ بِهِ، فَقُتِلَ.

1199- Muaz bin Cebel (r.a.) müslüman olduktan sonra Yahudiliğe dönen adam hakkında "Öldürülmedikçe oturmam. Bu Allah ve Rasûlü'nün hükmüdür" demiştir. Bunun üzerine adamın öldürülmesini emretmiş ve o da öldürülmüştür.[1835] Hadis müttefekun aleyhtir. Ebu Davud'un bir rivayetinde

وَكَانَ قَدْ اُسْتُتِيبَ قَبْلَ ذَلِكَ

"Bundan önce adamdan tevbe etmesi istenmişti" denilmektedir.

[1834] Nevevî hayvanların gündüz verdiği zararın yanlarında onlara binen, onları süren ve idare eden biri de olsa ödenmeyeceği konusunda alimlerin icması bulunduğunu söylemiştir. Cumhur-u ulema bunun ödenmesi gerektiği görüşündedir. Bu zarar gece olduysa Malik, sahibinin bu zararı ödeyeceğini, Şafii koruma görevini yerine getirmediyse ödeyeceğini yoksa ödemeyeceğini söylemiştir. Gece ile gündüz işlenen bu suç arasındaki fark şudur: Bahçe sahipleri bahçelerini gündüz korurlar. Hayvanları olanlar ise onları gece korurlar. Bu örfen böyledir. Malikiler ekinlik içinde otlatılırken zarar verirlerse gece olsun gündüz olsun zararın ödeneceğine kaildirler.

[1835] Bu hadîsin bir hikayesi vardır: Hz. Peygamber (s.a.v.) Ebu Musa el-Eş'arî'yi Yemen'e memur olarak gönderdi. Sonra arkasından Muaz bin Cebel gitti. Muaz geldiğinde Ebu Musa "Buyur" diyerek ona bir yastık attı. O sırada yanlarında bağlı bir adam vardı. Muaz "bu kim?" dedi. Ebu Musa "Bu adam yahudiydi. Müslüman oldu. Sonra da eski çirkin dinine geri döndü." Dedi. Bunun üzerine Muaz "O öldürülene kadar oturamam." Dedi. Ebu Davud'daki rivayette "O öldürülene kadar hayvanımdan inmem dedi ve öldürüldü" şeklindedir. Hadîste mürtedden tövbe etmesinin isteneceğine delil vardır bu cumhurun görüşüdür. (Hanefilere göre bu müstehaptır.)

١٢٠٠ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ

1200- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim dinini değiştirirse hemen boynunu vurun."** Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٢٠١ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ، اَنَّ اَعْمَى كَانَتْ لَهُ اُمُّ وَلَدٍ تَشْتُمُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقَعُ فِيهِ، فَيَنْهَاهَا، فَلَا تَنْتَهِى، فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ لَيْلَةٍ اَخَذَ الْمِعْوَلَ، فَجَعَلَهُ فِى بَطْنِهَا، وَاتَّكَا عَلَيْهَا. فَقَتَلَهَا فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: الا اِشْهَدُوا اَنَّ دَمَهَا هَدَرٌ

1201- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan bildirilmiştir: "Bir âmânın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sövüp sayan bir ümmü veled cariyesi vardı. Âmâ ona bunu yasakladığı hald yine de vazgeçmedi. Sonunda bir gece âmâ sivri kılıcı alarak onu cariyenin karnına batırdı. Üzerine de yüklenerek onu öldürdü. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) olayı duydu ve "Dikkat edin, şahit olun. Bu cariyenin kanı hederdir.[1836]" Buyurdu. Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır.

[1836] Batıldır. Diyet de kısas da yoktur. Hadîste Hz. Peygamber (s.a.v.)'e söven kişinin öldürüleceğine ve kanının da heder olduğuna delil vardır. Zimmî de dilini tutmazsa zimmeti kaldırılır. (Hanefilere göre, mürted kadın öldürülmez. Fakat hapdedilerek dinine dönünceye kadar dövülür. Ayrıca zimmî de öldürülmez, ta'zir edilir. Mütercime)

10- HUDUD[1837] KİTABI

1. ZİNA YAPAN KİŞİNİN HADDİ

١٢٠٢/ ١٢٠٣ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عنهما اَنَّ رَجُلًا مِنَ الْاَعْرَابِ اَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اَنْشُدُكَ بِاللّٰهِ إِلَّا قَضَيْتَ لِى بِكِتَابِ اللّٰهِ، فَقَالَ الآخَرُ -وَهُوَ اَفْقَهُ مِنْهُ- نَعَمْ. فَاقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللّٰهِ، وَأْذَنْ لِى، فَقَالَ: قُلْ. قَالَ: إِنَّ اِبْنِى كَانَ عَسِيفاً عَلَى هَذَا فَزَنَى بِإِمْرَاَتِهِ، وَإِنِّى أُخْبِرْتُ اَنْ عَلَى اِبْنِى الرَّجْمَ، فَافْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمَائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ، فَسَالتُ اَهْلَ الْعِلْمِ، فَاَخْبَرُونِى: اَنَّمَا عَلَى اِبْنِىْ جَلْدُ مَائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَاَنَّ عَلَى اِمْرَاَةِ هَذَا الرَّجْمَ، فَقَالَ رَسُولُ ا للّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ، لَاَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللّٰهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ عَلَيْكَ، وَعَلَى اِبْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَاغْدُ يَا اُنَيْسُ إِلَى اِمْرَاَةِ هَذَا، فَإِنْ اِعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا

[1837] Hudud, had kelimesinin çoğuludur. Sözlükte iki şeyin arasını ayıran ve birbirlerine karışmalarını engelleyen şey anlamına gelmektedir. Takdir, bir şeyin sonu anlamlarına da gelmektedir. Şeriatta bir şey hakkında takdir edilmiş hükümler, günahlar ve belirli günahlar için takdir edilmiş cezalar için kullanılır. Burada kastedilen işte bu sonuncusudur. Bu cezaların hudud olarak isimlendirilmesinin sebebi sahibinin aynı şeyi yapmasına mani olması ve diğerlerininlerin de bu yolu tutmasını engellemesidir.

1202/ 1203- Ebu Hureyre (r.a.) ile Zeyd bin Halid el-Cühenî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Arap köylülerinden bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'a gelerek şöyle dedi:

-Ya Rasûlullah! Allah aşkına senden hakkımda ancak Allah'ın kitabı ile hüküm vermeni dilerim.

Ondan daha anlayışlı olan diğeri:

-Evet, aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet ve bana izin ver, dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

-Söyle, dedi. Adam:

-Benim oğlum bu adamın yanında çıraktı. Onun karısı ile zina etti. Ben oğlumun recmedileceğini haber aldım. Onun namına 100 koyunla bir cariye fidye verdim. sonra bilenlere sordum. Bana oğluma 100 değnek ile bir sene sürgün, bunun hanımına da recm gerektiğini söylediler, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

-Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a andolsun ki, aranızda Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim. Cariye ile koyunlar sana geri verilecek. Oğlunun yüz değnek yemesi ve bir sene sürgün edilmesi gerek. Ey Üneys[1838], haydi şu adamın hanımına git. Eğer itiraf ederse onu recmet.

Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

١٢٠٤- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا عَنِّى، خُذُوا عَنِّى، فَقَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيلاً، الْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ، وَنَفْىُ سَنَةٍ، وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ جَلْدُ مِائَةٍ، وَالرَّجْمُ

1204- Ubade bin Samit (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Benden öğrenin, benden öğrenin. Gerçekten Allah kadınlara bir çıkar yol yarattı.[1839] Bekarla bekar (zina ederse) yüz dayak ve bir sene sürgün, evli evliyle yaparsa yüz dayak ve recim var.** [1840]"

[1838] Üneys bin Dahhak el-Eslemî.

[1839] Böyle söylenmesinin sebebi Allah'ın Müslümanlara zina yapanlar hakkında verilecek hükmü beklemelerini emretmiş olmasıdır: "Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin." (Nisa Sûresi 4/15)

[1840] Bekar kişi bekar biriyle zina yaparsa bunlardan her biri için uygulanacak had cezası 100 sopa ve bir sene sürgündür. (Hanefilere göre sürgün etmek vacip değildir. Çünkü âyette sürgün etmek zikredilmemiştir. Mütercime) Evli biri evli biriyle zina yaparsa onlardan her birinin cezası 100 sopa ve recimdir. Bekar biri evli biriyle zina yaparsa bekar olana uygulanacak ceza dayak, evli olana uygulanacak olan ise recmdir. Bu hadîs evli biri uygulanacak had cezasının sadece recm olmadığına delildir. Onun cezası önce dayak sonra recmdir. Bir grup alimin görüşü de bu yöndedir. Fakat cumhur evli biri için zina cezasının sadece recm olduğunu söylemiştir. Delilleri de Mâız, Ğamidiye ve Yahudi

١٢٠٥- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَتَى رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -وَهُوَ فِى الْمَسْجِدِ- فَنَادَاهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّى زَنَيْتُ، فَاَعْرَضَ عَنْهُ، فَتَنَحَّى تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّى زَنَيْتُ، فَاَعْرَضَ عَنْهُ، حَتَّى ثَنَّى ذٰلِكَ عَلَيْهِ اَرْبَعَ مَرَّاتٍ، فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى. نَفْسِهِ اَرْبَعَ شَهَادَاتٍ. دَعَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَبِكَ جُنُونٌ؟ قَالَ. لَا. قَالَ: فَهَلْ اَحْصَنْتَ؟. قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ

1205- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) mescitte iken Müslümanlardan bir adam[1841] yanına geldi, ona seslendi ve şöyle dedi:

-Ya Rasûlullah, ben zina ettim.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ondan yüz çevirdi. Fakat adam yüzünü çevirdiği tarafa dönerek:

- Ya Rasûlullah, ben zina ettim, dedi. Adam bunu dört kere tekrarladı. Fakat Rasûlullah (s.a.v.) hep yüz çevirdi. Adam kendi aleyhinde dört defa şehadette bulununca Rasûlullah (s.a.v.) onu çağırdı ve:

-Sende delilik var mı? Diye sordu. Adam:

-Hayır, cevabını verdi.

-O halde muhsan mısın?[1842] Diye sordu. Adam:

-Evet, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.):

-Bunu götürün de recmedin, buyurdu.[1843]

Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٠٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا اَتَى مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: لَعَلَّكَ قَبَّلْتَ، اَوْ غَمَزْتَ، اَوْ نَظَرْتَ؟ قَالَ: لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ.

---

kadın kıssalarında ve yukarıda geçen hadîste olduğu gibi Rasûlullah'ın sadece recm cezasını uygulamış olmasıdır.

1841 Bu adam, Maız bin Malik el-Eslemî'dir. Eslem kabilesinden Hüzal'ın müttefikiydi. Bu kabileden bir cariye ile zina yaptı. Hüzal da onu günahı için bir çıkış yolu bulması için Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gönderdi.

1842 Yani sen evli misin?

1843 Hadîs pek çok konuyu içermektedir. Bu hadîs zina yaptığını dört kere kabul etmesinin şart olduğuna delil gösterilmiştir. Halbuki hadîste buna delil yoktur. Burada sadece Maız'ın bunu dört defa belirttiği yer almaktadır. (Hanefîlerle cumhura göre zinayı dört mecliste dört defa ikrar etmek şarttır. Mütercime)

1206- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Maız bin Malik geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "Belki de sen onu öpmüş, sıkmış veya bakmışsındır." Maız, "Hayır, ya Rasûlullah" dedi. Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٢٠٧ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ خَطَبَ فَقَالَ: إِنَّ اللّٰهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ، وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ، فَكَانَ فِيمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ. قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا، فَرَجَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ، فَأَخْشَى إِنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِى كِتَابِ اللّٰهِ، فَيَضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ أَنْزَلَهَا اللّٰهُ، وَإِنَّ الرَّجْمَ حَقٌّ فِى كِتَابِ اللّٰهِ عَلَى مَنْ زَنَى، إِذَا أُحْصِنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَةُ، أَوْ كَانَ الْحَبَلُ، أَوِ الاعْتِرَافُ

1207- Ömer bin Hattab (r.a.) bir hutbesinde şöyle demiştir: "Şüphesiz ki Allah Muhammed (s.a.v.)'i hakla göndermiş ve ona kitabı indirmiştir. Allah'ın ona indirdikleri arasında recm âyeti de[1844] vardı. Biz onu okumuş, bellemiş ve anlamışızdır. Rasûlullah (s.a.v.) recm yapmış, ondan sonra biz de recm yapmışızdır.[1845] Yalnız ben uzun zaman sonra insanlardan birinin çıkıp da "Biz recmi Allah'ın kitabında bulamıyoruz" diyerek Allah'ın indirdiği bu farzı terk ederek dalâlete düşmelerinden korkuyorum. Gerçekten zina eden erkek ve kadınlara muhsan olmak[1846], delil getirmek,[1847] gebelik veya itiraf şartlarıyla recm uygulanacağı Allah'ın kitabında bulunan bir haktır." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٠٨ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا زَنَتْ أَمَةُ أَحَدِكُمْ، فَتَبَيَّنَ زِنَاهَا، فَلْيَجْلِدْهَا الْحَدَّ، وَلَا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَلْيَجْلِدْهَا الْحَدَّ، وَلَا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتِ الثَّالِثَةَ، فَتَبَيَّنَ زِنَاهَا، فَلْيَبِعْهَا وَلَوْ بِحَبْلٍ مِنْ شَعَرٍ

1208- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum demiştir: **"Birinizin cariyesi zina eder de zinası meydana çıkarsa ona hemen hadd vursun. Ama bunu başına kakmasın. Sonra yine zina ederse ona hadd vursun. Fakat başına kakmasın. Üçüncü kere de zina eder ve zina ettiği orta-**

1844 Bu ayet şöyledir: "İhtiyar erkekle ihtiyar kadın zina ederlerse onları Allah tarafından bir tenkil olmak üzere mutlaka recmedin. Allah aziz ve hakimdir."

1845 Bu, recm konusunda icma olduğuna delildir.

1846 Muhsan: Akıl baliğ olup hür bir kadınla sahih bir evlilik yapıp cima eden kişi.

1847 Erkeğin dört kere şahadet etmesi.

ya çıkarsa onu kıldan bir ip karşılığında satsın.[1848]" Hadis müttefekun aleyhtir. Bu İmam Müslim'in metnidir.

١٢٠٩- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقِيمُوا الْحُدُودَ عَلَى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

1209- Hz. Ali (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hududu sahip olduğunuz kölelerinize uygulayınız."** Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Bu hadis İmam Müslim'de mevkuftur.

١٢١٠- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَصِينٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اِمْرَاَةً مِنْ جُهَيْنَةَ اَتَتْ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -وَهِيَ حُبْلَى مِنَ الزِّنَا-فَقَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللّٰهِ! اَصَبْتُ حَدًّا، فَاَقِمْهُ عَلَيَّ، فَدَعَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِيَّهَا. فَقَالَ: اَحْسِنْ إِلَيْهَا فَإِذَا وَضَعَتْ فَائْتِنِي بِهَا فَفَعَلَ. فَاَمَرَ بِهَا فَشُكَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا، ثُمَّ اَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا، فَقَالَ عُمَرُ: اَتُصَلِّي عَلَيْهَا يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَقَدْ زَنَتْ؟ فَقَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِّمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ اَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ، وَهَلْ وَجَدَتْ اَفْضَلَ مِنْ اَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلّٰهِ؟

1210- Imran bin Husayn (r.a.)'dan bildirilmiştir: Cüheyne'den bir kadın[1849] zina yoluyla gebe olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve:

-Ya Rasûlullah, başıma had gerektiren bir hal geldi, onu bana uygula, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onun velisini çağırdı ve:

-Buna iyi muamele et. doğurduğu zaman kendisini bana getir, dedi. Velisi de öyle yaptı. sonunda Hz. Peygamber (s.a.v.) kadının getirilmesini emretti ve üzerine elbisesini bağladılar.[1850] Sonra kadının recmini emretti ve recmedildi. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.) onun cenaze namazını kıldı. Hz. Ömer:

-Ya Rasûlullah, bu kadın zina ettiği halde cenaze namazını mı kılıyorsun? Dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

[1848] Cariyenin satılması ile ilgili emir, onun müşterinin yanında kendiliğinden, başka bir sebeple veya zina ettiği zaman alıştığı yerden gönderileceği korkusuyla yola gelmesi ihtimali sebebiyledir. Alıştığı yerden gönderilmesi zor bir şeydir. Yer değişince insanın durumu da değişebilir. Bu, taatte de masıyette de etkilidir.

[1849] Bu kadın Gamidiyye diye meşhur olmuştur. Cüheyne büyük bir kabiledir. Gamid, bu kabilenin bir koludur.

[1850] Recm sırasında açılmasın diye elbisesini üzerine bağladılar.

-Bu kadın öyle bir tevbe etti ki tevbesi Medinelilerden 70 kişi arasında taksim edilse onlara yeter artardı. Sen canını Allah için feda edenlerden daha üstün birine rastladın mı? Buyurdu.[1851]

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٢١١ /١٢١٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَجَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنْ اَسْلَمَ، وَرَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ، وَامْرَاَةً

1211/ 1212- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Eslem kabilesinden bir adam[1852] ile Yahudilerden bir adam ve bir kadını recmetti." Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Sahihayn'daki[1853] iki Yahudi kıssasını İbn Ömer rivayet etmiştir.

١٢١٣- عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عِبَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ بَيْنَ اَبْيَاتِنَا رُوَيْجِلٌ ضَعِيفٌ، فَخَبَثَ بِاَمَةٍ مِنْ إِمَائِهِمْ، فَذَكَرَ ذَلِكَ سَعْدٌ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اِضْرِبُوهُ حَدَّهُ. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّهُ اَضْعَفُ مِنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: خُذُوا عِثْكَالًا فِيهِ مِائَةُ شِمْرَاخٍ، ثُمَّ اِضْرِبُوهُ بِهِ ضَرْبَةً وَاحِدَةً. فَفَعَلُوا

1213- Saîd[1854] bin Sa'd bin Ubade (r.a.) şöyle demiştir: "Evlerimizin arasında zayıf bir adamcağız vardı. Bu adam evlerin cariyelerinden biri ile pis bir iş yaptı. derken Saîd bunu Rasûlullah (s.a.v.)'a söyledi. Rasûlullah "Ona haddini vurun"

[1851] Hadîs, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Gamidiyye için cenaze namazı kıldığına delildir. Bu da Şafii ve diğerlerinin recmedilen kişinin namazını imamın, fazilet ehlinin ve diğerlerinin kılacağı konusundaki görüşlerini teyit etmektedir.

[1852] Maız bin Malik el-Eslemî.

[1853] Bu hadîs Müsned ve Sünen eserlerde de geçmektedir. Rivayet şöyledir: Rasûlullah (s.a.v.)'a zina etmiş Yahudi bir kadınla erkek getirildi. Rasûlullah (s.a.v.) Yahudiler gelene kadar gitti. Geldiklerinde onlara "Tevrat'ta zina eden için nasıl bir hüküm var?" buyurdu. Onlar "Yüzlerini kömürle boyayıp karartır ve onları eşeğe bindiririz. Bu şekilde gezdirilirler" dediler. O zaman "Eğer doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirin ve okuyun" buyurdu. Tevrat'ı getirdiler, recm ayeti gelene kadar okudular. Ancak recm ayeti gelince okuyan genç parmağını ayetin üzerine koydu. Bu ayetin öncesini ve sonrasını okudu. Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber bulunan Abdullah bin Selam "Ona elini kaldırmasını emret" dedi. Genç de kaldırdı. Altında recm ayeti vardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) o iki yahudinin recmedilmesini emretti ve böyle de yapıldı. İbn Kayyım "Zimmet ehli bizden hüküm vermemizi isterlerse ancak İslam'la hükmederiz. Bu hükümet bize bunu garanti etmektedir. Ayrıca onların birbirleri hakkındaki şehadetlerini de kabul ederiz. Ayrıca buradan recmle yetinileceği ve sopa cezası ile recmin bir arada uygulanmayacağı anlaşılmaktadır" demiştir.

[1854] Saîd bin Sa'd bin Ubade el-Ensârî es-Sâıdî. Tabii, sika ve az hadîs rivayet etmiş biri olduğu söylenmiştir. Ali bin Ebi Talip onu Yemen'e vali yapmıştır.

buyurdu. Ashab "Ya Rasûlullah, bu adam buna dayanamaz, çok zayıf" dediler. O zaman Rasûlullah (s.a.v.) **"Öyleyse içinde 100 tane filiz bulunan bir hurma salkımı alın. Sonra o adama bununla bir defa vurun"** buyurdu. Onlar da öyle yaptılar. Hadîsi İmam Ahmed, Nesâî ve İbn Mace rivayet etmiştir. isnadı hasendir. Mevsul mü mürsel mi olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir.

١٢١٤- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ، فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ، وَمَنْ وَجَدْتُمُوهُ وَقَعَ عَلَى بَهِيمَةٍ، فَاقْتُلُوهُ وَاقْتُلُوا الْبَهِيمَةَ

1214- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Her kimi Lut kavminin yaptığı işi yaparken bulursanız hem yapanı, hem de yapılanı öldürün.** [1855] **Her kimi de hayvana yakınlık ederken bulursanız onu da hayvanı da hemen öldürün.**[1856]" Bu hadîsi İmam Ahmed ile dört imam rivayet etmiştir. Ravileri mevsuk ise de hadis hakkında ihtilaf vardır.

١٢١٥- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ وَغَرَّبَ وَاَنَّ اَبَا بَكْرٍ ضَرَبَ وَغَرَّبَ.

1215- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)

[1855] İbn Kayyım şöyle demiştir: İbn Teymiye şöyle demiştir: "Sahabe lûtilik yapanın öldürüleceği konusunda icma etmiştir. Ancak nasıl öldürüleceği konusunda ihtilaf vardır. Hz. Ebu Bekir çok yüksek bir yerden atılacağını, Hz. Ali üzerine duvarın yıkılacağını, İbn Abbas taşla öldürüleceğini söylemiştir. Bunlar sahabenin öldürme konusunda ittifak ettiğini ancak nasıl öldürüleceği konusunda ihtilaf bulunduğunu göstermektedir." İmam Şafii eski görüşünde bunu benimsemiştir. İmam Malik ve İmam Ahmed de bu kişinin muhsan olsun olmasın recmedileceğini söylemiştir. Burada iki mezheb ortaya çıkmaktadır. 1. Bu işi yapana zina haddi uygulanır. Yani muhsansa recmedilir, değilse 100 sopa atılır. İmam Şafii, İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed böyle demiştir. Kendisine bu iş yapılan kişinin haddi ise Şafii'ye göre kadın olsun, erkek olsun, muhsan olsun olmasın 100 sopa ve bir yıl sürgündür. 2. Onlara had uygulanmaz. Sadece tazir, yani ölünceye veya tevbe edinceye kadar hapis vardır. Bu İmam Ebu Hanîfe'nin görüşüdür.

[1856] İbn Abbas'tan rivayet edilen mevkuf "Bir hayvana yaklaşana had yoktur" hadîsi bu hadisle çelişmektedir. Tirmizî bu mevkuf hadîsin diğerinden daha sahih olduğunu söylemiştir. İlim ehli de bununla amel etmektedir İmam Ahmed ve İshak'ın görüşü de budur. Hattabî şöyle demiştir: "Fakihlerin çoğunluğu onun ta'zir edileceği görüşündedir." Atâ ve Nehâî de böyle söylemiştir. İmam Malik, Sevrî, İmam Ahmed, rey ashabı da bu görüştedir. Şafii'nin bir sözü de böyledir." Şafii'nin ikinci görüşü ise buna zina haddi uygulanacağıdır. Hayvanın öldürülmesine gelince İbn Abbas (r.a.hüma)'a "Hayvanın durumu ne olacak?" diye sorulmuş o da şöyle cevap vermiştir. "Bu konuda Rasûlullah (s.a.v.)'tan bir şey duymadım. Ancak Rasûlullah (s.a.v.)'ın bunun etinin yenmesini veya ondan faydalanılmasını kerih gördüğünü biliyorum." (Ebu Hanife'ye göre eti yenenlerdense yenir. Suçlu onu öder. Ebu Yusuf'a göre o hayvanın eti yenmez.)

hem dayak vurmuş hem de sürgün etmiştir. [1857] Hz. Ebu Bekir de hem dayak vurmuş, hem de sürgün etmiştir." Hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir. Râvîleri sikadır. Mevkuf mu merfu mu olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir.

١٢١٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُخَنَّثِينَ مِنْ الرِّجَالِ، وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنْ النِّسَاءِ، وَقَالَ: اَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ

1216- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) kadınlaşmış erkeklere ve erkekleşmiş kadınlara lanet etti ve "Onları evlerinizden çıkarın" buyurdu.[1858] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٢١٧/ ١٢١٩- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِدْفَعُوا الْحُدُودَ، مَا وَجَدْتُمْ لَهَا مَدْفَعًا

1217/ 1219- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hududu çare buldukça def'ediniz."** Hadîsi İbn Mace zayıf bir isnadla tahric etmiştir. Aynı hadîsi Tirmizî ile Hakim, Hz. Aişe'den şu lafızlarla tahric etmiştir:

اِدْرَأُوا الْحُدُودَ عَنْ الْمُسْلِمِينَ مَا اِسْتَطَعْتُمْ

"İmkan buldukça Müslümanlardan hududu def'ediniz" Bu hadis de zayıftır. Onu Beyhakî, Hz. Ali'den kendi sözü olmak üzere

اِدْرَأُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ

"Hududu şüpheler[1859] sebebiyle defedin" şeklinde rivayet etmiştir.

١٢٢٠- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِجْتَنِبُوا هَذِهِ

[1857] Bekar zaniye 100 sopa vurmuş ve onu yaşadığı yerden bir sene uzaklaştırmıştır. Sübül'de şöyle demiştir: "Sanki musannif bu hadîsi sürgünün nesh edildiğini iddia edenlere cevap olsun diye burada vermiştir."

[1858] Bu, günümüzde doğuda da batıda da müslüman gençler arasında bile çok yaygınlaşmıştır. İnnâ lillah ve innâ ileyhi raciûn.

[1859] Kadının zaninin kendisini zorladığını veya uyurken üzerine geldiğini veya bunlar gibi olması mümkün şeyleri iddia etmesidir.

الْقَاذُورَاتِ الَّتِي نَهَى اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا، فَمَنْ أَلَمَّ بِهَا فَلْيَسْتَتِرْ بِسِتْرِ اللَّهِ تَعَالَى، وَلْيَتُبْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنَّهُ مَنْ يُبْدِ لَنَا صَفْحَتَهُ نُقِمْ عَلَيْهِ كِتَابَ اللَّهِ.

1220- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah'ın yasak ettiği şu kötü söz ve fiillerden kaçının. Kim bunları yaparsa hemen Allah'ın örtüsü ile örtünsün. Allah'a tevbe etsin. Zira bize yüzünü gösterirse Allah'ın kitabını ona tatbik ederiz."** Hadîsi Hakim rivayet etmiştir. Muvatta'da Zeyd bin Eslem'in[1860] mürselleri arasında yer almaktadır.

* * *

2- HADD-İ KAZİF[1861]

١٢٢١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا الْقُرْآنَ، فَلَمَّا نَزَلَ أَمَرَ بِرَجُلَيْنِ وَامْرَأَةٍ فَضُرِبُوا الْحَدَّ

1221- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Benim masum olduğum hakkında vahiy[1862] inince Rasûlullah (s.a.v.) minberin üzerinde ayağa kalkarak bunu anlattı ve

---

1860 Benî Aclan'dan bir sahâbîdir. Ensardan Beni Amr bin Avf'ın halifidir. Bedir'e katılmıştır. Sıffin'e Hz. Ali ile katıldığı da söylenmiştir. Hişam el-Kelbî onu Tuleyha bin Huveylid el-Esedî'nin hicri 11'de Hz. Ebu Bekir'in hilafetinden önce öldürdüğünü söylemiştir.

1861 Kazif, zina ile itham etmektir. Haddi 80 sopadır. Allah Teâla "Muhsan kadınlara iftira atıp da sonra dört şahid getirmeyenlere var ya onlara 80 değnek had vurun" (Nisa Sûresi 4/24) buyurmuştur.

1862 Bunlar Nur suresinden 10 ayettir. (11- 20 arası) İfk hadîsesi olarak bilinmektedir. Hz. Aişe (r.a.) bir gazveden dönerken –Müreysi' yani Benî Mustalık gazvesi. 5 veya 6 yılında Şaban ayında gerçekleşti.- sabah karanlığında gerdanlığını kaybetti. Bununla meşgulken ordu gitti. Onu içinde zannederek hevdecini devenin üzerine yüklediler. Hz. Aişe araması bitince mola verdikleri yere geri döndü. Sonunda Safvan bin Muattıl es-Sülemî onun yanına döndü ve onu devesine bindirdi. Kendisi de devenin ipini tutarak yürüdü. Hz. Aişe ile hiçbir şey konuşmadı. Nihayet onu devenin sırtında Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştırdı. Münafıkların başı Abdullah bin Übey onu görünce iftira attı. O ve arkadaşları bunu insanlar arasında yaydılar. Hatta ihlaslı müminlerden 3 kişi de onların bu dedikodularına kandı. Bunlar Hasan bin Sabit, Mistah bin Üsase ve Hamne bin Cahş idi. İş büyüdü ve korkunç sıkıntılar ortaya çıktı. Hz. Aişe'nin hiçbir şeyden haberi yotu. Bir veya daha çok ay geçti. Sonra bunu duydu. Rasûlullah (s.a.v.)'tan izin istedi ve babasının evine gitti. İnsanların sözlerini duyunca iki gece hiç durmadan ağladı. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) onun yanına gitti ve konuyla ilgili olarak onunla konuştu. Bundan önce onunla konuşmamıştı. Bu sırada onun suçsuz olduğunu belirten âyetler nazil oldu.

Kur'an okudu. Minberden indiğinde iki erkekle bir kadının[1863] getirilmesini emretti ve bunlara had vuruldu." Hadîsi İmam Ahmed ile dört imam rivayet etmiştir. İmam Buhârî de buna işarette bulunmuştur.

١٢٢٢ / ١٢٢٣ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: أَوَّلَ لِعَانٍ كَانَ فِي الْإِسْلَامِ أَنَّ شَرِيكَ بْنَ سَمْحَاءَ قَذَفَهُ هِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ بِامْرَأَتِهِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيِّنَةَ وَإِلَّا فَحَدٌّ فِي ظَهْرِكَ

1222/ 1223- Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir: "İslam'da gerçekleşen ilk lanetleşme Hilal bin Ümeyye[1864], Şerik bin Sehma'ya[1865] hanımı ile ilgili kazifte bulunduğu zaman olmuştur. Rasûlullah "Hüccetini getir, yoksa sırtına had var, buyurdu." Hadîsin devamını zikretti. Hadîsi Ebu Yala tahric etmiştir. Râvîleri sikadır. Buhârî'de benzeri İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir.

١٢٢٤ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ: لَقَدْ أَدْرَكْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ، وَمَنْ بَعْدَهُمْ، فَلَمْ أَرَهُمْ يَضْرِبُونَ الْمَمْلُوكَ فِي الْقَذْفِ إِلَّا أَرْبَعِينَ

1224- Abdullah bin Amir bin Rabîa şöyle demiştir: "Ebu Bekir, Ömer, Osman ve onlardan sonrakilere yetiştim. Ama bunların kazif için köleye 40 değnekten başka vurduklarını görmedim." Bu hadîsi İmam Malik ve Cami' adlı eserinde Sevrî rivayet etmiştir.

١٢٢٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ يُقَامُ عَلَيْهِ الْحَدُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ

1225- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim köle ve cariyesine zina iftirası atarsa ona kıyamet gününde hadd**

[1863] Bunlar Hasan, Hamne ve Mistah'tır.

[1864] Ensardan Evs kabilesindendir. Vâkıf'lıdır. En tanınmış sahabîlerdendir. Erken dönemde müslüman olmuştur. O müslüman olduğunda Benî Vakıf'ın putlarını kırdı. Bedir ve Uhud'a katıldı. Fetih günü Benî Vakıf'ın sancağı onun elindeydi. Tebük'e katılmadığı için 50 gün ilgi kesildikten sonra tevbeleri kabul edilen üç kişiden biri de odur.

[1865] Ensarın müttefikidir. Hilal bin Ümeyye ona hanımı ile ilgili iftirada bulunmuştur. Babasıyla Uhud'a katıldığı söylenmiştir. Bera' bin Malik ile anne bir kardeştir. Babasının ismi Abde'dir. Sehma, annesinin ismidir.

vurulur. Ancak olay onun söylediği gibi çıkarsa o başkadır."[1866] Hadis müttefekun aleyhtir.

* * *

3- HIRSIZLIK HADDİ

١٢٢٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا تُقْطَعُ يَدُ سَارِقٍ إِلَّا فِى رُبُعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

1226- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hırsızın eli ancak çeyrek dinar veya daha yukarısı için kesilir."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir. İmam Buhârî'nin lafzı şöyledir.

تُقْطَعُ الْيَدُ فِى رُبُعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

"Hırsızın eli çeyrek dinarda ve daha fazlasında kesilir."

İmam Ahmed'de bulunan rivayet şöyledir:

اِقْطَعُوا فِى رُبُعِ دِينَارٍ، وَلَا تَقْطَعُوا فِيمَا هُوَ اَدْنَى مِنْ ذَلِكَ

"Çeyrek dinarda eli kesin. Ama ondan aşağısında kesmeyin."

١٢٢٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ فِى مِجَنٍّ، ثَمَنُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ

1227- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) kıymeti üç dirhem[1867] olan bir kalkan için el[1868] kesmiştir." Hadis müttefekun aleyhtir.

[1866] Hadîs, ona dünyada hadd uygulanmayacağı hissi vermektedir. Hanefilerin görüşü de bu yöndedir.

[1867] O zamanlar çeyrek dinar üç dirhem ediyordu. Cumhur bu ve önceki hadîsi kabul etmiştir. Ancak bunlarla amel konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. İmam Malik, İmam Ahmed ve İshak "çeyrek dinar, üç dirhem veya bu ikisinin kıymeti kadar olunca kesilir" demişlerdir. İmam Şafii "Nisap çeyrek dinar veya değeri çeyrek dinar olan şeydir. Bunun üç dirhemden az veya çok olması önemli değildir." Demiştir. Bana göre de doğru olan budur. Rasûlullah (s.a.v.)'ın çeyrek dinar için el kestiği ve sonra

١٢٢٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ ، يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ، فَتُقْطَعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ، فَتُقْطَعُ يَدُهُ

1228- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: ""**Allah hırsıza lanet etsin. Bir yumurtayı çalar, eli kesilir. İpi çalar, eli kesilir.**"[1869] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٢٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتَشْفَعُ فِي حَدٍ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا هَلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ...

1229- Hz. Aişe (r.a.)'den bildirildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın hadlerinden biri hakkında mı şefaatte bulunuyorsun?[1870]" bundan sonra ayağa kalmış bir hutbe vermiş ve şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar, sizden öncekiler ancak ve ancak şu sebeple helak olmuştur: Aralarından şerefli biri hırsızlık ederse onu bırakırlar. Zayıf olan çalarsa ona haddi tatbik ederlerdi." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir. İmam Müslim'in Hz. Aişe'den başka bir yoldan gelen rivayetinde Hz. Aişe

كَانَتِ امْرَأَةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ، وَتَجْحَدُهُ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا .

"Eskiden kadın bir malı emaneten alır da sonra onu inkar ederdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) elinin kesilmesini emretti"[1871] demiştir.

---

da bunun aşağısında kesmeyin buyurduğu rivayet de bunu teyit etmektedir. bu konuda iki mezheb daha vardır. 1. Zahirilere göre nisabın şart olmadığını ve çalınan şey az da çok da olsa haddin uygulanacağını söylemişlerdir. 2. Nisap 10 dirhemdir. Bundan aşağısında hadd uygulanmaz. Bu da Hanefilerin görüşüdür.

1868 Bileğine kadar kesmiştir.

1869 Zahirilerin çalınan şey az olsun çok olsun elin kesileceği ile ilgili görüşlerinin delili budur. Aslında bunda herhangi bir delil yoktur. Hadîs, insanın kıymetli bir organı karşılığında böyle bir şey yapmasını kınamaktadır. Burada yukarıda belirtilen nisap miktarlarına ulaşmadan bu hırsızın elinin kesileceğine dair bir delil yoktur.

1870 Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözü Üsame bin Zeyd (r.a.)'e hitaben söylemiştir. Üsame, Mahzum kabilesinden bir şey çalmış olan bir kadının cezasının düşürülmesi için aracı olmuştu. Hadîs hadler konusunda şefaat etmenin caiz olmadığına delildir.

1871 İmam Ahmed, İshak ve Zahirîler emanet alınan şeyin inkarı durumunda el kesme cezasının uygulanması gerektiği görüşündedirler. Cumhura göre ise böyle değildir. Bu kıssa pek çok tarikten bildirilmiştir. Bunların çoğunda da bu kadının malı çaldığı rivayet edilmiştir. Bazısında kadının Rasûlullah (s.a.v.)'ın evinden bir kadifeyi çaldığı açıklanmış ve el kesme cezası hırsızlık sebebiyle uygulanmıştır. Emanet verilen şeyi inkarla ilgili rivayetlere gelince, bu kadının Mahzum kabilesinden olduğu bilindi-

١٢٣٠- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ عَلَى خَائِنٍ وَلَا مُنْتَهِبٍ، وَلَا مُخْتَلِسٍ، قَطْعٌ

1230- Cabir (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Hain,[1872] yağmacı ve kapkaççıya el kesme cezası uygulanmaz."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٢٣١- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ، قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا قَطْعَ فِى ثَمَرٍ وَلَا كَثَرٍ

1231- Râfi' bin Hadîc (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim demiştir: **"Meyve ve hurma yağı[1873] için el kesmek yoktur."**[1874] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٢٣٢/ ١٢٣٣- عَنْ اَبِى اُمَيَّةَ الْمَخْزُومِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اُتِىَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلِصٍّ قَدِ اعْتَرَفَ اعْتِرَافًا، وَلَمْ يُوجَدْ مَعَهُ مَتَاعٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا إِخَالُكَ سَرَقْتَ. قَالَ: بَلَى، فَأَعَادَ عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ اَوْ ثَلَاثًا، فَأَمَرَ بِهِ فَقُطِعَ. وَجِىءَ بِهِ، فَقَالَ: اسْتَغْفِرِ اللّٰهَ وَتُبْ إِلَيْهِ، فَقَالَ: اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوبُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: اللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ ثَلَاثًا

1232/ 1233- Ebu Ümeyye el-Mahzûmî (r.a.) [1875] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a suçunu itiraf etmiş fakat çaldığı mal yanında bulunmamış bir hırsız getirildi.

ği gibi emaneti inkar eden biri olduğu da biliniyordu. Yani el kesme cezası sadece inkar sebebiyle verilmedi.

1872 Hain: Mal sahibine samimi davrandığı halde malını gizlice alan kişidir. Mirkat'ta hainin emanet veya hibe yoluyla bir şeyi alan sonra da bunun kaybolduğunu iddia eden veya böyle bir şeyi emanet aldığını inkar eden kişi olduğu söylenmiştir.

1873 Hadîs metninde geçen "keser" kelimesi hurmanın iç yağı denen beyaz bir şey olup, hurmanın ortasından sığır dili gibi çıkar. Araplar bunu yerler.

1874 İmam Ebu Hanife ve arkadaşları bu hadîsin zahirine bağlı kalmışlar ve muhafaza edilsin edilmesin yaş ve taze meyvenin çalınmasında el kesme cezasının uygulanmayacağını söylemişlerdir. Et, süt ürünleri, içecekler ve ekmeği de buna kıyas etmişlerdir. Cumhur ise bu hadîsle Abdullah bin Amr bin el-Âs'ın aşağıda yer alan hadîsini birleştirerek bu hükmün muhafaza edilmeyen yiyecekler için geçerli olduğunu belirtmiştir. Bu alimler hadîsin Medineliler'in âdetleri üzere varid olduğunu, çünkü onların bahçelerinin etrafına duvar yaparak meyvelerini korumadıklarını söylemişlerdir.

1875 Hicazlı bir sahâbîdir. Bir tek bu hadîsi rivayet etmiştir. Muhammed bin Seleme onun Mahzum kabilesinden olduğunu söylemiştir. Hemmam bin Yahya ise onun ensardan olduğunu ifade etmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) ona "Senin hırsızlık yaptığını zannetmiyorum" dedi. Hırsız "Hayır, yaptım" dedi ve bunu iki veya üö kere tekrarladı. Hz. Peygamber (s.a.v.) de emir verdi ve eli kesildi. Sonra adam getirildi ve Hz. Peygamber (s.a.v.) ona "Allah'a tevbe ve istiğfar et" buyurdu. Hırsız da "Allah'a tevbe ve istiğfar ediyorum" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de üç defa "Allah'ım, bunun tevbesini kabul buyur" dedi.

Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Metin ona aittir. Ayrıca İmam Ahmed ve Nesâî de tahric etmiştir. Râvîleri sikadır.

Aynı hadîsi Hakim, Ebu Hureyre'den tahric etmiştir. Ama hadîsi manen rivayet etmiş ve adam hakkında Rasûlullah (s.a.v.)'ın

اذْهَبُوا بِهِ، فَاقْطَعُوهُ، ثُمَّ احْسِمُوهُ

"Bunu götürün, elini kesin sonra ateşle dağlayın[1876]" dediğini bildirmiştir. Bunu Bezzar da tahric etmiştir. "İsnadında beis yok" demiştir.

١٢٣٤ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَغْرَمُ السَّارِقُ إِذَا أُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ

1234- Abdurrahman bin Avf (r.a.)'tan bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Hırsız kendisine had uygulandığı zaman borçlu kalmaz."**[1877] Hadîsi Nesâî rivayet etmiş ve munkatı olduğunu söylemiştir. Ebu Hatim de hadîsin münker olduğunu belirtmiştir.

١٢٣٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ التَّمْرِ الْمُعَلَّقِ؟ فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ، غَيْرَ مُتَّخِذٍ

[1876] Ateşle dağlamanın hikmeti kanı kesmektir.

[1877] Bu hadîsin hükmünde ihtilaf edilmiştir. Ebu Hanife "Çalınan şey bulunursa hırsızdan alınır. Bulunmazsa had uygulandıktan sonra bırakılır ve bunu tazmin etmesi istenmez" demiştir. Sübül'de şöyle denmiştir: "Şafii, İmam Ahmed, diğerleri ve bir rivayete göre Ebu Hanife Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "El, aldığı şeyi verinceye kadar sorumludur" hadîsine dayanarak hırsızın borçlu olacağı görüşünü benimsemişlerdir. Abdurrahman'ın rivayet ettiği bu hadîs, kendisi için söylenen şeylere rağmen delil kabul edilemez. Ayrıca Allah Teâlâ "Mallarınızı aranızda batıl yolla yemeyiniz" (Bakara Sûresi 2/ 188) buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de "Müslüman bir kişinin malı ancak kendi gönül rızasıyla helal olur" demiştir. Çünkü bunda iki hak birleşmiştir: Allah hakkı ve kul hakkı. Her hakkın gereğini yerine getirmek gerekir. Bu sebeple mal mevcutsa hırsızdan alınır. Mal mevcut değilse de buna kıyasen ödettirilir. Bu sözün doğruluğu ortadadır."

خُبْنَةً، فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ، فَعَلَيْهِ الْغَرَامَةُ وَالْعُقُوبَةُ، وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ بَعْدَ أَنْ يُؤْوِيَهُ الْجَرِينُ، فَبَلَغَ ثَمَنَ الْمِجَنِّ فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ

1235- Abdullah bin Amr bin el-As (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e dalındaki hurmanın hükmü sorulmuştur. O buna şöyle cevap vermiştir: "İhtiyacı olan kişi eteğine koymadan ağzı ile alırsa ona bir şey yoktur. Oradan biraz hurma ile çıkana bu ödettirilir ve cezası verilir. Eğer hurmayı kurutma yerine aldıktan sonra bunun kıymetine varacak bir miktarla oradan çıkarsa el kesme cezası uygulanır." Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٣٦ - عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ لَمَّا أَمَرَ بِقَطْعِ الَّذِى سَرَقَ رِدَاءَهُ، فَشَفَعَ فِيهِ: هَلَّا كَانَ ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِى بِهِ؟

1236- Safvan bin Ümeyye (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Safvan'ın cübbesini çalanın elinin kesilmesini emretti. Safvan (r.a.) da hırsız içi şefaatte bulundu. Bunu üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bu işi o adamı bana getirmeden önce yapsaydın ya."[1878]

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. İbn Carud ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٣٧ / ١٢٣٨ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: جِيءَ بِسَارِقٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أُقْتُلُوهُ. فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّمَا سَرَقَ. قَالَ: إِقْطَعُوهُ فَقَطَعَ، ثُمَّ جِيءَ بِهِ الثَّانِيَةِ، فَقَالَ أُقْتُلُوهُ فَذَكَرَ مِثْلَهُ، ثُمَّ جِيءَ بِهِ الرَّابِعَةِ كَذَلِكَ، ثُمَّ جِيءَ بِهِ الْخَامِسَةِ فَقَالَ: أُقْتُلُوهُ

1237/ 1238- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bir hırsız getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onu öldürün" buyurdu. Bunun üzerine ashab "Ya Rasûlullah bu adam sadece hırsızlık yaptı" dediler. O zaman Rasûlullah (s.a.v.) da "Onun elini kesin" buyurdu. Böylece onun eli kesildi. Sonra o adamı tekrar getirdiler. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onu öldürün" buyurdu. Olay bir önceki gibi cereyan etti. Sonra adam üçüncü kere getirildi. Ravi yine aynı şeyin olduğunu anlattı. Dör-

---

[1878] Bu hırsızlık hikayesi şöyledir: Safvan bin Ümeyye vadide veya Mescid-i Haram'da yatarken birisi geldi ve cübbesini başının altından aldı. O da bu adamı Hz. Peygamber (s.a.v.)'e getirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) adamın elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine Safvan "Onu affediyorum ve bundan vazgeçiyorum" dedi. Rasûlullah da "Bunu o adamı bana getirmeden önce yapsaydın ya" buyurdu ve elini kesti. Bu hadîs durum hakime bildirildikten sonra affın söz konusu olmadığına delildir.

düncü defa getirildiğinde de aynı şey oldu. Beşinci defa getirildiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) "Öldürün" buyurdu.[1879]

Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. Nesâî onu münker saymış ve Haris bin Hâtip'ten bu hadîsin bir benzerini tahric etmiştir. İmam Şafiî beşinci defada katletmenin neshedildiğini söylemiştir.

* * *

4- SARHOŞUN HADDİ[1880] VE SARHOŞ EDİCİ ŞEYLERİN BEYANI

١٢٣٩/ ١٢٤٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ أَرْبَعِينَ. قَالَ: وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اِسْتَشَارَ النَّاسَ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: أَخَفُّ الْحُدُودِ ثَمَانُونَ، فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ

1239/ 1240- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e şarap içmiş bir adam getirildi. Rasûlullah (s.a.v.) ona iki hurma dalı ile kırk kadar sopa[1881] vurdu." Enes (r.a.) dedi ki: "Hz. Ebu Bekir (r.a.) de böyle yapmıştır. Ömer (r.a.) halife olunca halk ile istişare etti. Bunun üzerine Abdurrahman bin Avf (r.a.) "Hadlerin en hafifi 80 değnektir[1882]" dedi. Ömer (r.a.) de bunu emretti. Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Müslim'de Hz. Ali'den rivayetle Velid bin Ukbe kıssası anlatılmaktadır. Bu rivayette

جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ، وَأَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ، وَعُمَرُ ثَمَانِينَ، وَكُلٌّ سُنَّةٌ، وَهَذَا

1879 Bu hadîsin ihtiva ettiği hükmün hilafında bir icma oluşmuştur. Hadîs zayıf olduğu için delil olmaya uygun değildir. İbn Abdilberr "Öldürme ile ilgili hadîs münkerdir. Aslı yoktur" demiştir.

1880 Şarap içen kişi için uygulanan hadd, 80 sopadır.

1881 Bu konuda farklı görüşler vardır: Hurma dallarından her biri ile 20 kadar vurulduğu böylece toplamın 40 olduğu söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu ikisini birleştirerek 40 kere vurduğu, böylece toplamın 80 olduğu da söylenmiştir. Diğer rivayetlere bakıldığında birinci görüşün daha doğru olduğu anlaşılmaktadır.

1882 Hadlerin en hafifi zina iftirasında bulunmanın cezasıdır. Bu, şarap içme cezasının Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında kesinleştirilmediğine delildir. Hz. Ömer konuyu Amr ile istişare etmiş ve bunun için muayyen bir hadd belirlemiştir. Çünkü bazı bölgelerde insanlar şaraba düşkünlük göstermeye ve bunun cezasını küçümsemeye başlamışlardı. Bu durumu Halid bin Velid Hz. Ömer'e yazmıştı. Hala fakihler arasında bu haddin 40 mı 80 mi olduğu konusundaki ihtilaf devam etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in fiili ile amel etmek daha uygundur.

أَحَبُّ إِلَيَّ. وَفِى هَذَا الْحَدِيثِ: أَنَّ رَجُلًا شَهِدَ عَلَيْهِ أَنَّهُ رَآهُ يَتَقَيَّأُ الْخَمْرَ، فَقَالَ عُثْمَانُ: إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيَّأْهَا حَتَّى شَرِبَهَا

"Hz. Peygamber (s.a.v.)'in 40, Ebu Bekir (r.a.)'in 40, Hz. Ömer (r.a.)'in de 80 sopa hadd vurmuştur. Bunların hepsi sünnettir. Bu durum benim için daha hoştur." Denilmektedir. Bu hadiste "Bir adam Velid'i şarap kusarken gördüğüne şehadet etti. Bunun üzerine Hz. Osman, "Şüphesiz ki bu adam onu içmeden kusmamıştır" dedi, cümlesi de vardır. [1883]

١٢٤١ /١٢٤٢ - عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ فِى شَارِبِ الْخَمْرِ: إِذَا شَرِبَ فَاجْلِدُوهُ، ثُمَّ إِذَا شَرِبَ الثَّانِيَةَ فَاجْلِدُوهُ، ثُمَّ إِذَا شَرِبَ الثَّالِثَةَ فَاجْلِدُوهُ، ثُمَّ إِذَا شَرِبَ الرَّابِعَةَ فَاضْرِبُوا عُنُقَهُ

1241/ 1242- Muaviye (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'tan naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şarap içen hakkında şöyle buyurmuştur: **"İçtiği zaman hemen ona dayak vurun. Sonra ikinci defa yine içerse kendisine dayak vurun. Üçüncüyü içerse yine dayak vurun. Dördüncüyü de içerse boynunu vurun."**[1884] Hadîsi İmam Ahmed tahric etmiştir. bu onun metnidir. Ayrıca dört imam da tahric etmiştir. Tirmizî onun mensuh olduğuna delalet eden şeyler söylemiştir. Bunu Ebu Davud, Zührî'den açıkça rivayet etmiştir.

١٢٤٣ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ

[1883] Velid bin Ukbe Hz. Osman zamanında şarap içmekle itham edildi. Hımran ve başka bir kişi bu konuda şahitlik yaptı. Bunlardan biri onu şarap içerken, diğeri ise şarap kusarken gördüğünü söyledi. Hz. Osman da "Şüphesiz ki bu adam onu içmeden kusmamıştır" diyerek Hz. Ali'ye "Ona had cezası uygula" dedi. Hz. Ali de Hasan'a "Ona haddi uygula" dedi. Hasan da şöyle söyledi: "Bunun sıcağını, soğuğunu üstlenene ver." Bu sözün anlamı şudur: "Halifeliğin şiddetini, devamlılığını, çirkinliğini, zorluğunu onun keyif ve lezzetini yaşayan kişiye ver." (Yani Hz. Osman ve akrabaları benden hilafeti aldılar ve bunu kendilerine ait kıldılar. Öyleyse bunun çrkin taraflarını da üstlensinler.) Bunun üzerine Hz. Ali, Abdullah bin Cafer'e "Haddi uygula" dedi. O da kırbacı aldı ve vurdu. Hz. Ali sayıyordu. 40'a varınca "Yeter. Rasûlullah (s.a.v.) 40 sopa vurmuştu" dedi. İlh. Sübül'de şöyle denmektedir: "Musannif Velid'i sadece bir kişinin kusarken gördüğünü sanması sebebiyle bir kişinin şehadetiyle haddin uygulanmış olduğunu söylemiştir."

[1884] Zahirilerden küçük bir grup dışında fakihlerin tamamı bu hadîsin nesh edildiğini söylemiştir. Kan akıtmama konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'i örnek almak kan akıtma konusunda örnek almaktan daha üstündür. Ayrıca rivayetler de onun dördüncü defada da öldürmeyip dayakla yetindiğini göstermektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Öldürün" veya "Boynunu vurun" sözleri ya mensuhtur, ya da kuvvetle sakındırmak içindir.

1243- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Biriniz dövdüğü zaman yüze vurmaktan sakınsın."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٤٤ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُقَامُ الْحُدُودُ فِى الْمَسَاجِدِ

1244- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hadler mescitlerde uygulanmaz."** Hadîsi Tirmizî ve Hakim rivayet etmiştir.

١٢٤٥ - عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ تَحْرِيمَ الْخَمْرِ، وَمَا بِالْمَدِينَةِ شَرَابٌ يَشْرَبُ إِلَّا مِنْ تَمْرٍ

1245- Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Allah şarabın haram olduğunu bildirdiği zaman Medine'de hurma şarabından başka içilen içki yoktu."[1885] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٢٤٦ - عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، وَهِىَ مِنْ خَمْسَةٍ: مِنَ الْعِنَبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ. وَالْخَمْرُ: مَا خَامَرَ الْعَقْلَ

1246- Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Şarabın haram kılınması, şarap beş şeyden yapılırken olmuştur: Üzüm, hurma, bal, buğday ve arpa. Hamr (şarap) aklı karıştıran şey demektir." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٤٧ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

1247- İbn Ömer (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Sarhoş eden her şey şaraptır. Her sarhoş eden de haramdır."** Bu hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

[1885] Bu hadîs ve gelen iki hadîs açık bir şekilde sarhoş eden içeceklerin tamamının Şari katında şarap gibi olduğuna delalet etmektedir. Bu, mecazidir veya hakiki manasıdır desek de durum aynıdır.

١٢٤٨ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا اَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ

1248- Cabir (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Çoğu sarhoş eden içkinin azı da haramdır."**[1886] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٤٩ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْبَذُ لَهُ الزَّبِيبُ فِي السِّقَاءِ، فَيَشْرَبُهُ يَوْمَهُ، وَالْغَدَ، وَبَعْدَ الْغَدِ، فَإِذَا كَانَ مَسَاءُ الثَّالِثَةِ شَرِبَهُ وَسَقَاهُ، فَإِنْ فَضَلَ شَيْءٌ اَهْرَاقَهُ

1249- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e su tulumunda kuru üzüm şerbeti yapılırdı. Onu o gün, ertesi ve daha sonraki gün içerdi. Üçüncü günün akşamı oldu mu o şerbeti yine içer ve yanındakilere de içirirdi. Şayet artan olursa onu dökerdi."[1887] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٢٥٠ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ

1250- Ümmü Seleme (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "Şüphesiz ki Allah sizin şifanızı haram kıldığı şeylerde vermemiştir." Hadîsi Beyhakî tahric etmiştir. ibn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٥١ - عَنْ وَائِلٍ الْحَضْرَمِيِّ، اَنَّ طَارِقَ بْنَ سُوَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَمْرِ يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ؟ فَقَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِدَوَاءٍ، وَلَكِنَّهَا دَاءٌ

1251- Vail el-Hadramî'den bildirilmiştir: Tarık bin Süveyd[1888] Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ilaç olarak yapılan şarabın hükmünü sordu. Rasûlullah (s.a.v.) "Hiç şüphe yok ki o deva değil, derttir" buyurdu. Bu hadîsi İmam Müslim, Ebu Davud ve başkaları tahric etmiştir.

[1886] Bir içkiden çok içildiğinde sarhoşluk veriyorsa onu içmek az veya çok olsun haramdır.

[1887] Sarhoşluk vermesinden çekinerek onu dökerdi.

[1888] Süveyd bin Tarık şeklinde de söylenmiştir. Sahâbîdir. Hadramîdir. Bu hadîsi ondan Kûfe ehli rivayet etmiştir.

5- TA'ZİR[1889] VE SALDIRGANIN HÜKMÜ

١٢٥٢ - عَنْ أَبِى بُرْدَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشَرَةِ أَسْوَاطٍ، إِلَّا فِى حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللّٰهِ

1252- Ebû Bürde el-Ensârî (r.a.) [1890] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum demiştir: **"Allah'ın hadlerinden başka hiçbir şeyde 10 kırbaçtan fazla vurulmaz."**[1891] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٥٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَقِيلُوا ذَوِى الْهَيْئَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا الْحُدُودَ

1253- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Mürüvvet sahiplerinin hatalarını affedin. Ancak hadler bunun dışındadır."**[1892] Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve Beyhakî rivayet etmiştir.

١٢٥٤ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَا كُنْتُ لِأُقِيمَ عَلَى أَحَدٍ حَدًّا، فَيَمُوتُ، فَأَجِدُ فِى نَفْسِى، إِلَّا شَارِبَ الْخَمْرِ، فَإِنَّهُ لَوْ مَاتَ وَدَيْتُهُ

1254- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Vurduğum had sebebiyle ölen hiç kimse için üzülmem. Yalnız şarap içen hariç. Böylesi ölürse diyetini veririm." Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

1889 Ta'zir, had gerektirmeyen bir suçtan dolayı te'dib etmektir. Söz, fiil veya durumun gerektirdiği bir şekilde olur. Engellemek demektir. Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi çirkin bir şeyde alışkanlık oluşmasını engellemesidir.

1890 Ensarın müttefikidir. İsmi Hani' bin Neyyar'dır. Bedir'e ve diğer gazvelere katılmıştır. 41, 42 veya 45 yılında vefat etmiştir.

1891 Bazı rivayetlerde "10 sopa" bazılarında "10 vuruş" şeklinde geçmiştir. Hanefîler, Malikîler ve Şafiiler bu hadîse muhalefet etmiş ve 10 vuruştan fazlasına cevaz vermişlerdir. Onların bu konuda çok ayrıntılı görüşleri vardır. Bu muhtasar şerh bunun yeri değildir.

1892 Yani "mürüvvet ve şeref sahiplerini affedin. Hatayla işledikleri günahlardan dolayı onları muaheze etmeyin."

١٢٥٥ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ

1255- Saîd bin Zeyd (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Malı için öldürülen kişi şehiddir."** Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٥٦/ ١٢٥٧ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ خَبَّابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِى رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: تَكُونُ فِتَنٌ، فَكُنْ فِيهَا عَبْدَ اللّٰهِ الْمَقْتُولَ، وَلَا تَكُنْ الْقَاتِلَ

1256/ 1257- Abdullah bin Habbab şöyle demiştir: Babamın şöyle dediğini duydum: "Bir takım fitneler[1893] olacak. Ey Abdullah, sen o fitnelerde öldürülen ol da katil olma." Hadîsi İbn Ebu Hayseme ile Darekutnî tahric etmiştir. İmam Ahmed, Halid bin Urfuta'dan[1894] benzerini rivayet etmiştir.

1893 Fitnelerden kastedilen insanların öldürülmesi ve kan akıtılmasıdır. Hadîs fitneden uzak durmayı ve onda rol almamayı öğretmektedir. Bu, iki grup hak olmayan bir şey dışında savaşır veya kişi bunun içinde neyin doğru olduğunu bilmezse fitne olur demişlerdir. Ama hangisini hak ve doğru olduğunu bilirse hakkın zaferine ve batılın yok edilmesine yardım etmelidir. Çünkü Allah Teâlâ "Azgınlık yapanla Allah'ın emrine dönene kadar savaşınız" (Hucurat Sûresi 49/9) buyurmuştur. Ama biri onun üzerine hücum eder ve onu öldürmek, malını almak veya benzer bir şey isterse bu hadîs gereğince teslim olur veya Rasûlullah'ın "Kim malı için öldürülürse o şehiddir" sözü sebebiyle o kişiyle savaşır. Bu ikisinden maslahata en uygun olan seçilir.
* 1299 h. Yılında Melik Sıdık Hasan Han gözetiminde, müellifin öğrencisi Şeyhülislam Zekeriya bin Muhammed el-Ensârî'nin yazmasına uygun olarak basılan nüshada iki hadîs daha vardır. Bunlar:
1. Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duymuştur: "İzin vermediğin halde biri senin evinin içine bakar da, ona bir taş atarak gözünü çıkarırsan günah olmaz." Hadîs müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir. Nesâî'nin rivayetinde "ne diyet ne kısas vardır" denmiştir.
2. Haram bin Muhayyısa babasından naklen bildirmiştir: "Bera'nın dişi bir devesi bir adamın bahçesine girerek bahçeyi harap etmiş. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) mal sahiplerinin mallarını gündüz, hayvan sahiplerinin de hayvanlarını gece korumaları gerektiğine hükmetmiştir." Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İsnadında ihtilaf vardır.
Haram bin Muhayyısa, Ebu Sa'd Haram bin Muhayyısa bin Mes'ud el-Ensârî'dir. Medine'lidir. Dedesinden Muhayyısa'dan sika olduğu, ancak az hadîs rivayet ettiği bildirilmiştir. 113 yılında 70 yaşındayken Medine'de vefat etti. Dedesi Muhayyısa ise meşhur bir sahâbîdir. Hayber'de Abdullah bin Sehl'in öldürülmesi olayında ondan da bahsedilmektedir. Bu olay 1187 numaralı hadîste geçmişti. Muhayyısa'nın terceme-i hali orada geçmişti.

1894 Kuzaa kabilesindendir. Sahâbîdir. Sa'd bin Ebî Vakkas'ın Kûfe halifesiydi. 61'de vefat etti. Onu Muhtar bin Ebî Ubeyd'in Yezid'in vefatından, yani 64'ten sonra öldürdüğü söylenmiştir.

11- CİHAD[1895] KİTABI

١٢٥٨ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ، وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِهِ، مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ

1258- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim hiç harbetmeden ve harbetmeyi gönlünden geçirmeden[1896] ölürse nifaktan bir şube üzerinde ölür."** Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٢٥٩ - عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِاَمْوَالِكُمْ، وَاَنْفُسِكُمْ، وَالْسِنَتِكُمْ

1259- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)şöyle buyurmuştur: **"Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve lisanınızla[1897] mücahede edin."** Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî rivayet etmiştir. Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٦٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! عَلَى النِّسَاءِ جِهَادٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ، الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ

[1895] Sözlükte sıkıntı ve gayrette mübalağa anlamına gelir. Şer'an ise dini korumak ve kelimetullahı yüceltmek için kafirlerin ve asilerin öldürülmesi konusunda gayret sarf etmek demektir.

[1896] Yani din düşmanları ile savaşmaz ve savaşma imkanı bulduğu, bunun vakti geldiğinde onlarla savaşmayı istemez ve buna niyet de etmezse.

[1897] Lisanla cihad, kafirlere karşı delil ortaya koymak, onları Allah'a davet etmek, hicvetmek ve gayretleri kırılıp savaştan vazgeçmeleri için (Allah Allah vs. sözlerle) korkutmaktır.

1260- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a "Ya Rasûlullah! Kadınlara cihad var mı?" diye sordum. **"Evet, onlara muharebesiz cihad, yani hac ile umre vardır"** buyurdu. Hadîsi İbn Mace rivayet etmiştir. aslı İmam Buhârî'dedir.

١٢٦١ / ١٢٦٢ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُهُ فِى الْجِهَادِ. فَقَالَ: اَحَىٌّ وَالِدَاكَ؟ قَالَ: نَعَمْ: قَالَ: فَفِيهِمَا فَجَاهِدْ

1261/ 1262- Abdullah bin Amr (r.a.hüma) şöyle demiştir: Bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına cihad izni istemek için geldi. Rasûlullah ona "Annen baban sağ mı?" buyurdu. O evet, deyince Rasûlullah (s.a.v.) "Öyle ise onlar hakkında cihad et" buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

İmam Ahmed ve Ebu Davud Ebû said'den bu hadîsin benzerini rivayet etmişlerdir. Onda ziyade olarak

اِرْجِعْ فَاسْتَأْذِنْهُمَا، فَإِنْ اَذِنَا لَكَ، وَإِلَّا فَبِرَّهُمَا

"Geri dön. Onlardan izin iste. Sana izin verirlerse ne iyi. Vermezlerse onlara iyilikte bulun" ifadesi vardır.

١٢٦٣ - عَنْ جَرِيرٍ الْبَجَلِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا بَرِئٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ الْمُشْرِكِينَ

1263- Cerir el-Becelî (r.a.) [1898] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ben müşrikler arasında ikamet eden her müslümandan uzağım."**[1899] Hadîsi üç imam rivayet etmiştir. isnadı sahihtir. İmam Buhârî mürsel olduğunu tercih etmiştir.

[1898] Ebu Amr Cerir bin Abdullah bin Cabir el-Becelî. 10 yılında müslüman oldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun için elbisesini yaymıştır. Onu Zülhalesa'ya göndermiş o da bu tapınağı yıkmıştır. Rasûlullah (s.a.v.) hayattayken Yemen'e valilik yaptı. "Müslüman olduğumdan beri Hz. Peygamber (s.a.v.) beni engellemedi ve beni gördüğünde hep tebessüm etti" demiştir. Medain fethine katıldı. Kadisiye'de sağ kanadın başındaydı. Lakabı "Bu ümmetin Yusuf'" idi. 52 veya 54 yılında vefat etti.

[1899] Hadîs, müşrikler arasında ikamet eden bir müslümanın mücahidler tarafından öldürülmesi durumunda mücahidlere günah olmayacağına delildir. Ayrıca hadîs, müşriklerin yaşadığı beldeden hicretin vacip olduğuna işaret etmektedir.

١٢٦٤ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ

1264- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Fetihten sonra hicret yoktur. Ancak cihad ve niyet vardır."**[1900] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٦٥ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

1265- Ebu Musa el-Eş'arî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim kelimetullahın yücelmesi için savaşırsa işte o kimse Allah yolundadır."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٦٦ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ السَّعْدِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ مَا قُوتِلَ الْعَدُوُّ

1266- Abdullah bin Sa'dî (r.a.) [1901] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Düşmanla savaşıldıkça hicretin arkası kesilmez."** Hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٦٧ - عَنْ نَافِعٍ قَالَ: أَغَارَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَنِيَّ الْمُصْطَلِقِ، وَهُمْ غَارُّونَ، فَقَتَلَ مُقَاتِلَتَهُمْ، وَسَبَى ذَرَارِيَّهُمْ. حَدَّثَنِي بِذَلِكَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا

[1900] Yani özellikle Mekke'den Medine'ye hicret yoktur. Çünkü Mekke artık İslâm diyarı olmuştur. İslam diyarları içinde bir beldeden diğerine hicret etmenin bir anlamı yoktur. Bu hadis, Mekke'den çıkmak caiz değildir anlamına gelmez. Kastedilen Mekke'den hicret sevabının ve gerekliliğinin oranın fethiyle son bulduğudur. Küfür beldesinden İslam diyarına yapılacak hicret ise hadîslerde geldiği gibi kıyamet gününe kadar geçerlidir. Nevevî hicretin bitmesiyle kesilen sevabın, cihad ve salih niyetle elde edilebileceğini söylemiştir.

[1901] Kureyşli bir sahâbîdir. Âmir kabilesindendir. Vakıdî 57 yılında vefat ettiğini söylemiştir. Sa'dî'nin ismi Amr, Kudame veya Abdullah bin Vakdan'dır.

1267- Nafi' (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Benî Mustalık[1902] üzerine onların haberi yokken baskın yaptı. Savaşanları[1903] öldürdü, kadın ve çocuklarını esir aldı. Bana bunu Abdullah bin Ömer bildirdi." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٦٨ - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَّرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْصَاهُ بِتَقْوَى اللّٰهِ، وَبِمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا، ثُمَّ قَالَ: أُغْزُوا بِسْمِ اللّٰهِ، فِي سَبِيلِ اللّٰهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ، أُغْزُوا، وَلَا تَغُلُّوا، وَلَا تَغْدُرُوا، وَلَا تُمَثِّلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا، وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ، فَأَيَّتُهُنَّ أَجَابُوكَ إِلَيْهَا، فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ: أُدْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ.

ثُمَّ أُدْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ. فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمُ الْجِزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، فَإِنْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَقَاتِلْهُمْ. وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللّٰهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، فَلَا تَفْعَلْ، وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ، فَإِنَّكُمْ إِنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللّٰهِ، وَإِذَا أَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللّٰهِ، فَلَا تَفْعَلْ، بَلْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ فِيهِمْ حُكْمَ اللّٰهِ أَمْ لَا

1268- Süleyman bin Büreyde babasından naklen bildirmiştir: Babası şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bir orduya veya seriyyeye[1904] komutan tayin ettiğinde ona yakınları hakkında Allah'tan korkmasını, yanında bulunan Müslümanlara da

---

[1902] Huzaa kabilesinin meşhur bir koludur.

[1903] Yani savaşmaya uygun olanları. Çocuklar, yaşlılar ve bebekler dışındakiler. Bu savaş hicretin 6. yılı Şaban ayında olmuştur. Bu savaş Müraysî' gazvesi olarak bilinir. Bu, Cidde ile Rabiğ arasındaki bir suyun ismidir. Burası Benî Mustalık'ın yeridir. Rasûlullah (s.a.v.)'a onların kendisiyle savaşmayı düşündükleri haberi ulaşmıştır. O (s.a.v.) da onlara baskın yapmış ve 10 kişiyi öldürmüş, kalan erkek ve kadınları da esir almıştır. Onlardan bir kişi bile kurtulmamıştır. Müslümanlardan da sadece bir kişi şehid olmuştur. Bu gazvede Cüveyriye alınmıştır. O, Sabit bin Kays bin Şimas'ın payındaydı. Sabit onunla mükatebe yaptı. Rasûlullah (s.a.v.) da Cüveyriye'nin bu anlaşmasını hallederek onunla evlendi. İnsanlar bunu duyunca onların esirlerini geri gönderdiler. Rasûlullah'ın onunla evlenmesiyle ehl-i beytten 100 kişi serbest bırakıldı. Cüveyriye, kavmine bereket sebebi olan kadınların en büyüğüdür. Bu gazve ifk hadîsesinin olduğu gazvedir.

[1904] Müfreze. Meğâzî ehlinin ıstılahında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in katılmadığı ordu anlamına gelmektedir.

hayrı tavsiye eder ve şöyle buyururdu. "Allah yolunda Allah'ın adı ile gaza edin. Allah'a küfredenlerle savaşın. Savaşın, ama ganimet konusunda hainlik ve vefasızlık yapmayın. Kimsenin bir yerini kesmeyin. Hiçbir çocuğu öldürmeyin. Müşriklerden düşmanlarınla karşılaştığın zaman onları şu üç şeyden birine davet et. bunlardan hangisinde sana icabet ederlerse kabul et ve onlarla savaşma: 1. Onları İslam'a davet et. eğer icabet ederlerse kabul et. Sonra onları kendi yurtlarından muhacirlerin yurtlarına hicrete davet et. eğer kabul etmezlerse onlara Arapların bedevileri gibi olacaklarını haber ver. Bu sebeple onlara ganimet ve fey[1905]den bir şey verilmeyecektir. Ancak Müslümanlarla birlikte mücahede ederlerse o başka. 2. Eğer İslâmiyet'i kabul etmezlerse onlardan cizye[1906] iste. Eğer sana icabet ederlerse hemen kabul et. 3. Kabul etmezlerse Allah'tan yardım isteyerek onlarla savaş. Bir kale halkını muhasara altına alırsan ve onlar Allah'ın ve Peygamberi'nin zimmetini (ahid ve emanını) vermen şartıyla teslim olmak isterlerse bunu kabul etme. Fakat onlara kendi adına ahid ve eman ver. Çünkü kendinize ait ahdi bozmanız Allah'a verilen ahdi bozmanızdan daha hafiftir. Şayet senden kendilerini Allah'ın hükmüne havale etmelerini isterlerse[1907] bunu da yapma. Kendi hükmüne bırak. Çünkü sen onlar hakkında Allah'ın hükmüne isabet edip edemeyeceğini bilemezsin."[1908] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٢٦٩ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ غَزْوَةً وَرَّى بِغَيْرِهَا

1269- Ka'b bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gazaya çıkmak istediğinde bunu başka bir gazaya gidecekmiş gibi göstererek gizlerdi."[1909] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٧٠ - عَنْ مَعْقِلٍ، اَنَّ النُّعْمَانَ بْنَ مُقَرِّنٍ قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا لَمْ يُقَاتِلْ اَوَّلَ النَّهَارِ اَخَّرَ الْقِتَالَ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، وَتَهُبَّ الرِّيَاحُ، وَيَنْزِلَ النَّصْرُ

1905 Kafirlerden savaşsız olarak elde edilen mallar. Yağma.

1906 Cizye. Zimmîlerden İslam topraklarında kanları, malları ve ırzlarının korunma bedeli olarak alınan şey.

1907 Yani belirli bir şart ve güvenilir bir söz olmadan, sadece onlar hakkında Allah'ın hükmüyle hükmetmen karşılığında teslim olmak isterlerse bunu kabul etme.

1908 Hadîs, çok önemli cihad kurallarını içermektedir. Fakat fakihler bunların çoğunda ihtilaf etmiştir. Burada konuyu uzatmaya gerek yoktur.

1909 Mesela güneye çıkmak istediğinde kuzey, batı veya doğu yolunu tutardı. Böylece düşman gafletteyken hücum ederdi. Casusların da doğru bir haber elde etmeleri mümkün olmazdı.

1270- Ma'kıl'den Numan bin Mukarrin[1910]'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördüm. Günün başında savaşmazsa savaşı güneş zevale erip rüzgarlar esinceye[1911] ve Allah'tan yardım ininceye kadar te'hir ederdi." Hadîsi İmam Ahmed ve üç imam rivayet etmiştir. hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Aslı Buhârî'de yer almaktadır.

١٢٧١ - عَنْ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الدَّارِ مِنْ الْمُشْرِكِينَ يُبَيَّتُونَ، فَيُصِيبُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ وَذَرَارِيهِمْ، فَقَالَ: هُمْ مِنْهُمْ

1271- Sa'b bin Cessame (r.a.) şöyle demiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.)'e müşriklerin çocukları ve kadınlarının ne olacağı soruldu. Bunların üzerine gece baskını yapılıyor ve kadın ve çocukları ele öldürülüyor, dendi. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onlar, onlardandır"[1912] buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٧٢ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا، اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ تَبِعَهُ يَوْمَ بَدْرٍ: اِرْجِعْ. فَلَنْ اَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ

1272- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Bedir günü kendisine tabi olan bir adama "Dön, ben bir müşrikten asla yardım istemem" buyurmuştur. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٢٧٣ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى اِمْرَاَةً مَقْتُولَةً فِى بَعْضِ مَغَازِيهِ، فَاَنْكَرَ قَتْلَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ

1273- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) gazalarından birinde öldürülmüş bir kadın gördü ve bunun üzerine kadınlarla çocukların öldürülmesini yasakladı."[1913] Hadis müttefekun aleyhtir.

[1910] Müzenî. Sahâbîdir. Ebu Bekir Sıddîk ve Ömer Faruk zamanındaki ordu komutanlarından biriydi. Yanında 7 kardeşi ile hicret etmiştir. İsfehan'ı fethetti. 21 yılında Nihavend olayında şehid oldu.

[1911] Başka bir tarikte şöyledir. "Böyle olduğunda zafer rüzgarları esiyor, Müslümanlar orduları için namazlarında dua ediyor denirdi."

[1912] Bu durumdaki hüküm budur. Ancak bu, onların kasten öldürülmesini helal olduğu anlamına gelmez. Ancak babalara ancak çocuklar üzerinden geçiliyorsa hüküm budur. Bu durumda öldürülmeleri caiz olur.

[1913] Savaşta kadınların öldürülmesinin haram olduğunda alimler ittifak etmiştir. Ancak kadın savaşıyorsa öldürülmesi caiz olur.

١٢٧٤ - عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُقْتُلُوا شُيُوخَ الْمُشْرِكِينَ، وَاسْتَبْقُوا شَرْخَهُمْ

1274- Semura (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Müşriklerin yaşlılarını öldürün, çocuklarını[1914] bırakın."** Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٧٥ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُمْ تَبَارَزُوا يَوْمَ بَدْرٍ

1275- Hz. Ali (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Onlar[1915] Bedir harbinde mübareze[1916] yapmışlardır." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebu Davud daha uzun olarak tahric etmiştir.

١٢٧٦ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّمَا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الآيَةُ فِينَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ، يَعْنِي: وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ قَالَهُ رَدًّا عَلَى مَنْ أَنْكَرَ عَلَى مَنْ حَمَلَ عَلَى صَفِّ الرُّومِ حَتَّى دَخَلَ فِيهِمْ

1276- Ebu Eyyûb (r.a.) şöyle demiştir: "Bu âyet, yani "Kendinizi tehlikeye atmayın" âyeti ancak bir ensar cemaati hakkında nazil oldu." Ebu Eyyûb (r.a.) bunu Romalıların harp safına hücum ederek giren kişiyi hoş görmeyip yadırgayanlara cevap olarak söylemiştir.[1917] Hadîsi üç imam rivayet etmiştir. Tirmizî, İbn Hıbban ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

[1914] Hadîste bunun için şerh kelimesi kullanılmıştır. Bu, henüz büluğa ermemiş çocuklar anlamına gelmektedir. Zaten çocuk ve kadınların öldürülmesi haramdır. Bkz. Münavî, Tuhfetü'l-Ahvezî 2/ 391.

[1915] Hz. Ali, Hamza ve Ubeyde bin Haris.

[1916] İki ordu karşılaşır. Onlardan iki veya daha çok kişi genel savaş başlamadan ortaya çıkar ve savaşırlar. Buna mübareze denir. Onların savaşları bitince iki ordu yürür ve savaş başlar. Bu mübarezede Hz. Ali Velid bin Utbe'yi; Hazma, Şeybe bin Rabîa'yı öldürdü. Ubeyde ile mübareze ettiği Utbe bin Rabîa iki darbe ile birbirlerine girdiler. Bu sırada Hz. Ali ve Hamza Utbe'ye hücum ettiler ve onu öldürdüler. Ubeyde aldığı yaranın tesiriyle Safra denilen yere döndükleri sırada vefat etti. Bu isimlerde ittifak olmakla beraber galipler konusunda farklı rivayetler vardır.

[1917] Sübül'den naklen: "Bu hadîsi Eslem bin Yezid, Ebu Imran'dan naklen tahric etmişlerdir. O şöyle demiştir: "Biz Kostantiniyye (İstanbul)'deydik. Birden onların karşısına Romalılardan büyük bir saf asker çıktı. Müslümanlardan bir kişi onların saflarına hücum ederek ta içlerine sokuldu. Sonra aralarından dönüp geldi. Bunun üzerine insanlar yaygara kopardılar: "Sübhanallah! Bu adam kendisini tehlikeye atıyor" dediler. Ardından da Ebu Eyyûb "Ey insanlar, siz âyeti bu şekilde te'vil ediyorsunuz ama bu âyet biz ensar cemaati hakkında nazil olmuştur. Biz Allah dinini kuvvetlendirip, dinin yardımcıları çoğaldığı zaman aramızda gizlice konuştuk ve "Muhakkak mallarımız zayi oldu. Biz yurtlarımızda otursaydık da zayi olan mallarımızı derleyip toplasaydık ya" dedik. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi. Böylece asıl tehlikenin bizim istediğimiz gibi yurtlarımızda oturmak olduğu anlaşıldı."

١٢٧٧ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَرَقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَخلَ بَنِى النَّضِيرِ، وَقَطَعَ

1277- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Benî Nadir'in[1918] hurmalarını yaktı ve kesti." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٧٨ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَغُلُّوا، فَإِنَّ الْغُلُولَ نَارٌ وَعَارٌ عَلَى اَصْحَابِهِ فِى الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ

1278- Ubade bin Samit (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Ganimete hıyanet etmeyin. Çünkü bir hıyanet bir ateştir ve sahipleri için hem dünyada hem âhirette utanç sebebidir.**" Hadîsi İmam Ahmed ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٧٩ - عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالسَّلَبِ لِلْقَاتِلِ

1279- Avf bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) (savaşta) maktulün eşyasının öldüren kişiye verilmesine hükmetmiştir."[1919] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Aslı İmam Müslim'dedir.

١٢٨٠ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى قِصَّةِ قَتْلِ اَبِى جَهْلٍ قَالَ: فَابْتَدَرَاهُ بِسَيْفَيْهِمَا حَتَّى قَتَلَاهُ، ثُمَّ انْصَرَفَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَاهُ، فَقَالَ: اَيُّكُمَا قَتَلَهُ؟ هَلْ مَسَحْتُمَا سَيْفَيْكُمَا؟ قَالَا: لَا. قَالَ: فَنَظَرَ فِيهِمَا، فَقَالَ: كِلَاكُمَا قَتَلَهُ، سَلَبُهُ لِمُعَاذِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ

1280- Abdurrahman bin Avf (r.a.), Ebu Cehil'in öldürülme hikayesini anlatır-

---

[1918] Benî Nadîr Yahudilerden bir kabiledir. Medine'nin güneydoğusunda ikamet ediyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) ile anlaşmaları vardı (Medine Sözleşmesi). Bu anlaşmaya uymadılar ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'i öldürmek istediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) onları 15 gün muhasara altına aldı. Sonra da onları Medine'den sürdü. Bu, hicretin 4. yılında Rabîülevvel ayında oldu.

[1919] Bu eşyadan kastedilen cumhura göre savaşan kişinin yanında bulunan giyecek vs. şeylerdir. İmam Ahmed, bineğin buna dahil olmadığını, Şafii ise bunun savaş âletlerini ifade ettiğini söylemiştir. Bu, müellifin açıklamasıdır.

ken şöyle demiştir: “İkisi de[1920] kılıçları ile ona koştular. Nihayet onu öldürdüler.[1921] Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gittiler ve durumu ona haber verdiler. Rasûlullah (s.a.v.) “Onu hanginiz öldürdünüz? Kılıçlarınızı sildiniz mi?” diye sordu. Onlar “Hayır” deyince kılıçlarına baktı ve şöyle buyurdu: “Onu ikiniz de öldürmüşsünüz.” Bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) eşyanın Muaz bin Amr bin Cemuh'a[1922] verilmesine hükmetti. Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٨١ - عَنْ مَكْحُولٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَصَبَ الْمَنْجَنِيقَ عَلَى اَهْلِ الطَّائِفِ

1281- Mekhul'den[1923] naklen bildirilmiştir: “Hz. Peygamber Taiflilere karşı mancınık[1924] kurmuştur.” Ebu Davud hadîsi mürseller arasında tahric etmiştir. Râvîleri sikadır. Ukaylî hadîsi Hz. Ali (r.a.)'den zayıf bir isnadla vasletmiştir.

١٢٨٢ - عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: ابْنُ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِاَسْتَارِ الْكَعْبَةِ، فَقَالَ: اُقْتُلُوهُ

1282- Enes (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'ye başında miğfer ile girdi. Miğferi çıkardığı zaman bir adam gelip “İbn Hatal[1925] Kâ-

---

[1920] Muaz bin Amr bin Cemuh ve Muavviz bin Afra. Bu ikisi bu gazvede Abdurrahman bin Avf'ın sağında ve önündeydiler.

[1921] Kılıcıyla ilk vuran Muaz bin Amr bin Cemuh'tu. Ebu Cehil'i kolluyordu. Nihayet bir fırsat buldu ve şahin gibi üzerine atıldı. Ayağını koparacak bir darbe vurdu ve Ebu Cehil kanlar içinde debelenerek yere yıkıldı. Sonra Muavviz bin Afra geldi ve onu mağlup etti. Ebu Cehil ölmek üzereydi. Savaş bittikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) onun durumunun araştırılmasını emretti. İnsanlar onu aramaya başladılar. Abdullah bin Mes'ud onu bitkin bir halde buldu. Göğsüne oturdu ve kellesini kopardı. Sonra onu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e getirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu görünce “Bu, bu ümmetin firavunudur” buyurdu. Ve eşyalarının Muaz bin Amr bin Cemuh'a verilmesine hükmetti. Çünkü ikinci arkadaşı Muavviz bin Afra, savaşta şehid düşmüştü. Böylece hak sahibi iki arkadaştan sadece Muaz kaldı. Bütün eşyayı değil büyük bir kısmını ona vermiş olmalıdır. Çünkü Ebu Cehil'in kılıcının Abdullah bin Mes'ud'a verilmesini emretti. Bu, Ebu Davud'dan rivayet edilmiştir.

[1922] Ensardan ve Hazrec kabilesindendir. Akabe ve Bedir'e katılmıştır. Ebu Cehil'in ayağını kesip onu yere yıkan kişidir. İkrime bin Ebî Cehil de onun elini kesmiştir. Ancak eli kolundan ayrılmamış ve aşağı doğru uzayıp sarkmaya başlayınca Muaz bin Amr onu elini koparıp atmış ve savaşa devam etmiştir. Hz. Osman zamanında vefat etti. Musannif ve diğerlerinin eserlerinden anlaşıldığına göre bu, Afra oğullarından değildir. Afra'nın oğlu olan Muaz bin Haris bin Rifaa en-Neccârî'dir.

[1923] Dimeşk'lıdır. Şam fakihlerindendir. Ebu Hatim “Şam'da ondan daha fakih birini tanımıyorum” demiştir. 113 yılında vefat etti.

[1924] Mancınık bir savaş âletidir. Kale surlarını ve büyük binaları yıkmak için büyük taşlar atarken kullanılır.

[1925] İsmi Abduluzza veya Abdullah'tır.

be'nin örtüsüne asılmış" dedi . Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onu öldürün"[1926] buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٨٣ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتَلَ يَوْمَ بَدْرٍ ثَلَاثَةً صَبْراً

1283- Saîd bin Cübeyr (r.a.)[1927] Rasûlullah (s.a.v.)'ın Bedir'de üç kişiyi sabırla[1928] öldürdüğünü nakletmiştir. Hadîsi Ebu Davud mürseller arasında tahric etmiştir. Râvîleri sikadır.

١٢٨٤ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَى رَجُلَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ بِرَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

1284- Imran bin Husayn (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) müslümanlardan iki kişi karşılığında bir müşriki fidye vermiştir." Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Aslı Müslim'de bulunmaktadır.

١٢٨٥ - عَنْ صَخْرِ بْنِ الْعَيْلَةِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْقَوْمَ إِذَا اَسْلَمُوا ، اَحْرَزُوا دِمَاءَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ

1285- Sahr bin Ayle (r.a.)[1929]'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Şüphesiz ki bir kavim müslüman olursa canlarını ve mallarını korumuş olurlar."** Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Râvîleri güvenilirdir.

[1926] Hz. Peygamber (s.a.v.) onun öldürülmesini emretti. Çünkü o müslüman olmuş ve zekat toplamak için gönderilmişti. Kendisine hizmet eden Müslüman azatlı bir köleyi öldürdü ve müşrik olarak dininden döndü. Bu adamın iki de cariyesi vardı. Bunlar ona Hz. Peygamber (s.a.v.)'i hicveden şarkılar okurlardı. O (s.a.v.) bunların da öldürülmesini emretti. Cariyelerden biri hemen öldürüldü. Diğeri için aman dilendi. İbn Hatal Hz. Peygamber (s.a.v.)'in fetih günü öldürülmesi için emir verdiği 9 kişiden biriydi. Bunlardan 4'ü öldürüldü, diğerleri kurtuldu.

[1927] Valibî'dir. Validlilerin azatlı kölesidir. Kûfe'lidir. Önemli kişilerden biridir. Hadîs ve tefsirde hüccet alimdir. Haccac'ın öldürdüğü son kişidir. Halife "Saîd bin Cübeyr'in öldürülüşünü gördüm. Başı koptuğunda 'La ilahe illallah, la ilahe illallah' dedi. Üçüncüyü tamamlayamadı. Allah ondan razı olsun" demiştir. Meymun bin Mihran da "Saîd yeryüzünde bulunan her kişinin ilmine muhtaç olduğu bir zamanda öldü" demiştir. 95 yılında yaşı 30 ile 50 arasındayken vefat etti.

[1928] Sabr, canlıyken hapsetmek sonra öldürmektir. Bu üç kişi, Tuayma bin Adiy –ancak bunun savaş sırasında öldüğü bilinmektedir-, Nadr bin Haris ve Ukbe bin Ebî Muayt'tır. İkisini Medine yolunda, ilkini Safra'da, ikincisini de Arku'z-Zabiyye'de öldürmüştür.

[1929] Sahr bin Ayle el-Ahmesî Ebu Hazim. Bu hadîsi rivayet etmiş olan bir sahâbîdir.

١٢٨٦ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي اُسَارَى بَدْرٍ: لَوْ كَانَ الْمُطْعَمُ بْنُ عَدِيٍّ حَيًّا، ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هٰؤُلَاءِ النَّتْنَى لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ

1286- Cübeyr bin Mut'ım (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Bedir esirleri hakkında şöyle buyurmuştur: **"Mut'ım bin Adiy hayatta olsa ve benimle şu murdarlar[1930] hakkında konuşsaydı[1931] bunları gerçekten ona bırakırdım.**[1932]" Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٢٨٧ - عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَصَبْنَا سَبَايَا يَوْمَ اَوْطَاسٍ لَهُنَّ اَزْوَاجٌ، فَتَحَرَّجُوا، فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى: وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

1287- Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: Evtas savaşında bazı esirler aldık ki bunların hanımları da vardı. Ashab günaha girmekten korktu.[1933] Bunun üzerine Allah Teâlâ "Kadınların evli olanları da size haram kılınmıştır. Ancak sahip olduğunuz cariyeler müstesna"[1934] âyetini indirmiştir. Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٢٨٨ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةٍ وَاَنَا فِيهِمْ، قِبَلَ نَجْدٍ، فَغَنِمُوا اِبِلاً كَثِيرَةً، فَكَانَتْ سُهْمَانُهُمْ اِثْنَيْ عَشَرَ بَعِيراً، وَنُفِّلُوا بَعِيراً بَعِيراً

1288- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Necid taraflarına benim de içinde bulunduğum bir seriyye gönderdi. Bunlar bir çok deveyi ganimet olarak aldılar. Ganimetçilerin hisseleri 12'şer deveydi. Bahşişler de kendilerine birer birer teslim edildi.[1935]" Hadis müttefekun aleyhtir.

[1930] Onlara murdar denmesinin sebebi inanışlarının pis olması ve küfürleridir.

[1931] Şefaat isteyerek.

[1932] Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle buyurmuştur, çünkü Taif dönüşünde müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v.)'i kovduğunda O (s.a.v.) Mekke'ye Mut'ım'ın yardımıyla girmişti. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.) onun hayatta olmasını ve onu bu şekilde mükafatlandırmayı arzulamıştır.

[1933] Onlarla cimanın çok büyük bir günah olduğunu düşündüler ve bundan uzak durdular.

[1934] Nisa Sûresi 4/ 24

[1935] Bu, payına ek olarak verildi anlamına gelmektedir. Bu ilaveye nefel denir. Bunun genimetin aslından mı, beşte birinden mi, yoksa beşte birin beşte birinden mi olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Hepsi de caiz dir.

١٢٨٩ - عَنْهُ قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ، وَلِلرَّاجِلِ سَهْمًا

1289- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Hayber gazasında at için iki hisse, piyade için bir hisse verilmesine hükmetti." Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

Ebu Davud'daki rivayet şöyledir:

أَسْهَمَ لِرَجُلٍ وَلِفَرَسِهِ ثَلَاثَةَ أَسْهُمٍ: سَهْمَيْنِ لِفَرَسِهِ، وَسَهْماً لَهُ

"Bir kişi ile atına üç hisse tahsis etti: iki hisse atına, bir hisse de kendisine."

١٢٩٠ - عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا نَفْلَ إِلَّا بَعْدَ الْخُمُسِ

1290- Ma'n bin Yezid (r.a.)[1936], Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Nefel ancak beşte birden sonra verilir."**[1937] Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Tahavî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٩١ - عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةٍ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَّلَ الرُّبْعَ فِى الْبَدْأَةِ، وَالثُّلُثَ فِى الرَّجْعَةِ

1291- Habib bin Mesleme (r.a.)[1938] şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın savaşa başlarken ganimetin dörtte birini, önüşte üçte birini nefel olarak verdiğine şahit

---

[1936] Ma'n bin Yezid bin Ahnes es-Sülemî. Kendisi de babası da sahabîdir. Dımaşk fethine katılmıştır. Kufe'ye gidiyordu. Mısır'a girdi, sonra Dımaşk'a yerleşti. 64 yılında Dahhak bin Kays'la beraber Mercü Rahıt olayına katıldı ve orada şehid oldu. Savaşlarında Muaviye ile beraber olduğu da söylenmiştir.

[1937] Burada iki konu vardır: 1. Nefel ganimetten mi yoksa beşte birden mi olur? Bu hadîste buna delalet eden herhangi bir şey yok. Hatta burada ganimetin nefel dağıtımından önce beşe bölündüğü görülmektedir. Her iki durumun da caiz olduğu sahih hadîslerden anlaşılmaktadır. 2. Ganimeti beşte bire bölmeden önce nefel vermek caiz midir değil midir? Bu hadîsin zahirinden anlaşılan caiz olmadığıdır. Fakat İbn Ömer'in 1288 nolu hadisinin başka bir tarikinde caiz olduğuna delil vardır. Oradaki ifade onların nefeli ganimeti beşe bölmeden önce verdiklerini açıklıyor gibidir. (Bkz. Avnu'l-Ma'bu d şerhli Sünen-i Ebu Davud 3/ 22) Bu hadîsteki yasak hadîsin zahirinden anlaşılmaktadır.

[1938] Ebu Abdurrahman el-Fihrî. Mekke'lidir. Sahâbîdir. Romalılarla çok mücahede ettiği için kendisine Habibu'r-Rum derlerdi. Ermenistan valisi iken 41 veya 42 yılında vefat etmiştir.

oldum."[1939] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Carud, İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٢٩٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَفِّلُ بَعْضَ مَنْ يَبْعَثُ مِنَ السَّرَايَا لِاَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً، سِوَى قَسْمِ عَامَّةِ الْجَيْشِ

1292- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) gönderdiği seriyyelerin bazılarına ordunun geneline yapılan taksimden ayrı olarak nefel verirdi."[1940] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٢٩٣ - عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نُصِيبُ فِى مَغَازِينَا الْعَسَلَ وَالْعِنَبَ، فَنَأْكُلُهُ وَلَا نَرْفَعُهُ.

1293- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Biz gazalarımızda bal ve üzüm ele geçiriyorduk. Bunları yiyor, alıp götürmüyorduk." Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Ebu Davud'da

فَلَمْ يُؤْخَذْ مِنْهُمْ الْخُمُسُ

"Bunların beşte biri alınmıyordu" ifadesi vardır. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٢٩٤ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِى اَوْفَى رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَصَبْنَا طَعَاماً يَوْمَ خَيْبَرَ، فَكَانَ الرَّجُلُ يَجِيءُ، فَيَأْخُذُ مِنْهُ مِقْدَارَ مَا يَكْفِيهِ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ

1294- Abdullah bin Ebî Evfa (r.a.) şöyle demiştir: "Hayber günü bir yiyecek ele geçirdik. Herkes gelip ondan kendisine yetecek kadar alıyor sonra gidiyordu." Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. İbn Carud ve Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

1939 Yani ganimetin dörtte birini nefel olarak verdi. Bu şekilde askerlerin tamamından bir seriyye çıktığında ve düşmanla karşılaşılıp ganimetler gelmeye başladığında onu dörde böler, kalanını da askerlere taksim ederdi. Ganimetin üçte birini de ordu yurduna geri döner ve hemen ardından bu ordudan ikinci bir seriyye çıkar ve düşman üzerine tekrar gidilirse dağıtırdı. Çünkü ikinci defa çıkmak zordur. Bunun tehlikesi daha büyüktür. Çünkü düşman tedbirini almış olur.

1940 Sübül'de şöyle demektedir: Bu hadîs Hz. Peygamber (s.a.v.)'in gönderdiği her seriyyeye nefel vermediğine, bilakis bunu maslahata uygun bir şekilde yaptığına delildir.

١٢٩٥ - عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلَا يَرْكَبْ دَابَّةً مِنْ فَيْءِ الْمُسْلِمِينَ، حَتَّى إِذَا أَعْجَفَهَا رَدَّهَا فِيهِ، وَلَا يَلْبَسْ ثَوْباً مِنْ فَيْءِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى إِذَا أَخْلَقَهُ رَدَّهُ فِيهِ

1295- Ruveyfi' bin Sabit (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa Müslümanların ganimetlerinden bir hayvana binip de onu zayıflattıktan sonra ganimete iade etmesin. Müslümanların ganimetinden bir elbiseyi giyip de eskittikten sonra ganimete iade etmesin."**[1941] Hadîsi Ebu Davud ve Dârimî tahric etmiştir. Ravileri zararsızdır.

١٢٩٦/ ١٢٩٩ - عَنْ أَبِى عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يُجِيرُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ بَعْضُهُمْ

1296/ 1299- Ebu Ubeyde bin Cerrah (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum: **"Onlardan bazıları, Müslümanların uyması gereken eman verir."** Hadîsi İbn Ebî Şeybe ve İmam Ahmed tahric etmiştir. İsnadında zayıflık vardır.

Tayâlisî'nin Amr bin As'tan rivayeti şöyledir.

يُجِيرُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ أَدْنَاهُمْ

"Onların en aşağı derecede bulunanı[1942] Müslümanların uyması gereken eman verir."

Sahîhayn'da Hz. Ali'den şu rivayet yer almaktadır.

ذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ

"Müslümanların zimmeti birdir. Bu zimmet uğrunda onların en aşağı derecede bulunanı da koşar." [1943]

İbn Mace başka bir vecihten bu hadise

[1941] Sübül'de şöyle demiştir: Hadîsten, ganimetten binek veya elbise alıp kullanmanın caiz olduğu anlaşılmaktadır. Yasak olan hayvanı zayıflatmak veya elbiseyi eskitmektir. Bunları yapmadan biner veya giyerse bunda bir sakınca olmaz.

[1942] Sayı bakımından en az olanı ki bu, birdir. Ya da onların en küçüğü, derece bakımından en aşağı olanı demektir. Köle, ırgat ve kadın gibi.

[1943] Müslümanların eman ve ahdi birdir. Hiç kimse için içlerinden birinin verdiği emanı bozmak caiz olmaz. Onların en ednası bile bu ahdi gerçekleştirir ve davranışıyla onu sabit kılar.

يُجِيرُ عَلَيْهِمْ أَقْصَاهُمْ

"Müslümanların, en uzaklarının verdiği emana da uyması gerekir"[1944] ifadesini ziyade etmiştir.

Sahîhayn'da Ümmü Hanî'den[1945] Hz. Peygamber'in kendisine

قَدْ أَجَرْنَا مَنْ أَجَرْتِ

"Senin eman verdiklerine biz de eman verdik"[1946] dediği rivayet edilmiştir.

١٣٠٠ - عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَأُخْرِجَنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، حَتَّى لَا أَدَعَ إِلَّا مُسْلِماً

1300- Hz. Ömer (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Yahudi ve Hıristiyanları Arap yarımadasından mutlaka çıkaracağım. Orada müslümandan başka kimse bırakmayacağım."**[1947] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣٠١ - عَنْهُ قَالَ: كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِى النَّضِيرِ مِمَّا أَفَاءَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ، مِمَّا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ، فَكَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاصَّةً، فَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةَ سَنَةٍ، وَمَا بَقِىَ يَجْعَلُهُ فِى الْكُرَاعِ وَالسِّلَاحِ، عُدَّةً فِى سَبِيلِ اللّٰهِ

1301- Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Benî Nadîr'in Müslümanlar tarafından at ve develerle çiğnenmeyen[1948] malları Allah'ın Rasûlüne ganimet olarak ihsan ettiklerindendir. Bu mallar özellikle Hz. Peygamber (s.a.v.)'e aitti. O, bunlardan

---

[1944] Yani evi en uzak olan müslüman eman verse de bu böyledir. Bunun anlamı şudur: Savaşa son derece uzak da olsa bir müslüman bir kafire eman verse, Müslümanların bunu koruyup buna uyması gerekir. Bunu bozmaları helal olmaz.

[1945] Ebû Talib'in kızıdır. Haşimîlerdendir. Hz. Ali'nin kız kardeşidir. İsmi Fatıma'dır. İsminin Hind olduğu da söylenmiştir. Fetih günü müslüman olmuştur.

[1946] Ümmü Hâni, kayınpederi tarafından akrabası olan iki müşriki emniyeti altına almış, fakat kardeşi Hz. Ali bunu caiz görmediği için onları öldürmek istemişti. Hadîste kadının eman vermesinin caiz olduğu ifade edilmektedir. Fakihlerin geneli de bu görüştedir.

[1947] Arap yarımadası Hint ve Şam denizleri ile Dicle ve Fırat'ı içine alır. Ya da uzunluğuna Aden ile Şam kıyılarına, genişliğine de Cidde'den Irak ovalarına kadar uzanan arazidir. Kamus müellifi Mecdüddin böyle söylemiştir.

[1948] Bu ifade savaştan kinayedir. Yani Benî Nadîr'in malları savaş ve çarpışma olmadan ele geçirilmiştir.

ailesine senelik nafaka verir, kalanını da Allah azze ve celle yolunda hazırlık olmak üzere[1949] ata ve silaha harcardı." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٠٢ - عَنْ مُعَاذٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ، فَأَصَبْنَا فِيهَا غَنَماً، فَقَسَمَ فِينَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَائِفَةً، وَجَعَلَ بَقِيَّتَهَا فِى الْمَغْنَمِ

1302- Muaz (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber Hayber'de gaza ettik. Orada bir takım koyunları ganimet aldık. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) koyunların bir kısmını aramızda taksim etti. Kalanını da ganimet malları arasına kattı."[1950] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Ravilerinde bir sakınca yoktur.

١٣٠٣ - عَنْ اَبِى رَافِعٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّى لَا اَخِيسُ بِالْعَهْدِ، وَلَا اَحْبِسُ الرُّسُلَ

1303- Ebu Rafi' (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Şüphesiz ben ahdimi bozmam, elçileri de hapsetmem.**" Hadîsi Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. ibn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٠٤ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَيُّمَا قَرْيَةٍ اَتَيْتُمُوهَا، فَاَقَمْتُمْ فِيهَا، فَسَهْمُكُمْ فِيهَا، وَاَيُّمَا قَرْيَةٍ عَصَتْ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنْ خُمُسَهَا لِلّٰهِ وَرَسُولِهِ، ثُمَّ هِىَ لَكُمْ

1304- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Herhangi bir köye gider de orada oturursanız[1951] hisseniz oradadır.[1952] Hangi köy de Allah ve Rasûlü'ne isyan ederse o beldenin beşte biri Allah ve Rasûlü'ne aittir. Sonra bunun kalanı sizin olur.**[1953]" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

1949 Çoğunu muhacirlere verdi ve onlar arasında taksim etti. Ayrıca ensardan ihtiyaç sahibi iki kişiye taksim etti. Ensardan bu ikisinden başkasına vermedi. Bir kısmını da kendisine ayırdı. Bu, ailesinin nafakasını karşıladığı şeydi.

1950 Hadîs, nefelin ganimet beşe bölünmeden önce verilmesinin caiz olduğuna dair delillerdendir.

1951 Orayı alır ve savaş olmadan helal edinirseniz.

1952 Her müslüman gibi sizin de hisseniz ordadır. Çünkü orası özellikle askere taksim edilene kadar ganimet değil, feydir.

1953 Orayı fethetmiş ve savaşla almışsanız ganimet olur ve beşte biri ayrıldıktan sonra aranızda taksim edilir.

1- CİZYE[1954] VE HÜDNE[1955]

١٣٠٥ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَهَا -يَعْنِي: الْجِزْيَةَ- مِنْ مَجُوسِ هَجَرَ

1305- Abdurrahman bin Avf (r.a.)'tan naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) Hecer Mecusilerinden cizye almıştır."[1956] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir. Muvatta'da farklı bir tarîki vardır. O munkatıdır.

١٣٠٦/ ١٣٠٧ - عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ إِلَى أُكَيْدِرِ دُومَةَ، فَأَخَذُوهُ، فَحَقَنَ دَمِهِ، وَصَالَحَهُ عَلَى الْجِزْيَةِ

1306/ 1307- Asım bin Ömer[1957], Enes'ten ve Osman bin Ebî Süleyman (r.a.hüm)'dan[1958] naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Halid bin Velid'i Dûmetü'l-Cendel meliki Ükeydir'e gönderdi. Halid ile arkadaşları onu tutup getirdiler. Rasûlullah (s.a.v.) onun canını bağışladı ve cizye vermek üzere onunla anlaştı.[1959]" Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir.

١٣٠٨ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْيَمَنِ، وَأَمَرَنِي أَنْ آخُذَ مِنْ كُلِّ حَالِمٍ دِينَاراً، أَوْ عَدْلَهُ معافرياً

1954 Cizye. Zimmet ehlinden İslam beldesinde oturmaları ve kanları ile mallarının korunması karşılığında alınan maldır. 9 veya 8 yılında kanunlaşmıştır.

1955 Hüdne: İki hükümet arasında belirli bir müddet için yapılan ateşkes anlaşmasıdır.

1956 Mecusiler ateşe tapan bir millettir. Hecer, Bahreyn'in başkentidir. Bu konuda değişik görüşler vardır. Bahreyn'de bir yer olduğu da söylenmiştir.

1957 Ebu Ömer Asım bin Ömer bin Katade bin Numan el-Ensârî. Tabiidir, sikadır. Pek çok hadîs rivayet etmiştir. rivayet ilmini bilmektedir. Meğâzî ve Siyer ilmini de bilmektedir. Vefat tarihi hakkında şu görüşler vardır: 119, 120, 121, 127, 129.

1958 Osman bin Ebî Süleyman bin Cübeyr bin Mu'tım. Mekke kadısıdır. İmam Ahmed, İbn Maîn ve Ebu Hatim sika olduğunu söylemiştir.

1959 Hz. Peygamber (s.a.v.) Halid bin Velid'i Tebük gazvesi günlerinde Dûmetü'l-Cendel meliki Ükeydir bin Abdulmelik el-Kindî'nin yanına gönderdi. Dûmetü'l-Cendel Necid'in kuzey batısındaki Serhan vadisinde bir yerdir. Vadi bölgesinin temelidir.

1308- Muaz bin Cebel (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) beni Yemen'e gönderdi ve bana her âkıl baliğ kişiden bir dinar veya onun tutarı kadar Maafir[1960] kumaşı almamı emretti." Hadîsi üç imam tahric etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٠٩ - عَنْ عَائِذِ بْنُ عَمْرِو الْمُزَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْإِسْلَامِ يَعْلُو، وَلَا يُعْلَى

1309- Âiz bin Amr el-Müzenî (r.a.)'den[1961] naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"İslâmiyet yücelir, onun üzerine yükselinemez."** Hadîsi Darekutnî tahric etmiştir.

١٣١٠ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَبْدَؤُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ، وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِى طَرِيقٍ، فَاضْطَرُّوهُ إِلَى أَضْيَقِهِ

1310- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Yahudi ve Hıristiyanlarla karşılaştığınız zaman önce siz selam vermeyin. Onlardan birine yolda rastlarsanız onu yolun dar tarafına sıkıştırın."**[1962] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣١١/ ١٣١٣ - عَنْ الْمِسْوَرِ بْنُ مَخْرَمَةَ. وَمَرْوَانُ، أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ... فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ، وَفِيهِ: هَذَا مَا صَالَحَ عَلَيْهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ سُهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو: عَلَى وَضْعِ الْحَرْبِ عَشْرِ سِنِينَ، يَأْمَنُ فِيهَا النَّاسُ، وَيَكُفُّ بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

1311/ 1313- Misver bin Mahreme ile Mervan'dan[1963] naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Hudeybiye harbine çıktı.[1964] Ravi burada hadîsi uzun uzadıya

---

1960 Yemen'de bir bölge veya Hemedan'dan bir kabiledir. Bkz. Zekat, 88

1961 Ebu Hübeyra. Basra'ya yerleşmiştir. Sahabîdir. Rıdvan bey'atine katılmıştır. Yezid bin Muaviye zamanında vefat etmiştir.

1962 Cumhur bu durumda önce müslümanın selam vermesinin haram olduğunu kabul etmiştir.

1963 Mervan bin Hakem el-Emevî Ebu Abdi'l-Melik. Muaviye adına Medine'de valilik yaptı. Yezid'in ölümünden ve oğlu Muaviye'nin görevden alınmasından sonra hilafet konusunda Abdullah bin Zübeyr'in tarafını tuttu. Mısır ve Şam'da valilik yaptı. Dımaşk'ta 65'te vefat etti.

1964 Hicretin 6. yılı Pazartesi günü Zilkade hilali göründüğü gün. Hz. Peygamber (s.a.v.) umre yapmak istiyordu. Hudeybiye Mekke'nin merkezinden Cidde yoluna doğru 10 mil uzaklıktadır. Oradaki kuyunun ismiyle anılmıştır.

anlatmıştır.[1965] Bunun içinde şu ifade de vardır: "İşte bu Muhammed bin Abdullah'ın Süheyl bin Amr'la[1966] on sene savaşı terk etmeye dair yaptığı anlaşmadır. Bu yıllar zarfında halk güvende olacak ve birbirlerine dokunmayacaklardır." Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Aslı İmam Buhârî'dedir.

Bu hadîsin bir kısmını İmam Müslim, Enes'ten tahric etmiştir: onun rivayetinde

أَنَّ مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكُمْ، وَمَنْ جَاءَكُمْ مِنَّا رَدَدْتُمُوهُ عَلَيْنَا. فَقَالُوا: أَنَكْتُبُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. إِنَّهُ مَنْ ذَهَبَ مِنَّا إِلَيْهِمْ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، وَمَنْ جَاءَنَا مِنْهُمْ، فَسَيَجْعَلُ اللَّهُ لَهُ فَرَجاً وَمَخْرَجاً

"Sizden bize gelen kişiyi size iade etmeyeceğiz. Fakat bizden size gideni siz bize iade edeceksiniz." İfadesi de vardır. Bunun üzerine ashab "Bunu da yazıyor musun ya Rasûlullah?" dediler. O (s.a.v.) **"Evet. Çünkü bizden onlara gideni Allah ırak etsin. Onlardan bize gelen için ise elbette Allah bir ferahlık ve çıkış yolu verecektir." buyurdu.**

١٣١٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَتَلَ مُعَاهِداً لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَاماً

1314- Abdullah bin Ömer (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Bir kimse kendisine eman verilmiş kişiyi öldürürse cennet kokusunu koklayamaz. Halbuki cennetin kokusu kırk yıllık mesafeden duyulur."** Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

* * *

[1965] Bu bölümde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hudeybiye yolculuğu, Mekke halkının onun umre yapmasına engel olduğu ve müellifin zikrettiği pek çok şart üzerine anlaşma yapıldığı anlatılmaktadır.

[1966] Kureyş'in ileri gelenlerinden, akıllılarından, hatiblerinden ve efendilerinden biri. Bedir'de kafir iken esir edildi. Fetih günü müslüman oldu. İslâm'dan dönme olayları başladığında Kureyş halkı onun sayesinde İslam üzerinde sabit kaldı. 14 yılında Yermük'te, Mercü's-Safer'de veya 18 yılında Amvas taununda vefat ettiği söylenmiştir. Hudeybiye Anlaşmasında kafirlerin vekil ve mümessiliydi.

2- YARIŞ VE ATICILIK

١٣١٥ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَابَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْخَيْلِ الَّتِي قَدْ أُضْمِرَتْ، مِنَ الْحَفْيَاءِ، وَكَانَ اَمَدُهَا ثَنِيَّةَ الْوَدَاعِ. وَسَابَقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي لَمْ تُضَمَّرْ مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ، وَكَانَ اِبْنُ عُمَرَ فِيمَنْ سَابَقَ

1315- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) idman yapmış[1967] atlarla Hafya'dan[1968] müsabaka yaptı. Atların hedefi Seniyyetü'l-veda[1969] idi. İdman görmeyen atlarla ise Seniyya'den Benî Züreyk mescitine kadar müsabaka yaptı." İbn Ömer de bu yarışmaya katılanlar arasındaydı.

١٣١٦ - عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَقَ بَيْنَ الْخَيْلِ، وَفَضَّلَ الْقُرَّحَ فِي الْغَايَةِ

1316- İbn Ömer (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) atlar arasında yarış yapmış ve yaşını doldurmuş atın hedefini diğerlerinden daha uzun ve uzak yapmıştır." Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣١٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا سَبَقَ إِلَّا فِي خُفٍّ، اَوْ نَصْلٍ، اَوْ حَافِرٍ

1317- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ödül ancak deve koşusunda, atışta veya at yarışında vardır."**[1970] Hadîsi İmam Ahmed ve üç imam rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[1967] Atın yulafı şişmanlayıp kuvvetli olsun diye çok verilir. Sonra azık miktarı azaltılır ve at meydanda zayıflayıp etleri sıkılaşıncaya kadar koşturulur. Araplar'da idman süresi 40 gündür.

[1968] Hafya, Medine dışındaki bir yerdir.

[1969] Seniyyetü'l-Veda da Medine'nin dışında başka bir yerdir. Uğurlama yeri olduğu için bu şekilde isimlendirilmiştir.

[1970] Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs ödül için yarışma yapmanın caiz olduğuna delildir. Ödülün yarışmacılar dışında biri, mesela devlet başkanı tarafından belirlenmesi de hilafsız olarak helaldir. Ama yarışmacılardan biri tarafından olursa o zaman helal olmaz. Çünkü bu kumar olur." Sayılan bu yarışmalarda ödül alınması helal kabul edilmiştir. Çünkü bunlar harbe hazırlık ve cihad için kuvvetlenme amacı taşımaktadır. Kuş, güvercin yarışı, koç toslaştırmak gibi oyunlarda ise belirli bir mal almak kumar yerine geçer.

١٣١٨ - عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَدْخَلَ فَرَساً بَيْنَ فَرَسَيْنِ -وَهُوَ لَا يَأْمَنُ اَنْ يَسْبِقَ- فَلَا بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ اَمِنَ فَهُوَ قِمَارٌ

1318- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Her kim geçileceğinden emin olmayarak iki ata arasına at koyarsa bunda bir beis olmaz. Ama geçileceğinden emin olarak koyarsa bu kumardır."**[1971] Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. isnadı zayıftır.

١٣١٩ - عَنْ عَقَبَةِ بْنُ عَامِرٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقْرَأُ: وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اِسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ الا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْىُ، الا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْىُ، الا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْىُ

1319- Ukbe bin Amir (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) minber üzerindeyken onu dinledim. **"Müşrikler için gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın."**[1972] **âyetini okuyarak şöyle buyurdu: "Dikkat edin! Kuvvat, atmaktır. Dikkat edin! Kuvvet atmaktır. Dikkat edin! Kuvvet atmaktır.** [1973]" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[1971] Çünkü amaç atları denemektir. Geçileceği belli olursa bu maksat gerçekleşmez. –Sübül-

[1972] Enfal Sûresi 8/ 60

[1973] Âyette kastedilen ümmetin düşmanın ani baskınlarına karşı daima savunma yapmaya hazır bir ordusu olmasıdır. Çabuk hareket edebilmeleri hem savaşmaları hem de haberleri başkente ulaştırabilmeleri ve diğer sebeplerden dolayı bu gereklidir. Bkz. Tefsîru'l-Menar 10/ 69 Aynı tefsirde hadîste atmanın mutlak olarak kullanılmasının düşmana atılacak her şeyi ifade ettiği belirtilmiştir. Günümüzdeki top, tüfek, füze gibi çeşitli harp silahlarını da içermektedir.

12- ETİ YENEN VE YENMEYEN HAYVANLAR KİTABI

١٣٢٠ / ١٣٢١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ، فَأَكْلُهُ حَرَامٌ

1320/ 1321- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Azı dişi olan her yırtıcı hayvanın yenilmesi haramdır."**[1974] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

İmam Müslim bu hadîsi İbn Abbas'tan "nehyetti" lafzı ile tahric etmiştir.

وَكُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ

"Ve pençesi ile avlanan her kuş"[1975] ifadesini ziyade etti.

١٣٢٢ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ

1322- Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Hayber gazvesinde ehlî eşek etinin yenmesini haram kıldı. at etini yemeye ise izin verdi."[1976] Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'ye ait metinde "ruhsat verdi" denmiştir.

[1974] Avlayan her hayvan: Aslan, kurt, kaplan, pars vb. gibi. Tyhfetü'l-Ahvezî'de şöyle demiştir: İbn Sîna "Bir hayvanda azı dişi ile boynuz bir arada olmaz" demiştir. (Hanefîlere göre etle beslenen ve azı dişi olan her hayvan yırtıcıdır. Bu hayvanların haram kılınması Allah'ın bir lütfudur. Mütercime)

[1975] Kastedilen avlanma sırasında pençesi ile kuvvet kazanan çaylak, doğan, şahin gibi hayvanlar.

[1976] Ebu Hanife'ye göre at eti yemek tenzihen mekruhtur. Delili "Atları, katırları ve eşekleri onlara bin-

١٣٢٣ - عَنْ اِبْنِ اَبِى اَوْفَى قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ، نَأْكُلُ الْجَرَادَ

1323- İbn Ebî Evfa (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber 7 gazveye gittik. Bunlarda çekirge yiyorduk." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٢٤ - عَنْ اَنَسٍ -فِى قِصَّةِ الْاَرْنَبِ- قَالَ: فَذَبَحَهَا، فَبَعَثَ بِوَرِكِهَا اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَبِلَهُ

1324- Enes (r.a.) tavşan kıssasını anlatırken şöyle demiştir: "Onu keserek budunu Rasûlullah (s.a.v.)'a gönderdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu kabul etti."[1977] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٢٥ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ اَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ: النَّمْلَةُ، وَالنَّحْلَةُ، وَالْهُدْهُدُ، وَالصُّرَدُ

1325- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) şu dört hayvanın öldürülmesini yasaklamıştır: Karınca, bal arısı, hüdhüd ve göçeğen kuşu[1978]." Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٢٦ - عَنْ اِبْنِ اَبِى عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِجَابِرٍ: الضَّبُعُ صَيْدٌ هِىَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: قَالَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَعَمْ

1326- İbn Ebî Ammar[1979], Cabir'e şöyle dediğini söylemiştir:

-Sırtlan av mıdır? Cabir:

-Evet, dedi.

---

meniz ve zinet olması için yarattı" (Nahl Sûresi 16/ 8) âyetidir. Atın yenmemesi onun kıymetindendir. (Mütercime)

[1977] Enes kıssayı şöyle anlatmaktadır: Biz Merrü'z-zahran'da iken bir tavşan gördük. İnsanlar onu tutmak için koştular ve yoruldular. Nihayet onu ben tuttum ve Ebu Talha'ya getirdim. O da onun bir budunu ....ilh.

[1978] Göçeğen kuşu: Büyük tüyleri vardır. Karnı beyaz, sırtı yeşildir. Küçük kuşları avlar.

[1979] Abdurrahman bin Abdullah bin Ebî Ammar el-Kureşî. Mekke'lidir. İbadetine çok düşkündü. Nesâî onun sika olduğunu söylemiştir.

-Rasûlullah (s.a.v.) böyle mi söyledi? Dedim.

-Evet, dedi. [1980]

Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. İmam Buhârî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٣٢٧ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ الْقُنْفُذِ، فَقَالَ: قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ فَقَالَ شَيْخٌ عِنْدَهُ: سَمِعْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: خَبِيثَةٌ مِنَ الْخَبَائِثِ

1327- İbn Ömer (r.a.hüma)'e kirpinin hükmü sorulmuştur. O da "De ki: Bana vahyolunan Kur'an'da haram kılınmış bir şey bulamıyorum"[1981] âyetini okumuştur. Yanında bulunan bir ihtiyar: "Ebu Hureyre (r.a.)'nin şöyle dediğini duydum: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında kirpiden bahsedildi. O 'Kirpi pis şeylerden biridir' buyurdu" demiştir.[1982] Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud tahric etmiştir. isnadı zayıftır.

١٣٢٨ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْجَلَّالَةِ وَأَلْبَانِهَا

1328- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) pislik yiyen hayvanları yemeyi ve sütlerini içmeyi yasaklamıştır."[1983] Hadîsi Nesâî dışındaki dört imam tahric etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

[1980] Neyl'de bu hayvanın şaşılacak bir özelliği bulunduğu ve bir sene dişi, bir sene erkek olduğu söylenmiştir. Bir sene döller, diğer sene doğum yapar. Sırtlanın av olması yenmesinin helal olduğunu gösterir. Çünkü av kelimesi yenmek için avlanan hayvanlar anlamına gelir. İmam Şafii, İmam Ahmed ve İshak sırtlan yemenin helal olduğunu söylemişlerdir. Neyl'de bildirildiğine göre Şafii "İnsanlar hiç yadırgamadan Safa ve Merve arasında bunu satıyor ve yiyorlardı" demiştir. İmam Malik ve İmam Ebu Hanife ise yırtıcı bir hayvan olduğu için sırtlanın haram olduğunu söylemişlerdir.

[1981] En'am Suresi 6/ 145

[1982] Kirpi şu âyet gereğince haramdır: "Allah size temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar." (Araf Sûresi 7/157) Bir nüshada İbn Ömer'in şöyle dediği bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) böyle buyurduysa, bu onun dediği gibidir."

[1983] Hattâbî "Bir hadîste 'inek 40 gün otlanır, sonra yenir' ifadesi vardır" demiştir. Tuhfetü'l-Ahvezî'de (3/ 89) şöyle demiştir. İbn Rüslan Sünen şerhinde şöyle demiştir: "Hayvanın ne kadar süre hapsedileceği belli değildir. Bazılarına göre bu süre deve ve inek için 40 gün, koyun için 7, tavuk için 3 gündür." Sübül'de vakitlendirme konusunda ihtilafın sebebinin bilinmediği söylenmiştir.

١٣٢٩ - عَنْ اَبِى قَتَادَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى قِصَّةِ الْحِمَارِ الْوَحْشِيِّ فَاَكَلَ مِنْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1329- Ebu Katade (r.a.) vahşi etin kıssasını anlatırken şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) ondan yedi." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٣٠ - عَنْ اَسْمَاءِ بِنْتِ اَبِى بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَساً، فَاَكَلْنَاهُ

1330- Esma binti Ebî Bekir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) devrinde bir at kestik ve yedik." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٣١ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اُكِلَ الضَّبُّ عَلَى مَائِدَةِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1331- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın sofrasında keler yendi."[1984] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٣٢ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ الْقُرَشِىُّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ طَبِيباً سَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الضِّفْدَعِ يَجْعَلُهَا فِى دَوَاءٍ، فَنَهَى عَنْ قَتْلِهَا

1332- Abdurrahman bin Osman el-Kureşî'den naklen bildirilmiştir: Bir doktor Rasûlullah (s.a.v.)'a kurbağayı ilaca katmanın hükmünü sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onu öldürmeyi yasakladı." Hadîsi İmam Ahmed tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

[1984] Keler su içmez, rüzgar ve havanın serinliği ile yetinir. 40 günde bir, bir damla bevleder. Kışın yuvasından çıkmaz. Bunun zikredilmesinin iki sebebi var denir: 1. Keler eti cima kuvvetini çok fazla arttırır. 2. Eti küçük küçük parçalanırsa erkeklik hastalıklarından pek çoğunu giderir, erkeklik ve gençliği geri getirir. Araplar, özellikle de Necid halkı onu çok yerler. Cumhura göre onu yemek helaldir. (Hanefîlere göre ise mekruhtur. Mütercime)

1- AV VE HAYVAN KESME

١٣٣٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اتَّخَذَ كَلْباً، إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ صَيْدٍ، أَوْ زَرْعٍ، اِنْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ

1333- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Çoban köpeği, av köpeği ve ekinlik bekleyen köpek dışında her kim köpek edinirse her gün ecrinden bir kîrat[1985] eksilir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٣٤ - عَنْ عَدِيِّ بنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرْسَلْتَ كَلْبَكَ فَاذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ، فَإِنْ أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَأَدْرَكْتَهُ حَيًّا فَاذْبَحْهُ، وَإِنْ أَدْرَكْتَهُ قَدْ قُتِلَ وَلَمْ يُؤْكَلْ مِنْهُ فَكُلْهُ، وَإِنْ وَجَدْتَ مَعَ كَلْبِكَ كَلْباً غَيْرَهُ وَقَدْ قُتِلَ فَلَا تَأْكُلْ: فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَيُّهُمَا قَتَلَهُ، وَإِنْ رَمَيْتَ سَهْمَكَ فَاذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ، فَإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْماً، فَلَمْ تَجِدْ فِيهِ إِلَّا أَثَرَ سَهْمِكَ، فَكُلْ إِنْ شِئْتَ، وَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقاً فِي الْمَاءِ، فَلَا تَأْكُلْ

1334- Adiy bin Hatim (r.a.)[1986] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: **"Köpeğini[1987] saldın mı onun üzerine besmele çek, Allah'ın adını an. Eğer senin için bir av tutar ve canlıyken avının yanına gidersen onu hemen kes. Ava yetiştiğinde köpek onu öldürmüş ama yememiş olursa avını ye. Köpeğinin yanında başka bir köpek bulursan ve av da öldürülmüş olursa onu yeme. Çünkü sen avını hangisinin öldürdüğünü bilemezsin. Okunu attığın zaman besmele çek. Avı bir gün bulamazsan onda kendi okunun izinden başka bir şey görmezsen onu ye. Avı suda boğulmuş olarak bulursan onu yeme."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

[1985] Kîrat: Gerçekten çok az miktar. Hadîste ise miktarı bilinmeyen bir ölçüyü ifade etmektedir.

[1986] Tâî. Meşhur Cevad bin Cevad'dır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e 7 yılında Şaban ayında elçi olarak gelmiştir. Araplar dinlerinden dönünce o ve kavmi dini üzere sabit kalmışlardır. Ebu Bekir'e ilk zekatı getiren de Adiy ve kavmidir. Medain fethine katılmıştır. Hz. Ali ile beraber onun savaşlarına katılmıştır. Cemel günü gözü çıktı. Cömertliğiyle ilgili pek çok hikaye anlatılmaktadır. 120 yıl yaşadı ve 68 yılında vefat etti.

[1987] Sahibi bu köpeği bir av üzerine gönderirse gider, onun gitmesini yasaklarsa gitmez, avı tutarsa onu sahibi için saklar. Bu üç özellikte ihtilaf edilmiştir.

١٣٣٥ - عَنْ عَدِيٍّ قَالَ: سَالْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ فَقَالَ: إِذَا اَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ، وَإِذَا اَصَبْتَ بِعَرْضِهِ، فَقُتِلَ، فَإِنَّهُ وَقِيذٌ، فَلَا تَأْكُلْ

1335- Adiy (r.a.)şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a bir ucu demirli sopa[1988] ile avlanmanın hükmünü sordum. Şöyle buyurdu: **"Keskin tarafı ile isabet ederse ye.[1989] Geniş tarafı isabet eder ve onunla öldürürsen sopayla öldürmüş gibi olursun. Bu sebeple onu yeme.**[1990]" Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٣٣٦ - عَنْ اَبِي ثَعْلَبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ، فَغَابَ عَنْكَ، فَاَدْرَكْتَهُ فَكُلْهُ، مَا لَمْ يُنْتِنْ

1336- Ebu Sa'lebe (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Okunu attığın zaman av senin gözünden kaybolursa, ardından da ona yetişirsen kötü kokmadıkça onu ye."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٣٣٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، اَنَّ قَوْماً قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ قَوْماً يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ، لَا نَدْرِي اَذُكِرَ اِسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اَمْ لَا؟ فَقَالَ: سَمُّوا اللّٰهَ عَلَيْهِ اَنْتُمْ، وَكُلُوهُ

1337- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir kavim Hz. Peygamber (s.a.v.)'e şöyle sordu: "Bize bir kavim et getiriyor. Ama biz onların bunu keserken besmele çekip çekmediklerini bilmiyoruz." Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Onun üzerine siz besmele çekin ve yiyin"** buyurdu.[1991] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٣٣٨ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بنِ مُغَفَّلٍ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ، وَقَالَ: إِنَّهَا لَا تَصِيدُ صَيْداً، وَلَا تَنْكَأُ عَدُوّاً، وَلَكِنَّهَا تَكْسِرُ السِّنَّ، وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ

[1988] Mi'radın çıplak ve kalın bir ok, iki tarafı ince ortası kalın odun ve avcıların kullandığı bir ucu demirli sopa anlamlarına geldiği söylenmiştir. Son anlam daha uygundur.

[1989] Kesmeden önce ölse bile bu kesilmiş hükmündedir.

[1990] Ama demir olmayan tarafı ile öldürürsen sopa, taş veya demir ucu olmayan bir şeyle öldürmüş gibi olursun. Bu haramdır. Çünkü o kesilmeden önce hükmen değil, gerçekten ölmüş olmaktadır.

[1991] Hadîs müslüman hakkında hayırdan başka zanda bulunmamayı öğretmektedir.

1338- Abdullah bin Muğaffel el-Müzenî (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ufak taş atmayı[1992] yasakladı ve şöyle buyurdu: "**Bu taşlar av avlamaz, düşman yaralamaz. Onlar ancak diş kırar ve göz çıkarır.**" Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

١٣٣٩ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَتَّخِذُوا شَيْئاً فِيهِ الرُّوحُ غَرَضاً

1339- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Canlı bir şeyi hedef edinmeyin.**" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣٤٠ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اَنَّ امْرَاَةً ذَبَحَتْ شَاةً بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ، فَاَمَرَ بِاَكْلِهَا

1340- Ka'b bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "**Bir kadın taşla koyun kesti. Bu mesele Hz. Peygamber'e sorulunca O, koyunun yenmesini emretti.**" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣٤١ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أَنْهَرَ الدَّمُ، وَذُكِرَ اِسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلْ لَيْسَ السِّنَّ وَالظُّفُرَ، اَمَّا السِّنُّ، فَعَظْمٌ، وَاَمَّا الظُّفُرُ: فَمُدَى الْحَبَشِ

1341- Râfi' bin Hadîc (r.a.)'den Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "**Eğer bir şey kanı akıtır[1993] ve üzerine besmele çekilirse ye. Ama diş ve tırnak (bu kan akıtan şeyden) hariçtir. Çünkü diş kemiktir. Tırnak ise Habeşlilerin bıçağıdır.**[1994]" Hadis müttefekun aleyhtir.

[1992] Metinde geçen hazf kelimesi küçük bir taşı iki şehadet parmağı veya şehadet parmağı ile baş parmak arasında atmak anlamına gelir.

[1993] Bu; bıçak, kılıç, taş, odun, cam, kamış, küçük taş, bakır vb bilenmiş keskin şeylerdir.

[1994] Tırnakla kesmek yasaklanmıştır. Çünkü tırnak Habeşlilerin bıçağıdır. Habeşliler küffardandır. Küffara benzemek ise yasaklanmıştır. Kaldı ki tırnakla ancak boğulabilir ve kesme işlemi gerçekleşmez. Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs mutlak olarak insan veya başka bir mahlukun diş veya tırnağının, birleşik veya ayrı olsun, hatta demirden olsun bu amaçla kullanılmasını yasaklamaktadır."

١٣٤٢ - عَنْ جَابِرِ بنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُقْتَلَ شَىْءٌ مِنَ الدَّوَابِّ صَبْرًا

1342- Cabir bin Abdullah (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) herhangi bir hayvanın bir yerde kapalı tutarak öldürülmesini yasaklamıştır."[1995] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣٤٣ - عَنْ شَدَّادِ بْنِ اَوْسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ الإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَاَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَاَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ، وَلْيُحِدَّ اَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ

1343- Şeddad bin Evs (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz Allah her şeyde ihsanı farz kılmıştır. Öyleyse öldürdüğünüz zaman öldürme işini iyi yapın. Kurban kestiğiniz zaman da kesme işini iyi yapın. Her biriniz kestiği bıçağı bilesin ve hayvanını rahatlatsın."**[1996] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٣٤٤ - عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَاةُ الْجَنِينِ ذَكَاةُ اُمِّهِ

1344- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ceninin kesilmesi annenin kesilmesidir."**[1997] Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. İbn Hıbban sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٤٥/ ١٣٤٦ - عَنِ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُسْلِمُ يَكْفِيهِ اِسْمُهُ، فَإِنْ نَسِىَ اَنْ يُسَمِّىَ حِينَ يَذْبَحُ، فَلْيُسَمِّ، ثُمَّ لِيَأْكُلْ

1345/ 1346- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber

---

[1995] Sabran öldürmek, hayvanı canlı olarak tutmak sonra ona ölmesi için bir şey atmaktır. Ama kurban etmek için tutmak bu anlama gelmez.

[1996] Sübül'de şöyle demiştir: Bu, bıçağı bileterek, işi beklemeden aceleyle yaparak ve güzel davranarak olur.

[1997] Hadîs şu anlama gelmektedir: Cenin annesinin kesilmesinden sonra karnından ölü olarak çıkarsa yenmesi helal olur, tekrar kesilmesi gerekmez. Ebu Hanîfe dışındaki âlimler bu görüştedir. Ebu Hanife'ye göre yavrunun ayrıca kesilmesi gerekir. Karnında ölü bulunduysa yenmez.

(s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Müslümana adı yeter. Şayet hayvanı keserken besmeleyi unutursa hemen çeksin, sonra yesin."**[1998] Hadîsi Darekutnî tahric etmiştir. senedinde hafızası zayıf olan bir râvî vardır. İsnada Muhammed bin Yezîd bin Sinan vardır ki, o doğru sözlüdür ama hafızası zayıftır. Abdurrezzak hadîsi İbn Abbas (r.a.hüma)'a varan sahih bir isnadla mevkuf olarak tahric etmiştir. Ebu Davud'da mürseller arasında bu hadîsin şe metinle gelmiş bir şahidi vardır:

ذَبِيحَةُ الْمُسْلِمِ حَلَالٌ، ذَكَرَ اِسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا اَوْ لَمْ يَذْكُرْ

"Besmele çeksin çekmesin müslümanın kestiği helaldir." Bu hadîsin ravileri güvenilirdir.

* * *

2- KURBANLAR[1999]

١٣٤٧ /١٣٤٨ - عَنْ اَنَسِ بنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُضَحِّى بِكَبْشَيْنِ اَمْلَحَيْنِ، اَقْرَنَيْنِ، وَيُسَمِّى، وَيُكَبِّرُ، وَيَضَعُ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. وَفِى لَفْظٍ: ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ

1347/ 1348- Enes bin Malik (r.a.)'ten naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) beyaz renkli[2000] boynuzu olan iki tane koç kurban ederdi. Besmele çeker, tekbir getirir, ayağını koçların boyunlarının yan tarafına[2001] koyardı." Bir rivayette "Onları eliyle kesti" denmiştir. Hadis müttefekun aleyhtir.

Bu rivayette semiz manasında "semineyn" denmiştir. Ebu Avane'nin Sahih'indeki Enes rivayetinde kelime, "sin" yerine peltek sa getirilerek kullanılmıştır.[2002]

İmam Müslim'deki rivayette "Bismillahi Allah u ekber" dedi denmiştir.

[1998] Hadîs besmelenin unutularak terki durumunda kesilen hayvanın helal olduğuna delildir.

[1999] Nevevî kurbanlar şeklinde tercüme ettiğimiz idhıyye (çoğulu edâhî) kelimesinin lugatta dört şekilde bulunduğunu söylemiştir: 1. Kurban bayramında kesilen kurbanın adıdır. 2. Udhıyye veya ıdhıyye, çoğulu da eddahî ve edâhî 3. Dahıyye, çoğulu dahâyâ 4. edhatün, çoğulu edha. Kurban bayramına yevmü'l-adha denmesi buna örnektir.

[2000] Biraz siyah, ama daha çok beyaz.

[2001] Bu kelimenin yan, yüz ve boynun yan tarafları anlamlarına geldiği söylenmiştir.

[2002] Sinle söylendiğinde semiz anlamına, peltek sa ile söylendiğinde pahalı anlamına gelmektedir. Koçun pahalı olması da gerçekten semiz olmasına bağlıdır.

İmam Müslim'in Hz. Aişe'den rivayet ettiği hadis ise şöyledir:

أَمَرَ بِكَبْشٍ أَقْرَنَ، يَطَأُ فِي سَوَادٍ، وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ، وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ، لِيُضَحِّيَ بِهِ، فَقَالَ: اِشْحَذِي الْمُدْيَةَ، ثُمَّ أَخَذَهَا، فَأَضْجَعَهُ، ثُمَّ ذَبَحَهُ، وَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ

"Hz. Peygamber (s.a.v.) büyük boynuzlu, kara bacak üzerine basan, kara üzerine yatan, kara içinden bakan[2003] bir koçu kurban etmek için getirmelerini emretti. Sonra "Ya Aişe, kurban bıçağını bile" buyurdu. Bıçağı aldı ve hayvanı yan yatırdı. Sonra da kesti. Keserken şöyle buyurdu: **"Bismillah. Allah'ım, Muhammed'den, âl-i Muhammed'den ve ümmet-i Muhammed'den bunu kabul et."**[2004]

١٣٤٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحِّ، فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا

1349- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hali vakti yerinde olduğu halde kurban kesmeyen kimse bizim namazgahımıza yaklaşmasın."**[2005] Hadîsi İmam Ahmed ve İbn Mace rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Onun dışındaki imamlar hadîsin mevkuf olduğunu tercih etmişlerdir.

١٣٥٠ - عَنْ جُنْدُبِ بْنِ سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ الْأَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ بِالنَّاسِ، نَظَرَ إِلَى غَنَمٍ قَدْ ذُبِحَتْ، فَقَالَ: مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيَذْبَحْ شَاةً مَكَانَهَا، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ

1350- Cündüb bin Süfyan (r.a.)[2006] şöyle demiştir: Kurban Bayramında Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber bulundum. Cemaate bayram namazını kıldırdıktan

---

[2003] Bu ifadeler, hayvanın ayaklarının, karnının ve göz kenarlarının kara olduğunu anlatmak için kullanılmıştır.

[2004] Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu duası ehl-i beytinden birinin bir koyun kurban etmesiyle sünnetin eda edileceğine delildir.

[2005] Hadîsin siyakı kurban kesmenin vacip olmasını gerektirmektedir. Ancak bu çok açık değildir. "Sarımsak yiyen namazgahımıza yaklaşmasın" hadîsi de bu şekildedir. Cumhur bu hadîsin kurban kesme ile ilgili müstehab hükmünü tekid ettiğini söylemiştir.

[2006] Cündüb bin Abdullah bin Süfyan el-Becelî el-Alakî. (Alak Becîle'de bir mahalledir.) Sahâbîdir. Bazen dedesine nispet edilir. 60 yılından sonra vefat etmiştir.

sonra kesilmiş kurbanlar gördü ve şöyle buyurdu: "**Namazdan önce kurbanını kesen onun yerine bir koyun kessin. Kim henüz kesmediyse şimdi besmeleyle kessin.**"[2007] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٥١ - عَنِ الْبَرَاءِ بنِ عَازِبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اَرْبَعٌ لَا تَجُوزُ فِى الضَّحَايَا: الْعَوْرَاءُ الْبَيِّنُ عَوَرُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَرْجَاءُ الْبَيِّنُ ظَلْعُهَا وَالْكَسِيرَةُ الَّتِى لَا تُنْقِى

1351- Berâ bin Âzib (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) aramızda ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: "**Kendisinde şu dört kusur bulunan hayvanın kurban edilmesi caiz değildir: 1 Körlüğü belli olacak şekilde bir gözü kör olan 2. Hastalığı belli olan hasta 3. Topallığı belli olan topal 4. İliği kurumuş yaşlı hayvanlar.**[2008] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٣٥٢ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً، إِلَّا اَنْ يَعْسُرَ عَلَيْكُمْ فَتَذْبَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ

1352- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Olgunluk yaşına varan dışında bir hayvanı kurban etmeyiniz. Ancak bu konuda sıkıntı olursa başka.[2009] Bu durumda koyundan bir toklu keser.**"[2010] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

[2007] Hadîste kurban kesmenin zamanının bayram namazından sonra olduğuna ve bundan önce kesmenin caiz olmadığına delil vardır. Kastedilen imamın namazıdır. Bu konuda köy halkı ile merkezde yaşayanlar arasında bir fark yoktur. Farklı görüşler arasından tercih edilen budur.

[2008] Hadîs bu dört kusuru kendinde taşıyan hayvanın kurban olamayacağına delildir. Bu anlama gelen veya daha kötü olan şeyler de aynı hükmü taşır. Hadîsten bu kusurların belli ve açık olması gerektiği anlaşılmaktadır. Yoksa hafif ve gizli kusur önemli değildir.

[2009] Bu hayvan bulunamaz veya kurban kesecek kişinin parası buna yetmezse.

[2010] Müellif Fethu'l-Bârî'de "toklu" şeklinde tercüme ettiğimiz cezeanın, hayvanlardan belirli bir yaşa gelmiş olanlarının sıfatı olduğunu söylemiştir. Cumhurun görüşüne göre koyundan bir seneyi doldurmuş olandır. Daha küçük, 6 aylık, 8 veya 10 aylık olduğu da söylenmiştir. Vekı' 6 veya 7 aylık koyun olduğunu, İbn Arabî 6 aydan 7 aya kadar koyunun bu ismi aldığını, İbnu'l-A'râbî keçinin 2. seneye girdiği zaman, ineğin üç yaşını tamamladığı zaman, devenin de beş yaşına girdiği zaman bu ismi aldığını söylemiştir. Hadîs ancak olgunluk yaşına varmış bir hayvan bulunmadığı zaman toklunun kurban edilebileceğine delildir. Cumhur sadece koyunun toklusu için bunun geçerli olduğunu söylemiştir. Yani başka bir hayvan bulsa da bulmasa da bir kişi koyun toklusunu kurban edebilir. Nevevî'nin dediği gibi hadîsin müstehablık ifade ettiğini söylemişlerdir. Yani böylesi daha üstün bir davranıştır. O zaman anlam şu şekilde olur: "Sizin ancak olgunluk yaşına gelmiş bir hayvanı kurban kesmeniz hoş görülmüş, müstehab kabul edilmiştir. Ama eğer bu konuda aciz kalırsanız o zaman koyun toklusunu kesebilirsiniz. Koyundan başka hayvanın toklusu herhangi bir sebep olmadığı zaman kurban edilmez."

١٣٥٣ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْاُذُنَ، وَلَا نُضَحِّيَ بِعَوْرَاءَ، وَلَا مُقَابَلَةٍ، وَلَا مُدَابَرَةٍ، وَلَا خَرْمَاءَ، وَلَا ثَرْمَاءَ

1353- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bize kurbanlık seçerken göze ve kulağa dikkat etmemizi, bir gözü kör, kulağı önden veya arkadan yarılarak sarkmış, kulakları delik ve boylu boyunca yarık bir hayvanı kurban etmememizi emretti." Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam tahric etmiştir. Tirmizî, İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٥٤ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: + اَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ اَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَاَنْ اُقَسِّمَ لُحُومَهَا وَجُلُودَهَا وَجِلَالَهَا عَلَى الْمَسَاكِينِ، وَلَا اُعْطِيَ فِي جِزَارَتِهَا مِنْهَا شَيْئاً

1354- Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bana develerine[2011] bakmamı ve onların etlerini, derilerini ve çullarını fakirlere taksim etmemi, ama kasaplık hakkı olarak onardan hiçbir şey vermememi emretti." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٥٥ - عَنْ جَابِرِ بنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَحَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ: الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ

1355- Cabir bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber Hudeybiye yılında deveyi de ineği de 7 kişi için kestik."[2012] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

* * *

[2011] Hadîs Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Veda Haccı'ndaki develeriyle ilgilidir.

[2012] Mekke'ye götürülen kurbanlık hayvanda durum böyledir. Ama kurban bayramı için Tirmizî İbn Abbas (r.a.hüma)'tan şu hadîsi rivayet etmiştir: İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte bir seferdeydik. Derken Kurban Bayramı geldi. İnekte 7, devede 10 kişi ortak olduk." Bu hadîsi Nesâî ve İbn Mace de rivayet etmiştir.

3- AKÎKA[2013]

١٣٥٦/ ١٣٥٧ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا

1356/ 1357- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Hasan ve Hüseyin[2014] için akika olarak birer koç kesmiştir."[2015] Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Huzeyme, İbn Carud, Abdulhak hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Fakat Ebu Hatim mürsel olduğunu belirtmiştir. İbn Hıbban Enes'ten bu hadîsin benzerini tahric etmiştir.

١٣٥٨/ ١٣٥٩ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَهُمْ، اَنْ يُعَقَّ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، عَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ

1358/ 1359- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) onlara erkek çocuk için birbirine eşit iki koyun, kız çocuğu için ise bir koyun akika olarak kesmelerini emretti."[2016] hadîsi Tirmizî rivayet etmiştir. hadîsin bir bezerini İmam Ahmed ve dörtler Ümmü Kürzi Ka'biyye'den[2017] naklen bildirmişlerdir.

١٣٦٠ - عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ غُلَامٍ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيقَتِهِ، تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ، وَيُحْلَقُ، وَيُسَمَّى

2013 Akîka, doğan çocuk için kesilen kurbandır. Aslı bebeğin anne karnındayken çıkan saçları anlamına gelir. Bebek için kesilen kurbana da bu isim verilmiştir. Çünkü bu kurban kesildiğinde çocuğun başı da tıraş edilir. Bölme ve kesme manasına gelen "ak" kelimesinden geldiği de söylenmiştir. Bu durumda çocuk için kesilen kurbana bu ismin verilmiş olması bıçaklarla kesilmesinden kaynaklanmaktadır.

2014 Hasan bin Ali'nin hayatı ile ilgili bilgi daha önce verilmişti. Hüseyin de onun kardeşidir ve 1 yaş kadar küçüktür. Onlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'in torunları ve reyhanlarıdır. Irak topraklarındaki Kerbela'da 61 yılında Aşûra gününde 54 yaşında şehid edildi. Onu kelimelerle tanıtmak zordur.

2015 Hadîs her çocuk için bir kurban kesilmesinin yeterli olduğuna delildir. adede uymak şart değil, müstehabdır.

2016 Hadîs erkek ile kız çocuk için akika kurbanı sayısının değişeceğine delildir. Cumhura göre bu farka riayet etmek müstehabdır. İmam Malik aralarında fark olmadığını söylemiştir. Birbirine eşit koçların kurban edilmesi onlarda büyük bir kusurun olmaması demektir. Ayrıca koyunun mutlak olarak zikredilmiş olması kurbanlıkta aranan şartların akikada aranmayacağına delildir.

2017 Sahâbî hanımdır. Huzaadandır. Pek çok hadîs rivayet etmiştir.

1360- Semura (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Her çocuk akikası ile rehinlenmiştir. Onun adına doğumunun 7. gününde kurbanı kesilir. Tıraş edilir ve adı konur."**[2018] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[2018] Hattabi insanların bu konuda ihtilafa düştüğünü, bu konuda söylenen en güzel sözün İmam Ahmed bin Hanbel'in görüşü olduğunu belirtmiştir. O şöyle demiştir: "Bu, şefaat anlamına gelir. Eğer çocuk akika kurbanı kesilmeden ölürse anne ve babasına şefaat edemeyecektir." Bazıları akikanın mutlaka gerekli olduğunu dile getirmiştir. Yeni doğan çocuk için akikanın lazım olması kişinin elindeki rehine olan bağına benzetilmiştir. Bu, akika kurbanının vacip olduğunu söyleyenlerin görüşünü kuvvetlendirir. Bazıları da çocuğun başındaki saçın eziyetine merhundur, anlamını vermiştir. Bu sebeple hadîste "Ondan eziyeti giderin" buyurulmuştur. Yedinci gün kaçırılırsa 14. gün, bu da geçirilirse 21. gün bu işlemlerin yapılacağı söylenmiştir. Bu zayıf bir hadîsle ortaya konmuştur.

13- YEMİNLER[2019] VE ADAKLAR[2020] KİTABI

١٣٦١/ ١٣٦٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ اَدْرَكَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فِى رَكْبٍ، وَعُمَرَ يَحْلِفُ بِاَبِيهِ، فَنَادَاهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الا اِنَّ اللّٰهَ يَنْهَاكُمْ اَنْ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، فَمَنْ كَانَ حَالِفاً فَلْيَحْلِفْ بِاللّٰهِ، اَوْ لِيَصْمُتْ

1361/ 1362- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'tan naklen bildirmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Ömer bin Hattab'a bir kervan içinde babası adına yemin ederken yetişti. Rasûlullah (s.a.v.) onlara şöyle seslendi. **"Dikkat edin! Şüphesiz Allah babalarınız adına yemin etmenizi yasaklıyor. Yemin edecek olan kişi ya Allah adına yemin etsin, ya da sussun."** Hadis müttefekun aleyhtir.

Ebu Davud ve Nesâî'de Ebu Hureyre (r.a.)'den merfu olarak rivayet edilen hadis şöyledir:

لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، وَلَا بِأُمَّهَاتِكُمْ، وَلَا بِالْاَنْدَادِ، وَلَا تَحْلِفُوا اِلَّا بِاللّٰهِ، وَلَا تَحْلِفُوا بِاللّٰهِ اِلَّا وَاَنْتُمْ صَادِقُونَ

"Ne babalarınız, ne anneleriniz ne de putlar için yemin edin. Sadece ve sadece doğruyu söylediğiniz zaman Allah adına yemin edin." [2021]

[2019] Yemin, sözlükte "el" anlamına gelmektedir. Yeminlere bu ismin verilme sebebi bir anlaşma yapıldığında tarafların birbirlerinin ellerini tutmalarındandır. Şer'an yemin, bir konunun Allah'ın bir ismi veya sıfatı söylenerek sağlamlaştırılmasıdır. Bu, en kısa tariftir.

[2020] Arapça nezr (çoğulu nüzûr) kelimesi adak anlamına gelmektedir. Aslı korkutmak anlamındaki inzar kelimesidir. Rağıb'ın tarifine göre bir işin olması için vacip olmayan bir işi kendisine vacip kılmaktır.

[2021] Bu hadîsler Allah'tan başka bir şeye yemin etmenin haram olduğuna delildir. Tirmizî İbn Ömer'den

١٣٦٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمِينُكَ عَلَى مَا يُصَدِّقُكَ بِهِ صَاحِبُكَ

1363- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Yeminin arkadaşının seni tasdik edeceği şey üzerine olmalıdır."** Bir rivayette

الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلِفِ

"Yemin, yemin isteyenin niyetine göredir" buyurulmuştur.[2022] Her iki hadîsi de İmam Müslim tahric etmiştir.

١٣٦٤ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْراً مِنْهَا، فَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ، وَائْتِ الَّذِى هُوَ خَيْرٌ

1364- Abdullah bin Semure (r.a.)[2023] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir şey için yemin eder ve başka bir şeyi o yeminden daha hayırlı görürsen hemen yemininin kefaretini ver ve o hayırlı şeyi yap."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'ye ait metinde

فَائْتِ الَّذِى هُوَ خَيْرٌ، وَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ

"Hayırlı olanı yap. Yeminin kefaretini ver" [2024]buyurulmuştur. İsnadı sahihtir.

---

merfu olarak şu hadîsi rivayet etmiştir. "Allah'tan başkası adına yemin eden ya kafir olmuştur, ya da şirke düşmüştür." İmam Ahmed ve Ebu Davud bunu "Allah'tan başkası adına yemin eden şirke düşmüştür" şeklinde rivayet etmiştir. Çünkü yemin ta'zim edilip önemsenmesi gereken bir şeydir. Azamet ise gerçekte sadece Allah'a aittir. İnsanlar çok eski zamanlardan beri yemin edilen şeyin yemin eden üzerinde bir tasallut ve gücü olduğuna inanırlar. O tabii veya tabiatüstü sebeplerle yemin eden kişiye zarar veya fayda verebilir. Yemin eden yeminine sadık kalırsa yemin edilen razı olur ve fayda verir. Eğer yeminine sadık kalmazsa öfkelenir ve ona zararı dokunur. Şüphesiz Allah dışında herhangi bir şey için bu şekilde bir şey düşünmek şirk ve küfürdür Allah'tan başkası için yemin etmek veya adak adamak bu şirkin göstergelerinden biridir. İçinde böyle bir düşünce olduğu halde yemin eden kişi gerçekten de şirke düşmüş olur. Fakat böyle bir inanış taşımadığı halde yemin ederse yine de şirk göstergelerinden birini yapmış olur. Şeriat manalarla olduğu kadar, zahir olan şeylerle de korunur.

[2022] Yemin eden kişi yemin ettirenin niyetinden başka bir şeyi içinde taşırsa yeminini bozmaktan kurtulamaz.

[2023] Sahâbîdir. Künyesi Ebu Said'dir. Fetihten sonra müslüman olmuştur. Sicistan ve Kabil'i fethetmiştir. Sonra Basra'ya yerleşmiştir. Orada 50 yılında veya daha sonra vefat etmiştir.

[2024] Hadîs keffaretin yeminin bozulmasından önce veya sonra verilmesinin caiz olduğuna delildir. Hanefiler yemini bozmadan kefaret vermenin caiz olmadığını belirtmişlerdir.

١٣٦٥ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَلِفَ عَلَى يَمِينٍ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللّٰهُ، فَلَا حِنْثَ عَلَيْهِ

1365- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Bir kimse bir şey için yemin eder ve sonra inşallah derse o kimse için yeminini bozamaz."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. ibn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٦٦ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا، وَمُقَلِّبِ الْقُلُوبِ

1366- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yemini "Hayır, kalpleri çeviren hakkı için"[2025] sözüydü. Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٣٦٧ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَ اَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَا الْكَبَائِرُ؟... فَذَكَرَ الْحَدِيثَ،

1367- Abdullah bin Amr (r.a.)şöyle demiştir: Bir bedevî Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek "Ya Rasûlullah, büyük günahlar nelerdir?" diye sordu. Ravi hadîsin devamını zikretti. Bu hadiste yemin-i gamus[2026] ifadesi de vardı. Aynı hadiste şu cümleler de vardır:

قُلْتُ: وَمَا الْيَمِينُ الْغَمُوسُ؟ قَالَ: الَّذِى يَقْتَطِعُ مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا كَاذِبٌ

Dedim ki: "Yemin-i gamus nedir?" Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"O yeminle müslüman bir kişinin malı ile ilgisi kesilir. Yemin eden o yeminde yalancıdır."** Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٣٦٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا فِى قَوْلِهِ تَعَالَى: لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِى اَيْمَانِكُمْ قَالَتْ: هُوَ قَوْلُ الرَّجُلِ: لَا وَاللّٰهِ. بَلَى وَاللّٰهِ

[2025] Hayır, daha önceki sözü iptal etmek, kabul etmemek anlamına gelir. Allah'ın kalpleri çevirmesi onları bir görüşten başka görüşe değiştirmesidir.

[2026] Yemin-i gamus, yalan olduğu bilinen yemindir. Gamus, daldıran demektir. Bu yemin sahibini günaha daldırdığı için bu şekilde isimlendirilmiştir.

1368- Hz. Aişe (r.a.) "Yeminlerinizdeki hatadan dolayı Allah sizi muâheze etmez"[2027] âyet-i kerîmesi hakkında şöyle demiştir: "O bir adamın vallahi hayır, vallahi evet demesidir."[2028] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir. Ebu Davud hadîsi merfu olarak vermiştir.

١٣٦٩ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلّٰهِ تِسْعًا وَتِسْعِينَ إِسْمًا، مَنْ اَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ

1369- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah'ın 99 ismi vardır. Onları sayan cennete girer."**[2029] Hadis müttefekun aleyhtir. Tirmizî ve İbn Hıbban isimleri de saymışlardır. Yapılan araştırmalara göre isimlerin sayılması ravilerden birinin idracıdır.

١٣٧٠ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ، فَقَالَ لِفَاعِلِهِ: جَزَاكِ اللّٰهُ خَيْراً. فَقَدْ اَبْلَغَ فِى الثَّنَاءِ

1370- Üsame bin Zeyd (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kendisine iyilik yapılan kişi iyiliği yapana 'Allah sana hayırla mükâfat versin' derse övgü konusunda en son dereceye ulaşmış olur."**[2030] Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٧١ - عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يَأْتِى بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ

1371- İbn Ömer (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) adak adamayı yasaklamış ve **"Adak hiçbir hayır getirmez. Adakla yalnız cimrinin elinden mal çıkar"** buyurmuştur.[2031] Hadis müttefekun aleyhtir.

2027 Bakara Sûresi 2/ 225

2028 Yeminde lağv, adamın kasıtsız olarak söz gelişi yemin etmesidir.

2029 Bir metinde "sayan" yerine "ezberleyen" kelimesi kullanılmıştır. Hadîsi ; "Onları tam olarak öğrenir, Allah'ı bunların tamamıyla överse vaad edilen sevab ona vacip olur" şeklinde açıklayanlar vardır. "Bunları yerine getirmek ve gereği ile amel etmektir"tir diyenler de vardır. Hadîsin bu bölümde gelmesinin sebebi bu isimlerden herhangi biriyle yemin eden kişinin yemininin geçerli olduğunu ifade etmektir.

2030 Sübül'de hadîsin yerinin burası değil Edeb bölümü olduğu söylenmiştir.

2031 Adak adamanın yasaklanmış olması en üstün olanı öğretmek içindir. Sadaka ve benzeri şeylerin istenen bir şeyin gerçekleşmesine bağlanması şahsiyet sahibi birine yakışmaz. Bu ancak daha fazlasını almadan malından herhangi bir şeyi infak etmeyen cimri kişiye uygun bir iştir. Ayrıca ancak dara

١٣٧٢/ ١٣٧٥ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَفَّارَةُ النَّذْرِ كَفَّارَةُ يَمِينٍ

1372/ 1375- Ukbe bin Amir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Adak keffareti yemin keffaretidir."** [2032] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî

إِذَا لَمْ يُسَمِّ

"Adı konmadığı zaman"[2033] ifadesini ziyade etmiş ve hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

Ebu Davud'da İbn Abbas (r.a.hüma)'tan merfu olarak bildirilmiştir:

مِنْ نَذَرَ نَذْراً لَمْ يُسَمِّهِ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْراً فِي مَعْصِيَةٍ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْراً لَا يُطِيقُهُ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ

"Bir kimse adak adar ve ismini koymazsa bunun kefareti yemin kefareti gibidir. Her kim bir günah konusunda adakta bulunursa onun kefareti yemin kefaretidir. Her kim de gücünün yetmeyeceği bir adakta bulunursa onun kefareti yemin kefareti gibidir."[2034] Hadîsin isnadı sahihtir. Ancak hafızlar onun mevkuf olduğunu tercih etmişlerdir.

İmam Buhârî'nin Hz. Aişe'den tahric ettiği bir hadiste

وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ اللّٰهَ فَلَا يَعْصِهِ

---

düştüğünde sadaka vermek isteyen kişi, adakta bulunur. İsteği yerine gelirse tasadduk eder, gelmezse etmez. Mesela "Allah hastalığıma veya hastama şifa verirse şu kadar malı vereceğim" der. İstediği şey olmadığı sürece o miktarı vermez. İşte bu yasaklanmıştır. Çünkü bu bir çeşit alçaklıktır. Ayrıca adak adayan kişi, adağıyla aslında Allah'ın takdir etmediği bir şeyi elde ettiğine inanır. Ancak bu düşünce olmadığı zaman adakta bulunulmasına izin verilmiştir.

2032 Yemin kefareti şu âyette belirtildiği gibidir: "(Yemin kefareti) ailenize yedirdiğiniz orta seviyeden 10 fakiri yedirmeniz, giydirmeniz ya da bir köle azat etmenizdir. Bunları bulamayan 3 gün oruç tutar. Bu yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizin kefaretidir." (Maide Sûresi 5/89)

2033 Neyi adadığını belirtmez ve söylemez, mutlak olarak adakta bulunursa durum böyledir. "Adak adıyorum" veya "Üzerime adak olsun" demesi ve bunun oruç veya başka bir şey olduğunu belirtmemesidir.

2034 Hadîs günah olan bir şeyin adanması durumunda da keffaretin gerektiğini ifade etmektedir. İmam Ahmed ve İshak da bu görüştedir. Ancak cumhur buna muhalefet etmiş ve bu hadîslerin zayıf olduğunu söylemişlerdir. Tuhfetü'l- Ahvezî'de (2/ 367) "Farklı tariklerine bakıldığında bu hadîsin delil gösterilmesi uygun olur. En doğruyu Allah bilir." Demiştir. (Hanefilere göre kefaret için yemini bozması şarttır. Mütercime)

"Kim Allah'a isyan etmeyi adarsa ona isyan etmesin" denmiştir.

İmam Müslim'de Imran'dan rivayet edilen hadiste de

لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةٍ

"Günah için yapılan adak yerine getirilmez" buyurulmuştur.

١٣٧٦ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَذَرَتْ أُخْتِي اَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللّٰهِ حَافِيَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِتَمْشِ وَلْتَرْكَبْ

1376- Ukbe bin Âmir (r.a.)şöyle demiştir: Kız kardeşim beytullaha yalın ayak[2035] yürüyerek gitmeyi adadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Hem yürüsün, hem binsin"** buyurdu. Metin İmam Müslim'e aittir.

İmam Ahmed ve dört imamın rivayeti şöyledir:

فَقَالَ: إِنَّ اللّٰهَ لَا يَصْنَعُ بِشَقَاءِ أُخْتِكَ شَيْئاً، مُرْهَا: فَلْتَخْتَمِرْ و وَلْتَرْكَبْ، وَلْتَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ

Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Şüphesiz ki Allah senin kız kardeşinin yorgunluğu ve sıkıntısı ile hiçbir şey yapmaz. Ona emret, başını örtsün. Bineğe binsin ve üç gün de oruç tutsun."**[2036]

١٣٧٧ - عَنْ إِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوُفِّيَتْ قَبْلَ اَنْ تَقْضِيَهُ؟ فَقَالَ: إِقْضِهِ عَنْهَا

1377- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Sa'd bin Ubade (r.a.)[2037] Rasûlullah (s.a.v.)'a annesinin yerine getirmeden vefat ettiği bir nezir hakkında fetva sordu. Rasûlullah (s.a.v.) "Bunu sen yerine getir" buyurdu.[2038] Hadis müttefekun aleyhtir.

2035 Tirmizî ile Ebu Davud rivayetinde "başörtüsünü örtünmeden" denmiştir. Bu sebeple son rivayette de "başını örtsün" buyurulmuştur. Çünkü günah olan bir şeyle adak olmaz.

2036 Üç gün oruç tutsun, ifadesi günah olan bir şey adandığında kefaret gerektiğini gösteren delillerdendir.

2037 Hazrec kabilesinin efendisidir. Gazvelerin tamamında ensarın sancağını o taşımıştır. Akabe'nin ileri gelenlerinden biriydi. Arapça yazabilen çok cömert ve saygıdeğer bir kişiydi. Çok iyi yüzer ve iyi ok atardı. Gerçekten çok arkadaşı vardı. Bu sebeple ona "Kamil" ismi verilmiştir. Hz. Ebu Bekir'e beyat etmedi ve Medine'den çıktı. Dımaşk valilerinden biri onu 14, 15 veya 16 yılında öldürdü.

2038 Bazı rivayetlerde bu adağın azat etme olduğu söylenmiştir. Hadîste ölmüş birinin adak borcunun ve vacip hakların ödenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

١٣٧٨ /١٣٧٩ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَذَرَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَنْحَرَ إِبِلاً بِبُوَانَةَ، فَاَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَالَهُ: فَقَالَ: هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ يُعْبَدُ؟ . قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ اَعْيَادِهِمْ؟ فَقَالَ: لَا. فَقَالَ: اَوْفِ بِنَذْرِكَ، فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِى مَعْصِيَةِ اللّٰهِ، وَلَا فِى قَطِيعَةِ رَحِمٍ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ اِبْنُ آدَمَ

1378/ 1379- Sabit bin Dahhak (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bir adam Buvane[2039] denilen yerde bir deve kesmeyi adadı. Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi ve ona bu konuyu sordu. Rasûlullah (s.a.v.): "Orada tapılan put var mıydı?" diye sordu. Adam "Hayır" deyince Rasûlullah (s.a.v.) "Peki orada (cahiliye) bayramlarından biri var mıydı?" diye sordu. Adam yine "Hayır" deyince "Adağını yerine getir. Çünkü Allah'a masıyet, akrabayla ilişkiyi kesme ve insanoğlunun elinde olmayan bir konuda yapılan adak yerine getirilmez" buyurdu.[2040] Hadîsi Ebu Davud ve Taberânî rivayet etmiştir. metin de Taberânî'ye aittir. İmam Ahmed'de Kerdem'den[2041] rivayet edilmiş bir şahidi vardır.

١٣٨٠ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً قَالَ يَوْمَ الْفَتْحِ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّى نَذَرْتُ إِنْ فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكَ مَكَّةَ اَنْ اُصَلِّىَ فِى بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَقَالَ: صَلِّ هَا هُنَا . فَسَالَهُ، فَقَالَ: صَلِّ هَا هُنَا. فَسَالَهُ، فَقَالَ: شَأْنُكَ إِذاً

1380- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir adam fetih günü "Ya Rasûlullah! Allah Mekke'yi fethetmene izin verirse Beyt-i Makdis'te namaz kılmayı adadım." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Burada kıl" buyurdu. Adam tekrar sordu. Rasûlullah (s.a.v.) yine "Burada kıl" buyurdu. Adam tekrar sorunca Rasûlullah (s.a.v.) "O halde sen bilirsin" buyurdu.[2042]

[2039] Bevane şeklinde de okunmuştur. Mekke'nin alt taraflarında Yelemlem'in aşağısında, Şam ile Diyarbakır arasında veya Yenbu' arakasında bir tepe olduğu söylenmiştir. Adak hakkında Hz. Peygamber (s.a.v.)'e soru soran bu adam Kerdem'dir. Onun erkek çocuğu olmuyordu. Erkek çocuğu olursa Buvane'de birkaç tane deve kesmeyi adadı. Sakîf kabilesindendi. Hadîsinin ravileri ise Taif halkındandır. Bu sebeple o Buvane'nin Mekke'nin alt taraflarında Yelemlem'in aşağısına düştüğünü tercih etmiştir.

[2040] Hadîs, mübah bir şey konusunda adakta bulunmanın sahih olduğuna delildir. Putların bulunduğu veya kafirlerin bayramlarının kutlandığı yerlerde kurban kesmek Allah rızası için bile olsa günah sayılan davranışlardandır. Çünkü onların şirk göstergelerini ve dinî şiarlarını yaymaya sebep olabilir.

[2041] Kerdem bin Süfyan es-Sekafî. Sahâbîdir. Ondan sahâbî olan kızı Meymûne ve Abdullah bin Amr bin el-As rivayette bulunmuştur.

[2042] Hadîs bir kişinin adağını adakta belirttiği yerden daha üstün bir yerde yapmasının caiz olduğuna delildir. Adak için belirtilen yer olmasa da üstün olan yer seçilir.

Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Hâkim de hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٨١ - عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الأَقْصَى، وَمَسْجِدِى

1381- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.)'den naklen bildirmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Yükler ancak şu üç mescite gitmek için bağlanır: Mescit-i Haram, Mescit-i Aksa ve benim bu mescitim."**[2043] Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Buhârî'ye aittir.

١٣٨٢ - عَنْ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّى نَذَرْتُ فِى الْجَاهِلِيَّةِ، أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً فِى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. قَالَ: فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ

1382- Ömer (r.a.)şöyle demiştir: "Ya Rasûlullah! Ben cahiliye döneminde Mescid-i Haram'da bir gece itikaf yapmayı adamıştım" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) **"Adağını yerine getir"** buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî bir rivayette "Bir gece itikaf yap" buyurdu demiştir. [2044]

[2043] Hadîs itikaf bölümünün sonunda geçmişti. Burada gelmesinin sebebi adak için bu üç mescitten birinin seçilmesine işaret etmek olabilir. Sübül'de şöyle demiştir: "Yolculuk yapmayı adamak, ancak bu üç mescitten birine olursa caiz olur."

[2044] Hadîs kafirin müslüman olduktan sonra önceki adaklarına vefa göstermesi gerektiğine delildir. Sübül'de böyle söylenmiştir. Ben de derim ki: Cumhura göre kafirin adağı münakid olmaz. Hadîs bu adağı yerine getirmenin müstehab olduğunu ifade etmektedir.

14- HAKİMLİK KİTABI

١٣٨٣ - عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُضَاةُ ثَلَاثَةٌ: اِثْنَانِ فِى النَّارِ، وَوَاحِدٌ فِى الْجَنَّةِ. رَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ، فَقَضَى بِهِ، فَهُوَ فِى الْجَنَّةِ. وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ، فَلَمْ يَقْضِ بِهِ، وَجَارَ فِى الْحُكْمِ، فَهُوَ فِى النَّارِ. وَرَجُلٌ لَمْ يَعْرِفِ الْحَقَّ، فَقَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلٍ، فَهُوَ فِى النَّارِ

1383- Büreyde (r.a.) (s.a.v.) Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hakimler üç çeşittir. Bunlardan ikisi cehennemde, birisi de cennettedir. Hakkı bilip onunla hükmeden cennette, hakkı bilip onunla hükmetmeyerek bu konuda zulmeden cehennemde, halk arasında cehaletle hükmeden de cehennemdedir.**[2045]" Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٨٤ - عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ وَلِىَ الْقَضَاءَ فَقَدْ ذُبِحَ بِغَيْرِ سِكِّينٍ

1384- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hakimliği üzerine alan kişi bıçaksız kesilmiş olur."**[2046] Hadîsi İmam Ahmed

---

[2045] Halk arasında cehaletle hükmeden kişi bu hükmünde doğruya isabet etse de cehennemdedir. Çünkü ifade bunu da içermektedir.

[2046] Bu kesilme manen kesilmedir. Çünkü o doğru hareket etse dünya sıkıntısına, yanlış yapsa âhiret azabına maruz kalacaktır. Bu ifadenin seçilmiş olma sebebinin, hakimin bedeninin değil dininin helakinden korkulduğuna dikkat çekmek olduğu söylenmiştir. Ya da bıçakla kesilme kesilen varlık için bir rahatlatma olduğu için bıçaksız kesilmenin boğulmak veya daha sıkıntılı bir şey gibi olduğu ifade

ve dört imam rivayet etmiştir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٣٨٥ - عَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ، وَسَتَكُونُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَنِعْمَ الْمُرْضِعَةُ، وَبِئْسَتِ الْفَاطِمَةُ

1385- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphe yok ki siz ileride amirliğe[2047] tama' edeceksiniz. Bunun sonu kıyamet günüde pişmanlık olacaktır. Süt anne olmak ne iyi şeydir. Ama sütten ayrılmak da ne fenadır."**[2048] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٣٨٦ - عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ، فَاجْتَهَدَ، ثُمَّ أَصَابَ، فَلَهُ أَجْرَانِ. وَإِذَا حَكَمَ، فَاجْتَهَدَ، ثُمَّ أَخْطَأَ، فَلَهُ أَجْرٌ

1386- Amr bin As (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duymuştur: **"Hakim bir hüküm verirken ictihadda bulunur ve ictihadında isabet ederse ona iki ecir vardır.[2049] Hüküm verirken ictihad yapar ve hata ederse bir ecir vardır.[2050]"** Hadis müttefekun aleyhtir.

---

edilmiştir. Böylece hakimlikten şiddete sakındırma söz konusu olmuştur. Ben de derim ki boğazlanma (haneka), kesilme(zebh) kelimesiyle ifade edilmez.

2047 Valilik, hükümet. Bu kelime en küçüğünden en büyüğüne kadar tüm emirlikleri içermektedir.

2048 Amirlik, süt anneliğine benzetilmiştir. Çünkü süt annede sürekli süt olduğu gibi, amirde de menfaatler süreklidir. Sütten ayrılmak ise amirin kıyamet günü duyacağı yorgunluğu ifade etmektedir. Çünkü emirlik emirin hayırlardan uzak kalmasına ve sürekli yorgunluk içinde olmasına sebep olur. Tabii bu emirlerin geneline bakılınca böyledir.

2049 Bu iki ecirden biri ictihad için, diğeri de isabet ettiği içindir.

2050 İctihadında hata ederse sadece ictihad sevabı alır. Çünkü o bu yolla hakka ulaşmak istemiştir. Onun ictihadı ibadettir. Hatası sebebiyle ecir almaz, ama günaha da girmez. Tabii bu; ictihad bilgisine, usul ve kıyas ilmine sahip olan kişi için böyledir. Ama ictihad etme yetkisi olmayan bir kişi bundan sorumlu olur. Hatası mazur görülmez. Rasûlullah (s.a.v.) 'ın "Hakimler üç sınıftır" sözü de bunu ifade etmektedir. Hattabî şöyle demiştir: "Bu, farklı şekilde yorumlanması mümkün olabilen fer'î konularda olur. Şeriatın rükünleri ve ahkâmın temelleri olan ve te'vil imkanı bulunmayan konular buna dahil değildir. Bu konularda ictihad edip hata eden kişi mazur görülmez. Hükmü de reddedilir. Karî de Mirkat'ta böyle söylemiştir." Ben de derim ki, hakimin verdiği hatalı hüküm sadece usulde değil fer'i konularda da reddedilir.

١٣٨٧ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اِثْنَيْنِ، وَهُوَ غَضْبَانُ

1387-Ebu Bekre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: O "Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Sizden biriniz öfkeliyken iki kişi arasında hüküm vermesin."**[2051] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٣٨٨/ ١٣٨٩ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَقَاضَى إِلَيْكَ رَجُلَانِ، فَلَا تَقْضِ لِلْأَوَّلِ، حَتَّى تَسْمَعَ كَلَامَ الآخَرِ، فَسَوْفَ تَدْرِي كَيْفَ تَقْضِي . قَالَ. عَلِيٌّ: فَمَا زِلْتُ قَاضِياً بَعْدُ

1388/ 1389- Hz. Ali (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İki kişi aralarında hükmetmen için sana gelirse ikinciyi dinlemeden birinci için karar verme. Nasıl hüküm vereceğini ileride anlarsın.**[2052]" Hz. Ali (r.a.) "Bundan sonra hakim olmaya devam ettim" demiştir. Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir. İbn Medînî hadîsin hasen olduğunu söylemiş ve onu kuvvetlendirmiştir. İbn Hıbban da hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Hakim'de İbn Abbas (r.a.hüma)'tan nakledilmiş bir de şahidi vardır.

١٣٩٠ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ اَنْ يَكُونَ الْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ، فَأَقْضِيَ لَهُ عَلَى نَحْوِ مِمَّا اَسْمَعُ، مِنْهُ فَمَنْ قَطَعْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ اَخِيهِ شَيْئاً، فَإِنَّمَا اَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ

1390- Ümmü Seleme (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Siz benim huzurumda davalaşıyorsunuz. Belki içinizden biri delilini diğerine göre daha güzel ortaya koyar. Ben de ondan dinlediğim gibi hükmederim. Öyleyse (şunu iyi bilin) kime din kardeşinin hakkından bir şey kesersem, onun için sadece ateşten bir parça kesmiş olurum."**[2053] Hadis müttefekun aleyhtir.

[2051] Açlık, susuzluk, unutkanlık, uyuklama gibi fikri karıştıran durumlar da öfkeye kıyas edilmiştir. Burada yasak haram kılma anlamında gözükmektedir. Ancak cumhur bunu mekruhluğa hamletmiştir.

[2052] Ebu Davud'da "Nasıl hükmedeceğinin ortaya çıkması için bu daha uygundur" denmiştir. Hadîs hasımların ikisini de dinleyip, her şeyi ayrıntılarıyla öğrenmeden karar vermenin haram olduğuna delildir.

[2053] Hadîs hükmün zahire göre verileceğine delildir. Hakimin hükmü işin aslını değiştirmez, haramı helal helali haram kılmaz. Cumhurun görüşü böyledir.

١٣٩١ /١٣٩٣ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: كَيْفَ تُقَدَّسُ أُمَّةٌ، لَا يُؤْخَذُ مِنْ شَدِيدِهِمْ لِضَعِيفِهِمْ؟

1391/ 1393- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: "Zayıf olanlarının hakkı kuvvetlilerinden[2054] alınmayan bir millet nasıl mukaddes olabilir?"[2055] hadîsi İbn Hıbban rivayet etmiştir. Bezzar'da Büreyde'den nakledilen bir şahidi vardır. Ebu Said'den rivayet edilen diğer bir şahidi de İbn Mace'dedir.

١٣٩٤ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يُدْعَى بِالْقَاضِى الْعَادِلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَلْقَى مِنْ شِدَّةِ الْحِسَابِ مَا يَتَمَنَّى أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ بَيْنَ اِثْنَيْنِ فِى عُمْرِهِ

1394- Hz. Aişe Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Kıyamet gününde âdil hakim çağırılır ve o kadar şiddetli bir hesaba çakilir ki, ömründe iki kişi arasında hüküm vermemiş olmayı temenni eder."** Hadîsi İbn Hıbban rivayet, Beyhakî tahric etmiştir. Beyhakî'nin metninde "Bir kuru hurma hakkında" buyurulmuştur.

١٣٩٥ - عَنْ أَبِى بَكْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَّوْا أَمْرَهُمْ اِمْرَأَةً

1395- Ebu Bekre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"İşlerinin başına bir kadını geçiren millet asla felah bulmaz."**[2056] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٣٩٦ - عَنْ أَبِى مَرْيَمَ الْأَزْدِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ وَلَّاهُ اللّٰهُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ، فَاحْتَجَبَ عَنْ حَاجَتِهِمْ وَفَقِيرِهِم، إِحْتَجَبَ اللّٰهُ دُونَ حَاجَتِهِ

2054 Zulmettiği zaman kuvvetli olanlarından.

2055 Yani böyle bir millet günahlardan nasıl temizlenir ve mübarek ve temiz olabilir? Öyleyse hakkını kuvvetli olandan alması için zayıfa yardım etmek gerekir.

2056 Bu, küçüğünden büyüğüne tüm emirlikler için geçerlidir. Hz. Peygamber (s.a.v.) İranlıların başına Kisra'nın kızının melik olduğunu duyunca böyle söylemiştir.

1396- Ebu Meryem el-Ezdî (r.a.)'den[2057] naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Allah bir kimseyi Müslümanların işlerinden birinin başına getirir ve o da onların ihtiyaçlarını görmez ve fakirlerinden gizlenirse, Allah da onun ihtiyacını bitirmez."** Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiştir.

١٣٩٦/ ١٣٩٨ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِىَ وَالْمُرْتَشِىَ فِى الْحُكْمِ

1397/ 1398- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) hüküm konusunda rüşvet verene de alana da lanet etmiştir." Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin hasen, İbn Hıbban ise sahih olduğunu söylemiştir. Hadîsin Nesâî dışındaki dört imamda bir de şahidi vardır.

١٣٩٩ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بنِ الزُّبَيْرِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ الْخَصْمَيْنِ يَقْعُدَانِ بَيْنَ يَدَيِ الْحَاكِمِ

1399- Abdullah bin Zübeyr (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) dava sahiplerini hakim huzurunda oturmalarına hükmetti." Hadîsi Ebu Davud rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

1- ŞEHADETLER[2058]

١٤٠٠ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهَدَاءِ؟ الذى يَأْتِى بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ اَنْ يُسْالَهَا

1400- Zeyd bin Halid el-Cühenî (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Dikkat edin! Size şahitlerin en hayırlısını haber**

2057 Esedî de denir. Hadramut'ludur. Sahâbîdir. Şam'da bulunan Muaviye'nin yanına gelmiş ve ona bu hadîsi bildirmiştir.

2058 Şehadet, şahitlerin gördükleri bir şeyi haber vermeleri demektir. Bu konuda pek çok hadîs olduğu için müellif onları toplamıştır.

vereyim mi? O, istenmediği halde şahitlik yapandır."[2059] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٤٠١ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ خَيْرَكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَكُونُ قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذُرُونَ وَلَا يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمُ السِّمَنُ

1401- İmran bin Husayn (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz ki sizin en hayırlınız benimle aynı çağda yaşayanlardır. Sonra onların ardından gelenler, sonra da onların ardından gelenlerdir. Sonra bir kavim gelir. Kendilerinden şahitlik istenmediği halde şahitlik yaparlar. Hıyanette bulunurlar. Onlara güvenilmez. Adağını yerine getirmez. Onlarda şişmanlık görülür."**[2060] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٠٢ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ، وَلَا خَائِنَةٍ، وَلَا ذِي غِمْرٍ عَلَى أَخِيهِ، وَلَا تَجُوزُ شَهَادَةُ الْقَانِعِ لِأَهْلِ الْبَيْتِ

1402- Abdullah bin Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hain erkek ve kadının, din kardeşine kin tutanın**[2061] **ve ehl-i beyte hizmet eden kimsenin**[2062] **şahitliği caiz olmaz."** Hadîsi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiştir.

[2059] Bu kişi, bir insanın haklı olduğuna şahit olmuştur. O insan ise bu şahidin varlığından habersizdir. Şahid onun yanına gider ve durumu bildirir. Veya onun boşanma, azat etme, vakıf, vasiyet ve benzeri konularda şahitliği olursa bunu hakime iletmesi gerekir. Allah şahitlik görevinin yerine getirilmesini emretmiş ve bunu gizlemenin günah olduğunu bildirmiştir: "Şahitliği, bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse bilsin ki onun kalbi günahkârdır." (Bakara Sûresi 2/ 283), "Şahitliği Allah için yapın." (Talak Sûresi 65/2)

[2060] "Benimle aynı çağda yaşayanlar" ifadesi sahabîlere delalet etmektedir. Sonra mertebe bakımından onlara yakın olanlar, imanda onlara tabi olanlar veya zaman bakımından onlara bitişik oldukları için onlardan istifade edenler, yani tabiiler gelir. Hadîste istenmeden şahitlik yapma kötü bir özellik olarak sayılmıştır. Bu, önceki hadîse ters bir durumdur. Burada yalan bir şeyi sabit kılmak için şahitlik yapmaya koşma anlamı vardır. Öyleyse bu iki hadîs şu şekilde birleştirilebilir: İstenmeden şahitlik yapmak hakların korunması için olursa güzeldir. Hakları yıkmak için olursa da kötü ve çirkin olur. Şişmanlık, dine değil dünyaya önem vermenin sonucudur. Onlar o kadar çok yiyip içerler ki sonunda şişmanlarlar."

[2061] Bir kişinin düşmanı için yaptığı şehadet kabul edilmez.

[2062] Ehl- i beyte hizmet eden kişinin şahitliği bu sebeple bir fayda elde eder de töhmet altında kalır diye caiz olmaz.

١٤٠٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ بَدَوِيٍّ عَلَى صَاحِبِ قَرْيَةٍ

1403- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duymuştur. **"Bedevînin şehirli aleyhine şehadeti kabul edilmez."**[2063] Hadîsi Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiştir.

١٤٠٤ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ خَطَبَ فَقَالَ: إِنَّ أُنَاسًا كَانُوا يُؤْخَذُونَ بِالْوَحْيِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ، وَإِنَّمَا نَأْخُذُكُمْ الآنَ بِمَا ظَهَرَ لَنَا مِنْ أَعْمَالِكُمْ

1404- Ömer bin Hattab (r.a.) bir hutbesinde şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bazı insanlar vahiy ile muaheze edilirdi. Şüphesiz ki artık vahiy kesildi. Şimdi biz sizi yaptığınız işlerden gördüklerimize göre muaheze ediyoruz."[2064] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٤٠٥ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ عَدَّ شَهَادَةَ الزُّورِ فِي أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ

1405- Ebu Bekre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) yalancı şahitliği büyük günahlardan saymıştır." Bu parça müttefekun aleyh uzun bir hadîsin içindedir.

١٤٠٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ: تَرَى الشَّمْسَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: عَلَى مِثْلِهَا فَاشْهَدْ، أَوْ دَعْ

1406-İbn-i Abbas (r.a.hüma)'dan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adama "Güneşi görüyor musun?"demiş, adam "Evet" deyince de **"Bunun gibi durumlarda şahitlik yap. Yoksa yapma"** buyurmuştur. Hadîsi İbn Adiy zayıf bir isnadla tahric etmiştir. Hakîm hadîsin sahih olduğunu söylemiş ve yanılmıştır.

[2063] Nihaye'de şöyle demiştir: "Bedevînin şehadeti dindeki kabalığı ve şeriat hükümlerindeki cehaleti sebebiyle kabul edilmez. Çünkü onlar şahitliği gerektiği gibi yapamazlar." Sübül'de şöyle demiştir: "Çoğunluk bunların şahitliğinin kabul edilmesi görüşünü benimsemiştir. Hadîsi adaleti bilinmeyen bedevîler için yorumlamışlardır. Fakat genellikle de onların adil oldukları bilinmez."

[2064] Bu hadîs gereğince kendisinden bir şüphe sezilmeyen kişinin herhangi bir araştırma yapmadan şehadetinin kabul edilmesi gerekir.

١٤٠٧ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِيَمِينٍ وَشَاهِدٍ

1407- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) bir yemin ve bir şahitle hükmetmiştir."[2065] Hadîsi İmam Müslim, Ebu Davud ve Nesâî tahric etmiştir. isnadının iyi olduğunu söylemiştir.

* * *

2- DAVALAR VE DELİLLER

١٤٠٩ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ، لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ، وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنِ الْيَمِينُ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ

1409- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu. **"İnsanlara dava ettikleri konular verilse bazı insanlar bazılarının kanlarını ve mallarını iddia ederlerdi. Lakin iddia edilen şey için delil getirmek gerekir."**[2066] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤١٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَضَ عَلَى قَوْمٍ الْيَمِينَ، فَأَسْرَعُوا، فَأَمَرَ أَنْ يُسْهَمَ بَيْنَهُمْ فِي الْيَمِينِ، أَيُّهُمْ يَحْلِفُ

2065 Bu, davacının sadece bir şahidi olduğu durumlarda geçerlidir. Davacının yemini diğer şahidin yerine kabul edilir. Malik, Şafii, İmam Ahmed, İshak ve cumhur-u ümmetin görüşü böyledir. Onlara göre mallarda bir şahit ve bir yeminle hüküm vermek caizdir. Fakat mallar dışındaki konularda iki şahit olması gerekir, demişledir. Ebu Hanife ise dava mallarla veya başka bir şeyle ilgili olsun mutlaka iki şahit gerekir, demiştir. O "İçinizden iki adaletli kişiyi şahit tutun" (Talak Sûresi 65/2) ile "Erkeklerinizden iki şahit isteyin..." (Bakara Sûresi 2/ 282) âyetlerini delil olarak göstermiştir. İbn Kayyım'ın delil ve şehadet konusunda güzel bir araştırması vardır. Bkz. İ'lâmu'l-Muvakkı'în (1/ 32- 38)

2066 Nevevî şöyle demiştir: "İnsanın iddia ettiği konudaki sözleri ancak delil veya davalının doğrulaması ile kabul edilebilir."

1410- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir kavme yemin teklif etti. Hemen yemin etmek istemeleri üzerine[2067] hangilerinin yemin edeceği hakkında kura çekilmesini emretti.[2068]" Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٤١١ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْحَارِثِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اِقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ، فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَإِنْ قَضِيبٌ مِنْ أَرَاكٍ

1411- Ebu Ümame el-Hârisî (r.a.)'den[2069] naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Müslüman bir kişinin hakkını yemini ile kesen kişiye Allah cehennemi vacip kılar ve cenneti ona haram eder.**" Bunun üzerine bir adam "Az bir şey de mi olsa ya Rasûlullah?" dedi. Hz. Peygamber de "**İsterse erak ağacından[2070] bir dal olsun**" buyurdu. Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٤١٢ - عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ

1412- Eş'as bin Kays (r.a.)'tan[2071] naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Bir kimse yemininde facir olduğu halde yemin eder ve müslüman bir kimsenin malını elinden alırsa Allah'ın huzuruna Allah kendisine kızgın olduğu halde çıkar."** Hadis müttefekun aleyhtir.

2067 Her iki taraf da yemin etmek için yarıştı.

2068 Bu hadîsi Ebu Davud'un Ebu Hureyre'den rivayet ettiği şu hadîs açıklar: "İki adam bir eşya konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında davalaştı. İkisinin de delili yoktu. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'Hanginizin yemin edeceğini belirlemek için kura çekin' buyurdu."

2069 Ebu Ümame bin Sa'lebe el-Ensârî el-Harisî. İsmi hakkında pek çok ihtilaf vardır. Doğrusu İyas bin Sa'lebe'dir. Benî Haris bin hazrec'tendir. Ensar ile anlaşmalı olduğu söylenmiştir. Sahabenin önde gelenlerindendir.

2070 Erak ağacı, yapraklarını develerin yediği deve dikeni ağacıdır.

2071 Eş'as bin Kays bin Ma'dikerib el- Kindî Ebu Muhammed. Sahâbîdir. Kûfe'ye yerleşmiştir. Yermük savaşında gözünü kaybetmiştir. Çok cömertti. Bir yemin etmiş ve bunun kefaretini 15 bin olarak vermişti. Azerbaycan'a valilik yaptı. Hz. Ali ile beraber Sıffîn'e katıldı. Hz. Ali'den 40 gece sonra 40 yılında 63 yaşında vefat etti.

١٤١٣ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلَيْنِ اِخْتَصَمَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَابَّةٍ، لَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ، فَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ. بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ

1413- Ebu Musa' (r.a.)dan naklen bildirilmiştir: "İki adam bir hayvan konusunda davalaştı. İkisinin de delili yoktu. Rasûlullah (s.a.v.) hayvanı aralarında yarı yarıya paylaşmalarına hükmetti."[2072] Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. bu metin Nesâî'ye aittir. İsnadının iyi olduğunu söylemiştir.

١٤١٤ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى مِنْبَرِي هَذَا بِيَمِينٍ آثِمَةٍ، تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

1414- Cabir (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: "**Kim benin şu minberimin üzerinde yalan yere yemin ederse cehennemdeki yerini boylar.**"[2073] Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٤١٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاةِ، يَمْنَعُهُ مِنَ ابْنِ السَّبِيلِ، وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلاً بِسِلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ: لَأَخَذَهَا بِكَذَا وَكَذَا، فَصَدَّقَهُ، وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ، وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَاماً لَا يُبَايِعُهُ إِلَّا لِلدُّنْيَا، فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا، وَفَى، وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا، لَمْ يَفِ

1415- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Üç kişi vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara nazar etmez, onları temize çıkarmaz. Onlar için çok acı bir azap vardır. 1. Kırda fazla suyu olduğu halde bunu yolcuya vermeyen adam.**

[2072] Hattâbî şöyle demiştir: "Bu deve veya hayvan ikisinin birden elindeydi gibi görünüyor. Hz. Peygamber (s.a.v.) de mülkü elde bulundurma bakımından eşit oldukları için bu şekilde hükmetmiştir. Eğer böyle olmasaydı ikisi de diğerinin elinde bulunan şeyde hak kazanamazdı." Kârî de şöyle demiştir: Veya mal onlarla çekişmeyen üçüncü bir kişinin elindeydi."

[2073] Hadîste faziletli mekanlarda ve ikindiden sonra, Cuma gecesi ve günü gibi faziletli zamanlarda yapılan günahların büyüklüğüne ve azabının kat kat fazlalaştığına dikkat çekilmektedir.

2. İkindiden sonra birine mal satarak malı başka fiyata aldığı halde "Billahi malı şu şu fiyata aldım" diye yemin eden ve müşterisi de kendisine inanan adam.

3. Bir hükümdara sadece dünya malı için bağlanan ve kendisine dünyalık verirse sözünde duran, vermezse durmayan adam."

Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤١٦ - عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلَيْنِ اِخْتَصَمَا فِى نَاقَةٍ، فَقَالَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا نُتِجَتْ عِنْدِى، وَاَقَامَا بَيِّنَةً، فَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَنْ هِىَ فِى يَدِهِ

1416- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "İki adam bir deve konusunda davalaştılar. Onlardan her biri 'Bu deve benim yanımda doğdu" dedi. İkisi de sözlerine delil getirdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) deve kimin elindeyse onun lehine hükmetti." [2074]

١٤١٧ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى طَالِبِ الْحَقِّ

1417- İbn Ömer (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) hak arayanın yeminini reddetmiştir."[2075] Bu iki hadîsi de Darekutnî rivayet etmiştir. isnatlarında zayıflık vardır.

١٤١٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَىَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ مَسْرُورًا، تَبْرُقُ اَسَارِيرُ وَجْهِهِ. فَقَالَ: اَلَمْ تَرَىْ اِلَى مُجَزِّزٍ الْمُدْلِجِىِّ؟ نَظَرَ آنِفًا اِلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، وَاُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَقَالَ: هَذِهِ اَقْدَامٌ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ

1418- Hz. Aişe (r.a.) şöyle demiştir: "Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) yanıma sevinçle girdi. Yüzünün hatları parlıyordu. Şöyle buyurdu: "Görmedin mi? Mücezziz

---

[2074] Hadîs zilyedliğin (malın elinde bulunmasının) ona uygun olarak yapılan şahitliği tercih ettirdiğine delildir. İki delil birbiriyle ters düşerse ikisinden biriyle hükmedilmez. Ancak tercih ettirici bir sebep varsa birine göre hükmedilir.

[2075] Yemin davalıya aittir. Fakat o yemin etmez ve bundan çekinirse bu yemin hak arayana verilir. O iddiacı yani davacıdır. Yemin etmesi emredilir. Yanında delili olmadığı halde yemin ederse iddia ettiği şeye hak kazanır ve onun lehine hüküm verilir.

el-Müdlicî[2076] az önce Zeyd bin Harise ile Üsame bin Zeyd'e baktı ve 'Bu ayaklar birbirindendir' dedi.[2077]" Hadis müttefekun aleyhtir.

[2076] Benî Müdlic kabilesinden bir sahâbîdir. Cahiliye dönemindeki kıyafet ehlinin en meşhurlarındandı. İsmi Mücezziz bin A'ver bin Ca'de el-Kinânî el-Müdlicî'dir. İbn Yunus onu Mısır fethine katılanlar arasında saymıştır. Ona Mücezziz denmiştir. Çünkü cahiliye döneminde bir esir alsa hemen saçlarını kırpardı. (Mücezziz; Kırpan anlamına gelir.) Mücezzez şeklinde de telaffuz edilmiştir. Benî Müdlic ve Benî Esed kabilelerinin kendilerine ait kıyafetleri vardı. Onlar bu kıyafetlerle tanınırlardı.

[2077] "Bu ayaklar birbirindendir" yani aralarında nesep bağı vardır. Mücezziz içeri girip Üsame ile Zeyd'i üzerlerindeki bir kadifeyle başlarını örtmüş ve ayakları da uzatılmış görünce böyle söylemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sevincinin sebebi ise şudur: Bir takım insanlar Üsame'nin nesebini, babası Zeyd beyaz olduğu halde kendisi çok siyah olduğu için kötülüyorlardı.. O yapılanları önemsemezdi. Çünkü annesi Ümmü Eymen esmer bir Habeşliydi. Hadîste nesebin sübûtunda kıyafete itibar edileceğine delil vardır. (Hanefiler bunu kabul etmezler. Mütercime)

15- AZAT ETME[2078] KİTABI

١٤١٩ /١٤٢١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِماً، اِسْتَنْقَذَ اللَّهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْواً مِنْهُ مِنَ النَّارِ

1419/ 1421- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Herhangi bir müslüman, müslüman bir kişiyi azat ederse Allah o kimsenin her uzvu karşılığında kendisinin bir uzvunu cehennemden kurtarır."** Hadis müttefekun aleyhtir.

Tirmizî'de Ebu Ümame'den sahih olduğunu belirttiği şöyle bir rivayet yer almaktadır:

وَأَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ، كَانَتَا فِكَاكَهُ مِنَ النَّار

"Herhangi bir müslüman, iki müslüman kadını azat ederse bu kadınlar onun cehennemden kurtuluşu olurlar."

Ebu Davud'da Ka'b bin Mürre'nin[2079] hadîsi yer almaktadır:

وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ أَعْتَقَتْ امْرَأَةً مُسْلِمَةً، كَانَتْ فِكَاكَهَا مِنَ النَّارِ

"Herhangi bir müslüman kadın, müslüman bir kadını azat ederse o kendisinin cehennemden kurtuluşu olur."

[2078] Allah'a yaklaşma amacıyla köleyi hürriyetine kavuşturmak ve üzerindeki mülkiyeti sona erdirmektir.

[2079] Mürre bin Ka'b şeklinde de söylenmiştir. El-Behzî. Sahâbîdir. Önce Basra'ya sonra Ürdün'e yerleşmiş ve orada 57 veya 59 yılında vefat etmiştir.

١٤٢٢ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: إِيمَانٌ بِاللَّهِ، وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ . قُلْتُ: فَأَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: أَعْلَاهَا ثَمَنًا، وَأَنْفَسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا

1422- Ebu Zer (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hangi amelin daha üstün olduğunu sordum. **"Allah'a iman ve yolunda cihaddır"** buyurdu. "Köle ve cariyelerin hangisi daha üstündür?[2080]" diye sordum. **"Kıymeti en pahalı ve sahibinin gözünde en nefis olan"** buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٢٣ / ١٤٢٤ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِي عَبْدٍ، فَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ، قُوِّمَ قِيمَةَ عَدْلٍ، فَأَعْطَى شُرَكَاءَهُ حِصَصَهُمْ، وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلَّا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ

1423/ 1424- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kimse bir köledeki hissesini azat eder ve kölenin kıymeti kadar da mala sahip bulunursa, köleye tam bir kıymet biçilir, ortaklarına hisseleri verilir ve köle onun adına azat olur. Yeterli malı yoksa köleden azat edilen miktar azat edilmiş olur."** Hadis müttefekun aleyhtir.

Sahihayn'da Ebu Hureyre (r.a.)'den şu rivayet de vardır:

وَإِلَّا قُوِّمَ عَلَيْهِ، وَاسْتُسْعِيَ غَيْرَ مَشْقُوقٍ عَلَيْهِ.

"Aksi takdirde kendisi için köleye kıymet biçilir. Köle borcunu ödemesi için zorlanmadan çalıştırılır."[2081] Bu hadisteki "çalıştırma" müdrectir, yani sonradan eklenmiştir, diyenler olmuştur.[2082]

2080 Yani köle ve cariyelerden hangisini azat etmek daha üstündür?

2081 Köleyi azat edenin yeterli malı yoksa köle diğer ortağın payının kıymetini kazanmak için zorlanmayacak şekilde çalışmakla sorumludur. Bu kıymeti öderse azat olur. Burada fakihler ihtilaf etmiştir. Birinci hadîsi kabul edip kölenin çalıştırılmasının söz konusu olmadığını söyleyenler vardır. Bazıları da çalışma konusunu kabul etmiştir. "Ondan azat edilen miktar azat olmuş olur" sözü çalışmayı ortadan kaldırmaz. Burada anlaşılacak en son nokta kölenin ortaklardan birinin azat etmesiyle azat olmayacağı, bilakis onun ücretinin bir kısmını ödemiş bir kısmını ödememiş mükateb gibi kabul edileceğidir. Bu, İmam Buhârî'nin meylettiği görüştür.

2082 Sübül'de idrac ile ilgili bu görüş reddedilmiş ve bu konuda delil getirilmesi istenmiştir.

١٤٢٥ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْزِى وَلَدٌ وَالِدَهُ، إِلَّا اَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيُعْتِقَهُ

1425- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Çocuk babasının hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olarak bulur ve satın alıp azat ederse ödemiş olur."**[2083] Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٤٢٦ - عَنْ سَمُرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَلَكَ ذَا رَحِمٍ مَحْرَمٍ، فَهُوَ حُرٌّ

1426- Semura (r.a.)'dan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Her kim yakın bir akraba satın alırsa o akaraba hürdür."** Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. hafızlardan bir grup hadîsin mevkuf olduğunu kabul etmiştir.

١٤٢٧ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، اَنَّ رَجُلاً اَعْتَقَ سِتَّةً مَمْلُوكِينَ لَهُ، عِنْدَ مَوْتِهِ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرَهُمْ، فَدَعَا بِهِمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَزَّاَهُمْ اَثْلَاثًا، ثُمَّ اَقْرَعَ بَيْنَهُمْ، فَاَعْتَقَ اِثْنَيْنِ، وَاَرَقَّ اَرْبَعَةً، وَقَالَ لَهُ قَوْلاً شَدِيدًا

1427- Imran bin Husayn (r.a.)'dan naklen bildirilmiştir: "Bir adam ölümü sırasında 6 kölesini azat etti. Bunlardan başka malı yoktu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) köleleri çağırdı ve onları üçe böldü. Sonra aralarında kura çekti ve ikisini azat etti. Dördünü de köle olarak bıraktı. Adam hakkında da ağır sözler söyledi.[2084]" Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٤٢٨ - عَنْ سَفِينَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَمْلُوكًا لِاُمِّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ: اُعْتِقُكَ، وَاَشْتَرِطُ عَلَيْكَ اَنْ تَخْدِمَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا عِشْتَ

2083 "Satın alıp, azat ederse" denmiş olması sadece satın almanın azat etme için yeterli olmadığına delildir. Zahirîler bu görüştedir. Cumhur ise satın alınca azat olduğunu söylemiştir. Ancak bu mecazî bir manadır. Onların delilleri bir sonraki hadîstir.

2084 Yaptığı şeyi hoş görmedi ve kızdı. Ebu Davud'un rivayetinde Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. **"Onu defnedilmeden önce görseydim müslüman kabristanına defnedilmezdi."** Sübül'de şöyle demiştir: "Hadîs, hastalık sırasında yapılan teberrunun vasiyet hükmünde olduğuna yani malın üçte birinden verileceğine delildir.

1428- Sefine (r.a.) şöyle demiştir: Ümmü Seleme'nin (Allah ondan razı olsun) kölesiydim. "Seni azat ediyorum ve yaşadığın sürece Rasûlullah (s.a.v.)'a hizmet etmeni şart koşuyorum" dedi. Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud, Nesâî ve Hakim rivayet etmiştir.

١٤٢٩ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ

1429- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Vela hakkı azat edene aittir."**[2085] Bu parça müttefekun aleyh uzun bir hadis içindedir.

١٤٣٠ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْوَلَاءُ لُحْمَةٌ كَلُحْمَةِ النَّسَبِ، لَا يُبَاعُ وَلَا يُوهَبُ

1430- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Vela, nesep yakınlığı gibi bir yakınlıktır. Ne satılır, ne de bağışlanır."** Hadîsi İmam Şafiî rivayet etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir. Aslı başka bir metinle Sahihayn'dadır.

* * *

MÜDEBBER[2086], MÜKATEB[2087] VE ÜMMÜ VELED[2088]

١٤٣١ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَعْتَقَ غُلَامًا لَهُ عَنْ دُبُرٍ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ، فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ: مَنْ يَشْتَرِيهِ مِنِّي؟ فَاشْتَرَاهُ نُعَيْمُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بِثَمَانِمَائَةِ دِرْهَمٍ

2085 Hadîs Büyu' kitabında 777 numarada ayrıntılı bir şekilde geçmiştir.
2086 Müdebber, sahibinin kendisine "ben öldükten sonra sen hürsün" dediği köledir.
2087 Mükateb, sahibi ile belli bir para üzerinde anlaşan köledir. Köle bunu öderse hür olur. Bu akit mükatebe olarak isimlendirilir.
2088 Ümmü veled, sahibinden çocuğu olan cariyedir.

1431- Cabir (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: "Ensardan bir adam kölesini öldükten sonra hür kalmak üzere azat etti. Bu köleden başka malı da yoktu. Bu durum Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ulaştı ve şöyle buyurdu: "Bu köleyi benden kim satın alacak?" Köleyi Nuaym bin Abdullah[2089] 800 dirheme satın aldı." Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Buhârî'nin metninde "Ardından muhtaç kaldı" ifadesi vardır.[2090]

Nesâî'deki bir rivayet şöyledir:

وَكَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ، فَبَاعَهُ بِثَمَانِمَائَةِ دِرْهَمٍ، فَأَعْطَاهُ وَقَالَ: اِقْضِ دَيْنَكَ

"Onun borcu vardı. Hz. Peygamber köleyi 800 dirheme sattı ve parayı ona vererek 'Borcunu öde' buyurdu."

١٤٣٢ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُكَاتَبُ عَبْدٌ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ مُكَاتَبَتِهِ دِرْهَمٌ

1432- Amr bin Şuayb babasından oda dedesinden naklen bildirilmiştir: Dedesi şöyle demiştir: "Mükateb, borcundan bir dirhem bile kalmış olsa köledir." Hadîsi Ebu Davud hasen bir isnadla tahric etmiştir. Aslı İmam Ahmed ve üç imamda bulunmaktadır. Hakim, hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٤٣٣ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ -رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا- قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنَّ مُكَاتَبٌ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا يُؤَدِّي، فَلْتَحْتَجِبْ مِنْهُ

1433- Ümmü Seleme (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden birinizin mükateb kölesi olursa ve mükatebin de borcunu ödeyecek parası olursa o kölenin yanında örtünsün."**[2091] Hadîsi İmam Ahmed ve dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[2089] Lakabı Nehham'dır. Kureyşlidir. İlk müslüman olanlardandır. Ancak bunu gizlemiştir. Hicret etmek isteyince Benî Adiy ona dilediği dinde kalabileceğini söyledi. Çünkü o onların fakir ve yetimlerine yardımda bulunuyordu. O da onların yanında kalmaya devam etti. Sonra Hudeybiye senesi hicret etti. Hz. Ebu Bekir Sıddîk veya Hz. Ömer Faruk zamanında Şam fetihlerinde şehit oldu.

[2090] Hadîs Büyu' bölümünün başlarında 773 numarada geçmişti. Müdebber olarak köle azat etmenin şer'î olduğuna delildir. Cumhur, malın üçte birinden verilir, ana paradan değil, demiştir.

[2091] İlim ehline göre bu hadîs vera' ve takva ifade etmektedir. Ayrıca mükatebin yanında borcunu ödeyecek para varsa bunu ödeyene kadar azat olmaz, demişlerdir.

١٤٣٤- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُودَى الْمُكَاتَبُ بِقَدْرِ مَا عَتَقَ مِنْهُ دِيَةَ الْحُرِّ، وَبِقَدْرِ مَا رَقَّ مِنْهُ دِيَةَ الْعَبْدِ

1434- İbn Abbas (r.a.hüma)'tan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Mükateb için azat olan miktar nispetinde hür diyeti, köle olan miktarı nispetinde de köle diyeti verilir."**[2092] Hadîsi İmam Ahmed, Ebu Davud ve Nesâî rivayet etmiştir.

١٤٣٥- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ اَخِى جُوَيْرِيَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ مَوْتِهِ دِرْهَمًا، وَلَا دِينَارًا، وَلَا عَبْدًا، وَلَا اَمَةً، وَلَا شَيْئًا، اِلَّا بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ، وَسِلَاحَهُ، وَاَرْضًا جَعَلَهَا صَدَقَةً

1435- Ümmü'l-mü'minîn Cüveyriye (r.a.)'nin kardeşi Amr bin Hâris[2093] şöyle demiştir: "Rasûlullah vefat ettiğinde ne bir dirhem, ne bir dinar, ne bir köle, ne bir cariye ve ne de bir şey bıraktı. Yalnız beyaz katırı, silahı ve sadaka yaptığı bir parça arazi vardı."[2094] Hadîsi İmam Buhârî rivayet etmiştir.

١٤٣٦- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّمَا اَمَةٍ وَلَدَتْ مِنْ سَيِّدِهَا، فَهِىَ حُرَّةٌ بَعْدَ مَوْتِهِ

2092 Mesela mükateb borcunun yarısını ödemişken öldürülse yarım hür yarım köle diyeti verilir. Hattâbî şöyle demiştir: "Fakihlerin geneli mükatebin işlediği bir suçta veya ona karşı suç işlenmesi durumunda bir dirhem bile borcu kalmış olsa köle kabul edileceğinde icma etmiştir. Bize ulaştığına göre bu hadîsle sadece İbrahim en-Nehâî amel etmiştir. Bu konuda Hz. Ali'den rivayet edilmiş bir hadîs daha vardır. Hadîs sahihse ve mensuh veya kendisinden daha kuvvetli bir hadise muarız değilse onu kabul etmek gerekir."

2093 İbn Haris bin Ebî Dırar bin Habib el-Huzâî. Benî Mustalık kabilesindendir. Sahâbîdir. Bu hadîsi kavmi arasında yayılmıştır.

2094 Bilindiği gibi Rasûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde geriye Kıptî Mariye ya da İbrahim'i bırakmıştı. Çünkü Mariye Hz. Ömer'in hilafeti zamanında vefat etmiştir. Hadîs ümmü veled olduğu için onun Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde azat olduğuna delildir. Bu hadîs ümmü veledin sahibi öldükten sonra azat olacağının delillerindendir. Bu sebeple de musannif bu hadîsi burada zikretmiştir. Sadaka yaptığı araziye gelince Rasûlullah (s.a.v.) hayatı boyunca üç araziye sahip olmuştur: Benî Nadîr hurmalığı, Hayber toprağı ve Fedek arazisi. Benî Nadîr hurmalığı ona ait idi. Çoğunu muhacirlere verdi. Buranın çok az bir kısmını elinde tutmuştu. Bunu da daha sonra vakfetti. Bu, Ebu Davud'un rivayet ettiği gibi Benî Fatıma'nın elinde bulunan sadakası idi. Hayber arazisini ise 3600 parçaya ayırdı. Yarısını gazilerden Hayber gazasına katılanlara verdi. Bunun içinde her müslüman için olduğu gibi Rasûlullah (s.a.v.) için de bir pay vardı. Diğer yarısını da Müslümanların işleri ile ilgilenenlere verdi. Fedek'e gelince orası da ona aitti ve orayı yolcular için ayırdı.

1436- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sahibinden çocuğu olan her cariye, sahibinin vefatından sonra hürdür."** Hadîsi İbn Mace ve Hakim zayıf bir isnadla tahric etmiştir. Bir grup alim hadîsin Hz. Ömer'den mevkuf olduğu görüşünü kabul etmiştir.

١٤٣٧ - عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اَعَانَ مُجَاهِدًا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ، اَوْ غَارِمًا فِى عُسْرَتِهِ، اَوْ مُكَاتَبًا فِى رَقَبَتِهِ، اَظَلَّهُ اللّٰهُ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهُ

1437- Sehl bin Hanîf (r.a.)'ten naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Kim Allah yolunda bir mücahide, sıkıntısından kurtulması için bir borçluya veya başını kurtarması için bir mükatebe yardım ederse Allah onu hiçbir gölgenin olmadığı günde gölgelendirir."** Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

16- TOPLU BAHİSLER[2095] KİTABI

1. EDEB

١٤٣٨- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ: إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ، وَإِذَا اِسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْهُ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَسَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ، وَإِذَا مَاتَ فَاتْبَعْهُ

1438- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Müslümanın müslüman üzerinde 6 hakkı vardır:**

1. Onunla karşılaştığın zaman selam ver.

2. Davet ederse icabet et.

3. Senden nasihat isterse nasihat et.

4. Aksırır ve Allah'a hamd ederse sen de teşmît et.[2096]

5. Hastalanırsa onu ziyaret et.

6. Vefat ederse cenazesinin arkasından git."

Hadîsi İmam Müslim rivayet etmiştir.

١٤٣٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

[2095] Adab, ahlak, iyilik, sıla, zühd, takva, zikir ve dua bölümlerini içermektedir.

[2096] Aksırıp da Allah'a hamd eden kişiye cevap olarak "Yarhamukallah- Allah sana merhamet etsin" demendir. Eğer o aksırdıktan sonra Alah'a hamdetmezse duyan kişinin de cevap vermesi gerekmez.

انظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنكُمْ، وَلَا تَنْظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ، فَهُوَ أَجْدَرُ أَنْ لَا تَزْدَرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

1439- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden aşağı seviyede olanlara bakın, sizden daha üstün olanlara değil. Çünkü bu Allah'ın size olan nimetini küçük görmemeniz için daha uygundur."**[2097] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٤٠ - عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ؟ فَقَالَ: الْبِرُّ: حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ: مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

1440- Nevvas bin Sem'an (r.a.)[2098] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a birr (iyilik) ve ism'in (günah) ne olduğunu sordum. Şöyle buyurdu: **"Birr, güzel ahlaktır. Günah ise kalbini gıcıklayan ve insanların bilmesini istemediğin şeydir.**[2099]**"** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٤١ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً، فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الْآخَرِ، حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ، مِنْ أَجْلِ أَنَّ ذَلِكَ يُحْزِنُهُ

1441- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Üç kişi olduğunuzda kalabalığa karışmadıkça üçüncüyü dışarıda bırakacak şekilde fısıldaşmayın. Çünkü bu onu üzer."** Hadis müttefekun aleyhtir. Metin İmam Müslim'e aittir.

١٤٤٢ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ، ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ، وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا، وَتَوَسَّعُوا

[2097] Yani mal, mevki gibi dünyalık konularda sizden aşağı olanlara bakın. Kişi kendisinden aşağı olanlara bakarsa kanaat sahibi olur ve şükreder. Ama kendinden yüksek olanlara bakarsa hırs yapar ve haset eder. İçinde bulunduğu nimeti küçük görür.

[2098] Nevvas bin Sem'an bin Hallad el-Kilâbî el-Âmirî. Şamlılardan sayılan bir sahâbîdir. Babasının Hz. Peygamber (s.a.v.)'e elçi geldiği, ona dua ettiği ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e iki nâlin hediye edip onu öptüğü söylenmiştir.

[2099] Yapıp yapmama konusunda tereddüt ettiğin şeydir. Çünkü onu yaptığın zaman Allah'ın ve insanların kınamasından korkarsın.

1442- İbn Ömer Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kimse birini yerinden kaldırarak oraya oturamaz. Fakat açılın ve genişleyin.**[2100]**"** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٤٣- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اَكَلَ اَحَدُكُمْ طَعَامًا، فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ، حَتَّى يَلْعَقَهَا، اَوْ يُلْعِقَهَا

1443- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Biriniz bir yemek yediği zaman elini yalamadıkça veya yalatmadıkça**[2101] **onu silmesin."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٤٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُسَلِّمْ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ، وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

1444- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Küçük büyüğe, yürüyen oturana, az olanlar da çok olanlara selam versin."** Hadis müttefekun aleyhtir. İmam Müslim'e ait rivayette

وَالرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِى

"Binekte giden yürüyene" denmiştir.

١٤٤٥- عَنْ عَلِيٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْزِئُ عَنِ الْجَمَاعَةِ إِذَا مَرُّوا اَنْ يُسَلِّمَ اَحَدُهُمْ، وَيُجْزِئُ عَنِ الْجَمَاعَةِ اَنْ يَرُدَّ اَحَدُهُمْ

1445- Hz. Ali (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir cemaat bir yere uğradığında içlerinden birinin selam vermesi yeterlidir. İçlerinden birinin selamı alması da yeterlidir."** Hadîsi İmam Ahmed ve Beyhakî rivayet etmiştir.

2100 Yani meclis sahibi "Açılın, genişleyin" desin.

2101 Köle, hizmetçi, çocuk veya başka bir kişiye. Kişi bereketin hangi yemekte olduğunu bilmediği için böyle yapar.

١٤٤٦ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبْدَؤُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ، وَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فِى طَرِيقٍ، فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضْيَقِهِ

1446- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Yahudi ve Hıristiyanlara ilk selam veren siz olmayın. Yolda onlarla karşılaşırsanız kendilerini yolun dar tarafına sıkıştırın."**[2102] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٤٧ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ، فَإِذَا قَالَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللّٰهُ، فَلْيَقُلْ: يَهْدِيكُمُ اللّٰهُ، وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ

1447- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Sizden biriniz hapşurduğu zaman 'el-Hamdü lillah' desin. Kardeşi de "Yarhamukallah" desin. Kardeşi ona "Yarhamukallah" dediği zaman "Yahdîkümüllahu ve yuslıh bâleküm –Allah size hidayet versin ve halinizi düzeltsin" desin.**

Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٤٨ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِماً

1448- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sakın sizden biri ayakta su içmesin."**[2103] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٤٩ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ، وَلْتَكُنِ الْيُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ، وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ

1449- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Biriniz ayakkabısını giydiği zaman sağdan, çıkardığı zaman ise soldan başlasın. Sağ ayak girerken ilk, çıkarken son olsun."**[2104] Hadis müttefekun aleyhtir.

[2102] Bkz. 1310. hadîs

[2103] Yasak tenzih, uzaklaştırma içindir. Yoksa Sahih'te Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ayakta su içtiği sabit olmuştur.

[2104] İkram babından ne olursa olsun sağ ile başlamak şeriatın bir kuralıdır.

١٤٥٠ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَمْشِ اَحَدُكُمْ فِى نَعْلٍ وَاحِدَةٍ، وَلْيُنْعِلْهُمَا جَمِيعاً، اَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعاً

1450- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz bir ayakkabı ile yürümesin. Ya ikisini birden giysin, ya da ikisini de çıkarsın."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٥١ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ

1451- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Elbisesini büyüklenerek sürüyene Allah bakmaz."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٥٢ - عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اَكَلَ اَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ

1452- İbn Ömer (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Sizden biriniz bir şey yediği zaman sağ eliyle yesin. Bir şey içtiği zaman sağ eliyle içsin. Çünkü şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٥٣ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ اَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلْ، وَاشْرَبْ، وَالْبَسْ، وَتَصَدَّقْ فِى غَيْرِ سَرَفٍ، وَلَا مَخِيلَةٍ

1453- Amr bin Şuayb babasından o da dedesinden naklen bildirmiştir. Dedesi şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) **"İsraf etmeden ve gururlanmadan ye, iç, giyin ve tasadduk et."** buyurmuştur. Hadîsi Ebu Davud ve İmam Ahmed tahric etmiştir. İmam Buhârî muallak olarak rivayet etmiştir.

* * *

2- BİRR VE SILA[2105]

١٤٥٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ عَلَيْهِ فِى رِزْقِهِ، وَأَنْ يُنْسَأَ لَهُ فِى أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ

1454- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim rızkının bollaşmasını ecelinin ertelenmesini isterse sıla-i rahim yapsın."**[2106] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٥٥- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

1455- Cübeyr bin Mut'ım (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Cennete kesen–yani sıla-i rahmi kesen- giremez."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٥٦- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ سَعِيدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَوَأْدَ الْبَنَاتِ، وَمَنْعاً وَهَاتِ، وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ

1456- Muğîre bin Şu'be (r.a.)'den naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Şüphesiz ki Allah annelere itaatsizliği[2107], kızları diri diri toprağa gömmeyi, haksız yere emir vermeyi, yasak koymayı yasaklamıştır. Dedikoduyu[2108], çok soru sormayı ve mal israfını da hoş görmemiştir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

2105 Birr, hayır fiilini çokça yapmaktır. Güzel şeyleri yapmak kötü şeylerden uzak durmak sûretiyle elde edilen tüm hayırları içine alır. Halis ve ölüme kadar süren amelleri içerir. Sıla, akrabalarla bağlantıyı koparmamaktır. Akrabaya yardım, iyilik etmek, onların haklarına riayet etmek demektir.

2106 Ömrün uzaması; 1. Taat ve hayırlara muvaffak kılmak sûretiyle hayatını bereketlenmesi ve öldükten sonra da güzel bir şekilde anılmasıdır. 2. Ömrün gerçekten uzamasıdır. Ancak bu Allah'ın ilmine nispetle değil, ölüm meleğine nispetle böyledir. Mesela ona şöyle denir: Filan kişi eğer sıla-i rahim yaparsa ömrü 100 sene, yapmazsa 60 sene olsun. Allah onun sıla-i rahim yapıp yapmayacağını bilir. Onun ilmindeki şey değişmez. Fakat meleğin bilgisi dahilinde olan bir şey artabilir veya eksilebilir. Benim tercih ettiğim birinci görüştür.

2107 Örfen hoş karşılanmayan şekilde anne ve babayı üzecek sözler söylemek.

2108 Dedikodu kişinin kendisini ilgilendirmeyen konularda çok konuşması ve mücadele etmesidir. Ayrıca insanların hikayelerine ve yaptıkları şeylere dalmasıdır.

١٤٥٧ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رِضَا اللّٰهِ فِي رِضَا الْوَالِدَيْنِ، وَسَخَطُ اللّٰهِ فِي سَخَطِ الْوَالِدَيْنِ

1457- Abdullah bin Amr (r.a.hüma)'dan naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Allah'ın rızası anne ve babanın rızasındadır. Allah'ın öfkesi anne ve babanın öfkesindendir."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٤٥٨ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُحِبَّ لِجَارِهِ - أَوْ لِأَخِيهِ - مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

1458- Enes (r.a.)'ten naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bir kul kendisi için istediğini komşusu veya kardeşi için de istemedikçe tam iman etmiş olmaz."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٥٩ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ؟ قَالَ: أَنْ تَجْعَلَ لِلّٰهِ نِدًّا، وَهُوَ خَلَقَكَ. قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَشْيَةَ أَنْ يَأْكُلَ مَعَكَ. قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ

1459- İbn Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a hangi günahın daha büyük olduğunu sordum. **"Seni o yarattığı halde Allah'a ortak koşmandır"** buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. **"Sonra seninle beraber yer korkusuyla çocuğunu öldürmendir."** Buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. **"Komşunun hanımı ile zina etmendir"** buyurdu.[2109] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٦٠ - عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ - رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مِنَ الْكَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ. قِيلَ: وَهَلْ يَسُبُّ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسُبُّ أُمَّهُ، فَيَسُبُّ أُمَّهُ

[2109] Öldürme ve zina kesinlikle büyük günahlardandır. Ama çocuğunu öldürmen ve komşunun hanımıyla zina yapman daha büyük ve kötüdür. Çünkü bu ikisinin hakkı diğer kişilerin hakkından daha büyüktür.

1460- Abdullah bin Amr bin el-Âs (r.a.hüma)'dan naklen Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Kişinin ebeveynine sövmesi en büyük günahlardandır."** Ashab "Hiç insan anne ve babasına söver mi?" dediler. Rasûlullah (s.a.v.) **"Evet, o başkasının babasına söver, o da onun babasına söver. O başkasının annesine söver, oda onun annesine söver"** buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٦١- عَنْ أَبِى أَيُّوبَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ، فَيُعْرِضُ هَذَا، وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِى يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ

1461- Ebu Eyyûb (r.a.)'tan naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Müslüman bir kimsenin din kardeşini üç günden fazla terk etmesi,[2110] karşılaştıklarında birbirlerinden yüz çevirmeleri helal olmaz. O ikisinin en hayırlısı önce selam verendir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٦٢- عَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ

1462- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her iyilik sadakadır."**[2111] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٦٣- عَنْ أَبِى ذَرٍّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ

1463- Ebu Zer (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Din kardeşini güler yüzle karşılaman dahi olsa hiçbir iyiliği küçük görme."**

١٤٦٤- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَبَخْتَ مَرَقَةً، فَأَكْثِرْ مَاءَهَا، وَتَعَاهَدْ جِيرَانَكَ

1464- Ebu Zer (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir**

[2110] Terk etmek ifadesi ile kastedilen bir müminin mümin kardeşiyle karşılaştığı zaman konuşmaması ve birbirlerinden yüz çevirmeleridir.

[2111] Maruf, iyilik nevinden olan her harekettir. Bir sonraki hadîs bunlardan birini ifade etmektedir.

çorba pişirdiğin zaman suyunu çok koy ve komşularını gör gözet." Bu iki hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٦٥- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا، نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فِى الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِماً، سَتَرَهُ اللّٰهُ فِى الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ، وَاللّٰهُ فِى عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِى عَوْنِ أَخِيهِ

1465- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kim bir müslümanın dünya sıkıntılarından birini giderirse Allah da onun kıyamet günü sıkıntılarından birini giderir. Kim başı sıkıntıda olan birine kolaylık gösterirse Allah da ona dünya ve ahirette kolaylık gösterir. Kim bir müslümanın ayıbını örterse Allah da onun ayıbını dünya ve ahirette örter. Kul kardeşin yardım ettiği sürece Allah da ona yardım eder.**" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٦٦- عَنْ أَبِى مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ، فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ

1466- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kim bir hayra delalet eder, sebep olursa ona bu hayrı yapan kadar ecir verilir.**" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٦٧- عَنْ إِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَ قَالَ: عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ اسْتَعَاذَكُمْ بِاللّٰهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ سَالَكُمْ بِاللّٰهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ أَتَى إِلَيْكُمْ مَعْرُوفاً فَكَافِئُوهُ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا، فَادْعُوا لَهُ

1467- İbn Ömer (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Her kim Allah adına size sığınırsa onu koruyun.**[2112] **Kim sizden Allah aşkına bir şey isterse onu verin. Her kim size bir iyilik yaparsa ona mükâfatını verin. Eğer verecek bir şey bulamazsanız ona dua edin.**" Hadîsi Beyhakî tahric etmiştir.

[2112] Eğer bir kimseden yapması gerekli olmayan bir şey istenir de yapamaz ve size sığınarak özür dilerse onu kendi haline bırakın.

3- ZÜHD[2113] VE TAKVA[2114]

١٤٦٨ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ وَاَهْوَى النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ: إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ، فَقَدِ اِسْتَبْرَاَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِى الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِى الْحَرَامِ، كَالرَّاعِى يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى، يُوشِكُ اَنْ يَقَعَ فِيهِ، الا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، الا وَإِنَّ حِمَى اللّٰهِ مَحَارِمُهُ، الا وَإِنَّ فِى الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ، صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، الا وَهِىَ الْقَلْبُ

1468- Nu'man bin Beşir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: (Nu'man bunları söylerken iki parmağını kulaklarına kaldırmıştır.) **"Helal de haram da bellidir.[2115] Bu ikisinin arasında şüpheliler[2116] vardır. Bunları insanların çoğu bilmez. Bu şüphelerden korunan dinini ve namusunu korumuş olur. Bu şüpheli şeylere düşen ise harama düşmüş olur. Tıpkı yasak bir yerin[2117] etrafında hayvan güden çobanın oraya düşmesinin yakın olması gibi. Dikkat edin! Her hükümdarın bir yasak yeri vardır. Dikkat edin! Allah'ın yasak yeri de haramlarıdır. Dikkat edin! Vücutta bir et parçası vardır ki o iyi oldu mu bütün vücut iyi olur. O kötü oldu mu da bütün vücut kötü olur. Dikkat edin, âgah olun! Bu kalptir."**[2118] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٦٩ - عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمِ، وَالْقَطِيفَةِ، إِنْ أُعْطِىَ رَضِىَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ

2113 Zühd, kitap ve sünnetin gerektirdiği şekilde dünyaya düşkünlüğü terk etmektir.

2114 Takva anlamında vera' kelimesi kullanılmıştır. Vera' günahlardan uzaklaşmak ve şüpheli şeylerden kaçınmaktır.

2115 Helal veya haram olduğuna dair bir nas bulunduğu için veya bu hükmün çıkarılacağı bir nas bulunduğu için her ikisi de açıktır.

2116 Hem helal yönü hem de haram yönü olduğu için şüphelidir. Bundan kastedilen, haram olduğu kesin olan bir şeye benzeyenlerdir, denmiştir.

2117 Sultanın kendi çobanlarından başkasının hayvan gütmesine izin vermediği mera. Kim burada hayvan güderse bir cezaya maruz bırakılır. Böyle bir duruma düşmek istemeyen kişi oraya girmekten kurtulmak için oradan uzak durmalıdır.

2118 Hadîste çok önemli konular üzerinde durulmaktadır. İmamlar bu hadîsin İslam'ın temel kurallarını ortaya koyan hadîslerden olduğu konusunda icma' etmişlerdir.

1469- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Altın ve gümüş para ile kadifenin kulu**[2119] **olan kişi helak olmuştur. Ona bunlar verilirse razı ve memnun olur**[2120]**, verilmezse olmaz."** Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٧٠ /١٤٧١ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِسَقَمِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ.

1470/ 1471- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) omuzlarımdan tutarak şöyle buyurdu: **"Dünyada bir garip**[2121] **veya yolcuymuşsun gibi ol."** İbn Ömer "Akşam olduğu zaman sabahı bekleme. Sabah olduğu zaman da akşamı bekleme. Sıhhatli günlerinde hastalığın için,[2122] hayatta olduğun günlerde de ölümün için ibret al" derdi. Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٧٢ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ، فَهُوَ مِنْهُمْ

1472- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kavme benzeyen onlardandır."**[2123] Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

2119 İnsanın bunların kulu olması, bu eşyaları elde etme konusunda çok hırslı olması, fitneye düşmesi, bunların sevgisine çok fazla dalması ve tek hedefinin bunları toplamak, saklamak ve elbisesinin saçaklı eteklerini gururla sürümek olmasıdır. Ama bunları hakkıyla alıp hakkıyla kullanan kişi, ne kadar zengin olursa olsun, bu durumdan çok uzaktır.

2120 Dünya nimetlerine nail olursa Allah'tan razı olur.

2121 Garip, vatanından uzak kişi demektir. Bir şehirde oturuyor olabilir, ama orada tanınmaz. İnsanlardan uzaktır.

2122 Sağlıklı günlerinde öyle taat ve hayır yap ki bunların sana hastalığında faydası olsun.

2123 Hadîs kafirlere benzemenin haram olmasını gerektirir. Alimler gayr-i müslimlerin görünüşüne benzemenin mekruh olduğu konusunda bu hadîsi delil göstermişlerdir. Benzeme çok geniş bir alanda geçerlidir; ibadetlerde, adetlerde, yemeklerde, giysilerde, süste, âdab kurallarında, eğilimlerde olabilir. Yasaklanan, bunların tamamında onlara benzemektir. Sözü uzatma korkusuyla bu metinleri burada ayrıntılı bir şekilde veremiyoruz. Ama Allâme Nasıruddin el- Elbânî (Allah onu korusun) bu konuyu Hicabu'l-Mer'eti'l- Müslimeti (Müslüman Kadının Örtüsü) adlı kitabında çok güzel bir şekilde işlemiştir. (Sayfa 78- 109 Üçüncü baskı) İbn Teymiye İktiza-i Sıratı Müstakim (Sırat-i Müstakim'in Gerektirdikleri)'de (sayfa 39) şöyle der: "Bu hadîs zahirde kafirlere benzeyenin kafir olduğunu ifade etse de onlara benzemenin haram olduğunu ifade eder. "İçinizden onları dost tutanlar onlardandır"

١٤٧٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْماً، فَقَالَ: يَا غُلَامُ! اِحْفَظِ اللّٰهَ يَحْفَظْكَ، اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، وَإِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلْ اللّٰهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ

1473- İbn Abbas (r.a.hüma) şöyle demiştir: Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.)'in arkasındaydım. Şöyle buyurdu: **"Ey çocuk! Allah'ı zikret ve emir ve yasaklarını muhafaza et ki Allah da seni muhafaza etsin. Allah'ı zikret ve emir ve yasaklarını muhafaza et ki Allah'ı önünde bulasın.**[2124] **Bir şey isteyeceğin zaman Allah'tan iste. Yardım isteyeceğin zaman, Allah'tan yardım iste."** Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve "hasen-sahihtir" demiştir.

١٤٧٤: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللّٰهُ، وَأَحَبَّنِي النَّاسُ. فَقَالَ: اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللّٰهُ، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ

1474- Sehl bin Sa'd (r.a.) şöyle demiştir: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlullah! Bana öyle bir amel söyle ki onu yaptığım zaman Allah da insanlar da beni sevsin." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) **"Dünyadan el çek ki Allah seni sevsin. İnsanların ellerinde bulunan şeylerden de elini çek ki insanlar seni sevsin."** Hadîsi İbn Mace ve onun dışındakiler rivayet etmiştir. senedi hasendir.

(Maide Sûresi 5/ 51) âyeti de bunu ifade etmektedir. Bu, Abdullah bin Amr'dan zikredeceğimiz şu hadîse benzemektedir: "Kim müşriklerin topraklarında ev kurarsa ve onların Nevruzlarını, Mihrican günlerini kutlarsa ve onlara benzer, bu halde de ölürse kıyamet günü onlarla birlikte haşredilir." Bu hadîs mutlak benzemenin küfrü gerektirdiğini, bunlardan bazılarını yapmanın ise haram olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca küfür, günah veya bir kural olsun, benzediği konularda onlarla ortak kaderi paylaşacağı da anlaşılabilir. Bir kişi bir şey yapsa, yabancı biri de aynı şeyi yapıyor olsa ve bunu birbirlerinden görmemiş olsalar bunun bir benzeme olup olmadığı çok açık olmaz. Fakat benzeme şüphesi olmasın diye bu davranış terk edilebilir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sakalı boyamayı ve bıyığı kısa tutmayı emrettiği şu hadîs de buna örnektir: "Sakalı değiştirin. Yahudilere benzemeyin." Bu hadîs benzemenin bizim isteğimiz dışında yaratılıştan kaynaklanabileceğine delildir." Sonra İbn Teymiye bu konuda zahir ile batın arasında sıkı bir bağlantı olduğunu açıklamaktadır: "Kafirlere benzemek onlarla dost olmaya, dinde münafıklığı doğuracak şekilde onları sevmeye, onların ahlak ve pis adetlerinin bütün olumsuz etkileriyle Müslümanlar arasında yayılmasına sebep olur. Bunlar Allah'ın gazabını çeken şeylerdir." İşte bu, bugün bizim gözlerimizle gördüğümüz, kulaklarımızla duyduğumuz şeylerin aynısıdır.

2124 Yani seni kötülüklerden korusun.

١٤٧٥ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ، الْغَنِيَّ، الْخَفِيَّ

1475- Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Allah takva sahibi, zengin[2125] ve gizli olan[2126] kulu sever."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٧٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ، تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ

1476- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeylerden[2127] uzak durması onun iyi müslüman olmasından kaynaklanır."**[2128] Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir.

١٤٧٧ - عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ

1477- Mikdam bin Ma'dikerib (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Adem oğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir.

١٤٧٨ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

1478- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Adem oğullarının hepsi hata işlemektedir. Hata işleyenlerin en hayırlısı ise tövbekâr olanlardır."** Hadîsi Tirmizî ve İbn Mace tahric etmiştir. senedi kuvvetlidir.

2125 Malı az da olsa insanların elinde bulunan şeylere tama' etmeyen ve hırs yapmayan gönlü zengin kişi.

2126 Yani riyadan ve duysunlar diye bir şeyler yapmaktan uzak olduğu için nasıl ibadet ettiği ve takvası bilinmeyen kul.

2127 Onu ilgilendirmeyen ve ona bir faydası da olmayan şeyleri terk etmesi.

2128 Hadîs cevâmiu'l-kelimdendir. Bütün söz ve fiilleri içermektedir.

١٤٧٩- عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّمْتُ حِكْمَةٌ، وَقَلِيلٌ فَاعِلُهُ

1479- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Susmak hikmettir. Ama bunu yapan azdır."** Hadîsi Beyhakî "eş-Şuab" adlı kitabında zayıf bir senedle tahric etmiştir.

* * *

4- KÖTÜ HUYLARDAN SAKINDIRMA[2129]

١٤٨٠ /١٤٨١- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ، فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

1480/ 1481- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Hasetten[2130] sakının. Çünkü haset ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir."** Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. İbn Mace'de Enes'ten benzeri rivayet edilmiştir.

١٤٨٢- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِى يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

1482- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Gerçek pehlivan önüne çıkan herkesi yıkan değil, öfkelendiği zaman öfkesini yenendir."** Hadis müttefekun aleyhtir.

2129 Terhîb, korkutma anlamına gelir. (Biz sakındırma olarak tercüme ettik. Mütercime)

2130 Haset, başkasında nimet bulunmasından hoşlanmamak ve bunun yok olmasını istemektir. Bir kişinin başkasında bulunan bir nimetin hem kendisinde hem o kişide olmasını istemesine gıpta denir. Bu olması istenen bir özelliktir.

١٤٨٣- عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1483- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Zulüm, kıyamet gününün karanlıklarındandır.**" Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٨٤- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: اِتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ، فَإِنَّهُ اَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ

1484- Cabir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Zulümden sakının. Çünkü zulüm, kıyamet gününün karanlıklarından olacaktır. Cimrilikten de uzak durun. Çünkü sizden öncekileri cimrilik helak etmiştir.**" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٨٥- عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اَخْوَفَ مَا اَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ: الرِّيَاءُ

1485- Mahmud bin Lebid (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Sizin için en çok korktuğum şey, küçük şirktir. Bu, riyadır.**"[2131] Hadîsi İmam Ahmed hasen bir senetle tahric etmiştir.

١٤٨٦/ ١٤٨٧- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ، وَإِذَا ائْتُمِنَ خَانَ

1486/ 1487- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "**Münafığın alâmeti 3'tür: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verirse sözünde durmaz. Kendisine güvenildiğinde hıyanet eder.**" Hadis müttefekun aleyhtir. Sahîhayn'da Abdullah bin Ömer'den rivayet edilen hadiste şu ifade de vardır:

[2131] Riya, Allah'tan başkası için taatte bulunmak ve günahlardan sakınmaktır. Ya da mal veya benzeri bir dünyevî menfaat elde etmek isteyerek güzel bir şeyler yapmaktır.

وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ

"Kavga ederse söver."[2132]

١٤٨٨ - عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ

1488- İbn Mesûd (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Müslümana sövmek fasıklıktır. Onunla savaşmak ise küfürdür."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٨٩ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيثِ

1489- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Zandan[2133] sakınınız. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٩٠ - عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللّٰهُ رَعِيَّةً، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ، وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ، إِلَّا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ

1490- Ma'kıl bin Yesar (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum, demiştir: **"Hiç şüphesiz Allah'ın bir kavme hakim kıldığı kul[2134], halkına hıyanet etmiş olarak ölürse Allah ona cenneti haram kılar."** Hadis müttefekun aleyhtir.

2132 Kavga eder, hasımlaşırsa söver ve kötü sözler söyler. Bu işleri yapmak amelî nifaktır. Bu nifakın bir bölümüdür. İkinci bölüm ise inanç açısından nifaktır. Bu da iman ediyor gibi gözüküp küfrün saklanmasıdır.

2133 Burada kastedilen sû-i zandır. Bu, söylendiği zaman hemen zihne yerleşir. Allah müminlere hüsn-ü zanda bulunmayı emretmiştir: "Bu iftirayı duyduğunuzda erkek ve kadın müminlerin kendi vicdanları ilke hüsnü zanda bulunup "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?" (Nur Sûresi 24/ 12)

2134 Allah'ın bir topluluğa vali veya emir yaptığı kişi.

١٤٩١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ اَمْرِ اُمَّتِي شَيْئًا، فَشَقَّ عَلَيْهِ، فَاشْقُقْ عَلَيْهِ

1491- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ey Allah'ım! Ümmetimin bir işini üzerine alıp da onlara zorluk çıkaran kişiye sen de zorluk ver."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٩٢- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَاتَلَ اَحَدُكُمْ، فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ

1492- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sizden biriniz biri ile kavga ederse yüze vurmaktan sakınsın."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٤٩٣- عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! اَوْصِنِي. فَقَالَ: لَا تَغْضَبْ، فَرَدَّدَ مِرَارًا. قَالَ: لَا تَغْضَبْ

1493- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Bir adam "Ya Rasûlullah, bana tavsiyede bulun" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Öfkelenme"** buyurdu. Adam aynı soruyu tekrar tekrar sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) her defasında **"Öfkelenme"** buyurdu.

Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٤٩٤- عَنْ خَوْلَةَ الْاَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رِجَالاً يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللّٰهِ بِغَيْرِ حَقٍّ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1494- Havle el-Ensârî (r.a.) [2135] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Gerçekten bazı adamlar Allah'ın malına hiç hakları olmadığı halde dalıyorlar. Onlara kıyamet gününde cehennem vardır."** Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

[2135] Havle binti Samir el-Ensarî. İbn Abdilberr "Onun lakabı Samir olan Kays bin Kahd'ın kızı olduğu söylenmiştir" demiştir. Müellif de Üsdü'l-Ğabe'de böyle söylemiştir. Öyleyse o Benî Malik bin Neccar kabilesindendir. Künyesi Ebu Muhammed'dir. Şehidlerin efendisi Hamza bin Abdulmuttalib'in hanımıydı. Hamza şehid olunca Nu'man bin Aclan el-Ensârî ile evlendi.

١٤٩٥ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ قَالَ: يَا عِبَادِي! إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا

1495- Ebu Zer (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bir kudsî hadiste şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Allah Teâlâ şöyle buyurdu: Ey kullarım! Bu zulmü ben kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyin."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٩٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ؟ قَالُوا: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ. قِيلَ: أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَقَدْ بَهَتَّهُ

1496- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) ashabına "Gıybet nedir biliyor musunuz?" diye sordu, onlar da "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Gıybet, kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anmandır"** buyurdu. İçlerinden biri "Ya söylediğim şey din kardeşimde varsa ne dersin?" diye sordu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Eğer söylediğin şey onda varsa gıybet, yoksa iftira etmiş olursun."** buyurdu.[2136] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٩٧ - عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَا هُنَا، وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ، بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ.

1497- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Birbirinize haset etmeyin. Yalandan fiyat arttırmayın. Birbirinize**

2136 Nevevî Ahkam'da Gazâlî'yle aynı görüşü paylaşarak şöyle demiştir: "Gıybet, bir kişiyi hoşlanmayacağı bir şekilde anmaktır. Bunun o kişinin bedeni, şahsı, dini, dünyası, nefsi, huyu, malı, babası, çocuğu, eşi, hizmetçisi, hareketi, boşanması, asık yüzlü olması veya başka bir şeyle ilgili olması hiç fark etmez. Sözle, şifreli ifadelerle veya işaretle zikretmek arasında da bir fark yoktur. Bu Sübül'de nakledilmiştir.

buğzetmeyin, küsmeyin. Birbirinize zulmetmeyin.[2137] **Ey Allah'ın kulları kardeş olun. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz**[2138] **ve küçük görmez. Takva işte şuradadır. Rasûlullah bunu söylerken göğsüne işaret ediyor ve üç defa tekrarlıyordu. Müslüman kardeşini küçük görmesi kişiye kötülük olarak yeter. Müslümanın müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٤٩٨- عَنْ قُطْبَةَ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللّٰهُمَّ جَنِّبْنِى مُنْكَرَاتِ الْاَخْلَاقِ، وَالْاَعْمَالِ، وَالْاَهْوَاءِ، وَالْاَدْوَاءِ

1498- Kutbe bin Malik (r.a.) [2139] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyordu: **"Allah'ım beni ahlak, amel, heves ve hastalıklarının**[2140] **hoş görülmeyenlerinden uzak tut."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. Metin de Hakim'e aittir.

١٤٩٩- عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُمَارِ اَخَاكَ، وَلَا تُمَازِحْهُ، وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدًا فَتُخْلِفَهُ

1499- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kardeşinle kavga etme.**[2141] **Onunla şakalaşma. Ona tutmayacağın bir söz verme."** Hadîsi Tirmizî zayıf bir senetle tahric etmiştir.

١٥٠٠- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَصْلَتَانِ لَا يَجْتَمِعَانِ فِى مُؤْمِنٍ: الْبُخْلُ، وَسُوءُ الْخُلُقِ

1500- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şu iki haslet bir müminde bulunamaz: Cimrilik ve kötü ahlak."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. Senedinde zayıflık vardır.

2137 Bu nüshada "beyğ" şeklinde yazılmıştır. "Bey'" şeklinde olduğu nüsha da vardır. Bey" kelimesiyle Alışveriş bölümünde geçmişti.

2138 Yani kendisinden bir zalimi uzaklaştırmasını veya benzer bir şeyi isterse imkanı varsa ve şer'î bir engeli de bulunmuyorsa ona yardım etmesi gerekir.

2139 Sahâbîdir. Benî Sa'lebe bin Sa'd bin Zeyban kabilesindendir. Bu sebeple ona Sa'lebî veya Zeybânî denir. Kûfe halkındandır. Kardeşinin oğlu Ziyad bin Allaka'nın kendisinden rivayet ettiği hadîsleri vardır.

2140 Hastalıkların hoş görünmeyenleri müzmin olan ve nefret uyandıranlarıdır. Bars, cüzzam veya kolera, taun gibi.

2141 Sübül'de bu şöyle açıklanmıştır: Kavga, başkasının sözünü onu küçük düşürmek veya senin ondan üstün olduğunu ortaya koymak için yalanlamandır.

١٥٠١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الْمُسْتَبَّانِ مَا قَالَا، فَعَلَى الْبَادِئِ، مَا لَمْ يَعْتَدِ الْمَظْلُومُ

1501- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Birbirine söven iki kişinin söylediklerinin günahı söze ilk başlayanındır. Tabii eğer mazlum olan haddi aşmadıysa."**[2142] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٠٢ - عَنْ أَبِي صِرْمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ضَارَّ مُسْلِماً ضَارَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ مُسْلِماً شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ

1502- Ebu Sırme (r.a.) [2143] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kim bir müslümana zarar verirse Allah da ona zarar verir. Kim bir müslümana sıkıntı verirse Allah da ona sıkıntı verir."**[2144] Hadîsi Ebu Davud tahric etmiştir. Tirmizî de rivayet ederek hasen olduğunu söylemiştir.

١٥٠٣ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيءَ

1503- Ebu'd-Derdâ (r.a.) [2145] Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah çirkin sözler eden ahlâksız insana buğzeder."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٠٤ - وَلِلتِّرْمِذِيِّ مِنْ حَدِيثِ اِبْنِ مَسْعُودٍ -رَفَعَهُ-: لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ، وَلَا اللَّعَّانِ، وَلَا الْفَاحِشِ، وَلَا الْبَذِيءِ

[2142] İkisinin de söylediklerinin günahı bu sövüşmeyi başlatana ait olur. Çünkü bu durumun sebebi odur. Ama mazlum olan haddi aşar ve sözü başlatandan daha çok küfür eder, kötü şeyler söylerse günahta ona ortak olur, belki de günahı işi başlatanınkinden de çok olur.

[2143] Sahâbîdir. Mazen kabilesindendir. İsmi Malik bin Kays veya Kays bin Malik'tir. Bedir'e ve diğer gazvelere katılmıştır. Pek çok hadîs rivayet etmiştir.

[2144] Bir müslümana, malına veya namusuna haksız olarak bir zararı dokunana Allah yaptığı şeye benzer bir zarar verir. Bir müslümanla zulüm yoluyla çekişen kişiye Allah sıkıntı indirir.

[2145] Sahabenin en büyüklerinden ve en zahid olanlarındandır. İsmi Uveymir bin Zeyd, İbn Amir veya İbn Malik bin Abdullah bin Kays'tır. Ensardan ve Hazrec kabilesindendir. Bedir günü müslüman olmuş ve Uhud'a katılmıştır. Hz. Ömer onu Bedir'e katılanlar arasında saymıştır. Kur'an'ı cem'etmiştir. Dımaşk kadılığı yapmıştır. Pek çok fazileti vardır. 32'de vefat etmiştir.

1504- Tirmizî İbn Mes'ud (r.a.)'dan merfu olarak rivayet etmiştir: **"Mümin ta'n da lanet de etmaz. Ahlaksızca davranmaz. Çirkin sözler de söylemez."** Tirmizî hadîsin hasen olduğunu, Hakim ise sahih olduğunu söylemiştir. Darekutnî mevkuf olduğunu tercih etmiştir.

١٥٠٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا

1505- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ölülere sövmeyiniz. Çünkü onlar zaten yaptıkları amellerine varmışlardır."** Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٥٠٦- عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ

1506- Huzeyfe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kattat[2146] cennete giremez."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٠٧/ ١٥٠٨- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ، كَفَّ اللّٰهُ عَنْهُ عَذَابَهُ

1507/ 1508- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim öfkesini yenerse Allah ona azap etmekten vazgeçer."** Taberânî bu hadîsi Evsat'ta tahric etmiştir. İbn Ebi'd-Dünya'da İbn Ömer'den rivayet edilmiş bir şahidi vardır.

[2146] Kattat: Bir adam veya kavmin sözünü diğer bir adam veya kavme aralarını bozmak için taşıyan nemmam, koğucu kişi. Nemmam ile kattat arasında küçük bir fark olduğu söylenmiştir: Nemmam, bir toplulukla beraber konuşur, ardından onların aleyhine söz yayar, ortaya çıkmasını istemedikleri sözlerini açıklar. Kattat ise, o topluluk bilmeden onları dinler sonra sözlerini yayar ve taşır. Nevevî "Eğer naklinde şer'î bir maslahat yoksa bunların hepsi birdir. Ama böyle bir maslahat söz konusuysa o zaman bu iş müstehab hatta vacip olur. Mesela birine zulüm yoluyla eziyet etmek istendiğini fark eden kişi, durumu ona haber verir. Devlet başkanına veya valiye haber vermek de aynı şeydir." demiştir.

١٥٠٩ - عَنْ أَبِى بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ خِبٌّ، وَلَا بَخِيلٌ، وَلَا سَيِّئُ الْمَلَكَةِ

1509- Ebu Bekir Sıddîk (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şarlatan, cimri ve geçimsiz olan insanlar cennete giremez."**[2147] Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve onu ikiye bölmüştür. İsnadında zayıflık vardır.

١٥١٠ - عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَسَمَّعَ حَدِيثَ قَوْمٍ، وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، صُبَّ فِى اُذُنَيْهِ الآنُكُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1510- İbn Abbas (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim rızaları olmadan bir kavmin konuştuklarını dinlerse, kıyamet günü kulaklarına ânik, yani kurşun dökülür."**[2148] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٥١١ - عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ

1511- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kendi kusuru ile meşgul olmaktan insanların kusurlarını araştırmaya vakit bulamayan kişiye ne mutlu!"**[2149] Bezzar hadîsi hasen bir isnadla tahric etmiştir.

١٥١٢ - عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَعَاظَمَ فِى نَفْسِهِ، وَاخْتَالَ فِى مِشْيَتِهِ، لَقِىَ اللّٰهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ

1512- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim kendini büyük görürse ve yürüyüşünde böbürlenirse huzur-u**

[2147] Cennete öncelikle veya cezasını çekmeden giremez, demektir. Geçimsiz olan insanlar şeklinde tercüme ettiğimiz "Sîe'l-meleke" ifadesi şöyle de açıklanmıştır: 1. Kölelerle sohbet etmeyi hoş görmeyen 2. Huyu ve âdeti kötü olan.

[2148] Kavmin rızası olmadan bilerek sözlerini dinlerse sorumlu olur. Ama istemeden duyarsa sorumlu değildir. Ancak bu durumda duydukları çirkin ve bozguna sebep verecek şeylerse bunları gizlemesi gerekir.

[2149] "Ne mutlu" şeklinde tercüme ettiğimiz "Tûbâ" kelimesi cennette bir ağacın ismidir. Binekte olan bir kişi onun gölgesinde 100 yıl yürür ve gölgesi bitmez. Başkalarının ayıplarını araştırmak istediğinde kendi ayıpları ile meşgul olan ve başkasının ayıbını anlatmayan, bu ayıbı ortadan kaldırmaya veya gizlemeye çalışan kişi bu ağaçtan istifade edecektir.

ilâhî'ye Allah kendisine gazaplı olduğu halde çıkar." Hadîsi Hakim tahric etmiştir. Râvîleri sikadır.

١٥١٣ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ

1513- Sehl bin Sa'd (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Acele şeytandandır."**[2150] Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir ve "Hasendir" demiştir.

١٥١٤ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الشُّؤْمُ: سُوءُ الْخُلُقِ

1514- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Uğursuzluk inanışı kötü ahlaktandır."** Hadîsi İmam Ahmed tahric etmiştir. isnadında zayıflık vardır.

١٥١٥ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّعَّانِينَ لَا يَكُونُونَ شُفَعَاءَ، وَلَا شُهَدَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1515- Ebu'd-Derdâ (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz ki lanetçiler kıyamet gününde ne şefaatçi olurlar ne de şahid."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥١٦ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ عَيَّرَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ، لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعْمَلَهُ

1516- Muaz bin Cebel (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim kardeşini bir suçla ayıplarsa onu işlemeden ölmez."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. Senedi munkatı'dır.

١٥١٧ - عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ، فَيَكْذِبُ، لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ، وَيْلٌ لَهُ، ثُمَّ وَيْلٌ لَهُ

[2150] Acele, ihtiyatlı davranmayı ve işlerin sonunu düşünmeyi engellediği için helaka sebep olur. Bu ise şeytanın hile ve vesveselerindendir.

1517- Behz bin Hakîm babasından o da dedesinden naklen bildirilmiştir: Dedesi (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle buyurdu: **"İnsanları güldürmek için konuşan ve yalan söyleyen kişinin vah haline, vah haline, sonra vay onun haline."** Hadîsi üç imam tahric etmiştir. İsnadı kuvvetlidir.

١٥١٨- عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَفَّارَةُ مَنِ اغْتَبْتَهُ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لَهُ

1518- Enes (r.a.)'ten naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Gıybetini ettiğin kişi için vereceğin kefaret, onun için istiğfar etmendir."**[2151] Hadîsi Haris bin Ebî Üsame zayıf bir isnadla rivayet etmiştir.

١٥١٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْغَضُ الرِّجَالِ إِلَى اللّٰهِ الْأَلَدُّ الْخَصِمُ

1519- Hz. Aişe (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah katında erkeklerin en sevimsizi husûmet ve düşmanlığı şiddetli olandır."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

* * *

5- GÜZEL AHLÂKA TEŞVİK

١٥٢٠- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِى إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِى إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ، وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ، حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيقاً، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِى إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِى إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ، وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ، حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ كَذَّاباً

[2151] Hadîs, gıybet günahından kurtulmak için istiğfarın yeterli olduğuna delildir. Ancak alimler "Bu, hakkında gıybet edilen kişi bunu bilmiyorsa böyledir. Eğer biliyorsa helalleşmek ve af istemek gerekir" demişlerdir.

1520- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Doğruluğa sarılın. Çünkü doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de cennete götürür. Kişi doğru söyleye söyleye ve doğruyu araya araya Allah katında "sıddîk-doğrucu" olarak yazılır. Yalandan sakının. Çünkü yalan kötülüğe götürür. Kötülük de cehenneme iletir. Kişi yalan söyleye söyleye ve yalanı araya araya nihayet Allah katında "Kezzab- çok yalancı" olarak yazılır."**[2152] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٢١- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيثِ

1521- Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Zandan sakının. Çünkü zan sözlerin en yalanıdır."**[2153] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٢٢- عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا، نَتَحَدَّثُ فِيهَا. قَالَ فَاَمَّا إِذَا اَبَيْتُمْ، فَاَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ. قَالُوا: وَمَا حَقُّهُ؟ قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْاَذَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْاَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْىُ عَنِ الْمُنْكَرِ

1522- Ebu Said el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Yollarda oturmaktan sakının."** Ashab "Ya Rasûlullah, mutlaka oturmalıyız. Çünkü biz orada konuşuyoruz" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Madem ki kabul etmiyorsunuz öyleyse yolun hakkını verin"** buyurdu. Onlar da "Onun hakkı nedir?" diye sordular. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Gözü kapamak, sıkıntı vermemek, selam verenin selamını almak, iyiliği emredip kötülüğü engellemektir"**[2154] buyurdu.

١٥٢٣- عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا، يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ

[2152] Müellif şöyle demiştir: Yani onlar için bu şekilde hüküm verilir. Mele-i a'lâ'da mahluklara bu şekilde tanıtılır. Yeryüzündeki insanlar da onun için böyle düşünür.

[2153] Bkz. 1489 nolu hadîs.

[2154] Bazı rivayetlerde yolun hakkı açıklanırken şu ifadeler de yer almıştır: "Yolu öğretmek, kaybolan şeyi korumak, dalalette olanın hidayeti için uğraşmak, hapşıran kişi el-hamdü lillah derse teşmit etmek."

1523- Muaviye (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah kimin hakkında hayır dilerse onu dinde fakih kılar.**[2155]" Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٢٤- عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ شَىْءٍ فِى الْمِيزَانِ اَثْقَلُ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ

1524- Ebu'd-Derda (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Mîzanda güzel ahlâktan daha ağır gelen hiçbir şey yoktur."** Hadîsi Ebu Davud ve Tirmizî tahric etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٢٥- عَنِ اِبْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْحَيَاءُ مِنَ الْاِيمَانِ

1525- İbn Ömer (r.a.hüma) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Haya imandandır."**[2156] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٢٦- عَنْ اَبِى مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْاُولَى: اِذَا لَمْ تَسْتَحِ، فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ

1526- İbn Mes'ud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz peygamberlik başladığından beri insanlar şu sözü hep duymuştur: 'Utanmıyorsan dilediğini yap.'"**[2157] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

١٥٢٧- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُ الْقَوِىُّ خَيْرٌ وَاَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِى كُلٍّ خَيْرٌ، اِحْرِصْ عَلَى مَا

[2155] Dinde fakih olmak, İslâm'ın kurallarını bilmek ve Kitap ile sünnetten helal ve haramı anlamaktır. İmamların görüşlerinin kaynağını bilmek ise dinde değil, o imamın mezhebinde fakih olmaktır.

[2156] Haya sözlükte ayıplanmaktan korkan insanda olan değişme ve kırgınlık anlamına gelir. Şeriatta ise haya, çirkin şeyden kaçınmaya ve hak sahibinin hakkını yememeye sebep olan huydur. Haya insanın tabiatından kaynaklanırsa da onu dine uygun bir şekilde kullanmak için yine de bilgi ve niyete ihtiyaç vardır. Bundan dolayı o imandan sayılmıştır. Haya, kesbî, yani gayret gösterilerek elde edilmiş de olabilir. O zaman imandan olması şu anlama gelir: Haya sahibi kişi günahlardan uzak durur ve haya onunla günahların arasını kesen iman gibi olur. –Sübül-

[2157] Yani bütün peygamberler ümmetlerine bunu öğretmişlerdir ve şeriatları ortadan kaldırıldığı halde bu söz hep var olmuştur.

يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَلَا تَعْجَزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

1527- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kuvvetli mümin Allah katında zayıf müminden daha sevimlidir. Ama hepsi hayırlıdır. Sana fayda verecek şeyi elde etme konusunda hırslı ol. Allah'tan yardım iste. Aciz olma. Başına bir şey gelirse "Keşke şöyle yapsaydım, o zaman böyle olurdu" deme. "Allah'ın takdiri. O ne dilerse yapar" de. Çünkü "keşke" şeytanın ameline kapı açar."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٢٨ - عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا، حَتَّى لَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ، وَلَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ

1528- Iyaz bin Hımar (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz Allah bana sizin mütevazi olmanızı vahyetti. Öyle ki kimse kimseye zulmetmesin, kimse kimseye karşı övünmesin."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٢٩/ ١٥٣٠ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ بِالْغَيْبِ، رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1529/ 1530- Ebu'd-Derdâ (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Her kim yokluğunda din kardeşinin ırzını korursa, Allah da kıyamet gününde onun yüzünü cehennemden korur."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. İmam Ahmed'de Esma binti Yezid'den[2158] benzeri rivayet edilmiştir.

١٥٣١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ

1531- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Sadaka hiçbir malı azaltmaz. Affetmesi sebebiyle Allah bir kulun ancak**

[2158] Esma binti Yezid bin Seken el-Eşhelî, kadınların hatibidir. Yermük savaşına katılmış ve o gün çadırının direkleri ile 9 kişiyi öldürmüştür.

şerefini arttırır. [2159] **Allah için tevazu gösteren kişiyi Allah yüceltir.**" Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٣٢- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَلَّامٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَيُّهَا النَّاسُ! اَفْشُوا السَّلَامَ، وَصِلُوا الْاَرْحَامَ، وَاَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ

1532- Abdullah bin Selam (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ey insanlar! Selamı yayın. Sıla-i rahim yapın. Yemek yedirin. Geceleyin insanlar uyurken namaz kılın. Böylece cennete selametle girersiniz."** Hadîsi Tirmizî rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٣٣- عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدِّينُ النَّصِيحَةُ ثَلَاثًا. قُلْنَا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: لِلّٰهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِاَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ

1533- Temim ed-Dârî (r.a.) [2160] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) 3 kere **"Din, nasihattır"** buyurdu. Bizler "Kimin için nasihattır ya Rasûlullah?" dedik. O (s.a.v.) da **"Allah, kitabı, peygamberi, Müslümanların devlet başkanları ve bütün Müslümanlar için"** buyurdu.[2161] Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٣٤- عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ

1534- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Cennete girmeye en çok sebep olan şey Allah'tan takva ve güzel ahlaktır."**

[2159] İntikam almaya gücü yeterken birini affetmesi sebebiyle Allah dünyada onun şerefini artırır. Çünkü affedici olduğu bilinen kişinin kalplerdeki yeri büyür. Veya âhirette sevabı çoğaltılarak şerefi artırılır.

[2160] Ebu Rukiye Temim bin Evs bin Harice ed-Dârî. 9 yılında müslüman oldu. Beyt-i Makdis'te oturdu. İbn Sîrin "Kur'an âyetlerini bir araya topladı. Bir gecede hatim indirirdi" demiştir. Ebu Nuaym da "mescitlerde kandil yakan ilk kişi Temim'dir" demiştir. 40 yılında vefat etmiştir.

[2161] Dinin temeli nasihattır. Sözlükte nasihat, ihlas anlamına gelir. Allah'a nasihat, onun bir olduğuna doğru bir şekilde inanmak ve ibadetlerde niyeti ihlasla yapmaktır. Allah'ın kitabına nasihat, onu tasdik etmek ve içindekilerle amel etmektir. Peygamberine nasihat, peygamberliğini doğrulamak, emir ve yasaklarına uymaktır. Devlet başkanlarına nasihat, hakta ona itaat etmek ve zulmettiğinde de çareyi isyan görmemektir. Bütün Müslümanlara nasihat, onları maslahatlarına yöneltmektir.

Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٣٥- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ لَا تَسَعُونَ النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ لِيَسَعْهُمْ بَسْطُ الْوَجْهِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ

1535- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz ki sizin bütün insanlara mal vermeye gücünüz yetmez. Lakin güler yüzünüz ve güzel ahlâkınız ile onları kuşatabilirsiniz."**[2162] Hadîsi Ebu Ya'lâ tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٣٦- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ

1536- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Mü'min Mümin kardeşinin aynasıdır."**[2163] Hadîsi Ebu Davud hasen bir senedle tahric etmiştir.

١٥٣٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ الذِى يُخَالِطُ النَّاسَ، وَيَصْبِرُ عَلَى اَذَاهُمْ خَيْرٌ مِنَ الذِى لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَى اَذَاهُمْ

1537- İbn Ömer (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İnsanlarla bir arada bulunup onların sıkıntılarına sabreden mümin, insanların arasına karışmayıp onların sıkıntılarına katlanamayan müminden daha hayırlıdır."** Hadîsi İbn Mace hasen bir senedle tahric etmiştir. Tirmizî'de bulunmaktadır. Ancak o sahabînin ismini vermemiştir.

١٥٣٨- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ كَمَا اَحْسَنْتَ خَلْقِى، فَحَسِّنْ خُلُقِى

1538- İbn Mesud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

[2162] İnsanların hepsine mal veremezsiniz. Çünkü insanlar çoktur, mal ise azdır. Fakat sizin göreviniz şiddet gösterilmesi emredilenler hariç insanlara güler yüzle ve hoş bir şekilde muamele etmenizdir.

[2163] Yani mümin kardeşinin güzel yönlerini ve ayıplarını tatlılıkla gösteren bir âlettir. Kalabalıkta nasihat etmek hoş bir davranış değildir. Kişi kendisinin göremediği kusurlarını kardeşinin söylemesi ile öğrenir. Bu tıpkı yüzünü aynada görmesine benzer.

"Allah'ım beni güzel yarattığın gibi ahlâkımı da güzel eyle." Hadîsi İmam Ahmed rivayet etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

* * *

6- ZİKİR VE DUA[2164]

١٥٣٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى: أَنَا مَعَ عَبْدِى مَا ذَكَرَنِى، وَتَحَرَّكَتْ بِى شَفَتَاهُ

1539- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah Teâlâ şöyle buyurur: Kulum beni zikrettiği ve dudakları benim ismimle kıpırdadığı sürece ben onunlayım."** Hadîsi İbn Mace tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir. İmam Buhârî onu muallak olarak rivayet etmiştir.

١٥٤٠- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ عَمَلاً أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ

1540- Muaz bin Cebel (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Adem oğlu zikrullahtan daha fazla kendisini cehennemden kurtaracak bir iş yapmamıştır."** Hadîsi İbn Ebî Şeybe ve Taberânî hasen bir isnadla tahric etmiştir.

١٥٤١- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِساً، يَذْكُرُونَ اللّٰهَ إِلَّا حَفَّتْ بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ، وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ

2164 Zikir, Allah'ı dil veya kalp ile anmaktır. Dua da Allah'tan hayır dilemektir. Dua asla zâyi olmaz. Dua eden şu üçünden birine erer: 1. Allah istediği şeyi ona aynen verir. 2. İsteğinin karşılığını âhirette verir 3. Duası kadar kötülüğü ondan uzaklaştırır.

1541- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir topluluk Allah'ı zikrederek bir mecliste oturduğu sürece onları melekler sarar ve rahmet kaplar. Allah da katındakilere onları zikreder."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٤٢- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قَعَدَ قَوْمٌ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ، وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ

1542- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir topluluk bir yerde oturur ve ne Allah'ı zikreder ne de Hz. Peygamber'e salavat getirirse kıyamet gününde karşılaşacağı şey sadece hüsrandır."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiş ve "hasendir" demiştir.

١٥٤٣- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ عَشْرَ مَرَّاتٍ، كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ

1543- Ebu Eyyûb (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Bir kimse 10 kere**

لا اله إلا الله، وحده لا شريك له، له الملك و له الحمد بيده الخير، يحيي و يميت وهو على كل شيء قدير

'Allah'tan başka ilah yoktur. Onun ortağı da olamaz. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. Hayır da O'nun elindedir. Öldüren ve dirilten O'dur. O her şeye kadirdir" derse İsmail oğullarından 4 kişi azat etmiş gibi olur."[2165] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ حُطَّتْ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ

1544- Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

[2165] Bilindiği gibi İsmail oğullarından birinin azat edilmesi başkasının azat edilmesinden daha büyük bir meziyettir.

"Kim 100 kere سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ Allah'ı hamd ile tenzih ederim" derse günahları denizin köpüğü kadar bile çok olsa affedilir."[2166] Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٤٥ - عَنْ جُوَيْرِيَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ قُلْتُ بَعْدَكِ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ، لَوْ وُزِنَتْ بِمَا قُلْتِ مُنْذُ الْيَوْمِ لَوَزَنَتْهُنَّ: سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

1545- Cüveyriye binti Haris (r.a.) [2167] şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)bana şöyle buyurdu: "Senden sonra[2168] dört kelime söyledim. Bunlar senin gün boyu söylediklerinle tartılmış olsa ağır basar. Bunlar:

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

(Yani; Allah'ı mahlukatının ve kendi rızasını kazananların sayısınca, arşının ağırlığı ve kelimelerinin mürekkebi miktarınca hamd ile tenzih ederim.)"dir.

Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٤٦ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَسُبْحَانَ اللّٰهِ، وَاللّٰهُ أَكْبَرُ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ

1546- Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Bâkî olan salih ameller:[2169] **لاإله إلاالله (Allah'tan başka ilah yoktur), سبحان الله (Allah'ı tenzih ederim), الله أكبر (Allah en büyüktür) , الحمدلله (Hamd Allah'a mahsustur),**

2166 Bu ifade büyük değil küçük günahları içermektedir.

2167 Ümmehatü'l-mümininden biridir. Benî Mustalık gazvesinde esir edilmişti. Sabit bin kays bin Şimas'ın esiriydi. Onunla mükatebe yapmıştı. Rasûlullah borcunu ödedi ve onunla evlendi. Bunun üzerine insanlar da ellerindeki esirleri serbest bıraktılar ve "Bunlar Rasûlullah'ın akrabalarıdır" dediler. Kavmine bereketi en çok olan kadındı. 56 yılında vefat etti.

2168 Yani senin yanından çıktıktan sonra. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun yanından çıktığında Cüveyriye mescidindeydi. Kuşluk vaktinden biraz sonra geri geldiğinde o hala oturmaktaydı. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Sen hala seni bıraktığım durumda mısın?" diye sordu. Evet cevabını alınca da böyle buyurdu. Hadîs dua kelimeleri büyüyüp ağırlaştıkça ecir ve sevabının da arttığına delildir.

2169 Sonsuza kadar sevabı baki olan amellerdendir. Allah'a taat ve hayır fiillerinden olan her şey bâkî salih amellerdendir.

لاحول و لا قوة إلا بالله **(Kuvvet ve kudret ancak Allah'ın elindedir)'tır**[2170]." Hadîsi Nesâî tahric etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٥٤٧- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ

1547- Semura bin Cündeb (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Allah'a sevimli gelen sözler 4'tür. Bunların hangisinden başlasan sana zarar vermez. Sübhanallah, elhamdülillah, la ilahe illallah, Allahu ekber."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٤٨- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ! الا أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

1548- Ebu Musa el-Eşarî (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın ona şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ey Abdullah bin Kays! Sana cennet hazinelerinden birini göstereyim mi? La havle velâ kuvvete illâ billah. (Kudret ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur)"**[2171] Hadis müttefekun aleyhtir. Nesâî

وَلَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ

"Lâ melce'e mina'l-lahi illa ileyh- Allah'tan kaçıp sığınılacak yer yine O'dur)" sözünü ziyade etmiştir.

2170. La havle velâ kuvvete illâ billah: Nevevî şöyle demiştir: "Allah dilemediği sürece hiçbir hareket ve kuvvet yoktur." Bunun anlamının "Şerri defetme hususunda hareket, hayrı elde etmek için kuvvet ancak Allah'ın izniyle mümkün olur." Ya da "Allah'a masıyetten ancak O'nun koruması ile uzak durulur. Allah'a taat de yine O'nun yardımıyla mümkündür" olduğu söylenmiştir. Bu son anlam İbn Mesud (r.a.)'dan nakledilmiştir. Bunların hepsi birbirine yakın açıklamalardır.

2171 Bu söz cennet hazinelerinden biridir. Çünkü o teslim olma, işlerin sonucunu Allah'a havale etme, O'na boyun eğme sözüdür. O'ndan başka yaratıcı yoktur. Emrini geri çevirmek olamaz. Kulun elinde olan bir şey de yoktur. Burada hazine kelimesi, cennette verilecek sevap anlamına gelir. Hazine malların en güzeli ve enfesi olduğu gibi bu da en nefis sevaptır.

١٥٤٩ /١٥٥١ - عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ

1549/ 1551- Nu'man bin Beşir (r.a.)'den naklen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu bildirilmiştir: **"Şüphesiz ki dua ibadettir."**[2172] Hadîsi dört imam rivayet etmiştir. Tirmizî hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

Tirmizî'de Enes (r.a.)'ten merfu olarak nakledilen hadîsin metni şöyledir:

الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ

"Dua ibadetin iliğidir."

Yine Tirmizî Ebu Hureyre (r.a.)'den merfu olarak nakletmiştir:

لَيْسَ شَىْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللّٰهِ مِنَ الدُّعَاءِ

"Allah katında duadan daha kıymetli bir şey yoktur." İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٥٥٢ - عَنْ أَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ لَا يُرَدُّ

1552- Enes (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Ezanla kamet arasındaki dua geri çevrilmez."** Hadîsi Nesâî ve başkaları tahric etmiştir. İbn Hıbban ve başkaları hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٥٥٣ - عَنْ سَلْمَانَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَبَّكُمْ حَيِيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحِى مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا

1553- Selman (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Şüphesiz ki Rabbiniz utangaç ve cömerttir. Kulu kendisine ellerini kaldırdığı zaman onları boş çevirmekten haya eder."** Hadîsi Nesâî dışındaki dört imam tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

[2172] Dua ibadet rükünlerinin en büyüğü ve bölümlerinin en önemlisidir. "Hac, arefedir" hadîsinde olduğu gibi.

١٥٥٤ / ١٥٥٥ - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ:كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مَدَّ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ، لَمْ يَرُدَّهُمَا، حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ

1554/ 1555- Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)dua ederken ellerini uzattığı zaman onları yüzüne sürmedikçe geri çevirmezdi." Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. Hadîsin Ebu Davud ve başkalarında İbn Abbas (r.a.hüma)'tan rivayet edilmiş şahidleri vardır. Bunların hepsine bakıldığında hadîsin hasen olduğu anlaşılır.

١٥٥٦ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً

1556- İbn Mesud (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Kıyamet gününde insanların bana en yakın olanı bana en çok salavat getirenleridir."** Hadîsi Tirmizî tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٥٧ - عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ الاسْتِغْفَارِ، أَنْ يَقُولَ الْعَبْدُ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي، وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

1557- Şeddad bin Evs (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"İstiğfarın en büyüğü kulun şöyle demesidir: "Allahım, sen benim Rabbimsin. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Beni yarattın. Ben senin kulunum. Gücüm yettiği kadar sana verdiğim ahde ve va'de**[2173] **uymaktayım. Yaptıklarımın şerrinden sana sığınırım. Bana olan nimetini itiraf ederim. Günahlarımı da itiraf ederim. Öyleyse beni affet. Çünkü günahları Sen'den başka affedecek yoktur. (Allahümme ente Rabbî. Lâ ilâhe illâ ente halaktenî ve ene abduke ve ene alâ ahdike ve va'dike mesteta'tü e'uzü bike min şerri ma sana'tü ve ebûü leke bini'metike aleyye ve ebûü bizenbî fağfirlî feinnehu la yağfiru'z-zünûbe illa ente)"**[2174] Hadîsi İmam Buhârî tahric etmiştir.

[2173] Ahid, Allah'ın ezelde aldığı sözdür. Ya da her müminin imanı sebebiyle uymak zorunda olduğu sözdür. Çünkü iman Allah'a ihlasla itaat etme sözüdür. Va'd kelimesi de ahdi tekit etmektedir. ya da Allah'ın vaat ettiği mükafat anlamına gelir. Yani mümin haşr günü senin vaadinledir.

[2174] Hadîsin tamamı şöyledir: "Kim gündüz bunu inanarak söylerse ve o gün bir kötülük yapmadan ölürse cennet ehlinden olur. Kim de bunu gece inanarak söyler ve sabah olmadan ölürse cennet ehlinden olur."

١٥٥٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَعُ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ حِينَ يُمْسِى وَحِينَ يُصْبِحُ: اللَّهُمَّ إِنِّى اَسْالُكَ الْعَافِيَةَ فِى دِينِى، وَدُنْيَاىَ، وَاَهْلِى، وَمَالِى، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِى، وَآمِنْ رَوْعَاتِى، وَاحْفَظْنِى مِنْ بَيْنِ يَدَىَّ، وَمِنْ خَلْفِى، عَنْ يَمِينِى، عَنْ شِمَالِى، وَمِنْ فَوْقِى، وَاَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ اَنْ اُغْتَالَ مِنْ تَحْتِى

1558- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)şu kelimeleri sabah akşam dilinden bırakmazdı: **"Allah'ım, ben senden dinim, dünyam, ailem ve malım hususunda afiyet dilerim. Ya Rabbî, benim kusurlarımı ört bas et. korktuğum şeylerden beni emin eyle. Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden beni koru. Altımdan gafil avlanmaktan senin azametine sığınırım."** Hadîsi Nesâî ve İbn Mace tahric etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٥٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ، وَفَجَاةِ نِقْمَتِكَ، وَجَمِيعِ سَخَطِكَ

1559- İbn Ömer (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle diyordu: **"Allah'ım ben nimetinin zevalinden, afiyetinin değişmesinden, intikamın ansızın gelivermesinden ve bütün gazaplarından sana sığınırım."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٦٠- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ، وَغَلَبَةِ الْعَدُوِّ، وَشَمَاتَةِ الْاَعْدَاءِ

1560- Abdullah bin Amr (r.a.hüma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle diyordu: **"Allah'ım! Ben borcun batırmasından, düşmanın galip gelmesinden ve düşmanların (elde ettikleri ile) sevinmelerinden Sana sığınırım."** Hadîsi Nesâî rivayet etmiştir. Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٦١ - عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلاً يَقُولُ: اللّٰهُمَّ إِنِّي اَسْالُكَ بِأَنِّي اَشْهَدُ اَنَّكَ اَنْتَ اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اَنْتَ، الْاَحَدُ الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ، وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ. فَقَالَ لَقَدْ سَالَ اللّٰهَ بِاسْمِهِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ اَعْطَى، وَإِذَا دُعِيَ بِهِ اَجَابَ

1561- Büreyde (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)bir adamın "Allah'ım! Ben ancak Allah sen olduğuna, senden başka ilah bulunmadığına, bir ve doğmamış doğurmamış samed[2175] olduğuna, hiçbir denginin olmadığına ettiğim şehadet hatırına senden istiyorum" dediğini duydu ve şöyle buyurdu: **"Allah'ın kendisiyle dua edildiğinde istenilen şeyin verileceği ismiyle dua etti ve istedi. Bu isimle dua edilince icabet edilir."** Hadîsi dört imam tahric etmiştir. İbn Hıbban hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.

١٥٦٢ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اَصْبَحَ، يَقُولُ: اللّٰهُمَّ بِكَ اَصْبَحْنَا، وَبِكَ اَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ وَإِذَا اَمْسَى قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، إِلَّا اَنَّهُ قَالَ: وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

1562- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)sabah olduğunda şöyle diyordu:

اللهم يك أصبحنا، و بك أمسينا و بك نحيي و بك نموت، و إليك النشور

"Allah'ım ancak seninle[2176] sabaha erdik, ancak seninle akşama vardık. Ancak seninle yaşar ve ancak seninle ölürüz.[2177] Diriltmek de sana mahsustur." Akşam olduğunda da aynısını söylüyordu. Ancak "وإليك المصير **Varış ancak sanadır"** cümlesini ekliyordu.

2175 Samed; şeref ve efendilik çeşitlerini tam manasıyla kendisinde bulunduran demektir. Bütün ihtiyaçlarda yönelinenlerin efendisi, bütün isteklerde istenen, sıkıntılarda yardımı dilenendir, denmiştir. Bütün sıfat ve fiillerinde kamil olan anlamına geldiği de söylenmiştir. Yarattıkları fani olduktan sonra daima baki olacak olandır, şeklinde de açıklanmıştır.

2176 Yani senin koruman, nimetin ile, zikrinle meşgul olarak, isminle yardım isteyerek, muvaffak kılman sayesinde veya senin gücünle hareket ederek sabaha erdik.

2177 Yani bizi sen yaşatır, sen öldürürsün.

١٥٦٣- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

1563- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)çoğunlukla şöyle dua ediyordu: **"Ey Rabbimiz, bize dünyada da ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru."** Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٦٤- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي، وَجَهْلِي، وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، اللَّهُمَّ اِغْفِرْ لِي جِدِّي، وَهَزْلِي، وَخَطَئِي، وَعَمْدِي، وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي، اللَّهُمَّ اِغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَالْمُؤَخِّرُ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

1564- Ebu Musa el-Eş'arî (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle dua ediyordu:

"Ya Rabbî, benim günahımı, cehaletimi, işimdeki israfımı ve benden daha iyi bildiğin kusurlarımı affet. Allah'ım! ciddi olarak, şaka olarak yaptıklarımı, hatayla veya bilerek yaptıklarımı affet. Bunların hepsi benim yanımda mevcuttur. Allah'ım, gelmiş geçmiş gizli aşikar bütün günahlarımı ve senin benden daha iyi bildiğin hatalarımı affet. İlerleten de gerileten de sensin. Sen her şeye kadirsin." Hadis müttefekun aleyhtir.

١٥٦٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ التِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي التِي إِلَيْهَا مَعَادِي، وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلْ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ

1565- Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle diyordu: **"Allah'ım, işimin muhafazası demek olan dinimi ıslah et. hayatım içinde geçen dünyayı benim için ıslah et. dönüşümün kendisine olacağı ahireti benim için ıslah et. her türlü hayır için hayatımı ziyade et. ölümü benim için her kötülükten rahatlama eyle."** Hadîsi İmam Müslim tahric etmiştir.

١٥٦٦/ ١٥٦٧ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي، وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي، وَارْزُقْنِي عِلْماً يَنْفَعُنِي

1566/ 1567- Enes (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)şöyle diyordu:

"Allahım öğrettiklerini bana faydalı kıl ve bana sadece faydalı olacak şeyleri öğret. Beni faydalı ilimle rızıklandır." Hadîsi Nesaî ve Hakim tahric etmiştir.

Tirmizî'de Ebu Hureyre (r.a.)'den benzeri rivayet edilmiştir. Sonunda şöye buyurmuştur:

وَزِدْنِي عِلْماً، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، وَأَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ حَالِ أَهْلِ النَّارِ

"Benim ilmimi artır. Her hal için Allah'a hamdolsun. Cehennem halkının halinden Allah'a sığınırım." İsnadı hasendir.

١٥٦٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهَا هَذَا الدُّعَاءَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، وَمَا قَرَّبَ مِنْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْراً

1568- Hz. Aişe (r.a.)'den naklen bildirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.)ona bu duayı öğretmiştir:

"Allah'ım ben senden hayrın tamamını, peşin ve süreli olanını, bildiğimi bilmediğimi istiyorum. Bütün şerlerden, peşin ve süreli olanından, bildiğimden bilmediğimden sana sığınıyorum. Allah'ım! Ben senden kulun ve peygamberinin istediği hayırları istiyorum. Allah'ım! Ben kulun ve peygamberinin sana sığındığı şerlerden sana sığınıyorum. Allah'ım! Ben senden cenneti söz ve fiillerden beni ona yaklaştıracak olanları istiyorum. Ateşten ve söz ve fiil ile beni ona yaklaştıracaklardan sana sığınıyorum. Benim için hep hayırla hükmetmeni istiyorum." Hadîsi İbn Mace tahric etmiştir. İbn Hıbban ve Hakim hadîsin sahih olduğunu söylemişlerdir.

١٥٦٩ - وَأَخْرَجَ الشَّيْخَانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ، خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ

1569- İmam Buhârî ve İmam Müslim Ebu Hureyre (r.a.)'den tahric etmiştir. Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: **"Rahman olan Allah'a sevimli gelen iki kelime vardır. Bunlar dile hafif, mizanda ise ağır olur:**

"Sübhanallahi[2178] ve bihamdihi[2179] sübhanallahilazim[2180] / Allah'ı hamd ile tenzih ederim. Yüce Allah'ı tenzih ederim."

Kitabın musannifi -Şeyh İmam Alim Amil Allame Kadıların kadısı Şeyhülislam Allah onun varlığından mahlukatın istifade etmesini sağlasın- İmam Ahmed bin Ali bin Muhammed bin Hacer Bülûğu'l-Meram'ın telhîsini 11 Rebîülevvel 828'de, Allah'a hamd Rasûlü (s.a.v.)'ne salât , tekrim, tebcil ve tazim ederek bitirdi.

(Biz de musannifin kitabını hamd ile tesbih arasında toplama gayretine uygun hareket etmek istiyoruz. O sebeple tercümemizin son sözü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in duası olsun diye rahman olan Allah'a sevimli gelen iki kelimeyi burada tekrarlıyoruz. Tevfîk Allah'tandır:)

SÜBHÂNALLÂHİ VE BİHAMDİHÎ SÜBHÂNÂLLAHİ'L-AZÎM.

سبحان الله و بحمده، سبحان الله العظيم

[2178] Allah zatında, sıfatlarında ve fiillerinde her türlü noksanlık ve kusurdan münezzehtir.

[2179] Bütün kemal sıfatları Allah'ındır. Hamd belirli bir şeye bağlı değilse anlamı budur.

[2180] Azîm: Bu, hamd kelimesinin manasını ifade etmektedir. Çünkü azamet mutlaktır. Onu ancak bütün azamet ve kemal sıfatlarını kendinde bulunduran alabilir. Sonra azamet ve kemal sıfatları, ortaklığı da nefyeder. Allah sübhanehu'nun tenzih edilmesi Onun bir olduğunu ifade içindir. Tevhid, asılların aslı ve istenen şeylerin en son noktasıdır. Cevher büyüdüğünde, hacmi küçülür ve ağırlığı artar. Bu iki kelimenin de harfleri az olduğu halde kendileri ağırdır.
İşte bu, müellifin kitabını ne kadar intizamlı bir şekilde düzenlediğini göstermektedir. Çünkü o kitabını hamd ile tesbih arasında toplamıştır. Kitabına besmele ve hamdle başladığı gibi , bitişini de tesbih, hamd ve tazim ile yapmıştır. Bu, musannifin her hadîsin sonunda muharric isimlerini verdiği halde bu hadîste vermememesinin sebebini de açıklamaktadır. Son hadîste "müttefekun aleyhtir" demek yerine hadîsin başında "İmam Buhârî ve İmam Müslim tahric etmiştir" demiştir. Çünkü kitabının son cümlesinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "Sübhanallâhi ve bihamdihi sübhânallâhi'l-azîm" sözü olmasını istemiştir.